JUS
ECCLESIASTICUM
UNIVERSUM

JUS
ECCLESIASTICUM

UNIVERSUM

BREVI METHODO AD DISCENTIUM

UTILITATEM EXPLICATUM

SEU LUCUBRATIONES CANONICÆ

IN QUINQUE LIBROS DECRETALIUM

GREGORII IX. PONTIFICIS MAXIMI

AUCTORE

R. P. FRANCISCO SCHMALZGRUEBER

SOCIETATIS JESU

TOMUS QUARTUS, PARS PRIMA

ROMAE
EX TYPOGRAPHIA REV. CAM. APOSTOLICÆ
1844.

INDEX TITULORUM
HUJUS VOLUMINIS

TITULUS I.

De sponsalibus, et matrimonio.

SECTIO I.

De sponsalibus.

SECTIO II.

De matrimonio.

SECTIO III.

De matrimoniorum impedimentis in genere, et quibusdam in specie.

TITULUS II.

De desponsatione impuberum.

TITULUS III.

De clandestina desponsatione.

TITULUS IV.

De sponsa duorum.

TITULUS V.

De conditionibus appositis in desponsatione, et aliis contractibus.

TITULUS VI.

Qui clerici, vel voventes matrimonium contrahere possint.

TITULUS VII.

De eo, qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium.

SPONSALIA

ET

MATRIMONIUM

SEU

DECRETALIUM GREGORII IX. PONT. MAXIMI

LIBER IV.

A statu clericorum tum saecularium, tum regularium, quorum jura, obligationes, et actus libro tertio explicati sunt, compilatio gregoriana nos ducit ad sponsalia, et matrimonium. Materia haec perutilis simul, et perdifficilis est; nam causae matrimoniales in jure inter causas graves, et arduas numerantur: nec aliae fere causae consistoria, ac tribunalia judicum ecclesiasticorum frequentius occupant. Hinc merito integer ei liber tribuitur: qui in quatuor maxime partes commode potest dividi. Harum *prima* ipsum sponsalium, et matrimonii contractum examinat. *Secunda* illa maxime sponsalium, et matrimonii impedimenta refert, quae consensum

ad hos contractus requisitum afficiunt. *Tertia* ad ea impedimenta progreditur, quae ipsas contrahentium personas respiciunt. *Quarta* legitimarum nuptiarum effectu, harum dissolutione, et quae istam saepe consequuntur, secundarum nuptiarum contractu enarratis, librum hunc quartum determinat.

PARS I.

De contractu sponsalium, et matrimonii.

Contractus matrimonialis inter ceteros, qui a laicis ineuntur, universalitate, antiquitate, et dignitate primus est: *universalitate* quidem; quia plerique laici in statu conjugali vivunt, vel ad eum tendunt: *antiquitate*; quia originem suam debet ipsi nascentis mundi primordio, quippe qui in ipso paradiso a rerum conditore DEO est institutus, et suprema ejus authoritate ad indissolubilis vinculi perpetuitatem roboratus: *dignitate* denique, quia illum naturae lapsae reparator Christus supra rerum naturalium ordinem elevavit, ut sanctificantis gratiae imposterum esset fons, atque inter novae legis sacramenta recenseretur. Unicum titulum pars ista claudet, sed multis aliis ampliorem.

TITULUS I.

De sponsalibus, et matrimoniis.

Duplici membro rubrica haec constat: unum sponsalium, alterum matrimonii meminit. Hinc diversis etiam sectionibus istorum contractus examinabuntur: quibus addetur tertia de sponsalium, et matrimonii impedimentis in genere, et quibusdam in specie.

SECTIO I.

§. I.

De sponsalium natura, atque contractu.

SUMMARIUM

De sponsalibus.

Haec via sunt ad matrimonium: hinc merito de iis tractatur, antequam gradus fiat ad ipsum matrimonium.

1 *Etymologia nominis sponsalium.*
2 *Acceptio diversa istius nominis.*
3 *An recte detur etiam matrimonium ratum?*
4 *Concluditur affirmativa.*
5 *Rationes dubitandi solvuntur.*
6 7 *Quid intersit inter sponsalia de futuro et sponsalia de praesenti.*
8 *Alia nomina, quibus sponsalia de futuro significantur.*
9 *Horum definitio.*
10 *Causae, ob quas praemitti matrimonio solent.*
11 12 *Hoc validum est, etiam iis intermissis.*
13 *Contrahi possunt ab omnibus, inter quos aliquando consistere matrimonium licite, et valide potest.*
14 *Non possunt ea contrahere infantes, furiosi, amentes.*
15 *Ebrii theologice.*
16 *Potest surdus tantum, aut mutus tantum, imo surdus, et mutus simul.*
17 *Non tamen surdus, mutus, et caecus simul.*
18 19 *Qualis requiratur deliberatio, rationis advertentia, et libertas ad contrahenda sponsalia?*
20 21 22 *An valida sint, quae ira, amore, aut alia simili passione impellente, contracta sunt?*
23 *Quid dicendum, quando dubium est, an non iracundia, aut perturbatio alia deliberatione requisita privarit contrahentem?*
24 *Intellectus* can. nec furiosus 26. caus. 32. q. 7.
25 26 27 28 29 *Qualis fictio matrimonii valorem tollat?*
30 31 32 33 *Ad quid teneatur, qui sub specie matrimonii ficte promissi virginem defloravit?*
34 *An vera sint sponsalia, quando promittens habuit quidem animum se obligandi, sed venialiter tantum?*
35 *An sponsalitia promissio semper debeat respicere personam certam, et determinatam?*
36 37 *An promissio incerta fiat certa per copulam cum una habitam ex iis, quibus promissum est matrimonium?*
38 *An casu, quo pater promisit Titio se unam ex tribus suis filiabus ei daturum, teneatur aliquam ex ipsis tradere, si Titius unam defloravit?*

1

Quaeritur 1. quae sit etymologia nominis sponsalium, et quam diversa ejus acceptio? Resp. Sponsalia a *spondendo* dicta sunt, ut recte *leg. sponsalia* 2. *ff. h. tit.* monet Ulpianus; nam moris fuit veteribus, ut uxorem ducturus, illam ab eo, sub cujus cura, et potestate erat, v. g. parentibus, tutoribus, in matrimonium datum iri stipularetur, et nuptum daturus sponderet, id est sponte promitteret; Gell. *l.* 4. *noct. attic. cap.* 4. hinc quae spondebatur, *sponsa*, cui spondebatur, *sponsus*, qui spondebat, *sponsor*, dies, quo spondebatur, *sponsalis*, totus vero is apparatus, et contractus *sponsalia* appellabantur: *l. unde* 3. *ff. h. tit. et l. sponsio* 7. *ff. de V. S.*

2

Acceptio nominis sponsalium non una est. Nam 1. et minus proprie accipitur pro arrha, et muneribus, quae a sponso dantur sponsae; *l. mulier* 5. *C. h. tit. et l. quidam* 1. *C. si nuptiae ex rescript. petant.* quem sensum etiam sacrae litterae expresserunt 1. *reg.* 18. *v.* 25. ubi Saul Davidi ob paupertatem suam tergiversanti inire matrimonium cum Michol filia Saulis, eum quasi incitans, renuntiari

jussit: *non habet rex sponsalia necesse* i. e. munera et opes sponsi: 2. pro matrimonio rato, et nondum consumato; nam et in hujus contractu quaedam fit promissio mutuae traditionis corporum, saltem tacite: imo matrimonium per sponsionem, seu stipulationem, sive interrogationem, et responsionem contrahitur; *cap. si inter* 31. *h. tit.* Zoes. *hic num.* 2. et in hoc sensu *Matth.* 1. dicitur: *cum esset desponsata MARIA Mater JESU Joseph;* nam tum jam inierat matrimonium, quippe cum paulo post subjungat evangelista; *Joseph fili David, noli timere accipere MARIAM conjugem tuam*; *conjux* enim dicebatur mulier ante consumationem, post eam autem *uxor*: 3. et magis proprie pro futuri matrimonii promissione: et ut sic sunt praeambulum quoddam matrimonii, et dicuntur cum addito *sponsalia de futuro* ad distinctionem matrimonii rati, quae appellantur *sponsalia de praesenti*. Tertia haec acceptio usitatissima est, nam in dubio, quando de sponsalibus in jure, vel alias fit mentio, sponsalia de futuro regulariter intelliguntur: Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *par.* 1. *cap.* 1. *num.* 1.

3

Dubium moveri potest 1. an recte sponsalium nomen matrimonio rato tribuatur? Videtur acceptio ista, et nomenclatio *sponsalium de praesenti* prorsus eliminanda: 1. quia erubescimus sine lege loqui; *novell.* 18. *pr.* atqui nullus in toto jure textus *sponsalium de praesenti* nomen dat matrimonio, si credimus Gabr. Vasq. *D.* 4. *de matrim.* apud Basil. Pont. *de sponsal. cap.* 1. *num.* 2. ubi hic fatetur saltem in jure civili textum non suppetere: ergo etc. 2. licet in jure canonico videantur insinuari sponsalia de praesenti, communiter tamen DD. dum loquuntur de his, et nomen hoc tribuunt matrimonio rato, semper ostendunt hunc non esse verum, legitimum, ac proprium sensum sponsalium, ut videre est apud Abb. *ad rubr. hoc tit. num.* 4. *et* 6. Fagnan. *in cap. ad audientiam* 4. *eod. n.* 13. et alios passim: 3. hoc modo matrimonium ratum erit quaedam quasi species sponsalium generice acceptorum: quod videtur pugnare cum rubrica praesentis tituli, quae sponsalia a matrimonio contradistinguit: 4. si in sensu canonico matrimonio rato tribui posset nomen sponsalium: Tridentinum, dum *sess.* 24. *cap.* 3. *de reform. matrim. justitiae publicae honestatis impedimentum, ubi sponsalia quacumque ratione valida non erunt, prorsus tolli; ubi autem valida fuerint,* vult, ut *primum gradum non excedat*, merito intelligi posset de matrimonio rato, utitur enim termino generali *sponsalia*; atqui ea verba s. synodi nullo modo extendi possunt ad matrimonium, ut declaravit s. Pius V. *constitut. ad romanum edita* 1568. ergo signum

est pontificem cum concilio trid. supposuisse, per sponsalia etiam in jure canonico non solere intelligi matrimonium.

4

Sed his non obstantibus, retinenda omnino est nomenclatio sponsalium de praesenti. Ita interpretes juris pontificii facile omnes, et civilistae passim, non orthodoxi tantum, sed etiam acatholici, ex quibus acceptionem istam expresse defendunt Vvesenbec. *ad ff. de sponsal. num.* 3. Scheidevv. *ad inst. de nupt. part.* 1. *num.* 4. Rittershus. *ad novell. p.* 7. *cap.* 17. *num.* 7. Tobor. *thesaur. locor. comm. jurispr. V. sponsalia axiom.* 1. colleg. argent. *in ff. de sponsal. num.* 5. multum contra strepitantibus Treutler. *vol.* 2. *l.* 6. *de nupt. thes.* 1. *lit. D.* Harpprecht. *de nupt. num.* 5. Hotoman. *D. de sponsal. cap.* 7. *princip.* nam 1. pro hac nomenclatione stat clarus textus juris canonici *cap. tertio* 13. *de praesumpt.* ubi dicitur *sponsa*, in quam juvenis de praesenti consensit; et infra dicitur eandem sibi *desponsasse*, ac tandem in fine *cap.* contractui sic inito adaptatur vos *sponsalia*, licet ista ob certum impedimentum dicantur fuisse nulla, et separanda. Concordant textus alii *can. qui desponsatum* 12. *caus.* 27. *quaest.* 2. *cap. accepisti* 2. *et cap. fin. de sponsal. duor. cap. sicut* 22. *et cap. si inter* 31. *h. tit.* ubi conjuges vocantur *sponsae*, aut *desponsatae*; et cons. in ipso matrimonio, seu consensu conjugali dantur *sponsalia*, seu *dispensatio de praesenti* 2. hunc loquendi modum etiam non horret jus civile; nam ut testatur Pont. *de sponsal. cap.* 1. *num.* 2. frequentissimum etiam in jure civili est, ut sponsa, et sponsus dicantur tam de praesenti, quam de futuro. Exemplum praebet *l. quidem* 1. *cod. si nupt. ex rescript. pet.* ubi idem contractus et *nuptiarum*, *et sponsalium* nomine decoratur: favent ss. litterae; nam ut testis est sanctus Gregorius *canon. desponsatam citat. divinae legis est mos sponsas appellare conjuges etc.* 4. accedit communis, et jam inveteratus mos loquendi tam apud juris canonici, quam civilis interpretes, qui in quaestionibus de nomine, qualis est praesens, vel maxime attendi debet, cum in materia propria loquentibus semper sit adhaerendum. 5. Suffragatur ratio; nam etiam in sponsalibus de praesenti, ut *n.* 2. innui fit quaedam sponsio, et promissio, non quidem futuri conjugalis consensus, qui jam tunc praesens est, sed in ordine ad effectus v. gr. ad cohabitationem mutuam, ad fidem thori servandam, ad consummationem matrimonii, ad quam de praesenti matrimonium contrahens alteri parti, si petat, praestandam sese obligat.

5

5. Ad argumenta in contrarium allata facilis est responsio. *Ad* 1. esto, in jure civili nullus reperiatur textus, qui matrimonium ra-

tum expresse compellat nomine sponsalium de praesenti, haec tamen compellatio, ut *num. praed.* ostendi, eodem jure satis innuitur, et si istud quoque non fieret, versamur in materia canonica, in qua modum loquendi, quo utuntur juris sacri interpretes, sequi deberent etiam ceteri, cum cuilibet in sua arte credendum sit. *Ad* 2. licet sponsalium nomen sponsalibus de futuro conveniat in sensu maxime proprio, sensus tamen adhuc genuinus, et legalis est, quando id nomen applicatur matrimonio rato, cum haec acceptio apud interpretes juris canonoci sit usitalissima. *Ad* 3. in rubrica praesentis tituli sponsalium nomen sumitur in sensu rigidissimo, et in hoc sensu sponsalia contra distinguuntur a matrimonio. *Ad* 4. merito S. Pius V. *in const. cit.* decidit in allegato trid. loco sponsalium nomine non venire matrimonium ratum; quia jura semper in dubio censentur uti vocibus in sensu obvio, et usitatissimo, qui in casu praesenti est, cum vox *sponsalium* sumitur pro sponsalibus de futuro.

6

Dub. 2. quid intersit inter sponsalia de futuro, et sponsalia de praesenti? Resp. Primum, et principale discrimen in eo situm est, quod sponsalia de futuro multis modis dissolvi possint, de quibus *infra a num.* 151. contra sponsalia de praesenti non nisi duobus, professione religiosa, et dispensatione pontificia. Ex quo sequitur discrimen.

2. Quod in dubio, quando id habito examine, vinci non potest, potius contra sponsalia de futuro, quam pro illis judicandum sit; tum quia jura proniora sunt ad liberandum, quam ad obligandum; *l. Arianus* 47. *ff. de V. O.* tum quia matrimonia coacta, et nolentibus imposita solent habere funestos, et difficiles exitus; *cap. requisivit* 17. *h. tit.* Contra cum dubitatur de valore sponsalium de praesenti, seu matrimonii, non pro libertate, seu pro matrimonio standum est: idque ideo, quia forte tale matrimonium est validum: quo casu si staretur pro libertate, sententia pro ista stans plurima post se incommoda traheret; nam 1. daretur potestas contrahendi alias nuptias, quae revera forent adulterinae ob ligamen primarum nuptiarum non dissolutum. 2. sic contrahentes in usu hujusmodi matrimoniorum paterentur perpetuas perplexitates, et scrupulos, quibus conscientia illorum angeretur. 2. maxima afferret incommoda educatio prolis, si qua ex priori sic dissoluto matrimonio foret suscepta; Engl. *hic* §. 2. *n.* 11. Vviest. *ibid. n.* 37. magnif. P. Schmier *de sponsal. p.* 1. *cap.* 3. *num.* 86.

7

3. Sponsalia de futuro contrahentes simpliciter vocantur *sponsi*; contrahentes sponsalia de praesenti secundum communem, et frequen-

tiorem usum *conjuges*. *Secundum communem, et frequentiorem usum*, inquam; nam aliquando nomen uxoris, mariti, vel conjugum sponsos quoque, aut sponsas, aut vice versa comprehendit: quod maxime contingit, si materia sit favorabilis; contra, si odiosa juxta *regul. odia* 15. *in* 6. tunc enim voces istae accipi debent in sensu stricto, et acceptione communi. *Excipitur*, nisi aliud ratio legis, et mens legislatoris, aut disponentium intendat. Sic etenim licet in favorem matrimonii introductum sit, quod conjux conjugi irrevocabiliter nihil donare possit per *l. moribus* 1. *et l. seq. ff. de donat. inter vir. et uxor*, id tamen in sponsis non obtinet; *l. cum hic status* 32. *siquis sponsam* 27. *ff. eod.* Similiter quamvis uxor sortiatur domicilium, honores, et dignitatem viri, hoc tamen ad sponsam de futuro porrigi nequit; *l. ea quae* 32. *ff. ad municipal.* Contra in materia etiam odiosa ex mente legis hujus dispositio ab uxore, et marito transfertur nonnunquam ad sponsos; sic enim poena infamiae, qua notantur illi, qui simul duas uxores habent, extenditur ad habentes duas sponsas; *l. praetoris* 1. *ff. de his, qui notant. infam.* Item poenae parricidii extenduntur ad illos; qui sponsam, vel parentes sponsae suae occidunt, etsi lex pompeja solum loquatur de uxore, aut marito, socero, aut genero; *l. sed sciendum* 3. *et l. seq. ff. ad leg. pompejam de parricid.*

8

Dub. 3. quibus aliis nominibus sponsalia de futuro in jure, et a JCtis compellantur? Resp. Praeter nomen sponsalium plura alia promissio matrimonii sortitur nomina; nam 1. vocatur *fides pactionis*. Ita Augustinus relatus *cap. de duobus* 1. *de spons. duor.* ubi matrimonium etiam vocatur *fidei consensus*. 2. *spes matrimonii*, seu *nuptiarum*. Ita Ulpianus *l. si puella* 6. *ff. h. tit.* 3. *Praeambulum*, seu *praevia dispositio matrimonii*. Ita Anton. Cucch. *inst. can. l.* 3. *tit.* 11. *de sponsal.* Pirh. *hic num.* 1. Vvex. *Ariadn. p.* 5. *tract.* 2. *p.* 1. §. 1. *num.* 4. Hinc Petr. Gudelin. *l.* 3. *de jur. noviss. cap.* 7. §. *praeter venditionem in fin.* apte ait, in sponsalibus quasi *concipi* societatem conjugalem, quae deinde quasi *paritur* et ad perfectionem deducitur in matrimonio. 4. *Sacramentalia matrimonii*. Ita s. Thom. *in* 4. *distinct.* 27. *quaest.* 2. *art.* 1. *ad* 6. quod intelligendum est, non quasi sponsalia haberent sanctitatem aliquam, sicut habent exorcismi ante baptismum, et alia sacramentalia; sed quia sunt dispositio praevia ad sacramentum matrimonii; Petr. de Ledesm. *de matrim. quaest.* 43. *art.* 1. *fol.* 96. §. *ultimo supponendum*, Sanch. *l.* 1. *de matrim. D.* 1. *num.* 8. Vvex. *l. cit.*

9

Quaeritur 2. quid sint *sponsalia*? Respond. *Sponsalia* stricte *accepta*, seu, *de futuro* secundum Horcutinum, *l. sponsalia* 1. *ff. hoc titul.* sunt *mentio, et repromissio futurarum nuptiarum*: quam JCti definitionem secutus Nicolaus I. sponsalia dicit esse *futurarum nuptiarum promissa faedera*, prout habetur *can. nostrates* 3. *caus.* 30. *quaest.* 5. Communiter definiuntur, quod sint *mutua, et reciproca promissio futuri matrimonii.* Ita Valent. *D.* 10 *general. quaest.* 2. *p.* 1. Tolet. *l.* 6. *summ. cap.* 2. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *par.* 1. *cap. num.* 1. Pal. *tract.* 28. *D.* 1. *p.* 1. *num.* 5. Pirh. *hic n.* 2. Konig. *num.* 5. Vviest. *num.* 10. Explicationem istam affert P. Jacob. Vvex. *part.* 1. *cit.* §. 2. *numer.* 3. ubi sponsalia definit, quod sint *promissio, acceptata, voluntaria, seria, deliberata, et libera; mutua, signoque sensibili expressa futuri matrimonii inter personas determinatas, ac jure habiles*: ubi dicuntur requisita, ut obligatio sponsalitia inducatur per promissionem futuri matrimonii; nam primo debet esse celebrata inter personas habiles. 2. facta deliberato, ac libere. 3. vera sine fictione. 4. determinata, seu respiciens personam certam. 5. mutua, seu reciproca. 6. expressa voce, vel alio signo externo. 7. denique a promissario, seu eo, cui promissio istiusmodi fit, acceptata: quae singula hic examinabimus.

10

Dub. 1. ob quas causas sponsalia nuptiis praemitti soleant? Resp. Quinque maxime afferri solent. *Prima*, et apud veteres praecipua fuit, quod cum foeminae non sui juris, sed in potestate essent parentum, fratrumve, et istorum consensus necessarius esset, *l. in sponsalibus* 7. *et l. in potestate* 10. *ff. h. tit.* dandum his fuerit spatium, quo liberis, aut aliis suae potestati subjectis optimo, quo possent, modo providerent.

2. Ut sponsus sponsae, et haec vicissim sponsi interea experiretur mores, atque ingenium; cum enim contractus matrimonii inducat perpetuitatem, et indissolubilitatem vinculi, maxima circumspectione, et maturitate est procedendum, ne dispares moribus conjungantur, et sic infelices sint matrimoniorum exitus.

3. Ut sponsi parent ea, quae subeundis conjugii oneribus, profecto gravissimis, necessaria sunt, nam idcirco etiam divino jure sponsis indulta est a bello immunitas; *Deut.* 20. *v.* 7. *Machab.* 1. *cap.* 3. *v.* 56. quam annuam fuisse perhibet Josephus; *antiq. judic. l.* 4. *cap.* 6.

4. Ut ipsa nuptiarum dilatione, quae ducenda est, charior sit imposterum, magisque diligatur; ea enim de causa, ut *can. institutum* 39. *caus.* 27. *quaest.* 2. dicitur, *institutum est, ut jam pa-*

ctae sponsae non statim tradantur, ne vilem habeat maritus datam; quam non suspirarit sponsus dilatam.

5. Ut interea nuptiae futurae a parochis publice denuntiari ecclesiae possint, et si quod forte obstare videatur, impedimentum opponi, probarique; *cap. fin. pr. de clandest. despons.* et Trid. *sess. 24. cap. 1. vers. cui malo de reform. matr.*

11

Dub. 1. an matrimonium contrahi valeat sine praeviis sponsalibus? Negat Harpprecht *ad inst. de nupt. num. 2.* ubi ait, quod *nec fingi possit, ut contrahatur matrimonium, si prius de eo conventum non sit.* Verum haec ejus sententia nec a jure, nec a ratione adminiculum habet. Hinc dicendum absque praeviis sponsalibus matrimonium valide posse contrahi. Ita cum communi DD. aliorum Taurner. *tom. 4. D. 8. qu. 1. num. 2.* Gobat. *exper. tract. 10. num. 8.* P *hic n. 6.* Schamb. *ibid. n. 7.* Konig. *n. 6. vers. ea tamen*, Vviest. *n. 9.* magnif. P. Schmier *de sponsal. part. 1. cap. 1. n. 24.* et supponitur aperte *cap. ex parte 9. cap. sicut ex litteris 22. cap. si inter 31. h. tit. et l. quaesitum 7. ff. eodem.* Ratio est, quia, ut *infra tit.* 3. ostendetur, praevia pactio sponsalitia, et ipsa etiam denuntiationum solemnitas non pertinent ad matrimonii valorem, et substantiam.

12

Ex quo sequitur, adversarium vehementer decipi, dum existimat, casum fingi non posse, quo ad contractum nuptialem perveniatur, nulla sponsalitia conventione praevia; nam omnes fatentur, validum esse matrimonium, in articulo mortis, praesente parocho, et testibus celebratum cum concubina ad legitimandam prolem. Extra mortis articulum illicite quidem contrahitur, non tamen ob sponsalia, sed ob denuntiationes omissas. Et hinc casu, quo absque praevia pactione, et obligatione sponsalitia, propositum matrimonii incundi, quod duo habent, ter publice ecclesiae denuntiaretur, his denuntiationibus factis, matrimonium et valide, et licite dein contrahi posset, cum talis contractus nullo jure sit reprobatus: non *cap. institutum cit.* quia ibi dicuntur solum sponsae pactae non statim tradi, non tamen prohibetur eas sine pactione et obligatione, solo animi proposito destinatas, et denuntiatas ex intervallo duci: non trid. *sess. 24. cap. 1. cit.* quia hoc solum praecipit matrimonia contrahenda denuntiari, non tamen jubet sponsalitiam pactionem praemitti.

13

Quaeritur 3. quinam contrahere possint sponsalia? Resp. Generatim loquendo ab illis solum contrahi sponsalia possunt, inter quos aliquando matrimonium consistere licite, et valide potest. Ita com-

munis apud Tanucr. *tom.* 4. *D.* 8. *dub.* 2. *n.* 16. Pirh. *hic num.* 9. Schamb. *n.* 10. *Ratio est*, quia sponsalia sunt promissio futuri matrimonii: ergo, ut valeant, debent esse promissio liciti, et validi matrimonii; quia promissio rei illicitae, etiam juramento firmata, non valet. Dixi *aliquando consistere*; non enim respiciendum est tempus, quo contrahuntur sponsalia, sed tempus, quo impleri debet eorum obligatio. Hinc, etsi impuberes tempore impubertatis contrahere matrimonium nequeant, possunt tamen, si discretionem sufficientem habeant, contrahere sponsalia: item licet ille, qui castitatem ad unum, vel duos annos vovit, durante voti vinculo, inire matrimonium sine peccato nequeat, eo tamen tempore valide, et licite promittit matrimonium ineundum tunc, cum voti religio non amplius obligat; Vall. *hic* §. 2. *n.* 1. Konig *n.* 16. magnif. P. Schmier *de sponsal. p.* 1. *cap.* 2. *n.* 26.

14

Dub. 1. quinam in specie sponsalia, vel matrimonium contrahere nequeant? Resp. 1. *Infantes*, et qui nondum usum rationis ad hoc requisitum habent.

2. *Amentes et furiosi* ob eandem rationem, et ob defectum, qui inde sequitur, pleni, et deliberati consensus, prout constat ex *cap. dilectus* 24. *h. tit.* Sanch. *l.* 1. *de matrim. D.* 8. *n.* 15. *Excipitur*, nisi dilucida intervalla habeant; nam eo tempore, quo ista habent, contrahere saltem valide sponsalia, et matrimonium possunt, neque si postea furor denuo superveniat, sponsalia, et matrimonium ab eo contractum invalidum redditur; s. Thom. *in* 4. *dist.* 34. *quaest. unic. art.* 4. Covar. 4. *decret. p.* 2. *cap.* 2. *n.* 5. Sanch. *D.* 8. *cit. n.* 16. et alii passim. Ratio est, quia libertas, et discretio requiritur pro contractu sponsalium, et matrimonii tantum, non vero post contractum jam initum. Addidi, *saltem valide*; nam regulariter furiosus, et amens, etsi dilucida intervalla aliquando habeat, illicite tamen etiam eo tempore sponsalia, et matrimonium contrahit; quia si perpetuo furore laboret, ineptus est ad prolem educandam, nisi id muneris alii committere possit; Sanch. *n.* 18. Pirh. *hic n.* 10. Scambog. *n.* 11. Si dubitetur, an actus sit gestus a furioso furoris tempore, an tempore lucidi intervalli, in tali dubio actus praesumitur gestus tempore furoris; quia hic praesumitur durare omni tempore; Molin. *tract.* 2. *de J. et J. D.* 136. *n.* 3. Sanch. *in cap. dilectus cit. n.* 5. Pirh. *loc. cit. Excipitur*, nisi ex actus qualitate praesumendum sit esse gestum tempore sanae mentis; Menoch. *l.* 6. *praes.* 45. *n.* 68. *cum cit.*

15

3. *Ebrii* intellige, theologice, seu cum exilio mentis, et rationis; nam hi, si tempore ebrietatis sponsalia, vel matrimonium contrahant, nihil agunt, cum libero consensu, et deliberatione et ipsi careant. An hoc etiam procedat de eo, qui ante ebrietatem voluntatem habuit contrahendi sponsalia, vel matrimonium, dubitari posset; posset enim aliquis existimare esse valida: 1. quia baptismus eo tempore collatus valet, si antea petitus fuit: 2. quia tali casu non deficit deliberatio requisita ad peccatum mortale: homicidium enim tunc commissum, si tempore, quo sui compos erat, fuit praevisum, culpa lethalis est. *Sed dicendum*, non sufficere eam voluntatem. *Ad* 1. negatur paritas: ad baptismum enim sufficit intentio habitualis in suscipiente; non autem in matrimonio, ubi suscipientes sunt ministri ejus sacramenti, cujus actus debet esse humanus. *Ad* 2. homicidium illud fuit voluntarium in causa, cui cum adscribatur effectus, mirum non est, quare occisio tunc peccaminosa sit. Aliter res sese habet in sponsalibus, et matrimonio; nam voluntas illa contrahendi sponsalia, vel matrimonium non est causa contractus matrimonialis, vel sponsalitii, esto, verba hunc significantia pronuntientur in ebrietate, cum humano modo pronuntiari debeant, et cum actuali advertentia ad id, quod agitur.

16

Dub. 2. utrum, qui sensibus destituti sunt, sponsalia possint contrahere? *Certum est* quod sponsalia possit contrahere, qui surdus tantum est, vel mutus tantum, imo etiam si surdus, et mutus simul, prout sumitur ex *cap. cum apud* 23. *h. tit. Ratio est*, quia tales saepe sunt ita perspicacis, et acuti ingenii, ut multa explicatu difficillima facile signis manifestent, aliaque ipsis significata intelligant, ut experientia testis est; igitur signis edoceri etiam poterunt, quid sit matrimonium, et nutu, vel alio signo ipsi significare suum consensum.

17

Difficultas est, si quis simul sit mutus, surdus, et caecus, an contrahere sponsalia, vel matrimonium possit? Negant Ancharant. *in cap. cum apud citt. n.* 5. Sanch. *l.* 1. *de matr. D.* 8. *n.* 13. Konig *hic n.* 13. magnif. pater Schmier. *p.* 1. *de sponsal. cap.* 4. *n.* 13. *et* 14. Rationem dant quia non apparet, quomodo hic instrui possit, quid sit matrimonium; non enim potest instrui signis, cum caecus sit, non etiam verbis, cum surdus sit. Et extendunt hoc etiam ad mutum, surdum, et caecum ex accidenti post nativitatem; tametsi enim talis noverit, quid sit matrimonium, et cum qua persona illud velit contrahere, attamen voluntatem suam intelligibiliter declarare, et vicissim alterius mentem intelligere non poterit. Ego judico, his

argumentis recte probari, moraliter loquendo, et ordinarie hujusmodi hominem sponsalium, et matrimonii contrahendi incapacem esse, quidqnid sit, an fieri id possit physice; de quo dubitare videtur Tann. *tom.* 4. *D.* 8. *dub.* 2. *n.* 32.

18

Quaeritur 4. qualis requiratur deliberatio, rationis advertentia, et voluntatis libertas, ut sponsalia valeant? Resp. Ea requiritur, et sufficit, quae requiritur, et sufficit ad mortaliter peccandum. Ita Navarr. *man. cap.* 18. *n.* 7. Molin. *tract.* 2. *de J. et J. D.* 267. *num.* 7. Gutier. *de matr. cap.* 7. *n.* 6. Sanch. *l.* 1. *de matr. D.* 8. *n.* 5. Pirh. *hic n.* 4. Vviestner *n.* 11. et communiter ceteri. *Ratio est*, quia sponsalia sunt actus humanus: ergo sine libertate, et deliberatione non consistunt, et quidem plena, sicut peccatum mortale, sub quo obligant, plenam deliberationem exigit. *Conf.* nam ea deliberatio ad sponsalia merito exigitur, quae exigitur ad quamcunque aliam promissionem homini factam: atqui ad hanc ex communi DD. requiritur deliberatio plena, praesertim si illa sub mortali peccato obliget: ergo etc.

19

Ex quo sequitur 1. invalida esse sponsalia contracta ante septennium, saltem si aetatem istam non antevertat usus rationis; *cap. litteras* 4. *cap. accessit* 5. *et cap. ad dissolvendum* 13. *de despons. impub.* quia ante illam aetatem, regulariter saltem, non adest libertas ad mortaliter peccandum requisita. Idem dicendum de contractis in somno, ebrietate, amentia, furore, juxta dicta *n.* 14. *et* 15. 2. Invalida sunt extorta per vim absolutam; quia voluntaria, et libera, ac proinde actus humanus non sunt. Dixi *per vim absolutam*; nam extorta per vim conditionalem, seu metum, etsi is gravis sit, et injuste incussus, probabilius tamen valent, licet rescindi possint, ut *infra* dicetur, et constat etiam ex eo, quia metus etiam gravis advertentiam rationis, et libertatem, ad mortaliter peccandum requisitam, non tollit. 3. Contracta errore circa substantiam personae, aut etiam circa qualitatem, si haec redundet in istius individuum, seu substantiam, ut iterum plenius ostendetur infra, et patet ex eo, quia hujusmodi error tollit consensum liberum, ad substantiam, et valorem sponsalium requisitum; *l. si per errorem* 15. *ff. de jurisdict. omn. judic. et l. non idcirco* 9. *C. de jur. et fact. ignor.*

20

Dub. 1. an valida sint sponsalia, quae ira, amore, aut alia simili passione impellente; sunt contracta? Negativae patrocinantur gloss. *in canon. siquis iratus* 5. *V. si quis caus.* 2. *q.* 3. *et in l. divortium* 3. *pr. ff. de divort.* Bartol. *ad reg. quidquid* 48. *ff. de R. J.*

Decius *ibid. n.* 1. Jason, *ad l. si filiam n.* 5. *de inoffic. testam.* Felin. *in cap. Matthaeus n.* 2. *notab.* 2. *de Simon.* Tiraquell. *de poen. temper. caus.* 1. *n.* 24. *et de privil. caus. pia privil.* 18. *et* alii apud Sanch. *l.* 1. *de matr. D.* 8. *n.* 4. Fundatur 1. *can. si quis cit.* ubi Fabianus papa vult *convitium non habendum pro accusatione*, si ab irato dictum, et crimen alicui temere objectum sit, sed expectandum, *an id, quod iratus dixit, se per scripturam probaturum esse fateatur, ut si fortasse resipiscens, quae prae iracundia dixit, iterare, aut scribere noluerit, non ut reus criminis teneatur.* 2. *can. divortium* 21. *de poenit. dist.* 1. eisque consona *l. divortium* 3. *ff. de divort.* ubi habetur, quod *uxor, per calorem misso repudio, si brevi reversa sit, nec divortisse videatur.* 3. *Reg. quidquid cit.* ubi Paulus JCtus, *Quidquid*, inquit, *in calore iracundiae vel fit, vel dicitur, non prius ratum est, quam si perseverantia apparuit judicium animi fuisse.* 4. *Rationes*; quia ira incitatus furioso magis, quam ratione utenti est similis juxta illud Flacci: *Ita furor brevis est;* et secundum effatum Euripidis: *Nemo cum ira quidquam recte deliberat.*

21

Sed dicendum, regulariter valida esse sponsalia, quae ira, vel alia simili passione impellente, contracta sunt. Ita Navar. *Man. c.* 18. *n.* 7. Sanchez *loc. cit. n.* 5. Coninck *D.* 21. *dub.* 2. *n.* 18. *concl.* 6. Molin. *tr.* 2. *de Just. D.* 267. *n.* 1. Guttier. *de matr. c.* 7. *a n.* 5. Pal. *tr.* 28. *D.* 1. *p.* 2. *n.* 4. Perez *de Matr. D.* 1. *s.* 3. *n.* 8. Konig. *hic n.* 32. *et* 33. Vviest, *n.* 14. cum communi DD. *Ratio est*, quia tales animi affectiones communiter hominem non ita perturbant, neque adeo rationis usum, et voluntatis libertatem tollunt, ut non peccatum mortale possit committere: atqui juxta dicta *n.* 18. ad sponsalia valide contrahenda ea libertas sufficit ad peccandum mortaliter: ergo etc. *Conf.* haec libertas, et deliberatio sufficit, ut validum sit votum, et juramentum, ex communi doctrina: ergo etiam sufficit, ut valide contrahantur sponsalia.

22

Neque obstant argumenta adversae sententiae. *Ad* 1. ibi jubetur expectari tempus, ut habeatur perseverantia, quae efficacissimum medium, et indicium est, an convitium dictum sit serio, an joco, deliberate, an indeliberate. *Ad* 2. ibi aliud non statuitur, quam ratum habendum non esse divortium mulieris a marito recedentis, si perseverantia desit, quod ista deficiente, ob specialem matrimonii favorem censeatur recessisse potius animo contestandi animi commotionem, et iram, quam vere, et serio divertendi. *Ad* 3. textus ille, et alii similes explicari possunt de calore iracundiae, quae rationis advertentiam adimit, et ad mortaliter peccandum non

sufficit. Quodsi contendas, hunc textum ob generalitatem verborum intelligendum de calore iracundiae, etiam non evertente usum rationis, non multum contendam tecum, sed dicam dispositionem illius legis non admodum attendendam, cum sit in materia matrimoniali; quae spiritualis est, et ecclesiasticae potestati subjecta. *Ad* 4. etsi furioso similis aliquo modo sit iratus, non tamen omnino, quia plerumque adhuc usum rationis habet, quamvis ita corruptum, ut nihil prudenter deliberet: quod tamen libertati, ad mortaliter peccandum requisitae, non officit; igitur nec officiet libertati sponsalium.

23

Dub. 2. quid dicendum, quando est dubium, num iracundia, aut perturbatio deliberatione requisita privarit sponsalia contrahentem? Videtur standum pro libertate contra sponsalia, ex doctrina *n.* 6. tradita, ubi dixi, in dubio, quando id, habito examine, vinci non potest, judicandum contra sponsalia. *Conf.* nam ipse iracundiae calor praesumptionem facit, quod inconsulte gesta sint, quae in eo calore gesta sunt.

Sed melius Abb. *in c. dudum* 20. *n.* 8. *de convers. conjug.* Alex. de Nevo *in c. sicut ex litteris* 22. *n.* 18. *de jurejur.* Felin. *ibid. n.* 3. Sanch. *l.* 1. *de matr. D.* 8. *n.* 10. ajunt eo casu judicandum pro valore actus; quia raro contingit, ut in tantum iracundia exardescat, ut rationis usum impediat, sicut rarissime ex vehementi iracundia occidens alterum excusatur a mortali. *Conf.* nam qualitas, quae naturaliter homini inest, semper adesse praesumitur, ut ex Alciato probat Menoch. *l.* 1. *de praesumpt. q.* 14. *n.* 3.

Ad rationem dubitandi pro libertate contra sponsalia in dubio pronuntiandum est, quando libertas est in possessione: in nostro casu sponsalia sunt in possessione; quia certum est ea fuisse contracta, et tantum dubitatur, an contracta sint cum sufficienti rationis usu, qui tamen, ut dixi, praesumitur. *Ad Conf.* etsi praesumatur factum ex calore iracundiae factum inconsulte, i. e. non maturo consilio, non tamen praesumitur factum sine deliberatione sufficiente ad peccatum mortale.

24

Dub. 3. quomodo intelligi debeat *can. nec furiosus* 26 *caus.* 32. *q.* 7. ubi in fine habetur, furiosos, si matrimonium contraxerint, non separandos: cons. videtur supponi, matrimonium ab his contractum valere, cum invalide contrahentes indubitato sint separandi. Resp. Verba haec intelligenda de furiosis, qui matrimonium inierunt, dum essent sanae mentis, cum enim sic contracti vinculum non dissolvat furor, et amentia superveniens, hinc Fabianus papa

merito vetuit, eos propterea separari. Fundamentum sic explicandi hunc textum praebet principium istius *can.* ubi diserte asseritur, *neque furiosum, neque furiosam matrimonium contrahere posse*, quod, ut ibi glossa ait, *non possint consentire.*

25

Quaeritur 5. qualis fictio sponsalium valorem tollat? Potest fictio in promissione sponsalitia contingere dupliciter. 1. Quando promittens habet quidem animum promittendi, non tamen animum eam implendi. 2. Quando etiam non habet animum promittendi, sed verba solum pronuntiat, positive excludens animum se obligandi. *Si primo modo* contingat fictio, convenit inter DD. ejusmodi promissionem vere sponsalitiam, et obligatoriam esse, licet ita promittens peccet. *Ratio est*; quia cum de essentia promissionis sit obligare promittentem, ne infidelis existat, implicat, ut quis habeat animum promittendi absque animo se obligandi. Addidi *ita promittentem peccare*: quod sequitur ex ratione data; quia qui ad aliquid faciendum se obligat, sicut ad executionem, ita etiam ad habendam exequendi voluntatem obligatur. Controversia, etc.

26

Dubium 1. est, quando fictio contingit secundo modo, et promittens verba solum pronuntiat, positive excludens animum se obligandi? Petr. de Ledesm. *de matr. q.* 43. *art.* 1. *dub.* 2. Vasq. *D.* 6. *de matrim. c.* 3. *n.* 27. Pont. *l.* 12. *de matr. c.* 2. Guttier. *c.* 9. *de matr. pr.* relati a Pal. *tr.* 28 *D.* 1. *q.* 2. *n.* 2. putant etiam sic promittentem obligari tum ex fidelitate, tum ex justitia, ut promissis stet: ex fidelitate, quidem, quia talis revera offert alteri fidem de matrimonio contrahendo: ex justitia autem; quia sub ea fide data ab altero contrahente accipit veram, et absolutam promissionem, quam nullatenus ipse praestaret, si jus justitiae non obtineret ad repromissionem sibi faciendam.

27

Sed verius Sanch. *l.* 1. *de matr. D.* 9. *n.* 5. Less. *l.* 2. *de j. et j. c.* 18. *n.* 5. Coninck *de matr. D.* 21. *dub.* 2. *n.* 7. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 1. *cap.* 1. *n.* 10. Pal. *p.* 2. *cit. n.* 2. *v. caeterum.* Zoes. *hic n.* 8. *et* 19. Pirh. *n.* 4. Schamb. *n.* 29. Konig. *n.* 30. Vviestn. *hic n.* 18. negant, hujusmodi promissione ficta sponsalia, et obligationem sponsalitiam contrahi: cons. is, qui promissionem hujusmodi fictam puellae fecit, ex vi talis promissionis non tenetur eam ducere. *Ratio est*, quia ad substantiam promissionis verae spectat animus se obligandi. Sponsalia autem sunt vera promissio futuri matrimonii: ergo etc. *Conf.* 1. quia sponsalia sunt lex privata, quam sibi promittens ipse imponit: ad legem autem necessaria est voluntas obligandi in eo, qui

eam imponit; ergo etc. *Conf.* 2. actus agentium non operantur ultra intentionem illorum, atqui in casu praesenti non adest intentio se obligandi; ergo neque contrahitur obligatio. *Conf.* 3. qui matrimonium contraheret animo se non obligandi ad actus conjugales ex se aptos ad generationem prolis, invalide illud contraheret; *c. fin. de condit. apposit.* ergo etiam invalide contrahit sponsalia, qui illa contrahit animo promissione illa se non obligandi, nam ut prior intentio substantiae matrimonii, ita posterior substantiae sponsalium repugnat.

28

Addidi *ex vi promissionis*; nam sic promittendo committit mendacium perniciosum, et graviter peccat contra justitiam, quae praescribit, ut in quolibet contractu utrinque obligatorio, qualis est sponsalium, uterque vere contrahat: proinde si is, cui facta est ejusmodi promissio ficta, patiatur inde damnum aliquod, quod aliter resarciri non potest, nisi contracto matrimonio, ad hoc contrahendum tenebitur, ut recte advertunt Laym. Schambog. et alii *supra citat.* Imo si ita ficte promittens fictionem probare nequeat, ad ita contrahendum compelli poterit in foro externo, etiamsi parti, cui talis promissio facta est, nullum accreverit damnum, quia fictio, cum sit facti, probari debet, et donec probetur, praesumentur verba concordare menti, et sic facta promissio per verba sponsalitia.

29

Ad argumentum adversae sententiae dico, etsi ficte promittens contra veracitatem peccet, ad implendam tamen promissionem eum nec ex fidelitate, nec ex justitia obligari: non ex fidelitate, quia obligatio fidelitatis solum oritur ex promissione vera: non ex justitia, quia haec non obligat vi promissionis; a qua animus se obligandi abest, cum sine hoc non transferatur jus aliquod in promissarium, ex quo is petere impletionem promissionis possit. Neque obstat, quod alter deceptus vere, et absque fictione promittat; quia eam promissionem decipiens non acceptat, etsi simulet se acceptare, et si acceptaret serio, non tamen reciproce promittit, quod ad sponsalium valorem requiritur, cum sit contractus ex natura sua reciprocus.

30

Dub. 3. ad quid teneantur, qui sub spe matrimonii ficte promissi virginem defloravit? Facile convenit inter DD. ad nihil eum teneri, si fictio, seu fallax animus ob nimiam inaequalitatem conditionis, vel ex aliis circumstantiis non difficulter adverti potuit: et ratio est, quia sic deflorata fraudi videtur consensisse; Sanch. *l.* 1. *de matr. D.* 10. *n.* 5. Pont. *l.* 12. *de sponsal. c.* 2. *n.* 16.

Pal. *tr.* 28. *D.* 1. *p.* 2. *n.* 3. cum s. Thom. 4. *dist.* 28. *q. un. art.* 2. *ad* 4.

31

Difficultas est, ad quid teneatur deflorans casu, quo fictio facile deprehendi non potuit? Sylv. *V. luxuria n.* 5. Navarr. *man. c.* 16. *n.* 18. Molin. *tr. de J. et J. D.* 106. *n.* 4. Less. *l.* 2. *de just. c.* 10. *num.* 20. Sanch. *l.* 1. *de matr. D.* 10. *n.* 3. Pont. *l.* 12. *de matr. cap.* 2. *circa fin.* Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 1. *cap.* 1. *n.* 10. Dicastill. *de sacram. tr.* 10. *D.* 1. *dub.* 9. *n.* 155. Pal. *p.* 2. *cit. num.* 3. *v. omnino*, Engl. *hic* §. 2. *num.* 13. Koning *n.* 31. *v. plerique*, magnif. p. Schmier *p.* 1. *de sponsal. c.* 3. *n.* 61. cum multis aliis cum determinate obligant ad defloratam ducendam. Fundantur 1. textu *cap. si seduxerit.* 1. *de adulter.* quod sumptum est ex *exod.* 22. ubi haec verba leguntur: *Si seduxerit quis virginem nondum desponsatam, dormieritque cum ea, dotabit eam, et habebit uxorem:* ubi textus utitur particula copulativa *et* cons. deflorans non satisfacit, si dotet, vel ducat disjunctive. 2. justitia commutativa non tantum petit reddi aequale, sed ut reddatur idem, quod ex justitia erat debitum, ut siquis equum furatus sit, non sufficit reddere pecuniam, cum aliud pro alio invito creditori reddi non possit; *l. mutuum* 2. §. *mutui* 1. *ff. de reb. credit.* sed decipiens ex justitia tenebatur habere consensum in matrimonium, quando altera pars vicissim consensit vere, et insuper corpus suum tradidit: ergo cum possit restituere adhibendo dictum consensum, tenebitur ad id, et non satisfaciet praestando aliud. 3. In contractu innominato *do, ut des, facio, ut facias*, si unus contrahentium eundem implevit, etiam alter contrahens tenetur eum implere: atqui ita deflorans, dum acceptat copulam sub conditione nuptiarum oblatarum, censetur celebrasse talem contractum: ergo etc. 4. ita deflorans sub promissione ficta matrimonii decepit injuste, et per dolum, sed injusta deceptio compensari debet saltem auferendo injustum dolum, quod hoc casu fiet praestando consensum verum. 5 sic deflorans in foro externo debet, ac solet cogi ad promissionem suam implendam: quod non fieret, si obligationem non contraxisset.

32

Sed etsi sententia haec sit valde probabilis, probabilior tamen est, quae docet, sic deflorantem non teneri ad defloratam ducendam, sed satisfacere, si constituta ipsi, vel aucta dote, defectum deflorationis suppleat. Ita D. Anton. *p. tit.* 1. *cap.* 19. *pr. et supplem.* Gabr. 4. *dist.* 28. *q.* 1. *art.* 2. *concl.* 5. Barth. de Ledesm. *de matrim. dub.* 19. *fol.* 1296. Bonacin. *de sacram. q.* 1. *p.* 2. *n.* 9. Perez *D.* 2. *de matr. s.* 4. *num.* 3. Vviest. *hic num.* 20.

Ratio est, quia si ad eam ducendam determinate obligaretur, obligaretur vel ex promissione, ut contendit Pontius, vel ratione damni, ut vult Sanchez; *non ex promissione*, quia haec promissio ponitur esse ficta; ex ficta autem promissione per se non nascitur obligatio implendi promissionem, ut probatum est *num.* 27. *non ratione damni illati;* quia hoc constituta, vel aucta dote, aut alia ratione resarciri potest: unde tunc solum tenebitur eam determinate ducere, quando dotem constituere, vel damna ex defloratione secuta aliter resarcire non potest.

33

Ad argumenta sententiae contrariae responderi hoc modo potest. *Ad* 1. dispositio *c. si seduxerit cit.* hodie ex consuetudine, et usu tribunalium disjunctive accipienda est: quod novum non est, nam ut *l. saepe* 53. *ff. de V. S.* Paulus JCtus ait, *saepe ita comparatum est, ut conjuncta pro disjunctis accipiantur. Ad* 2. decipiens casu, quo deceptus consensit vere, et corpus suum tradidit, ex justitia tenetur habere verum consensum, si consensum decepti, et traditionem ab ipso factam sub ea conditione acceptavit, conceditur; secus, negatur. *Ad* 3. negatur, quod copula a deflorante revera sit acceptata sub conditione, sub qua est oblata; hoc ipso enim, quod promissio fuerit ficta, consensus defuit in conditionem. *Ad* 4. dolus injustus sufficienter jam aufertur, dum constitutione, vel auctione dotis cavetur, ne ille sit noxius. *Ad* 5. imprimis, ut *n.* 28. dictum est, ad matrimonium ineundum in foro externo compelli etiam solet ille, qui id ficte promisit absque defloratione. Deinde ratio hujus dari facile potest; ideo enim sic promittentes matrimonium compelluntur ad illud contrahendum, qui in foro isto praesumitur is, qui verbis aliquid promisit, etiam habuisse animum promittendi, et se obligandi.

34

Dub. 3. an vera sint sponsalia, quando promittens habuit quidem animum se obligandi, sed venialiter tantum? Sot. *l.* 7. *de just. q.* 2. *art.* 1. *v. per haec* cum quibusdam aliis videtur inclinare in negativam; quia in voto, cum quo in hoc passu assimilantur sponsalia, putat non esse in potestate voventis obligare se ad culpam mortalem, vel venialem, sed ait id juxta materiae qualitatem, vel gravitatem pensandum esse.

Sed etsi istud procedat, quando voti materia levis est, ut sibi vovens imponere nequeat obligationem gravem, quod talis voluntas ut fatua, et irrationabilis non acceptetur a Deo; non tamen locum habet, quando materia voti est gravis, cum ad istam ex communi DD. se vovens obligare possit sub levi; et merito; nam promissio

est lex privata, quam promittens sibi imponit: at legislator potest sub veniali obligare in materia gravi: ergo etc.

Hinc judico cum Sanch. *l.* 1. *de matr. D.* 9. *n.* 6. posse aliquem in sponsalibus se velle adstringere ad solam culpam venialem, et tamen contrahere vera sponsalia; quia promissio ita facta est vera promissio, cum adsit animus promittendi, et se obligandi; nec est de essentia, ut se obliget ad mortale.

35

Quaeritur 6. an sponsalitia promissio semper debeat respicere personam certam, et determinatam? Resp. affirmative. Ita Guttier. *de matr. c.* 16. *num.* 1. Sanch. *l.* 1. *de matr. D.* 26. *n.* 1. Bonacin. *de sacram. q.* 1. *p.* 3. *n.* 2. Pal. *tr.* 28. *D.* 1. *p.* 2. *n.* 7. Konig *hic n.* 14. Vviest. *ibid. num.* 22. *Ratio est*, quia sponsalia sunt via ad matrimonium, et quaedam istius inchoatio: ergo sicut matrimonium contrahi non potest, nisi cum una, eaque certa, et determinata persona, ita nec sponsalia. *Conf.* si sponsalia, quae certam, ac determinatam personam non respiciunt, essent vera sponsalia, ex iis nasceretur impedimentum publicae honestatis; contrarium autem decisum est a Bonifacio VIII. *c. un. h. tit. in* 6. ubi statuitur, quod ex incertis sponsalibus hoc impedimentum non nascatur.

Ex quo sequitur, non contrahere vera, et perfecta sponsalia, qui promittit se unam ex tribus sororibus ducturum, etsi istae vicissim polliceantur, quod siquam ex ipsis elegerit, illa sit ipsi nuptura; Konig *hic n.* 14. Dixi *perfecta sponsalia*; nam imperfecta sponsalia sic promittentes contrahunt; tenetur enim sic promittens vi talis promissionis unam ex tribus eligere, et vicissim electa in matrimonium cum ipso ineundum consentire: quo facto, sponsalia reddentur certa, et publicae honestatis impedimentum inducent. Sanch. *D.* 26. *citat. num.* 6. Bosco *de matrim. D.* 11. *n.* 249. Vviest. *hic n.* 91. Vviest *ariadn. p.* 5. *tr.* 2. *p.* 1. §. 2. *num.* 12. magnif. p. Schmier *p.* 1. *de sponsal. c.* 3. *n.* 23.

36

Dub. 1. an ejusmodi promissio evadat certa, et vere sponsalitia, si cum una trium sororum superveniat copula carnalis? *Certum est* talem evasisse ante irritationem matrimonii clandestini a trid. factam: imo tunc praesumebantur non tantum contracta sponsalia de futuro, sed initum ipsum matrimonium; quia eo tempore copula ex maritali potius, quam fornicario affectu profecta praesumebatur; *c. is qui fidem* 30. *hic.*

Difficultas est, hodierno tempore post tridentinum, et postquam hujusmodi matrimonia praesumpta sublata sunt. Negativam defendunt Sanch. *l.* 1. *de matr. D.* 26. *n.* 12. Barbos. *in c. ex litteris* 10.

n. 7. *in fin.* et alii ab his *citt.* Rationem dant, quod post memoratum concilium affectus fornicarius ab ejusmodi copula excludi nequeat.

37

Sed melius dicitur per ejusmodi copulam sponsalia ante incerta fieri certa, et vera sponsalia. Ita Sylv. *V. matrimonium* 2. *n.* 11. Coninck *D.* 21. *dub.* 2. *n.* 16. Rebell. *de oblig. just. l.* 4. *q.* 4. *n.* 6. Perez *D.* 4. *s.* 5. *n.* 18. Vviestner *hic num.* 24. *Ratio est*, quia talis puella non aliter, quam sub spe suae electionis ita determinandae usum corporis concessisse, et deflorans exegisse censetur.

Neque obstat argumentum sententiae contrariae; quia etsi nunc post tridentinum affectus fornicarius ab ejusmodi copula excludi nequeat, tamen merito praesumitur cum eo fuisse conjunctus animus unam eligendi, et cognitam ceteris praeferendi. Ratio hujus praesumptionis est, quia unam ex tribus, ut *num.* 36. dixi, necessario debet eligere: nullam autem amplius eligere potest ex duabus reliquis; quia cum his per copulam cum deflorata habitam contraxit affinitatem, cons. ad eas ducendas factus inhabilis est: ergo etc.

38

Dub. 2. an casu, quo Titius promisit se ex tribus sororibus ducturum illam, quam earum pater ipsi daturus esset, et pater vicissim, filiabus consentientibus, spopondit se unam ex illis daturum, si deinde Titius unam ex illis carnaliter cognoscat, teneatur pater aliquam ex ipsis eidem tradere? Resp. hoc casu patrem non obligari ad ullam ex ipsis dandam Titio. Ita Sanch. *l.* 1. *de matr. D.* 26. *n.* 4. Perez *D.* 5. *s.* 4. *num.* 8. Bonacin. *de sacram. q.* 1. *p.* 3. *n.* 5. Konig *hic n.* 15. Viest. *num.* 25. *Ratio est*, quia si teneretur aliquam dare, teneretur vel dare cognitam, vel unam ex reliquis; non tenetur dare unam ex reliquis, quia cum his per copulam cum sorore contraxit impedimentum affinitatis; non cognitam, quia pater vi promissionis suae poterat eligere, nec delictum Titii potuit ipsum hac facultate privare, ne delinquens ex delicto suo referat commodum, et pater innocens patiatur damnum. Addidi in responsione, *patrem non obligari ad ullam ex ipsis dandam;* nam si pater velit ei dare cognitam, tenetur Titius illam ducere: quia implere promissionem suam debet eo modo, quo potest; non autem potest aliter implere, quam ducendo cognitam: ergo etc.

39

Dub. 3. quid dicendum, quando Titius tribus puellis promisit se illam ex ipsis ducturum, quae certum ei obsequium praestiterit, si hoc praestatur a duabus? Resp. distinguendo: vel enim una illarum conditionem implevit prior, vel ambae simul. *Si primum*, illa determinata censebitur, quae prius conditionem impleverit, juxta

tritam juris regulam : *qui prior est tempore potior est jure*, quae est 54. *in* 6. *Si secundum*, eligitur Titius ex duabus, quae conditionem implerunt, potest, quam vult; quia neutri illarum prae altera in specie, et absolute quaesitum jus est, sed tantum indeterminate, et in omni promissione alternativa electio ad promissorem pertinet; *reg. in alternativis* 70. *in* 6. Konig *hic num.* 14.

40

Quaeritur 7. an ut promissio futuri matrimonii obliget, necessarium sit, ut a promissario, sive eo, cui fit, sit acceptata? Resp. affirmative. Colligitur *arg. l. hujus edicti* 1. *ff. de pact. et l. consensu* 2. *ff. de O. et A. hic* juxta quos textus, ut contractu, et simplici etiam pacto obligatio inducatur, exigitur consensus mutuus, et cons. acceptatio promissarii. Matrimonium autem, et sponsalia habent rationem contractus : ergo nec promissio futuri matrimonii obligat, nisi eidem accedat acceptatio promissarii.

Ex quo sequitur, hujusmodi promissionem, antequam illam pars altera acceptet, revocari a promittente posse; quia eo usque est simplex pollicitatio, quae, antequam acceptetur, obligationem nullam inducit. Estque hoc verum, sive promissio haec facta sit praesente Titia, cui facta est, sive illa absente, coram amicis, vel consanguineis, nisi isti mandatum acceperint ad sponsalia nomine Titiae contrahenda; Engl *hic* §. 2. *num.* 10. Proceditque, ut laudatus doctor *l. cit.* notat, licet promittens mandaverit, ut promissionem suam absenti Titio insinuent, ejusque consensum desuper requirant; nihilominus enim, antequam Titia promissionem sibi factam acceptet, revocare promittens eandem potest : et ratio est, quia consanguinei in hoc casu non sunt plus, quam procuratores ad contrahendum cum Titia destinati. Procurator autem in causa matrimonii etiam in absentia revocari potest.

41

Dub. 1. an ut promissio futuri matrimonii sponsalia inducat, sufficiat, eam a promissario acceptari sine repromissione? Affirmant Paludan. *in* 4. *dist.* 27. *q.* 1. *art.* 2. *n.* 4. Henriq. *l.* 11. *c.* 13. *n.* 2. Vasq. *D.* 4. *cap.* Pont. *l.* 12. *c.* 4. *num.* 2. et probare hoc etiam videtur ratio; quia Titius promissionem matrimonii sibi factam a Caja acceptare nequit, nisi matrimonium cum ea ipsi inire velit : igitur acceptans ejusmodi promissionem, etiam acceptat, et approbat matrimonium futurum, et cons. illud virtualiter repromittit. *Conf.* a paritate cum contractu matrimoniali, in quo acceptatio juris sibi traditi in corpus ad actus conjugales, necessario etiam includit traditionem juris in corpus suum ad ejusmodi actus, quia matrimonium

claudicare non potest, nec una pars obligari ad actus conjugales, quin etiam altera obligetur.

42

Sed verius est, sponsalia non induci, aut perfici sola acceptatione promissionis matrimonii, sed necessarium esse, ut ei accedat praeterea repromissio. Ita Abb. *in cap. nonne* 5. *de praesumpt. num.* 1. Felin. *ibid. num.* 19. Navarr. *man. c.* 22. *num.* 28. Sot. *in* 4. *dist.* 27. *q.* 2. Menoch. *l.* 3. *praesumpt.* 42. *n.* 2. Gutlier. *de matr. c.* 5. *n.* 1. Sanchez *l.* 1. *de matr. D.* 5. *n.* 12. Perez *D.* 1. *s.* 10. *n.* 2. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 1. *c.* 1. *n.* 2. Pal. *tr.* 28. *D.* 1. *p.* 3. *n.* 8. Engl. *hic* §. 2. *n.* 3. *et* 8. Konig *n.* 44. Vviest. *n.* 46. magnif. p. Schmier *p.* 1. 1. *de sponsal. c.* 3. *n.* 115. *et seqq. Ratio est*, quia promissio matrimonii cum aliquo ineundi potest esse gratuita, et non repugnat, ut aliquis se obliget ad ineundum cum alio matrimonium, quin ad hoc obligetur promissarius, ut cum *cit.* advertit Scambog *hic n.* 4. et probari potest a pari; nam ita obligare se aliquis potest ad equum suum vendendum alteri, vel cum ejus equo permutandum, quin vicissim iste ad eum emendum, aut permutationem admittendam sit obligatus. *Subsumo*; atqui promissio sponsalitia nequit esse mere gratuita, et unam solum partem ligare, ut patet ex definitione sponsalium *n.* 9. tradita, vi cujus sponsalia sunt mentio, seu repromissio futurarum nuptiarum: proinde non sufficit, ut una pars acceptet promissionem alterius, sed insuper requiritur, ut altera repromittat, sive se vicissim ad matrimonium suo tempore contrahendum obliget: ergo etc.

43

Ex quo sequitur casu, quo Titius Berthae promittit matrimonium animo se obligandi hac sua promissione, si Bertha eam promissionem acceptet quidem, sed non vicissim matrimonium eidem repromittat, hac promissione, et acceptatione obligationem sponsalitiam nullam contrahi, ut recte Navarr. *man. c.* 22. *n.* 25. Henriq. *l.* 11. *c.* 13. *n.* 2. Molin. *tract.* 2. *D.* 263. *n.* 11. Sanch. *l.* 1. *de matr. D.* 5. *n.* 4. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 1. *c.* 1. *n.* 2. Engl. *hic* §. 2. *n.* 2. Pirh. *n.* 3. Schamb. *num.* Vviest. *n.* 26. *Ratio est*, quia si obligatio sponsalium induceretur, induceretur illa vel ex parte Titii, vel ex parte Berthae: non ex parte Berthae, quia haec non voluit se obligare Titio, acceptando promissionem illius, sed hunc tantum obligatum sibi habere; actus autem agentium non operantur ultra intentionem illorum, *l. non omnis* 19. *pr. ff. de reb. credit.* Non etiam ex parte Titii, quia hic non censetur aliam voluisse obligationem subire, quam contractus sponsalitii, et sub conditione, *si etiam Bertha repromiserit matrimonium*: igitur cum Bertha vicissim

non repromiserit, et se Titio obligarit, ex Titii promissione, utpote conditione non impleta, obligatio non consurgit.

44

Ex quo iterum deducitur, in casu dato Titium, usque dum Bertha repromittat, posse revocare suam promissionem, non obstante, quod istam illa acceptaverit; quia adhuc est imperfecta promissio, utpote cum pendeat adhuc conditio, sub qua facta est. *Excipitur*, si Titius Berthae tempus ad deliberandum dederit; tunc enim expectare debebit ejusdem lapsum, nec revocare antea promissionem potest. Similiter revocare promissionem non potest, si haec sit mere gratuita, et sine animo petendi, ut pars altera repromittat; nam per ejusmodi promissionem contrahitur ex parte promittentis obligatio absoluta, non quidem sponsalitia (nam ista, ut dictum est, ex essentia sua est mutua) sed ad modum promissionis acceptatae simplicis. Dixi *ex parte promittentis*; nam ex parte promissarii nulla oritur obligatio; et hinc iste etiam post acceptatam eam promissionem ad matrimonium cum promittente contrahendum compelli nequit; quia tantum habuit promittentem sibi obligatum, ipse vero ex defectu repromissionis obligatus non fuit. Et hinc ex tali promissione etiam non nascitur impedimentum publicae honestatis, sed Titius Bertha, cui promissionem hujusmodi fecit, mortua contrahere matrimonium cum sorore ipsius potest; Engl. *hic*. §. 2. *n*. 3. Vvex *Ariadn. part.* 5. *tr.* 2. *part.* 1. §. 2. *n*. 9. *final.*

Ad argumentum *num.* 41. a parte adversa allatum patet ex dictis, meram acceptationem promissionis factae non habere vim virtualis repromissionis; quia potest Bertha promissionem matrimonii sibi a Titio factam acceptare, nec tamen vicissim se obligare Titio. *Ad conf.* negatur paritas inter contractum matrimonii, et promissionem illius, nam in contractu matrimoniali, cum ille ex natura sua sit mutuus, traditio, et acceptatio juris in corpus ad actus conjugales aliter dari non potest, nisi conjuncta sit vicissim cum traditione juris in corpus suum, cum sine hac traditio juris in corpus suum facta ab una tantummodo parte fornicaria sit. Non ita se habet promissio matrimonii ineundi mere gratuita, et simplex; nam haec, ut ostensum hactenus est, dari, et acceptari potest, quin vicissim acceptans matrimonium repromittat.

45

Dub. 2. an nullo casu acceptatio vim repromissionis habeat? Resp. id posse, et debere colligi ex circumstantiis; nam si in talibus circumstantiis detur promissionis ab alio factae acceptatio, ut inde praesumi possit animus repromittendi, talis acceptatio pro repromissione habebitur, et praesumetur contracta obligatio sponsali-

tia. Et talis casus est, quando in praesentia amicorum, vel aliorum actum fuit de sponsalibus hic, et nunc contrahendis; nam eo casu postquam una pars intentionem contrahendi sponsalia sufficienter declaravit, et promisit matrimonium, altera pars acceptando promissionem censebitur matrimonium virtualiter repromisisse; Engl. *hic* §. 2. *n.* 8. Ratio est, quia promissio non censetur aliter acceptari, quam quatenus facta est, sed praecise facta est cum intentione hic et nunc contrahendi sponsalia: ergo hoc, et non alio modo censetur acceptata.

46

Dub. 3. utrum acceptatio ad inducendam obligationem ex parte promittentis requiratur etiam, quando promissio matrimonii est mere gratuita? *Certum est* requiri, quando fit praesenti. Quando absenti fit, dubium moveri potest: et ratio dubitandi sumitur ex *cap. veniens* 5. *qui cleric. vel vov.* ubi matrimonii promissio absenti facta pro valida habetur sine ulla mentione acceptationis. *Sed dicendum*, ante acceptationem promissionis in casu proposito obligationem non induci. Ita gloss. *in c. veniens cit. V. promisit.* Host. *ibidem pr.* Joan. Andr. *n.* 8. Abb. *n.* 7. *et in c.* 2. *de despons impub. n.* 2. Alex de Nevo *in c.* 2. *cit. n.* 3. Moliu. *tr.* 2. *de J. et J. D.* 263. *n.* 11. Sanch. *l.* 1. *de Matr. D.* 6. *n.* 24. et alii passim. *Ratio est*, quia in materia matrimonii, et aliis ecclesiasticis, ubi leges non sunt ss. canonibus contrariae, judicandum est secundum leges *can. intelleximus* 1. *de nov. oper. nunt.* SS. canones in re ista non divertunt a legibus, sed utroque jure ad inducendam obligationem ex promissione acceptatio desideratur; *cap. Antigonus* 1. *et c. qualiter* 3. *de pact.* igitur promissio matrimonii etiam gratuita ante acceptationem non obligabit, sed revocabilis erit. *Ad rationem dubitandi*, ut recte notant gloss. Host. Joan. Andr. in casu *c. cit.* contractui nomine absentis intervenit procurator cum mandato speciali: quo casu consensus novus non requiritur, sed antiquus sufficit, modo interea revocatus non sit.

47

Quaeritur 8. an promissio sponsalitia possit esse mere interna? Resp. negative; sed debet signis externis exprimi. Ita communis cum s. Thom. 2. 2. *quaest.* 88. *art.* 1. *Ratio est*, quia dirigenda est ad alterum; a quo ipsa intelligi, acceptarique, et repromissio fieri debet; hoc autem fieri non potest nisi exprimatur signo aliquo externo internus mentis consensus; ergo etc. Potest autem hoc fieri per verba non solum formalia, sed etiam virtualia, et quaecumque alia signa externa, quae consensum in matrimonium contrahendum sufficienter manifestant, ut clare sumitur ex *cap. cum apud* 23. *et*

cap. tuae 25. *h. titul.* Et procedit hoc etiam in iis, qui loqui possunt; nam et hi, si aliis signis consensum suum declarent, valide contrahunt; Pirh. *hic n.* 11. Schamb. *ibid. n.* 14. *Ratio est*, quia substantia matrimonialis, et sponsalitii contractus consistit unice in consensu contrahentium, qui etiam sine verbis formalibus haberi potest.

48

Neque opus est consensum externum poni ab ipso contrahente, sed hoc fieri potest etiam per internuntium, vel procuratorem; *c. fin. de procurator, in* 6. quia contractus matrimonialis a Christo solum elevatus est ad rationem sacramenti, de cetero non recedit a ratione contractus civilis, qualis antea contrahebatur a sponsis: atqui antea de jure civili tam matrimonium, quam sponsalia contrahi potuerunt per internuntium, et procuratorem etc. *l. final. ff. h. tit.* ergo etc. Parum autem interest, quis constituatur hoc casu procurator, mas, an foemina; nam etiam sponsalia a principalibus personis contrahenda desiderant virum, et foeminam, si tamen contrahantur a procuratore, is potest esse foemina, vel masculus: quin et duae foeminae, vel duo masculi ex parte utriusque principalis intervenire possunt; Petr. de Ledesm. *de matrim. q.* 42. *art.* 1. *dub.* 7. Sanch. *l.* 2. *de matr. D.* 11. *n.* 15. Boss. *de matr. cap.* 3. §. 55. *n.* 277. magnif. P. Schmier *de sponsal. p.* 1. *c.* 2. *n.* 82. nec enim ex parte procuratoris requiritur, ut ille sit capax juris, per suum ministerium acquirendi, sed tantum desideratur, ut ipse principalis, cujus ministrum agit, capacitatem illam habeat.

49

Dub. 1: qualia debeant esse verba, ut his expressus censeatur consensus sponsalitius? Resp. Debent esse talia, quae significent ipsam promissionem matrimonii contrahendi. Unde promissio de sponsalibus contrahendis, quamvis obliget ad sponsalia contrahenda, et videatur esse promissio matrimonii, saltem mediate, non tamen sponsalium non meretur, et ideo nec publicam honestatem, aliosque effectus sponsalium proprios parit, sicut promissio venditionis non est venditio, neque titulum in alium transfert; Tusch. *lit. S. concl.* 402. *n.* 2. Covar. *l.* 4. *part.* 1. *cap.* 4. *pr.* Konig. *hic n.* 24.

50

Ad dignoscendum, an verba, et alia signa posita promissionem sponsalitiam significent, ex communi DD. sequentes ponuntur regulae. 1. intelligenda sunt secundum modum loquendi in provincia tali receptum; *c. ex litteris* 7. *hoc tit. l. semper* 34. *ff. de R. J.* Covarr. *l.* 3. *var. c.* 5. *n.* 1. Barbos. *in c. ex litteris cit. n.* 7. Pirhing. *hic n.* 84. *et* 85. *not.* 3. Schambog. *ibid. n.* 16. Vviestner *num.* 47.

2. verba posterius promittentis, si significationem alias dubiam habeant, intelligenda sunt secundum verba promittentis prius, si haec sint clara; Ledesm. *de matr. q.* 45. *art.* 1. *dub.* 1. 3. si utrimque verba sint dubia, ex circumstantiis autem constet, qua mente ea loquentes protulerint, secundum hanc intelligi debent; *can. humanae* 11. *caus.* 22. *q.* 4. 4. imo verba, et signa, qualiacunque sint, per se non obligant, nisi, qui iis sunt usi, revera consenserint in sponsalia, quia haec non verborum sonitus, sed consensus facit. Et hinc 5. quibuscunque signis, aut verbis quis usus sit, si tamen judici probare possit, quod alio, quam sponsalia contrahendi animo usus iisdem sit, in foro etiam externo non tenebitur, ut cum Sanch. Less. Gob. Pirb. recte advertit P. Vviest. *hic n.* 49.

51

Porro verborum formulae diversae a DD. afferuntur, quibus significari sponsalia de futuro possunt. Ex his aliquae sunt certae, quae omnium judicio contractum sponsalitium indicant, ut *contraham tecum matrimonium*, *ducam te in conjugem*, *accipiam te in meam etc.* Aliae vero sunt dubiae, ut si quis Berthae repromittenti dicat, *Accipio te in crastinum. Rationem dubitandi* facit verbum praesentis temporis *accipio*, ob quod Zoes. existimat non esse sponsalia de futuro, sed matrimonium conditionate initum, quod adveniente die crastina, tanquam impleta conditione, sine novo consensu fiat absolutum. *Sed dicendum*, in dubio censeri tantum inita sponsalia de futuro; quia licet *accipio* sit verbum praesentis temporis, per clausulam tamen *in crastinum* impeditur de praesenti effectus, et tantum ea proferens videtur se obligare ad matrimonium contrahendum cras; Schamb. *hic n.* 20.

52

Dub. 2. an matrimonialem, an vero sponsalitium duntaxat contractum importent verba; *volo te habere in uxorem?* Hodie quando post Trid. *sess. cap.* 1. *de reform.* nullum matrimonium contrahi potest sine parocho, et testibus, atque ex generali ecclesiae ritu contrahentes conveniunt in ipsa ecclesia, ut non sponsalia de futuro, sed matrimonium per verba categorica, interrogante parocho, contrahant, vix amplius controversiae hujus videtur esse utilitas.

Controversia est de jure antiquo. Refert Zoesius, quod aliqui velint sub hac forma contineri matrimonium. *Rationem* dant 1. propter verbum executionis, scilicet *volo te in uxorem*, cui additus infinitivus *habere* ponit perfectionem actus. 2. Is, qui dicit, *volo te in uxorem habere*, tacite dicit, *non volo tecum inire sponsalia*: ergo

4 *

ita dicendo init matrimonium: 3. *c. ex part.* 9. *hoc tit.* dicitur per eam formulam initum esse matrimonium.

53

Sed plerique in hoc convenerunt, quod decisio sit principaliter desumenda ex circumstantiis, et mente contrahentium, an scilicet voluerint contrahere sponsalia, vel matrimonium, juxta regulas *n.* 50. datas.

Neque contrarium probant argumenta opposita. *Ad* 1. qui dicit se velle emere, aut velle vendere, non potest censeri eam rem jam emisse, aut vendidisse, cum promissio contractus distet ab ipso contractu. Directe respondeo, etsi infinitivus verbo executionis additus ponat perfectionem actus, non tamen idcirco significatur praesens executio, sed potius futura, nisi aliud colligatur ex circumstantiis. *Ad* 2. negatur *ant.* quia dicit, *ineo tecum sponsalia*, *vi quorum te habebo postea uxorem. Ad* 3. in casu *cap. cit.* proferentes ea verba addebant, *ab hoc tempore te pro conjuge tenebo*, quae verba addita faciunt, futurum *tenebo* referri ad praesens.

54

Dub. 3. an sponsalia ineantur per verba, *nullam ducam praeter*, vel *nisi te*, aut alia his aequivalentia. Affirmant Ant. de Butrio *in cap. ex parte* 9. *hoc tit. n.* 10. Abb. *ibid. n.* 8. Rosell. *V. matrimonium* 3. *num.* 4. Sylv. *V. matrimonium* 2. *q.* 10. *dict.* 4. Menoch. *lib.* 3. *praesumpt.* 3. *num.* 8. et alii plures apud Sanch. *l.* 1. *de matrimonio D.* 19. *num.* 3. *Fundantur* 1. quia dictio *nisi* (eandem vim, ac sensum Barbos. *usufr. dict.* 279. *num.* 4. tribuit particulae *praeter*) ex sua natura semper contradicit praecedentibus, et propterea sicut, quando oratio affirmativa praecedit, ut cum dico, *omnes currunt*, *nisi Petrus*, ipsa negant, ita quando praecedit oratio negativa, ut cum dico, *nemo currit*, *nisi Petrus*, ipsa affirmat juxta *l. actione* 4. *cod. de transact. et ibi* interpp. cum ergo in propositione, *nullam ducam nisi*, vel *praeter te* dictiones *nisi*, *et praeter* praecedat oratio negativa, ipsae affirmabunt, et cons. inducent obligationem sponsalitiam: 2. quando judaei inclamarunt Pilato, *non habemus regem*, *nisi Caesarem*, sensus hinc erat, *Caesar est noster rex*, *et non alius*: ergo quando Sempronius Berthae dicit, *non ducam aliam*, *nisi te*, sensus erit, *te ducam*, *et non aliam*: 3. si quis dicat, *te ducam*, *non aliam*, vel *non aliam*, *sed te ducam*, censetur contrahere vera sponsalia, ut cum communi docent Sanch. *D.* 19. *cit. num.* 2. et Rosignol. *de sponsal. praen.* 5. *s.* 17. *num* 2.: ergo etiam siquis pronuntiet formulam in quaestione allatam: 4. qui dicit, *nullam duco*, *quam te*, vel *nisi te*, censetur contrahere sponsalia de praesenti: ergo qui dicit, *nullam du-*

cam, *praeter*, vel *nisi te*, censebitur contrahere sponsalia de futuro: 5. ista formula est saltem dubia: atqui in dubio, sicut pro matrimonio, ita et pro sponsalibus pronuntiandum est: ergo etc.

55

Verum his non obstantibus, probabilius est non contrahi obligationem sponsalitiam absolutam: ita Alex. de Nevo *in c.* 9. *hoc tit. num.* 31 Covar. *p.* 2. *de sponsal. c.* 4. §. 1. *n.* 8. Henriq. *l.* 11. *c.* 12. *num.* 7. Guttier. *l.* 1. *qq. can.* 21. *num.* 13. *et seq.* Barth. de Ledesm. *de matr. dub.* 9. Sanch. *D.* 19. *cit. num.* 5. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 1. *c.* 1. *num.* 2. *coroll.* 2. Rosign. *s.* 17. *cit. num.* 3. *et seq.* Zoes. *hic n.* 12. Engl. §. 2. *n.* 11. Schambog. *num.* 19. Vviest. *num.* 35. Reiffenst. *num.* 33. magnif. Schmier *p.* 1. *de sponsal. cap.* 3. *num.* 5. *Ratio est*, quia formula quaestionis est negativa, sicque promissionem futuri matrimonii non tam refert, quam excludit: et licet per adjectas particulas *praeter*, *et nisi* tamquam exceptivas, limitetur antecedens negatio, attamen limitatio ista non est absoluta, sed resolvitur in conditionem, idemque significat, ac *non ducam uxorem*, *vel si aliquam duxero*, *te ducam.* Idque de particula exceptiva *nisi* deducitur ex *l. quibus* 40. §. *quidam* 2. *ff. de condit. et demonstr.* ubi probatur responsum Labeonis, existimantis, in utroque casu legatum sub conditione relictum esse, sive testator dixerit, *haeres meus pecuniam*, *si mater mea morietur*, *dato;* sive scripserit, *nisi mater mea morietur: conf.* quia in dubio, quando jure aliquid dispositum non est non facile inducenda est obligatio, *arg. leg. Arianus* 47. *ff. de O. et A.* praesertim ad contrahenda matrimonia, quae, cum coacta sunt, frequenter difficiles exitus habere solent; *cap. requisivit* 17. *in fin. hoc tit.*

56

Addidi, *non contrahi obligationem sponsalitiam absolutam*; nam conditionata illis verbis contrahitur; scilicet ducendi hanc, si aliquam ducere velit, vel disjunctive hanc, vel nullam ducendi: quodsi tamen formula saepius memorata sic efferretur, *ducam uxorem*, *et nullam aliam*, *nisi te*, per ea verba censerentur contracta sponsalia pura, ita, ut ea proferens se censeatur obligare ad hanc ducendam, ut notat Zoes. *hic n.* 1. et ratio est, quia per verba illa, *ducam uxorem*, sublata est disjunctio hanc, vel nullam ducendi: imo si ex conjecturis, et circumstantiis deprehendi possit, quod Titius e. g. dum Berthae dixit, *nullam aliam ducam*, *nisi te*, voluerit actu contrahere sponsalia de futuro, censebuntur contracta absolute, non obstante ambiguitate formulae, quippe cujus incertitudo per circumstantias tali casu sufficienter determinatur; Covarr. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 4. *num.* 3. Sanchez *l.b.* 3. *de matrim.*

D. 19. *num.* 7. Rosignol. *loc. cit. num.* 3. Eugl. *num.* 11. *cit. in fin.* Konig. *num.* 40. *vers. mihi videtur*, magnif. P. Schmier: *c.* 3. *cit. n.* 19. quia juxta dictum s. Gregorii relatum *c. secundo* 41. *de appell.* non intentio verbis, sed verba intentioni accommodari debent.

57

Neque aliud evincitur ex argumentis sententiae oppositae. *Ad* 1. dictio *nisi* interdum, praesertim ad futurum tempus relata, conditionalis est, ut clare patet tum ex *l. quibus cit.* tum *arg. l. si sterilis* 21. §. *sed etsi* 5. *ff. de act. empt.* qua dicitur, siquis alteri fundum ita vendat, ex vedito actionem tum demum dari, si alteri vendiderit; et ex *l. Titia* 59. *fin. ff. de manumiss. testam*: ibi *Onesiphore*, *nisi*, h. e. si *diligenter rationes reddideris*, *liber ne esto*? *Ad* 2. negatur *cons.* disparitas est, quia propositio *non habemus regem*, *nisi Caesarem*, est concepta de praesenti; propositio autem, *non ducam aliquam*, *nisi te*, est concepta de futuro; atqui, ut optime cum aliis notat magnif. P. Schmier *cap.* 3. *citat. n.* 15. *et* 16. particula exceptiva *nisi*, vel *quam*, quando apponitur promissioni de praesenti, continet affirmationem absolutam; si vero concepta est de futuro, parit affirmationem conditionatam tantum. *Ad* 3. iterum negatur *cons.* Ratio discriminis est, quia *te ducam*, vel *sed te* est affirmativa continens promissionem futuri matrimonii cum certa persona; nec illa destruitur per annexam negationem, *non aliam*, utpote quae cadit super objectum diversum, nec vim conditionis, sed majoris explicationis habet: at propositio *non ducam aliam*, *nisi te*, est negativa, et annexa particula exceptiva *nisi*, cum vim conditionis habeat, non limitat negativam aliter, quam conditionate, ut nempe eam pronuntians obligetur eam personam ducere, si ducere uxorem velit. *Ad* 4. patet ex hactenus dictis; discrimen enim inter utramque illam propositionem est, quod ea, quae in *ant.* est posita, sit concepta de praesenti, et parit affirmationem absolutam, ea vero, quae in *cons.* concepta sit de futuro, et contineat affirmationem conditionatam. *Ad* 5. in dubio de valore sponsalium potius standum pro libertate est, ut declaravi *supra n.* 6.

58

Dub. 4. an sufficiens sponsalium signum sit taciturnitas sponsi, vel sponsae ad oblatas sibi nuptias? Resp. Hic distinguendi sunt tres casus 1. quando Bertha e. g. ad matrimonii promissionem sibi a Titio factum tacet: 2. quando tacet ad sponsalia nomine ipsius contracta a parentibus: 3. quando nomine ipsius sponsalia contrahunt cognati ejusdem, fratres, aut tutores, et illa praesens non contradicit.

Ad 1. convenit inter DD. tenendam esse negativam; quia in iis, quae praejudicium afferre possunt, taciturnitas pro signo consensus non habetur, nisi quando tacens, si dissentiat, loqui tenetur, ut *arg. l. filiusfamilias* §. 8. *invitus* 1. *ff. de procurat.* advertunt Dyn. *in reg. qui tacet* 43. *in* 6. *n.* 3. Covar. *pract. c.* 15. *num.* 5. *vers. deinde*, Petr. Barbosa *in l. quae dotis* 33. *num.* 153. *et* 164. *ff. solut. matr.* August. Barbos. *usufr. axiom.* 217. *num.* 3. Engl. *hic* §. 2. *num.* 8. Konig. *ibid. num.* 44. *vers. sed negativam*: Vviest. *num.* 39.

59

Ad 2. triplex sententia DD. est: nam 1. aliqui apud Guttier. *de matr. c.* 13. *n.* 1. generaliter negant sufficere solam taciturnitatem, nisi alia signa interni consensus in filiis accedant; tum quia tacens non censetur consentire, cum de obligatione suae personae, et gravi praejudicio agitur, secundum dicta *n. praeced.* tum quia essentia sponsalium consistit in vero, et naturali consensu ipsorum contrahentium; *l. sufficit* 5. *et l. sponsalia* 11. *ff. hoc tit.* consensus autem ex taciturnitate non est verus, et naturalis, sed praesumptus tantum praesumptione juris; c. *un.* §. *fin. de despons. impub. in* 6.

60

2. Alii cum Joan. Andr. *in c. un. cit. n.* 2. Franc. *ibid. n.* 4. Guttier. *cap.* 3. *cit. num.* 11. Sanch. *l.* 11. *de matr. D.* 23. *a n.* 6. Dian. *p.* 3. *tract.* 4. *resol.* 271. *in fin.* magnif. P. Schmier *p.* 1. *de sponsal. cap.* 2. *num.* 53. distinguendum putant, an sponsalia nomine filiae a parentibus contrahantur, praesente filia, an ea absente, et ignorante: *si primum*, concedunt ex taciturnitate ejusdem praesumi consensum in sponsalia ob decisionem Bonifacii VIII. *cap. un. cit. si secundum*, ultra taciturnitatem alia signa requiri volunt, nixi textu ejusdem *cap.* ubi exigitur, ut postquam filii de parentum contractu notitiam adepti sunt, ipsi hujusmodi contractum tacite, vel expresse ratificaverint. Disparitatis rationem dant istam; quia dum filius praesens est, et intelligit, quid nomine suo a parentibus agatur, magis praesumitur reclamaturus, si interne non consentiret, quam dum est absens, ubi ordinarie non ita aperte advertit suum versari praejudicium, et facile credit, se adhuc reclamare posse, ubi ad sponsam, vel amicos ejusdem pervenerit.

61

3. Communior sententia cum s. Thom. *in* 4. *dist.* 27. *quest.* 2. *art.* 2. *ad* 1. Paludan. *ibid. quaest.* 1. *art.* 1. *concl* 1. *num.* 4. Sot. *ad eandem dist. quaest.* 2. *art.* 2. *ad* 1. Ancharan. *in cap. un. cit.* §. *fin. num.* 3. Henriq. *l.* 11. *de matrim. cap.* 13. *n.* 5. Petr. a Ledesm. *de matr. q.* 43. *art.* 2. *dub. ult. concl.* 2. Ro-

driq. *tom.* 1 *summ. edit.* 2. *c.* 234. *num.* 2. Conink *D.* 21. *dub.* 3. *n.* 38. Pal. *tr.* 28. *D.* 1. *p.* 4. *num.* 14. Perez *D.* 4. *sect.* 6. *num.* 15. Pirh. *tit. de matr. contract. contr. interd. eccl. num.* 5. *not.* 5. Konig. *hic n.* 19. *et* 20. Vviest. *ibid. n.* 41. docet, utroque casu, sive filio, aut filia praesente, sive illa absente, ejus nomine parentes ipsius sponsalia contrahant, ex sola taciturnitate praesumi consensum. *Ratio est*, quia in utroque casu filia, si non consentiat desponsationi sui, ne parentum dicta, aut acta contemnere videatur, ubi intelligit factum, mentem suam explicare tenetur, igitur quando tacet, et factum sibi displicere non exprimit, praesumitur consentire juxta *reg. qui tacet* 43. *in* 6.

62

Proceditque hoc tam de patre, quam de matre; quia *cap. un. cit.* §. *fin.* non distinguit, neque ratio aequalitatis distinguere sinit, eo quod affectus teneritudo perinde, vel magis in matre, quam in patre reperiatur; Sanch. *D.* 23. *cit. num.* 9. Pal. *tr.* 28. *disp.* 1. *p.* 4. *n.* 12. Engl. *tit. de despons. impub.* §. 2. *num.* 4. Passerin. *in cap. un.* §. *fin. cit. n.* 24. magnif. P. Schmier *c.* 2. *cit. n.* 39. Neque refert, an liberi illegitimi, an legitimi sint, sui, an emancipati; quia in *cap. cit.* non fit discrimen, potiorque videtur hic esse consideratio naturalis, quam civilis; atqui ratio naturalis non minus pro illegitimis, et emancipatis pugnat, cum etiam in hos parentum amor praesumatur ingens; Sanch. *loc. cit. num.* 10. *et* 11. Guttier. *de matr. c.* 13. *n.* 7. *et* 8. Engl. *n.* 4. *citat.* magnif. P. Schmier *n.* 40.

63

Dixi *praesumi consensum;* nam si liberi revera non consentiant, non inducetur obligatio sponsalitia; quia sponsalia requirunt consensum non qualemcumque, sed verum, et naturalem, qualis non est consensus praesumptus tantum, cum revera praesumptus consensus conjungi possit cum actuali dissensu interno, quem non audeant liberi explicare absterriti metu reverentiali. Item potest contingere, ut liberi quidem consentiant acceptando promissionem sibi factam, sed absque repromissione, nam juxta *reg.* 44. *in* 6 *is, qui tacet, non fatetur, sed nec utique negare videtur.* Quod si fiat in foro interno, in quo creditur dicenti tam contra quam pro se, praesumptio haec nullum habebit locum: imo nec in foro externo si puella dissensum probaverit, quod fieri per conjecturas, et praesumptiones alias, aut in earum defectum per juramentum poterit; magnif. P. Schmier *numer.* 51.

64

Argumenta primae sententiae *n.* 59. allata non multum urgent. *Ad* 1. etsi agatur de obligatione liberorum, tamen ex intentione parentum non tam de praejudicio, quam de utilitate tacentis agitur, siquidem paternus amor nihil in illis sinistri suspicari permittit. *Ad* 2. etsi concedendum omnino sit non fore sponsalia, si liberi, quorum nomine contrahuntur, revera non consensissent, ut patet ex *num. praeced.* in foro tamen externo absolute judicabitur, et praesumetur adfuisse consensum, adeoque sponsalia reipsa, et valide fuisse contracta, donec praesumptio haec per contrariam probationem, aut praesumptionem fortiorem elidatur.

65

Ad 3. dubii *n.* 58. propositi membrum *certum est*, si fratres, cognati, tutores etc. ad sponsalia contrahenda instructi sint speciali mandato, ex taciturnitate praesumi consensum; cum enim matrimonium per procuratorem contrahi possit, contrahi etiam sponsalia poterunt nomine puellae praesentis, et tacentis. *Conf.* praxi Indiarum, et praesertim Americae, in quarum pluribus provinciis in matrimoniali contractu verba consensum significantia proferuntur non ab ipsis contrahentibus, sed eorum nomine a loci praefecto.

66

Controversia est de casu, quo cognati, tutores etc. non habent speciale mandatum. Gloss. *in cap. un. V. sponsalia de despons. impuber.* Host. *in c. litterae* 1. *de matrim. contract. contr. inter dict. eccl.* Ancharan. *ibi n.* 2. Rodriq. *tom.* 1. *Summ. edit.* 2. *c.* 234. *n.* 4. Pont. *l.* 2. *c.* 14. *n.* 17. et alii, praesertim antiquiores, putant etiam hoc casu taciturnitate puellae induci sponsalia: quod quidam extendunt etiam ad extraneos, cum moderamine tamen, et distinguendo inter forum externum, et internum; nam ut in foro externo censeantur contracta sponsalia, putant satis esse, quicumque respondeat, in foro interno autem minime, nisi tutores, aut cognati sint, ut videre est apud Sanch. *l.* 1. *D.* 23. *n.* 6. *Nituntur* 1. textu *c. litterae cit.* ubi referuntur sponsalia, a fratre contracta pro sorore tacente, et consentiente. 2. *can. ex parte* 14. *de restit. spoliat.* dicuntur contracta nomine neptis a patruo. 3. si a parentibus contracta sint sponsalia, taciturnitas pro consensu habetur, quia parentes liberos suos naturaliter valde diligunt, et propterea optime ipsis consulere praesumuntur; idem autem praesumi potest de fratribus, cognatis, tutoribus etc.

67

Sed melius negativam defendunt Paludan. 4. *dist.* 27. *quaest.* 1. *art.* 1. *concl.* 1. *num.* 4. *et quaest.* 2. *art.* 3. *concl.* 4. *num.* 19.

et 20. Covar. *de sponsal. part.* 1. *c.* 4. *pr. num.* 4. Gultier. *c.* 13. *de matrim. num.* 2. Sanch. *D.* 23. *cit. num.* 7. Palao *tr.* 28. *D.* 1. *p.* 4. *num.* 17. Barbosa *in c. litterae cit. num.* 3. Engl. *tit. de spons. impub.* §. *num.* 21. Pirhing. *tit. de matrim. contract. contr. interdict. eccl. n.* 5. *not.* 5. Scham. *hic n.* 14. Konig. *ibidem n.* 21. Vviestner *num.* 43. magnif. P. Schmier *de sponsal. part.* 1. *cap.* 2. *num.* 75. *Ratio est*; quia contractus matrimonii, et sponsalium de jure naturali, et divino ita personalis est, ut nemo, etiam pater, eo jure praestare consensum possit pro filio, nisi speciale ab eo mandatum habeat; igitur dum parentum consensus, junctus cum taciturnitate filii, sponsalia praesumpta facit, id habetur ex dispositione, et praesumptione juris positivi tantum per *cap. un. cit.* quae cum sit restrictiva juris naturalis, ultra casum in jure expressum extendi non debet; extenderetur autem, si procederet etiam in fratribus, cognatis, tutoribus; quia *cap. cit.* solorum parentum meminit; ergo etc.

68

Ex quo sequitur, licet fortasse pupillus, aut soror reipsa complacentiam, et internum consensum sponsalia contrahendi, seque obligandi habeat, dum tutor, vel frater ejus nomine contrahit, inde tamen sponsalitiam obligationem neque pro foro interno, et conscientiae ullam exsurgere, ut bene advertit Konig *hic n.* 21. *fin. Ratio est*, quia ut *n. praec.* ostensum est, ex juris dispositione verba solorum parentum, non vero tutoris, vel alterius quomodocumque conjuncti consensum internum in sponsalitiam obligationem significant; igitur etsi pupillus, vel soror ad promissionem tutoris, vel fratris tacuerit, non tamen censebitur hoc ipso promisisse matrimonium; vel si illud interne promisit, haec tamen promissio, quia signo idoneo ab ipso promittente expressa non est, et ideo ab altera parte acceptari non potuit, obligatoria nullatenus erit.

69

Neque vim aliquam habent argumenta opposita. *Ad* 1. in casu *c. litterae cit.* soror praesens non tacuit; sed ut textus habet, consensit, et quidem expresse; nam hoc agebatur, ut mediante fratre tanquam per procuratorem sponsalia contraherentur secundum gloss. *ibid. V. praesente. Ad* 2. ex textu satis colligitur sponsalia a patruo in casu ejus *can.* vel nulla fuisse contracta, vel si contracta sunt, fuisse invalida. *Ad* 3. ut minor est cognatorum amor, quam parentum, ita etiam minus studium ac cura providendi sororibus, et cognatis: conf. etiam non est eadem ratio taciturnitatem pro consensu interpretandi.

70

Dub. 5. an sufficiens sponsalitiae promissionis signum sit anuli traditio, et receptio, sive, ut vocari solet, *nubbarrhatio*. Resp. Ex se est insufficiens; quia ex aliis etiam amoris inhonesti causis, fieri potest, ut recte observant Abb. *in c. fin. de despons. impub. n.* 7. Menoch. *lib.* 3. *praesumpt.* 2. *n.* 1. Maschard. *de probat. concl.* 1024. *num.* 2. *et seq.* Sanch. *l.* 1. *de matr. D.* 22. *num.* 1. Konig *hic n.* 40. *Vers. quod attinet.* Unde, ut contractae obligationis sponsalitiae indicium praebeat, alia adminicula debent accedere.

71

Talia sunt 1. si consuetudo loci sit, ut anuli traditio significet sponsalia; censebitur enim facta secundum loci consuetudinem, 2. si verba unius, quibus animum sponsalia contrahendi expressit, praecesserint, et post haec sequatur immissio anuli, et traditio, quia tacens consentit facto ipso, dum anulum recipit, 3. quando traditio, et receptio anuli facta est in ipso tractatu, inter sponsos, eorumve parentes, et amicos instituto de matrimonio ineundo. Quare hac in re circumstantiae ejusmodi attendi debent.

72

Porro quod de traditione anuli et ejus receptione dictum est, etiam dicendum de manuum porrectione, missione jocalium etc. quia talia signa praesumuntur exhiberi, et acceptari ea intentione, qua proferuntur, et acceptantur verba in tali tractatu, aut discursu; *arg. l. semper* 33. *ff. de R. J.* Sanch. *D.* 22. *cit. a num.* 2. Palao *tr.* 28. *D.* 1. *part.* 4. *n.* 10. Dicastill. *D.* 1. *de matr. dub.* 8. *n.* 147. Pirhing. *hic num.* 8. Engl §. 2. *num.* 8. Konig. *n.* 40. Vviestner *n.* 38. magnif. P. Schmier *part.* 1. *de sponsal. c.* 3. *n.* 84. et alii apud istos.

73

Quaeritur 9. an promissio matrimonii ineundi possit esse clandestina? Triplex est sententia. Prima vult sponsalia clandestina esse invalida. Ita Albornoz. *tr. de art. contract. lib.* 4. *tit.* 1. Matienz. *in rubr. tit.* 1. *gloss.* 1. *n.* 45. *pr. et n.* 50. *tr. fin. lib.* 5. *nov. collect. reg.* Segura *D. rect. jud. eccl. part.* 2. *cap.* 15. *a n.* 6. apud Guttier *cap.* 4. *de matr. n.* 1. *Secunda* concedit quidem ea esse valida, negat autem licite sic iniri. Ita Host. *in c. fin. de clandest. despons. V. contrahenda*, Joan. Andr. *ibid. n.* 4. Ancharan. *num.* 17. Abb. *n.* 6. Alex. de Nevo *n.* 15. Angel. *V. clandestinum n.* 3. Sylv. *V. matrimonium* 6. *q.* 7. *dict.* 5. *et* 6. Armill. *V. sponsal. n.* 14. Cajet. *in summ. V. eod.* et videtur istud etiam probari posse ex *l. Oratio* 16. *ff. h. tit.* ubi ex mente modestini jurisconsulti prohibitis nuptiis etiam

sponsalia prohibita censentur; atque matrimonium clandestinum prohibitum est, imo jure novo trid. nullum: ergo etc.

74

Sed hoc non obstante, dicendum, sponsalia clandestine inita, et valida, et licita esse. Ita Petr. de Ledesm. *de matr. q.* 45. *art.* 5. *circa* 2. *punct. dub.* 4. Gutier *c.* 4. *cit. a n.* 1. Sanch. *l.* 1. *de matr. D.* 12. *n.* 2. *et disp.* 13. *n.* 2. Rebell. *de oblig. just. lib.* 4. *sect.* 3. *n.* 56. Pont. *l.* 12. *c.* 5. *n.* 6. Perez *disput.* 5. *sect.* 2. *n.* 2. Vall. *hic* §. 2. *n.* 3. *v. aliam* Engl. §. 2. *n.* 6. Pirh. *n.* 26. Schamb. *n.* 20. Vviestner *n.* 50. Vvex *Ariadn. part.* 5. *tr.* 2. *p.* 1. §. 5. *n.* 10. *Ratio est*, quia sponsalia clandestina nullo jure sunt irritata, aut prohibita. Interim tamen, ut bene advertit Engl. *loc. cit.* ad futuram probationem pro casu, quo forte alterutra pars sponsalia negare vellet, utique consultum erit vel testes adhibere, vel scripturam desuper conficere. Nunquam autem consultum videtur esse, ut contractui sponsalium de futuro cum ceteris testibus adsit parochus, ob periculum ne forte sponsi, omissis sponsalibus de futuro, et denuntiationibus, contrahant sponsalia de praesenti et ipsum matrimonium; Vvex *Ariadn. l. cit. n.* 12. tamen monet, circa hoc consulenda statuta dioecesana; nam in aliquibus dioecesibus coram parocho fieri sponsalia solent.

75

Neque contrarium probat argumentum adversariorum; quia *l. Oratio cit. ut ibid.* notat Brunnem. *n.* 2. solum procedit, quando eadem est ratio sponsalium, et matrimonii; atqui in proposito casu non est eadem ratio: quia matrimonium clandestinum a trid. prohibitum, et irritatum est ob incommoda, quae secum trahunt; haec autem tam gravia, et tam frequentia post se non trahunt sponsalia de futuro clandestina; igitur cum decretum hoc synodale correctorium sit juris antiqui, a matrimonio ad sponsalia extendi non debet, quod etiam declaravit *s. congr. card. trid. interpr.* apud Rebell. *sect.* 3. *cit. n.* 49. et Perez *sect.* 3. *n.* 6.

76

Dices: juxta *reg. cum quid* 39. *in* 6. *cum quid prohibetur ex illo*; et quod prohibitum est in termino, etiam prohibitum in via censetur; Menoch. *adipisc. remed.* 4. *n.* 816. et Mascard. *de probat. concl.* 102. *n.* 1. atqui sponsalia sunt via ad matrimonium; ergo cum matrimonium clandestinum prohibitum sit, etiam sponsalia de futuro clandestina prohibita censebuntur. Resp. Sponsalia sunt quidem via ad matrimonium, non tamen sponsalia clandestina sunt via ad matrimonium clandestinum; quia etsi illa clandestine sint ce-

lebrata, matrimonium tamen postea adhuc celebrari in facie ecclesiae potest.

77

Dub. 1. quomodo probetur contractus sponsalium de futuro? Resp. Probari potest non solum per testes, et scripturam authenticam desuper confectam, sed etiam per epistolam confessatam; quia haec contra scribentem plene probat; ut dictum est *lib.* 2. *tit.* 22. *n.* 77. ergo etiam plene probabit sponsalia. *Proceditque hoc*, tametsi talis epistola careat die, loco, consule, inscriptione, subscriptione; Rot. *part.* 2. *recent. decis.* 772. *n.* 9. An eundem contractum probent etiam litterae amatoriae, in quibus scribens puellam blanda oratione sponsam salutaverit, controversia est. Affirmant nonnulli argumento ducto a simili, quod dominus, si apud acta servum filium nominaverit, eum liberum faciat *l. un.* §. *similique* 10. *G. de latin. libert. tollend.*

78

Sed etsi tales litterae praesumptionem aliquam gignant, si personae fuerint aequalis conditionis, *can. dicat* 9. *caus.* 32. *quaest.* 4. et coadjuvent probationem sponsalium ac matrimonii; Rot. *decis.* 772. *cit. n.* 8. solae tamen leviores sunt, quam ut in re tam gravi plenam probationem inducant; et sicut si in litteris ad ancillam datis eam sororem quispiam appellaverit, id non efficitur, eam veram sororem ipsius esse, *l. non epistolis* 13. *C. de probat.* ita nec sit sponsa illa, quam procus sponsam in epistola sua salutavit.

Neque obstat textus *l. un.* §. *similique* in contrarium allegatus; quia ibi non dicitur, quod servus, quem dominus filium nuncupavit, hoc modo jus filii accipiat (nam hoc expresse negatur §. *fin. inst. de adopt.*) sed asseritur duntaxat sic nuncupatum libertatem consequi; quod ob singularem libertatis favorem est constitutum.

79

Dub. 2. an si contingat, ut in solemni sponsalium contractu intersit etiam parochus, et partes in illius, et aliorum praesentia *bey dem Dandstreich* utantur verbis de praesenti, dicentes, *ego te accipio in uxorem, et ego te in maritum*, censeri debeat matrimonium initum? Resp. negative: quia praesumi non debet eos voluisse id cum peccato contrahere. Posito, quod habeant intentionem contrahendi, ea non sufficeret: quia hanc intentionem suam debuissent intimare parocho, et testibus, alias isti testificabuntur solum de contractu sponsalium de futuro, ad quem celebrandum sunt convocati. Quodsi autem intimatio sufficiens facta esset, esset matrimonium, sed illicite contractum, et contrahentes puniri possent; *cap. fin. de clan-*

dest. despons. Et hanc ob causam *n.* 74. monui, non esse consultum, ut contractui sponsalium de futuro interveniat parochus.

§. II.

De effectu sponsalium.

SUMMARIUM

Effectus sponsalium triplex refertur. *Primus* est obligatio inde orta. *Alter* justitia publicae honestatis. *Tertius*, qui locum maxime habet jure antiquo, et ubi tridentinum quoad reformationem matrimonii non est receptum, est ipsum matrimonium, quod contractum praesumitur casu, quo post sponsalia de futuro inita sequitur copula carnalis sponsi cum sponsa.

80

Quaeritur 1. qualis obligatio nascatur ex sponsalibus valide initis? Resp. haec jure civili minus fortis est, quam quae jure canonico inducta est, nam jure civili is, qui sponsalibus obligatus est, permittitur conditioni renuntiare, et postea contrahere cum alia; *leg. alii* 1. *cod. h. tit.* Si vero absque renuntiatione praevia sponsa alii nupserit, aut aliam sponsus duxerit, notatur infamia; *leg. quid ergo* 13. §. *item si* 3. *ff. de his, qui not. infam.* Canonico jure, et quo hodie in sponsalibus, et matrimonio utimur, ex sponsalibus valide initis cum una nascitur impedimentum, non quidem dirimens, sed impediens, ne licite contrahere matrimonium cum alia possit, qui uni per sponsalia est obligatus. *Proceditque hoc*, sive hujusmodi promissiones sint juramento confirmatae, sive simpliciter factae, ut patet ex *canon. desponsatam* 27 *et canon fin. caus.* 27. *quaest.* 2. et clarius habetur *capit. praeterea* 2. *cap. si inter* 31. *hoc tit. cap. de illis* 7. *de despon. impub. et cap. duobus* 1. *de spons.* Alex. Carerius *de spons. lib.* 1. *cap.* 11. Gutlier *cap.* 15. *de matrim. n.* 1. Sanchez *lib.* 1. *de matrim. disp.* 27. *n.* 1. Vviestn. *hic n.* 53. magnif. P. Schmier *par.* 1. *de sponsal. cap.* 4. *num.* 1. Estque obligatio ista non tantum fidelitatis, sed etiam justitiae, qualem inducit omnis promissio mutua, et onerosa.

81

Dub. 1. an haec sponsalium obligatio sit gravis? Gloss. *in loc. alii cit.* Dynus *ibid.* Abb. *in c. requisivit* 17. *hoc tit. n.* 6. existimant, etiam de jure canonico obligationem istam non esse gravem, nisi sponsalia sint jurata, et hoc ideo, ne conjugii ineundi libertas nimium restringatur.

Sed tanquam certum tenendum est, obligationem ex sponsalibus ortam gravem esse. Ita s. Tom. *in* 4. *dist.* 27. *quaest.* 2. *art.* 1. *ad* 2. Palud. *ibid. quaest.* 1. *art.* 2. *post* 3. *concl. n.* 14. Angel. *V. sponsalia n.* 21. Sylvest. *ibid. quaest.* 4. *dict.* 1. *et q.* 10. *dict.* 3. Covar. *part.* 1. *de sponsal. cap.* 4. *pr. n.* 2. Sanchez *lib.* 1. *de sponsal. disp.* 27. *num.* 2. Layman. *lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 1. *cap.* 1. *num.* 3. Palao *tr.* 28. *disp.* 1. *part.* 7. *num.* 1. Zoes. *hic num.* 16. Pirh. *n.* 15. Schambogen *num.* 25. Vviest. *num.* 54. Krimer *n.* 168. *et seqq.* magnif. P. Schmier *cap.* 4. *cit. num.* 3. et sumitur ex *can. desponsatas* 46. *can. Atho* 47. *can. de conjugali* 50. *caus.* 27. *quaest.* 2. *cap. praeterea* 2. *c. ex litteris* 10. *et c. requisivit* 17. *hoc tit. Ratio est*, quia omnis contractus obligat ex justitia, et quidem si materia gravis sit, sub peccato mortali; atqui sponsalia sunt contractus *facio, ut facias* inducens obligationem mutuam, et reciprocam et materia est gravis,

cum magna injuria inferatur alteri, si non impleatur: ergo obligant graviter.

Neque obligatio haec libertati conjugii obest; quia de eo ineundo fidem dans alteri, jam libertate sua est usus, ut proin ad promissionem, spontaneo illius usu factam, adimplendam jure compelli possint.

82

Dub. 2. qualis sit obligatio, gravis, an levis ad matrimonium contrahendum, quando hoc non uterque, sed unus duntaxat e. g. Berta Titio gratuito promisit, et Titius promissionem sibi factam a Bertha acceptavit? Pendet resolutio hujus dubii ex ea quaestione, an promissio simplex homini facta, et ab ipso acceptata, obliget sub mortali? In quo triplex sententia est, ut videre est apud Sanch. *l.* 1. *de matrim. D.* 5. *n.* 18. *et duob. seqq. Prima* dicit solum esse veniale, quando ex promissione non impleta nullum aliud proximo damnum sequitur, quam carere re illa notabili sibi promissa; quia violatio talis promissionis solum opponitur veracitati, et mendacii malitiam continet, quod mortale non est, quando perniciosum non est. *Secunda* putat hoc pendere ex arbitrio promittentis; nam si intendat obligare se ex justitia, ait esse mortale, secus, si ex honestate morali tantum, quod existimant plerumque fieri, quando non constat, quod sibi imposuerit obligationem justitiae. Rationem dant; quia talis promissio ex sola promittentis liberalitate proficiscitur, et est lex privata, quam sibimet imponit, ut adeo in potestate ipsius sit, illa se obligare ex honestate morali tantum, vel ex justitia. *Tertia*, et communior, quam etiam cum aliis a se *cit.* defendit Sanch. *l. cit. n.* 20. tenet promissionem acceptatam a promissario obligare promittentem ex justitia, et sub mortali, nisi rei promissae parvitas excuset: quod colligitur ex *c. Antigonus* 1. *de pact.* ubi observantia etiam pactionis simplicis acceptatae urgetur, proposita in ejus violatorem excommunicatione: atqui poena excommunicationis, utpote omnium, quas ecclesia habet, poenarum gravissima, imponi non potest, nisi pro mortali crimine; *can. nemo episcoporum* 41. *in fin. caus.* 11. *q.* 33.

83

Ex quo sequitur responsio ad dubium propositum, etiam hoc casu Bertham, Titio id poscente, graviter obligari ad promissionem implendam per contractum matrimonii. Ita Sot. *in* 4. *dist.* 27. *quaest.* 2. *art.* 1. *concl.* 1. Barth. a Ledesm. *dub.* 8. *de matrim.* §. *annotare.* Sanch. *D.* 5. *cit. num.* 26. Perez *de matrim. d.* 6. *sect.* 5. *num.* 4. Vviestn. *hic n.* 55. Ratio est, quia est promissio simplex in materia gravissima. *Ad argumentum primae sententiae* dico, deceptionem hoc

casu esse graviter perniciosam ; quia negatur, quod ratione promissionis est debitum promissario, in re aliqua gravissima. *Ad arg. 2. sent.* etsi in potestate promittentis situm sit velle se obligare, et sub culpa mortali, aut veniali, si tamen simpliciter promisit rem notabilem, non ignarus naturae promissionis, censetur velle juxta naturam promissionis se adstringere, et obligare ex justitia sub mortali, si materia gravis sit.

84

Dub. 3. an fornicatio sponsi, aut sponsae adversetur justitiae? Negant Covar. *de sponsal. p.* 1. *cap.* 1. *n.* 13. Henriq. *l.* 11. *cap.* 18. *num.* 4. Pont. *l.* 12. *de matrim. c.* 6. *n.* 8. existimantes, illam intemperantiae solius peccatum esse, hac unica ratione ducti, quia contra justitiam non peccatur, nisi quando jus alterius violatur: atqui per fornicationem cum sponsa alterius non violatur jus sponsi ; hoc enim aliud non est, quam debitum, et obligatio cum sponso, aut sponsa contrahendi matrimonium, quae ex parte fornicalis integra manet. *Confirmant* paritate cum novitio, qui etsi voverit religionem se professurum, ex vi tamen istius promissionis non obligatur praeceptis futuri status, aut continentiae vinculo: ergo nec sponsa, quae promisit corpus suum se traditurum per futuras nuptias, ex vi hujus promissionis obligabitur ad continentiam, ita, ut fornicando contra justitiam peccet.

85

Verum hoc non obstante, dicendum, ejusmodi fornicatione peccari non solum contra temperantiam, sed etiam contra justitiam. Ita Sarmient. *lib.* 1. *select. cap.* 5. *num.* 3. Petr. de Ledesm. *de matrim. q.* 43. *art.* 1. *dub. ult.* Molin. *tr.* 2. *de J. et J. D.* 73. *num.* 8. Sanch. *lib.* 1. *de matrim. D.* 2. *n.* 5. *et* 6. Guttier. *de matrim. c.* 1. *n.* 17. Conink *D.* 22. *dub.* 1. *num.* 6. Layman *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 1. *c.* 1 *n.* 6. Bonacin. *de sponsal. q.* 1. *p.* 10. *n.* 12. Pal. *tr.* 28. *D.* 1. *p.* 7. *n.* 5. Rosignol. *de sponsal. disq.* 1. §. 2. *num.* 2. Pirh. *tit. de adult. n.* 3. Vviest. *hic n.* 57. magnif. P. Schmier *p.* 1. *de sponsal. cap.* 4. *n.* 10. et alii apud istos. Sumitur non obscure ex *c. quemadmodum* 25. *de jurejur.* in cujus principio, ut ibi advertit Abbas *n.* 4. Innocentius III. ait, non minus sponsae, quam sponso innocenti alterius fornicatione justam praeberi causam resiliendi ab obligatione sponsalium, utique quia ejus jus, et obligatio justitiae violata est a fornicante. *Ratio est*, quia ipso sponsalium contractu sponsus, et sponsa fidem sibi dederunt mutuo de corporis sui usu sibi tradendo, et nulli alteri : atqui hoc jus non minus, imo magis violatur, si eorum unus fornicationem commisit cum alio, quam si matrimonium

cum eo contraxit; quia fornicatio longe foedior, semperque illicita est: ergo etc.

86

Atque hinc communiter DD. inferunt, circumstantiam hanc necessario exprimendam esse, utpote quae peccato intemperantiae novum addit peccatum contra justitiam, et cons. speciem mutat. Quod verum est sequendo sententiam probabiliorem, et tutiorem; nam hoc non obstante Layman *n.* 6. *cit. vers. sed retenta* advertit, in praxi adhuc probabile ei tutum videri, quod talis circumstantia sponsaliorum reticeri possit, si fornicatio occulta mansuravit, idque non tantum propter authoritatem DD. ita opinantium, sed etiam quia injuria licet aliqua sit, non tamen tam gravis alicui videri potest, praesertim si sponsus cum alia fornicatur; ut ad mortale crimen adversus justitiam pertingat: seu est si fornicatio in publicam notitiam deventura, aut periculum sit prolis generandae cum dedecore, et contristatione sponsae, quae fortasse idcirco a sponsalibus resilire cogetur.

87

Ad rationem in contrarium allatam patet ex dictis, contractu sponsalium non tantum promitti futurum matrimonium, sed etiam fidem dari de usu corporis sibi tradendo, non alteri; igitur etsi primum jus intactum maneat, cum tamen secundum violetur per fornicationem, haec a peccato injustitiae absolvi non potest. *Ad conf.* nego paritatem; nam votum DEO fit, nec religio per illud aliquod jus in voventem acquirit, sicut per sponsalia jus sponso acquiritur in corpus sponsae.

88

Dub. 4. an hujusmodi fornicatio sponsi, aut sponsae cum alio sit adulterium? Affirmant gloss. *in c. quemadmodum* 25. *V. sponsam de jurejur.* Palud. *in* 4. *dist.* 27. *q.* 2. *art.* 3. *pr. n.* 17. Sarmient. *l.* 1. *select. c.* 5. *n.* 1. *et seqq.* et alii apud Sanch. *l.* 1. *de matrim. D.* 2. *n.* 1. *Nituntur* textu *tib. si uxor* 13. §. *Divi* 3. *ff. ad leg. Jul. de adulter.* ubi permittitur vindicari concubitus cum alterius sponsa, tanquam adulterium. Neque dici potest, id intelligendum de sponsalibus de praesenti; nam eo textu sermonem esse de sponsalibus de futuro, manifeste patet ex eo, quod additur: *quia nec spem matrimonii violare permittitur.*

Sed adhuc dicendum, ejusmodi fornicationem, licet, ut *n.* 85. dictum est, adjunctum sibi habeat peccatum contra justitiam, non tamen esse proprie adulterium. Ita Covar. *part.* 1. *de sponsal. capit.* 1. *n.* 11. Henriq. *libr.* 11. *cap.* 13. *n.* 4. Sanch. *libr.* 1. *D.* 2. *num.* 2. Guttier. *capit.* 1. *de matrim. num.* 16. Conink *D.* 22.

dub. 1. *n.* 4. Tann. *tom.* 4. *D.* 8. *de sacrament. dub.* 3. *num.* 40. Laym. *lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 1. *cap.* 1. *n.* 6. Pal. *tract.* 28. *D.* 1. *part.* 7. *n.* 9. Pirh. *hic n.* 5. *Ratio est*, quia adulterium proprie in nuptam committitur; *l. inter* 6. §. *lex* 1. *ff. ad leg. jul. de adult.* atqui sponsa de futuro non est nupta : ergo concubitus cum aliena sponsa non est adulterium. *Conf.* adulterium est violatio alieni thori, sed is, qui accedit ad alienam sponsam thorum alienum non violat ; quia hic non est permissus sponsis ante matrimonium contractum per verba de praesenti : ergo etc.

Ad argumentum oppositum dico in *l. cit.* concedi vindictam sponso, non ex eo, quod fornicatio cum sponsa alterius sit adulterium, sed quia est atrox injuria ipsi sponso illata.

89

Dub. 5. quando sponsalia sint implenda? *Certum est*, si impletioni sponsalium, seu nuptiis certus terminus mutuo consensu praefixus est, eum terminum, nisi aliter postea inter sponsos convenerit, observandum ; quia est promissus *arg. l. trajectitiae* 23. *ff. de O. et A. l. magnam* 12. *C. de contrah. stipulat.*

Controversia est, quando nullum impletioni constitutum est tempus. Navarr. *man. c.* 17. *n.* 97. Sanch. *l.* 1. *de matr. D.* 28. *n.* 2. Guttier *cap.* 15. *de matrim. num.* 5. Tann. *tom.* 4. *D.* 8. *q.* 1. *dub.* 3. *n.* 35. Rosignol. *de sponsal. praen.* 8. *n.* 2. Pirh. *hic n.* 16. Schamb. *n.* 31. Konig *n.* 52. et alii apud istos existimant eo casu obligationem implendi sponsalia non dari ante, quam alter exigat : quod colligunt ex *l. debitores* 10. *cod. de pignor. et hypoth. et ibid.* glossa *V. conveniendi.* Sed revera textus iste non favet adversae sententiae ; quia ibidem non tam de debiti solutione, quam de pignoris distractione agitur, ad quam a creditore procedendum non est ante debiti exactionem; *l. debitorib.* 18. *C. de administr. tutor.*

90

Hinc dicendum, probabilius eo casu obligationem implendi sponsalia de juris rigore incipere a die, quo contracta illa sunt. Ita Barth. a Ledesm. *de matr. dub.* 13. *pr.* Conink *D.* 22. *dub.* 1. *concl.* 2. Pont. *lib.* 12. *de matr. cap.* 6. *n.* 1. Perez *de matr. dist.* 6. *sect.* 1. *n.* 4. Pal. *tract.* 28. *dist.* 1. *part.* 7. *num.* 2. Vvex *Ariadn. part.* 5. *tr.* 2. *part.* 1. §. 6. *et* 7. Zoes. *hic n.* 17. Scam. *n.* 31. Vviest. *n.* 59. Reiffenstuel *n.* 143. Sumitur ex *l. omnibus* 14. *ff. de R. J.* ibi, *in omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, praesenti die debetur* ; quod repetitur *l. eum qui* 41. §. *quotiens* 1. *ff. de V. O.* Ratio est, quia non est aliqua specialis ratio, ob quam post mensem, et non post diem impleri sponsalia debeant, cum eorum praesentanea executio utilis contrahentibus esse possit ;

igitur debebitur statim, intellige, cum quodam spatio, et temperamento temporis; nam obligatio haec non est alia, quam in reliquis contractibus, ubi non statim eadem die cum sacco venire stipulator debet; *l. quod dicimus* 105. *ff. de solution.*

91

Dixi autem *de juris rigore*, et per se loquendo; nam ut non male advertit Palao *n.* 2. *cit.* et consentit magnif. P. Schmier. *part.* 1. *de sponsal. c.* 4. *n.* 17. sponsus a sponsalium impletione, cum ista non exigitur, regulariter excusatur per accidens; quia pars eam non exigendo (saltem si hoc ex verecundia, oblivione, vel alia simili causa non omittat) in dilationem tacite consentire censetur. Bene tamen Gobat *theol. exper. tract.* 10. *n.* 124. Schamb. *n.* 31. *cit.* Konig *hic n.* 124. Vvex *n.* 6. *cit.* addunt, nihilominus omnino esse curandum parochis, ut post contracta sponsalia, quamprimum fieri potest, contrahat matrimonium, ad vitandum periculum fornicationis.

92

Dub. 6. an si unus sponsorum exigat impletionem sponsalium, alter ad eam excommunicatione, aliisque ecclesiasticis poenis compelli possit? *Rationem dubitandi* facit 1. *l. stipulationes* 72. *pr. vers. Celsus ff. de V. O.* ubi deciditur in obligationibus facti neminem compelli, sed soluto interesse liberari, 2. *praeterea* 2. *h. tit.* ubi resilientes, ut sponsalia exequantur, dicuntur *commonendi*, *et modis omnibus inducendi*, neque mentio fit coactionis per censuram, aut aliam poenam, 3. *c. requisivit* 17. *eod.* ubi Lucius III. ait sponsam ad sponsalium impletionem *monendam potius*, *quam cogendam*, ex ratione, quod *coactiones difficiles soleant exitus frequenter habere*. 4. Si coactio fiat, intentata excommunicatione, matrimonium erit gravi metu extortum, et cons. irritum, uti dicetur *infra*: 5. matrimonia debent esse libera; talia non essent, siquis ad ea ineunda censurae, et aliarum ecclesiasticarum poenarum metu cogi posset.

93

Sed his non obstantibus, dicendum, si sponsus absque justa causa, et altero inscio, aut invito resiliat, et monitio non proficiat, eum censuris, aliisque poenis ecclesiasticis compellendum ad sponsalia, etiam non jurata, implenda. Ita Abb. *in c. ex litteris* 10. *h. tit. in* 3. Alex. de Nevo *in cap. requisivit cit. n.* 10. Rosell. *V. sponsal. num.* 3. Carrer. *lib.* 1. *de sponsal. cap.* 11. Covar. *p.* 1. *de sponsal. cap.* 4. *n.* 3. Henriq. *lib.* 11. *c.* 13. *n.* 4. Sanch. *lib.* 1. *de matr. D.* 29. *n.* 4. Coninck *dist.* 22. *dub.* 2. Tann. *tom.* 4. *D.* 8. *q.* 1. *dub.* 3. *n.* 36. Laym. *lib.* 5. *tract.* 10. *p.* 1. *cap.* 1. *n.* 3. *et* 4. Pont. *l.* 12. *cap.* 6. *n.* 2. Pal. *tr.* 28. *dist.* 1. *part.* 8. *n.* 2. Rosignol. *de sponsal. praen.* 8. *n.* 53. Vall. *hic* §. 3. *n.* 2. Zoes.

n. 18. Honor. *n.* 13. Pirh. *n.* 17. Scham. *n.* 26. Konig *num.* 25. Vvies. *n.* 62. magnif. P. Schmier *part.* 1. *de sponsal. c.* 4. *n.* 20. idque curiarum ecclesiasticarum praxi receptum testis est Guttier *l.* 1. *can. qq. c.* 18. *n.* 10. *Ratio universalis est*, quia judex, praesertim ecclesiasticus, ex officio, et munere suo tenetur opportunis remediis procurare, ne subditi officium suum implorantes injuriam patiantur, et cuique tribuatur, quod suum, aut sibi debitum est; atqui is, qui sponsalia contraxit cum altera, ex justitia tenetur implere promissionem, et si non impleat, gravem illi injuriam infert, ut dictum est *supra n.* 80. *et tribus seqq.* igitur a judice compelli ad illud potest, et debet, etiam censuris, et excommunicatione, si aliter, quod justum est, impetrare non possit.

94

Dixi, *si aliter hoc impetrare non possit*; nam ut *loc. cit.* salubriter advertunt Gutier *n.* 31. Sanch. *n.* 7. Palao *n.* 3. Vall. *vers. non tamen*, Pirh. *n.* 19. magnif. P. Schmier *n.* 24. et alii *supra*, ita resiliens juxta *c. requisivit cit. potius*, h. e. prius, ut vox illa a DD. exponitur apud Barb. *in c. cit. n.* 3. moneri debet, quam excommunicationis, aut alia intentata poena compellatur. Imo si judex advertat, excommunicationem ob nimiam resilientis pertinaciam nihil profuturam, ab ea abstinere, et jam inflictam, injuncta tamen parti nocenti poena, et satisfactione debita, relaxare debet, ad evitanda scandala, aliaque incommoda, quae ex consensu coacto, vel ficto solum oriri solent, et saepe majus sunt malum, quam sit violatio fidei, in sponsalium contractu datae, ut *l. cit.* notant Covar. *n.* 5. Sanch. *n.* 8. Laym. *n.* 4. et alii jam allegati.

95

Ad argumenta in contrarium allata facilis est responsio. *Ad* 1. lex illa intelligi debet de factis, quae aestimationem recipiunt; secus est de factis, quae nullo pretio compensari possunt, uti sunt sponsalia. *Ad* 2. textus *c. praeterea* loquitur de casu, quo a sponsalibus receditur mutuo contrahentium consensu, ut patet ex verbis *si ea ad invicem admittere noluerint*; hoc igitur casu inconstantia recedentium, tanquam minus malum, est toleranda, quamvis commonendi sint, ut non recedant. *Ad* 3. patet ex dictis *n. praec. in princ. Ad* 4. non omnis metus gravis, sed tantum injuste incussus facit irritum matrimonium; talis autem non est, qui ab excommunicationis, aut alterius ecclesiasticae poenae intentatione exsurgit, cum judex, praesertim ecclesiasticus, juste possit censuris cogere homines ad id, ad quod faciendum sub obligatione peccati mortalis tenentur. *Ad* 5. metus iste libertati non obstat; tum quia injuste resiliens eo se liberare injuriam removendo potest; tum quia ita coactus ipsa

promissione matrimonii necessitatem illud contrahendi libero voluntatis suae consensu sibi imposuit juxta vulgatum, quo contractus dicuntur initio esse voluntatis, postea vero necessitatis, propria voluntate inductae; *l. sicut* 5. *C. de O. et A.*

96

Quaeritur 2. quid sit impedimentum publicae honestatis, seu publicae honestatis justitiae? Resp. Ita nuncupatur impedimentum nuptiale, ex sponsalibus, vel matrimonio rato ortum. Definitur, quod sit *quaedam quasi affinitas ex inchoatione matrimonii per conjunctionem non corporum, sed animorum orta inter sponsos, et conjugio cum ipsorum consanguineis contrahendo obstans*. Introductum est hoc impedimentum non naturali, aut divino, sed ecclesiastico solum jure; *can. siquis desponsaverit* 11. *can. siquis uxorem* 14. *can. siquis desponsaverit* 15. *can. quidam* 31. *etc. caus.* 27. *q.* 2. *c. juvenis* 3. *c. ad audientiam* 4. *c. sponsam* 8. *h. tit. c. litteras* 4. *de despons. impub. et c. un. hic in* 6. Hinc infideles valide tempore infidelitatis matrimonium ineunt cum consanguineis prioris sponsae, nisi legibus eorum hoc matrimonium irritetur; Sanch. *lib.* 7. *de matr. dist.* 68. *n.* 2.

97

Ratio impedimenti hujus inducendi justissima fuit; nam aequum omnino, justumque, et publice honestati conveniens est, ut propter inchoationem matrimonii, quae fit per sponsalia, impediretur matrimonium sponsi cum consanguineis sponsae, et vicissim sponsae cum consanguineis sponsi, ita, ut sicut ex matrimonio consummato nascitur vera affinitas ita ex sponsalibus oriretur quasi affinitas; Sanchez *loc. cit. num.* 1. Layman *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 4. *c.* 9. *n.* 1. Palao *tr.* 28. *dist.* 4. *p.* 10. *n.* 1. Vivian. *in c.* 4. *cit. pr.* Gonz. *ibid. n.* 9. Pirh. *hic. n.* 30. Vviestn. *ibid. n.* 263.

98

Dub. 1. unde oriatur impedimentum publicae honestatis? Resp. Oritur ex duplici capite, videlicet ex sponsalibus de futuro, et ex sponsalibus de praesenti, seu matrimonio rato. Quod oriatur ex sponsalibus de futuro, patet ex textibus *citt. n.* 96. Quod vero etiam ex matrimonio rato, non habetur clarus aliquis in jure canonico textus, Adducitur quidem in ejus probationem textus *can. siquis desponsaverit* 15. *cit. et can. fin. caus.* 31. *q.* 3. Sed primus intelligi potest potius de sponsalibus de futuro, secundus de matrimonio consummato. *Neque obstat*, quod hoc posteriore textu id impedimentum appelletur publica honestas, cum revera ex matrimonio consumato non oriatur, nisi affinitas, quia etiam affinitas aliquando publica honestas dicitur, ut patet ex *cap. tuae* junct. gloss. *V. honestatem*,

et ex *c. discretionem* 6. junct. gloss. *V. publicam*, *de eo qui cognovit etc.*.

99

Quare dicendum, id colligi deducto argumento a fortiori; nam vinculum, quod exsurgit ex matrimonio rato, longe est fortius, quam quod nascitur ex sponsalibus de futuro: igitur aequum fuit, ut sicut ista, ita etiam illud impedimentum matrimonii contrahendi inducat: non autem inducit affinitatem veram, juxta pronuntiatum Benedicti papae, *can. lex* 18. *caus.* 27. *q.* 2. ibi: *propinquitas sanguinis verbis dicitur, non verbis efficitur*; et declarationem s. Pii V. *motu proprio* incipit; *Ad romanum edito* 1586. ergo saltem inducet impedimentum publicae honestatis.

100

Dub. 2. quousque sponsalia, et matrimonium ratum inducant impedimentum istud? Resp. Jure antiquo dirimebant usque ad quartum gradum inclusive: quod quidem nullo juris textu expressum est, colligitur tamen *arg. c. non debet* 8. *de consang.* ubi impedimentum affinitatis ad eum gradum restringitur: igitur nec publica honestas ulterius extendi debuit; s. Thom. *in* 4. *dist.* 4. *q. un. art.* 1. *quaestiunc.* 4. *corp.* Cajet. *V. matrimonium c.* 1. *imped.* 10. Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 68. *n.* 8. Konig *de spons. duor. p.* 2. *n.* 4. Engl *hic* §. 6. *num.* 2. Vviest. *ibidem. n.* 265. et alii apud istos.

Novo jure tridentini *sess.* 24. *c.* 3. *de reform. matrim.* distinguendum est inter sponsalia de futuro, et sponsalia de praesenti, seu matrimonium ratum. Nam impedimentum publicae honestatis ortum ex sponsalibus de futuro inter sponsum, et consanguineos sponsae, et vicissim matrimonium non dirimit, nisi ad primum gradum. At vero illud, quod inducitur per matrimonium ratum, in amplitudine sua mansit, cons. adhuc dirimit matrimonium contrahendum usque ad quartum gradum inclusive, ut olim Sanch. *l.* 7. *cit. D.* 70. *n.* 16. Rebell. *de oblig. just. l.* 4. *append. n.* 102. Pont. *l.* 7. *de matr. c.* 35. *n.* 3. Honor. *hic n.* 12. et communiter ceteri. Patet ex *motu proprio s. Pii V. cit.* et declaratum est a cardd. apud Joan. Gallemart. *ad c.* 3. *cit. n.* 3. *vers. item congregatio censuit. Ratio est*, quia Trid. *l. cit.* expresse loquitur de sponsalibus, et impedimento ex istis orto: igitur decretum illius, cum sit correctivum juris antiqui, de his ad matrimonium ratum extendi non debet.

101

Dub. 2. quid requiratur, ut per matrimonium ratum inducatur impedimentum publicae honestati? Resp. Duo requiruntur. *Unum* est, ut sit pure, et absolute initum, nec aliqua conditione suspensum, nam si conditionate initum sit, sicut per eam conditionem suspendi-

tur matrimonii valor, ita etiam publica honestas, ut *infra n.* 108. dicetur de sponsalibus; Konig. *de spons. duor. part.* 2. *n.* 7. *Alterum*, ut matrimonium non sit invalidum ex defectu consensus. Hinc si matrimonium irritum sit propter metum cadentem in constantem virum, aut propter errorem in persona, vel unus contrahentium sit infra pubertatem, aut celebratum sit a procuratore, qui interim, licet ignoranter revocatus est; his, et similibus casibus nulla oritur publica honestas ex matrimonio ita contracto. Secus, si alio ex capite, e. g. ob impedimentum consanguinitatis, affinitatis, impotentiae, religionis etc. irritum sit; tunc enim impedimentum publicae honestatis, non obstante matrimonii invaliditate, contrahitur, prout patet ex *c. un. hoc tit. in* 6. et unanimiter tenent DD.

102

Controversia inter eosdem est, an impedimentum istud inducatur etiam per matrimonium ratum, quod nullum, et irritum est ob impedimentum clandestinitatis, quod videlicet non sit contractum coram parocho, et testibus? Negant Sanch. *lib.* 7. *de matr. D.* 7. *n.* 13. et Engl. *hic* §. 6. *n.* 5. eo, quod talis contractus ex defectu assistentiae parochi, et testium non habeat formam, aut figuram matrimonii, sicut tamen illam habet, quando contractum est cum alio aliquo impedimento: oritur autem publica honestas ex conjunctione animorum non qualicumque, sed illa, quae fit in forma matrimonii, et sponsalium: ergo etc.

Sed adhuc dicendum, probabilius etiam hoc casu impedimentum publicae honestatis contrahi. Ita Gutier. *c.* 103. *de matr. n.* 9. Pont. *l.* 7. *de matr. c.* 36. *n.* 5. Perez *D.* 33. *sect.* 3. *n.* 3. Pal. *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 10. *n.* 3. Faguan. *in c. ad audientiam hoc tit. n.* 20. Pignatell. *tom.* 4. *consult.* 15. *num.* 2. Konig *de spons. duor. p.* 2. *num.* 8. *fin.* Vviest. *hic n.* 270. et declaratum a *Cardd. in Brixiens.* 3. *Decembr.* 1667. *Ratio est*, quia impedimentum istud secundum jus antiquum inducitur per quodcumque matrimonium ratum, etiamsi irritum sit, si irritum illud sit aliunde, quam ex defectu consensus; hoc jus antiquum per Trid. non est correctum circa matrimonium, seu sponsalia de praesenti, ut dictum est *n.* 100 ergo etc.

Ex quo cadit argumentum sententiae oppositae.

103

Dub. 4. ex quibus sponsalibus oriatur impedimentum publicae honestatis? Resp. Olim ut matrimonium, ita etiam sponsalia de futuro quaecumque, etiam invalida, modo invalida non fuerint ex defectu consensus, impedimentum hoc inducebant, ut patet ex *c. ad audientiam* 4. *hoc tit. et c. un. eodem in* 6. Atque hinc si Ti-

tius v. g. cum Caja contraxit sponsalia de futuro in praejudicium sponsalium ante contractorum ab ipso cum Bertha sorore Cajae, uterina quidem, sed ex alio patre, eodem jure non solum contraxit impedimentum publicae honestatis per prima sponsalia, sed etiam per secunda invalida, quo quidem non arcebatur a matrimonio contrahendo cum Bertha prima sua sponsa (quia impedimentum hoc non agit retrorsum, ut DD. loquuntur) prohibebatur tamen ducere quamcunque ex consanguineis Cajae intra quartum gradum, acsi primo cum illa, et sine vitio celebrasset sponsalia.

104

Hodie impedimentum istud, quatenus surgebat ex sponsalibus invalidis, omnino sublatum est per Trid. *sess.* 24. *c.* 3. *de reform. matrim.* et statutum, ut oriretur tantum ex sponsalibus validis. An vero decretum hoc s. sinodi extendendum sit etiam ad sponsalia, quae invalida sunt ex causa fictionis, quod simulate contracta sint, vel ex alio defectu ita occulto, ut in foro externo probari nequeat, controversia est inter DD. Affirmant Sanch. *lib.* 7. *de matr. D.* 68. *num.* 14. Henriq. *lib.* 12. *cap.* 19. Pont. *lib.* 7. *cap.* 35. *num.* 10. Layman *l.* 4. *tr.* 10. *p.* 4. *c.* 9. *n.* 2. Gonzal. *in c. ad audientiam* 4. *hoc tit. n.* 7. *in fin.* Schamb. *hic n.* 48. et videtur hoc etiam suadere ratio; nam impedimentum hoc ab ecclesia inductum est ad evitandam publicam indecentiam, et ex hac provenientia scandala, ut habetur *c. juvenis* 3. *hoc tit.* atqui haec non minus oriuntur ex sponsalibus fictis; aut ex alio defectu occulto invalidis, si deinde contrahatur matrimonium cum consanguinea sponsae talis: ergo etc.

105

Sed melius tenetur negativa, quam etiam defendunt Navarr. *mar. c.* 22. *n.* 57. Petr. de Ledesm. *q.* 55. *art.* 4. *dub.* 1. *circa solutionem tertii*, Rebell. *lib.* 3. *de oblig. just. q.* 14. Conink *D.* 32. *dub.* 5. *n.* 69. Pal. *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 10. *n.* 7. Gobat *theol. expert. tr.* 9. *n.* 368. Konig *de spons. duor. p.* 2. *n.* 9. Vviest. *hic n.* 277. *Proceditque* hoc tam de jure antiquo, quam de novo: de antiquo quidem; quia hoc jure, ut *n.* 103. dixi, expresse excipitur, si sponsalia invalida sint ex defectu consensus: talia autem sunt sponsalia ficta, et simulata. De jure novo autem; quia Trid. *cap.* 3. *cit.* negat impedimentum istud induci per sponsalia quacumqe ratione invalida; neque distinguit inter causam nullitatis internam, et externam, occultam, et publicam. *Conf.* ex ratione: nam impedimentum publicae honestatis est quaedam quasi affinitas: igitur sicut ista non ex attentata, sed vera, et per carnalem copulam consummata corporum conjunctione oritur, ita etiam impedimentum istud provenire solum modo debet ex vera, et mutua animorum conjunctione, non simu-

lata, et ficta. *Ex quo sequitur*, casu, quo Titius, qui prius sponsalia ficte contraxit cum Berta, deinde matrimonium per verba de praesenti contrahit cum Caja sorore Berthae, matrimonium tale in foro conscientiae fore validum, licet in foro externo, nisi Titius fictionem probaverit, praesumatur nullum.

106

Neque obstat ratio in contrarium allegata; quia, ut Pal. *n.* 7. *cit.* observat, hac in re spectanda est honestas, non quae ex judicio hominum oritur, sed quae ex contractu: atqui ex contractu sponsi cum consanguineis sponsae, et vicissim solum oritur inhonestas, quando vera, et valida sunt sponsalia, non vero quando ficta, aut alio ex capite invalida: ergo etc. Neque refert, quod fictio haec occulta sit; nam impedimentum hoc nascitur, non quod publice sponsalia pro veris, et validis habeantur, sed quod talia revera sint; alias ex sponsalibus validis, et occultis non oriretur, si illa inita fuisse nunquam innotesceret, quod falsum est.

107

Dub. 5. an publicae honestatis impedimentum nascatur etiam ex sponsalibus incertis, aut conditionalibus? *Sponsalia incerta* forent, siquis promittat se ducturum unam ex duabus filiabus Titii, et illae consentiant: *conditionata*, si promittat matrimonium uni certae, sed sub conditione in futurum suspendente consensum, e. g. si certam dignitatem sit consecutus etc. *Ex incertis* ante electionem non oritur impedimentum istud; quia ante electionem, ut *n.* 35. dictum est, nondum sunt perfecta sponsalia, nec sponsalitiam obligationem inducunt: estque hoc verum etiam de jure antiquo, ut patet ex *c. un. hoc tit. in* 6.

108

De sponsalibus conditionatis distinguendum est; nam ante eventum conditionis per ea impedimentum istud non inducitur, inducitur autem post hujus eventum. Quod ante eventum conditionis non oriatur impedimentum hoc, patet ex *cap. un. cit.* §. *ille vero*, et ratio clara est; quia cum conditio suspendat consensum usque ad eventum sui, antequam ea impleatur, sponsalia non sunt valida ex defectu consensus. Atque hinc siquis contrahat sponsalia de praesenti, seu matrimonium cum sorore sponsae, conditione nondum extante, matrimonium valet, non obstante promissione, qua se conditionate obligavit sponsae priori. Quod vero post eventum conditionis oriatur impedimentum istud, colligitur argumento a sensu contrario; quia tunc sunt sponsalia pura, seu absoluta, et habent perfectum consensum; Henriq. *l.* 12. *de matr. c.* 10. *n.* 2. Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 69.

n. 2. Vallens. *hic* §. 3. *n.* 3. Honor. *n.* 9. Pirh. *n.* 38. Engl §. 6. *n.* 7. Scamb. *n.* 44.

109

Dub. 6. an si v. gr. Titius post sponsalia de futuro valida inita cum Bertha, deinde matrimonium ratum, invalidum ob impedimentum publicae honestatis ex istis ortum, contrahat cum Tullia sorore Berthae, ex isto matrimonio vicissim oriatur impedimentum publicae honestatis respectu Berthae, ut eam Titius non amplius possit ducere? Videtur respondendum affirmative; quia tali casu supervenit impedimentum dirimens publicae honestatis ex matrimonio cum sorore Berthae contracto: atqui superveniente impedimento dirimente dissolvuntur sponsalia prius inita, ut regulae istar receptum est, et pluribus aliis exemplis patet. Sic enim 1. sponsalia cum una de futuro inita dissolvuntur per sponsalia de praesenti contracta cum alia ob impedimentum ligaminis; *capit. duabus* 1. *de spons. duor.* 2. Si sponsus post sponsalia contracta cum Bertha, commercium carnale habeat cum sorore Berthae, etiam Bertham non amplius potest ducere ob affinitatem ex commercio illo exurgentem; *can. siquis sponsam* 32. *caus.* 27. *qu.* 2. *capit. ex letteris* 8. *et capit. veniens.* 9. *de eo, qui cognovit etc.* 3. Idem dicendum, si superveniat impedimentum cognationis spiritualis, et voti solemnis, aut susceptione ordinis sacri, aut religionis professione editi etc.

110

Sed dicendum, per hujusmodi matrimonium invalidum non consummatum, initum cum sorore sponsae, induci quidem impedimentum publicae honestatis, per quod arceatur a matrimonio contrahendo cum consanguineis ceteris Tulliae usque ad quartum gradum, sponsalibus tamen prius cum Bertha valide initis per illud non derogari per expressum textum *c. un. hoc tit. in* 6. Aliud foret, si cum posteriori matrimonium invalide contractum consummasset; nam eo casu cum neutra posset inire valide matrimonium: non cum prima ob impedimentum affinitatis consurgens ex copula cum sorore habita; non cum posteriori propter impedimentum publicae honestatis ex sponsalibus contractis cum ejus sorore.

111

Ad rationem dubitandi negatur paritas; quia impedimentum publicae honestatis retroagendi, sive prius initis sponsalibus praejudicandi vim non habet ex *c. cit.* hanc tamen vim habet affinitas, et cetera impedimenta dirimentia; Angel. *V. matrimonium* 3. *impend.* 14. *n.* 10. Navar. *man. cap.* 22. *n.* 57. Gaeta *repetit. can. ad limina caus.* 30. *q.* 1. §. 4. *n.* 495. Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 68.

n. 24. Perez *D.* 33. *sect.* 3. *n.* 5. Sporer *de matr. n.* 58. Konig *de spons. duor. p.* 2. *n.* 10. Vviest. *hic n.* 275.

112

Dub. 7. an impedimentum hoc, ex sponsalibus consurgens, sit perpetuum, ita, ut non cesset, etsi sponsalia ex aliqua causa dissolvantur? *Certum est* 1. non cessare, quando sponsalia dissolvuntur per mortem alterius sponsi ob claros textus *can. siquis desponsaverit* 11. *can. siquis uxorem* 14. *caus.* 27. *q.* 2. *et c. sponsam* 8. *hoc tit. Certum est* 2. idem impedimentum manere, si dissolvantur, quod unus sponsorum professus sit religionem, susceperit ss. ordines, aut ob fornicationem alterius, vel aliam juxtam causam ab iis resilierit; id enim plerique videntur supponere, et expresse tradunt Layman *l.* 4. *tr.* 10. *p.* 4. *c.* 9. *n.* 3. Perez *D.* 8. *sect.* 2. *n.* 5. Engl *hic* §. 6. *n.* 4. Vviest. *n.* 278. *fin.*

113

Controversia inter DD. est de casu, quo sponsalia mutuo consensu dissolvuntur. Quo casu impedimentum hoc tolli putant Emman. Saa *V. matrimonium n.* 12. Pont. *lib.* 7. *c.* 30. *num.* 9. Guttier. *c.* 103. *de matrim. num.* 11. Pal. *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 10. *n.* 9. Barbosa *de offic. episc. alleg.* 51. *num.* 188. Engl *hic* §. 6. *num.* 3. Fundantur 1. quia juxta trid. *cap.* 3. *cit.* non inducitur impedimentum istud ex sponsalibus quacumque ratione invalidis: atqui sponsalia, quae mutuo consensu dissolvuntur, invalida sunt, ut declaratum est a *sacr. congreg. card. concil. interpp.* teste Farin. *ad c.* 3. *cit.* et Rebell. *l.* 4. *de oblig. just. qu.* 4. *n.* 99. Quia in dubio impedimenta matrimonii, tanquam odiosa, potius restringenda sunt, quam amplianda; *arg. textus trid. sess.* 24. *cap.* 2. *de reform. matr.* 3. Quia quaelibet res eo modo dissolvitur, quo modo colligata est; *l. nihil tam naturale* 35. *ff. de R. J.* sed publica honestas nata, et colligata est ex mutuo partium consensu: ergo mutuo earum dissensu iterum dissolvi poterit.

114

Sed omnino tenendum est, impedimentum istud, etiam dissolutis mutuo consensu sponsalibus, nequaquam tolli, ac proinde etiam hoc casu esse perpetuum. Ita Sanch. *lib.* 7. *de matr. D.* 68. *n.* 21. Layman *cap.* 9. *cit. num.* 3. Perez *num.* 4. Fagnan. *in c. ad audientiam* 4. *hoc tit. num.* 29. Sperell. *part.* 1. *decis.* 95. Vvex *Adriadn. p.* 5. *tr.* 2. *part.* 1. §. 6. *n.* 42. Gobat. *tr.* 9. *num.* 362. Schamb. *hic n.* 56. Vviest. *n.* 269. et stat pro ista sententia *declaratio cardd. trid. interpp. de anno* 1658. *die* 6. *julii*, quam *sub die* 10. *ejusdem mensis* approbavit Alexander VII. jussitque in dubium deinceps non amplius revocari teste Fagnan. et Gobat *citt. Ratio est*, quia impedimen-

tum istud inducitur sponsalibus validis, h. e. illis, quae semel valida fuerunt: talia autem sunt, quae postea ob dissolutionem, mutuo consensu factam, evanescunt: ergo etc.

115

Ex quo cadunt argumenta sententiae adversae; nam declaratio haec, ut sic approbata a summo pont. trausiit in legem pontificiam. Plura vide apud P. Vvez *l. cit. a n.* 27.

Quaeritur 3. quis sit effectus sponsalium, quando post ea contracta sequitur copula carnalis sponsi cum sponsa? Resp. Hic distinguendum est inter jus antiquum, et novum trid. nam jure antiquo sponsalia de futuro per secutam copulam carnalem transibant in matrimonium, prout sumitur ex *cap. veniens* 15. *et cap. is. qui* 30. *hoc tit. Ratio est*, quia ecclesia ex carnali copula praesumit in sponsis conjugalem consensum ad excludendum peccatum, quod scilicet sponsus, et sponsa non fornicario, sed maritali affectu se invicem cognoscere voluerint; quia delictum non est praesumendum.

116

Estque praesumptio ista juris, et de jure, h. e. omnino certa, et indubitata, contra quam non admittitur probatio: cons. ubi jus hoc antiquum viget, non audiretur sponsus assereus, se sponsam non maritali, sed fornicario solum affectu cognovisse, et si matrimonium postea contraheret cum alia, compelleretur ad hanc deserendam, et adhaerendum primae; Covarr. *p.* 1. *de sponsal. c.* 4. §. 1. *n.* 2. *et* 3. Barbos. *in c. is, qui fidem* 30. *hoc tit. num.* 9. Pirh. *hic n.* 27. Schamb. *n.* 37. Vviest. *n.* 148.

117

Habet autem praesumptio ista locum solum in foro contentioso, et judiciali, non vero in interno conscientiae; nam in hoc judicatur secundum rei veritatem, et non secundum praesumptiones, si his aliud quid praesumatur, quam habeat rei veritas. Hinc si sponsus sponsam revera non maritali, sed fornicario affectu cognovit, in foro poenitentiali, et coram Deo non esset matrimonium; quia papa non potest facere, ut sine consensu expresso, vel tacito sit verum matrimonium; Fagnan. *in c. is qui fidem cit. n.* 6. *et* 7. Pirh. *n.* 27. *cit. in fin.* Schambog. *n.* 38. Videtur tamen talis in conscientia obligatus esse, ut eam in legitimam uxorem accipiat, non solum ratione fidei in sponsalibus datae, sed etiam quia cogetur in foro externo cum ea cohabitare, quod sine periculo laesionis conscientiae nequit.

118

Dub. 1. an hujusmodi praesumpta matrimonia habeant defacto locum etiam nostris temporibus? Resp. distinguendo; nam in locis,

ubi tridentinum non est receptum, defacto locum habent; at ubi receptum istud est, et promulgatum quoad matrimonia clandestina, non amplius locum habent, adeoque sponsalia de futuro per copulam carnalem non transeunt in matrimonium, nisi per verba de praesenti, sive per expressum consensum coram parocho, et testibus matrimonium iterum contrahatur; Henriq. *l.* 11. *c.* 3. *n.* 7. Sanch. *l.* 3. *de matrim. D.* 40. *n.* 3. Barbos. *in c. is fidem* 30. *h. tit. n.* 8. Pirh. *hic n.* 28. et ita saepius decisum est a *s. congr. cardd. Ratio est*, quia laudatum concilium *sess.* 24. *c.* 1. *de reform.* probibuit, et annullavit matrimonia clandestina: talia autem sunt praesumpta ex copula carnali post sponsalia sponsi cum sponsa, neque enim legitime constare potest ecclesiae de tali matrimonio, cum licet de copula constet, non tamen constet de animo, quo copula sit inita.

119

Dub. 2. an jure antiquo praesumatur etiam matrimonium, quando copula carnalis vere non fuit secuta, sed solum nisus, seu conatus ad illam? Videtur affirmativa sequi ex ratione resolutionis datae *n.* 115. nam si ejusmodi attentatio praesumatur facta animo conjugali, excluderetur peccatum inter desponsatos. *Sed respondendum* est negative, prout decisum est *cap. fin. hoc tit.* Ratio est, quia conatus, sive voluntas sine effectu non obest, neque conatus reputatur pro actu perfecto. *Ad rationem dubitandi* multo major causa est praesumendi matrimonialem affectum ex ipsa copula, quam ex attentatione ipsius, et similibus actibus, tum propter majorem gravitatem culpae, et injuriae in illa intervenientis; tum verò quia per illam, si consummata sit, fit traditio usus corporis, non vero, si tantum sit attentata.

§. III.

De accidentalibus sponsalium.

SUMMARIUM

120 *An pactum de habitatione in certo loco sponsalibus quandoque appositum obliget?*

121 *Respondetur affirmative.*

122 *Rationes dubitandi solvuntur.*

123 *An casu, quo maritus contra tale pactum alio se confert, uxor a loco convento recedere, et sequi maritum debeat?*

124 *An maritus tali casu, quo certus locus in pactum deductus est, satisfaciat obligationi suae solvendo uxori interesse?*

125 *An vicissim valeat, et licitum sit pactum, ut vir in certo loco non moretur, eumque non ingrediatur?*

126 *Quid sint arrhæ, et quando restituendæ?*

127 128 *Exceptiones.*

129 130 *Quomodo differant a poenis, quæ sponsalibus nonnumquam adjici solent?*

131 *An utrinque arrhæ pignora constitui possint?*

132 133 *An pactio arrharum traditioni adjecta, ut a sponsalibus injuste resiliens duplicatas, aut quadruplicatas reddat, locum etiam habeat de jure canonico?*

134 *An poena hæc dupli, aut quadrupli a resiliente debeatur in conscientia? prima sententia.*

135 *Secunda sententia.*

136 *Respondetur cum distinctione.*

137 *Solvuntur argumenta contraria.*

138 *An sponsalibus adjici possit poena solvenda a resiliente juste?*

139 *Vel injuste? argumenta sententiæ negativæ.*

140 *Concluditur pro affirmativa.*

141 *Ratio concludendi.*

142 *Respondetur ad opposita.*

143 *An validum sit juramentum de poena solvenda a resiliente injuste? affirmatur.*

144 *An valeat, si sit de poena solvenda a resiliente juste? prima sententia.*

145 *Secunda sententia.*

146 *Respondetur non valere.*

147 *Solvuntur argumenta primae sententiæ.*

148 *Respondetur ad argumenta secundæ.*

149 150 *An valeat poena improprie dicta adjecta sponsalibus, quæ solum consistit in lucro amittendo, aut non acquirendo.*

Praeter consensum in obligationem suo tempore contrahendi matrimonium cum tali persona, qui ad formam sponsalium substantialem pertinet, eidem contractui saepe aliqua accessorie adduntur. Ex pluribus hic tria consideranda veniunt. 1. pactum de habitatione in

certo loco. 2. Arrharum constitutio. 3. Adjectio poenae resilienti solvendae.

120

Quaeritur 1. an pactum de habitatione in certo loco sponsalibus quandoque appositum obliget? Satis convenit inter DD. contra Dynum *in l. dilio* 71. *ff. de condit*, *et demonstr.* et Bartol. *ibid. n.* 4. ejusmodi pactum, et poenam illi firmando adjectam obligare, si eo conventum sit de habitatione hujusmodi temporanea.

Controversia est, quando conveuitur de habitatione in loco aliquo perpetuo stabilienda. Grotthofred. *in not. ad l. Titio cit. lit. L.* Alex. de Nevo *in c. quoniam* 2. *de conjug. lepros. n.* 9. Gomez *tom.* 2. *var. c.* 10. *n.* 24. Cujacius *lib.* 14. *observ. c.* 27. *cum* Dyno, et Bartolo *l. citt.* tale pactum cum adjecta poena rejiciunt tanquam irritum. *Fundatur* 1. *l. Titio* 71. §. *Titio* 2. *ff. de condit. et demonstr.* ubi rejicitur conditio legato apposita; ut a defuncti monumento non recedatur, vel ut in certa civitate domicilium habeat legatarius: et ratio additur; quia *per eam jus libertatis infringitur*: 2. *l. omnium* 3. §. *ne sit.* 2. *ff. de usufr.* ubi operarum locatio perpetua reprobatur, ne sit inutilis libertas eundi, quo voluerit, et in quo quis voluerit, loco commorandi, quae cuivis ingenio permissa est; *l. qui manumittitur* 12. *cod. de oper. libert.* 3. 3. *ratione;* quia necessitas in certo loco commorandi est instar carceris; atqui ut carcere quis constringatur, aut vinculis, obligatio inita non tenet; quia eundi, quo lubet, libertatem adimit.

121

Sed longe probabilius est obligatoriam, et validam esse pactionem, sponsalibus, et ipsi etiam matrimonio additam, qua convenitur de habitatione in certo loco. Ita Host. *in c.* 1. *qui matrim. accus. poss.* Joan. Andr. *ibid. n.* 2. Ancharan. *n.* 5. Abb. *n.* 5. Rosell. *V. uxor. n.* 3. Sylv. *V. eodem n.* 8. Navar. *man. c.* 14. *n.* 20 Philiarc. *de offic. sacerd. tom.* 1. *part.* 2. *lib.* 4. *c.* 19. *vers.* 6. Rodriq. *tom.* 1. *summ. c.* 15. *n.* 2. Sanch. *l.* 1. *de matrim. c.* 40. *n.* 2. Pont. *l.* 12. *de matr. cap.* 20. *a n.* 3. Perez. *D.* 7. *sect.* 3. *n.* 3. Vviest. *hic n.* 65. *Ratio est*, quia talis pactio, et conditio nullo jure rejicitur: non naturali, et divino, quia illis libertas non adimitur, sed aliqualiter dumtaxat, et propriae voluntatis spontaneo consensu restringitur: non civili, quia hoc jure potest aliquis adscribi fundo colendo, et curialis constitui, ita, ut nec ille a fundo sine licentia domini, nec iste a curia sine licentia praesidis possit recedere; *l. originarios* 11. *et l. seq. cod. de agricol. et censit. l. decuriones* 1. *l. siquis* 16. *et l. quidam* 26. *c. de decurion.* ergo poterunt ea conditione etiam iniri sponsalia: non denique jure canonico, quia in hoc ne vestigium

quidem reperitur hujus pactionis reprobatae. Atque hinc sequens ducitur argumentum : sponsalia, et ipsum quoque matrimonium iniri possunt quibusvis pactis, et conditionibus jure non reprobatis, et non contrariis eorum naturae : atqui conditio, adstringens ad habitandum in certo loco, non est jure reprobata, nec contraria naturae sponsalium : ergo etc:

122

Neque obstant argumenta contraria. *Ad* 1. per *l. Titio cit.* solum rejicitur conditio commorandi in certo loco, quando vane, et inutiliter apponitur legato : non vero quando contractui, et utiliter adjicitur, sicut fieret, quando foemina nuptiali contractui apponit conditionem, ne deserta patria ; et procul a suis inter extraneos, et ignotos vitam cogatur exigere. *Ad* 2. eadem est responsio. *Ad* 3. diminutio haec libertatis aliqualis tantum est, et qualem ex justa causa, et in gratiam alterius subire liberae, et spontanae voluntatis electione nemo prohibetur.

123

Dub. 1. an casu, quo pactum de habitatione in certo loco adjectum est sponsalibus, vel matrimonio, uxor a loco convento recedere, et maritum, alio se conferentem, sequi teneatur ? Affirmat cum aliis Calderin. *in cap.* 1. *de conjug. lepros.* ex ratione ; quia lex divina fortior est quocumque pacto : haec autem adstringit uxorem ad sequendum virum. *Conf.* quia, ut ex *l. fin.* §. *item* 3. *ff. ad municipal. et l. un. cod. de mulier. in quo loco etc.* sumitur, mulier domicilium mariti sequitur.

Sed respondendum est distinguendo : vel enim maritus a loco convento contra fidem datam discedit injuste, vel juste, ob supervenientem novam recedendi causam ; quia v. g. aeris intemperies sanitati ejus effert periculum, vel quia ob capitales inimicitias in illo loco secure commorari non potest etc. *Si primum*, virum ita recedentem sequi non tenetur uxor ; imo ille ab ista vindicari, aut recuperandae possessionis remediis repeti, et compelli potest, ut revertatur ad uxorem; *c. intelleximus* 1. *de ordin. cognit. c. ex trasmis.* 8. *et c. ex quaestione* 10. *de restitut. spoliat.* Gutier. *in cap.* 23. *de matr. n.* 18. Sanch. *l.* 1. *de matr. D.* 40. *num.* 6. Pal. *tr.* 28. *D.* 1. *p.* 15. §. 2. *num.* 5. Vviest. *hic num.* 5. *Ratio est* quia discessu suo uxori injuriam intulit, eamque spoliavit: *si secundum*, tenetur uxor ipsum sequi in iis casibus, in quibus secluso pacto tenebatur ; quia cum tunc pactum non adstringat, perinde judicandum est, ac si pactum non esset : *proceditque hoc*, etsi pactum tale fuisset confirmatum juramento partium ; quia hoc, cum sit accessorium pacto, induit conditiones pacti, cui adjicitur, habet autem pactum non recedendi a

certo loco imbibitam hanc conditionem : *nisi nova recedendi causa supervenerit*: ergo etc. Tiraquell *leg. connub. gloss.* 1.*p.* 1. *n.* 39. Guttier. *l. cit. num.* 17. Sanch. *num.* 5. *et* 6. Pal. *n.* 9. Vviesl. *num.* 67.

Neque obstat argumentum Calderini, et ejus confirmatio; quia lex divina, et civiles *citt.* solum procedunt, quando nullus locus habitationis certus in conditionem contractus venit.

124

Dub. 2. an maritus tali casu, quo certus locus in pactum deductus est, satisfaciat obligationi suae solvendo uxuri interesse? Affirmat Covar. *p.* 2. *de sponsal. c.* 7. *pr. num.* 6. Gomez *tom.* 2. *var. c.* 10. *num.* 24. Gutier. *c.* 23. *de matr. num.* 16. Moventur ex eo quod promittens factum, si solvat, quod interest, ab obligatione liberetur; *l. in stipulationibus* 54. *et l. stipulationes* 72. *vers. Celsus ff. de V. O.* et aliis textibus. Sed si argumentum hoc, et leges *citt.* aliquid probant, hoc solum probant, tunc solum satisfieri solvendo interesse, quando paciscentis non interest ipsum factum praestari; secus dicendum, si ejusdem refert uxoris, ne maritus ex loco pacto discedat, cum forte omnibus divitiis habitationem mariti eo in loco praeferat: dicendum igitur in casu dubii non satisfieri praestando interesse: ita Pont. *l.* 12. *de sponsal. c.* 20. *num.* 7. Pal. §. 2. *cit. num.* 8.

125

Dub. 3. an vicissim valeat, et licitum sit pactum, ut vir in certo loco non moretur, cumque non ingrediatur? Negant Ancharan. *const.* 75. *num.* 3. Alciat. *l.* 5. *cons.* 34. *num.* 3. et ratio negandi esse potest, tum quia hoc pactum videtur reipublicae obesse, cui expedit liberis hominibus abundare; *l. fin. cod. de indict. viduit;* tum quia est quaedam poena, ad quam nemo, nisi per sententiam, obligari potest. Sed melius affirmant Gama *decis.* 63. Pont. *l.* 12. *de matr. c.* 20. *n.* 9. Pal. §. 12. Perez *D.* 7. *sect.* 3. *n.* 4. *Ratio est*, quia ejusmodi pactum neque juri publico, neque naturae conjugii neque bonis moribus adversatur, quin certi loci vitatio privatim, et publice quoque utilis esse potest, cum sic excludi possit periculum perturbationis reip. dissidiorum, aliorumque incommodorum, quae ex commoratione, vel ingressu in talem locum timeri possent. *Ad argumentum contrarium* imprimis reip. nunquam expedit abundare hominibus liberis, qui perturbare pacem illius possent; deinde haec privatio non est poena proprie, quia sponte assumpta, non contra voluntatem inflicta est.

126

Quaeritur 2. quid sint *arrhae*? Resp. *Arrharum* nomine veniunt, quae sponsae a sponso, aut vicissim huic ab illa in contractorum sponsalium signum, et matrimonii contrahendi pignus dantur, ita, ut si nuptiae fuerint secutae, repeti possint; si vero secutum non sit matrimonium, injuste resiliens suas amittat et si quas ipse accepit, duplicatas, h. e. acceptas, et alterum tantum, sive acceptarum aestimationem teneatur reddere; *l. arrhis* 3. *et l. mulier* 5. *cod. hoc tit*

Excipitur 1. si aliud receptum sit consuetudine, vel obtineat alio jure speciali. Et ita Layman *lib.* 5. *tr.* 10. *part.* 1. *c.* 1. *n.* 8. *V. quinimo*, Pirh. *hic num.* 25. Konig. *n.* 8. Reinffestuel *n.* 180. magnif. P. Schmier *p.* 1. *de sponsal. c.* 4. *num.* 35. Testantur, ex consuetudine arrhas inter sponsalitias donationes numerari, ita ut nuptiis etiam secutis, repeti nequeant, sed earum contractu confirmentur.

127

Excipitur 2. si is, qui voluntate mutata, renuntiavit sponsalibus, sit minor 25. annis, et veniam aetatis non impetrarit; iste enim arrhas datas non perdit, et si eas accepit ipse, acceptas dumtaxat restituit, non vero praestat alterum tantum, ut habetur *l. mulier. cit.* et docet Sanch. *l.* 1. *de matr. D.* 36. *num.* 8. Pal. *tr.* 28. *D.* 1. *p.* 12. §. 2. *num.* 1. Perez *in cod. hoc tit. n.* 15. Brunem. *in l. mulier. cit. num.* 2. Gonzal. *in c. gemma* 29. *hic num.* 3. Pirh. *num.* 25. Konig *num.* 9. magnif. P. Schmier *l. cit. num.* 40.

128

Excipitur 3. si praeter sponsae arrhas tradidit sponso, et ipse filiam ad sponsalia implenda omni studio est conatus inducere; tum enim, etsi ista resiliat a sponsalibus, pater tamen arrhas datas non perdit, sed hae eidem restituendae sunt; Socin. *vol.* 1. *cons.* 3. *num.* 9. Sanch. *l. cit. num.* 13. Pal. *num.* 1. *cit. fin.* Perez *D.* 8. *sect.* 2. *num.* 9. Conink *D.* 22. *dub.* 3. *num.* 17 Vviest. *hic num.* 74. magnif. P. Schmier *l. cit num.* 43. *Ratio est*; quia arrharum amissio habet rationem poenae, qua punitur violatio fidei sponsalibus datae; atqui tali casu pater fidem datam non violavit, nec ejus a filia violatae causa extitit: igitur cum omnis poena secundum illud August. *l.* 1. *retr. c.* 9. si justa est, peccati poena sit, in casu pater arrhas, pro filia sponso datas, non amittet.

129

Dub. 1. quomodo arrhae differant a poenis, quae sponsalibus nonnumquam adjici solent? Resp. duplex communiter afferri discrimen: *unum est*; quia, ut id, quod in signum sponsalium, et futuri matrimonii pignus offertur, arrha reputetur, necesse est, ut sit

traditum: nam si arrhae promissae solum, non traditae sint, potius habent rationem poenae: gloss. *in c. accedens.* 10. *V. libera de procurat.* Barthol. *in l. Titia* 134. *pr. ff. de V. O. n.* 6. Abb. *in c.* 29. *hoc tit. num.* 8. Brunell. *de sponsal. concl.* 16. *num.* 3. Covar. *p.* 2. *de sponsal. c.* 3. §. 7. *num.* 7. Sanch. *l.* 1. *de matr. D.* 35. *n.* 3. Pal. *tr.* 28. *D.* 1. *p.* 12. §. 1. *num.* 2. Viest. *hic num.* 72. et sumitur ex *leg. mulier* 5. *cod. hoc tit.* quae passim utitur verbo *acceperit arrhas*, quod traditionem denotat.

130

Alterum est, quia licet per se arrhae in quavis quantitate, nec in pecunia numerata solum, sed etiam in fundis concedi possint, ut recte aliis *citt.* advertit Pal. §. 1. *cit. num.* 5. *et* 6. quia tamen ex dispositione legali, et non nisi cum magna animi deliberatione traduntur, plerumque in exigua quantitate traduntur; poena autem, quia solum promittitur, facile, cauteque, et plerumque in majori, saepe etiam in magna quantitate offertur, cum ad promittendum proniores, quam ad dandum simus; *arg. l. sed si ego* 4. *in fin. ff. ad S. C. Vellejan.* Hinc fit, quod poena sponsalibus adjecta regulariter plus officiat matrimoniorum libertati, quam arrhae, ut *in c. gemma cit.* notant Joan. Andr. *num.* 9. Abb. *n.* 8. Canis. *num.* 5.

131

Dub. 2. an utrinque arrhae pignora constitui possint? Negant Barthol. *in l. Titia num.* 9. *ff. de V. O.* Abbas *in c. gemma num.* 8. Alex. de Nevo *n.* 25. Praepos. *n.* 10. Rosell. *V. sponsalia n.* 7. Angel. *n.* 13. Sylv. *q.* 9. *dict.* 3. Brunell. *de sponsal. concl.* 26. *n.* 3. et communiter alii, teste Sanch. *l.* 1. *de matr. D.* 35. *num.* 13. ex ratione, quod revera videatur nihil dari; *arg. l. qui sic* 55. *ff. de solut.* ibi, *non alienantur nummi*, *qui sic dantur*, *ut recipiantur.*

Sed probabilius est arrhas posse utrinque constitui: ita Covar. *p.* 2. *cap.* 3. §. 7. *et* 8. Sanch. *D.* 35. *cit. n.* 14. Gutier. *cap.* 18. *de matr. n.* 8. Pont. *lib.* 12. *cap.* 19. *pr.* Pal. *tract.* 28. *D.* 1. *p.* 12. §. 1. *num.* 9. et alii apud istos. *Ratio est*, tum quia leges mutuam arrharum traditionem non reprobant, tum quia haec mutua arrharum traditio utilis est, siquidem violans fidem perdit arrhas datas; et restituit acceptas, alio recuperante datas, et retinente acceptas: *proceditque hoc*, etiamsi datae, et acceptae sint ejusdem naturae, et quantitatis; nam hoc probat ratio allata.

Neque obstat *l. qui sic. cit.* quia haec solum procedit, quando dans aliquid tantundem recipit absque obligatione reddendi illud; vel quando datur aliquid eo pacto, ut in continenti reddatur.

132

Dub. 3. an pactio arrharum traditioni adjecta, ut a sponsalibus injuste resiliens duplicatas, aut quadruplicatas reddat, locum etiam habeat de jure canonico? *Ratio dubitandi* est, quia dupli, et quadrupli redditio habet rationem poenae: haec autem a sponsalibus rejicitur; quia matrimonii libertatem infringit, ut patet ex *cap. gemma* 29. *hoc tit.*

Sed melius affirmativam defendunt Honest. *in c. fin.* Joan. Andr. *ibidem n.* 7. Alex. de Nevo *n.* 21. Sylv. *V. sponsalia quaest.* 9. *dict.* 4. Sanch. *lib.* 1. *de matr. D.* 36. *num.* 11. Gutier *cap.* 18. *de matrimon. numer.* 17. Conick *D.* 22. *dub.* 5. *numer.* 14. Pont. *lib.* 12. *cap.* 19. *num.* 2. Pal. *tract.* 28. *D.* 1. *p.* 12. §. 2. *num.* 3. Layman. *lib.* 5. *tract.* 10. *p.* 1. *cap.* 1. *n.* 8. *vers. confirmatur.* Engl. *hic* §. 2. *n.* 7. Vviest. *n.* 74. magnif. P. Schmier *p.* 1. *de sponsal. cap.* 4. *n.* 41. *Ratio est*, quia leges *citt.* quae dupli, et quadrupli poenam permittunt, jure canonico correctae non sunt: igitur etiam de hoc jure locum habet talis adjecta pactio: *conf.* quia si poena dupli, aut quadrupli de jure canonico locum non haberet, ideo non haberet quia libertatem laederet: non autem laedit istam, quia plerumque, ut *num.* 130. dictum est, in exigua quantitate traduntur: ergo etc.

133

Neque obstat ratio dubitandi; nam, ut *infra* 140. dicetur *cap. gemma cit.* tantum rejiciuntur illae poenae, quae solvendae essent etiam juste resilienti: quodsi contendas, ut quidam volunt, omne genus poenae ibidem rejici a sponsalibus, disparitas erit inter arrhas, et poenas; nam poenae, ut paulo antea dictum est, cum non tradantur, in magna quantitate promitti solent: arrhae vero, quia traduntur, nonnisi in exigua, quae cum facile contemnatur, periculum has perdendi matrimoniorum libertati non oberit. Certe quod *l. mulier. cit.* mens non fuerit, auctione ad quadruplum facta libertatem minuere, sufficienter colligitur ex eo, quod ultra quadruplum augeri vetuerit, ratione addita, quod *in contrahendis nuptiis libera potestas esse debeat*: igitur auctione ad quadruplum existimavit non laedi libertatem.

134

Dub. 4. an dupli, et quadrupli poena a resiliente in conscientia debeatur ante sententiam judicis? Triplex est sententia. *Prima* vult solvendam esse, etiam judicis sententia non exspectata: et haec sententia iterum in duas scinditur; nam Felin. *in c.* 1. *de constitut. n.* 46. Decius *ibidem lect.* 1. *num.* 73. Paludan. *in* 4. *distinct.* 26. *q. art.* 2. *num.* 13. volunt solvendam esse ante ipsam partis exa-

ctionem. Saltem post exactionem partis solvendam contendunt Covar. *p.* 2. *de sponsal. c.* 6. §. 8. *num.* 11. Menoch. *de arbitr. c.* 260. *n.* 40. Molin. *tr.* 2. *de J. et J. D.* 97. *n.* 8. Gutier. *c.* 18. *de matr. n.* 19. *Nituntur* 1. quia cum contrahentes nullam judicis, aut judicialis sententiae mentionem fecerint, procul dubio in id censentur convenisse, ut vel impleantur sponsalia, vel restituantur arrhae ad duplum, vel quadruplum auctae. 2. Obligatio imposita contractu, et contrahentium libera voluntate urget, etiamsi judicis sententia non accedat, ut patet in voto poenali, in quo si principalis promissio violata sit, poena illi apposita debetur in conscientia ante omnem sententiam; atqui obligatio solvendi poenam dupli, vel quadrupli est imposita contractu, seu sponsalitia conventione; ergo etc. 3. Qui a sponsalibus injuste resilit, ante sententiam restituere tenetur arrhas, quas accepit, et illas, quas dedit, amittit, ita, ut aliter, cui fides servata non est, juste illas pertineat; ergo etiam ante sententiam solvenda poena dupli, vel quadrupli; nam si esset aliqua ratio, cur non esset solvenda, esset, quia est poena: est autem etiam poena arrharum amissio respectu ejus, qui a sponsalibus injuste resilit; ergo etc.

135

Altera sententia vult a resiliente judicis sententiam expectari posse. Ita Navar. *man. c.* 23. *n.* 67. Sanch. *lib.* 1. *de matr. D.* 37. *n.* 4. Pal. *tr.* 28. *D.* 1. §. 2. *num.* 4. *Fundantur* et ipsi triplici argumento. 1. Contrahentes in dubio, quia mente, et intentione apposuerunt poenam dupli, vel quadrupli, censentur habuisse illam, quae conformis est naturae poenarum impositarum a jure; quia in dubio actus gestus praesumitur secundum naturam illius propriam, ut late Menoch. *l.* 6. *praesumpt.* 10. *an.* 1. atqui natura penarum impositarum a jure est, ut ante sententiam non debeantur; ergo etc. 2. Dupli, vel quadrupli poena multum recedit ab aequalitate servanda in contractibus; nam qui dedit, si resilit, solum amittit traditas, is contra, qui traditas accepit, vi ejus restituere non tantum debet, quas accepit, sed insuper eas augere in quadruplum: igitur aequitas videtur postulare, ut ita auctae non debeantur, antequam discutiatur, et cognoscatur, an resiliendi causa vere injusta sit, item an poena multiplicatae arrhae commensurata sit injustitiae resilientis, ut si justa sit major arbitrio judicis temperetur, et reducatur ad aequalitatem. 3. In dubio poenarum interpretatio benignior praeferenda est rigorosae; *l. semper* 56. *ff. de R. J.* atqui in casu quaestionis saltem est dubium, an poena debeatur ante, vel post sententiam; ergo etc.

136

Tertia sententia est inter utramque priorem media; quia distinctione utitur. Juxta hanc arrhae, etiam duplicatae, et quadruplicatae, debentur ante sententiam, quando, ut ita restituantur, inter contrahentes expresse convenit; si vero istud in sponsalium contractu expressum non est, etiam post exactionem partis, ante judicis sententiam non debentur. Haec sententia probabilior est, eandemque tenet P. Vviestner *hic n.* 77. *Pars prima* illius patet ex *regul. contractus* 85. *in* 6. nam *contractus in conventione legem accipiunt. Partem alteram*, et non plus probant argumenta secundae sententiae.

137

Neque contrarium evincunt argumenta primae. *Ad* 1. patet ex argumentis secundae sententiae, de mente contrahentium praesumi non debere quod velint auctionem istam deberi ante sententiam. *Ad* 2. in poenis voto adjectis speciale quid est; quia istae ita promissae, et a Deo acceptatae eo ipso intelliguntur, quod plerumque nemo sit, qui pro iis Dei supremi omnium judicis nomine apud judicem humanum agat, aut agere possit: in ceteris poenis, etiam propria contrahentium voluntatate constitutis, si aliud conventum non sit, probabilius par est ratio cum arrharum auctione, scilicet ut non debeantur ante sententiam. *Ad* 3. mirum non est, quod is, qui a sponsalibus resilit, arrham acceptam ante omnem sententiam judicis restituere debeat, cum nullum titulum, et jus eam retinendi habeat. Quod vero arrham a se datam amittat, et iis, cui fides servata non est, justa illam retineat, patet, quia si solummodo fuisset promissa, per viam actionis potuisset exigi; igitur tradita retineri potest, et repetens exceptione repelli: nam *qui ad agendum admittitur, est ad excipiendum multo magis admittendus*, ut habetur *reg.* 71 *in* 6. Nulla similis ratio pugnat in nostro casu; ergo etc.

138

Quaeritur 3. an sponsalibus adjici possit poena, ex contrahentium conventione solvenda a resiliente? *Certum est* apud omnes, si ita adjecta sit, ut solvi debeat etiam a juste resiliente, ejus adjectionem nullam, et irritam esse, cons. illam a sic resiliente non solvendam, prout patet ex *c. gemma* 29. *hoc tit. l. Titia* 134. *ff. de V. O. et l. mulier* 5. *fin. cod. hoc tit.* Proceditque hoc, etiamsi poena apposita levis sit; quia jura indistincte prohibent poenam in sponsalibus apponi, et quaelibet poena, quantumvis minima, ex se libertatem ad matrimonium requisitam diminuit. Quodsi in aliquo casu ea libertas non minuatur, per accidens est, quod jura non attendunt, sed ea, quae frequenter contingunt, spectant. Neque refert, an solvenda sit ab ipso resiliente, an ab ejus parentibus, consanguineis,

tutoribus etc. quia horum damnum sponsorum damoum est, sponsosque movere potest ad contrahendum. Secus est, si inter extraneos motu proprio apposita poena sit, ob contrariam rationem; Sanch. *lib.* 1. *de sponsal. D.* 30. *n.* 3. *et seqq.* Guttier. *cap.* 17. *de matr. a num.* 2. Pal. *tr.* 28. *D.* 1. *part.* 9. *num.* 1.

139

Dub. 1. an prohibitio dictae poenae locum habeat in resilieote a sponsalibus injuste, et perfide? Negant adjici hoc etiam casu posse poenam solvendam a resilieote; Bart. *in l. Titia cit.* Aot. de Burt. *in cap. gemma cit.* Abb. *ibidem num.* 9. Covar. *p.* 2. *de sponsal. c.* 3. §. 7. *num.* 5. Sanch. *l.* 1. *D.* 30. *n.* 2. Tann. *D.* 8. *q.* 1. *n.* 44. Canis. *in cap. gemma cit. n.* 2. Gonz. *ibidem n.* 2. Zoes. *hic num.* 82. Pirhing. n. 23. Honor. *n.* 31. Schaoibog. *num.* 32. *et* 33. Vvex. *Ariadn. p.* 5. *tr.* 2. *p.* 2. *contr.* 2. *per totam.* Fundant opinionem hanc suam 1. textu *c. Gemma cit.* ubi Gregorius IX. indistincte, *Cum libera*, inquit, *matrimonia esse debeant, et ideo talis stipulatio propter paenae impositionem sit merito improbanda, mandamus, quatenus, si est ita, eundem B. ut ab extorsione praedictae poenae desistat, ecclesiastica censura compellas.* 2. *l. mulier* 5. *et l. Titia cit.* ubi pariter indistincte reprobatur poena adjecta spoosalibus, ex eadem ratione, quod per eam matrimoniorum libertas impediatur, aut minuatur. 3. Pactio de restituendis arrhis ultra quadruplum auctis est irrita, ut patet ex *l. mulier cit. vers. quae omnia*, *et vers. fin.* non alia ex ratione, quam quod ejusmodi auctio libertatem matrimoniorum tollat: atqui oon minus libertati matrimoniorum officit poena conventionalis adjecta sponsalibus, quia haec plerumque in majori quantitate concedi solet, quam arrhae; ergo etc.

140

Sed etsi seotentia haec ob authoritatem DD. qui illam tenent, et momenta argumentorum relata videatur esse secure io praxi, ita, ut possit judex secundum illam procedere, et confessarius possit absolvere poenitentem, qui talem poenam oon vult solvere, et sponsalia jam per subsequens matrimonium cum alia contractum evertit, speculative tamen loquendo probabilius adjectio poenae, ab iojuste resiliente solvendae, valet, impooitque obligatione in conscientia, ut injuste resilieos, si pars altera petat eandem solvat. Ita Gottofred. *in l. Titia cit. lit.* Z. Suar. *lib.* 2. *de juram. c.* 23. *n.* 5. Vasq. *opusc. de testam. c.* 3. *dub.* 2. *n.* 28. Laym. *lib.* 5. *tr.* 10. *p.* 1. *c.* 1. *n.* 8. Pont. *lib.* 12. *cap.* 19. *n.* 8. Coniok *D.* 22. *dub.* 5. *n.* 29. Pal. *tr.* 28. *D.* 1. *p.* 9. *n.* 3. Perez. *D.* 7. *sect.* 1. *n.* 7. Dian. *p.* 3. *tr.* 4. *res.* 21. Barbos. *in c. gemma citat. n.* 10. Rosignol. *de sponsal. proem.* 5. *sect.* 10. *n.* 3. Hauo. *tom.* 1. *de J. et J. tr.* 4. *n.* 364. Gobat. *theol. exper.*

tr. 10. *n.* 172. Engl *hic* §. 2. *n.* 7. Vviestner *n.* 79. Reisfenstuel *num.* 588. magnif. P. Schmier. *p.* 1. *de sponsal. c.* 3. *n.* 143.

141

Ratio est, quia hujusmodi poenae sponsalibus adjici nullo jure prohibentur: *non naturali*, quia invitant ad actum honestum, et suppositis sponsalibus ex justitia debitum: ad hunc autem sicut cogi aliquis potest a judice per censuras, ita etiam poena conventionali sine libertatis diminutione. *Non divino*, quia ss. litteris nuspiam cavetur, ne contractui sponsalitio roborando adjiciatur poena. *Non denique ecclesiastico*; quia *c. gemma citat.* sermo est de apposita poena sponsalibus a puella septennio minore contractis; haec autem omnino invalida erant ob defectum aetatis, vel talia, ut ab iis resilire puella, saltem pubes facta, juste potuerit; ergo etc. *Conf.* 1. a paritate cum conventione de arrbis duplicatis, aut quadruplicatis ab injuste resiliente restituendis etiam de jure canonico, ut dictum est *supra num.* 132. licet resiliendi libertatem etiam ipse, et aliquando non minus, quam poena infringant. *Conf.* 2. quia injuste resiliens a sponsalibus ad fidem servandam compelli potest, et solet excommunicationis omnium, quas ecclesia habet, gravissima, aliisque poenis ecclesiasticis. *Conf.* 3. quia, ut notat Gobat *l. cit. a num.* 177. antiqua plurium Germaniae nostrae dioecesium consuetudo, ac praxis est, ut injuste resilientes quandoque ad centum ducentorum, aut plurium aureorum poenam condemnentur, aut cum adversa parte cogantur inire ejusmodi compositionem. Quodsi haec omnia matrimoniorum libertatem non diminuunt, eidem etiam non obstabit poena, ab injuste resiliente ex contrahentium conventione solvenda.

142

Neque obstant huic nostrae sententiae argumenta opposita. *Ad* 1. patet ex dictis, *c. Gemma cit.* reprobari non poenam solvendam a resiliente injuste, sed a resiliente juste. *Ad* 2. in *l. mulier cit. vers. fin.* agitur de poena arrbarum ultra quadruplum aucta, ut ibi notat gloss. *fin.* et Haun. *l. cit. a num.* 369. et *l. Titia* sermo est de sponsalibus, a parentibus nomine liberorum, non solum impuberum, sed etiam ignorantium contractis, cujusmodi sponsalia non solum obnoxia sunt liberae renuntiationi liberorum, sed etiam omnino irrita *argum. l. filiof.* 13. *ff. hoc titul. et l. nuptiae* 2. *ff. de rit. nupt.* Et esto, legibus *cit.* rejici poenam sponsalibus adjectam, etiam ab eo, qui injuste resilit, exsolvendam, imprimis leges illae videntur abrogatae a Leone imp. *novell.* 18. ubi poenarum appositio diserte permittitur, ut patet ex rubricae verbis, *ut in sponsalibus constituta poena exigatur.* Deinde prohibitio istarum legum tantum procedit de

antiquo jure romanorum, quo licebat resilire non tantum a sponsalibus, sed etiam a matrimonio legitime contracto, et consummato, modo resiliens, vel divertens poenam legibus statutam subire vellet, videlicet arrharum, dotis, aut donationis propter nuptias amissionem; *l. alii* 1. *hoc titul. l. neque ab initio* 14. *Cod. de nupt. l. divortium* 2. *et cap. ff. de divort.* Aliter se res habet in lege christiana, ubi contractus sponsalitius matrimonii ineundi obligationem parit: a qua cum neuter contrahentium altero invito absque justa causa sine peccato resilire valeat, non inutiliter videntur adjici poenae, ut sic temere resilientium non tam libertas, quam temeritas restringatur. *Ad* 3. imprimis causa prohibendi auctionem arrharum ultra quadruplum potissima fuit, quod ejusmodi augmentum nimiam induceret inaequalitatem inter sponsos, cum licet utriusque sine causa resilientis temeritas aequalis sit, non tamen aequalis jactura; nam is, qui arrham dedit, arrham dumtaxat simplicem amitteret, cum tamen ille, qui accepit, si recedat, ad quantitatis ultra quadruplum auctae restitutionem adstringeretur. *Accedit*, quia si poena conventionalis permissa sit, jam satis occurritur temeritati resilientium sine causa, ut proinde nulla necessitas, vel utilitas suadeat recessum ab arrharum legibus.

143

Dub. 2. an validum sit juramentum de poena solvenda casu, quo quis resilierit a sponsalibus? Resp. Hic distinguendum est secundum doctrinam *dub. prae.* traditam, inter poenam solvendam a resiliente injuste, et inter illam, quam solvere deberet etiam juste resiliens. Si juramentum addatur conventioni, qua inter sponsos conventum est de poena solvenda a resiliente injuste, juramentum hoc validum est; ac proinde resiliens injuste eo casu ad illam solvendam obligabitur, non tantum ex virtute fidelitatis, et justitiae, sed etiam religionis, ut recte Suar. *lib.* 2. *de juram. c.* 23. *num.* 5. Perez. *D.* 7. *sect.* 1. *num.* 6. Vviest. *hic n.* 88. imo ipse Molin. *tr.* 2. *de J. et J. D.* 151. *n.* 12. quamvis promissionem poenae simplicem velit irritam esse. *Ratio est*, quia, ut ex resolutione *dubii praecedentis* patet, juramentum istud est de re nullo jure prohibita.

144

Quodsi autem juramentum sit de poena solvenda etiam juste resilienti, non pauci existimant etiam hoc casu illud validum esse: qui tamen non omnes ejusdem sententiae sunt; nam aliqui relati a Sanch. *l.* 1. *D.* 32. *n.* 20. quos sequitur Conink *D.* 22. *dub. n.* 25. putant juramentum tale firmare simul contractum, ita, ut resiliens non solum ex virtute religionis, sed etiam justitiae teneatur poenam promissam solvere. *Nituntur* triplici fundamento. 1. quia promissio

poenae hoc casu non videtur primario prohibita ob bonum publicum, sed ob bonum privatum, ne resiliens poenae solutione ductus matrimonium minus libere contrahat: at quoties ob bonum privatum primario prohibetur actus, juramento firmari potest secundum dicta *lib.* 2. *tit.* 24. *a n.* 85. 2. haec promissio solvendi poenam, esto, sit contra bonos mores civiles, non tamen est contra bonos mores naturales; non enim jure naturae prohibita est: ergo firmari juramento potest. 3. promissio solvendi pecuniam ludo vetito amissam irrita est jure positivo, et tamen juramento firmatur; quia nullam turpitudinem continet: ergo similiter firmari poterit promissio poenae sponsalibus appositae.

145

Contra alii cum Alex. de Nevo *in c. gemma* 29. *hoc tit. n.* 10. volunt hoc juramento induci solum obligationem religionis, non autem firmari contractum cum obligatione justitiae. *Rationem dant*, quia solutio talis poenae nullo jure prohibita est, licet prohibita sit ejus promissio; igitur valebit juramentum de ea solvenda, nam juramentum, quando non est de re illicita, valet. *Conf.* 1. juramentum de usuris solvendis usurario obligat; ergo etiam juramentum de poena solvenda etiam justo resilienti. *Conf.* 2. licet, qui pecuniam promisit assassino, ut hic alterum occidat, gravissime peccarit, juramentum tamen promissioni adjectum de pecunia illa solvenda, valet et post patratum scelus obligat ad solutionem praestandam: igitur etiam in nostro casu obligabit ad poenam solvendam.

146

Sed melius contra utrosque Suarez *n.* 5. *cit.* Sanch. *n.* 21. Gomez. *tom.* 2. *var. cap.* 14. *n.* 24. Gutier. *c.* 17. *de matr. n.* 21. Pont. *l.* 12. *cap.* 19. *n.* 7. Palao *tr.* 28. *D.* 1. *part.* 9. *n.* 6. Vviest. *hic n.* 89. et alii apud istos docent juramentum de poena solvenda etiam ab juste resiliente non solum non firmare promissionem alias invalidam, sed omnino invalidum esse, et neque obligationem religionis inducere. *Ratio est*, quia jus interdicens promissionem poenae interdicit non tam promissionem, quam solutionem illius, quippe cum ratio prohibitionis, scilicet libertatis ad matrimonium requisitae diminutio procedat non tam de poena promissa, quam de illa soluta.

147

Neque contrarium probant argumenta primae sententiae. *Ad.* 1. talis promissio interdicitur ob utilitatem publicam, nam ratio prohibitionis est libertas matrimoniorum; atqui maxime reip. interest libera esse matrimonia: ex coactis enim jurgia, dissensiones, mala liberorum educatio, et alii pessimi exitus consequuntur. *Ad* 2. imprimis promissio haec, cum bono publico, ut mox ostensum est, prae-

judiciosa sit, merito dici potest etiam pugnare contra bonos mores naturale. Deinde esto, quod sit tantum contra bonos mores civiles, adhuc tamen juramento firmari non poterit; nam juramento non firmatur promissio, quae in praejudicium boni publici cedit, ut dictum est *l.* 2. *tit.* 24. *n.* 90. *Ad* 3. ludi hujusmodi prohibentur ob utilitatem publicam; igitur ex modo dictis promissio solvendi pecuniam per tales ludos amissam firmari juramento non poterit, sed potius ipsum juramentum erit invalidum.

148

Ad argumentum secundae sententiae illud prohibitum censeri hoc casu debet, quod matrimoniorum libertatem diminuit; atqui libertatem istorum non tam promissio poenae, quam ejus solutio, seu obligatio solvendi diminuit; igitur juramentum eam obligationem non potest inducere, cum sit de re prohibita, et illicita. *Ad conf.* 1. disparitas est, quia poenae promissio irritata est ob favorem publicum, ob quam irritatis promissionibus adjecta juramenta etiam ipsa sunt irrita. *Ad conf.* 2. Promissio pecuniae ob homicidium patratum non per se, sed ex accidenti, scilicet ex motione ad peccatum iniqua est; ac proinde sublata iniquitate, obligat ad sui executionem.

149

Dub. 3. an valeat poena improprie dicta adjecta sponsalibus, quae solum consistit in lucro amittendo, aut non acquirendo? Resp. Vel ejusmodi poena additur ab ipsis contrahentibus, vel ab aliis. *Si ab ipsis contrahentibus*, e. gr. Titius dicat Berthae; *promitto tibi* 100. *aureos*, *si mecum matrimonium inieris*, talis promissio irrita est secundum praesumptionem fori externi, quia praesumitur facta affectu libidinis, et ob eam causam reprobatur *l. ita stipulatos* 97. §. *si tibi* 2. *ff. de V. O. Excipitur*, si praesumptio turpitudinis cesset, ut si nomine dotis, aut donationis propter nuptias aliquid promissum videatur; tunc enim valebit talis promissio, ut recte advertit Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 1. *cap.* 1. *n.* 9. Palao *tract.* 28. *D.* 1. *par.* 10. *n.* 2. *et* Honor. *hic num.* 32.

150

Si vero ejusmodi poena improprie dicta adjecta sit ab aliis, e. g. si testator leget aliquid Berthae, *si Titio nupserit*, cui si nolit nubere, legatum ipsa non acquirat, ejusmodi poenae adjectio non est irrita; quia non est vere poena, sed potius invitatio ad certum matrimonium; et liberalis promissio, seu donatio sub conditione futurarum nuptiarum, cum non agatur de poena damni, cujus metu quis posset induci ad matrimonium contrahendum contra voluntatem, sed solum de non acquirendo lucro, per quod allicitur quis ad matrimo-

nium, ut colligitur ex *l. Titio* 71. §. *Titio centum* 1. *ff. de condit. et demonstr.* ibi, *aliud est enim eligendi matrimonii poenae metu libertatem auferri, aliud ad matrimonium certa lege invitari*; Sauch. *lib.* 1. *de matr. dist.* 33. *n.* 6. Laym. *n.* 9. *cit.* Pal. *n.* 4. Pirh. *hic n.* 24. Schamb. *n.* 33. et alii apud istos.

§. IV.

De dissolutione sponsalium.

SUMMARIUM

151 152 153 154 *Modi, et causae diversae, ex quibus solvi possunt sponsalia.*
155 156 157 *An, et quando a puberibus contracta solvi possint mutuo horum consensu?*
158 *Utrum etiam jurata?*
159 160 161 *Praesertim quando juramentum principaliter praestitum est in honorem Dei?*
162 *Quomodo per fornicationem cum alio solvantur sponsalia?*
163 164 *An solum sponso ob fornicationem sponsae, an vero etiam sponsae ob fornicationem sponsi a sponsalibus resilire liceat?*
165 *An, et cui resilire liceat, quando uterque fornicationem commisit? Prima sententia.*
166 *Secunda.*
167 *Tertia, quae approbatur.*
168 169 *Solvuntur argumenta contraria.*
170 *Utrum a sponsalibus resilire liceat ob copulam carnalem vi extortam?*
171 172 173 *Respondetur distinguendo.*
174 *Diluuntur argumenta partis adversae.*
175 *An sufficiens causa resiliendi a sponsalibus sit fornicatio commissa ante sponsalia, sed ignorata?*
176 *Respondetur id non sufficere, si sponsus eam commiserit.*
177 *Sufficere autem, si eam commisit sponsa.*
178 *Quid sentiendum de eo, qui sponsalia contraxit cum vidua honesta, quam putavit esse virginem?*
179 *Solvuntur objectiones.*
180 181 *An sufficientem causam resiliendi praebeant tactus impudici, post sponsalia contracta admissi?*
182 183 184 *Quaenam, et qualis probatio stupri, seu fornicationis requiratur ad hoc, ut ob eam sponsalia resolvi possint?*
185 186 187 *An justam resiliendi causam praebeat notabilis mutatio?*
188 *Quomodo ista probari debeat?*
189 *Triplex illa est, quarum una se tenet ex parte corporis.*
190 *Altera ex parte animi.*
191 *Tertia bona fortunae spectat.*
192 *An si sponsorum alteri post contracta sponsalia superveniant insperatae divitiae, nobilitas, dignitas etc. iste a sponsalibus resilire de jure possit?*
193 *An resilire sponsus adhuc possit, qui post detectam notabilem circumstantiam carnaliter sponsam cognovit?*

151

Sponsalia, quamvis ad sacramentum matrimonii via sint, pactionis tamen, et contractus humani limites vix excedunt. Hinc, ut alii contractus, ita et ipsa dissolvi possunt: et hoc non tantum morte naturali alterutrius sponsorum, quae etiam est vinculi matrimonialis solutio, sed etiam utroque superstite. Causae autem complures sunt; nam

1. Si ab impubere contracta sint, solvuntur solo ejusdem, pubertatem adepti, dissensu; *cap. de illis 7. de desponsat. impub. Excipitur*, nisi forte sponsalia juramento confirmata essent; nam eo casu etiam alterius dissensus requiritur; *c. ex litteris 10. h. tit.* Vall. *hic §. 4. n. 1. v. dixi.*

2. Si contracta sint inter puberes, vinculum eorum solvit consensus contrahentium mutuus; *c. praeterea 2. h. tit.* quia generaliter omnis res, per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur, *c. omnis 1. de R. J. et l. nihil 35. ff. eod. conf.* quia quisque potest remittere, quod sua interest, ac jure suo cedere, quamdiu non resultat vinculum indissolubile, prout resultat in matrimonio valide contracto.

152

3. Solvuntur susceptione ordinis sacri; quia isto initiatus ob votum castitatis solemne ipsi annexum ad matrimonium valide ineundum inhabilis redditur; *cap. de diacono 1. et cap. seq. qui cleric. vel vovent.* proinde sponsalia de futuro antea contracta non amplius possunt obligare; obligarent enim ad impossibile.

4. Professione religionis a sede apostolica approbatae; quia cum haec solvat ipsum matrimonium ratum, *cap. ex publico* 7. *de convers. conjugat.* longe magis solvet sponsalia de futuro, quae minus arctum inducunt vinculum.

5. Votis simplicibus, in societate Jesu post biennium novitiatus edi solitis; nam et istis vovens vere religiosus, et inhabilis fit ad matrimonium contrahendum ex *constit. Gregor. XIII.* incipit, *ascendente edita* 8. *calend. junii* 1584.

Si unus sponsorum contrahat sponsalia de praesenti cum alia valide, *cap. si inter* 31. *h. tit. et cap. duobus* 1. *de spons. duor.* quia sponsalia de praesenti, seu matrimonium sunt vinculum fortius; adeoque dirimit sponsalia de futuro, quae sunt vinculum minus forte.

153

7. Fornicatione carnali alterius sponsi; *cap. quemadmodum* 25. *de jurejur.* quia sponsus sub conditione matrimonium promisisse censetur, si et alter contra sponsalium fidem non egerit; nam alioquin fidem frangenti fides servanda non est. Item quaecunque causa ad divortium sufficit, ea multo magis sufficit ad sponsalia solvenda. Sufficit autem fornicatio conjugis ad faciendum divortium: ergo etc.

8. Sponsorum altero lapso in fornicationem spiritualem, sive haeresim, aut apostasiam; *arg. cap. fin. de convers. conjugat et cap. quaesivit* 2. *de divor.* secundum quos textus ejusmodi fornicatio justam causam praebet divortio conjugum: igitur etiam dissolutioni sponsalium. Accedit, quia hoc casu fit notabilis mutatio, ut adeo obligatio sponsalium videatur cessare, cum non censeri possint obligare cum periculo salutis, et tanto incommodo, quod fideli immineret ex hujusmodi matrimonio, ut taceam probrum, et infamiam, quae ex perfidia consortis etiam in innocentem redundant.

154

9. Superveniente, vel postea primum cognita notabili circumstantia ex parte alterius sponsi, qui illum deteriorem, et matrimonii contractum notabiliter difficiliorem reddat, ut colligitur ex *cap. quemadmodum cit.*

10. Deficiente, vel non impleta conditione, sub qua sponsalia fuerunt inita; quia eo casu deficit consensus, cum hic relatus sit in eventum conditionis; *cap. de illis* 3. *de condit. apposit.*

11. Lapsu termini matrimonio ineundo praefixi, si hic, ut *infra n.* 195. dicetur, statutus sit finiendae obligationi; *cap. sicut te* 22. *h. t.*

12. Discessu sponsi in remotas terras, sponsa inscia, aut invita secundum communem sententiam interpp. *in cap. de illis* 5. *hoc tit.*

13. Legitima dispensatione superioris, nempe summi pontificis.

Ex his aliqua examinabuntur sub propriis titulis; celera, quae proprium locum non habent, hic discutientur.

155

Quaeritur 2. an, et quando dissolvi mutuo consensu sponsalia a puberibus contracta possint? *Et 1. quidem dubitatur*, an licite sic dissolvantur? *Ratio dubitandi* sumitur ex *cap. praeterea* 2. *hoc tit.* ubi Innocentius, vel potius Alexander III. ut observat *ibid.* Gonzalez *num.* 1. dicit, sponsos, *qui de matrimonio contrahendo pure, et sine omni conditione fidem dederunt, commonendos, et modis omnibus inducendos, ut praestitam fidem servent; si autem se ad invicem admittere noluerint, ne forte deterius inde contingat — hoc posse in patientia tolerari*; quibus verbis aperte videtur indicari, hanc sponsalium dissolutionem permitti solum, tanquam malum de duobus minus; cons. ipso jure fieri non posse. Et ita sentiunt glossa *ibid. V. in patientia tolerari*, Joan. Andr. *in cap. de illis* 5. *hoc tit. numer.* 1. *in fin.* Lancellot. *instit. jur. Canon. lib.* 2. *de spons. V. tolerari.*

156

Sed respondendum est distinguendo: vel enim nulla rationabili causa suadente, ex mera animi levitate, vel ex ira subito orta, aut alia animi passione sponsalibus renuntiant sponsi mutuo, vel justa aliqua causa urgente. *Si primum*, dissoluta culpa non vacat, ut recte Perez *D.* 9. *de matr. sect.* 1. *n.* 5. Gobat. *theol. exper. trac.* 10. *n.* 248. Vviestner *hic n.* 94. *Si secundum*, mutuo consensu sponsalia licite dissolvi possunt, quod enim solo consensu contractum est, contrario dissensu iterum dissolvi potest, cum *nihil tam naturale sit, quam eo genere quidve dissolvere, quo colligatum est,* ut ait Ulpianus *l. nihil* 35. *ff. de R. J.* Ubi tamen tria sunt observanda. *Unum est*, ut consensus in dissolutionem ex utraque parte sit liber, non metu, aut precibus importunis extortus; nam remissio, quae ab invito extorqueretur, minime ab obligatione liberat; Sanchez *lib.* 1. *de matr. D.* 52. *n.* 3. Palao *tract.* 28. *D.* 1. *part.* 17. *n.* 2. *Alterum*, ut remissio ista sit mutua; alias tantum illa pars liberabitur, cui facta est remissio, et non ea, quae remisit jus sibi quaesitum; Palao *loc. cit. Tertium*, ut sufficienter sit nota partibus, et acceptata utrimque; Pont. *lib.* 12. *de sponsal. cap.* 9. *n.* 1.

157

Neque obstat *cap. praeterea cit.* quia ibi pontifex non negat, quod sponsi a sponsalibus inter se contractis ex causa rationabili mutuo consensu resilire possint; imo id jure permissum aperte insinuat, dum ea comparat contractui societatis, quam mutuo consen-

su dissolvi posse omnes concedunt. Ceterum quod addat monendos esse sponsos, ut fidem datam servent, id ideo factum credi potest, quia si dissolutio fiat sine justa causa, culpa non vacat; si vero hoc sponsi justa ex causa quidem, sed publice ignota faciant, inconstantiae notam dant, et aliquando etiam offensionis vulgi, quod hujusmodi recessum a sponsalibus, praesertim juratis, aliquando apprehendit, tanquam violationem fidei, et juramenti. Et hinc plurium Germaniae nostrae dioecesium praxis est, ut dissolutio sponsalium, si haec coram parocho, et testibus celebrata, vel aliunde publice nota sint, non permittatur sponsis, nisi causa prius ad ordinarium delata, et ab hoc approbata, ut testis est Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 1. *cap.* 2. *n.* 1. *fin.* Gobat. *tract.* 10. *cit. n.* 260. *et* 264. Vvex. *ariadn. part.* 5. *tract.* 2. *part.* 1. §. 7. *num.* 8. magnif. Pr Schmier *part.* 1. *de sponsal. cap.* 5. *n.* 9. *et* 10. Pirhing *hic n.* 43. Vviestner *n.* 95. Imo in dioecesi constantiensi sub casu reservato prohibitum esse, ne publicorum sponsalium dissolutio propria authoritate fiat, prohibet Gobat. *loc. cit. n.* 262. Dici etiam potest cum Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 1. *cap.* 2. *n.* 1. *vers. mihi* pontificem in textu *cit.* solum loqui de casu, quo unus sponsorum v. gr. mulier cupiat sibi fidem servari, sed vir omnibus modis renuat, cupiatque sponsalium obligationem sibi remitti, quia abhorret a muliere; tunc enim sane est commonendus, et omnibus modis inducendus, ut praestitam fidem observet; si autem bonus exitus non speretur, toleranda erit remissio, et dissolutio, quae ex parte mulieris fit non mera voluntate, sed admixto involuntario; idque non sine peccato viri, quod tamen permittitur non approbando, sed tolerando, ut majora incommoda evitentur.

158

Dub. 2. utrum ita remitti mutuo contrahentium consensu possint sponsalia etiam jurata? Et quidem, si juramentum illud in partis favorem praestitum sit, conveniunt satis DD. mutuo consensu illa remitti posse. Ita enim expresse Abb. *in cap.* 2. *hoc tit. num.* 3. Covar. *part.* 1. *de sponsal. cap.* 5. *n.* 1. Sanchez *de matr. lib.* 1. *D.* 52. *n.* 6. Gutier. *cap.* 24. *de matr. num.* 1. Coninck *D.* 23. *dub.* 1. *n.* 2. Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 1. *cap.* 2. *n.* 1. *vers. addi*, Palao *tract.* 28. *D.* 1. *part.* 17. *n.* 4. Gobat. *theol. exper. tract.* 10. *n.* 240. *et* 297. Sporer *de matr. n.* 196. Vvex. *Ariad. part.* 5. *tract.* 2. *part.* 1. §. 7. *n.* 6. Vallens. *hic* §. 4. *n.* 1. Zoes. *n.* 25. Engl. §. 3. 2. Pirhing *n.* 40. Konig. *n.* 60. Scambogen *n.* 59. Vviestner *n.* 93. magnif. P. Schmier *part.* 1. *de sponsal. cap.* 5. *n.* 2. *Ratio est*, quia juramentum sequitur naturam, et conditiones actus, cui adjectum est; *arg. reg. accessorium* 42. *in* 6. igi-

tur sicut simplex promissio matrimonii, ita et jurata mutuo consensu dissolvi potest. Imo omni juramento; quod in favorem, sive bonum, et utilitatem hominis praestitum est, inest tacita haec conditio, *nisi ab isto remittatur.*

159

Controversia moveri potest de casu, quo juramentum principaliter in honorem Dei est praestitum, ut si intuitu pietatis quispiam juret puellae pauperi, se eam in uxorem ducturum. Negant eo casu sponsalia sic jurata dissolvi posse Abb. *in cap.* 2. *citat. fin.* Alex. de Nevo *ibid. num.* 28. Sylvest. *V. sponsas. quaest.* 10. *cas.* 1. Sot. *lib.* 8. *de just. quaest.* 1. *art.* 9. *ad* 2. et alii apud Sanchez *loc. cit. n.* 7. Et probari videtur 1. ex doctrina s. Thom. 2. 2. *quaest.* 89. *art.* 9. *ad* 2. ubi ait eum, cui aliquid promittitur intuitu pietatis, non posse remittere: 2. juramentum, factum Deo intuitu pietatis, acquivalet voto, ut tradunt omnes, in voto autem nihil potest persona privata, cum soli Deo jus acquiratur, 3. id juramentum praestatur Deo, cujus juri alter renuntiare nequit.

160

Sed dicendum, etiam hoc casu ipsius puellae, et suo jurantis consensu sponsalia dissolvi posse. Ita Zabarell. *in cap.* 2. *cit. n.* 4. Brunell. *de sponsal. concl.* 9. *n.* 2. Sanchez *num.* 8. Suttier *n.* 1. *vers. et nedum*, Rosignol. *de sponsal. praen.* 14. *n.* 4. magnif. P. Schmier *n.* 5. aliique *citt. supra. Ratio est*, quia hujusmodi juramentum Deus non acceptat, nisi in utilitatem partis, scilicet puellae, quae cum promissionem non acceptare, et acceptam remittere valeat, etiam tali promissioni, et juramento ei accessorio inest tacita conditio, *nisi ista matrimonium respuat*, *aut ejus promissione acceptata remittat. Proceditque hoc*, quamvis per copulam sequentem sponsalia fuerint confirmata, prout *a s. congr.* declaratum refert Pignatell. *tom.* 9. *cons.* 133. *n.* 45. cum enim sponsalia per copulam carnalem post trident. concil. non amplius transeant in matrimonium, majorem vim, aut insolubilitatem non consequuntur, quam antecedenter habuerint; magnif. P. Schmier *loc. cit. num.* 7.

161

Neque obstant argumenta contraria. *Ad* 1. s. Thomas *loc. cit.* prout ex adductis ibi exemplis constat, expresse loquitur de casu, quo juramentum, et res promissa non tota redundat, et cedit in utilitatem hominis, cui juratum est, quale est, siquis juret alicui se ingressurum religionem. *Ad* 2. etiam quando res voto promissa tota cedit in alterius utilitatem, ut si promittam me Petro pauperi daturum eleemosynam, obligatio voti ab isto remitti potest. *Ad* 3. licet Deo per tale juramentum acquiratur jus, et huic directe, homo

renuntiare nequeat, potest tamen indirecte, et consecutive; nam eo ipso, quod iste cedat jure suo, ut potest, consequenter cessat jus Dei, quod annexum est juri hominis.

162

Quaeritur 3. quomodo per fornicationem cum alio solvantur sponsalia? Resp. Solvuntur solum ex parte innocentis, ita, ut hic ab obligatione illorum liberetur: non vero ex parte nocentis; nam iste adhuc, si innocens ita velit, obligabitur ad eorum impletionem, ne ex iniquitate sua commodum referat, et innocenti damnum, ac praejudicium generetur. Ita statuitur *cap. quemadmodum* 25. *de jurejur.* et docent Silvest. *V. sponsalia quaest.* 10. *cas.* 7. Brunell. *de sponsal. concl.* 8. *num.* 4. Sot. *in* 4. *dist* 27. *quest.* 2. *artic.* 5. *vers. septimo dirimuntur.* Covar. *part.* 1. *de spons. cap.* 5. *init. n.* 2. Sanchez *lib.* 1. *de matr. D.* 55. *n.* 6. Gutier. *cap.* 31. *de matr. n.* 2. Layman *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 1. *cap.* 2. *n.* 10. Engl. *hic* §. 3. *n.* 11. Pirh. *n.* 60. Schamb. *n.* 96. Konig. *n.* 72. Vviestner *n.* 104.

163

Dub. 1. an solum sponso ob fornicationem sponsae resilire a sponsalibus liceat, an vero etiam sponsae, si fornicationem commiserit sponsus? *Rationem dubitandi* facit *cap. quemadmodum cit.* quod expresse solum loquitur de fornicatione sponsae, ut adeo constitutio ejus *cap.* non videatur ad fornicationem sponsi extendi posse. *Conf.* quia in fornicatione sponsae major est turpitudo.

Sed dicendum, etiam sponsam innocentem resilire posse, si fornicationem sponsus commiserit. Ita Abb. *in cap.* 25. *cit. n.* 4. Menoch. *de arbitr. cas.* 455. *n. fin.* Covar. *part.* 1. *de spons. cap.* 5. *pr. n.* 2. Henriq. *lib.* 11. *cap.* 14. *n.* 6. Sanchez *loc. cit. n.* 4. Gutier. *n.* 1. Layman. *n.* 10. *vers. deinde*, Conink. *D.* 23. *dub.* 7. *n.* 1. Palao *tract.* 28. *D.* 1. *part.* 25. *n.* 2. magnif. P. Schmier *part.* 1. *de sponsal. cap.* 5. *n.* 108. et alii *supra allegati. Ratio est*, quia quoad hoc mas, et foemina ad imparia non judicantur, cum eadem sit utriusque ratio; nam uterque ob sponsalium contractum obligatus est suum corpus nemini tradere, sed comparti servare in matrimonii usum, quam obligationem violat ille, qui fornicatur. *Conf.* a pari nam propter adulterium non tantum maritus innocens divertere, et divortium facere ab uxore nocente potest, sed etiam uxor innocens a marito nocente; igitur etiam utrique hoc licitum erit in sponsalibus.

164

Ad rationem dubitandi in contrarium allatam, licet *cap. cit.* expresse loquatur tantum de fornicatione sponsae, rationes tamen ibidem allatae locum habent etiam in fornicatione sponsi; nam et in

promissione sponsi subintelligi conditio debet, *si is contra regulam desponsationis non venerit. Ad conf.* turpitudo illa major non obstat; non enim propter turpitudinem delicti tantum, sed magis propter fidem sponsalium violatam sponso innocenti diveitere a sponsalibus permissum est: atqui fides sponsae data pariter violatur per fornicationem sponsi; igitur ob hanc etiam sponsa a sponsalibus potest divertere.

165

Dub. 2. an, et cui a sponsalibus resilire liceat casu, quo uterque sponsus fornicationem commisit? Triplex est sententia. *Prima* vult eo casu neutri licitum esse recedere. Ita Paludan. *in* 4. *dist.* 27. *quaest.* 1. *art.* 3. *n.* 17. *vers. quarto in compensando.* Bonacina *de matr. quaest.* 1. *part.* 8. *n.* 8. Perez. *de matr. D.* 9. *sect.* 16. *n.* 2. Rosignol. *de sponsal. II. praenot.* 9. *n.* 4. magnif. P. Schmier *part.* 1. *de sponsal. cap.* 5. *n.* 116. *et seqq.* Fundantur 1. quia quando utrinque concurrit aequale jus, activum, et passivum, inducitur mutua compensatio, etiam in delictis; *l. si ambo* 10 §. *quoties* 2. *et l. fin. ff. de compensat.* sed quando sponsus, et sponsa fornicantur, ex hoc delicto utrinque jus aequale activum, et passivum concurrit, nam si sponsa fornicetur, habet sponsus jus resiliendi, et si sponsus, jus resiliendi habet sponsa, ut dictum est *dub. praec.* ergo etc. 2. si unus ex sponsis hoc casu a sponsalibus posset recedere, tunc ob violatam fidem: atqui dum uterque fornicationem commisit, nullus alteri objicere potest violatam fidem, cum uterque sit violatae fidei reus; ergo etc. 3. si uterque conjux commisit adulterium, neuter agere ad divortium potest; *cap. intelleximus* 6. *adulter.* quia uterque eodem se luto conspurcavit; ergo nec sponsorum aliquis a sponsalibus potest recedere, casu, quo uterque fornicationem commisit.

166

Secunda sententia recessum a sponsalibus hoc casu permittit soli sponso. Ita Henriq. *lib.* 11. *de matr. cap.* 14. *n.* 6. Sanchez. *lib.* 1. *de matr. dist.* 55. *n.* 9. Gutier. *cap.* 31. *n.* 4. Conink. *dist.* 23. *dub.* 7. *concl.* 6. Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 1. *cap.* 2. *n.* 12. Pont. *l.* 12 *de sponsal. cap.* 17. *n.* 3. Pirhing. *hic n.* 62. Schambogen *n.* 97. Konig. *n.* 63. *dub.* 4. Nituntur 1. quia ubi delicta sunt imparia, non admittitur compensatio, sed ubi sponsus, et sponsa fornicantur, delicta sunt imparia; nam fornicatio sponsae longe est foedior, eamque viliorem reddit, quam sponsum, ut erudite ostendit Tiraquell. *lib.* 1. *connub. n.* 45. 2. quando sponsa post sponsalia tactus obscenos admittit ab alio, potest resilire sponsus; at sponsa non potest, etiamsi sponsus oscula, vel tactus obscenos admit-

tat, ut *infra n.* 181. ostendetur; ergo idem de fornicatione dicendum. 3. mater luxuriose vivens non potest filiam ob ejusmodi causam exhaeredare, potest tamen pater, esto et ipse luxuriose vivat, ut notant Covar. *in cap. Raynutius pr. n.* 15. *de testam.* Molin. *tract.* 2. *de J. et J. D.* 176. *n.* 15. cum aliis; et hoc non ex alia causa, quam quod fornicatio foeminae sit longe gravior, quam sit fornicatio viri.

167

Tertia, et meo judicio tenenda cum Palao *tract.* 28. *dist.* 1. *part.* 25. *n.* 10. quem sequitur P. Vviestner *hic n.* 107. vult hoc casu utrique sponso recessum a sponsalibus permissum esse. Et hoc videtur probari 1. ratione; quia hoc casu utrique sponso datur sufficiens causa diffidendi de observatione fidei conjugalis, ob quam causam praecipue permissum est sponsis recedere a sponsalibus in casu fornicationis ab altero tantum commissae: 2. a pari; quia, ut communis sententia habet, quando in executione sponsalium uterque sponsus culpabilis est, delicta non compensantur, sed recessus a sponsalibus utrique permittitur: ergo etiam non compensantur delicta, sed uterque a sponsalibus potest recedere, quando uterque fornicationem commisit: 3. quando sponsus prius fornicatus est, sponsae jus absolutum quaesitum est resiliendi, et extincta obligatio standi sponsalibus; atqui jus istud per fornicationem sponsae subsequentem non extinguitur, nec obligatio standi sponsalibus reviviscit: ergo etc.

168

Neque contrarium efficaciter probant argumenta primae sententiae. *Ad* 1. regula ibi posita procedit, quando aequali posito delicto, cessat causa, ob quam innocenti alias actio contra nocentem datur: atqui hoc non contingit in casu dubii; nam ut ostensum est, causa praecipua, ob quam resilire a sponsalibus ob fornicationem alterius licet, est diffidentia de observatione fidei conjugalis, quae manet, etiamsi uterque fornicationem commiserit. *Ad* 2. etsi hoc casu nullus alteri possit objicere violatam fidem, quia retorqueri in eum similis violatio posset; tamen uterque diffidere potest de alterius fide deinceps servanda. *Ad* 3. a matrimonio ad sponsalia hoc casu non bene ducitur argumentum: quia sponsalia, quavis notabili superveniente mutatione, et aliis etiam modis dissolvi possunt: matrimonium autem quoad cohabitationem, et thorum multo difficilius, et ex causis tantum gravissimis.

169

Nec efficaciora sunt argumenta sententiae secundae. *Ad* 1. argumentum hoc nimium probat: probat enim, quod neque in adulterio compensatio detur, quando uterque conjugum ejus commissi reus

est, cum adulterium uxoris longe turpius sit adulterio mariti. Sicut igitur in adulterio non consideratur major foeditas, sed fides violata, ita et in sponsalibus spectanda est ratio praecipua, ob quam licentia resiliendi datur. *Ad* 2. disparitas dabitur *infra n.* 180. *et seq.* *Ad* 3. in casu ibi adducto attenditur major turpitudo delicti: in sponsalibus quoad potestatem resiliendi suspecta fides, quae, ut ante dixi, suspecta manet, etiamsi sponsus uterque fornicationem commiserit.

170

Dub. 3. utrum a sponsalibus resilire liceat ob fornicationem, sive copulam carnalem vi extortam? Negant Tabien. *V. sponsalia quaest.* 9. *n.* 10. *cas.* 6. Armill. *V. eodem n.* 12. et videtur istud probari, 1. quia sic fornicationem patiens non violet fidem, neque suspicionem ingerit, quod eam constante matrimonio violaturus sit: 2. oppressio violenta non facit locum divortio in conjugibus; ergo neque in sponsis dat causam resiliendi a sponsalibus: 3. sponsa rapta, quantumvis a raptore per vim violata sit, debet sponso restitui; *canon. desponsatas* 46. *caus.* 27. *quaest.* 2.

171

Sed respondendum est cum distinctione: vel enim ita vi corrupta est sponsa, vel sponsus. *Si primum*, potest illam repudiare sponsus, et sponsalia cum ea facta dissolvere. Ita glossa *in cap. quemadmodum* 25. *V. oculos de jurejur.* Abb. *ibid. n.* 12. Alex. de Nevo *n.* 17. Sylvest. *V. sponsalia num.* 10. *cas.* 7. Navar. *man. cap.* 22. *n.* 27. Henriq. *lib.* 11. *cap.* 14. *n.* 6. Covar. *part.* 1. *de sponsal. cap.* 5. *n.* 2. Sanchez *lib.* 1. *de matr. dist.* 55. *num.* 7. Gutier. *cap.* 31. *de matr. n.* 3. Coninck. *dist.* 23. *dub.* 7. *concl.* 2. Layman *lib.* 5. *tr.* 10 *part.* 1. *cap.* 2. *num.* 10. Palao *tract.* 28. *dist.* 1. *part.* 25. *n.* 5. Zoes. *hic n.* 41. Schambogen *n.* 96. Konig. *n.* 72. magnif. P. Schmier *part.* 1. *de sponsal. cap.* 5. *n.* 102. et colligitur ex *canon. raptor* 33. *caus.* 27. *quaest.* 2. ubi raptus violentus sponsae non consentienti agnoscitur tanquam sufficiens causa, ut a sponsalibus recedere sponsus possit. *Excipit* Layman *loc. cit. num.* 11. *vers. secundum*, si aperte constet sponsae fornicationem sine omni ejus culpa accidisse, v. gr. in somno; tunc enim probabiliter putat dici, quod sponsus resilire non possit, cum exinde sponsa tam magnum dedecus non contrahat.

172

Si secundum, glossa *in canon. sic quippe* 45. *V. quaeritur caus.* 27. *quaest.* 2. Navarr. *man. cap.* 22. *n.* 27. *vers.* 9. Gutier. *n.* 3. *citat. vers. contrarium* putant non esse distinctionem faciendam inter sponsum, et sponsam, ita, ut etiam sponsae recessus sit

licitus, si vi corruptus sit sponsus; quod vir, et mulier quoad fornicationem ad imparia non judicentur. Sed quia principium hoc solum procedit, quando fornicatio sponsi est culpabilis, non vero, quando inculpabilis, ideo cum Sanchez *n.* 8. Layman *n.* 11. Palao *n.* 6. Pirhing *hic n.* 61. Vviestner. *n.* 108. et aliis dicendum, non posse sponsam vicissim recedere a sponsalibus, quando sponsus vi corruptus est, et in hoc omni culpa vacat.

173

Ratio utriusque partis, et simul disparitatis est; quia sponsa vim passa multo fit vilior sponso, cui illam, postquam ab alio etiam per vim corrupta est ducere, probrosum simul, ac periculosum est, ne prolem alienam pro sua alat: contra vero ejusmodi violentia sponso illata eidem aut nullam, aut exiguam notam affert, ac proinde cum eo etiam post factum ejusmodi inire matrimonium sponsae nec probrosum, nec periculosum est. *Excipit* Palao *n.* 6. *cit.* si sponsus per vim sodomitice cognosceretur; quia negari non potest eum ob praedictum stuprum viliorem redditum, et probrosum esse foeminae sic stupratum ducere.

174

Neque obstant argumenta *n.* 170. proposita. *Ad* 1. in hac quaestione recessus a sponsa non oritur ex violatione fidei sponsalitiae, sed potius ex notabili mutatione, quae non fuit antecedenter praevisa. *Ad* 2. Nego *conf.* nam cum matrimonium arctius inducat vinculum, quam sponsalia, mirum non est ad matrimonii solutionem quoad thorum, et cohabitationem graviores requiri causas, minores sufficere ad dissolvenda sponsalia. *Ad* 3. ibi per sponsam intelligitur sponsa de praesenti: vel si sponsa de futuro intelligatur, illa tum solum sponso reddenda est a raptore, qui eam violavit, quando id sponsus voluerit, et petierit.

175

Dub. 4. an sufficiens causa resiliendi a sponsalibus sit fornicatio commissa ante sponsalia, sed ignorata? Negat cum quibusdam aliis Paludan. *in* 4. *dist.* 27. *qu.* 1. *art.* 3. *num.* 16. *vers. tertio opponendo*, *et n.* 34. *et supplem. eodem art.* 3. *dub.* 4. et videtur hoc colligi ex *cap. quemadmodum* 25. *de jurejur.* ubi dicitur, quod sponsus non possit sponsae objicere fornicationem praecedentem, sed tantum subsequentem. *Conf.* ob fornicationem subsequentem ideo licitum est recedere a sponsalibus, quia verisimile non est, quod sponsa in matrimonio sit servatura fidem, quae sponsalium fregit; atqui haec ratio deficit in fornicatione praecedenti; multi enim ante sponsalia incontinentes inveniuntur, qui iis initis continent, et ad hoc matrimonio junguntur, ut contineant.

176

Sed iterum distinguendum est inter fornicationem commissam a sponsa, et inter commissam a sponso; nam si sponsus fornicationem commisit ante sponsalia, quam ignoravit sponsa, etsi dein hoc illa resciat, a sponsalibus tamen ipsa resilire non potest; Sanchez *lib.* 1. *de matr. dist.* 63. *n.* 9. Bonacina *de matr. quaest.* 1. *part.* 8. *n.* 2. Conink. *D.* 23. *dub.* 7. *n.* 72. Zoes. *hic n.* 43. Schambogen *n.* 101. Konig. *n.* 72. *vers. sane.* Vvex. *ariad. part.* 5. *tract.* 2. *part.* 1. §. 7. *num.* 27. *Ratio est*, quia per hoc non fit sponsus notabiliter vilior, nec nota gravi afficitur sponsa, si tali nubat. *Excipitur* 1. si ejusmodi fornicatio antecedens sit frequentata, et propterea sponsam merito dubiam redderet de proniore in alias, quam de affectu, fideque conjugali non servanda; aut nisi prolem ex praecedente fornicatione habuisse deprehenderetur; tum enim sponsae justam causam resiliendi praeberi censent Conink. *n.* 56. Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *p.* 1. *cap.* 2. *n.* 11. et reliqui *supra. Excipitur* 2. nisi sponsa sponsaliorum tempore ad ea non consensisset, si sponsum fornicarium esse scivisset; quia tunc defecisset consensus. Et hanc ob causam magnif. Schmier. *part.* 1. *de sponsal. cap.* 5. *n.* 110. putat universaliter posse ob hanc causam a sponsalibus recedere etiam sponsam, quae virgo honesta est; quia talis procul dubio non aeque intendit nubere viro impudico, quam pudico.

177

Quodsi sponsa corrupta fuit ab alio ante sponsalia, et id sponsus ignoravit, existimans eam esse virginem, potest iste renuntiare sponsalibus. Ita Molin. *tract.* 2. *D.* 272. *n.* 4. Sanchez *lib.* 1. *de matr. D.* 63. *n.* 3. Gutier. *cap.* 34. *de matr. n.* 3. Conink *D.* 23. *dub.* 7. *n.* 57. Perez. *sect.* 14. *n.* 3. Zoes. *hic n.* 43. Engl. §. 3. *n.* 11. Piring. *n.* 62. Schambogen. *n.* 101. Konig. *n.* 72. *vers. affirmativam*, Vviestner *n.* 108. Vvex. *ariadn. part.* 5. *tract.* 2. *part.* 1. §. 7. *num.* 27. *Ratio est*, quia est notabilis mutatio, et ignominiosum est viro foeminam corruptam ducere; quare sponsus graviter decipitur, et tantum consentit per errorem dantem causam contractui, ideoque is rescindi a decepto potest. Idem dicendum, si sponsus contraxit cum vidua, quam viduam quidem esse sciebat, sed ignorabat eam commisisse fornicationem; nam et ipsa ratione istius facta est vilis, et impudica, et probrosum est viro ducere inhonestam, quam ipse putabat esse honestam viduam; Navar. *man. cap.* 22. *n.* 17. Sanchez *de matr. D.* 63. *cit. n.* 4. Conink. *n.* 58. *fin.* Konig. *n.* 72. *cit. vers. textus.*

178

Eandem resiliendi potestatem Sanchez *n.* 3. *cit.* cum aliis asserit sponso, qui contraxit cum vidua honesta, quam putavit esse virginem; qua vilior est virgine, et vir talem ducendo fit bigamus; quod videtur esse grave incommodum. Sed Coninck. *n.* 58. *cit.* id putat esse difficile ob duplicem rationem, quia haec incommoda non videntur tanti aestimanda, cum in contrahente vix possit esse serius animus aliquando suscipiendi statum clericalem; imo in pluribus no quidem est aptitudo ad talem statum ob defectum doctrinae, aut quia jam ante irregulares erant, 2. quia sponsus sibi debet imputare, quod viduam pro virgine duxerit, nec de statu sponsae prius inquisierit, cum id facile potuisset facere. Aliud est in fornicatione, quae occulta est, nec tam facile potest sciri: quare sponso non est imputanda ejus ignorantia. *Excipit* Coninck, si aut sponsus actu gestaret habitum; aut ut clericus alicui ecclesiae deserviret, atque ita cum notabili suo emolumento clericali privilegio gauderet, quo per tale matrimonium esset privandus; aut si illa tanquam virginem se sponso venditasset; quia tunc dolo videretur eum induxisse.

179

Ad argumentum sumptum ex *cap. quemadmodum citat.* dicendum, id intelligi debere, quando fornicatio praecedens non fuit ignorata a sponso; nam cum tali contrahendo, videtur mores ejus approbare: quod praesumi nequit in casu, quo fornicatio antecedenter commissa ignorata est a sponso; cum enim nihil sit volitum, nisi quod est praecognitum, ignorans non praesumitur approbare. *Ad conf.* ratio assignata est aliqua, sed non adaequata; nam praeterquam quod fornicatio subsequens, faciat suspicionem de fidelitate non observanda in conjugio, etiam inducit notabilem mutationem, et circumstantiam, quae, si tempore contractus sponsalitii extitisset, et fuisset cognita, merito absterrere sponsum ab illo ineundo potuisset; haec autem ratio pugnat etiam in casu, quo fornicatio sponsae praecessit, sed fuit ignorata a sponso.

180

Dub. 5. an sufficientem causam resiliendi praebeant tactus impudici, post contracta sponsalia admissi a sponso, vel sponsa? Resp. Si sponsa permittat se turpiter tangi ab aliis, licet sponso resilire, ut cum communi docet Covar. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 7. §. 6. *n.* 3. Sanchez *lib.* 1. *de matr. D.* 55. *n.* 5. Gutier. *cap.* 31. *de matr. n.* 2. Coninck *D.* 23. *dub.* 7. *n.* 56. Pont. *lib.* 12. *cap.* 17. *n.* 3. Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 1. *cap.* 2. *n.* 10. Palao *tract.* 28. *dist.* 1. *part.* 25. *n.* 7. *Ratio est*, quia censetur impudice vivere, nec potest vir eam sine gravi nota ducere.

At si sponsus hujusmodi oscula, et tactus impudicos exerceat Ocbagavia quidem *de sponsal. quaest.* 23. Palao *part.* 25. *cit. n.* 8. et hoc teste alil neoterici volunt idem tenendum, quod modo dictum de sponso est, nempe et sponsae dari sufficientem resilieudi causam: in quam sententiam etiam inclinat Gutier: *cap.* 31. *de matrim. n.* 1. *in fin.* 1. quia etiam vir talia faciens dicitur impudice vivere, et juste timeri inde potest periculum fornicationis, 2. quia praedictis osculis, et tactibus fides in spousalibus data videtur violari; nam contrahentes sponsalia promittunt sibi invicem corpus suum reservare intactum, quod non observat sponsus committens tactus., et oscula impudica, 3. quia haec committens suspicionem non levem ingerit minus re amaturum sponsam, quam alias.

181

Sed communis sententia cum Sanchez *num.* 5. *citat.* Coninck *n.* 56. Layman. *n.* 11. Zoes. n. 40. Schambog. *n.* 96. Konig. *n.* 73. *dub.* 4. Pirhing. *n.* 61. Vviestner *n.* 108. negat ob hanc causam sponsae permitti recessum a sponsalibus, ex ratione; quia per hoc non redditur vir ita infamis, nec id est dedecus spousae: *excipiunt*, nisi ejusmodi tactus, et oscula essent ita frequentia, ut indicarent sponsum alteram magis amare, aut fidem sponsae non servaturum.

Neque obstant argumenta in contrarium allata. *Ad* 1. vita impudica sponsi, nisi sit contra fidem in sponsalibus datam, non praebet sponsae sufficientem resiliendi causam, modo inde in ipsam non redundet speciale dedecus, quod communiter non contingit ex nuptiis cum sponso, qui hujusmodi oscula, et tactus commisit: 2. sponsalia contrahentes solum promittunt se corpus suum non tradituros ulli alteri, quam promissionem adhuc observat sponsus, licet oscula, et tactus impudicos committat. *Ad* 3. hoc solum verum est, quando illa committat frequenter secundum exceptionem superius datam.

182

Dub. 6. quaenam, et qualia probatio stupri, seu fornicationis requiratur ad hoc, ut ob eam sponsalia resolvi possint? *Videtur* sufficere probatio semiplena: *arg. can. dixit* 3. *caus.* 32. *quaest.* 2. ibi: *ubicumque est fornicatio*, *vel fornicationis suscipio*, *libere uxor dimittitur*; nam si ob suspicionem fornicationis uxor dimitti potest, multo magis potest non admitti; quia *turpius eijcitur, quam non admittitur hospes: conf. ex capit. praeterea* 2. *hoc tit.* ubi affinitas ad rescindenda sponsalia satis probatur per confessionem consanguinei, confitentis se cum sponsa peccasse; si enim per unum testem, et quidem complicem satis probatur affinitas illegitima, cur non etiam fornicatio?

183

Sed dicendum, ut ad dissolutionem sponsalium ex causa stupri, aut fornicationis procedi possit, necesse esse, ut de ea constet, vel ex indubitatis indiciis, puta deprehensione in rebus venereis, uti gestatione, partus exclusione, vel per ipsius vitiatae propriam confessionem, vel per testes fide dignos, vel per alias plenas probationes; *arg. l. fin. C. de probat.* Abb. *in cap.* 1. *de adult. n.* 5. Zypaeus *de sponsal. cap.* 13. §. 50. *et* 51. Schneidewin *ad inst. de nupt. part.* 4. *num.* 61. Konig. *hic n.* 74. *Ratio est*, quia sponsa praesumitur virgo, donec contrarium probetur: *excipitur*, nisi sponsam vitiatam fornicatione cum altero commissa ferat communis fama, et sic illa facta sit infamis de isto crimine; tunc enim citra plenam probationem sponsalia dissolvi possent, quod hoc casu facta sit gravis mutatio ex parte sponsae; Zypaeus *hoc tit. consult.* 1. *n.* 5. ubi tamen salubriter monet, ne judex rumores, et detractiones illorum, qui progressum sponsalium malitiose impedire contendunt, pro fama, et infamia recipiat.

184

Ad argumentum sumptum ex *can. dixit cit.* ut textum istum interpretatur glossa: *ibid. V. suscipio*, Sanch. *lib.* 10. *de matr. dist.* 12. *num.* 41. et alii ab hoc *citt.* id intelligendum est de suspicione violenta, et tali, quae pro veritate habeatur, et plenae probationis loco est. *Ad conf.* negatur paritas: nam in *cap. praeterea cit.* agitur de pacto, et salute animae, ne scilicet matrimonium contrahatur cum impedimento dirimente, ubi tutior tenenda via est, et semiplena probatio recipienda. At in casu dubii non agitur de peccato vitando, nec de valore matrimonii, sed tantum de jure privatorum, utrum scilicet per fornicationem extinctum sit jus sponsae petendi adimpletionem sponsalium, ubi asserenti incumbit probatio, et si intentionem suam sufficienter, ac plene probare nequeat contra eum pro negante praesumetur, et judicabitur.

185

Quaeritur 4. an justam a sponsalibus resiliendi causam praebeat notabilis mutatio, seu circumstantia, sponsalibus superveniens, aut etiam ea praecedens, sed post contractum sponsalium primum cognita? Resp. utroque casu parti alteri permitti recessum a sponsalibus. Ita Sylvest. *V. sponsalia quaest.* 10. *cas.* 17. Sanchez *lib.* 1. *de matrim. dist.* 62. *n.* 3. *et distinct.* 63. *num.* 2. Coninck *D.* 23. *dub.* 8. Tann. *tom.* 4. *D.* 8. *quaest.* 1. *num.* 69. Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 1. *cap.* 2. *n.* 18. *et* 19. Palao *tract.* 28. *D.* 1. *part.* 27. 28. *et* 29. Gobat *theol. exper. tract.* 10. *n.* 293. Wex. *ariad. part.* 5. *tract.* 2. *part.* 1. §. 7. *n.* 23. *et* 24. Zoes. *hic*

n. 46. Engl. §. 3. *n.* 11. *vers. octavo.* Pirhing. *n.* 63. Scambog. *n.* 103. *et* 104. Konig. *n.* 75. Vviest. *n.* 110. magnif. P. Schmier *part.* 1. *de sponsal. cap.* 5. *n.* 137.

186

Ratio de primo casu, quo notabilis mutatio supervenit contractui sponsalium, est; quia promissio non obligat ultra promittentis intentionem, nemo autem praesumitur se obligare voluisse ad talem casum difficilem, propter quem praevisum quivis homo prudens, et cordatus a matrimonii promissione fuisset absterritus, praesertim in sponsalibus, quae cum amplectendi status perpetui obligationem inducant, magnam libertatem in contrahentibus exigunt, ita, ut etiam juramento ii adjecto ex dispositione juris insit tacita conditio, *si reus in eodem statu permaneat.*

187

Ratio de secundo casu, quando scilicet circumstantia ejusmodi jam prius extitit, sed postea primum est cognita, est; quia in jure paria sunt non esse, et non apparere; *leg. duo sunt* 30. *ff. de testam. tutel.* item aliquid supervenire, et praecedere, sed ignorari *l. in leg.* 77. *ff. de contrah. empt.*: ergo perinde est, an notabilis mutatio primum superveniat sponsalibus, an vero ejusmodi circumstantia jam prius extiterit, sed fuerit ignorata; et cons. sicut sponsalibus inest conditio tacita, *si res in eodem statu permaneant*, ita etiam iisdem inest ista, *nisi notabilis*, *et matrimonii statum notabiliter difficiliorem reddens circumstantia appareat*: extenditur hoc etiam ad sponsalia jurata; quia juramentum includit omnes conditiones contractus, cui adjicitur; *l. fin. C. de non num. pecun.* ac proinde non est necesse tali casu relaxatinuem juramenti petere; Sanchez *lib.* 1. *D.* 67. *n.* 2. Pirhing. *hic n.* 63.

188

Et debet hoc casu sponso, vel sponsae, asserenti se non contractum fuisse sponsalia, si talis causa a principio extitisset, in foro utroque adhiberi fides, si tamen perpensis circumstantiis verisimile sit non promissurum fuisse, si talis causa fuisset praecognita; Laym. *loc. cit.* Sanchez *D.* 62. *n.* 6. Pirhing *n.* 63. *cit. in fin.* Schambog. *n.* 103. *Ratio est,* quia in his, quae ad animum pertinent, ut sunt scientia, ignorantia, intentio etc. standum est cujusque juramento, si alio modo probari non possint, ut docet Covar. *lib.* 2. *var. cap.* 10. *n.* 1. *vers. tertio.*

Addidi *parti alteri*, scilicet illi, ex parte cujus nulla mutatio notabilis contigit; nam ex parte ejus, qui solvendorum sponsalium causa est, sponsalia non solvuntur; et hinc si v. g. sponsus huic favori suo renuntiare, et deformitate sponsae non obstante, nihilo-

minus velit illam in uxorem habere, non poterit id sponsa recusare: Engl. *hic* §. 3. *n.* 11.

189

Dub. 1. quaenam sit adeo notabilis mutatio, vel circumstantia, quae dum supervenit, aut antea jam existens cognoscitur, justam causam alteri parti a sponsalibus resiliendi praebeat? Resp. Generaliter est omnis illa, quae talis est, ut si ab initio extitisset, vel fuisset cognita, prudentum judicio a conjugii ineundi promissione alterum merito absterruisset: in specie mutationes hujusmodi ad tria capita reduci possunt.

Primum se tenet *ex parte corporis*: et hoc duplicis maxime generis est, 1. *deformitas* magna superveniens alteri, uti est, si aliquis ex sponsis amiserit unum, vel utrumque oculum, truncatus fuerit naribus, auribus etc. *quemadmodum* 25. *de jurejur.* ubi tamen adverto, ad hoc, ut sponsa ob deformitatem sponsi resilire a sponsalibus possit, non sufficere deformitatem quamcunque, sed requiri valde magnam; quia in viris non ita requiritur pulchritudo; Coninck *de matr. D.* 23. *dub.* 8. *n.* 66. Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 1. *cap.* 2. *n.* 18. Vallens. *hic* §. 4. *n.* 9. Pirhing *n.* 64. Schambog. *n.* 104. Konig. *n.* 77. gravis infirmitas corporis, ut si alter incurrat in lepram, morbum gallicum, paralysin, epilesiam, vel alium morbum incurabilem, et contagiosum; uti et si habeat graveolentiam oris, quae arte medica superari non possit: *cap. quemadmodum* 25. *de jurejur.* et ratio est, quia nemo cum talibus libenter contraheret; Sanchez *lib.* 1. *de matr. D.* 57. *n.* 1. *et seq.* cum *citt.*

190

Secundum pertinet ad *defectus animi*; cum enim iste corpore praestantior sit, ejus deformitas validiorem causam praestabit sponsalibus dissolvendis. Proinde sponsorum alter justam causam resiliendi habet, 1. quando unus illorum passus est gravem jacturam famae, ex haeresi, veneficio, latrocinio, furto etc. ortam: Sanchez *lib.* 1. *de matr. D.* 57. *n.* 2. Gutier. *cap.* 32. *de matr. n.* 3. Palao *tract.* 28. *D.* 1. *part.* 27. *n.* 7. cum aliis; quia est gravis mutatio, quae a contrahendo matrimonio quemlibet prudentem averteret; 2. si ebrietati, scortationibus, rixis, aliove simili vitio reperiatur deditus; quia cum hujusmodi hominibus inita matrimonia difficillima, et tristibus, atque infelicibus casibus obnoxia plerumque sunt: Sanchez *D.* 63. *n.* 10. Conink *dist.* 23. *dub.* 8. *n.* 67. Palao *part.* 27. *cit. n.* 7. Vallens. *hic* §. 4. *n.* 10. Konig. *n.* 76. 3. ob morum asperitatem, vel ob saevitiam primum cognitam; quia haec sufficit etiam ad faciendum divortium inter conjuges; *cap. litteras* 13. *de rest. spoliat.* Sanchez *dist.* 58. *n.* 1. Gutier. *cap.* 33. *n.* 1. Coninck *n.* 67. Palao

loc. citat. Neque obstat textus *cap. veniens* 5. *qui cleric. vel vovent.* ubi mulier, quae plura audierat de sponsi severitate, ideoque ei noluit copulari, dicitur fidem violasse; nam ut Palao *loc. cit.* cum aliis notat, ibi supponitur, quod mulier illa non certo, sed incerto solum rumore illud cognoverit, et crediderit nimis leviter, 4. si inter sponsos aut eorum parentes, vel consanguineos ortae, vel metuendae sint graves, et capitales inimicitiae, praesertim si parentes, vel consanguinei alterutrius contrahentium matrimonio obstinate se opponant, ita ut ex eo magna scandala, et infelices exitus timeantur; Tanner. *tom.* 4. *dist.* 8. *quaest. n.* 67. Conink *n.* 68. Laym. *n.* 8. Palao *n.* 7. *cit.* qui tamen *ibid. in fine* cum Sanchez *lib.* 1. *dist.* 14. *n.* 3. *in fin.* advertit, caute in hoc casu procedendum; saepe enim variae minae jactantur, terroresque opponuntur, et discordiarum pericula intentantur, quae tamen, experientia teste, ubi deferbuit ille impetus, et matrimonium celebratum est, in nihilum recidunt.

191

Tertium spectat *bona fortunae*. Ex hoc capite justa resiliendi causa est 1. notabilis amissio bonorum; ubi distinguendum, an unus solum jacturam hanc fecerit, an uterque. Si unus, alter solum, qui similem jacturam passus non est, resilire a sponsalibus potest. Si uterque, uterque habebit justam resiliendi causam; minus enim apti sunt ad onera matrimonii sustinenda, neque in hac parte est compensationi locus; Rebell. *l.* 4. *de oblig. just. quaest* 8. *sect.* 8. *n.* 70. Pont. *l.* 12. *cap.* 17. *n.* 8. Palao *tract.* 28. *dist.* 1. *part.* 28. *n.* 4. 2. justus et probabilis timor exhaeredationis; quia est timor cadendi a statu tempore sponsalium habito; Seraphin. *decis.* 1253. *n.* 1. *et* 2. Riccius *decis.* 132. Pont. *n.* 8. *cit.* Palao *n.* 4. 3. si sponsa, aut ejus parentes vel non possint, vel non velint dare promissam dotem; quia sub illius conditione censentur sponsalia contracta *cap de illis* 3. *de condit. appos.* et ratio est, quia tali casu novum onus subiret sponsus, si deberet ducere indotatam, et solus onera matrimonii ex propriis bonis sustinere; Sanchez *lib.* 1. *de matrim. dist.* 69. *n.* 2. Layman *n.* 18. *cit.* Palao *part.* 28 *cit. n.* 1. Zoes. *hic n.* 48. Pirhing *n.* 64. Konig. *n.* 78. Idemque est, si sponsalia sint inita sine mentione dotis, ut bene Sanchez *n.* 4. Palao *n.* 3. Vallens. §. 4. *hic num.* 9. et alii *supra.*

192

Dub. 2. an si post contracta sponsalia sponsorum alteri superveniant insperatae divitiae, nobilitas, dignitas etc. iste a sponsalibus resilire de jure possit. Affirmant aliqui cum magnif. P. Schmier *p.* 1. *de sponsal. cap.* 5. *n.* 149. et probabiliorem hanc sententiam

dicit esse P. Jacob. Vvex. *Ariadn. p.* 5. *tract.* 2. *p.* 1. §. 7. *n.* 29. quia tali casu putant sponsalium executionem notabiliter reddi duriorem, ita, ut merito praesumi possit, sponsum a principio non fuisse in sponsalia consensurum, si se ita divitem, aut nobilitate, vel honoribus auctum, augendumve videret.

Sed probabilius Sanchez *dist.* 59. *cit. n*, 7. Gutier. *cap.* 33. *de matr. n.* 4. Couinck. *dist.* 23. *dub.* 8. *n.* 69. Palao *p.* 28. *cit. n.* 5. Pirhing. *hic n.* 64. Konig. *n.* 78. putant non obinde posse sponsum sic divitiis, nobilitate, vel dignitate auctum resilire a sponsa manente in suo statu, sed obligatum esse ad standum promissis; quia per ejus divitias etc. non est facta sponsa conditionis deterioris: neque per hoc potest dici deceptus sponsus in sponsae conditione, aut per errorem in eam consensisse, sed circa propriam conditionem, circa quam consensus non fertur.

Ad argumentum sententiae oppositae dico, executionem sponsalium hoc casu non fieri duriorem per se, sed ex eo tantum, quod impediatur ab aliis sponsalibus ditioribus contrahendis: quod ad resiliendum a sponsalibus contractis non sufficit; alias quoties offerentur sponsalia ditiora, minus ditia possent solvi, quod non est dicendum.

193

Dub. 3. an sponsus beneficio resiliendi uti etiamnum possit, si postquam notabilis mutatio accidit ex parte sponsae, vel similis circumstantia praecedens ipsi fuit detecta, carnaliter eam cognovit? Resp. non posse. Ita cum S. Thom. *in* 4. *dist.* 35. *quaest. un. art.* 1. docent Sanchez *l.* 1. *de matr. dist.* 66. *n.* 2. Gutier. *cap.* 34. *de matr. n.* 9. Pont. *l.* 12. *cap.* 18. *n.* 4. Layman *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 1. *cap.* 2. *n.* 20. Sporer *de matr. n.* 219. Engl. *hic* §. 3. *num.* 11. Pirhing *n.* 65. Konig. *n.* 79. Vviestner *n.* 113. magnif. P. Schmier *part.* 1. *de de sponsal. cap.* 5. *n.* 152. *Ratio est*, quia juri suo renuntiasse censetur, fere, sicut qui accedit voluntarie ad conjugem suam post compertum ipsius adulterium, injuriam illi censetur remittere, ut ad divortium petendum amplius non admittatur; quod saltem verum est si sponsalia non ipso jure fuissent nulla.

194

Quaeritur 5. an, et quando sponsalia dissolvantur lapsu termini, matrimonio ineundo praefixi? Resp. cum distinctione: nam duobus modis terminus, sive dies certus praefigi sponsalibus potest, 1. obligationi illorum implendae, sive ita, ut promissas nuptias usque ad diem praefixum, non ultra illum differre liceat, 2. si ei etiam finiendae, ut si nuptiae usque ad statutum diem alterius culpa non sint secutae, alter sponsalitia obligatione non adstringatur.

Si primo modo terminus adjiciatur sponsalibus, eo lapso sponsalia non dissolvuntur, sed ea implendi obligatio ex parte utriusque manet; *arg. cap. cum dilecti* 6. *de dol. et l. Celsus* 23. §. *idem ait* 1. *ff. de recept. qui arbitr.* Abb. *in cap.* 22. *hoc tit.* n. 11. Alex. de Nevo *n.* 18. Sylvest. *V. sponsalia n.* 10. *vers. quinto*, Brunell. *de sponsal. concl.* 8. *n.* 4. Covar. *p.* 1. *de sponsal. cap.* 5. *pr. n.* 8. Sanchez *lib.* 1. *de matr. D.* 53. *n.* 3. *et seq.* Layman *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 1. *cap.* 2. *n.* 16. Becan. *p.* 3. *theol. schol. cap.* 43. *quaest.* 28. *n.* 23. *et* 5. Palao *tract.* 28. *D.* 1. *p.* 24. *n.* 2. Zoes *hic num.* 39. Engl. §. 3. *n.* 9. Pirhing *n.* 46. Schambogen *n.* 94. *et* 95. Konig. *n.* 69. *vers. dixi autem*, Vviestner *n.* 115. magnif. P. Schmier *par.* 1. *de sponsal. cap.* 5. *n.* 78. *Ratio est*, quia ut Abb. *loc. cit. num.* 12. advertit, sponsalibus ita initis insunt obligationes duae una ineundi matrimonium, altera ultra praefixum tempus non differendi, quae obligationes cum separabiles sint a se invicem, et prima principalis, altera lapsu temporis deficiente, manebit prima, sicut manet etiam obligatio solvendi debitum, quod tempore statuto solutum non est.

195

At si *posteriori modo*, nempe finiendae obligationi statutus sit terminus, et nuptiae non sunt secutae, tunc distinguendum est: vel enim per utrumque contrahentem stetit, quo minus nuptiae sequerentur; et eo casu ex parte utriusque solvuntur sponsalia: vel contra per alterum tantum stetit, tunc hic obligatur adhuc, ne ex culpa sua commodum referat; alter vero liber manet, etiamsi sponsalia jurata sint, ut colligitur ex *cap. sicut* 22. *hoc tit.* ibi, *nec per eum stetit*, et docent Sanchez *D.* 53 *n.* 6. Layman *n.* 17. Palao *n.* 2. *et* 9. Rosignol. *de sponsal. II. praenot.* 12. *num.* 1. *et* 4. cum *cit. Ratio est*, quia promissio, eique firmandae adjectum juramentum non obligat ultra conventionem, et contrahentium intentionem; *arg. reg. contractus* 85. *et reg. accessorium* 52. *in* 6. *Excipitur* 1. nisi sponsalibus terminus ita statutus esset, ut ultra eum, ex quacumque causa nuptiae secutae non sint, neuter alteri obligari velit; nam eo casu, lapso termino, uterque deobligaretur, ut *arg. reg. contractus cit.* monet Perez. *D.* 9. *sect.* 10. *n.* 2. *in fin.* Vviestner *hic numer.* 116.

196

Dub. 1. quando censeatur tempus adjectum implendae obligationi sponsalium, quando illi finiendae? Resp. id colligendum ex verbis contrahentium. Si verba sint ambigua Coninck *D.* 23. *dub.* 6. *n.* 42. et ex hoc Palao *tract.* 28. *distin.* 1. *p.* 23. *n.* 3. docent recurrendum ad causas, et motiva, ob quae terminus fuit assignatus. Nam si utraque pars, vel saltem illa, quae cupit diem adjici,

apprehendit sibi omnino expedire, ut brevi sive cum hac, sive cum alia persona matrimonium contrahat, quia vel difficile ipsi est diutius a nuptiis abstinere, vel alia offeruntur matrimonia commoda, quae postea frustra desiderabuntur, censebitur tempus adjectum obligationi finiendae.

197

An si adjiciatur tempus non quia partibus per se incommodum est diutius abstinere a nuptiis, sed quia nuptias has apprehendunt, ut sibi commodas, ideoque ratione postea impediantur, censebitur adjectum tempus obligationi intra illud tempus obligationi intra illud tempus implendae: et tunc eo decurso neuter liberabitur ab obligatione sponsalium (quia cupiunt hanc omnino utrinque perseverare, donec promissa impleantur) sed pars morem faciens cogi poterit, ut cito contractum impleat; quia terminus non finit obligationem, sed eam urget, atque sollicitat.

198

Dub. 2. an casu, quo tempus sponsalibus adjectum est finiendae obligationi, et uni contrahentium legitimum occurrit impedimentum, ne tempore illo sponsalia implere possit, alter, qui ad nuptias statuto tempore contrahendas fuit paratus, ab obligatione sponsalium liberetur? Negat Paludan. *in* 4. *dist.* 27. *quaest.* 1. *art.* 3. *cas.* 4. *n.* 20. Sanchez *lib.* 1. *de matr. dist.* 53. *n.* 7. Gutier. *cap.* 24. *de matr. n.* 10. Pont. *l.* 12. *cap.* 16. *in fin. n.* 4. et videtur hoc etiam probare ratio; quia legitime impedito non currit tempus; *cap. quia diversitatem* 5. *de concess. praeb. et l. super annali* 1. §. *fin. C. de annal. except. Conf.* quia *cap. sicut* 22. *hoc tit.* ad alterum ab obligatione eximendum requiritur, ut per eum non steterit, quo minus nuptiae sint celebratae; atqui in proposito casu per neutrum contrahentium stetit; ergo non est ratio, cur unus eximatur, si velit, alter vero obligare non possit ad standum contractu, nec hic videatur jure suo privari, et poenam pati absque delicto suo.

199

Sed his non obstantibus, dicendum, etsi ob intercurrens impedimentum mora alterius inculpabilis sit, eum tamen, qui ad nuptias in tempore celebrandas paratus fuit, illo lapso, de obligatum esse. Ita Navar. *man. cap.* 22. *n.* 27. *cas.* 12. Coninck. *dist.* 23 *dub* 6. *num.* 47. Layman *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 1. *cap.* 2. *num.* 17. Palao *tract.* 28. *dist.* 1. *p.* 24. *n.* 8. Bosco *theol. sacr. dist.* 11. *sect.* 2. *concl.* 2. *num.* 52. Konig. *hic n.* 69. Vvicst. *n.* 117. Reiffenstuel *n.* 220. *Ratio est*, quia ita conventum est inter partes; ac proinde qui ad nuptias in tempore paratus fuit, si isto lapso resiliat, defeu-

detur *reg. contractus cit.* quamvis mora alterius sit absque culpa : *conf.* 1. quia nuptiarum omissio illi, qui paratus est ad eas in tempore celebrandas, non minus incommoda, periculosa, et damnosa est, quam si mora fuisset culpabilis ; ergo utroque casu eidem datur justa causa recessus a sponsalibus : *conf.* 2. *a paritate* ; nam ut *l. convenerit* 14. *ff. pro socio* statuitur, societati ob solum defectum conditionis, qua illa contracta fuit, renuntians actione non tenetur.

200

Ad argumentum contrarium, etsi legitime impedito non currat tempus ad contrahendam poenam legalem aut conventionalem, currit tamen ad tollendam obligationem, si eo lapso deficiat conditio, cui promissio est alligata ; talis autem conditio est tempus sponsalibus implendis praefixum : ergo etc. *Ad conf.* textus *secundi* potius est pro nostra sententia : dicit enim eum, per quem non stetit, quo minus nuptiae secutae sint, ab obligatione liberum esse, sine distinctione, vel exceptione, an alter fuerit in mora culpabili. Quod additur de poena ,, negatur suppositum ; nam obligatio sponsalium hoc casu in eo, qui paratus erat ad contrahendas nuptias, non cessat in poenam, sed ob defectum conditionis.

201

Quaeritur 6. quando discessus sponsi, vel sponsae in terras remotas praebeat alteri justam causam resiliendi a sponsalibus ? Resp. cum distinctione; vel enim discessus hic fit animo mutandi domicilium vel animo redeundi. *Si primum*, et ejusmodi discessus factus est absque licentia sponsae, non tenetur sponsa eum sequi, sed libera est ab ipso, etiamsi sponsalia jurata sint. Ita Sanchez *lib.* 1. *de matr. D.* 54. *num.* 14. Gutier. *cap.* 30. *de matr. n.* 5. *fin.* Conink *D.* 23. *dub.* 6. *concl.* 6. Layman *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 1. *cap.* 2. *n.* 15. Palao *tract.* 28. *dist.* 1. *p.* 23. *n.* 1. Vvex. *ariad. p.* 5. *tract.* 2. *p.* 2. *contr.* 7. *n.* 4. Vallens. *hic* §. 4. Pirhing. *n.* 58. Konig. *n.* 70. Vviest. *n.* 118. et colligitur ex *cap. de illis* 5. *hoc tit.* ibi. *dimittunt terram se ad partes alias transferentes*, quae verba, ut *ibid.* notant Abb. *n.* 2. Canis. *n.* 1. Pont. *l.* 12. *cap.* 15. *n.* 2. significant mutationem domicilii, neque enim qui studiorum, aut alterius negotii causa alio se confert, terram dimittit; *arg. l. clam. possidere* 6. §. *fin. ff. de acquir. vel amitt. posses. et l. nec ipsi* 2. *C. de incol. Ratio autem*, cur tali discessu sponsalia, etiam jurata, solvantur, est partim, quod eo animo discedens, sponsalibus ipso facto videatur renuntiare ; partim quod sponsa de futuro sponsum domicilium mutantem non teneatur sequi, sicut uxor sequi tenetur virum. Idem dicendum, si sponsa intelligat, sponsum esse vagabundum, quod ante nesciverat; quia est notabilis circumstantia, quae cum difficiliorem

reddat contractum matrimonii, non censetur inclusa in contractu sponsalium, ut ad eam sponsa se voluerit obligare.

202

Si secundum, et sponsi discessus fiat animo redeundi, iterum distinguendum est; nam si discedat eo, unde reditus sit facilis, et non diu differendus judicetur, facile convenit inter DD. sponsam non posse idcirco recedere a sponsalibus, sed teneri ad expectandum reditum; neque enim tali discessu sponsus renuntiasse censetur sponsalibus. At si discedit eo, unde difficilis est regressus, vel licet difficilis iste non sit, sponsus ex alia causa diu non rediturus moraliter certo scitur, dissident inter se DD. nam 1. quidam cum Joan. Andr. *in cap. de illis cit. n.* 6. negant eo casu permissum esse recessum a sponsalibus.

203

Alii cum glossa *in cap. de illis cit. V. liberum* Sylv. *V. sponsalia n.* 10. *cas.* 4. Menòch. *de arbitr. cas.* 455. *n.* 7. Rebell. *lib.* 4. *de oblig. just. quaest.* 8. *sect.* 3. *n.* 2. *et* 3. Laym. *lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 1. *cap.* 2. *n.* 14. Canis. *in cap. de illis cit. n.* 2. Vvagnereck *ibid.* Brunem. *in l. si is* 2. *cod. hoc tit.* Pirbing. *hic n.* 48. Schambog. *ibid. n.* 91. *et* 92. putant quoad hoc observandum jus civile, ex cujus dispositione attendi debet, an sponsus ita absit ex causa necessaria, an voluntaria; nam si absit diutius ex causa voluntaria, eaque justa, si intra pròvinciam versetur; expectandus est biennio; *l. si is cit.* si extra provinciam triennio; *leg. liberum* 2. *C. de repudiis.* Si vero causa absentiae sit necessaria, v. gr. mors parentum, valetudo propria, negotium magni momenti, jubetur sponsa illum expectare quadriennio, et ultra, donec causa cesset; *l. saepe* 17. *ff. h. tit.* nisi aliter conventum sit, vel incontinentiae periculum matrimonium urgeat.

204

3. Denique alii, et probabilius existimant eo casu recessum a sponsalibus permissum esse, si fiat inscia, vel invita sponsa, sive deinde id fiat ex causa necessaria, sive ex voluntaria. Ita Alex. de Nevo *in cap. de illis cit. n.* 15. Angel. *V. sponsalia n.* 26. Alex. Carrer. *l.* 1. *de sponsal. cap.* 15. Covar. *part.* 1. *de sponsal. cap.* 5. *pr. n.* 7. Sanchez *l.* 1. *de matr. D.* 54. *n.* 6. Pont. *l.* 12. *cap.* 15. *n.* 4. Palao *tract.* 28. *dist.* 1. *p.* 23. *n.* 2. *vers. sed verius*, Gutier. *cap.* 30. *de matr. n.* 3. Perez. *dist.* 9. *sect.* 9. *n.* 9. Zoes. *hic n.* 38. Vviest. *n.* 119. Reiffestuel. *n.* 313. magnif. P. Schmier *p.* 1. *de sponsal. cap.* 5. *n.* 90. *Ratio est*, quia inscia, aut invita sponsa discedens eo, unde difficulter, aut nonnisi post longum tempus est redi-

turus, juri suo renuntiasse, nec datam fidem, ut oportet, servasse censetur.

205

Neque curari in sponsalibus fidelium debent juris civilis quoad hoc dispositiones. Nam jure civili tempus legibus statutum expectandum fuit, non ut sponsa renuntiare posset sponsalibus (quia etiam ante hoc tempus renuntiare iisdem poterat, quippe cum liberam renuntiandi potestatem leges concederent) sed tantum, ut ab iis recedens arrhas a sponso datas retinere posset, quas amissura erat, si a sponsalibus ante hoc tempus recessisset. Aliter res se habet de jure canonico, quod liberam potestatem sponsalibus renuntiandi sustulit, etsi renuntians arrhas vellet perdere; unde cum cessante causa, etiam effectus cesset, dicendum, quod hoc tempus, lege civili statutum, non amplius expectari debeat.

206

Dubitatur, quid in praxi observandum, ne absentiae praetextu sponsalia susque deque habeantur? Resp. Haec observanda sunt, 1. Si sponsus quacumque ex causa absit, sponsa consentiente, expectare ipsa debebit toto eo tempore, quo inter ipsos conventum est, donec is redeat; cum enim volenti nulla fiat injuria, neque ejusmodi discessus haberi pro renuntiatione possit, nulla est causa quae ipsam tali casu a sponsalibus liberam faciat; Sanchez *lib.* 1. *de matr. D.* 54. *n.* 13. Palao *tract.* 28. *dist.* 1. *part.* 23. *n.* 1. Quodsi tamen intra tempus conventum non redeat, sponsa potest alteri nubere, ut idem Sanchez *loc. cit.* cum Joan. Andr. *in cap. de illis cit. n.* 5. advertit, ubi tamen excipit, nisi constaret sponsae, inculpabiliter sponsum non venire tempore praestituto; tunc enim deberet expectare ulterius casu, quo tempus illud constitutum est obligationi implendae, non finiendae.

207

Si sponsus invita, aut inscia sponsa alio sese transtulit animo mutandi domicilium; ne momento quidem temporis expectare sponsa tenetur, sed non obstantibus sponsalibus, ad alia vota libere transire potest. Debet tamen sponsa esse certa de animo sponsi, quod voluerit mutare domicilium; alioquin sponsum expectare debebit, ut bene notarunt Abb. *in capit. de illius citat. fin.* Praeposit. *num.* 5. Henriq. *l.* 11. *capit.* 14. *n.* 5. Sanchez *l.* 1. *D.* 54. *n.* 12. Gutier. *cap.* 30. *de matr. n.* 7. Palao *part.* 23. *cit. n.* 3.

208

2. Si certo constat, quod sponsus discesserit absque animo mutandi domicilium, distinguendum est, an discesserit in locum propinquum, vel in remotum, unde non sit spes brevi rediturum. *Si*

primum, et hoc sciatur, expectandus est sponsus, vel requirendus, ut intra certum tempus sponsalia impleat; Sanchez *n.* 11. *Si secundum*, sponsa libera erit ab obligatione sponsalium, siquidem discessus ille factus est sponsa inscia, aut invita.

209

4. Si de absentis intentione, ac diuturnitate absentiae non ita constet, absens per epistolam, aut nuntium requirendus est, ut intra certum tempus redeat. Quodsi autem hoc loci distantia non permittat, aut tempestivi reditus spes certa non fiat, sponsa causam ad judicem ecclesiasticum deferre debet, ejusque arbitrio, ac pronuntiationi relinquere, an eidem liber ad alia vota transitus permissus, an contra sponsi adventus praestolandus sit; Covar. *part.* 1. *de sponsal. cap.* 5. *n.* 7. Sanchez *D.* 54. *cit. n.* 11. Gutier. *cap.* 30. *cit. n.* 2. *et* 6. Palao *p.* 23. *cit. n.* 3. Gonzal. *in cap. de illis cit. n.* 3. Gobat. *tract.* 10. *n.* 353. Vvex. *Ariadn. part.* 5. *tract.* 2. *part.* 2. *contr.* 7. *num.* 11. Vviest. *hic n.* 121.

210

Quaeritur 7. utrum sponsalia dissolvantur ob superveniens juris impedimentum? Resp. cum distinctione, an illud impedimentum sit unum ex dirimentibus, an vero tantum ex impedientibus matrimonium. *Si hoc secundum*, quidam apud Sanchez *lib.* 1. *de matr. D.* 56. *num.* 2. volunt, eo superveniente, solvi sponsalia ex parte innocentis. Sed verius est oppositum, tum quia ejusmodi impedimenta non impediunt matrimonia, nisi re integra; tum etiam, quod probabilissimum sit, excepto religionis, et castitatis voto, nullum aliud ex his, quae tantum impedientia nuncupantur, matrimonium impedire, dispensationeque indigere, ut optime Sanchez *l. cit. n.* 3. Conink *D.* 23. *dub.* 5. *n.* 36. Palao *tract.* 28. *D.* 1. *p.* 26. *num.* 1.

Si primum, certum est, obligationem sponsalium praecedentium cessare omnino, quando iisdem supervenit impedimentum matrimonium jure naturae dirimens, verb. grat. impotentia perpetua; quia tali matrimonium evadit impossibile; impossibilium autem nulla est obligatio; *reg. impossibilium* 185. *ff. et reg. nemo* 6. *in* 6.

211

Controversia est de casu, quo supervenit impedimentum jure ecclesiastico solum dirimens matrimonium, e. g. fornicatio cum consanguinea sponsae in primo gradu: Putant aliqui etiam hoc casu cessare obligationem sponsalium prius contractorum, neque illum, cujus culpa contrahitur impedimentum tale, obligari ad procurandam dispensationem, altero exigente: et videtur istud probari. 1. quia dispensatio est quaedam juris laesio, ad quam procurandam

nemo videtur adstrictus: 2 dispensatio est gratia et favor principis affinis privilegio, quo uti invitus nemo tenetur: 3. pendet a voluntate principis, seu pontificis, qui dispensationem impertiri potest; atqui ea, quae pendent a voluntate principis, reputantur quasi impossibilia; *l. continuus* 137. §. *cum quis* 6. *ff. de V. O.* ergo etc.

212

Sed dicendum, hoc casu quidem cessare obligationem sponsalitiam ex parte innocentis, suspendi vero solum ex parte nocentis, seu ejus, qui causa impedimenti extitit, ita, ut hic, si id absque incommodo, et damno suo multo graviori possit, quam pars laesa ex appositione impedimenti patitur, teneatur dispensationem impedimenti petere, et eo sublato, si adhuc velit pars laesa, fidem eidem datam implere. Ita Sanchez *l.* 1. *D.* 56. *n.* 4. Conink. *D.* 23. *dub.* 5. *n.* 37. Pal. *tract.* 28. *D.* 1. *p.* 26. *n.* 4. Perez. *sect.* 2. *a n.* 5. Rosignol. *de sponsal. II. praenot.* 7. *n.* 3. Sporer. *de matr. n.* 214. Vviex. *Ariadn. p.* 5. *tract.* 2. *p.* 1. §. 7. *n.* 11. Konig. *hic num.* 67. Vviest. *num.* 102.

Dixi 1. *ex parte innocentis cessare obligationem sponsalitiam*; quod colligitur ex *cap. quemadmodum* 25. *de jurejur*: et ratio est; quia ex parte nocentis supervenit notabilis mutatio, quae proinde justam causam innocenti ad resiliendum a sponsalibus praebet.

Dixi 2. *ex parte nocentis eam obligationem suspendi*, quia aequum non est, ut qui impedimento malitia sua causam dedit, ex ea commodum referat, et ab obligatione contracta contra eum, in quem deliquit, cum praejudicio ejusdem liberetur.

Dixi 3. *eum teneri dispensationem impedimenti petere*: cum enim nuptiis impedimentum ponendo sponsi sui jus laeserit, obligabitur hoc ejus jus reparare eo modo, quo potest; potest autem petendo dispensationem impedimenti; ergo etc.

Dixi 4. *si id absque incommodo, et damno suo graviori possit;* nemo enim tenetur reparare damnum alterius cum suo multo majori.

213

Neque obstant argumenta opposita. *Ad* 1. *et* 2. licet hoc per se ita sit, per accidens tamen ratione damni, et injuriae, quam intulit alteri, obligabitur favore suo uti, si aliter reparatio ejusdem fieri nequeat. *Ad* 3. quae pendent a voluntate principis, reputantur quasi impossibilia, si difficulter, et cum magnis expensis, aut incommodis obtineri possint; secus si facile vel cum incommodo quidem, sed minori, quam pateretur is, qui laesus est, juxta principium generale, quod in pari causa potius favendum sit innocenti, quam nocenti.

214

Quaeritur 8. an et qua ratione sponsalia solvi possint dispensatione? Resp. Possunt dispensatione solvi, non tamen ab alio, quam a summo pontifice; Paludan *in* 4. *dist.* 27. *quest.* 1. *art.* 2. *n.* 14. Sanch. *l.* 1. *de matr. D.* 61. *n.* 3. Vvex. *ariadn. p.* 5. *tract.* 2. *p.* 1. §. 6. *n.* 9. *Ratio est*, quia per sponsalia valide contracta, est jus acquisitum tertio, quod nullus, praeter supremum principem, auferre potest. Exerceri autem potestas haec a pontifice potest tantum ob causas justas et graves; imo si sponsalia fuerint juramento confirmata, opus est causa gravissima concernente bonum commune; Vvex. *loc. cit.* cum aliis quos allegat. Intellige, si pars altera renitatur; nam si utraque pars cederet jure suo, non opus foret dispensatione pontificis, sed sponsalia solverentur solo mutuo consensu, ut dictum est *n.* 144. *et seqq.*

215

Quaeritur 9. an ad dissolvenda sponsalia ob hactenus allatas causas opus sit sententia, et authoritate judicis? Affirmant Innocentius *in c. de illis* 7. *de despons. impub.* motus istius textu, ubi cautum est, ut impuberes, qui adveniente pubertate, reclamant judicio ecclesiae ab invicem separentur: *conf.* a paritate cum matrimonio, a quo, etsi causa recedendi sit liquida, recessus tamen privatus non est concessus, ut patet ex *can. saeculares* 1. *caus.* 33. *quaest.* 2. *et cap. duo pueri* 12. *de despons. impub.*

Sed melius dicitur, justa causa certo subsistente, a sponsalibus recedenti authoritatem judicis, secluso speciali jure, per se non esse necessariam. Ita Sylv. *V. sponsalia quaest.* 11. Navar. *man. cap.* 22. *n.* 28. Sanch. *l.* 1. *de matr. D.* 69. *n.* 2. Guttier *cap.* 35. *de matr. n.* 4. Coninck *D.* 23. *dub.* 8. *n.* 70. *not.* 2. Pont. *l.* 12. *cap.* 18. *n.* 2. Layman *t.* 5. *tract.* 10. *p. cap.* 2. *n.* 23. Zoes. *hic n.* 49. Engl. §. 3. *n.* 12. Pirh. *n.* 65. Konig. *n.* 80. Schamb. *n.* 105. Vviest. *n.* 123. magnif. P. Schmier *p.* 1. *de sponsal. c.* 5. *n.* 11. *Ratio est*, quia interventus authoritatis judicis nullo jure praescriptus est, et sponsalibus tacita conditio inest, *si res in eodem statu permaneat*, sive, *si non superveniat justa jureque approbata causa resiliendi*; igitur superveniente hujusmodi causa, et conditione illa deficiente, sponsalium obligatio jure cessat, et sponso liber recessus permissus est.

216

Dixi 1. *justa causa certo subsistente*; quia quando causa sive de jure, et quoad sufficientiam, sive de facto, et quoad existentiam dubia est, liber a sponsalibus recessus non est permissus, nec facile permittendus sine authoritate judicis, ut recte Sanchez *loc. cit.*

n 8. Guttier. *n*. 7. Pal. *tract.* 28. *D*. 1. *p*. 31. *n*. 1. Perez. *D*. 11. *sect*. 3. *n*. 8. magnif. P. Schmier *n*. 17. cum aliis *supra* : et ratio est, quia in dubio jure suo nemo privandus est, et melior est conditio possidentis.

Dixi 2. *secluso speciali jure* : quia speciali jure aliquando, saltem cum sponsalia publica, et notoria sunt, ecclesiastici judicis authoritate ad eorundem dissolutionem opus est; Pal. *n*. 3. idque prudenter, tum ut causa dissolutionis exactius investigetur; tum ut omnis suspicio mali removeatur: quam consuetudinem teste Layman *cap*. 2. *cit. in fin*. approbat S. Thom. *iu* 4. *dist*. 27. *quaest*. 2. *art*. 1. Ricard. *ibid. art*. 3. *quaest*. 3. Paludan. *quaest*. 2. S. Anton. *p*. 3. *tit*. 1. *cap*. 18. §. 1. Et ejusmodi jus in mechliniensi, et constantiensi dioecesibus vigere testatur Gobat *theol. exper. tract. a n*. 260.

217

Dixi 2. *per se*; per accidens enim aliquando a sponsalibus recedendi authoritas judicis necessaria est, ut ad vitandum scandalum, cum sponsalia publice nota, causa autem dissolutionis ignota est; Pal. *n*. 2. Boscho *de matrim. D*. 11. *sect*. 2. *con*. 11. *n*. 175. magnif. P. Schmier *num*. 18.

Ad argumentum sumptum ex *cap. de illi. citat*. ibi non dicitur, necessarium esse judicium ecclesiae, sed tantum jubetur, ut judex ecclesiasticus, si coram ipso impubes, pubertatem adeptus, reclamaverit, eum separet. *Ad conf*. negatur paritas, nam matrimonium ex natura sua est contractus insolubilis; indeque non videbatur expediens, ut in potestate sit partium, proprio motu a statu tam arcte obligatorio resilire.

218

Quaeritur 10. quomodo de ejusmodi causa constare debeat, ut a sponsalibus recessus permissus sit sponsis? Resp. cum distinctione; vel enim dissolutionis causa talis est ut dirimat, vel impediat matrimonium vel solum talis, ut jus resiliendi tribuat, non dirimat, vel impediat matrimonium, uti est v. g. fornicatio alterius partis.

Si primum, ad sponsalium dissolutionem faciendam sufficit judici unius etiam testis, alias non idonei, depositio, fama publica, et propria confessio contrahentium, etiam unius; Menoch. *de arbitr. cas*. 103. *n*. 2. Sanch. *l*. 1. *de matr. D*. 72. *n*. 2. Guttier. *cap*. 36. *de matr. n*. 18. Pal. *tract*. 28. *D*. 1. *p*. 32. *n*. 2. *et* 3. Konig. *hic n*. 67. *et* 68. et colligitur *arg. cap. attestationes* 10. *de despons. impub. cap. super eo* 22. *de test. et attest. cap. praeterea* 2. *hoc tit. et cap. super eo* 2. *de consang. et affinit. Ratio est*, quia hoc casu agitur de peccato, et animae periculo vitando, ubi minor probatio sufficit.

219

Si secundum contingat, et causa dissolutionis non sit impedimentum dirimens, vel impediens, controversia est inter DD. nam Paludan. *in* 4. *dist. quaest.* 1. *art.* 3. *n.* 17. *in fin. arg. textuum cit.* contendit, etiam hoc casu unius testis depositionem, aliamve similem probationem sufficere. Sed male; quia textus isti procedunt favore animae, cujus salus in casu nostro non adducitur in discrimen, sed de solo praejudicio tertii agitur; ubi autem de praejudicio tertii agitur, generalis est regula, requiri duos testes omni exceptione majores, aut aliam probationem plenam. Quare ista etiam in praesenti casu necessaria erit; Sanch. *l.* 1. *D.* 71. *n.* 7. Guttier. *cap.* 36. *n.* 17. Coninck *dub.* 11. *concl.* 4. *n.* 81. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *part.* 1. *cap.* 2. *n.* 12. *vers. dico tertio,* Pal. *p.* 32. *cit. n.* 8.

220

Eaedem probationes, quae in foro externo sufficiunt, etiam sufficiunt in interno, et conscientiae. Imo in isto ad sponsalium dissolutionem sufficit depositio unius testis fide digni, etiam non jurati, ut notat Sanch. *D.* 73. *n.* 2. Guttier. *cap.* 36. *num.* 37. Pal. *part.* 32. *cit. n.* 8. *fin.*

SECTIO II.

De matrimonio.

Post sponsalia justo ordine sequitur matrimonium; nam ad hoc illa tanquam via ad terminum a contrahentibus unice, et principaliter intentum deducunt. Sumi istud dupliciter potest: primo secundum se, et secundo, prout est sacramentum. In utraque acceptione multa occurrunt dubia, quae examine digna sunt. Sit ergo

§. I.

De matrimonio secundum se.

SUMMARIUM

221

Quaeritur 1. quid sit *matrimonium*? Resp. Ut de quavis alia re, ita etiam de matrimonio duae circa hoc fieri quaestiones possunt: 1. quid nominis? 2. quid rei sit? Atque hinc

Dub. 1. quid nominis sit *matrimonium*, seu quae sit etymologia istius nominis? Resp. *Matrimonium* a matre dicitur, non a patre; cujus plures congruentias adducit Nicol. Motius *de matr. in princ. n.* 1. duae vero videntur potissimae. *Prima est*, quia matrimonium praecipue spectat procreationem prolis; prolis autem certa parens est mater, pater vero incertus, et ex nuptiis sola juris praesumptione ostenditur, non vera, certaque probatione; *l. quia semper* 5. *ff. de in jus vocand. l. filium* 6. *ff. de his qui sui, vel alien. jur. l. Lucius* 83. *ff. de condit. et demonstr. Secunda*, quia matris onus gravius est, quam patris, cum illa prolem in utero et extra istum substantia sua alat: atque ut *cap. fin. de conver. infidel.* textus habet, *haec ipsi ante partum onerosa, in partu dolorosa, et post partum laboriosa esse noscitur.*

222

Praeter matrimonii nomen tria alia eidem dantur, quae tamen revera synonyma sunt, licet data ex causis diversis: 1. enim dicitur *consortium* a communicatione, et communione ejusdem sortis, et conditionis, eo, quod conjuges bonorum, et jurium inter se consortes sint; *l. nuptiae* 1. *ff. de rit. nupt.* 2. *conjugium* ab effectu; quia duos, ut fiant una caro, conjungit, quasi sub uno jugo; quae conjunctio initiatur per consensum animorum, qui datur in matrimonii contractu; perficitur conjunctione corporum, quae contingit in consumma-

tione ejusdem. Quod explicans s. Ambrosius, *can. cum initiatur* 5. *caus.* 27. *quaest.* 2. relatus ait; *cum initiatur conjugium conjugii nomen adsciscitur; non enim defloratio virginitatis facit conjugium, sed pactio conjugalis; denique dum jungitur puella conjugium est, non cum viri admissione cognoscitur.* 3. *Connubium*, vel quod crebrius est, *nuptiae* a nubendo, vel obnubendo; quia olim sponsae pudoris gratia, quando nubebant, velo se quasi nube tegebant; *can. foeminae* 7. *et can. nec illud* 8. *caus.* 30. *quaest.* 5. Unde hodiedum nomine *nuptiarum* ordinarie potius solemnitas, ac celebritas illa venit, quae contractui matrimoniali conjungitur, ac certis temporibus per ss. canones prohibetur, quam contractus matrimonialis, qui nullo tempore interdicitur; Vvesenbec. *ff. de rit. nupt. n.* 1. Pal. *tract.* 28. *D.* 2. *p.* 1. *n.* 1. Vall. *hic* §. 5. *n.* 1. Engl. §. 1. *n.* 8. Konig *num.* 82.

223

Dub. 2. quid rei sit matrimonium? Resp. Matrimonium duobus modis accipi potest: 1. pro actuali contractu, in quo legitimae personae consensu verbis expresso se invicem obligant ad vitae societatem, et generationis usum: 2. et frequentius pro permanente, ac quasi perpetuo jugo viri, et foeminae; quo sensu ait gloss. *inst. de patr. potest. lit. O.* idem esse matrimonium quod conjugium. In utroque sensu accepto matrimonio accomodari potest definitio, quam ex *cap. illud* 11. *vers. verum de praesumpt.* §. *nuptiae* 1. *inst. de patr. potest et l. nuptiae* 1. *ff. de rit. nupt.* communiter sumunt DD. et dicunt, quod *matrimonium sit legitima conjunctio viri, et mulieris, individuam vitae consuetudinem continens*; si scilicet dictio *conjunctio*, dum definitio haec applicatur contractui matrimoniali, sumatur causaliter, et efficienter; dum vero applicatur ipsi obligationi matrimoniali, accipiatur formaliter. Unde, quando matrimonium *in prima acceptione* sumitur, sensus definitionis erit, quod *matrimonium sit contractus, quo mas, et foemina nullo jure impediti, se ad individuam vitae societatem, et mutuam corporum traditionem in ordine ad actus ex se aptos ad generationem prolis obligant.* Quando vero in *secunda acceptione,* hunc sensum pariet, quod *matrimonium sit perpetua, et indissolubilis conjunctio, seu vinculum viri, et foeminae, ortum ex consensu eorum, verbis, vel aliis signis expresso*; Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 2. *cap.* 1. *n.* 1.

224

Dicitur autem 1. in definitione *viri, et mulieris* in numero singulari; quo innuitur polygamiam, et multo magis polyviriam esse illicitam: de quo *tit.* 4. *de spons. duor.* ex instituto. Imo nec cuicunque cum quacunque etiam una licet contrahere; quia jure tam

naturali, quam positivo ecclesiastico certa constituta sunt impedimenta, quae matrimonii contractum vel omnino irritum, vel saltem illicitum faciunt: hinc in explicatione definitionis additur, *nullo jure impediti.*

225

Dicitur 2. *Conjunctio*, scilicet per consensum de praesenti animorum, non vero per conjunctionem corporum; nam conjunctio corporum non est de substantia matrimonii; quia matrimonium non concubitus, sed consensus facit; *l. nuptias* 31. *ff. de R. J. Neque obstat* textus *can. non est dubium* 16. *cum seq. caus.* 27. *quaest.* 2. ubi dicitur, *non est dubium, illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua commixtio sexus non docetur fuisse*; quia ut advertit editio gregoriana, textus iste non reperitur in Augustino, ex quo eum citat Gratianus, videturque esse summarium *can. seq.* quem et ipsum depravate legit Gratianus, ut videre est in eadem gregoriama editione. *Nec etiam obstat*, quod matrimonium efficiat, ut duo sint in carne una, quod non videtur efficere ante copulam; quia, ut notat Vallens. *hic* §. 5. *numer.* 5. esse duos in carne una non est commisceri, sed haberi tanquam carnem unam, quod fit per hoc solum, quod uterque alterius corporis potestatem habeat. Porro potestas haec, quam habet conjux in corpus conjugis, est quidem jus in rem, sed non proprie dominium, ne fateri cogamur alterius mancipium, seu servum esse: erit igitur tantum jus utendi corpore conjugis ad opus generationis eo fere modo, quo jus utendi alieno horto alicui ad certum finem concedi solet; Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 2. *cap.* 1. *num.* 1. Less. *l.* 2. *de just. cap.* 3. *num.* 7.

226

Dicitur 3. *individuam vitae consuetudinem continens*; quo matrimonium distinguitur a concubinatu, qui tantum ad tempus initur quamdiu placuerit: et simul innuitur, matrimonio majorem, quam aliis omnibus contractibus humanis firmitatem, et indissolubilitatem competere; nam alii omnes contractus, etsi mutuo consensu constituti sint, eodem iterum dissolvi possunt: matrimoniorum non item; neque enim matrimonium ad tempus contrahi potest; *can. solet* 6. *caus.* 32. *quaest.* 2. *cap. fin de condit. apposit.* Porro hunc perpetuum, et indivisibilem nexum matrimonium obtinet partim suapte natura, ob commodum prolis generandae, meliusque educandae, partim vero, et multo magis ex Dei primaeva institutione, et magni mysterii causa, ut constat ex Apostolo *Eph.* 6. et notat Laym. *num.* 1. *cit. vers. posterior.* Hinc merito per jus canonicum abrogatae sunt leges civiles, quibus praeter matrimoniorum naturam ista

etiam quoad vinculum dissolvi poterant *ff. de divort. et C. de repud.* quod repugnarent legi evangelicae, qua Cristus, sublato libello repudii, quo judaeis uxorem adulteram dimittere, et aliam ducere permittebatur, matrimonia restituit primaevo statui, et indissolubilitati suae, potestate tamen relicta ecclesiae id dissolvendi tam quoad cohabitationem, et thorum, quam etiam quoad vinculum per professionem religiosam, et dispensationem apostolicam, si consummatum non sit; de quo suis locis dicetur.

227

Quaeritur 2. quotuplex sit matrimonium? Resp. Triplicem maxime hujus divisionem invenio.

I. Dividitur in matrimonium legitimum, ratum, et consummatum. *Legitimum tantum* illud est, quod legittimo consensu inter personas non impeditas contractum est, non tamen ecclesiae ratificationem, aut rationem sacramenti habet: quale olim in lege naturae, et mosaica, ac hodie initur inter judaeos, et gentiles; *can. fin. §. item illum caus.* 28. *quaest.* 1. *cap: quarto* 7. *vers. nam etsi de divort. Ratum*, sive ecclesiae ratificatione approbatum est, quod secundum leges divinas, et ecclesiasticas sanctiones contrahitur a fidelibus, seu baptizatis, inter quos tamen post illud contractum nondum intercessit commercium, seu copula carnalis: et de hoc accipienda est regula *l. n. nuptias* 31. *ff. de R. J.* quod *nuptias non concubitus, sed consensus facial. Consummatum* denique, quod accedente carnali copula perfectum, atque completum est.

228

Ut vero tale, seu consummatum matrimonium dici possit, requiritur: 1. ut copula carnalis sit perfecta, et sufficiens ad generationem humanam; et hinc non sufficit imperfecta, etiam per penetrationem vasis muliebris, nisi seminis effusio consequitur; et multo minus sufficient tactus, oscula, vel etiam pollutio extra vas naturale; *can. lex. divina* 18. *caus.* 27. *quaest.* 2. *can. extraordinaria* 11. *caus.* 35. *quaest.* 3. *capit. verum* 2. *de convers. conjug.* Sanchez *l.* 2. *de matrim. D.* 11. *n.* 5. Bosco *de matrim. D.* 11. *concl.* 10. *n.* 358. magnif. P. Schimier. *p.* 2. *de matr. cap.* 1. *n.* 50. *et duobus seqq.* 2. ut consensus legitimus, seu matrimonium ratum praecesserit; nam si copula habeatur ante contractum matrimonialem, ex ea non inducitur matrimonii consummatio. *Ratio est*, quia quod non est, consummari non potest, sed ante contractum matrimonium non est matrimonium: ergo etc. Erit proinde talis copula mere fornicaria, neque indissolubilitatem, aliosque effectus matrimonii consummati operabitur.

229

Addunt aliqui 3. ut ejusmodi copula intra primum bimestre post matrimonii contractum non sit per vim extorta; nam per ejusmodi copulam negant consummari matrimonium cum Abb. *in cap. de convers. conjugat.* in quam sententiam etiam inclinat Konig. *hinc n.* 88. *vers. hanc communem*, nixus his fundamentis. 1. quia matrimonium consummatum repraesentat unionem Christi cum ecclesia, sed istam unionem ea solum copula repraesentare potest, quae est voluntaria, si quidem unio Christi cum ecclesia omnino voluntaria est. 2. matrimonium ratum, quatenus est repraesentativum unionis animae fidelis per charitatem cum Deo, necessario consensum requirit: ergo etiam matrimonium consummatum, quatenus est repraesentativum unionis Christi cum ecclesia, 3. tunc in esse consummati per copulam constituitur matrimonium, quando per actum justitiae commutativae conjux petit, et reddit, quod debet; atqui hoc non contingit, si intra bimestre a die contracti matrimonii copula extorqueatur vi, cum unus alteri ante lapsum duorum mensium non debeat, et debitum tantum sit conditionale, sub hac scilicet conditione: *nisi intra bimestre religionem ingrediar.*

230

Sed dicendum, matrimonium consummari, et fieri prorsus indissolubile etiam per copulam primo bimestri per vim extortam. Ita Angel. *V. matrimonium* 4. *n.* 7. Covar. *p.* 2. *de sponsal. cap.* 7. §. 4. *n.* 10. Henriq. *l.* 11. *de matr. cap.* 8. *n.* 10. Rodriq. *tom.* 1. *summ. edit.* 2. *cap.* 239. *n.* 2. Petr. de Ledesm. *de matrim quaest.* 61. *art.* 1. *fol.* 583. Barbos. *ff. de solut. matr. part.* 2. *rubr. n.* 109. Sanch. *l.* 2. *de matrim. D.* 32. *n.* 4. dicens esse certam sententiam. *Ratio est*, quia per copulam carnalem etiam vi extortam conjuges efficiuntur una caro, et ex tali copula nascitur affinitas, quae ex matrimonio solum rato non nascitur. *Respondent* quidem P. Konig. *loc. cit.* ad hoc argumentum retorquendo in copulam fornicariam; nam etiam *qui adhaeret meretrici, unum corpus efficitur*, teste Apostolo 1. *Corinth.* 6. *vers.* 16. et ex quavis copula illicita oritur impedimentum affinitatis; *tot. tit. de eo, qui cognovit etc.* et trid. *sess.* 24. *cap.* 4. *de reform. matr.* unde concludit requiri, ut talis sit copula, quae fiat per debiti redditionem, et quae repraesentet unionem Christi cum ecclesia. Sed ampla disparitas est inter copulam fornicariam, et eam, quae per vim extorta a conjuge est: nam illa initur extra matrimonium, haec inter conjuges; ex illa orta affinitas se extendit ad secundum duntaxat gradum, ex hac consurgens ad quartum usque se porrigit etc.

231

Neque contrarium probant argumenta *n.* 229. allata. *Ad* 1. argumentum hoc nimium probat, probaret enim, quod neque per copulam post bimestre vi extortam consummetur matrimonium, quod durum videtur dicere. Dicendum ergo, quod etiam copula vi extorta a conjuge repraesentet unionem Christi cum ecclesia, non quidem quoad modum; nam unio Christi cum ecclesia spontanea est; sed quoad substantiam; quia per talem copulam conjuges fiunt una caro, sicut Christus per carnem est unitus ecclesiae. *Ad* 2. quod matrimonium ratum necessario consensum liberum postulet, tum natura contractus postulat, quae consensu contrahentium constituitur, tum jure satis expressum est, quo constitutum est, ut matrimonia essent liberrima; nihil tale habetur de matrimonio consummato; unde in ratione consummati constituetur etiam per copulam vi extortam a conjuge. *Ad* 3. major propositio asseritur ex suppositione sententiae; ex hactenus autem dictis satis ostensum videtur consummari matrimonium per copulam obtentam a conjuge etiam per injuriam.

232

II. Dividitur matrimonium in matrimonium verum, praesumptum, et putativum. *Verum* est, quod in veritate, et cum valore contractum, atque ut tale probatum est uno ex modis, quo caetera negotia probari solent. *Praesumptum*, quod a jure praesumitur. *Putativum* quod putatur legittime contractum esse; cum tamen ob latens aliquod impedimentum a parte rei sit nullum.

233

Dub. 1. quomodo probetur matrimonium? Resp. In specie probari potest 1. per attestationem parochi, affirmantis illud in sua, et testium praesentia contractum fuisse; hic enim tanquam de re ad suum officium spectante attestans, plenam fidem meretur; Rot. *tom.* 1. *recent. p.* 4. *decis.* 610. *n.* 3. *et decis.* 661. *n.* 4. 2. per duos testes, etiam foeminas bonae famae: et admittuntur etiam parentes, et consanguinei, nisi ob disparitatem conditionis, aut divitiarum fiant suspecti; *cap. super eo* 22. *de testib.* 3. ex libro matrimoniorum, qui etiam mortuis parocho, et testibus, plene probat matrimonium, utpote in re, quae ad officium parochi pertinet, scriptus; Rota *part.* 1. *divers.* 750. *n.* 10. Mascard. *de probat. concl.* 673. *n.* 18. 4. ex confessione conjugum, vel nominatione, h. e. quando vir, et mulier vel in communi colloquio, vel in litteris ad se datis se invicem appellant conjuges, et ista illum maritum, hic ipsam uxorem; Abb. *in cap. lator* 5. *in* 6. *qui fil. legit.* Paris. *cons.* 55. *n.* 1. *l.* 4. Coras. *l.* 3. *miscell. jur. cap.* 4. *n.* 7. 5. ex diuturna cohabitatione maris, et foeminae honestae; *l. in libere* 24. *ff. de rit. nupt.*

praecipue si accedant alia adminicula, puta, promissio dotis cum contractu sponsalium, licentia ordinarii de contrahendo matrimonio in domo privata, remissio publicationum, aut praestatio alimentorum; Rota *decis.* 444. *coram card. Cavalerio*, Felin. *in cap. illud n.* 19. *et* 11. *de praesumpt.* 6. si mulier usa sit vestibus, quibus aliae nuptae uti solent; Alex. *cons.* 151. *num.* 10. *l.* 5. aut vir ob mortem mulieris, quam aliunde cognatam esse non constat assumat vestes lugubres. Cephal. *cons.* 435. *n.* 66. *et* 67. 7. si publica vox, et fama ferat eos esse conjuges; *cap. illud cit. et ibi* Abb. *num.* 4. *de praesumpt.* Puteus *decis.* 173 *l.* 2. Rot. *p.* 4. *divers. decis.* 273. *n.* 11. vide Mascard. *de probat. concl.* 124. *et seqq.* qui *concl.* 1035. *n.* 22. bene notat, discrimen quoad probationem faciendum inter casum, quo agitur de matrimonio sustinendo, et inter casum, quo agitur de eodem dissolvendo; nam in primo casu sufficiunt probationes leviores, quod causa matrimonii sit favorabilis; in secundo autem concludentes, quia eatenus est causa ardua.

234

Dub. 2. quibus casibus jura praesumant matrimonium initum? Respond. tribus maxime casibus. 1. quando post sponsalia, inter duas personas habiles absolute inita, secuta est copula carnalis inter easdem; nam hoc casu consensus de futuro praesumitur transiisse in consensum de praesenti et copula admissa affectu conjugali, *cap. veniens* 15. *et cap. is qui fidem* 30. *hoc tit.* 2. quando post sponsalia inita sub conditione, ante hujus eventum inter sponsos intercessit carnale commercium; quia ecclesia eo casu praesumebat sponsos recessisse a conditione, adeoque voluisse pure, et absolute contrahere matrimonium; *cap. per tuas* 6. *de condit. opposit.* 3. quando post sponsalia de praesenti ab impuberibus, in quibus malitia non supplet aetatem, adeoque invalide contracta, inter eosdem, ubi pubertatem adepti fuerint, interveniunt signa ratificati consensus, qualia sunt non tantum carnis copula, sed etiam oscula, amplexus, munera, cohabitatio *cap. unic.* §. *idem quoque de despons. impub. in* 6. Verum hodie post tridentinum matrimonia haec praesumpta non amplius locum habent, ubi dicta synodus quoad decretum, matrimonia clandestina irritans, receptum est, prout dictum est *n.* 118. *supra.*

235

Dub. 3. quaenam requirantur, ut matrimonium putativum habeat vim legitimandi proles inde susceptas, et alios effectus juris? Respond. Duo apprime sunt necessaria. *Primum est*, ut contrahatur cum bona fide, saltem ab uno ex conjugibus ignaro impedimenti; *cap. ex tenore* 14. *qui fil. legit.* ita tamen, ut bonam fidem nec

error juris, nec dubitatio circa matrimonii valorem excludat; Covar. *part. 2. de sponsal. cap.* 8. §. 1. *n.* 9. et in dubio haec bona fides praesumatur; Gutticr. *cap.* 71. *de matrim. n.* 4. *Alterum*, ut matrimonium contrahatur publice, et in facie ecclesiae, i. e. coram parocho, et testibus, et praemissis, vel saltem legitime dispensatis denuntiationibus; alioquin, si matrimonium clandestine celebretur, scientia impedimenti praesumitur; *cap. fin.* §. *si quis vero de clandest. despons.*

236

III. Dividitur matrimonium in canonicum, et politicum, seu civile. *Canonicum est*, in quo concurrunt ea, quae a ss. canonibus ad matrimonium praescripta sunt. *Politicum*, in quo concurrunt etiam illa, quae civiliter, et politice requiruntur ad matrimonium, variae nimirum solemnitates, pacta dotalia, traductio in domum mariti, consensus parentum etc. sine quibus matrimonium initum validum quidem est, ut suis locis dicetur, illegitimum tamen reputatur. Indeque tantum illa vocatur uxor, quae ducta est in matrimonio praedictis solemnitatibus instructo; quae autem est ducta in matrimonio iis solemnitatibus destituto, dicitur concubina; *can.* 15. *qui* 4. *et can. seq. dist.* 33.

237

Pertinet hoc matrimonium ad *morganaticum* contractum seu, ut alii vocant *matrimonium conscientiae*, quod nihil aliud est, quam legitima conjunctio viri cum foemina inferioris conditionis, eo pacto inita, ut uxor, et liberi inde nati dono nuptiali (quod morgengaba, et corrupte morganatica dicitur) vel alia certa portione, tempore sponsalium destinata, contenti sint, et a ceteris bonis avitis, ac paternis una cum titulis, dignitatibus et insignibus abstineant per textum *l.* 3. *feud. tit.* 29. De hoc matrimonio

238

Dub. 1. an licitum sit ejusmodi pactum, et conventio? Videtur tenenda negativa ex eo, quod ut *l. cum ratio* 7. *ff. de bon. damnat.* dicitur, ipsa *ratio naturalis*, *quasi lex quaedam tacita*, *liberis parentum haereditatem* propter jus suitatis *addicat*; ut inde legitimam vitae sustentationem habere possint.

Sed dicendum esse licitum. Ita Myler, et Ehrenbach *gamolog. person. illustr. cap.* 6. *n.* 12. *et* 13. Konig. *hic n.* 91. *quaest.* 1. et alii. *Ratio est* 1. quia nullam praefert turpitudinem, sed honestas ejus ex fine satis relucet; inventum enim est, tum ut maritus, non valens continere, sit extra periculum illiciti concubitus, quae ratio innuitur *l.* 2. *feud. tit.* 29. tum ut liberis prioris matrimonii, aut agnatis per divisionem bonorum praejudicium non creetur, sic-

que in suo nilore, et decore conserventur familiae illustres. 2. nec etiam contrarium est substantiae matrimonii; nam ea, quae ita ducitur, est vere uxor, et filii inde suscepti sunt legitimi, solumque amputantur nonnulli effectus civiles, ut scilicet uxor non coruscet radiis mariti, ut filii ex ea suscepti familiae paternae insignibus non utantur; neque in dignitate, aut ditionibus patris succedant. 3. justitiam talis pacti confirmant exempla virorum illustrium, qui matrimonia *ad morganaticam* ex justa status ratione contraxerunt, quorum meminit Myler. *loc. cit.*

Ad rationem dubitandi, etsi sustentatio debeatur liberis, non tamen praescripta est certa quantitas: hinc si iisdem in morganatica, vel alio modo relinquatur tantum, quantum pro sustentatione eorum requiritur (quod in pacto quaestionis sit) contra jus naturale nihil committitur.

239

Dub. 2. utrum pater illustris pactum *ad morganaticam*, stante matrimonio, in praejudicium liberorum primi matrimonii, et agnatorum revocare, et immutare possit? Sunt, qui cum Annaeo Roberto *l.* 1. *rer. judic. cap.* 15. negant, eo quod *mutare consilium quis non possit in alterius detrimentum:* prout dicitur *reg. mutare* 33. *in* 6. *conf.* quia pactum hoc *ad morganaticam* est omnibus suis partibus perfectum: actus autem obligatorii jam firmi poenitentia retractari non possunt, *ne adversus conventionem suam paciscens veniat*; *l. siquis* 29. *c. de pact.*

Contra alii cum Mylero ab Ehrenbach *cap.* 7. *cit. n.* 37. revocationem istam, et immutationem patri illustri concedunt, ex ratione, quod pactum *ad morganaticam* respiciat futuram successionem liberorum, et per consequens revocabile sit instar aliarum ultimarum voluntatum; *arg. fin. c. de pact.* ubi Jason. *n.* 12. pro regula ponit, quod consensus ejus, qui in contractum super ipsius haereditate per aliquos celebratum consentit, ultimae voluntatis naturam sortiatur, et efficiatur ambulatorius usque ad mortem ex sola voluntate consentientis.

P. Konig. *hic n.* 91. *quaest.* 2. *in fin.* hanc posteriorem sententiam eatenus saltem veram esse existimat, quatenus putat patrem liberis morganaticis in testamento amplius aliquid posse relinquere, quam pacto provisum sit, ex illis scilicet bonis, de quibus testandi facultatem habet; nam haec transferre in extraneum potest: igitur etiam in filium ex matrimonio morganatico natum.

240

Dub. 3. an si filii, aut nepotes prioris matrimonii absque legitimis haeredibus decedant, eo casu filii, ex matrimonio *ad morga-*

naticam nati, eorumque descendentes legitimi succedant in bonis patris, aut avi? Resp. Hic distinguendum est inter bona feudalia, et allodialia. *In bonis feudalibus* non succedunt, sed ipsis exclusis, admittuntur proximi agnati, ut dictum est *libr.* 3. *tit.* 20. *n.* 113. nisi forte ex pacto, quod ad morganaticam fecit pater, aliud constet. *In allodialibus* omnino succedunt, ut cum aliis notat Konig. *hic n.* 91. *quaest.* 3. quia illorum jus solummodo suspensum fuit *biss auf. einen ledigen anfall*, et quamdiu superstites erant liberi matrimonii prioris; ergo his morte sublatis, sortietur effectum suum; idque ex praesumpta voluntate patris, qui voluisse creditur, ut aliis liberis non extantibus, filii ex matrimonio morganatico nati, tanquam legitimi, collateralibus praeferantur, utpote in quo prae istis majori affectu ferri praesumitur.

241

Quaeritur 3. quinam matrimonia contrahere possint? Resp. Possunt omnes, qui ab eo contrahendo non prohibentur; est enim edictum de matrimonio contrahendo prohibitorium, ut quicunque non prohibentur, cons. admittantur. Et procedit hoc, etiamsi excommunicati sint; nam licet ita contrahendo peccent, valide tamen contrahunt, cum matrimonia illorum nuspiam irritentur; Zoes. *hic n.* 58.

Prohibentur autem 1. *ob defectum judicii*, infantes, furiosi, amentes extreme, seu cum temporario quodam mentis exilio ebrii, quamdiu infantia, furor, aut ebrietas durat; quia consensu libero, et debita deliberatione carent; Vallens. *hic* §. 10. *num.* 1. Konig. *n.* 94. *ibid.*

2. *Ob vitium corporis* muti, surdi, et caeci simul, prout de sponsalibus dictum est *n.* 17. *supra*; quia vel non intelligunt sufficienter requisita matrimonii, et obligationes annexas, vel saltem consensum suum sufficienter explicare, et secum contrahentis voluntatem percipere nequeunt; Valens. *loc. citat.* Konig. *num.* 95. Item impotentes, seu inepti ad copulam conjugalem, ut qui finem matrimonii assequi nequeunt; *capit. ex litteris* 3. *et cap. seq. de frig. et malef.*

242

3. *Ob defectum aetatis* impuberes, seu mas ante 14. et foemina infra 12. aetatis annum; quia in his communiter deficit vis, ac naturalis potestas generandi, quanquam malitia nonnunquam aetatem suppleat: de quo *tit. seq.* Senum, qui sexagenariis majores sunt, nuptias olim improbavit lex julia, et papia, sed Justinianus *l. sancimus* 27. *c. de nuptiis* iisdem illarum contractum permisit; estque lex ista conformis doctrinae ecclesiae, quae quantumcunque senes,

modo ad actum conjugalem habiles sint, a nuptiis contrahendis non excludit.

243

4. *Ob personae conditionem*, *ac statum* 1. clerici in ss. constituti, et religiosi professi juxta dicenda *infra tit.* 6. *qui clerici*, *vel vovent.* 2. servi de jure civili; *l. cum ancillis* 3. *c. de incest. et inutil. nupt. et l. servi* 23. *junct.* gloss. *c. ad leg. jul. de adulter.* Sed hoc postea ss. canones correxerunt, et inter eos quoque inita matrimonia voluerunt esse legitima, nisi casu, quo liber quidam ancillam duxit putans esse liberam, aut libera nupsit servo, quem talem esse nesciit; de quo *infra tit.* 9. *de conjug. servor.* 3. eodem jure civili nuptiae non contrahebantur, nisi inter cives romanos *pr. inst. de nupt.* Sed haec dispositio ab usu recessit, dum ipsi imperii principes cum exteris regibus, et dinastis pro libitu matrimonia contrahunt, et affinitates mediante matrimonio sibi firmant; Konig. *n.* 96.

244

5. *Ob inaequalitatem dignitatis.* Ob hanc olim viris senatoriae dignitatis non licebat in thalami consortem sibi adsciscere foeminam vilem, v. g. libertinam, scenicam, aut scenicae filiam; *l. oratione* 16. *l. lege papia* 23 *lege julia* 44. et aliis passim *ff. de rit. nupt.* Sed ab hoc jure recessit imp. Justinianus, dum *novell.* 68. *cap.* 3. *et novell.* 117. *cap.* 6. indulsit, ut etiam maximis decorati dignitatibus cum libertis, et aliis vilioribus foeminis nuptias inire potuerint; quod ipsum approbant ss. canones, et praxis sequitur, qua constat, quandoque illustres ad humiliorem se vota demittere; Zoes. *hic n.* 60. Konig. *n.* 97.

245

6. *Ob utilitatem publicam.* Hujus intuitu jure civili interdicitur matrimonium praesidis cum provinciali, idque ob metum concussionis *l. siquis* 38. *l. qui in provincia* 57. *l. eos qui* 65. *ff. de rit. nupt. l. in c. si quacunque praedit. potest.* nisi officio finito, aut desponsatione ante munus susceptum facta; *l. siquis cit. et si contra* 6. *cod. de nupt.* Similiter eodem civili jure prohibebantur nuptiae tutoris, ejusque filii cum pupilla, ne rationes tutelae interciperentur; *l. siquis tutor* 60. *l. non est* 67. *et l. seq. ff. de rit. nupt. tot. tit. codic. de interdict. matr. int. pupill. et tutor.* nisi rationibus a tutore redditis, et lapso tempore, intra quod pupilla restitutionem in integrum impetrare potuit; *l. quanquam* 62. §. *fin. ff. de rit. nupt.* Hoc tamen utrumque jure canonico, et hodiernis moribus non amplius obtinet.

7. *Ob impedimentum quodcunque sive impediens, sive dirimens;* nam prius matrimonium reddit illicitum, posterius, si revera subsit, iuvalidum; de quo *infra.*

246

Dub. 1. an valeat matrimonium a parentibus nomine liberorum contractum, si isti praesentes taceant, et non contradicant? Affirmant Covar. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 4. *pr. n.* 7. Sanch. *l.* 1. *de matr. D.* 23. *num.* 3. Bosco *sect.* 3. *concl.* 6. *n.* 210. Zoes. *hic n.* 64. Schambog. *n.* 132. Fundamentum principale istorum est paritas cum sponsalibus, quae si a parentibus liberorum nomine contrahantur, et isti taceant, nec contradicant, sustinentur pro validis, ex praesumpto liberorum consensu, ut dictum est *n.* 61. et patet ex *cap. un. de spons. impub. in* 6. atqui hic liberorum consensus non minus praesumi potest, quando tacent ad matrimonium, quod nomine ipsorum parentes contrahunt; nam eadem pugnat ratio, scilicet praesumpta filiorum confidentia erga parentes, qua judicant parentes pro iis consilium semper suscipere optimum: ergo etc. *Conf.* ex vulgata regula: *qui tacet, consentire videtur*; quae certissima redditur, quando, qui tacet, tenebatur non tacere, sed reclamare, et contradicere.

247

Sed probabilius negatur habendum pro valido, si filii consensum suum nullo alio exteriori signo demonstrent. Ita post alios, Pont. *l.* 2. *de matr. cap.* 14. *num.* 3. magnif. P. Schmier. *part.* 2. *de matr. cap.* 2. *num.* 14. *et duob. seqq.* P. Konig. *hic n.* 100. *vers. huic sententiae*; ubi putat id saltem obtinere in terris, in quibus trid. promulgatum receptum est; nam juxta hoc sponsus, et sponsa consensum suum exprimere debent coram parocho, et testibus, ad quod taciturnitas liberorum vix potest sufficere, nisi prius mandatum dederint, ut nomine suo contrahant matrimonium. Sed ratio videtur probare universaliter; quia, quod parentes pro liberis sine mandato possint contrahere sponsalia, est aliquid singulare, et exorbitans a jure communi: igitur juxta *reg. quae a jure* 28. *de R. J. in* 6. haec facultas in consequentiam non est trahenda, et extendenda ad matrimonium; praesertim cum inter sponsalia, et matrimonium non sit modica disparitas; matrimonium enim inducit obligationem arctiorem et vinculum indissolubile, ratione cujus plenam exigit libertatem, quae non ita exacte desideratur in sponsalibus, utpote quae multis ex causis dissolvi possunt. *Ex quo* patet ad argumentum sententiae affirmantis.

248

Dub. 2. an matrimonium contrahi per procuratorem possit? Resp. affirmative; nam ita habetur expresse *cap. fin. de procurat. in* 6. ex quo certum fit, id licuisse saltem ante tridentinum. An vero hoc procedat etiam post trid. controversia est. Aliqui, quos recenset Petr. de Ledesm. *quaest.* 42. *art.* 1. *dec.* 7. *et l.* 2. *de matr. D.* 11. *n.* 1. putarunt *cap. fin. cit.* per laudatam synodum fuisse correctum. *Fundantur* 1. quia ideo olim matrimonium per procuratorem contratractum valebat, quod eo tempore ad illud sufficeret mutuus nudus consensus, sed hodie non sufficit nudus consensus, sed is coram parocho, et testibus praestari debet, prout habetur *sess.* 24. *cap.* 1. *de reformat. matrimon.* ergo etc. 2. idem trid. *loc. citat.* decernit, ut omnino coram parocho, et testibus contrahatur, ita quidem, ut parochus viro, et muliere interrogatis, et eorum mutuo consensu intellecto, dicat, *ego vos in matrimonium conjungo etc.* ac proinde supponit, ambos contrahentes debere per se immediate, et praesentialiter exprimere consensum suum, non autem mediante procuratore, vel internuntio. 3. ab eodem concilio praescribitur nova matrimonio forma, quae per aequivalens, aut aequipollens suppleri, atqui adeo procuratoris ministerio compensari nequit. 4. parochus, et testes debent posse testari de matrimonio rite contracto, non autem testari possunt de isto, si consensus ante ipsos per solum procuratorem praestetur, quia nesciunt, an principalis mandatum dederit, vel an non interea eundem revocaverit. 5. ex matrimonio per procuratorem contracto oriuntur multa non levia inconvenientia; quia contingere potest, et saepe contingit aliquem ex contrahentibus tempore, quo celebratur, esse mortuum, vel consensum revocasse, vel cum non satis cognitam habeat personam, cum qua per procuratorem contrahit, compelli cum gravi sua displicentia eidem convivere.

249

Sed dicendum, et tanquam certum tenendum, quod matrimonium etiam in illis locis, in quibus trid. receptum est, per procuratorem contrahi etiamnum possit. Ita Henriq. *l.* 11. *cap.* 2. *n.* 2. Sanch. *l.* 2. *de matr. D.* 11. *n.* 20. Guttier. *cap.* 43. *de matr. n.* 20. Coninck *D.* 24. *dub.* 9. *n.* 76. Pal. *tract.* 29. *D.* 2. *part.* 8. *n.* 9. Bosco *sect.* 6. *concl.* 1. *n.* 17. Zoes. *hic n.* 75. Schamb. *num.* 133. Konig *n.* 11. magnif. P. Schmier *p.* 2. *de matr. cap.* 2. *n.* 19. et alii plures apud istos, ex quibus nonnulli temeritatis notam inurunt adversae sententiae. Patet 1. ex notoria ecclesiae totius praxi; passim enim post trid. praesertim inter personas principes, matrimonia per procuratores celebrantur: in quae, si irrita forent, ecclesia sine in-

tolerabili errore consentire non posset, prout tamen defacto consentit: 2. quia trid. tantum irritavit matrimonia clandestina, seu ita inita, ut in facie ecclesiae sufficienter probari nequeant: atqui tale non est matrimonium per procuratorem contractum coram parocho, et testibus; quia horum testimonio contractus celebratus sufficienter probari potest, ita, ut contrahens in foro externo teneatur eidem stare. 3. Decreta correctoria juris sunt strictae interpretationis, et extra casus in propria verborum significatione comprehensos extendi non debent: atqui tale est decretum trid. quo matrimonium clandestinum annullatur: igitur ab hoc ad contractum per procuratorem, cum clandestinum non sit, extendi non debet.

250

Neque urgent argumenta opposita. *Ad* 1. discrimen inter jus antiquum, et novum introductum per trid. hoc est, quod olim matrimonium per procuratorem potuerit contrahi nudo consensu absque parocho et testibus; tunc vero requiratur istorum praesentia. *Ad* 2. Imprimis interrogatio illa, et verba parochi non sunt essentialia: deinde etiam procurator interrogari potest de consensu sui principalis, et hoc explicato, parochus dicere, *ego vos*, *nomine procuratorio comparentes*, *conjungo*; vel *ego vos procuratores*, *quatenus repraesentatis vestros principales*, *conjungo*. *Ad* 3. trident. praescripsit novam formam matrimonio ex parte actus, et objecti, requirendo praesentiam parochi, et testium, non vero ex parte subjecti, seu personae contrahentium; et hinc praesentia parochi, et testium per aequipollens suppleri non potest, potest autem suppleri praesentia contrahentium per ministrum, et procuratorem, quia cum ex vulgata regula, *quod per alium quis facit*, *per seipsum censeatur facere*; *reg. qui facit* 72. *in* 6. praesentia procuratoris aequipollet praesentiae principalis. *Ad* 4. non requiritur, ut parochus, et testes testentur de matrimonio, quod reipsa sit validum (hoc enim impossibile est, cum illud invalidum reddi possit ex defectu consensus mere interni) sed sufficit, quod testari possint de matrimonio, quod in foro externo habetur, et haberi debet pro valido: de hoc autem testari jam possunt, si procurator consensum suum nomine principalis coram iisdem rite explicaverit; quia tale matrimonium in foro externo habetur pro valido, quamdiu non probatur defectus sufficientis mandati, vel ejus revocatio. *Ad* 5. argumentum illud ad summum probat, quod ob illa inconvenientia matrimonium per procuratorem contractum irritari potuerit, non vero, quod actu sit irritatum. Adde, omnem contractum humanum aliquibus incommodis semper expositum esse.

251

Dub. 3. quid requiratur, ut per procuratorem, seu internuntium valide ineatur matrimonium? Resp. ex communi DD. sententia requiritur: 1. ut habeat mandatum speciale de matrimonio contrahendo cum certa persona: 2. ut per seipsum procurator mandatum hoc exequatur, neque enim substituere alium potest, nisi expresse in mandato hoc ei concessum sit: 3. ut tempore intermedio mandatum non sit revocatum. De quo plura dicta sunt *lib.* 1. *tit.* 38. *n.* 19.

Adduut aliqui 4. ut procurator constituatur coram parocho, et testibus in illis locis, in quibus trid. receptum est. *Fundantur* 1. quia alias parochus, et testes ignorabunt, an revera procurator mandatum habeat, vel non, et sic testari non poterunt de legitimo contractu matrimonii; forte enim mandatum revera procurator non habet: 2. quia solemnitas, requisita ad aliquem actum, etiam est necessaria ad dandam commissionem faciendi illum actum: et hinc quando statutum aliquod prohibet donationem fieri absque quinque testibus, vi ejusdem etiam censetur prohibitum mandatum donandi absque illis; *l. oratio* 16. *ff. de sponsalib.* 3. mulier, quia nequit absque consensu viri contrahere, etiam nequit absque illius consensu procuratorem constituere, sed nullus potest absque parocho, et testibus contrahere matrimonium: ergo nec procuratorem constituere ad contrahendum illud.

252

Sed verius praesentiam parochi et testium non requiri ad valorem mandati procuratorii, docent Sanch. *l.* 2. *de matr. D.* 11. *n.* 23. Guttier. *cap.* 43. *de matr. n.* 13. Coninck *D.* 24. *dub.* 9. *n.* 68. Pal. *tr.* 28. *D.* 2. *p.* 8. *n.* 5. *Ratio est* 1. quia si trid. ad constitutionem procuratoris requisisset praesentiam parochi, et testium, hoc expressisset; *arg. l. un.* §. *ubi autem* 11. *vers. nam si contrarium C. de caduc. tollend.* expressit autem duntaxat praesentiam parochi, et testium in ordine ad contrahendum matrimonium, non vero ad constituendum procuratorem: ergo etc. 2. Jure antiquo haec solemnitas non petebatur: ergo nec novo trident. quia hoc circa istam solemnitatem nihil innovavit, sed tantum aliquid addidit ex parte formae, ut scilicet contractus matrimonii fieret coram parocho, et testibus, quod etiam fieri per procuratorem potest: 3. optima interpres juris est praxis passim recepta; atqui praxis in ecclesia passim recepta habet, ut post trid. matrimonium contrahatur per procuratorem, et nunquam auditum est praesentiam parochi, et testium servari in mandato procuratori dando: ergo etc.

253

Argumenta in contrarium levia sunt. *Ad* 1. etsi ad tollendos scrupulos, et dubietatem de consensu principalis, contrahentis per

procuratorem, consultum sit, ut coram parocho, et testibus exhibeatur mandatum procuratorium, non tamen necessarium est, ut notat Sanch. *l.* 5. *D.* 8. *n.* 24. et pro hoc allegat praxim totius ecclesiae; et ratio est, quia etsi hoc casu testes, et parochus deponere nequeant de valore mandati, utpote quod non viderunt, possunt tamen deponere de matrimonii contractu exteriori; quod si fiat, jam evitantur incommoda, ob quae trid. matrimonia clandestina sustulit; neque enim qui ita per procuratorem contraxit, permittetur transire ad alia vota, nisi postquam mandati nullitatem ostenderit. *Ad* 2. id verum est, quando eadem est ratio in actu et commissione actus; secus, quando diversa, ut in praesenti: neque enim ex mandato clandestino eadem incommoda exsurgunt, quae ex matrimonio clandestino. *Ad* 3. negatur paritas; quia principalis constituendo procuratorem ad matrimonium contrahendum, non agit in praejudicium legis, etiamsi constitutionem illius non faciat coram parocho, et testibus, sicut tamen in praejudicium legis ageret mulier probibita sine consensu viri contrahere, si procuratorem sine hujus consensu constitueret ad contrahendum.

254

Dub. 4. an sicut per procuratorem, ita etiam per epistolam contrahi matrimonium possit? *Certum est*, valuisse hujusmodi matrimonium jure antiquo; quia hoc jure ad valorem matrimonii plus non requirebatur, quam quod requiritur ad valorem contractus. Contractus autem ceteri valide celebrari possunt etiam per epistolam: ergo etc.

An etiam post trid. id fieri possit, similis controversia est apud DD. qualis est de matrimonio contracto per procuratorem. Negant Petr. de Ledesm. *de matr. quaest.* 45. *art.* 3. *dub. ult. ad* 1. Barth. a Ledesm. *dub.* 18. *de matrim. a fol.* 1286. Rodriq. *tom.* 1. *summ. edit.* 2. *cap.* 216. *n.* 1. *et cap.* 220. *n.* 3. et inclinat Veracrux *append. ad specul. dub.* 3. *in fin. Rationem dant*, quia ex decreto trid. consensus utriusque contrahentis praestari debet coram eodem parocho, et iisdem testibus: non autem apparet, quomodo hoc fieri possit media epistola: licet enim is, qui accepit epistolam, consentiat coram parocho, non tamen coram eodem consentit is, qui scripsit epistolam, cum necessarium sit, ut acceptet etiam alterius consensum, cum quo intendit contrahere; hunc autem acceptare non posset, cum adhuc nesciat, an consensurus sit ad oblationem matrimonii per litteras factam: ergo etc.

255

Sed communis sententia est affirmativa, quam etiam defendunt Molin. *tract.* 2. *de J. et J. D.* 254. *n.* 1. *fin.* Henriq. *l.* 11. *cap.*

2. *n.* 6. Sanch. *l.* 2. *de matrim. D.* 12. *n.* 3. Gutier. *cap.* 45. *de matr. n.* 4. Coninck *D.* 24. *dub.* 9. *n.* 80. Pal. *tract.* 28. *D.* 2. *part.* 8. *n.* 11. et alii ab his *cit.* quamvis contraria negativa sit tutior, et in praxi tenenda. *Ratio est*, quia ut *num. praec.* dictum est, jure antiquo traditio, et acceptatio fieri potuit per epistolam: ergo cum non constet, quod trid. in hoc aliquid innovarit, etiam fieri poterit post trid. modo traditio, et acceptatio utriusque contrahentis fiat coram eodem parocho, et iisdem testibus. Quod autem traditio, et acceptatio etiam per litteras fieri possit coram eodem parocho, et testibus, per duo exempla ostendit Sanch. *l. cit. Primum est*, quando Titius scribit Berthae, quod non solum ille ipsi corpus suum ad usum matrimonii tradat, sed etiam ex tunc traditionem sibi a Bertha faciendam acceptet; in hoc casu si Bertha epistolam istam coram parocho, et testibus legat, et traditionem sibi factam acceptet, utriusque traditio, et acceptatio facta erit coram eodem parocho, et iisdem testibus. *Alterum*, Bertha, postquam accepit litteras a Titio, quibus scribit se accipere illam in uxorem, rescribat Titio, se acceptare ejus traditionem, et vicissim se illi in uxorem tradere; hanc epistolam si Titius eam recipiens coram parocho, et testibus legat, et simul coram iisdem in illam traditionem consentiat, jam traditio, et acceptatio coram eodem parocho, et testibus contigit, sponsae quidem per litteras, sponsi autem per verbalem consensum. Ex quo sequitur responsio ad argumentum oppositum.

256

Quaeritur. 4. in quo consistat essentia matrimonii? Resp. In matrimonio sex diversa inveniuntur: 1. mutuus consensus. 2. traditio corporum mutua. 3. vinculum quoddam ex hoc consensu, et traditione ortum: 4. obligatio mutua ad reddendum debitum, quae nascitur ex isto vinculo: 5. jus reciprocum ad hoc petendum, quod surgit ex obligatione hac: 6. denique usus, et consummatio matrimonii. Ex his

Certum est 1. quod per consummationem, et copulam carnis compleatur quidem, et integretur matrimonium inter fideles, seu baptizatos contractum, ut fiat omnino indissolubile, ea tamen consummatio ad substantiam matrimonii non requiratur, prout patet exemplo Beatissimae Virginis, quae cum s. Josepho verum contraxit matrimonium, *Matt.* 1. et tamen ab eo non est cognita; et liquet ex *reg.* 30 *ff.* ubi Ulpianus, *nuptias*, inquit, *non concubitus*, *sed consensus facit.*

Certum est 2. ad matrimonium, prout dicit statum aliquem permanentem, essentialiter non pertinere consensum mutuum, traditionem, obligationem, vel jus conjugum, sed solum vinculum;

quia consensus, et traditio mutua sunt aliquid transiens, et causa efficiens vinculi, obligatio autem, et jus ex hoc vinculo tanquam effectus sequuntur.

Certum est 3. ad matrimonium, prout illud sumitur pro contractu, essentialiter pertinere consensum mutuum, quia sine hoc nullus consistere potest contractus.

257

Dub. 1. an ad valorem matrimonii consensus contrahentium semper sit necessarius? Quod ad matrimonium, prout defacto a Deo in paradiso est institutum necessarius ille sit, patet ex *can. sufficiant* 2. *causa.* 27. *quaest.* 2. *cap. cum apud* 23. *et cap. tua nos* 26. *hoc tit.* et aperte colligitur ex florent. *decret. union* §. *septimum*, *ac* trid. *sess.* 24. *cap.* 1. *de reform. matr.* Estque hoc ita verum, ut ejus defectus, nulla sive ecclesiastica, sive saeculari potestate suppleri possit, ut recte advertunt Sylv. *V. matrimonium* 2. *quaest.* 15. Covar. *p.* 1. *de sponsal. cap.* 4. *pr. num.* 4. *et part.* 2. *n.* 1. Sanch. *l.* 2. *de matr. D.* 27. *n.* 2. Vviest. *hic n.* 135. *Ratio est*, quia nulli humanae potestati concessa a Deo potestas est defectum istum supplendi; imo nec conveniens fuit eam concedi; quia si matrimonium, mare et foemina reluctantibus, vel ignorantibus, constitui authoritate aliqua humana posset, sperari amor ille mutuus inter conjuges, ita contra, vel praeter voluntatem suam conjunctos, nequaquam posset, qui tamen amor maxime necessarius est ad procreationem prolis, rectam illius educationem, et observantiam fidei conjugalis.

258

An vero consensus iste maris, et foeminae ita sit necessarius, ut sine illo matrimoniale vinculum ne quidem per se absolutam Dei potentiam possit consistere, magna apud DD. est controversia. Affirmant Sanch. *l.* 2. *de matr. D.* 26. *n.* 5. Pont. *lib.* 3. *de matrim. cap.* 3. *n.* 4. et alii DD. magni nominis. *Fundantur* 1. quia matrimonium ex essentia sua est conjunctio animorum maris, et foeminae ad individuam societatem vitae: atqui haec animorum conjunctio nec consistere, nec intelligi sine consensuum unione potest: 2. matrimonium est traditio ad statum matrimonialem, sicut votum solemne est traditio ad statum religiosum, et religionis susceptae onera; ergo sicut nulla ratione fieri potest votum absque voventis consensu, ita nec matrimonium absque consensu conjugum: 3. si Deus mari, et foeminae traderet jus mutuum in eorum corpora, ut istorum usus fornicationis culpa careret, ea traditio innotescere utrique et ab iis coeuntibus acceptari, et approbari deberet: atqui hoc modo jam interveniret consensus mutuus supra descriptus: ergo etc.

259

Sed adhuc verius est per absolutam Dei potentiam absque consensu mutuo marem, et foeminam conjungi, et ad vitae societatem, et actus conjugales perpetuo obligari posse. Ita Sot. *in* 4. *dist.* 27. *quaest.* 1. *art.* 2. *concl.* 1. Henriq. *l.* 11. *de matr. cap.* 1. *num.* 3. Petr. de Ledesm. *de matr. quaest.* 45. *art.* 1. *dub.* 1. *concl.* 3. Barth. de Ledesm. *dub.* 16. *fol.* 1265. Rebell. *l.* 2. *de oblig. just. quaest.* 10. *num.* 26. Coninck *D.* 24. *dub.* 5. *num.* 49. Pal. *tract.* 28. *D.* 2. *part.* 5. *num.* 2. Vviest. *hic n.* 137. *Ratio est*, quia Deus longe perfectius humani corporis, et membrorum, ac facultatum istius dominium habet, quam homo corporis proprii, quippe qui propriae solum est usuarius ejusdem: atqui homo vi istius juris, quod ipse habet in corpus suum, potest conjugi tradere jus in illud ad vitae societatem, et actus conjugales: ergo et Deus de absoluta sua potentia, ita, ut conjugium inducatur, non voluntate maris, et foeminae, sibi invicem jus istud concedentium, sed Dei, illud uni tradentis in alterum.

260

Neque obstant argumenta opposita. *Ad* 1. licet de essentia matrimonii, prout defacto est institutum, sit consensus mutuus animorum, non tamen est de essentia matrimonii absolute spectati, et prout sumitur pro vinculo perpetuo, et obligatione ad actus conjugales; quia ut sic spectatum consistit, vel saltem supponit solam traditionem mutui juris in corpora, quae habetur, sive deinde illa fiat ab ipsis conjugibus, ut fit defacto ex institutione divina, sive a Deo ipso; imponente eisdem obligationem ad perpetuam vitae societatem, et actus conjugales, prout imponere ipse de potentia absoluta posset. *Ad* 2. negatur paritas; votum enim ex essentia sua formali est promissio de bono meliore libere Deo facta, ut patet ex definitione illius *libr.* 3. *tit.* 34. *num.* 1. tradita; cons. absque libero consensu non potest concipi; contra ut modo ostensum est, matrimonium absolute spectatum, et praescindendo a modo, quo defacto est institutum, concipi, et esse de potentia Dei absoluta potest, quin ex libero consensu conjugum coalescat. *Ad* 3. etsi eo casu ad excludendum peccatum fornicationis mari, et foeminae innotescere deberet, quod a Deo ipsis facta sit traditio juris in corpora ad actus conjugales, non tamen opus foret traditionem istam ab ipsis acceptari; neque enim novum in jure est, quod dominium alicui acquiri quandoque sine acceptatione possit. Deinde esto, acceptatio etiam necessaria foret: per hanc tamen non fieret traditio ab ipsis conjugibus, sed tantum a Deo prius facta acceptaretur.

261

Dub. 2. utrum ad substantiam matrimonii pertineat consensus in obligationem alteri, si petat, tradendi corpus suum ad actus conjugales, ex se aptos ad generationem prolis? Negat Pont. *lib.* 1. *de matr. cap.* 18. *a n.* 7. Nititur 1. authoritate S. August. 1. *l.* 3. *de bono conjugii cap.* 1. *et lib.* 23. *contra Faust. cap.* 8. matrimonium constituentis in sola animorum conjunctione amicabili, vitaeque individua societate, etiam sine carnali corporum conjunctione: 2. paritate cum dominio rerum externarum, quod separari ab usu potest, illarumque dominium directum esse penes unum, licet penes illum non sit dominium utile; igitur etiam in matrimonio haberi potest mutua corporum traditio quoad dominium directum, seu proprietatis, quin simul habeatur dominium utile, et in ordine ad usum ejusdem: 3. exemplo Beatissimae Virginis, quae verum matrimonium cum s. Josepho iniit, in copulam tamen carnalem non consensit, imo nec potuit consentire, quippe ligata voto castitatis, ut cum s. August. *lib.* 1. *de Virg.* SS. PP. et DD. alii colligunt ex verbis, quae Archangelo Gabrieli Verbi Divini conceptionem eidem annuntianti reposuit: *quomodo fiet istud*, *quoniam virum non cognosco*? *Luc.* 1. *vers.* 34. 4. conjugium iniri valide sub conditione castitatis servandae potest, ut Abulens. *num. cap.* 30. *quaest.* 32. Paludan. *in* 4. *dist.* 30. *quaest.* 2. *art.* 1. *concl.* 6. *num.* 6. et alii docent; atqui per ejusmodi conjugium non transfertur dominium in ordine ad actus conjugales, sed tantum ad individuam vitae societatem; ergo etc. 5. ab impotentibus, cognita impotentia coeundi, valide initur matrimonium, ut cum Palud. *loc. cit.* docet Medin. *de sacr. nom. continent. lib.* 5. *a cap.* 14. atqui tales corpus suum ad actus conjugales ex se aptos ad generationem prolis, utpote sibi impossibiles, non possunt tradere: 6. si conjuges post consummationem matrimonii mutuo consensu profiteantur religionem, perseverat matrimonium, et tamen cessat mutua obligatio tradendi corporis ad usum generationis.

262

Verum his non obstantibus, dicendum, etsi ad substantiam matrimonii non pertineat copula actualis, requiri tamen consensum in obligationem ad actus conjugales ex se aptos ad generationem prolis, saltem implicitum, et virtualem. Ita S. Thom. *in* 4. *dist.* 28. *quaest. un. art.* 4. Durand. *ibid. dist.* 30. *quaest.* 2. *art.* 2. Tabien. *V. matrimonium* 2. *quaest.* 7. *n.* 3. Covar. *p.* 2. *de spons. cap.* 3. *p. n.* 1. Henriq. *l.* 11. *de matr. cap.* 15. *n.* 1. Suar. *p.* 3. *quaest.* 29. *art.* 2. *ses.* 1. *fin.* Petr. de Ledesm. *quaest.* 48. *art.* 1. *fol.* 277. Vasq. *in* 3. *p. D.* 125. *cap.* 7. *n.* 79. Sanch. *l.* 2. *de matr. D.* 28. *n.* 3. *et.* 4. Perez. *de matr. D.* 13. *sect.* 5. *a n.* 5. Barbos. *in can. institutum* 37.

caus. 27. *quaest.* 2. *n.* 6. Pal. *tract.* 28. *D.* 2. *p.* 5. *n.* 5. Vallens. *hic* §. 8. *n.* 2. Pirh. *n.* 69. Vviest. *n.* 131. magnif. P. Schmier *p.* 2. *de matr. cap.* 1. *n.* 13. cum communi aliorum. *Ratio est*, quia matrimonialis consensus saltem implicite, et virtualiter ferri debet in vinculum, et obligationem conjugalem. Atqui vinculum hoc, et obligatio essentialiter est non solum ad indissolubilem vitae societatem, et cohabitationem, sed etiam ad exhibendos, si exigantur, actus conjugales : quod ostenditur 1. ex ipsa matrimonii institutione in paradiso, et verbis Dei illud instituentis : *quam ob rem relinquet homo patrem suum, et matrem, et adhaerebit uxori suae, et erunt duo in carne una*; *Gen.* 2. *v.* 24. 2. ex Apostolo 1. *Cor.* 7. *v.* 3. ubi cum finem conjugii, et obligationem ex ejus contractu ortam exposuisset verbis sequentibus : *uxori vir debitum reddat, similiter autem et uxor viro*, ejus rationem subjiciens ait : *mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir*; *similiter autem et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier* : *v.* 4. 3. ex ratione, quia si vinculum, et obligatio conjugalis essentialiter non actus conjugales, sed individuam vitae societatem tantum respiceret, consensus vere conjugalis, ipsumque matrimonium consistere etiam posset inter patrem, et filiam, matrem, et filium, socerum, et nurum, etc. quia rationes, ob quas matrimonium inter has personas nequit consistere, excludunt tantum obligationem ad actus conjugales, non vero ad individuam vitae societatem : sequelam nemo admittit : ergo etc.

263

Argumenta in contrarium allata non difficulter dissolvi possunt. *Ad* 1. sanct. Augustinus *loc. cit.* solum dicit, quod matrimonium consistere possit sine commercio carnali; non autem negat id constitui per consensum ad actus conjugales reciproce exhibendos implicitum; imo nec negare potuit, cum enim matrimonium intrinsece ordinetur ad copulam, necesse est, ut is, qui in illud consentit, virtualiter, et implicite etiam in istam consentiat, et jus ad eam tradat alteri, cum quo matrimonium contrahit. *Ad* 2. Licet matrimonium esse possit sine usu ejusdem, non tamen contrahi potest, quia contrahentes sibi invicem, saltem implicite, dent jus ad ejus usum : et in hoc dominium, quod per matrimonialem contractum acquiritur, a dominio directo in aliis rebus distinguitur; et ratio differentiae est, quod istud non constituatur in dominio utili, constituatur vero in jure ad actus conjugales jus conjugale. *Ad* 3. licet beatissima virgo, obstante castitatis voto, non consenserit, nec consentire potuerit in ipsum actum conjugalem, consentire tamen absque laesione voti, vel periculo illud laedendi potuit, imo defacto consensit virtualiter, et implicite in obligationem tradendi corpus suum ad ejusmodi actus;

quia, ut Gratianus *can. beata* 3. *caus.* 27. *quaest.* 2. Layman *lib.* 5. *tract.* 50. *p.* 2. *n.* 3. Pal. *tract.* 28. *D.* 2. *p.* 1. *n.* 3. Pirh. *hic n.* 69. Vviest. *n.* 133. cum aliis notant, ex revelatione divina certo cognovit, S. Josephum nunquam usurum hoc suo jure, et sic nullum fore periculum violandi votum. *Ad.* 4. ut infra *tit.* 5. *de condit. apposit.* ostendetur, matrimonium initum sub conditione servandae castitatis non est validum; quia conditio haec repugnat substantiae matrimonii. *Ad* 5. impotentia, ut dicetur *tit.* 16. *de frigid. et maleficiat.* Est impedimentum dirimens, et inhabilitans ad matrimonialem contractum, si sit perpetua. *Ad* 6. vinculum conjugale, seu obligatio ad actus conjugales in hujusmodi conjugibus manet radicaliter, sive quoad actum primum, licet per accidens impediatur quoad actum secundum. Et hinc si dispensatione pontificia à voto continentiae absolveretur, sine nova pactione matrimonio uti possent.

264

Quaeritur 5. qualis debeat esse consensus ad matrimonium requisitus? Resp. 1. debet esse *liber*, prout patet ex *cap. cum locum* 14. *cap. Gemma* 29. *et cap. hoc tit.* idque propter aetitudinem vinculi, quod semel contractum non nisi morte alterutrius contrahentis solubile est. 2. *Verus, non fictus, aut simulatus*; prout sumitur ex *cap. tua nos* 26. *et simulatae* 30. *ff. de rit. nupt.* quia sine vero consensu non consistit matrimonialis contractus, simulatus autem consensus non est verus. 3. *Mutuus*, ut uterque jus in corpus suum alteri tradat, et acceptet, ut diserte habetur *cap. ex duobus* 1. *de spons. duor.* ibi, *fides consensus est, quando mutuo se concedunt unus alteri, et mutuo se suscipiunt.* 4. *Simultaneus*, saltem moraliter, et ita, ut casu, quo unus consensum jam praestitit, iste interea, donec etiam consentiat alter, nec expresse, nec tacite revocetur; *arg. cap. fin. de procur. in* 6. 5. *Expressus voce, vel aliis signis*, ut sunt nutus, scriptura, etc. prout sumitur ex *cap. cum apud* 23. *in fin.* et ex concil. florent. *decret. union.* §. *septimum*, ubi dum concilii istius PP. dicunt matrimonialem consensum regulariter per verba exprimi, non obscure insinuant, cum etiam per alia signa, consensum de presenti sufficienter significantia, posse exprimi.

265

Dub. 1. quid dicendum casu, quo Titius primo verbis quidem, sed sine animo contrahendi matrimonium init cum Bertha, postea vero, adhibito etiam consensu, contrahit cum Caja, vivente Bertha, et contra valorem matrimonii secundo contracti agente? Resp. cum distinctione; nam *in foro interno*, etsi nullam probationem fictionis afferat Titius, sed solum fateatur se ficte contraxisse, obligandus erit a confessario, ut cohabitet Cajae: Laym. *l.* 5. *tract.* 10 *p.* 2.

cap. 6. *n.* 3. Ratio est, quia iu furo interno, et conscientiae nulli requireutur testes, aut probatio, sed soli confitenti habetur fides.

266

Aliter proceditur *in foro externo*; nam in isto, nisi clarissimis indiciis et argumentis omnino indubitatis probetur fictio, praesumptio fiet pro matrimonio primo, et in illius contractu praesumetur intervenisse consensus: neque credetur ita ficte contrahenti, etiamsi cum juramento asserat se ficte tantum contraxisse; *arg. cap. per tuas* 10. *de probat.* Laym. *num.* 3. *cit.* Schamb. *hic n.* 144. *et* 145. Vviest. *num.* 104. Ratio est gravissimum periculum, ne matrimonium valide contractum cum maximo contrahentium periculo, et injuria sacramenti dissolvatur.

267

Et in hoc sensu, ut Sanch. *l.* 1. *de matr. D.* 11. *n.* 1. notat, accipiendus est textus *cap. is qui fidem* 30. *h. tit.* ubi Gregorius IX. ad casum, quo aliquis post fidem datam de matrimonio contrahendo, et secutam copulam, sicque contractum secundum juris antiqui regulam, matrimonium praesumptum, in facie ecclesiae duxit aliam, respondet cum teneri redire ad primam: et inde concludit, *quod nec verum, nec aliquod censeatur matrimonium, quod de facto est postmodum consecutum.* Dicendum enim, id intelligendum secundum praesumptionem fori externi; nam in foro interno praesumptio locum non habet, sed sola veritas.

268

Dub. 2. quomodo delinquat, et ad quid obligetur sic ficte contrahens matrimonium? Resp. Committit peccatum grave non solum sacrilegii contra reverentiam sacramenti, sed etiam injustitiae, quia alteri bona fide contrahenti gravem injuriam, et damnum infert; cum enim in foro externo, aut nunquam, aut difficillime probari fictio possit, decepta non permittetur transire ad alias nuptias, sed vel ingredi religionem, vel in saeculo semper manere innupta. Quare cum damnum istud aliter plerumque tolli nequeat, quam ut is, qui ficte consensit in matrimonium, deposita fictione vere consentiat, regulariter ad hoc tenebitur, et si nolit, etiam in foro externo ad id compelli poterit. Ita Scot. *in* 4. *dist.* 30. *quaest.* 1. *vers. respondeo stante illo dolo*, Major. *in* 4. *dist.* 27. *quaest.* 1. Sot. *ibid. quaest.* 1. *art.* 3. *vers. alia praecipua*, Petr. de Soto *lect. de matr.* §. *primum agitur*, Navar. *manual. cap.* 22. *n.* 77. Henriq. *l.* 11. *de matr. cap.* 11. *num.* 3. Petr. de Ledesm. *de matr. quaest.* 45. *art.* 4. *dub.* 1. §. *in hac* Vasq. *de restit.* 3. §. 1. *dub.* 5. Sanch. *l.* 1. *de matr. D.* 11. *n.* 4. *et* 5. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *part.* 3. *cap.* 6. *n.* 2. Pont. *l.* 2. *de matr. cap.* 5. *n.* 5. Pirh. *hic n.* 97. Scamb. *n.* 145. Konig.

n. 105. *vers. licet.* Vviest. *n.* 143. dicens, ita saltem tenendum in praxi.

269

Dixi *regulariter*; excipiendi enim sunt casus aliqui, quibus deceptor ad matrimonium cum decepta contrahendam non obligatur. Et talis est 1. si deceptor matrimonium jam cum alia vero consensu iniit, tunc enim, etsi judici de primo matrimonio ficte contracto fidem nulla ratione facere possit, et cons. judex, ut debet, pronuntiet pro primo illo matrimonio, atque ad cohabitandum, intentata etiam excommunicationis poena, compellat, potius ejusmodi censuram utpote quae animam non ligat, sustinere, quam primae sponsae per carnalem copulam conjungi debet, ut statuitur *cap. inquisitioni* 44. *de sent. excomm.* 2. Si damnum deceptae illatum alio modo compensari possit; quia haec obligatio non oritur vi solius contractus, qui ob defectum consensus nullus, et irritus fuit, sed ob damnum deceptae inde consecutum. 3. Si deceptor in longe altiori statu sit positus; quia matrimonia inter dispares infelices solent habere exitus. 4. Si contrahens manifesta consensus ficti indicia praebuit; quia tunc foemina seipsam decepit. 5. Si decepta virginem se esse falso jactavit; tunc enim una deceptio per aliam tollitur, ac veluti compensatur. 6. Si ex tali matrimonio timeantur secutura scandala, et infelices exitus. Si decepta, cognita deceptione, aliam compensationem sponte recipiat. Videantur DD. *n. praeced. cit.*

270

Dub. 3. an, quando matrimonium irritum fuit ex defectu consensus, quia alter conjugum ficte, vel gravi metu coactus contraxit, tunc sufficiat, si hic solum postea consensum in matrimonium renovet, an vero necesse sit, ut uterque denuo consentiat? Hoc secundum affirmant Felin. *in cap. ex parte Deciani* 33. *n.* 11. *de rescript.* Palatios *in* 4. *dist.* 27. *D.* 1. *fol.* 566. *col.* 2. Barth. de Ledesm. *de matr. dub.* 19. *fol.* 1297. Pal. *tract.* 28. *D.* 2. *part.* 6. *n.* 3. Rationem dant 1. quia defectus consensus non minus dirimit matrimonium, quam aliud impedimentum dirimens. Sed quando contractum illud est cum alio impedimento dirimente, ut illo per dispensationem sublato, matrimonium convalescat, necessarius est novus consensus ex parte utriusque. Ergo etiam, ut convalescat, quod invalide contractum est ex defectu consensus. 2. Si sufficeret suppleri consensum ex parte ejus, qui ficte contraxit, alterius consensus verus deberet habitualiter perseverare adhuc, quando suppletur defectus consensus a deceptore. Atqui non perseverat eo usque, quia habet annexam conditionem, si etiam alter conjux vere consentiat,

quod cum non statim fiat, etiam evanescet consensus ab altero vere positus. 3. Matrimonium ex una parte claudicare non potest. Claudicaret autem, si consensus unius posset manere validus posito consensu ex altera parte invalido. Igitur ex utraque parte consensus invalidus erit: quando autem ex utraque parte invalidus consensus est, ex utraque parte repeti debet: ergo etc.

271

Verum haec argumenta licet probabilem admodum reddant sententiam, pro qua adducuntur, non difficilem tamen et ipsa responsionem patiuntur. *Ad* 1. Nego paritatem: nam quando consensus cadit in personas laborantes alio quodam impedimento dirimente, consensus ex utraque parte invalidus est; at quando unus contrahit ficte, alter vere, consensus ex una solum parte invalidatur. *Ad* 2. consensus alterius verus tamdiu perseveret moraliter, quandiu explicite, vel implicite non revocatur; ponitur autem non revocatus: ergo etc. Ad id, quod additur, consensum nempe decepti habere annexam conditionem, si etiam alter statim vere consentiat, frustra additur, neque sine ratione supponi debet. *Ad* 3. matrimonium claudicare nequit, ita, ut sit legitimum absque vero utriusque consensu; potest autem claudicare ita, ut consensus unius, dum non revocatur sufficiat ad matrimonium, quando postea ulterius consensus accesserit, ut contingit, quando consensus praestantur diverso tempore.

272

Quare ad propositum dubium dico probabilius sufficere, si ille, qui illegitime consensit, denuo consentiat. Ita Sylv. *V. matrimonium* 8. *quaest.* 2. *dict.* 6. *quaest.* 11. *dict.* 4. Navar. *man. cap.* 22. *n.* 51. *fin.* Sanchez *l.* 2. *de matr. D.* 32. *n.* 9. Guttier. *cap.* 46. *de matr. n.* 14. Coninck *D.* 24. *dub.* 7. *n.* 58. *in fin.* Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *part.* 2. *cap.* 6. *n.* 1. Pirh. *hic n.* 83. Konig *ibid. n.* 103. *et* 128. et alii apud istos. *Ratio est*, quia cum consensus alterius validus de se fuerit, et sufficiens ad matrimonium, nec revocatus fuerit, jam ex parte istius consensus nihil desideratur, solum autem deest consensus illius, qui ficte, aut metu consensit; ergo hoc accedente, matrimonium convalescet. *Conf.* Si ficte, vel metu consentiens nullum omnino tunc praestitisset consensum, sed solum interjecto spatio temporis, valeret matrimonium, modo consensus alterius in sua priori virtute maneat. Atqui is, qui ficte, aut metu consensit, perinde se habet, acsi non consensisset, cum is consensus fuerit omnino nullus: ergo satis est, si manente in virtute priori consensu, ipsi solus consentiat; quod facere potest, nulla intimatione de hoc facta alteri conjugi, et ut putat Sanch. *l. cit. n.* 11. aliis *cit.* solum interne, et in corde suo; quia hoc solum defuerat.

273

Quaeritur 6. quomodo consensus matrimonialis sit exprimendus? *Certum est* exprimendum per signa externa; quia matrimonium habet rationem contractus, qui cum celebretur inter homines interiora cordis ignorantes, necessario petit, ut consensus in illud exprimatur signo externo; Sanch. *l.* 2. *D.* 30. *n.* 1.

Dub. 1. utrum sufficiat consensum istum exprimi signis aliis, vel necessario desiderentur verba? Tres sunt sententiae. *Prima* putat verba in potentibus loqui necessaria esse ad valorem matrimonii, sed jure ecclesiastico tantum, quo introductum sententiae istius fautores existimant impedimentum dirimens in valentibus loqui, quando scilicet solis signis contrahunt; quod tum ex aliis textibus, tum vero maxime deducunt ex *cap. tuae* 25. *hoc tit.* ibi, *necessaria sunt*, *quantum ad ecclesiam*, *verba consensum exprimentia;* et additur, quod *surdi*, *et muti possint contrahere sine verbis;* ubi isti excipiuntur a regula prius tradita. Atqui exceptio firmat regulam in casibus non exceptis; igitur valentes loqui sine verbis non possunt contrahere.

274

Secundo docet verba saltem requiri de necessitate praecepti ecclesiae: quod tamen moderantur triplici exceptione. 1. In mutis; quia his executio praecepti est impossibilis. 2. Si praecessit tractatus de matrimonio contrahendo; tunc enim putant verba in contractu matrimoniali nulla desiderari. 3. Si unus verba protulit; nam tunc volunt sufficere, si alter consensum suum per signa explicet. Deducunt et ipsi doctrinam suam ex jure, praesertim vero ex *cap. licet de spons. duor.* ibi, *si inter virum*, *et mulierem legitimus consensus interveniant de praesenti*, *ita quidem*, *quod unus alterum in suo mutuo consensu verbis consuetis expresse recipiat*, *etc.* quae verba videntur iudicare saltem praeceptum.

275

Tertia sententia, eaque omnino retinenda cum Covar. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 4. *pr. n.* 1. Sanch. *lib.* 2. *de matr. D.* 31. *n.* 5. *et seqq.* Pont. *lib.* 2. *cap.* 7. *n.* 14. Coninck *D.* 24. *dub.* 8. *concl.* 4. Pal. *n.* 28. *D.* 2. *p.* 7. *num.* 2. *et seqq.* Bosco *sect.* 4. *concl.* 3. *n.* 129. card. de Luca *disc.* 2. *de matr. n.* 14. Konig. *hic n.* 108. *vers. nihilominus*, magnif. P. Schmier *part.* 2. *de matrim. cap.* 2. *n.* 44. *et seqq.* sustinet etiam in loqui valentibus ad exprimendum consensum sufficere signa distincta a verbis. Idque verum est, sive quaeratur, an ista sufficiant ad valorem matrimonii, sive quaeratur, an sufficiant ratione praecepti. *Primum*, quod verba formalia non requirantur ad valorem, patet, quia non requiruntur ad valorem alio-

rum contractuum; id autem sufficit ad valorem matrimonii, quod sufficit ad valorem aliorum contractuum, nisi speciali jure diversum aliquid statutum sit de matrimonio. *Secundum*, quod non requirantur ex necessitate praecepti, inde patet, quia nuspiam extat praeceptum istud ecclesiae. Addo tamen cum Pal. *l. cit. n.* 5. valde decens esse, ut contrahentes suos consensus verbis exprimant: imo istud aliquando ratione scandali, et ne dubius reddatur contractus, sub peccato mortali necessarium erit.

276

Neque aliud probatur ex *cap. tuae*, *et cap. licet cit. Ad primum* respondet Sanchez cum aliis *supra*, verba esse necessaria quoad ecclesiam; id, quoad clariorem probationem; et hinc non excluditur alius probandi modus; quod enim necessarium non est quoad substantiam, sed quoad probationem, potest per aequipollens impleri. Vel, ut idem Sanchez existimat, dici potest verba esse necessaria, i. e. utilia ad meliorem probationem. *Ad secundum* plus ex eo textu non eruitur, ut monet Pal. *loc. cit. n.* 4. quam quod matrimonium regulariter perficiatur verbis, non quasi necessaria sint absolute, sed quia sunt signa aptiora consensus.

277

Dub. 2. quid potissimum spectandum sit in verbis, per quae contrahentes consensum suum exprimunt? Resp. Potius est spectanda intentio, quam sensus verborum; quia verba intentioni deserviunt, et non intentio verbis, quae solum inventa sunt, ut per ea intentionem suam quisque exprimat. Et hinc, si intentio desit, qualiacunque sint verba, in foro conscientiae, et coram Deo, nulla sponsalium, aut matrimonii obligatio oritur; et e contrario, si adsit intentio contrahendi matrimonium, eaque manifestetur externo aliquo, et tali signo, ut ambo contrahentes intelligant se mutuo velle contrahere matrimonium, id satis est, neque refert, quae verba apposuerint; Sanchez *l.* 1. *de matr. D.* 18. *n.* 2. Pirh. *hic n.* 85.

278

Dixi *in foro conscientiae*; nam in foro externo, si de verborum interpretatione dubitetur, non statur intentioni contrahentium (quia haec ecclesiam latet) sed interpretatio facienda est secundum communem loquendi usum, sive in eo sensu, quo communiter a recte intelligentibus accipiuntur; Sanch. *loc. cit. n.* 4. Pal. *D.* 2. *part.* 8. *n.* 1. Pirh. *n.* 1. 85. *cit. not.* 3. quia, ut *l. Labeo* §. *Servius* 2. *ff. de suppell.* dicitur, *non ex opinionibus singulorum, sed ex communi usu nomina exaudiri debent. Excipitur*, nisi tempore contractus constet aliam fuisse mentem contrahentium; nam tunc neque in foro externo matrimonium haberi pro valido poterit. Talis casus est, si ali-

qui rudes, et simplices, existimantes matrimonium non esse contractum perpetuum, vellent tantum ad tempus inter se contrahere matrimonium, et ad cohabitandum se obligare non in perpetuum, sive usque ad mortem, idque sufficienter exprimerent; tale enim matrimonium foret nullum etiam in foro externo si in hoc sufficienter constet de hac contrahentium intentione, quibuscunque demum contrahendo usi sint verbis.

279

Dub. 3. quam fidem mereatur interpres, si contingat per illum celebrari matrimonium? Resp. Illi danda est fides integra, cum fuerit communi contrahentium consensu electus. Ita Bartol. *in l.* 1. *§. fin. n.* 2. *ff. de V. O.* Jason. *ibid. n.* 7. Covar. *p.* 2. *de sponsal. cap.* 4. *§.* 1. *n.* 3. Sanch. *lib.* 3. *de matr. D.* 39. *n.* 4. Pirh. *hic n.* 83. *not.* 5. et alii communiter. Et hinc si dubium incidat ex eo, quod alter contrahentium dicat se non intellexisse verba interpretis, ad hunc recurrendum est; et si adhuc maneat dubium, consulendus est communis sensus, et significatio verborum, quibus interpres, et cum eo contrahens usus est, juxta *cap. ex litteris* 7. *hoc tit.* et tradit *ibidem* gloss. *V. intellexerit* cum *citt.*

280

Quaeritur 7. an validum sit matrimonium contractum, non servata lege, vel consuetudine loci, seu regionis? Respond. affirmative. Ita statuitur *cap. de Francia* 1. *hoc tit.* et notat *ibid.* Host. *V. superinduxit*, Abb. *n.* 3. *et* 7. Pirh. *hic num.* 89. *Ratio est*, quia matrimonium oritur ex lege, et institutione divina. Atqui huic juri praejudicare lex humana, qualis etiam est consuetudo, non potest. Valebit ergo matrimonium, si habeat ea, quae alias ad illius valorem requiruntur, etiamsi aliter disponat lex, vel consuetudo loci obtineat; quia non potest matrimonium semel legitime contractum quoad substantialia irritare, vel tollere.

281

Dixi autem, *non servata consuetudine, vel statuto loci, aut regionis*; nam lege pontificia forma contractus matrimonialis immutari potest, uti defacto immutatus est a trid. dum matrimonia clandestina sustulit.

Addidi *quoad substantialia*; nam circa accidentalia, et accessoria matrimonii consuetudo patriae, et regionis, in qua contrahitur matrimonium, potest disponere, ut Abb. *n.* 7. *citt.* Pirh. *n.* 89. *not.* 2. Konig. *hic n.* 39. advertunt. Talia sunt, ut nullum conjugium fiat sine dote, ut sponsus, et sponsa benedicantur a sacerdote, et a paranymphis offerantur, etc.

§. II.

De matrimonio , quatenus est sacramentum.

SUMMARIUM

282

Quaeritur 1. an matrimonium sit sacramentum? Resp. hic distinguendum esse inter matrimonia , prout contrahebantur in lege antiqua , et inter ea , quae a fidelibus contrahuntur in lege nova.

De matrimonio *in lege veteri* conveniunt DD. orthodoxi cum acatholicis , quod tantum fuerit contractus naturalis , et non sacramentum , nisi late , et improprie , quatenus scilicet aliquo modo figurabat conjunctionem Dei cum homine per gratiam, et Christi cum ecclesia per carnem , prout colligitur ex *cap. gaudemus* 8. *de divor. cap. debitum* 5. *de bigam.* et tradit Leo *epist.* 92. *ad rustic.* August. *l.* 2. *de nupt. c.* 21.

283

Idem haeretici plerique nostri temporis contendunt de matrimonio fidelium *in lege nova*; quibus quoad hoc puuctum favet Duran-

dus *in 4. dist.* 26. *quaest.* 3. dicens non esse proprie, et univoce sacramentum, nec gratiam conferre: quod probabile judicat Paludan. *dist. cit. quaest. 4. princ. n.* 2. in quorum sententiam videtur facere *cap. veniens* 3. *de presbyt. non baptiz.* ubi Innocentius III. dicit, *sacramentum conjugii, et eucharistiae a non baptizatis recipi posse*; quod fieri non posset, si matrimonium proprie sacramentum foret, cum baptismus sit janua, et necessaria dispositio ex divina institutione ad reliqua sacramenta suscipienda. *Confirmari* hoc etiam posset ex eo, quia ecclesia non potest irritare sacramentum. Potest autem irritare matrimonium; ergo etc.

284

Sed dicendum, matrimonium novae legis, inter fideles contractum, esse vere, et proprie sacramentum: est de fide, et definitum a conciliis florent. *decret. union.* §. *quinto*, et trid. *sess.* 7. *can.* 1. *de sacram. in gen. et sess.* 25. *can.* 1. *de sacram. matrim.* contra lutheranos, et alios sectarios; nam quamvis initio matrimonium tantum fuerit contractus civilis, et ut talis institutus a Deo in paradiso, Christus dominus tamen in lege nova eundem elevavit ad statum, et dignitatem sacramenti, eique dedit viam sanctificandi contrahentes rite dispositos; quod indicat Paulus *Eph.* 5. *vers.* 32. ubi de conjugio loquens, *magnum*, inquit, *hoc sacramentum est*; *ego autem dico in Christo, et ecclesia.* Agnovit hoc etiam pridem s. Augustinus, quando *libr. de fid. et operib. in ecclesia*, inquit *nuptiarum non solum vinculum, sed etiam sacramentum commendatur.* Eratque hoc omnino conveniens, ut dignitatem, et vim sacramenti acciperet; cum enim ex Christi lege, *Matth.* 5. *et* 19. ejusdem vinculum sit perpetuum, et vi illius teneantur conjuges ad cohabitationem perpetuam, quae gravissima iisdem imponit onera, intolerabile jugum foret, nisi ipsi annexuisset gratiam suam divinam ad haec onera facilius sustinenda.

285

Neque contrarium probatur ex *cap. veniens citat.* id enim intelligi debet de susceptione matrimonii in ratione contractus, et de susceptione eucharistiae materiali. Adde, quod ibi Innocentius, non definiendo, sed dubitando ea verba protulerit, prout advertit Rebell. *lib.* 2. *de matrim quaest.* 3. *n.* 16. Pontius *lib.* 1. *cap.* 6. *n.* 5. Pal. *tract.* 28. *D.* 2. *p.* 2. *n.* 1. *Ad conf.* ecclesia tantum irritat contractum, quo irritato, desinit esse sacramentum, quod contractui annexum est. Deinde retorquetur argumentum; nam ecclesia etiam non potest irritare sacramentum poenitentiae, potest tamen jurisdictionem necessariam ad absolvendum tollere, et sic facere, ne sacramentum fiat.

286

Quaeritur 2. quando institutio ista a Christo facta sit? Resp. De hoc diversae sunt DD. sententiae. Nam 1. aliqui apud Viguer. *l. 16. inst. can.* §. 7. *vers.* 1. et Ledesm. 2. *p.* 4. *quaest.* 44. *art.* 2. dicunt matrimonii sacramentum institutum esse, *Joann.* 2. dum Christus interfuit nuptiis; alii cum Sanchez *lib.* 2. *de matr. D.* 4. *n.* 5. Laym. *lib.* 5. *tract.* 10. *p.* 2. *cap.* 2. *n.* 1. Pal. *tract.* 28. *D.* 2. *p.* 1. *n.* 6. volunt *Joan.* 2. matrimonium quidem a Christo approbatum esse, institutum tamen, quando, *Matth.* 19. *vers.* 7. Christus, repudii libello antiquo, id, sicut ab initio fuit, insolubile imposterum esse jussit verbis, *quod Deus conjunxit, homo non separet*: 3. alii cum Tann. *D.* 8. *quaest.* 2. *dub.* 2. *n.* 26. existimant, institutum fuisse tempore 40. dierum quibus Christus post passionem suam praebuit seipsum vivum Apostolis loquens de regno Dei, h. e. de pertinentibus ad statum ecclesiae; *Act.* 1.

287

Similis controversia est de institutione primaeva matrimonii in ratione contractus; nam aliqui, quos refert Sanch. *D.* 4. *cit. n.* 2. putant immediate institutum fuisse ab Adamo, illis verbis, quae Deo inspirante, protulit; *hoc nunc os ex ossibus meis*: *Gen.* 2. Sed verius institutio tribuitur immediate ipsi Deo, dum *Gen.* 1. dixit: *crescite, et multiplicamini*; nam tunc Deus fecit copiam illis, ut jungerentur, et mutuam corporum traditionem concessit, in quo matrimonium consistit. Unde dicendum, per verba illa Adami institutionem a Deo factam magis fuisse declaratam, eo fere modo, quo institutio extremae unctionis, facta per Christum, fuit declarata per Apostolum Jacobum.

288

Quaeritur 3. quid sit sacramentum matrimonii, seu quae sit essentia illius physica, et metaphysica? Resp. *Essentia metaphysica* matrimonii in definitione illius consistit, physica in materia, et forma. Definitio matrimonii, ut sacramentum est, a plerisque DD. saltem quoad sensum, haec ponitur: *est conjunctio maritalis, spiritualis gratiae collativa*; vel: *est contractus, marem, et foeminam, nullo jure impeditos, ad individuam vitae societatem, et corporum ad actus conjugales traditionem mutuam obligans, iisque rite dispositis conferens gratiam sanctificantem.*

289

De materia et forma variae sunt sententiae, ut videre est apud Sanch. *l.* 1. *de matrim. D.* 5. Canonistis familiarior, et expeditior opinio est illorum, qui dicunt, quod *materia matrimonii remota*, et circa quam sacramentum istud versatur, sint ipsamet corpora con-

jugum, ad generationem prolis idonea; *proxima* vero, et ex qua matrimonii sacramentum constituitur, sit ejusmodi corporum actualis, et mutua traditio, et acceptatio: *forma* denique utriusque in eam traditionem, et acceptationem consensus, verbis, vel aliis signis expressus. Ita Vasq. *D.* 3. *de matrim. cap.* 4. Hurtad. *D.* 3. *de matrim. n.* 79. Guttier. *cap.* 41. *de matrim. num.* 1. *vers. tertia sententia*. Pal. *tr.* 28. *D.* 2. *p.* 3. *n.* 2. Zoes. *hic n.* 63. Schamb. *n.* 123. Konig. *n.* 102. Vviest. *n.* 153. magnif. P. Schm. *p.* 2. *de matr. c.* 2. *numer.* 33.

290

Ratio est, quia matrimonii, ut sacramentum est, non alia est materia, et forma, quam sit ejusdem, qualenus contractus est, nam iste a Christo Domino non est mutatus, sed tantum clevatus ad statum, et dignitatem sacramenti: atqui matrimonii, ut contractus est, materia remota sunt corpora habilia, proxima eorumdem traditio, et acceptatio, forma consensus contrahentium in traditionem, et acceptationem mutuam: ergo etc. *Conf.* a pari; nam materia remota emptionis venditionis sunt res in cum contractum deductae; proxima obligatio tradendi mercem pro pretio, et pretium pro merce; forma mutuus consensus in obligationem istam per verba, aut alia signa externa expressus: Idem autem videtur dicendum de matrimonio: ergo etc.

291

Quaeritur 4. quis sit minister sacramenti matrimonii? Melchior Canus *lib.* 8. *de loc. cap.* 5. *ad* 5. tametsi fateatur, matrimonium, quatenus est contractus, confici per ipsos contrahentes, contendit tamen, ejusdem, qualenus sacramentum est, ministrum esse sacerdotem; quod probat. 1. quia Eugenius IV. *in decret. un.* §. *septimum* defiuit omnia sacramenta verbis tanquam forma perfici; atqui verba contrahentium necessaria non sunt, quia suppleri per signa possunt, ut dictum est *n.* 275. ergo affirmandum est verba sacerdotis necessaria esse, illisque sacramentum perfici, sicut alia omnia sacramenta perficiuntur: 2. actio sacramentalis est actio sacra. Igitur requirit ministrum sacrum, et formam sacram. 3. *trid. sess.* 24. *cap.* 1. *de reform. matr.* jubet, ut parochus, habito consensu contrahentium, proferat ea verba, *ego vos in matrimonium conjungo in nomine Patris etc.* ergo vere parochus conjungit, et conficit sacramentum, ne verba sint falsa: 4. In ceteris sacramentis minister est sacerdos, ex instituto per sacri ordinis susceptionem ordinatus, ut sit minister sacramentorum: ergo etiam in matrimonio: 5. Si contrahentes essent ministri istius sacramenti, casu, quo, dum contrahunt, existunt in statu peccati mortalis, duplex peccatum mor-

tale contraherent, unum recipiendo sacramentum, alterum administrando: sequela est contra persuasionem contrahentium, qui unico peccato ligari eo casu se credunt; ergo etc.

292

Sed indubitata sententia est, quod hujus sacramenti minister non sit sacerdos, sed ipsi contrahentes: ita Sot. *in* 4. *dist.* 26. *quaest.* 2. *art.* 3. *vers. hanc autem*: Bellarm. *l.* 1. *de matr. c.* 6. *et duob. seqq.* Suar. *tom.* 1. *de sacram. quaest.* 65. 16. *sect.* 1. Henriq. *l.* 11. *de matr. cap.* 2. *n.* 7. Petr. de Ledesm. *de matr. qu.* 42. Gutticr. *c.* 43. *de matr. n. n.* 2. Pont. *lib.* 1. *cap.* 8. *n.* 3. Pal. *tract.* 28. *D.* 2. *p.* 4. *n.* 2. Vallens. *hic* §. 6. *n.* 3. Pirh. *n.* 77. Schamb. *n.* 124. Vviest. *n.* 146. Colligitur 1. *ex florent.* quod in decreto *cit.* §. *septimum* causam matrimonii efficientem statuit mutuum consensum regulariter per verba de praesenti expressum: atqui hic consensu non a sacerdote ponitur, sed a contrahentibus: ergo etc. 2. *Ex trid.* quod *sess.* 24. *cap.* 1. *de reform. matrimon.* matrimonium sine parocho, et testibus contractum irritat; ergo antea, si sine istis contractum fuit, validum fuit: non autem in ratione contractus tantum; quia, ut *infra n.* 302. dicam, in fidelibus ratio sacramenti separari non potest a ratione contractus: igitur validum fuit in ratione sacramenti. Validum vero non fuisset, si sine legitimo ministro fuisset contractum: ergo etc. 3. *Ex ratione*; nam sacramenti cujusque minister est, qui ponit ejusdem formam: atqui hanc ponunt in matrimonio, non sacerdos, sed contrahentes etc.

293

Rationes in contrarium adductae exigui sunt momenti. *Ad* 1. Verba in matrimonii contractu regulariter adhibentur, tametsi signis celebrari possit. *Ad* 2. Actio sacramentalis sacra est, quia est causa sacramenti, et sanctificantis gratiae; non vero quasi procedat a ministro consecrato; alias baptismus collatus a laico non esset sacramentum, cum laicus non sit ad id consecratus. *Ad* 3. Verba illa, ut notat Sanchez *loc. cit. n.* 6. proferuntur a sacerdote, non tanquam ministro sacramentum administrante, sed declarante, seu confirmante, quod inter ipsos contrahentes fit, aut factum est, adeoque id sacerdos non efficit, sed confirmat, seu approbat. Deinde sacerdos assistens etiam aliis verbis uti potest juxta receptum cujusque provinciae ritum, ut addit *trid. cap.* 1. *cit. Ad* 4. Sicut speciale, ac proprium est sacramenti matrimonii, quod consistat in contractu ipsorum suscipientium, ita etiam speciale, ac proprium est ejusdem, quod ipsimet suscipientes hoc sacramentum sint ministri ejusdem: *Ad* 5. Non pauci DD. negant, quod contrahentes, quatenus sunt minister sacramenti matrimonii, peccent mortaliter, cum

ad id munus non sint consecrati. Sed juxta principia *lib.* 3. *tit.* 1. *n.* 15. jacta probabilius est esse peccatum mortale, eo quod sint instrumentum Christi ad gratiam conferendam; decet autem instrumentum causae principali esse conforme: ergo etc.

294

Quaeritur 5. quando a fidelibus efficiatur sacramentum, an in ipso contractu matrimonii, ut adeo consistat in usu, an vero perseveret, instar sacramenti Eucharistiae, post contractum praeteritum? Hoc secundum affirmant Bellarm. *lib.* 1. *de matrimon. capit.* 6. Sanchez *lib.* 2. *de matrim. D.* 5. *n.* 7. Layman. *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 2. *n.* 4. ex ratione, quia pro tota vita significat admirabile, et insolubile illud conjugium, sive unionem Christi cum ecclesia contractam per mysterium incarnationis, de qua Joannes *cap.* 1. *v.* 14. *Verbum,* inquit, *Caro factum est*, *et habitavit in nobis*: *Conf.* Eucharistia est sacramentum, non tantum, quando est in fieri, sed tale etiam manet postea, dum est in facto esse: quia species permanentes sunt signum sensibile interni alimenti per gratiam. Ergo et sacramentum matrimonii permanebit; quia manet vis significandi.

295

Sed verius est, solum matrimonii contractum proprie dictum sacramentum esse. Ita Coninck *D.* 24. *dub.* 2. *n.* 11. Pal. *tract.* 28. *D.* 2. *p.* 2. *n.* 3. Bosco *de matr. D.* 11. *sect.* 4. *concl.* 3. *n.* 132. Vviest. *hic numer.* 103. magnif. P. Schmier *p.* 2. *de matrim. cap.* 1. *n.* 32. *Ratio est*, quia sacramentum ex divina institutione est gratiae signum practicum, ex opere operato sanctificans suscipientem, ut dixit concil. florent. *in decreto Eugenii*, et colligitur ex trid. *sess.* 7. *per totam*; atqui haec gratia ex communissima DD. sententia confertur conjugibus ex opere operato in ipso contractu matrimonii, non vero in ejusdem usu; ergo etc.

296

Ad argumentum contrarium matrimonium vim illam significandi habet, non qua sacramentum est (quia alias significatio haec competeret etiam matrimonio rato) sed quod consummatum sit: quod inde patet, quia hanc unionem significat etiam matrimonium a conjugibus in infidelitate initum, et consummatum ab iisdem ad fidem conversis, licet ne tum quidem sacramentum fiat, ut *n.* 310. dicetur. *Ad conf.* negatur paritas cum eucharistia. Disparitas est, quia eucharistia, postquam in sacrificio missae confecta est, usu suo ex opere operato suscipientem sanctificat: contra matrimonium solum sanctificat, dum fit, non vero, dum factum est. Igitur cum de ratione sacramentorum novae legis sit esse signum praticum gratiae, eucharistia merito dicitur sacramentum in facto esse, matrimonium

vero solum, dum sit. Quodsi adhuc contendas, hoc nomen etiam matrimonio in facto esse competere, concedam esse sacramentum, sed late acceptum pro signo rei sacrae divinitus instituto.

297

Quaeritur 6. an sacramentum sit matrimonium inter absentes per procuratorem contractum? Pro negativa citantur Durandus, Canus, Victoria, Martinus, et Bartholomaeus de Ledesma, et alii apud Guttier. *cap.* 43. *de matrim. n.* 10. *Fundantur* 1. quia perceptio, et confectio sacramenti est actus personalis, ut constat in omnibus aliis sacramentis. Sed actus personalis per alium exerceri non potest; et ideo cetera sacramenta substitutum non admittunt. Ergo idem dicendum de matrimonio. 2. Si matrimonium per procuratorem contractum sacramentum esset, sequeretur, quod dormiens non tantum recipere gratiam, sed etiam peccare posset; nam si eo tempore, quo procurator nomine ipsius contrahit matrimonium, sit rite dispositus, recipiet gratiam, sin minus, peccabit. 3. Sequeretur item, quod idem dormiens possit conficere sacramentum; neque enim procurator id conficit, sed principalis, cujus nomine contrahit. Sequela videtur esse contra communem doctrinam, quae in ministro sacramenti requirit intentionem actualem, saltem virtualiter perseverantem, cujus habendae dormiens capax non est. 4. Absolutio sacramentalis non potest dari absenti; quia forma absolutionis *absolvo te*, in praesentem dirigitur; atqui non minus in praesentem dirigitur forma matrimonii, *accipio te in meum etc.* 5. Cum parochus assistens matrimonio profert verba illa, *ego vos conjungo*, pronomen *vos* non minus requirit praesentiam subjectorum, quam pronomen *te* in forma baptismi, et poenitentiae: ergo absens non minus est incapax sacramenti matrimonii, quam sacramenti baptismi, vel poenitentiae. 6. Si matrimonium contractum per procuratorem valeret in ratione sacramenti, valeret etiam contractum per epistolam.

298

Sed his non obstantibus, dicendum matrimonium etiam per procuratorem initum vere, ac proprie sacramentum esse. Ita Sot. *in* 4. *dist.* 1. *art.* 3. *vers. ut vero*, Philiarc. *de offic. sacerd. tom.* 1. *p.* 2. *l.* 2. *c.* 2. Covar. *part.* 2. *de sponsal. c.* 1. §. *un. n.* 5. Sanch. *lib.* 2. *de matrim. D.* 11. *n.* 27. Guttier. *c.* 43. *de matr. n.* 10. Coninck *D.* 24. *dub.* 9. *num.* 67. Palao *tr.* 28. *D.* 2. *p.* 8. *n.* 9. Bosco *sect.* 6. *concl.* 1. *n.* 18. Pirh. *hic num.* 80. Schamb. *n.* 33. *et seqq.* Konig *n.* 101. *vers. affirmativam*, Vviest. *n.* 157. *in fin.* magnif. P. Schmier *p.* 2. *de matr. c.* 2. *n.* 26. ceterique communiter. *Ratio est* 1. Quia omne matrimonium legitimum inter baptizatos est sacramentum; neque enim, ut *infra n.* 302. dicetur,

a fidelibus contrahi matrimonium potest, quod sit validum in ratione contractus, quin etiam contrahatur validum in ratione sacramenti. Atqui, ut dictum est *n.* 249. matrimonium per procuratorem contractum valet in ratione contractus; ergo valebit etiam in ratione sacramenti. 2. Quia Christus elevans naturalem matrimonii contractum ad esse sacramenti, nihil aliud requisivit in baptizatis, quam id, quod requiritur ad legitimum contractum matrimonii; igitur, cum, uti mox dictum est, matrimonium per procuratorem initum valeat in ratione contractus, etiam sacramentum erit. 3. Quia concilia generalia dicunt, quod matrimonium, quod ante legem evangelicam erat contractus civilis, modo sit sacramentum; neque enim Christus elevando matrimonium ad rationem sacramenti immutavit illius naturam; atqui ante legem evangelicam matrimonium per procuratorem initum valebat in ratione contractus, quia neutiquam divertebat in hoc a reliquis contractibus; igitur nunc initum per procuratorem valet etiam in ratione sacramenti.

299

Ad argumenta contraria facilis est responsio. *Ad* 1. id peculiare est in sacramento matrimonii prae reliquis sacramentis, quod actio sacramentalis in ipso non sit omnino personalis, sed per substitutum recipi, et conferri possit. Ratio disparitatis est, quia sequitur naturam contractus: unde sicut isti, ita etiam matrimonium iniri per procuratorem poterit. *Ad* 2. non est inconveniens dormientem peccare mortaliter, aut gratiam recipere ratione consensus in vigilia habiti; id enim contingit etiam in eo, qui volens baptizari, baptizatur dormiens. Peccatum igitur contrahentis per procuratorem in hoc consistet, quod non procuraverit sibi statum gratiae pro eo tempore, quo verisimiliter credebat fore, ut procurator nomine ipsius contraheret, ad quod tenetur, ut bene aliis *citt.* Sanch. *loc. cit.* *n.* 30. *Ad* 3. contrahens matrimonium per procuratorem sacramentum conficit vi intentionis praeteritae, qua procuratori mandatum dedit ad contrahendum: quod sufficit in sacramento matrimonii, quamvis in aliis sacramentis non sufficiat; quia in sacramento matrimonii materia et forma non necessario ponuntur simul, et in uno continuo, ut in sacramentis aliis, cujus ratio est iterum natura contractus, cujus naturam matrimonium sequitur. *Ad* 4. ex eodem fundamento negatur paritas; cum enim naturae contractus non repugnet illum cum absente iniri, etiam non repugnabit matrimonio. Aliud est in absolutione in foro poenitentiae; nam hoc cum mere internum, et occultum sit, et a dispositione poenitentis praesenti pendeat, mirum non est, quod absolutio in eo foro data praesentiam ministri, ac poenitentis requirat, ut sic ille hujus dispositionem co-

gnoscat: *ad* 5. verba illa, *ego vos conjungo etc.* quae parochus matrimonio assistens profert, essentialia non sunt, sicut essentialia sunt in forma baptismi verba, *ego te baptizo*, et in forma sacramenti poenitentiae, *ego te absolvo*: cons. verba illa parochi assistentis matrimonio suppleri possunt per alia aequipollentia, quae dirigantur in procuratorem absenti principali. *Ad* 6. concedo sequelam, quae nihil absurdi continet, modo epistola, quae utriusque contrahentis consensum continet, legatur coram parocho, et testibus; tunc enim nihil deest, quod requiritur a trid. et cons. nulla est ratio, quare non defacto etiam post tridentinum matrimonium ita initum valeat; de quo videatur *supra n.* 255.

300

Quaeritur 7. an sacramentum sit matrimonium, quod contraxerunt fideles ignorantes, quod matrimonium sit sacramentum? Resp. affirmative: modo intentionem habcant faciendi, quod faciunt ceteri fideles in contrahendo; nam ita intendent etiam ipsi facere, quod facit ecclesia, et sic nihil deerit requisitum ad rationem sacramenti. Ita s. Thom. *addit. quaest.* 51. *art.* 2. *ad* 2. Henriq. *lib.* 11. *de matr. c.* 11. *num.* 5. Sanch. *lib.* 2. *de matr. D.* 10. *n.* 6. Perez *D.* 19. *de matr. sect.* 10. *n.* 3. Vviest. *hic num.* 159. nam idem etiam contingit in baptismo, quem siquis putet fictionem esse, modo intendat facere, quod facit ecclesia, valide confert.

301

Dubium est, an fideles celebrare matrimonium possint, quod valeat in ratione contractus, non autem in ratione sacramenti, eo, quod istud contrahant cum intentione excludente sacramentum? Affirmant Scot. *in* 4. *dist.* 26. *q. unic.* §. *sed qualiter*, Hurtad. *D.* 3. *de matr. difficult.* 19. Vasq. *tom.* 2. *in* 3. *part. D.* 138. *cap.* 5. Rebell. *de oblig. just. part.* 2. *l.* 2. *quaest.* 5. *concl.* 1. Pont. *lib.* 1. *cap.* 9. *n.* 3. Konig *hic num.* 84. *vers. malo tamen. Moventur* 1. quia, ut constat ex concil. florent. *in decret. union.* §. *quinto* omnia sacramenta tribus perficiuntur, *rebus tanquam materia*, *verbis tanquam forma*, *et persona ministri conferentis sacramentum cum intentione faciendi*, *quod facit ecclesia.* Ergo si desit intentio ministri, sacramentum non perficitur. Deest autem si fideles intendant matrimonium inire in ratione solius contractus: ergo etc. 2. Conditiones defacto, aut jure impossibiles non obstant valori conjugii, modo non adversentur bono fidei, et prolis, aut conjugii dissolubilitati, ut patet ex *cap. fin. de condit. apposit.* ergo etiam non obstat conditio, excludens rationem sacramenti. 3. Neque ex conciliis, neque ex doctrina SS. PP. habetur, quod contractus matrimonialis, sine intentione conficiendi sacramentum initus, a Christo sit irritatus, imo

non defuerunt, qui cum Cano *de loc. theol. l.* 8. *cap.* 5. volunt, matrimonium, a fidelibus per procuratorem, aut epistolam inter absentes initum, valere dumtaxat in ratione contractus, non autem in ratione sacramenti. 4. Antequam matrimonium elevaretur ad rationem sacramenti, tota substantia matrimonialis contractus haberi potuit sine intentione conficiendi sacramentum, imo cum intentione hoc excludente. Atqui per elevationem istam legitimus contractus quoad substantiam non fuit mutatus: ergo etiam nunc sine hac intentione, imo cum intentione contraria haberi potest tota substantia matrimonialis contractus. 5. Matrimonium quod de jure naturali validum est, pro tali habendum est, donec id divino, vel ecclesiastico jure irritatum reperiatur; *extrav. antiquae Joan. XXII. de voto*; tale est matrimonium sine intentione conficiendi sagramentum, imo cum contraria etiam intentione initum, neque reperitur textus ullus aut divini, aut ecclesiastici juris, quo illud ita contractum sit irritatum; ergo etc. 6. Huic sententiae favet praxis inquisitorum, judicum, et communis sensus ecclesiae; matrimonia enim illorum fidelium, qui deflectunt ad judaismum, vera esse reputantur, cum tamen constet non contraxisse animo faciendi id, quod facit ecclesia, utpote qui id potius irrident, et ob eam causam secreto prius contrahunt, et postmodum in ecclesia se fingunt more catholicorum contrahere.

302

Sed longe verior est sententia negans, posse fideles baptizatos matrimonium contrahere, quod verum sit, et validum in ratione contractus; et rationem sacramenti non habeat. Ita Petr. de Ledesm. *de matr. q.* 42. *art.* 1. *dub.* 7. *in solut. ad* 1. *et* 2. Sanch. *l.* 2. *de matrim. D.* 10. *n.* 7. Coninck *D.* 24. *dub.* 2. *concl.* 4. Layman *l.* 6. *tract.* 10. *p.* 2. *c.* 2. *n.* 2. *vers. porro*, Pal. *tr.* 28. *D.* 2. *p.* 2. *n.* 5. Illsung. *Theol. pract. tract.* 6. *D.* 7. *n.* 37. Pirh. *hic n.* 73. Schamb. *n.* 120. Vviest. *n.* 161. *Ostenditur* 1. quia concilia Florent. §. *quinto*, *et* §. *septimum citt.* et Trid. *sess.* 24. *can.* 1. *de sacram. matrim.* cum dicunt fidelium conjugium vere, et proprie sacramentum esse, id dicunt indefinite, et sine distinctione, vel exceptione; igitur comprehendunt omnia matrimonia, quae a fidelibus valide ineuntur. 2. Quia fideles, dum contrahunt matrimonium, debent illud non ethnicorum, et gentilium, sed christianorum more, et secundum Christi institutionem contrahere: atqui secundum Christi institutionem est, omne matrimonium; quod apud fideles legitimum est in ratione contractus, etiam est sacramentum. Ergo qui volunt contrahere matrimonium, quod apud fideles legitimum sit in ratione contractus etiam volunt conficere sacramentum tert. quia qui vult unum ex duobus inseparabiliter secum connexis, etiam vult alterum ita connexorum. Atqui esse sacra-

menti apud fideles ex Christi institutione est omnino inseparabile ab esse matrimonii; ergo intentioni legitimae faciendi matrimonium, ut est contractus, repugnat intentio non conficiendi sacramentum. 4. Si a fidelibus matrimonium valide posset contrahi, quin contrahendo conficiant sacramentum, possent etiam licite rationem sacramenti a contractu matrimoniali separare, atque excludere, siquidem nulla lex divina, aut humana ostendi potest, quae eos adstringat ad utrumque conjungendum, si vere separari hae rationes possunt: imo aliquando ad vitandum sacrilegium, quod committunt sponsi contrahendo matrimonium in statu peccati mortalis, conduceret rationem contractus separari a ratione sacramenti. 5. Si ratio sacramenti in matrimonio posset separari a ratione contractus, male statuisset ecclesia, quod matrimonia, quae olim clandestine celebrabantur, fuerint rata et cons. sacramenta; nam cum peccatum non praesumatur, praesumi debuisset, quod ita contrahentes clam ad evitandam irreverentiam sacramenti, voluerint potius illud contrahere cum intentione excludendi rationem sacramenti a ratione contractus; atqui ecclesia matrimonia illa pro ratis, et cons. pro sacramento habuit, ut patet ex Trid. *sess.* 24. *c.* 1. *de reform. matr.* ergo etc.

303

Ex quo sequitur quid sentiendum sit de matrimoniis haereticorum, qui, dum contrahunt matrimonium, nolunt conficere sacramentum; nam distinguendum est: vel enim volentes ita contrahere, absolute, et nullo modo volunt suscipere sacramentum, vel solum nolunt suscipere sacramentum propter errorem speculativum, quo putant matrimonium non esse sacramentum, ita tamen, ut velint contrahere eo modo, quo fideles, et christiani in ecclesia Christi solent, et possunt contrahere. *Si primum*, nihil efficiunt; quia intentio posterior priorem elidit, ac destruit, cum, uti dictum est, esse, et ratio sacramenti ex Christi institutione sit inseparabilis a contractu matrimonii. *Si secundum*, nihilominus suscipiunt, et sibi invicem administrant sacramentum; quia error illorum particularis per intentionem generalem contrahendi matrimonium, prout illud a fidelibus potest, et solet contrahi, tollitur, vel corrigitur.

304

Neque obstant argumenta in contrarium *n.* 301. allata. *Ad* 1. Eo casu duae concurrunt intentiones in sic contrahentibus, una legitima contrahendi matrimonium, prout a fidelibus contrahi potest, et solet, altera erronea contrahendi illud in ratione solius contractus, quae cum merito de contrahentium mente praesumatur, quod velint contrahere valide, et non vivere in perpetua fornicatione, erit conditionata, si scilicet ratio contractus legitimi separari a ra-

tione sacramenti possit; igitur cum separatio haec ex institutione Christi fieri nequeat inter fideles, intentio haec secunda erronea operabitur nihil; cons. praevalebit prior generalis, quae hoc ipso virtualiter in rationem sacramenti fertur, quod feratur in rationem contractus legitimi, a qua ratio sacramenti apud fideles separari nequit. *Ad* 2. Negatur paritas; nam conditio rationem sacramenti excludens a matrimoniali contractu adversatur substantiae matrimonii; unde potius habebitur pro non adjecta, sicut aliae conditiones turpes, et impossibiles: vel si contrahentes absolute nolint contrahere sub ratione sacramenti, etiam vitiabitur matrimonium in ratione contractus, et contrahentes nihil omnino agent sic contrahendo. *Ad* 3. Hoc ipso, quod allegata concilia definivere, matrimonium fidelium sacramentum esse, etiam definivisse intelliguntur, quod ad illius valorem necessaria sit intentio conficiendi, et suscipiendi sacramentum: matrimonium, per procuratorem contractum, sacramentum non esse, dicunt quidem aliqui, sed improbabiliter, ut dictum est *supra nu.* 298. *Ad* 4. Retorsionem argumentum hoc patitur in matrimonio clandestino; nam ante trid. decretum, quo clandestina matrimonia sunt irritata, valuit intentio contrahendi clam, quam intentionem modo post illud decretum contrahentes habere non possunt. Directe respondeo, matrimonialis contractus substantiam per elevationem ad rationem sacramenti non fuisse immutatam; fuisse tamen annexam conditionem sacramenti, ita, ut sine hac matrimonium in ratione contractus non sit legitimum. *Ad* 5. Patet ex modo dictis, et probationibus allatis *n.* 302. *Ad* 6. matrimonia illorum vere sunt sacramenta; quia vere, et absolute intendunt facere, quod ecclesia requirit, ut sacramentum matrimonii consistat, nempe intendunt sibi invicem corpora ad usum conjugalem tribuere, quod est ab ecclesia pro sacramento matrimonii requisitum; tametsi ea non praestent, ut ecclesiae catholicae conformentur.

305

Quaeritur 8. an matrimonium a fidelibus contractum, sit duplex sacramentum, an unum tantum? Aliqui apud Petr. de Ledesm. *de matrim. quaest.* 42 *art.* 1. *dub.* 3. dicunt esse duo sacramenta partialia, et unum totale, sicut contingit in duplici eucharistiae specie. *Sed dicendum*, esse unicum tantum. Ita Petr. de Ledesm. *loc. cit.* Henriquez *lib.* 11. *de matrimon. cap.* 2. *n.* 1. *pr.* Sanchez *lib.* 2. *de matrimon. D.* 10. *n.* 5. Coninck *D.* 24. *dub.* 2. *n.* 24. Perez *D.* 19. *de matrim. sect.* 5. *n.* 4. Schambogen *hic n.* 16. Vviest. *ibidem num.* 158. et hoc teste melioris notae DD. ceteri. *Ratio est*, quia ad statum sacramenti elevatus est contractus matrimonialis inter fideles initus; atqui matrimonium, licet consensu, et acceptatione utriusque

contrahentis conpleatur, unicus tamen contractus est, unicum dumtaxat vinculum ad individuam vitae societatem, et actuum conjugalium exhibitionem obligans ex parte utriusque; ergo. *Neque* refert, quod recipiatur in utroque: quia est accidens solum morale, quod non repugnat recipi in subjecto duplici; sic enim etiam una potestas eligendi episcopum residet in toto capitulo. Ad id, quod ab adversariis additur de eucharistia, negatur paritas; nam in hac duplex species constituit sacramentum partiale duplex, quia quaevis species per se constat ex sua materia, et forma, habetque veram rationem signi, et gratiam confert, non ita contingit in matrimonio, quia in hoc utriusque consensus, et acceptatio unum constituit contractum, et unum signum repraesentans unicam unionem Christi cum ecclesia, quam unionem neuter consensus sine altero repraesentare potest; ergo etc. Ex quo sequitur solutio illius, quod

306

Dubitatur; an sacramentum sit matrimonium, quod fidelis cum infideli ex apostolica dispensatione init, ut quondam s. Monica cum Patritio patre sancti Augustini, Clothildis cum Clodovaeo francorum rege adhuc ethnico? Ita quidem Sot. *in 4. dist. 26. art. 3. fin* Joann. Eckius *tom. 4. homil. 73. de sacram.* existimantes, sacramentum esse, saltem ex parte conjugis fidelis: cui opinioni videtur patrocinari ratio; quia ejusmodi conjugium est verus matrimonialis contractus. Atqui huic, si a fideli sit initus, Christus contulit vim, et dignitatem sacramenti; ergo etc. *Conf.* Quia tale matrimonium tribuit sanctitatem aliquam conjugi etiam infideli contrahenti cum conjuge fideli, juxta illud 1. *Cor. 7. v. 14.* ubi Paulus, *sanctificatus est*, inquit, *vir infidelis per mulierem fidelem, et sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem*: ergo multo magis sanctitatem conferet parti fideli. Si autem hanc confert, sacramentum est: ergo etc.

307

Sed dicendum, non esse sacramentum etiam ex parte conjugis fidelis. Ita Angles *flor. p. 1. de matr. q. 12. de dispar. cult. art. 1. dub. 1.* Henriq. *l. 11. de matrim. cap. 2. fin. et l. 12. cap. 13. n. 3.* Sanch. *l. 2. de matrim. D. 8. n. 2.* Guttier. *cap. 42. de matrim. n. 4.* Vasq. *de matrim. D. 2. c. 4. n. 10. et c. 10. n. 113.* Coninck *D. 24. dub. 2. concl. 6.* Pont. *l. 1. c. 6. n. 7.* Laym. *l. 5. tr. 10. p. 2. cap. 2. n. 1.* Pal. *tract. 28. D. 2. p. 2. n. 11.* Pirh. *hic n. 71. in fin.* Schamb. *n. 116.* Vviest. *n. 165.* magnif. P. Schmier *p. 2. de matr. cap. 1. n. 41.* et plerique ceteri, praesertim RR. *Ratio est*, quia sic ut unus in utroque conjuge est contractus, ita unum quoque, et utrumque contrahentium efficiens

18 *

sacramentum, ut dictum est *n.* 305. igitur vel in utroque esse sacramentum debet, vel in neutro, sicut in utroque, vel in neutro est contractus; non potest autem esse sacramentum ex parte infidelis, utpote qui ante baptismum est sacramenti recipiendi incapax; ergo neque ex parte fidelis sacramentum erit.

308

Ad rationem in contrarium allatam dico, ad statum, et dignitatem sacramenti solum elevatum esse contractum matrimonialem inter fideles; hic autem contractus non est inter fideles initus, sed tantum inter fidelem, et infidelem. *Ad conf.* Sanctificatio, de qua s. Paulus in textu *cit.* non est sacramentalis, utpote cujus, ut modo dictum est, infidelis capax non est, sed eo nomine intelligitur conversio ad fidem, quae ex cohabitatione, et conversatione cum fideli conjuge sperari potest.

309

Quaeritur 9. an matrimonium, ab infidelibus contractum, si isti convertantur ad fidem, transeat in sacramentum? Affirmant complures magni nominis DD. qui tamen bifariam dividuntur; nam aliqui cum Sanch. *lib.* 2. *de matr. D.* 9. *n.* 5. Guttier *c.* 42. *de matr. n.* 5. Pirh. *hic n.* 71. Schamb. *n.* 113. volunt ita transire ipsa baptismi susceptione. Alii contra cum Petr. de Ledesm. *de matr. q.* 59. *art.* 2. *dub.* 3. Bellarm. *lib.* 1. *de matr. cap.* 5. *in fin.* Henriq. *l.* 11. *de matrim. cap.* 8. *n.* 1. *fin.* Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 2. *c.* 2. *n.* 6. magnif. P. Schmier *p.* 2. *de matr. cap.* 1. *n.* 44. contendunt hinc transitum primum fieri, quando post baptismum susceptum conjuges verbis, vel aliis signis externis expresse renovant consensum pristinum. Utrique allegant pro se s. Thom. *in* 4. *dist.* 39. *quaest. un. art.* 3. *ad* 1. ubi asserit, infidelium matrimonium sacramentum esse, non actu, sed habitu; videtur enim velle dicere, quod quidem non sit sacramentum, dum actu ab iis contrahitur, sed tale efficiatur, quando baptizantur, vel saltem, quando suscepto baptismo renovant consensum, ne otiosa sit potentia, si in actum nunquam reduci posset. *Rationem dant*, quia matrimonium illud infidelium statim, ac conjuges isti baptizantur, fit ratum, ac insolubile, ita, ut dissolvi amplius nequeat quoad vinculum, etiamsi alter, vel uterque postea a fide deficiat: et hinc non secus, ac matrimonium contractum a fidelibus, et consummatum, jam perfecte significat conjunctionem Christi cum ecclesia. Igitur non minus erit deinceps sacramentum, ac sacramentum est, quod initum est a baptizatis. *Conf.* Si deesset aliquid sacramento, defectus ille se haberet ex parte materiae, vel ex parte formae. Atqui neque ex parte materiae, neque ex parte formae defectus est; quia in matrimonio materia, ut *n.* 289.

dixi, est traditio corporum mutua, forma utriusque conjugis in eam traditionem sibi factam consensus: hic autem consensus non deest; cum enim ad baptismum quasi ex natura rei consequatur insolubilitas matrimonii, conjuges infideles hoc ipso, quod baptizari intendant, virtualiter, et implicite intendunt etiam, ut praeteritum matrimonium sit insolubile, adeoque etiam sacramentum; et sic consensus eo signo baptismi expressus est nova materia, et nova forma hujus sacramenti. *Neque obstat*, quod consensus iste sit tantum implicitus, et virtualis; nam etsi ejusmodi consensus, in ipsa susceptione sacramenti inclusus, non sufficeret in iis, qui nunquam antea erant conjuges, ad contrahendum de novo matrimonium, sufficit tamen in iis, qui antea fuerunt conjuges, ad matrimonium, quod solum novum est in ratione sacramenti, et insolubilitatis.

310

Verum probabilius est ejusmodi matrimonium in sacramentum nunquam transire. Ita Vasq. *in* 3. *part. D.* 138. *cap.* 5. *et tom.* 4. *D.* 2. *de matrim. cap.* 10. Coninck *D.* 24. *dub.* 2. *concl.* 7. Pont. *l.* 1. *cap.* 2. *n.* 8. Pal. *tr.* 28. *D.* 2. *part.* 2. *n.* 14. Perez *sect.* 11. *n.* 5. Dian. *part.* 3. *tract.* 4. *resol.* 253. Bosco *sect.* 4. *concl.* 6. *per totam*, Vviestner *hic n.* 167. *Ratio est*, quia ad rationem sacramenti elevatus est solus contractus secundum leges humanas perfectus, sive traditio, et acceptatio mutua corporum ad individuam vitae societatem, et actus ex se aptos ad generationem prolis, atqui contractus iste nuptialis non fit actus tempore baptismi suscepti, nec tempore post hunc susceptum renovati consensus: ergo neutro tempore conjugium infidelium ad fidem conversorum sacramentum efficietur. *Major propositio* constat ex *n.* 295. *minor* ostenditur 1. quia consensus ille virtualis contentus in susceptione baptismi, vel actualis subsequens non est novus contractus, et traditio, sed tantum approbatio contractus, et traditionis jam ante factae; alias quoties fideles contractum prius factum approbant, novum sacramentum matrimonii susciperent: quod est absurdum. 2. Quia ex matrimonio ab infidelibus contracto, si dein convertantur ad fidem, suapte quasi natura indissolubilitas, et significatio unionis Christi cum ecclesia nascitur, neque aliquid ad id contribuit consensus ille virtualis, vel subsequens actualis, utpote quo non dato, adhuc datur ille effectus, quo dato, non augetur. 3. Quia etiam fideles, dum consummant matrimonium, faciunt, ut hoc acquirat insolubilitatem omnimodam, et perfectam significationem sacramenti, quam ante consummationem non habebat, neque tamen sic consummando denuo suscipiunt sacramentum: ergo multo minus infideles ad fidem conversi.

311

Neque obstat authoritas s. Thomae allegata in contrarium; nam ut textum illum explicat Perez *l. cit. n.* 7. doctor Angelicus ibi nomen sacramenti non accepit stricte pro signo practico gratiae sanctificantis, sed late pro signo speculativo repraesentante unionem Christi cum ecclesia, quam significationem hoc matrimonium, dum conjuges adhuc infideles sunt, solum habitu habet, actu autem acquirit post susceptionem baptismi. *Ad probationem ex ratione.* Omnimodam illam insolubilitatem, et vim significandi unionem Christi cum ecclesia matrimonium infidelium ad fidem conversorum non consequitur ex eo, quod illud post baptismum transeat in sacramentum, sed ex duplici alia causa, quarum prima est, quia dissolutio matrimonii infidelium solum permissa a Deo est favore religionis christianae, quae causa, utroque conjuge ad fidem converso, cessat. Altera est matrimonii consummatio, post quam nec ingressu religionis, nec dispensatione apostolica solvi potest. *Ad conf.* Patet ex dictis *num. praec.* quod ille solum consensus constituere sacramentum in matrimonio possit, qui est traditio mutua corporum, et hujus traditionis acceptatio; atqui consensus ille virtualis inclusus in baptismo, vel actualis subsequens, ut *ibidem* ostensum est, non est traditio talis, sed acceptatio tantum traditionis jam ante factae: ergo etc.

§. III.

De effectibus matrimonii, et mutua obligatione conjugum.

SUMMARIUM

Effectus matrimonii sunt triplicis generis; nam aliqui communes sunt utrique conjugi, alii marito, alii uxori proprii.

312

Quaeritur 1. Quinam sint effectus communes utrique conjugi? Resp. quinque maxime enumerantur. Inter hos primus, et inter ceteros eminens est *gratia*, quam matrimonium, ut sacramentum est, confert conjugibus fidelibus, prout definivit sacra synodus trid. *sess.* 24. *can.* 1. *de sacr. matrim.* Quem effectum, si conjuges per peccatum grave in hujus sacramenti susceptione impediverint, possunt eundem recuperare, si durante matrimonio removeant obicem; Suar. *D.* 28. *sect.* 6. *vers. secundo hinc infero.* Coninck *de sacram. in gener. quaest.* 62. *art.* 1. *dub.* 5. *n.* 76. Layman. *lib.* 5. *tract.* 1. *cap.* 7. *n.* 5. Pal. *tract.* 18. *D. un. p.* 9. *n.* 5. *vers. ob eandem.* Konig. *hic n.* 114. *Ratio est*, quia vivente altero conjuge, sacramentum hoc iterari non potest, sed recipientem constituit in statu quasi immutabili: et propterea credendum non est voluisse Christum hoc sacramentum ficte suscipientem privare illius effectu, sed potius praesumendum voluisse concedere, si ipse capacem sese reddiderit, et ante illius solutionem removerit obicem; quod fieri potest vel contritione vel attritione cum sacramento poenitentiae.

313

Dixi autem notanter, *si ante solutionem matrimonii removerit obicem;* quia si primum, soluto per mortem alterutrius conjugio, impedimentum removeatur, nulla adest causa, ob quam affirmemus tunc concedi gratiam, quae per obicem in susceptione ipsa sacramenti impedita fuit; vel enim pars superstes in statu viduitatis intendit persistere, et tunc gratia illa, quae per sacramentum matrimonii confertur, non indiget, cum illa detur ad sustinenda onera matrimonii; vel alias nuptias cogitat, et tunc si rite disposita illas contrahat, gratiam sacramentalem in harum contractu recipiet.

314

2. Effectus communis est *vinculum conjugale*, vi cujus obligantur ad individuam vitae societatem, aliter tamen in matrimonio tantum legitimo, aliter in rato, et aliter in consummato. Nam matrimonium legitimum etiam consummatum solvi potest, quando unus conjugum convertitur ad fidem, alter in infidelitate permanet, et cohabitare converso aut non vult, aut non sine injuria creatoris. Ratum solvi dispensatione apostolica, et professione religiosa potest. Consummatum fidelium sola morte solubile est: de quo *infra tit.* 19. *de divort.*

3. *Fides conjugalis:* quae tria ab ipsis conjugibus exigit. 1. Ut conjuge vivente, quantumvis diutissime absit, cum alia persona matrimonium alter non contrahat, nec ullo modo sive in affectu sive in effectu carnaliter commisceatur; *cap. in praesentia* 19. *hoc tit.* 2. Ut vir, et uxor sibi debitum reddant. 3. Ut ambo conjuges mutuo cohabitent, amoremque, et amicitiam mutuam sibi exhibeant.

315

4. *Bonum prolis:* quod et ipsum tria continet. *Primum* est legitimitas prolis; nam proles ex matrimonio aut vere, aut putative justo suscepta, legitima efficitur, et capax successionis in bona paterna, et materna, nisi sint filii morganatici: de quibus supra *a n.* 237. 2. Recta prolium educatio in probis moribus, vera religione, pietate, et artibus; quae stante matrimonio principaliter incumbit patri, tanquam familiae capiti; hoc soluto, transit ad matrem; *l. educatio* 1. *C. ubi pupill. educar. si* ut *loc. cit.* dicitur *non vitricum eis induxerit.* 3. Alimentatio earundem: quae praecipue onerat patrem; *l. si quis* 5. *§. sed utrum* 1. *ff. de agnosc. et alend. liber.* in hujus defectum ascendentes paternos tangit; *loc. cit. §. sed utrum*, *et §. utrum autem* 2. et his deficientibus denique ad matrem, hacque mortua ad ascendentes maternos transit; *loc. cit. §. ergo et matrem* 4. *et l. non quemadmodum* 8. *ff. eod.*

5. *Mutua rerum, et bonorum communio*, non quoad proprietatem, sed promiscuum usum, siquidem jure communi, nec res mariti uxoris fiunt, nec res uxoris (excepta dote) mariti; *l. cum aliter* 1. *§. si vir.* 15. *ff. de S. C. Sillanian. l. hac lege* 8. *et l. fin. cod. de pact. convent. et tot. tit. C. ne uxor pro marito etc.* Haec satis certa; sed quia ampliorem sui explicationem exigunt, idcirco ulterius.

316

Dub. 1. quae sit obligatio conjugum ad cohabitandum? Resp. Conjuges tenentur simul habitare, non tantum in eadem domo, sed etiam communi mensa, et thoro uti, saltem ut plurimum; *can. pervenit* 1. *et c. quoniam* 2. *de conjug. lepros.* Colligitur etiam ex illo *Genes.* 2. *Propter hoc relinquet homo patrem suum, et matrem suam, et adhaerebit uxori suae etc.* et confirmatur ex illo *Matth.* 5. *Omnis; qui admiserit uxorem etc.*

Excipitur 1. nisi uterque in separationem thori consentiat; nam cum consensu utriusque separatio ejusmodi fieri potest, quod indicat sanctus Paulus 1. *Corinth.* 7. *Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus etc.* modo adsit legitima causa, et absit periculum incontinentiae in utroque conjuge.

317

Excipitur 2. si justa causa subsit, ut si vir evocetur ad bellum a principe, vel ob gubernandam, et regendam provinciam abesse cogatur; tunc enim discedere maritus ab uxore etiam invita potest, et tamdiu abesse, quamdiu negotiorum tractandorum, quorum causa abest, ratio petit; et ratio est, quia tunc uxor non est rationabiliter invita.

Excipitur 3. si brevi sit reversurus, ut si brevem peregrinationem instituere velit; nam et hanc instituere invita uxore potest ex ratione paulo antea data, quia scilicet tali casu uxor non potest esse rationabiliter invita.

Extra hos casus non potest maritus ab uxore discedere: imo si etiam ex causa necessaria discedat, ita ut diu non sit reversurus, tenebitur secum ducere uxorem, si sumptus necessarii ad secum ducendam uxorem suppetant, ut recte Sanch. *l.* 9. *D.* 4. *n.* 14. Pal. *tr.* 28. *D.* 3. *p.* 5. §. 1. *n.* 5. apud quos plura de obligatione ad cohabitandum *D.* 4. *et* §. 1. *cit.*

318

Dub. 2. quae sit obligatio utriusque conjugis ad alendos liberos? Resp. Ad alimentationem, ut *n.* 315. dixi, principaliter tenetur pater, mater in defectum duntaxat. Et hoc verum est. 1. Non tantum si liberi triennium jam excesserint, sed etiam si recens in lucem hanc editi fuerint, imo si adhuc in utero delituerint; *l. curator* 5. *ff. de ventr. in possess. mittend.* quamtumvis enim in *l. nec filium* 9. *cod. de patr. potest.* insinuari videatur, quod ad alimenta primo triennio praestanda obligetur mater, id tamen, ut recte *loc. cit.* cum aliis explicat Lauterbach *titul. de agnosc. et alend. liber.* §. 13. solum intelligendum est de alimento lactis, non de ceteris, quae statim pater subministrare tenetur; *l. si competenti* 3. *C. eod.* Coler. *tract. de aliment. l.* 1. *cap.* 6. *n.* 4. Miller. *ad Struv. exercit.* 25. *th.* 74. magnif. P. Schmier *p.* 2. *de matrim. c.* 5. *n.* 110. *et* 111.

319

2. Extenditur etiam ad filios naturales, et illegitimos, etiam spurios, ut patet ex *c. cum haberet* 5. *in fin. de eo, qui duxit etc.* a quo correctum est jus civile prohibens alimenta praestari spuriis, sive ex damnato coitu natis; *auth. ex complexu cod. de incest. nupt. et novell.* 89. *cap.* 15. quam juris ecclesiastici dispositionem etiam in foro saeculari servandam, allegatis praejudiciis, velut pro certo tradunt Gaill. *lib.* 2. *observ.* 88. *n.* 4. *et* 12. Coler. *lib.* 1. *cit. cap.* 3. *a n.* 33. Lauterbach. *loc. cit.* §. 16. *Ratio est*, quia juri naturali repugnare videtur, ut proles, quae delictum non commisit, sit infe-

rioris conditionis, quam brutum, atque a parentibus; a quibus accepit vitam, per subtractionem alimentorum vita denuo spolietur.

320

3. Extenditur non tantum ad cibum, et potum, sed ad vestitum; *l. verbo* 43. *ff. de V. S.* habitationem; *l. legatis* 6. *ff. de aliment. vel cibar. legat.* supellectilem domesticam, et medicamenta; Coler. *de aliment. lib.* 2. *cap.* 1. *n.* 2. Miller. *loc. cit. thes.* 77. *in not. a Lit. A cetera, quibus tuendi, curandive corporis nostri gratia utimur*, ut loquitur Cajus *l. et cetera* 44. *ff. de V. S.* Imo etiam ad sumptus pro studiis; nam licet pater ad studia applicare filium, nisi conditio status hoc exigat, et sumptus pro istis subministrare non teneatur, si tamen ad ea ipsum semel admovit, et is capacitati ingenii adjungat industriam, et profectum, impensas (si ulterius istud possit) largiri deinceps compellitur; Miller. *loc. cit.*

321

Cessat autem haec obligatio alendi liberos in parentibus casu duplici. *Primus est*, si filii aliunde sustentationem sufficientem habeant, aut per exercitium artis vel liberalis, vel mechanicae, famulatumve honestum acquirere illam possint; tunc enim, si spectata personae, et status qualitate hoc possit, parentes alimenta ipsis subministrare non tenebuntur; *l. si quis* 5. §. *sed si filius* 7. *ff. de agnosc. et alend. liber. Alter casus est*, si talem in parentes commiserunt ingratitudinem, ut exhaeredari valeant; *l. si quis cit.* § *idem. judex* 11. nam ut *ibidem* notat Gottofred. *Lit. S.* ex quibus causis potest parens filium exhaeredare, ex iisdem potest eidem denegare alimenta, et dotem.

322

Dub. 3. Quae sit obligatio conjugum quoad usum matrimonii, seu actum conjugalem? Resp. uno petente, alter tenetur reddere; petere vero debitum per se neuter tenetur.

Pars. 1. habetur ex s. Paulo 1. *Corinth.* 7. *vers.* 3. ubi Apostolus, *uxori*, inquit, *vir debitum reddat, similiter autem uxor viro.* Item *Genes.* 2. ubi dum DEUS ad primos nostros parentes, *crescite*, inquit, *et multiplicamini*, praecipit actum conjugalem. Estque obligatio haec ex genere suo gravis, ita, ut mortaliter peccet conjux debitum negans, si illud aliter conjux serio, instanter, et rationabiliter petat, nec ulla interveniat causa legitime excusans ab obligatione reddendi, ut communiter docent theologi. *Ratio est*, quia conjux per ipsum matrimonii contractum corporis sui dominium in ordine ad actum generationis in alterum transtulit. Ergo hic vi contractus, adeoque ex justitia tenetur reddere debitum. *Et hinc*

sequitur, actum conjugalem per se, et ex natura sua licitum, et honestum esse, ut habet catholica veritas contra quosdam haereticos; praesertim manichaeos, qui matrimonium volebant esse malum. Convincitur sequela manifestae veritatis; nam DEUS, ut dictum est, praecepit actum conjugalem; actum autem ex se malum DEUS non potest praecipere; ergo etc.

323

Pars altera ex eo ostenditur, quia nullus tenetur uti jure suo, quod per se ad salutem corporis, vel animae non est necessarium, et quod per se tantum, et in suum jus illud habentis commodum introductum est, sed potest juri suo is renunciare; *c. ad apostolicam* 16. *de regular.* tale jus est jus petendi debitum conjugibus competens; ergo. etc. Addidi autem *per se*; quia per accidens, non quidem ex propria obligatione justitiae, sed ex charitate conjux tenetur petere debitum, si ex signis colligat, aut credat alteri conjugi alias imminere periculum incontinentiae, quod petendo possit avertere: hujusmodi autem petere est moraliter reddere; Schamb. *hic numer*, 175.

324

Dub. 4. an reddi, et peti debitum possit ab eo, qui cum dubitaret de valore matrimonii ob suspicionem latentis impedimenti; illud tamen mala fide contraxit? Sotus *in* 4. *dist.* 27. *quaest.* 1. *art.* 3. *v. alia vero*, *et dist.* 37. *quaest. un. art.* 5. *ad fin. vers. dum vero conjugatus* cum quibusdam aliis putat, eum nec posse petere, nec reddere debitum. *Rationem dant*, quia possessio mala fide incoepta non suffragatur, et ita claudicat matrimonium ex parte habentis malam fidem; ergo non potest petere debitum. Sed neque reddere potest; cum enim dubitet, an validum sit revera matrimonium suum, reddendo debitum exponeret se fornicationis periculo.

325

Sed dicendum, hunc non posse debitum conjugale petere, posse tamen reddere alteri, qui bona fide contraxit. Ita Sylv. *V. matrimonium* 4. *quest.* 9. *dict.* 3. Henriq. *l.* 12. *de matrim. c.* 6. *n.* 5. *et* 7. *comment. Lit. s.* Barth. a Ledesm. *dub.* 20. *de matrim. concl.* 1. Sanch. *l.* 2. *de matrim. D.* 42. *n.* 2. Coninck. *D.* 34. *de matrim. dub.* 10. *num.* 101. Laym. *lib.* 1. *tr. et.* 1. *c.* 1. *c.* 5. §. 3. *n.* 23. Pal. *tract.* 28. *D.* 3. *p.* 5. §. 9. *n.* 6. Pirh. *hic n.* 180. et probatur *arg. c. significavit* 2. *de secund. nupt.* ubi deciditur, conjugem, qui nondum de prioris sui conjugis obitu certus contraxit, non posse debitum petere, etsi hoc negare non possit postulanti, qui bona fide contraxit.

Partem 1. *responsionis* probat argumentum in ratione dubitandi allatum; quia scilicet jus petendi debitum non acquiritur, nisi per contractum bona fide initum, et possessionem bonae fidei: atqui talis conjux, dum fide dubia contraxit, iniit contractum matrimonium mala fide: ergo per eum contractum non acquisivit jus petendi debitum.

326

Pars 2. ostenditur 3. quia alter ratione contractus bona fide initi est possessor bonae fidei, adeoque habet jus petendi, et utendi re, quam bona fide putat esse suam: igitur jure suo spoliari non debet, ob malam fidem alterius, quamdiu non constat nullum esse matrimonium: spoliaretur autem jure suo, si negaretur illi debitum: ergo etc.

Ad argumentum in contrarium allatum dico, eam fornicationem, si forte matrimonium sit nullum, solum esse materialem: major autem est obligatio non irrogandi certam injuriam alteri conjugi, quam vitandi periculum materialis fornicationis, quod dubitans evitare nequit, nisi cum injuria alterius.

327

Dub. 5. an reddi, et peti debitum possit, si post matrimonium bona fide conjuges utriusque contractum, uni superveniat dubium de valore illius? Plerique DD. in hoc conveniunt 1. quod teneatur reddere debitum alteri conjugi non dubitanti: et probatur hoc eo modo, quo pars secunda responsionis ad dubium praecedens; quia scilicet propter dubium, vel etiam probabile, non tamen certas rationes non potest alter privari possessione juris sui juste acquisita; ad hoc enim requiritur, ut aliquis sit certus rem non esse possidentis.

328

2. Consentiunt in id omnes, non posse petere, antequam adhibuerit sufficientem diligentiam ad veritatem cognoscendam: quia generaliter quando quis dubitat, an res sit sua, quamvis eam retinere possit, non tamen potest ea uti, donec veritatem inquirat; frustra enim inquireret, si non teneretur eam domino conservare: ergo similiter in nostro casu non potest conjux dubitans debitum petere, quod est uti matrimonio, et actus dominii, etsi possit reddere, quod est solum pati actum dominii alterius, qui cum sit bonae fidei possessor, non potest eo injuste privari.

329

Difficultas est, an si adhibita diligentia, adhuc maneat dubium, ita dubitans debitum possit petere? Videtur non posse petere: 1. quia si cum tali dubio conjux dubitans petat debitum, periculum est fornica-

tionis, cum periculum sit, an non sit invalidum matrimonium: 2. ante adhibitam diligentiam illicitum est petere debitum conjugi dubitanti: ergo etiam si post adhibitam diligentiam dubium illud remaneat: 3. *cap. inquisitioni* 44. *de sent. excomm.* dicitur, si *conscientia pulset animum ex credulitate probabili, et discreta quamvis non evidenti, et manifesta, debitum quidem reddi posse, sed postulari non debere.*

330

Sed respondendum est affirmative: ita Sot. *l.* 4. *de just. q.* 5. *art. ult. ad fin. et in* 4. *dist.* 27. *q.* 1. *art.* 3. *v. imo vero, et dist.* 37. *q. unic. art.* 5. *ad fin. v. dum vero conjugatus*, Henriq. *l.* 12. *de matr. c.* 6. *n.* 5. *et* 7. Sanchez *l.* 2. *de matr. D.* 41. *num.* 46. *et* 47. Coninck *D.* 34. *de matrim. dub.* 10. *n.* 106. Pal. *tract.* 28. *D.* 3. *part.* 5. §. 9. *n.* 6. *in fin.* Pirh. *hic n.* 181. *Ratio est*, quia generaliter loquendo bonae fidei possessor, si dubitet rem esse alienam, et post sufficiens examen nequeat dubium deponere, potest non tantum rem detinere, sed etiam illa uti, vel eam alienare; cum enim tali juste concedatur possessio, etiam concedi debent, quae illam subsequi solent: igitur etiam conjux dubius, si praemisso examine adhuc dubius maneat de valore matrimonii, potest uti matrimonio petendo, et reddendo debitum. *Conf.* quia iniquum videtur aliquem propter dubium superveniens, quod post adhibitam diligentiam deponere nequit, perdere jus legitime acquisitum: atqui ante hoc dubium conjux bona fide contrahens habuit jus petendi debitum: igitur non obstante tali dubio superveniente, quod bonam fidem in possessore non tollit, nec interrumpit, illud jus retinebit.

331

Neque resolutionem istam evertunt argumenta *num.* 329. allata. *Ad* 1. eo casu non est periculum fornicationis formalis, vel peccaminosae; quia stante hoc dubio speculativo de valore matrimonii, potest simul consistere judicium practicum, quo prudenter judicatur; licitum esse hic et nunc usum juris conjugalis juste acquisiti: quod formari potest ex communi regula, quia in dubio melior est conditio possidentis, et in dubio nemo privandus est jure semel legitime acquisito. *Ad* 2. quod ante adhibitam diligentiam conjux dubitans non possit petere debitum, causa non est tantum, quod adsit dubium speculativum de valore matrimonii, sed quia nondum est adhibita debita diligentia ad illud deponendum. Igitur quando post adhibitam debitam diligentiam dubium adhuc manet, illud impedire non amplius potest petitionem debiti, cum in hoc obligationi suae dubitans jam satisfecerit, qui solum tenetur inquirere, quod

ante ejusmodi inquisitionem formare prudens judicium nequeat, an usus conjugii ipsi licitus sit, vel illicitus. *Ad* 3. *in cap. cit.* vel tantum agitur de conjuge, qui ab initio mala fide contraxit matrimonium, quia scilicet dubitabat, vel dubitare debebat de ejus valore, ac proinde nunquam fuit bonae fidei possessor; vel locus ille intelligendus est de dubitante, qui diligentiam sufficientem inquirendae veritati non adhibuit, adeoque interim jure suo uti non potuit.

332

Dub. 6. quid dicendum, quando uterque conjux dubitat de valore matrimonii bona fide contracti? *Certum est* hoc casu neutrum posse petere ante praemissum examen debitum juxta dicta *n.* 328. Post examen sufficiens adhibitum, si adhuc persistat dubium, juxta resolutionem *n.* 330. datam petere uterque potest.

An vero, si in hoc casu unus ante adhibitum examen sufficiens illicite petat debitum, alter teneatur reddere, difficultas est. Affirmant Cordub. *summ. quaest.* 45. *p.* 3. *f.* 113. Henriq. *l.* 12. *de matr. cap.* 6. *n.* 5. *comment. lit. T.* Barth. a Ledesm. *dub.* 20. *de matr. concl.* 1. Petr. de Ledesm *de matr. quaest.* 45. *art.* 1. *ad fin.* §. *ad hoc dubium respondetur. Fundantur.* 1. quia in dubio melior est conditio possidentis: uterque autem in hoc dubio possidet. 2. Quia non obstat, quod illicite petat; nam etiam illicite petit conjux ligatus voto simplici castitatis, et tamen alter ita petenti tenetur reddere debitum.

333

Sed dicendum non teneri, nec posse in casu dato petenti reddere debitum, quando novit petentem esse dubium de valore matrimonii, et nondum adhibitam diligentiam ad dubium illud vincendum. Ita Sanchez *l.* 2. *de matr. D.* 41. *n.* 55. Pirh. *hic n.* 183. *Ratio est*, quia diligentia sufficienti non praemissa, possessio in dubio non confert jus utendi re. Ergo conjux tunc petens petit id, ad quod nullum jus habet, et ad quod possessio non suffragatur. Atqui si petens jus nullum habet, alter nequit reddere, si etiam ipse dubitat; tota enim ratio, ob quam tenetur et potest reddere, est, ne alter jure quaesito privetur, quod in tali casu non fit.

334

Dixi *diligentia sufficienti non praemissa;* quia hac adhibita uterque potest reddere, cum post sufficientem inquisitionem possessio conferat jus ad omnem usum. Addidi, *si etiam alter dubitet*, *non teneri*, *nec posse reddere petenti*, quia exponeret se, et compartem periculo peccandi, et fornicationis non tantum materialis, sed formalis, cum talem redditionem jus nullum petentis legitimet. Aliud

est, si unus duntaxat dubitet, et petat a non dubitante ante praemissum examen debitum; nam tali casu, etsi conjux non dubitans conscius dubii alterius, possit negare debitum (quia petens jus ad petendum tali casu non habet) potest tamen reddere, ut notat Sanchez *loc. cit. n.* 56. Rationem dat; quia cum ipse sit in possessione pacifica, nec dubitet de matrimonii valore, nec teneatur credere alteri asserenti, nedum dubitanti, potest uti plene sua possessione petendo, et reddendo.

335

Ad 1. *arg. n.* 332. *propositum* dico in casu praesentis dubii meliorem esse conditionem possidentis, ne uxore spolietur, non vero ut habeat jus usus matrimonii; nam hoc jus dubium superveniens impedit, et suspendit, usque dum adhibita sit debita diligentia ad veritatem assequendam. *Ad* 2. nego paritatem: quia ligatus voto simplici castitatis habet jus verum ad petendum debitum, quamvis impeditum religione voti; et hinc quando petit, licet contra religionem peccet, tamen vere sibi debitum petit. At qui dubitat, an matrimonium suum validum sit, caret jure petendi, et possessionis suffragio, donec impendat diligentiam.

336

Dub. 7. quid juris, si quis post matrimonium bona fide contractum utrinque habeat opiniones probabiles et de valore matrimonii, et de nullitate illius? Resp. In tali casu potest reddere, et petere debitum, quia licet amplecti opinionem probabilem valoris matrimonii. Ita Petr. de Ledesm. *de matr. quaest.* 45. *art.* 1. *ad fin. in solut. ad ul.* Sanchez *l.* 2. *de matr. C.* 4. *n.* 4. Pirh. *hic n.* 183. *fin.* Imo, ut idem Sanch. *loc. cit.* notat, id potest, etsi probabilius crederet non valere matrimonium, modo habeat opinionem vere probabilem de valore ejusdem: ratio est, quia potest se conformare opinioni probabili, etiam probabiliore relicta.

337

Aliud esset, si adesset credulitas de nullitate, et contra hanc non militaret aliud judicium probabile; nam tali casu, etiam post adhibitam diligentiam, si opinio de nullitate deponi non potest, ita opinans petere debitum nequit: in quo distinguitur opinans a dubitante: dubitanti enim post diligens examen suffragatur possessio, non vero habenti assensum opinativum; Sanch. *loc. cit. num.* 2. Reddere tamen debitum altero petente debet, prout patet ex *cap. inquisitioni* 44. *de sent. excomm.* ibi, *si habeat conscientiam ex credulitate probabili, et discreta, quamvis non evidenti, et manifesta, reddere debet.* Ratio est, quia ut possim alium sua possessione spoliare, oportet me esse certum rem non esse suam: est autem in hoc casu al-

ter non dubitans, sed credens matrimonium esse validum, in possessione legitima matrimonii: ergo etc.

338

Quaeritur 2. quinam sint effectus singulares matrimonii ex parte mariti? Respond. Inter hos praecipue eminent duo, scilicet *potestas maritalis*, et *patria*: *illa* se ad uxorem extendit, quam viro, tanquam capiti, in ordine ad gubernationem, et administrationem domesticam subjicit juxta ordinationem divinam *Genes* 3. *vers.* 16. *Ephes.* 5. *v.* 22. *et* 1. *Corinth.* 11. *Ista* circa liberos occupatur, vi cujus maritus personas illorum regere, actiones ipsorum in bonum familiae dirigere, et res eorum (servata peculiorum distinctione) ad utilitatem propriam applicare conceditur, per ea, quae congerunt interpp. *ad tit. inst. de patr. potest.*

339

Dub. 1. quae sit obligatio uxoris erga maritum suum? Resp. Non potest uxor a viro discedere, etiam peregrinandi causa ad locum sacrum, sine viri consensu, et extra necessitatis casum; Sanch. *l.* 9. *de matrim. D.* 4. *n.* 15. 2. Tenetur in iis, quae ad familiae convenientem administrationem pertinent, obedire praeceptis mariti; Laym. *l.* 5. *tract*, 10. 3. *c.* 2. *n.* 1. Et hinc etiam marito permissum est uxorem, si immorigera et refractaria sit, castigare, moderate tamen, quia non ancilla, sed conjux est, et adjutrix domesticae administrationis; Laym. *l. cit.* 3. Si vir domicilium mutet, tenetur eundem sequi uxor; *canon. unaquaeque* 3. *caus.* 13. *quaest.* 2. ibi *unaquaeque mulier sequatur virum suum, sive in vita, sive in morte.* In quo dispar est ratio viri, et mulieris; nam vir non tenetur sequi uxorem, nisi haec ob casum necessarium cogatur domicilium mutare, cum tamen ipse pro libitu suo sibi domicilium eligere possit, et uxorem cogere regulariter loquendo, ut illum sequatur; Sanch *l.* 1. *de matrim. D.* 41. *n.* 16. Schambog. *hic n.* 172. Konig. *ibid n.* 115.

340

Dixi *regulariter*; nam plures sunt casus, in quibus neque mulier tenetur sequi virum mutantem domicilium, prout videre est apud Sanch. *D.* 41. *cit.* Pirb. *hic n.* 172. Schambog. *n.* 172. Talis est 1. si in pactis matrimonialibus certus locus habitationi sit destinatus; tunc enim uxor virum ab eo loco discedentem sequi non tenetur, nisi nova causa discedendi superveniat ante non praevisa, ob quam vir necessario debeat proficisci alio: de quo dictum est *supra a n.* 102. 2. Si sine gravi detrimento corporis, vel animae virum sequi non possit; quia urgens est praeceptum abstinendi a peccatis, vitamque tuendi: 3. Si vir hinc inde vagetur, et uxor nescivit, quod ille

consuetudinem vagandi habeat: secus, si scivit; nam si nihilominus ei nupsit, tacite ad eum sequendum se obligavit: 4. Si vir peregrinationem longam, etiam pietatis causa, instituere vellet, et commode eum uxor sequi non posset. 5. ut Bald. *in l. si cum dotem. §. si maritus n.* 1. *ff. solut. matrimon.* cum aliis putat, quando vir ob delictum in exilium mittitur a domicilio. Sed probabilius alii apud Sanch. *l. cit. n.* 13. docent eam teneri, ut virum sequatur in exilium; quia sequi debet infortunium viri; *l. si cum dotem cit. §. fin. autem.* Neque hoc est puniri uxorem ob viri delictum, sed poena imponitur viro, et quia uxor jure divino tenetur eum sequi, ex causa necessaria et inevitabili alio migrantem, per accidens id infortunium patietur uxor.

341

Dub. 2. an marito illustri erga uxorem illustrem jurisdictio competat, ita, ut eam tam in civilibus, quam in criminalibus judicare possit? Negat Nyler ab Ehnenbac. *Gamol. person. illustr. c.* 7. *n.* 22. ullam jurisdictionem marito hoc casu in uxorem competere; eo, quod uxor mariti sit socia; *l. nuptiae* 1. *ff. de rit. nupt. l. adversus* 4. *C. de crim. expilat. haered.* et si maritus sit princeps, ac status imperii, etiam ipsa immediata persona imperii esse putetur; Decian. *Conf.* 222. *n.* 3. Cravett. *cons.* 819. *n.* 5. adeoque par sit marito. Atqui par in parem imperium, aut jurisdictionem non habet *per l. nam magistratus* 4. *ff. de recept. qui arbitr.* igitur fieri non poterit, ut maritus ei imperet, tanquam subditae, et in eam jurisdictionem exerceat; et hinc siquis uxori illustri litem movere velit, vel austregas, vel cameram imperialem pro causae qualitate adire tenebitur; Lymnaeus *de jur. publ. l.* 9. *c.* 5. *n.* 60. Gaill. *l.* 1. *obs.* 1. *n.* 17. *et seqq.*

342

In contrarium inclinat Stryck. *us. mod. pandect. tit. de jurisd.* §. 29. Vitriar. *inst. jur. publ. l.* 3. *titul.* 17. §. 10. Schuz *coll. jur. publ. vol.* 1. *D.* 3. *ib.* 32. quorum sententiam theorice veram existimat Konig *hic num.* 117. *v. verum*, licet priorem in judicando sequendam putet. 1. Quia ex vulgato quilibet princeps in suo territorio tantum potest, quantum imperator in imperio, nisi quid nominatim inveniatur exceptum; Gaill. *libr.* 1. *de pac. publ. cap.* 6. *n.* 10. Augusta autem imperatori subdita est; *arg. l. princeps* 31. *ff. de LL.* adeoque etiam coram imperatore conveniri potest; Lymnaeus *ad bull. aur. capitul.* 5. §. 3. *obser.* 4. *num.* 2. igitur etiam uxor principis, aut status imperii se a jurisdictione mariti sui nequit eximere. 2. Quia uxor illustris per nuptias transeundo in territorium mariti sui ibi constituit domicilium. Sed hoc ipso, quod aliquis in

territorio alicujus domicilium sibi constituit, domini territorialis proprie fit subditus, ut docet ipsemet Myler ab Ehrenbach *de princip. et stat. imper. cap.* 38. *num.* 7. quod etiam in principibus, et statibus imperii obtinere asserunt non pauci apud Tileman *de benign. decis. camer. synt.* 4. *des.* 1. *vol.* 10. licet alii negent apud Ziegl. *de aur. prax. Calvoli* §. *Landsassii num.* 24. *et seqq.* 3. Debitor sortitur forum in loco contractus, et delinquens in loco delicti per dicta *libr.* 2. *tit.* 2. *a num.* 30. et *a n.* 59. ergo etiam uxor sortitur forum sub jurisdictione mariti, si in ejus territorio contrahat, vel delinquat: cujus rei plura exempla enumerat P. Otto Aicher *histor. quart. monarch. l.* 5. *c.* 3. *q.* 2.

243

Neque obstant allegata in contrarium. *Ad* 1. uxor tantum socia est domesticae curae, non vero imperii, et jurisdictionis maritalis; Vitriarius §. 10. *citat. Ad* 2. uxor immediata persona est; ut maritus, extra potestatem, et territorium mariti, *conceditur*: intra illud, *negatur*; nisi hoc ipsi maritus gratiose concesserit. *Ad* 3. Regula illa, quod par in parem jurisdictionem non habeat, limitari debet, nisi alter alterius se jurisdictioni subjecerit, quod in casu praesenti foemina nubendo existimatur fecisse.

344

Dub. 3. quam potestatem maritus habeat in liberorum suorum personas, et bona? Resp. Quoad personas olim patria potestas in liberos tanta fuit, quanta dominorum in servos, h. e. jus vitae, et necis; *l. in suis* 11. *fin. ff. de liber. et posthum. l. fin. C. de patr. potest.* Sed hoc jus successu temporis limitatum est, et relicta patri solum facultas terminandi controversias domesticas, et liberos, si parere libere non velint, castigandi; *l. si filius* 3. *et l. seq. C. eod.* Konig *hic n.* 117. *v. patria potestas.*

345

Eodem modo restricta etiam est parentum potestas in bona liberorum, quae olim tam ampla fuit, ut quidquid ad liberos perveniret, hoc parentibus suis ad instar servorum acquirerent. Nam sequentibus temporibus peculiorum distinctio introducta est, et sancitum, ut pater vi patriae potestatis in peculio profectitio plenum dominium, in adventitio regulari solum usumfructum obtineat, in adventitio vero extraordinario, et a fortiori in castrensi, vel quasi castrensi omnes jus filii, nec quicquam in iis competat patri; §. *igitur* 1. *inst. per quas person. cuiq. acquir. l. cum oportet* 6. *C. de bon. quae liber. Novell.* 117. *c.* 1. Konig *n.* 117. *cit. v. eod.*

346

Porro potestas patria non obinde solvitur de jure communi, esto, liberi ad nuptias convolent, prout aperte patet ex §. *final. inst. de patr. potest. l. injuria* 1. §. *fin. ff. De injur. de jure communi*, inquam; nam variarum nationum consuetudine obtinuit, ut si liberi conjugati separatam habeant oeconomiam, patria potestas solvatur; Stryk *ad ff. tit. de adoption.* §. 22. *et seq.* quod tamen non ubique obtinet, prout testatur Lauterbach *ad ff. tit. de rit. nupt.* §. 82. et hinc ibi locus erit dispositioni juris communis.

347

Quaeritur 3. qui sint effectus matrimonii uxori proprii? Respond. Tres sunt praecipue: 1. Quod participet dignitatem, et nobilitatem mariti. De dignitate perspicuus occurrit textus *l. faeminae.* 8. *de senator. et leg. mulieres* 13. *C. de dignit* et ideo si princeps, aut comes imperii ducat inferioris conditionis uxorem, statim dignitatis suae radios in hanc derivat, ut princeps, ducissa, vel comitissa salutari debeat, nisi forte matrimonium sit inaequale, seu ad morganaticam contractum: de quo *supra an.* 237. Stryk. *ad ff. de senator.* §. 6. magnif. P. Schmier *p.* 2. *de matrim. cap.* 3. *num.* 18. De nobilitate, quod a marito transferatur in uxorem, post Tiraquellum, Besoldum, Hoeping, et alios cum communi docet idem Stryk §. 7. et merito, nam *l. mulieres cit.* hoc expresse statuitur ibi, *genere nobilitamus.* Haec tamen nobilitas a marito illustri in matrem plebejam ita transfusa, eam vim non habet, ut ex ea descendentes canonicatuum capaces fiant in ecclesiis cathedralibus, et aliis, in quibus nobilitas utriusque parentis, et avorum requiritur: magnif. P. Schmier. *loc. c.*

348

An autem vice versa, si foemina nubat marito conditionis inferioris, pristinam suam dignitatem, et praerogativas amittat, et mariti dignitate, honoreque esse contenta debeat, dubitari potest? Et videtur respondendum affirmative, quia vulgato asserto priorem statum, et conditionem amittere dicitur *per l. foeminae* 8. *ff. de senator l. cum tu* 10. *C. de nupt.* Sed cum Stryk. *l. cit.* §. 9. distinguendum est inter praerogativas connatas, qualis est nobilitas, ac illustris conditio, quam faemina talis accepit ex sanguine; et inter participatas, quas accepit ex officio patris, quia hic v. g. fuit consul, consiliarius, aut minister principis. *Has posteriores*, dum nuptia, cum marito sortis diversae pangit, amittit; quia per nuptias e familia patris egreditur, nec paternorum jurium particeps remanet, sed mariti sortem consequitur; *l. cum tu cit. priores*, quia sanguini, quem foemina per matrimonium non exuit, cohaerere videntur; retinet *l. cum tu citat. et l. si ut* 1. *C. de dignit.* et sic passim obtinuit praxis, qua

videmus filiam regis, ducis, principis, comitis, baronis etc. etiam post nuptias cum inferiori marito contractas, titulo tamen, quem antecedenter ex natalium splendore accepit, adhuc condecorari; Cassanaeus *in catalog. glor. mund. p.* 2. *consider.* 40. Springsfeld *de appanag. cap.* 3. *num.* 13. Myler ab Ehrenbach *Gamolog. person. illustr. cap.* 5. §. 28. Konig. *hic n.* 119. magnif. P. Schmier *cap.* 3. *cit. n.* 28.

349

2. Effectus proprius uxoris est, quod pleraque viri, veluti fori, sessionis, immunitatis etc. privilegia participet, prout patet ex *l. fin. C. de injur. l. medicos* 6. *et l. fin. C. de professor. et medic.* Et hinc 1. si maritus sit princeps, aut status imperii, etiam uxor ex mediata fit immediata persona imperii, saltem extra territorium mariti; *arg. l. ne ad diversa* 4. *C. de silentiar. et decur. l. cum quaedam* 19. *ff. de jurisdict.* 2. Quando vult condere testamentum, non tenetur adhibere omnes solemnitates a jure civili praescriptas, sed satis est, si observet ea, quae requiruntur de jure gentium; *arg. l. princeps* 31. *ff. de LL.* 3. Potest uxori illustri testamentum, tanquam principi oblatum, insinuari; *arg. l. omnium* 19. *C. de testam.* Tabor *de testam. princip. oblat. cap.* 6. *n.* 11. 4. Donatio, ab ipsa facta, etsi 500. solidos excedat, insinuatione non indiget, acsi ipse princeps maritus donasset; *l. sancimus* 34. *v. exceptis. C. de donat.* 5. Quod donat ipsa alicui ex gynaeceo suo, aut alteri, induit naturam castrensis peculii, ita, ut pater donatariae, vel donatarii in re donata usumfructum non possit praetendere; *l. cum multa* 7. *C. de bonis, quae liberis etc.* 6. Ministri uxoris principis idem privilegium habent, quod ministri mariti principis; *arg. l. cubicularios* 3. *C. de praeposit. sacr. cubic.* 7. Ipsius bona aeque, ac bona principis mariti, immunitate a vectigalibus gaudent; *arg. l. locatio* 9. §. *fin. ff. de publican. et vectigal.* 8. Etiam in augustam crimen laesae majestatis committitur; *arg. l. quisquis* 5. *C. ad leg. jul. majest.*

350

3. Effectus proprius ex parte uxoris est, quod acquirat domicilium mariti; *l. cum quaedam* 19. *ff. de jurisd. l. fin.* §. *item rescripserunt* 3. *ff. ad municipal. l. mulieres* 13. *C. de dignit.* et forum cum eo commune habet; *leg. mulieres cit.* adeo, ut dotem, non ubi pacta dotalia confecta sunt, sed ubi maritus domicilium habuit, repetere debeat; *l. exigere* 65. *et ibi* gloss. *ff. de judic.* Et retinet hoc mariti sui forum, domicilium, dignitatem, et praerogativas mulier, etiam marito mortuo, quamdiu manet vidua *per l. mulieres cit. et l. fin. C. de incol.* quia dum amoribus conjugalibus iterato se non implicat, mariti praedefuncti praerogativis

digna reputatur. At quamprimum alteri nubit, has amittit, ac posterioris mariti fortunam sequitur; *l. mulieres cit. et novell.* 22. *c.* 36. nisi speciali indulto principis impetraverit retentionem veterum jurium; *l. fin. pr. ff. de senator.* Strych. *ad eund. tit.* §. 8.

351

Addi potest effectus quartus, scilicet jus alimentorum, quae ipsi, et familiae subministrare maritus debet; nam ideo etiam dotis fructus accipit; *l. dotis* 7. *ff. de jur. dot. et l. pro oneribus* 20. *C. eod.*

Excipitur 1. si uxor sine culpa viri, et absque causa necessaria a marito discedat; tunc enim, quamvis dotem ab ea maritus acceperit, ad eam alendam non obligatur; quia uxor debet esse in obsequio viri; *can. haec imago* 13. *caus.* 33. *q.* 5. ac proinde, si non velit praestare obsequium debitum, non recipiet alimenta alias sibi debita; qui enim non facit, quod debet, non recipit, quod oportet; *arg. l. si ea* 3. *C. de condit. insert.* Covar. *p.* 2. *de sponsal. cap.* 7. §. 5. *n.* 2. Sanch. *l.* 9. *de matr. D.* 4. *n.* 20. Layman *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 3. *c.* 2. *n.* 2. Palao *tr.* 28. *D.* 3. *p.* 5. §. 2. *n.* 3. Dixi *si sine culpa viri, et absque causa necessaria*; nam si ob viri saevitiam, aut aliam culpam discesserit, vel si coacta sit recedere ob viri furorem, aut morbum contagiosum, vel etiam ob proprium delictum in exilium acta sit, ali a viro debet, ut *l. cit.* notant Sanch. *n.* 21. *et seqq.* Laym. Pal. etc.

352

Excipitur 2. si dos promissa, vel pars promissae dotis soluta non fuerit, sive deinde promissa fuerit ab uxore, ejusque parentibus, sive ab alio quocunque extraneo; quia maritus, de dote conveniens pro alimentis uxori praestandis, tacite intendit nullam obligationem alimentorum subire, dote non soluta; Sanch. *lib.* 9. *de matrimon. D.* 5. *n.* 2. Palao *tract.* 28. *D.* 3. *part.* 5. §. 2. *n.* 5. Est tamen, ut DD. *cit.* notant, differentia facienda inter casum, quo dos promissa est ab uxore, vel ejus patre, inter casum, quo promissa est ab extraneo; nam si ab extraneo promissa est, ea non soluta nullam maritus obligationem habet alendi uxorem, tametsi promittens dotem ob impotentiam eam non solvat. At si ab uxore, ejusque patre promissa sit, et hi ex impotentia non solverint, modo tempore promissionis eam impotentiam non agnovissent, tenetur maritus uxori alimenta praestare, acsi dotem recepisset; quia censenda est eo casu dos perire fortuito, siquidem absque culpa uxoris, vel parentis non solvitur, quique conveniri nequeunt pro dote solvenda, ultra, quam facere possunt.

353

Excipitur 3. si maritus sit inops, et uxor dives; nam eo casu uxor viro alimenta praestare debet; *l. si cum dotem* 22. §. *si maritus* 7. *fin. solut. matr.* Sanchez *D.* 5. *cit. n.* 9. Palao *p.* 2. *cit. n.* 4. Schamb. *hic n.* 173. Rationem dat Sanch. *l. cit.* quod cum mulier dives absque dotis promissione ducitur, videtur tacite actum de dote constituenda; igitur dum dotem tacite promissam non solvit, a marito petere alimenta non potest, sed potius ab ipsa maritus, utpote cum eum in finem constituatur dos, ut alere uxorem, et familiam, aliaque matrimonii onera supportare possit. Quando autem non ipsa mulier, sed ejus pater dives esset, dotemque constituere nollet, teneretur maritus, qui nihil de dote pactus est, ipsam alere, liberumque illi esset a patre dotem petere; Molin. *tract.* 2. *de J. et J. D.* 425. *n.* 4.

SECTIO III.

De matrimoniorum impedimentis in genere, et quibusdam in specie.

Ut sanctior, firmior, et reip. utilior foret conjunctio maris, et foeminae ad generationem prolis, jura merito voluerunt, eam non temere, sed maximo delectu, et circumspectione iniri. Quare ut temeritatem, et inconsiderantiam hominum caecam refraenaret ecclesia, non pauca conjugiorum obstacula, seu, ut vocant, impedimenta ipsa posuit, alia per legem naturalem, vel divinam jam ante posita promulgavit. Sit ergo

§. I.

De matrimonii impedimentis in genere.

SUMMARIUM

354

Quaeritur 1. quid sint, et quotuplicis generis sint impedimenta matrimoniorum? Resp. *Impedimentum* quasi *pedum tenimentum* ex sua origine obstaculum dicitur, quo quis impeditur, ne progredi, vel transmeare possit, quo vult. Et ob hanc causam in exercitu sarcinae, currus, vehicula, et alia involucra dicuntur *impedimenta*, quod militum concitato cursui, et velocitati obstent; Clericat. *de sacr. matr. decis.* 18. *n.* 3. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de imped. matr. c.* 1. *n.* 1. juxta hanc notionem *impedimentum matrimonii in genere* describi potest, quod sit *obstaculum morale, seu inhabilitas, faciens, ut matrimonium pro desiderio, et voluntate contrahi nequeat*. Sicut enim in aliis contractibus, ita et multo magis, cum sanctior, et firmior esse debeat, in matrimoniali contractu aliqua inveniuntur obstacula, quae aliquando ab illo contrahendo omnino removent, aliquando saltem retardant.

355

Sunt autem duplicis generis impedimenta matrimoniorum: nam aliqua sunt *impedientia* tantum; quia solum obstant nuptiarum justitiae, et honestati, cum efficiant, ut illicite contrahantur. Alia vero sunt, et appellantur *dirimentia*; quia obstant etiam illarum valori, et faciunt, ut cum eorum uno contractae non solum illicitae, sed etiam invalidae sint. Istorum, seu *dirimentium* septemdecim omnino enumerantur, et memoriae gratia in quatuor sequentes versus coguntur.

Error, religio, triplex cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Raptus, clandestina fides, impos coeundi,
Aetas, affines solvunt sponsalia cuncta.

Quibus versibus ut impedimenta dirimentia omnia comprehendantur, sub impedimento erroris intelligi debet non tantum ille error, qui versatur circa personae contrahentis substantiam, ut loquuntur philosophi, sive individuum, sed etiam ille, qui contingit circa alterius contrahentium conditionem servilem.

356

Priorum, seu *impedientium* aliqui duodecim omnino referunt; alii vero, nec male, illa complectuntur quinario, in hunc versum redacto:

Interdico, dies, votum, sponsalia, crimen.

Addunt nonnulli sextum, videlicet catechismum, an recte, dicetur *tit.* 16. Non est animus hoc titulo de omnibus singillatim agere, sed solum de impedimento erroris, et vis, seu metus: de publica honestate actum est *a n.* 96. reliqua suis quoque titulis servabuntur.

357

Quaeritur 2. an in ecclesia sit potestas inducendi impedimenta matrimonii impedientia, et dirimentia? Dubitabant non pauci ante tridentinum: imo ex ipsis laudati concilii patribus quadranginta omnino episcopi, aliique non pauci DD. fuerunt, qui initio putabant, in ecclesia non esse potestatem constituendi hujusmodi impedimenta. Et videtur hoc etiam probare ratio: quia matrimonium fidelium defacto est unum ex septem novae legis sacramentis; ecclesia autem, sicut novum aliquando sacramentum instituere nequit, ita nec potest a Christo instituta circa materiam, et formam immutare; ergo neque in matrimonio istud poterit: mutaretur autem in hoc materia, et forma, si induceretur ab ecclesia impedimentum aliquod dirimens matrimonium, quod initio, cum elevabatur a Christo ad dignitatem sacramenti, illud non dirimebat; quia tunc mutaretur contractus, qui est materia, et forma hujus sacramenti; ergo etc. *Confirm.* non potest ecclesia facere, ut panis et vinum, quae defacto sunt materia sacramenti eucharistiae apta, imposterum non sint materia apta ejusdem sacramenti; aut ut verba, *hoc est corpus meum, hic est sanguis etc.* quae defacto sunt forma illius, ejusdem non amplius sint forma: et sic de ceteris sacramentis; ergo nec in potestate ecclesiae est facere, ut persona v. g. servilis, aut in conjugis mortem machinata, quae ad contrahendum matrimonim antea erat habilis, deinceps non amplius habilis sit, aut ut consensus, seu contractus clandestinus, qui ante legitimus, et sufficiens erat, jam non sit legitimus, et sufficiens.

358

Verum his non obstantibus, est inconcussa catholica veritas, et firma fide teneri debet, quod in ecclesiae potestate sit inducere impedimenta, non tantum impedientia, sed etiam dirimentia matrimonium, ex Tridènt. *sess.* 24. *can.* 4. *de sacram. matrim.* ubi, s. concilii istius patres, *si quis*, inquiunt, *dixerit ecclesiam non potuisse constituere impedimenta matrimoniorum dirimentia, vel in iis constituendis errasse, anathema sit. Conf.* 1. ex antiquissima praxi, et usu ecclesiae, qua constat ab eadem irritatum matrimonium gravi, et injuste incusso metu extortum; *arg. c. cum locum* 14. *et cap. veniens* 15. *et hoc tit.* contractum inter eos, qui in alterius conjugis mortem sunt machinati *can. si quis vivente* 5. *caus.* 31. *qu.* 1. *cap. super eo* 3. *de eo, qui dixit etc.* contractum inter servum, et liberum ignorantem conditionem servilem illius; *c. proposuit.* 2. *et c. fin. de conjug. serv.* contractum sine parocho, et testibus clandestine; *sess.* 24. *citat. cap.* 1. *vers. qui aliter de reform. matrim. Conf.* 2. Christus, dum matrimonii contractum elevavit ad

rationem, et dignitatem sacramenti, non mutavit contractum, sed statuit, ut is, qui inter homines legitimus est, seu secundum leges humanas valide initus, inter fideles deinceps foret sacramentum. Igitur sicut ecclesia, quando id reip. christianae bonum, et rectam fidelium gubernationem expedire videbitur, in ceteris contractibus certam formam, et solemnitates constituere, et ad eos celebrandos personas contrahentium habilitare, vel inhabilitare potest, ita etiam potest in contractu matrimonii.

359

Ex quo patet ad rationem dubitandi; nam ecclesia; dum certam formam, et solemnitates constituit matrimonio, et alias quidem personas habiles ad id contrahendum, alias vero inhabiles facit, non mutat materiam, et formam sacramenti a Christo constitutam, sed tantum facit, ut contractus, qui antea fuit legitimus, deinceps talis non amplius sit; instituit autem Christus matrimonii sacramentum sub ratione generica contractus legitimi: quinam vero talis sit, reliquit arbitrio ecclesiae. *Ad Conf.* negatur paritas; nam in eucharistia, et aliis sacramentis Christus materiam, et formam sacramenti constituit determinatam in ratione sua specifica, in matrimonio vero tantum sub ratione generica contractus legitimi. Imo argumentum hoc potius confirmat responsionem datam; nemo enim diceret, quod materiam eucharistiae mutet is, qui corrumpit panem, et vinum. Igitur nec ecclesia dici debet proprie mutare materiam, et formam sacramenti matrimonii, dum impedimenta aliqua inducendo facit, ut contractus, qui antea legitimus fuit, jam non sit legitimus.

360

Quaeritur 3. quibus in ecclesia competat potestas introducendi impedimenta impedientia, vel dirimentia? *Certum est* apud omnes catholicos post tridentinum, quod haec potestas competat summo pontifici; nam ita monstrant constitutiones apostolicae, conciliorum, oecumenicorum decreta, et perantiqua, ac universalis ecclesiae consuetudo.

Dubium est de episcopis, aliisque praelatis jurisdictionem quasi episcopalem in certi territorii clerum, ac populum obtinentibus? *Ratio dubitandi est*, quia quod papa potest in toto orbe christiano, hoc isti possunt in sua quisque dioecesi, praeter ea, quae summo pontifici specialiter sunt reservata, ut regulae instar statuunt Abulens. *in Matth. cap.* 16. *q.* 87. Sot. *l.* 10. *de just. quaest.* 1. *art.* 3. Gambara *de offic. legat. l.* 10. *a n.* 466. atqui nuspiam reperitur expressum, quod papa potestatem istam episcopis, et praelatis inferioribus ademerit, et sibi reservaverit; ergo etc. *Conf.* Quia impedimenta quae-

dam, etiam irritantia, olim ab episcopis, et conciliis provincialibus, vel nationalibus introducta sunt, ut testis est Pontius *l.* 2. *de matr. c.* 2. *n.* 12.

361

Sed dicendum, potestatem istam inducendi saltem impedimenta dirimentia competere soli summo pontifici, non vero episcopis, vel aliis praelatis inferioribus. Ita Covar. *p.* 2. *c.* 6. §. 10. *n.* 16. Sanch. *lib.* 7. *de matr. D.* 1. *n.* 10. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 4. *c.* 1. *n.* 2. Perez *de matrim. D.* 21. *sect.* 5. *n.* 7. Fagnan. *in c. perniciosam* 1. *de offic. ord. n.* 63. Pal. *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 1. *n.* 2. Card. de Lug. *l.* 1. *respons. mor. dub.* 45. *a n.* 1. Gobat. *theol. exper. tr.* 9. *n.* 19. Clericat. *de sacram. matr. decis.* 18. *n.* 22. Pirh. *hic num.* 149. Konig. *num.* 125. Vviest. *n.* 172. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de. imped. matr. cap.* 1. *n.* 9. *et duob. seqq. Ratio est*, quia si episcopi, aliique inferiores praelati haberent potestatem inducendi impedimenta dirimentia matrimonium, potestas haec ipsis competeret vel ex sua ordinatione, vel ex concessione pontificis, vel ex dispositione juris. Non ex ordinatione sua; quia vi istius praecise nullam actualem jurisdictionem in aliquod territorium, vel subditos habent, ut patet in episcopis mere titularibus: non ex concessione pontificis: quia nuspiam legitur, quod unquam haec potestas a papa sit concessa episcopis: non denique ex dispositione juris, quia nullus extat in jure textus, ex quo tam insignis potestas in episcopos fuerit transfusa: imo ob rei gravitatem non expediebat eam in hos transfundi, cum alias constet, quod causas graviores sibi reservet pontifex.

362

Dixi, *impedimenta saltem dirimentia*; nam quoad impedientia non dubitat Clericat. *l. cit. n.* 13. quin potestas illa statuendi episcopis competat: cujus ratio assignari potest 1. Quia prohibitio matrimonii circa irritationem non videtur esse una ex causis majoribus. 2. Quia superior quilibet frequenter ex alia causa potest illicitum reddere, quod alias erat licitum. 3. Quia ecclesiae vetitum numeratur inter impedimenta impedientia, cum tamen etiam episcopis liceat matrimonium ex causa aliquibus interdicere, *ut infra Tit.* 16. dicetur.

363

Ad rationem dubitandi, regulam illam, nisi varie limitetur, omnino falsam esse praeter alios pronuntiat Suar. *l.* 6. *de legib. c.* 14. *n.* 6. et multis probat Fagnan. *l. cit n.* 29. cum enim episcopi a romano pont. non in potestatis plenitudinem, sed in partem sollicitudinis vocentur, potius vera est regula contraria, videlicet episcopos quoad actus jurisdictionis plus non posse, quam quod ipsis

conceditur a pontifice. *Ad Conf.* Idem Pontius *l. cit.* fatetur aliqua ex impedimentis episcoporum, et conciliorum provincialium, vel nationalium authoritate introductis, a sede apostolica fuisse rejecta, et explosa; alia vero, ejusdem summae sedis authoritate, vel ratificatione accedente, constituta, et approbata: quo modo impedimenta matrimonii dirimentia induci posse, in dubium nemo vocat.

364

Quaeritur 4. an princeps, seu magistratus saecularis, saltem is, qui habet potestatem absolutam ferendi leges, suis subditis fidelibus statuere matrimonii impedimenta possit? Videtur posse: 1. quia matrimonium est contractus civilis: igitur non minus, quam alii contractus potestati politicae, et saeculari subjectus est: 2. Ad potestatem regiam, et principis cujuscunque supremi pertinet providere ea, quae, ad tranquillitatem, et bonum reipubl: tuendum pertinent: atqui ad hoc tuendum aliquando pertinet introduci impedimenta, vi quorum aliquae personae, quae prius poterant contrahere matrimonium, deinceps non amplius possint: igitur eo casu, quo bonum, et tranquillitas reip: hoc ita exigit, a principe, vel magistratu saeculari introduci impedimenta hujusmodi poterunt: 3. Si esset aliqua ratio, qua princeps saecularis circa matrimoniorum impedimenta nihil posset statuere quoad fideles subditos, esset, quia inter hos contractum est sacramentum: atqui hoc obesse non debet; quia simul est contractus civilis, quo per politicam, et saecularem potestatem immutatio, desinit esse materia sacramenti, ut dictum est *n.* 357. 4. Si ratio sacramenti obstaret, neque pontifex hujusmodi impedimenta posset introducere; nam sacramenta sunt juris divini, circa quod potestas inferior nihil potest. Potest autem pontifex hujusmodi impedimenta inducere; quia haec ejus potestas consurgit solum ex ratione contractus humani, quem dum facit non amplius esse legitimum, facit, ut non amplius sit materia sacramenti: ergo etc.

365

Sed his non obstantibus, dicendum omnino est, post elevationem matrimonii ad dignitatem sacramenti a Christo factam, impedimenta nuptiarum, quae valori, et honestati illarum obstent, pro fidelibus per principes, et magistratum qaemcumque saecularem induci non posse. Ita Ant. de Butrio *in cap.* 1. *hoc tit. n.* 12. Abb. *ibid. n.* 9. Alex. de Nevo *num.* 21. Praeposit. *n.* 7. Felin. *n.* 10. Sylv. *V. matrimonium* 8. *q.* 8. *dist.* 1. Tabien. *V. impedimentum. imped.* 6. *n.* 1. Turrecr. *in can.* 1. *caus.* 30. *q.* 3. *artic.* 6. *ad* 1. Gaeta *in can. ad limina* 7. *caus. cit. q.* 1. §. 4. *n.* 299. *et seqq.* Sot. *in* 4. *dist.* 42. *q.* 2. *art.* 2. *ad* 2. Covar. *part.* 2. *de sponsal. c.* 6. §. 10. *n.* 30. Cavall. *opin. comm. contr. comm. q.* 58. *n.* Bellarm. *l.* 1. *de matr. c.* 32.

Pont. *l.* 6. *de matr.* *c.* 2. *n.* 3. Pal. *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 1. *n.* 3. Fagnan. *in cap. utrum* 1. *n.* 22. *de cognat. spirit.* Pirhing *hic n.* 150. Konig *n.* 93. *et* 125. Wiest. *n.* 180. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de imped. matr.* *c.* 1. *n.* 7. *et* 8. consentit s. Thom. *in* 4. *dist.* 42. *q.* 2. *art.* 2. *ad* 4. ubi diserte ait: *prohibitio legis humanae non sufficit, ad impedimentum matrimonii, nisi interveniat authoritas ecclesiae, quae idem etiam interdicat.* Rationem dat; *quia sacramenta ecclesiae, quale etiam est matrimonium, humanis legibus non subduntur.* Quod *confirmatur* 1. quia matrimonium fidelium per hoc ipsum, quod elevatum sit ad dignitatem sacramenti, caepit esse contractus sacer, et spiritualis, ac proinde subjectus soli potestati ecclesiasticae, et extractus ex potestate saeculari. *Conf.* 2. plus est matrimoniis inter fideles contrahendis ponere leges, et constituere impedimenta, quam cognoscere de causis matrimonialibus inter fideles exortis: atqui curia saecularis de his causis, quia spirituales sunt, nequit cognoscere, ut patet ex *c. tuam* 3. *de ordin. cognit. cap. causam* 7. *qui fil. legit. et trid. sess.* 24. *canon.* 12. *de sacr. matrim.* ergo multo minus iis contrahendis leges ponere, et impedimenta potest statuere, cum recepta, et magistralis sit regula: *cujus quis in aliqua materia non sortitur forum, ejus etiam legibus non ligatur:* arg. *cap. final. de const. in* 6. *et l. final. ff. de jurisdict.*

366

Neque contrarium probant argumenta opposita. *Ad* 1. id procedit de matrimonio ante elevationem ad dignitatem sacramenti: ex quo non sequitur, quod etiam post illam subjectum potestati saeculari maneat, sed potius contrarium; nam sicut persona clerici, aut religiosi, licet ante ordinationem, et professionem religiosam subjecta fuerit principi, et magistratui saeculari, post illam tamen a jurisdictione illius eximitur, ita etiam matrimonium, quamvis ante elevationem ad sacramentum fuerit contractus civilis, et propterea sub dispositione potestatis saecularis, post illam tamen ista circa illud legali, aut alia ordinatione decernere nil amplius poterit. *Ad* 2. Satis provisum est bono publico, quod potestas impedimenta haec inducendi sit data ecclesiae. *Ad* 3. patet ex responsione *ad* 1. quia scilicet contractus matrimonialis, qui antea civilis duntaxat fuit, per elevationem spiritualis effectus est. *Ad* 4. pontifici Christus concessit potestatem decernendi qualitatem contractus, ut hic ad conficiendum valide matrimonium habeatur legitimus, quam non legitur concessisse principi saeculari.

367

Quaeritur 5. an impedimenta matrimonium dirimentia introducere valeant principes, et similes magistratus infideles. *Certum est*,

illa statui ab his posse pro subditis suis infidelibus. Ita s. Thom. *in* 4. *dist.* 39. *q. un. art.* 2. *ad* 3. Navar. *man. c.* 22. *num.* 48. Henriq. *l.* 12. *c.* 1. *n.* 4. Sanch. *lib.* 7. *de matr. D.* 3. *n.* 5. Coninck *D.* 30. *dub.* 1. *n.* 7. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 4. *c.* 1. *n.* 2. Pal. *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 1. *n.* 4. Vviest. *hic n.* 177. et hoc teste aliorum communis sententia. *Ratio* est expedita; quia matrimonia infidelium non sunt sacramentum, sed contractus mere civilis: igitur sicut infideles potestati legislativae suorum principum, ac magistratuum subjecti sunt quoad alios contractus, ita etiam quoad matrimonium; poterunt proinde isti, si ita bonum reipubl. commune videatur exigere, certam formam, et solemnitates matrimoniis illorum praescribere, eosque ad ea contrahenda habilitare, vel inhabilitare. Idem ex eadem ratione dici debet de principibus fidelibus, si subditos aliquos infideles habeant, ut cum communi notat Sanch. *loc. cit. n.* 8.

368

Controversia est, an princeps infidelis ejusmodi impedimenta statuere possit etiam pro subditis suis fidelibus? Affirmant Sanch. *D.* 3. *cit. n.* 7. Coninck *n.* 7. *cit.* Perez *de matr. D.* 21. *sect.* 5. *n.* 3. et probare hoc etiam videtur ratio; quia leges, quibus hujusmodi impedimenta inducuntur, si justam habeant causam, sunt justae, et procedunt ab habente potestatem ejusmodi impedimenta inducendi; igitur tenebunt quoscumque principis talis subditos. *Conf.* princeps infidelis hujusmodi impedimenta statuere potest saltem quoad subditos suos infideles: igitur nisi potestas ista aliqua lege restricta sit, se extendet etiam ad subditos suos fideles; non patet autem restrictam esse lege divina, et ecclesiastica, qua si ecclesia facultatem de nuptiali contractu disponendi reservavit, non ligantur; quia ecclesiam per baptismum ingressi non sunt: ergo etc.

369

Sed melius negatur, quod princeps infidelis potestatem hujusmodi respectu fidelium, jurisdictioni ipsius temporali subjectorum, habeat, prout hoc etiam negant Sot. *in* 4. *dist.* 42. *quaest.* 2. *art.* Hurtad. *de matrim. D.* 12. *n.* 2. Pont. *l.* 6. *cap.* 2. *a n.* 3. Laym. *lib.* 5. *tr.* 10. *part.* 4. *cap.* 1. *n.* 3. Pal. *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 1. *num.* 3. Pirh. *hic num.* 151. Vviest. *n.* 175. magnif. P. Schmier. *p.* 3. *de imped. matr. cap.* 1. *n.* 20. *et* 21. *Ratio est*, quia fideles, sicut in ceteris ad spiritualem animae salutem ordinatis, sic etiam in contrahendis matrimoniis adstringuntur legibus ecclesiasticis, ut conjugia illorum, si ab ipsis, quocunque in loco degant, contra ss. canones inita sint, valore careant, et contra valeant, si secundum eos coaluere. Unde consequens est, quod non afficiantur impedimentis nuptialibus, promulgatis a principe infideli; quia alias iste irritare posset conjugia

fidelium inita secundum ss. canones, et contra valida declarare, quae contra ss. canones cum clausula irritante promulgatos, inivere: et sic circa conjugia fidelium, subjectorum temporali jurisdictioni principum infidelium, major esset istorum potestas, quam ecclesiae.

Argumentum in contrarium allatum, et ejus *confirmatio* solvuntur ex dictis; quia nuptialis fidelium contractus ipsa illius ad sacramentalem statum elevatione potestati principis infidelis, impedimenta proponentis, subtractus, et ecclesiae subjectus est.

370

Quaeritur 6 an etiam per consuetudinem possint introduci impedimenta dirimentia matrimonium? Triplex maxime sententia est. *Prima* absolute vim istam negat consuetudini. Ita gloss. *fin. in cap.* 1. *de cognat. spirit.* Innoc. *in c. super eo* 3. *eod. n.* 1. Joan. Andr. *in c. quod super* 5. *de consang. in fin.* Ancharan. *ibid. final.* Tabiena *V. impedimentum* 1. *in commun. q.* 4. *n.* 5. Gaeta *repet. can. ad limina* 30. *quaest.* 1. §. 4. *n.* 269. et alii apud Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 4. *n.* 10. *Fundantur*, quia si consuetudo haberet vim introducendi nova ejusmodi impedimenta, etiam haberet vim abrogandi ab ecclesia jam constituta: atqui per consuetudinem impedimentum aliquod ab ecclesia constitutum abrogari non potest, prout sumitur ex *cap. quod super cit.* ubi consuetudo, permittens conjugium intra gradus jure prohibitos, tanquam corruptela, discrte reprobatur. *Conf.* quia potestas constituendi impedimenta matrimonii est sedi apostolicae reservata.

371

Secunda sententia ad consuetudinem, ut impedimentum conjugiorum valori obstans, induci ab ea possit, requirit, ut hujusmodi consuetudo expresse sit approbata a summo pontifice. Ita Host. *in c. quod super cit. in fin. juncto c. super eo n.* 5. Rosell. *V. impedimentum imped.* 1. *n.* 7. Sylv. *V. matrimonium* 2. *q.* 3. *in fin.* Pont. *l.* 6. *de matr. c.* 6. *n.* 6. Fagnan. *in cap. utrum autem* 1. *de cognat. spirit. n.* 18. Pirh. *tit eod. n.* 10. *et* 11. Fundamentum hujus sententiae est 1. quia consuetudo, quae reddit fideles inhabiles ad contrahendum sine approbatione pontificis, nec est rationabilis, nec legitime praescripta. Non rationabilis; *quia cap. de Francia* 1. *hoc titul.* a jure specialiter reprobatur: non legitime praescripta; quia inter ea, quae requiruntur ad hoc, ut consuetudo legitime praescripta dicatur, praecipuum est, ut inducta fuerit sciente, et patiente, imo approbante principe; qui jus condere in istis potest. 2. Quia eadem potestas requiritur in abrogatione legis, quae in constitutione ejusdem; *arg. cap. cum jam dudum* 18. *de praeb. et dignit.* atqui lege per summum pontificem approbata, imo divina, et

naturali quilibet matrimonii ineundi capax est, quem ss. canones habilem esse agnoscunt: ergo ut abrogetur haec lex, et persona aliqua ex habili fiat inhabilis, pariter authoritas, et approbatio summi pontificis requiretur. 3. *c. super eo cit. et c. quod dilectio* 3. *de consang. et affinit.* allegatae consuetudines ab Alexandro, et Coelestino, utroque ejus nominis III. expresse sunt approbatae, eaque approbatione transierunt in naturam constitutionis.

372

Tertia denique, et communior sententia est, quae consuetudini, etiam non specialiter approbatae a papa, modo rationabilis, et legitime praescripta sit, tribuit vim introducendi nova ejusmodi impedimenta conjugiorum. Ita Navarr. *man. c.* 22. *n.* 83. Suar. *de LL. l.* 7. *c.* 19. *n.* 26. Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 3. *n.* 11. Tann. *D.* 8. *de matr. q.* 4. *dub.* 1. *n. ult.* Pal. *tr.* 3. *D.* 3. *part.* 4. §. 2. *n.* 11. *et tr.* 28. *D.* 4. *p.* 1. *n.* 5. Perez. *D.* 21. *sect.* 6. *n.* 5. Gonzal. *in c.* 1. *h. tit. n.* 22. Gobat. *theol. experim. tr.* 9. *n.* 25. Clericat. *de sacr. matr. decis.* 18. *n.* 21. Vviest. *hic n.* 186. magnif. P. Schmier *part.* 3. *imped. matrim. cap.* 1. *n.* 12. *et seqq.* Colligitur ex *cap. super eo citat.* ubi, an personae aliquae conjungi valeant, aut secus, jubetur inquiri consuetudo metropolitanae, et aliarum vicinarum ecclesiarum, quae viget, neque requiritur, ut ista a sede apostolica sit approbata. *Ratio est*, quia generalis est regula, sumpta *ex cap. fin. de consuet.* quod consuetudine novum jus induci, et antiquum abrogari possit, si illa sit legitime praescripta, et rationi consona, potest autem consuetudo, qua introducuntur impedimenta matrimoniorum, esse rationabilis, et habere requisita consuetudinis legitime praescriptae: ergo etc. *conf. a pari*; nam passim receptum est apud DD. quod consuetudine induci possit novum festum, jejunium, aut inhabilitas ad beneficium: cum non etiam per eam induci possint nova impedimenta, conjugiorum valori obstantia, praesertim cum multi dicant, impedimentum disparitatis cultus defacto sic introductum esse.

373

Ad argumentum primae sententiae *n.* 170. allatum dico, sequelam non difficulter concedi a Sanch. *D.* 4. *cit. n.* 14. et aliis plurimis per hunc *cit.* et merito; nam ejusmodi impedimenta tolli possunt, imo aliqua sublata, aut restricta defacto sunt per legem ecclesiasticam, ut videre est in impedimento consanguinitatis, et affinitatis, quod antiquo jure extendebatur ad septimum, nunc ad quartum dumtaxat gradum juxta *cap. non debet* 8. *de consang.* item in impedimento publicae honestatis, quod ante trid. ad quartum gradum se porrigebat, et oriebatur etiam ex sponsalibus de futuro

invalidis, nunc ex validis tantum oritur, et primo gradu concluditur juxta decretum laudati concilii *sess.* 24. *cap.* 3. *de ref. matrim.* atqui eaedem causae, et circumstantiae, quae rationabilem possunt facere legem ecclesiasticam, etiam rationabilem possunt facere consuetudinem, ut recte Sylv. *V. consuetudo q.* 1. *n.* 2. Roch de Curte *tr. de consuetud. sect.* 2. *n.* 15. et alii notant. *Neque obstat* textus *cap. quod super* in contrarium allegati; nam ut Pal. §. 2. *cit. n.* 5. Gonz. *ibid. n.* 2. et alii explicant, textus ille intelligendus est de consuetudine, quae vel irrationabilis est, vel non est legitime praescripta: non vero de ea, quae rationabilis, et legitime praescripta est; nam haec vim legis habet, et pro lege suscipitur. *Ad conf.* Reservatio illa solum excludit potestatem legislativam saecularem, et ecclesiasticam, papali inferiorem, non vero consuetudinem rationabilem, et legitime praescriptam; nam huic vis illa satis tribuitur *per cap. fin. cit.* Imo cum vim suam omnem babeat a consensu legali pontificis, reservationem istam confirmat, cum adhuc verum sit, quod impedimenta matrimoniorum dirimentia constituantur a solo pontifice.

374

Argumenta secundae sententiae *n.* 371. relata sententiae nostrae non obsunt. *Ad* 4. Ut consuetudo talis sit rationabilis, sufficit, si similes circumstantiae concurrant, quae sufficerent ad novum impedimentum statuendum per legem: et tunc si accedat diuturnitas temporis, et frequentia requisita actuum, aderit etiam consensus, et approbatio summi pontificis, non quidem specialis (nam hic nullo jure requiritur) sed generalis, qua consuetudini generaliter vim legis constituendae, et abrogandae dedit. *Ad* 2. Id nimium probat; probaret enim, quod sicut lex quaelibet expressa legislatoris voluntate statuitur, ita eadem voluntas intervenire debeat, ut per consuetudinem abrogetur. *Ad* 3. in *c. cit.* et consuetudinibus ibidem allegatis non intervenit specialis consensus; quia matrimonia, secundum ipsas ante approbationem laudatorum pontificum contracta, ab his pro validis reputantur.

375

Quaeritur 7. quinam legibus, et impedimentis nuptialibus ligentur? Resp. distinguendo inter impedimenta; nam impedimentis, quae jure divino, et naturali inducta sunt, afficiuntur omnes plane homines. Resp. Est explorata; nam ab observatione legis divinae, et naturalis nemo omnino, qui sit rationis compos, excipitur. *Et hinc sequitur*, etsi apud aliquam gentem infidelium consuetudo sit, ut jungatur matrimonio pater cum filia, mater cum filio etc. dissolvenda esse hujusmodi matrimonia, si ita juncta ad fidem christia-

nam transeant; quia nulla lex humana, vel consuetudo praevalere adversus legem divinam, vel naturalem potest.

376

Impedimentis, quae introducta sunt solo jure ecclesiastico, afficiuntur soli fideles, seu baptizati, iique omnes, ubicumque degant, non vero etiam infideles. Ita Sot. *in* 4. *dist.* 42. *q.* 2. *art.* 2. Tann. *D.* 8. *de matr. q.* 4. *dub.* 1. *n.* 20. Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 1. *n.* 3. Pont. *l.* 7. *de matr. c.* 1. *n.* 7. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 4. *c.* 1. *n.* 3. Pal. *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 1. *n.* 3. Pirh. *hic n.* 149. Vviest. *n.* 175. Ratio de fidelibus est, quia pontificis jurisdictio spiritualis diffusa per orbem universum est, et subjectos sibi habet fideles omnes, ut circa alia, ita circa matrimonium. De infidelibus patet; quia cum ecclesiam per baptismi januam nondum ingressi sint, constitutionibus canonicis non arctantur; *arg. capit. gaudemus* 8. *de divort.* Hinc de illis Apostolus, *quid mihi*, inquit, *de iis*, *qui foris sunt*, *judicare?* 1. *Corinth.* 5. *v.* 12.

377

Excipitur, nisi ejusmodi infideles degant in territorio ecclesiae temporali; nam his, tanquam subditis suis, leges connubiales ferre, si velit, etiam pontifex potest, ita, ut conjugia, ab iisdem contra hujusmodi leges inita, viribus, et valore destituantur, ut recte cum aliis Sanch. *D.* 1. *cit. n.* 3. *Ratio est*, quia in territorio jurisdictioni suae temporali subjecto potest pontifex non minus, quam quod potest rex in suo regno, et imperator in imperio: atqui secundum dicta *n.* 367. princeps non tantum infidelis, sed etiam fidelis potest pro subditis suis infidelibus statuere ejusmodi impedimenta: ergo etc.

378

Dubium est de haereticis, an valida sint eorum conjugia, quae ineunt cum impedimento juris mere ecclesiastici, et in eorum terris non recepti? Negant Less. *in actuar. l.* 2. *de praescript. cas.* 1. Busenbaum *medull. l.* 6. *tr.* 6. *c.* 3. *dub.* 1. *in fin.* Gobat. *theol. experim. tr.* 9. *a num.* 41. *et append.* 15. *a n.* 88. Konig *proem. jur. can. n.* 9. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de imped. matr. cap* 1. *n.* 24. pro qua sententia etiam P. Gobat. *l. cit.* allegat judicium facultatis theologicae Viennensis, quae ad quaestionem ab archiducali regimine Austriae 18. *maji* 1655. de iis sibi propositam respondit ea esse invalida. *Fundamenta* hujus sententiae sunt. 1. quia haeretici hoc ipso, quod ecclesiam per baptismum ingressi sint, subjiciuntur jurisdictioni illius, ejusque adstringuntur legibus: igitur ipsorum conjugia, contra legem ecclesiae irritantem contracta, non erunt minus invalida, quam invalida sint, si ejusmodi conjugia ineantur ab

orthodoxis. 2. si aliquid haereticos eximeret a legibus connubialibus ecclesiae, eximeret illos consuetudo provinciarum ipsis contraria. Ista non eximit; quia eidem deest consensus pontificis, ad quamlibet consuetudinem, ut illa adversus legem ecclesiae praevalere possit, requisitus, cum utique praesumi nequeat, quod pontifex illis, tanquam rebellibus subditis, in hoc favere voluerit, quippe qui poena potius digni sunt ob legum istarum transgressionem. 3. Ut consuetudo legi alicui deroget, debet tam ipsa, quam mores contrarii utentium esse rationabiles. Tales autem non sunt, quibus scienter contravenitur constitutionibus ecclesiasticis. 4. Si consuetudo haereticos eximeret a legibus connubialibus ecclesiae, eximeret eosdem etiam a ceteris legibus ejusdem, quibus stabiliter contraveniunt. 5. Hoc modo valida fieri possent etiam matrimonia, quae ineuntur inter apostatas a religione, et ordine, transeuntes ad haereticos, et eas, quas vel ex catholicis seduxerunt, vel ex acatholicis assumpserunt. 6. s. congregatio cardd. trid. interpp. episcopo tricariensi sedis apostolicae ad belgas legato 19. *januar.* 1605. inter alia disserte rescripsit, haereticos quoque, ubi decretum *sess.* 24. *capit.* 1. *de ref. matrim.* est publicatum, teneri talem formam observare; et propterea etiam ipsorum matrimonia absque forma concilii, quamvis coram ministro haeretico, vel magistratu loci contracta, nulla, atque irrita esse: atqui nulla est ratio, cur potius irrita sint conjugia, ab haereticis contracta contra decretum *c.* 1. *cit.* quam contracta contra alias sanctiones ecclesiasticas, munitas clausula irritante: igitur etiam irrita erunt celebrata cum alio impedimento juris ecclesiastici: ita isti.

379

Contra proposita haereticorum conjugia valida esse, defendunt Petr. Marchant. *tribun. sacram. tom.* 3. *tr.* 1. *tit.* 6. *concl.* 4. Bonagratia *sum. qq. regul. discept. de matrim. haeret.* §. 8. Henric. Mair *de matr. sacram. n.* 67. pro se allegans P. Simonem Felicem moralis theologiae doctorem eximium. Pro eorumdem valore, teste Gobat *l. cit. n.* 32. non obscure stant Taun. *tom.* 4. *D.* 8. *q.* 3. *n.* 122. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 2. *c.* 4. *num.* 7. Dicast. *de matr. D.* 3. *dub.* 10. dum valida esse docent conjugia ab haereticis, absente loci parocho catholico, contracta. *Fundamentum* istorum DD. praecipuum, et fere unicum est; quia ut *supra. n.* 372. dictum est, consuetudine sanctionibus ecclesiae connubialibus quoad vim irritandi matrimonium derogari potest, si conditiones, ad legitimam consuetudinem requisitas, habeat: atqui in nostro casu nulla conditio, ad legitimam consuetudinem requisita, deest: 1. nam cum *actuum frequentia* concurrit *diuturnitas temporis*: constat enim, quod integro

saeculo, imo longiori etiam tempore ejusmodi conjugia ab haereticis passim ineantur absque ulla nullitatis existimatione, vel etiam suspicione, quippe quae ipsi catholici pro validis, et proles ex ipsis susceptas pro legitimis babent: 2. non deest *consensus principis*, seu *pontificis* in bujusmodi consuetudinem; quia hic universaliter vim dedit consuetudini, ut per illam abrogari leges ecclesiasticae possent: quare nisi constet de contraria voluntate legislatoris pontificis, vis consuetudinis etiam ad matrimonia haereticorum, cum ejusmodi impedimento contracta, sese extendet, et cons. habebitur consensus legislatoris saltem legalis: 3. non deficit etiam *rationabilitas*; nam ut vis canonum, hujusmodi conjugia irritantium, et inde proveniens matrimonium nullitas post continuatum tanto tempore non usum cesset, omnino expediens fuit, tum quia sperari non potest eorum canonum observantia, tum vero maxime, quia illorum quoad vim irritandi cessatio plurimum confert ad conservationem pacis, et tranquillitatis publicae inter catholicos, et heterodoxos, ipsorumque ad ecclesiae gremium faciliorem reductionem: quarum illa saepe adduceretur in discrimen, et ista multo difficilior fieret, si ea, de quibus sermo est, conjugia pro incestis, et inutilibus, et proles, ex iis procreatae, pro spuriis, et illegitimis, cons. etiam pro officiorum publicorum, et beneficiorum incapacibus in republica christiana haberentur. Quare cum consuetudo ista omnia habeat, quae ad legitime praescriptam consuetudinem requiruntur, etiam ipsa vim consuetudinis legitime praescriptae, et cons. canones illos quoad irritationem conjugiorum istiusmodi abrogandi babebit. *Conf.* ex praxi observata, dum ad ecclesiae gremium palatinus, et aliae per Germaniam nostram provinciae reducebantur; non enim constat, quod desudantes in hoc negotio clerici tum saeculares, tum regulares solliciti fuerint: aut multum laboraverint de matrimoniis, cum aliquo ejusmodi impedimento contractis, aut dissolvendis, aut impetrata de illis dispensatione renovandis, quamvis extra dubium sit, non pauca ab hujusmodi reductis cum tali impedimento fuisse contracta, dum Lutheri, aut Calvini dogmata sectabantur. Ita hi posteriores non minus probabiliter, sed ita, ut P. Vviest. *hic num.* 200. cum utriusque opinionis fundamenta excussisset, nihil sit ausus decidere, sed controversiae istius decisionem apostolicam expectandam judicet: ego judico, non erraturum, qui valorem hujusmodi matrimoniorum ex secundae sententiae momentis sustineat.

380

Argumenta primae sententiae non difficulter solutionem admittunt. *Ad* 1. Dici potest, legibus hujusmodi connubialibus quoad vim irritandi conjugia, cum ejusmodi impedimento contracta, derogatum

esse per consuetudinem; nam, ut *num. praeced.* dictum est, consuetudo haec moribus, et usu ipsorum etiam catholicorum firmata est, qui conjugia sic contracta pro justis, et liberos ex iis susceptos pro legitimis habent in provinciis, in quibus haeretici catholicis permixti degunt. *Ad* 2. ostensum est *num. praeced.* in hoc casu non desiderari consensum saltem tacitum principis, nempe pontificis; quia hic per ss. canones, dum consuetudinem rationabilem, et legitime praescriptam, etiam quae jure positivo derogat, generaliter approbant, satis habetur: unde cum non extet constitutio apostolica, quae consuetudini, sanctionibus ecclesiae connubialibus deroganti, specialiter resistat, dicendum est, eundem legalem consensum etiam extendi ad istam consuetudinem. Quod additur, haereticos potius poena ob legum istarum transgressionem dignos esse, verum est; nam eam meretur pertinacia illorum, et inobedientia in Christi vicarium: hoc tamen posito, etiam verum est, eosdem miseratione non indignos esse, cum ex magna parte hodie inculpabiliter ignorent se errare, et ecclesiae jurisdictioni, ac legibus subjectos esse. *Ad* 3. rationabilitas consuetudinis non debet desumi ex actibus, quibus inducitur; nam isti possunt etiam esse peccaminosi: sed aliae circumstantiae rationabilem illam facere possunt, maxime conducentia ad finem, et bonum publicum; sic autem, ut *n. praeced.* dictum est, conducit consuetudo nullitatem conjugiorum, cum impedimento juris ecclesiasticis contractorum, tollens, cum, ut dixi, multum conducat ad faciliorem haereticorum reductionem, et conservationem pacis, ac tranquillitatis publicae. *Ad* 4. imprimis DD. qui sententiam secundam defendunt, libenter concedunt, quod haeretici scienter contrahendo matrimonium cum impedimento juris ecclesiastici peccent, sed tantum dicunt, leges connubiales hac consuetudine fuisse abrogatas quoad vim irritandi ejusmodi conjugia contracta ab haereticis: et hoc non tam in favorem haereticorum; quam catholicorum, cum per eam stabiliatur tranquillitas publica, et illorum ad catholica sacra reductio fiat expeditior. Deinde male infertur ex consuetudine derogante legibus connubialibus, quod sanctiones canonicae omnes per eam tolli possint; nam etsi primum concedant plurimi, alterum tamen omnes inficiantur: et merito, cum nec jus, *c. cum non liceat* 12. *de praescript.* nec ratio permittat, ullius consuetudinis, aut praescriptionis vi subditos ab obedientia eximi, ne evacuatis legibus, omnis disciplina evanescat, et ecclesiastica, terrenaque respubl. in nihilum redigatur. *Ad* 5. non est paritas: nam matrimonia apostatarum sacerdotum, et religiosorum valore destitui, omnium orthodoxorum DD. constans, et certa doctrina est; neque enim his suffragatur ulla consuetudo, sed potius haec con-

tra illorum valorem pugnat, cum ejusmodi apostatarum conjugia, si ad gremium ecclesiae redeant, semper, itaque dissolvantur, ut non solum ipsi statim abstrahantür a consortio uxorum, sed his quoque, si ad catholica sacra redeant, vel transeant, nova conjugia cum aliis viris permittantur, luculento indicio nullitatis matrimoniorum ante cum apostatis contractorum. *Ad* 6. relata cardinalium declaratione, etiamsi in forma authentica exhiberetur, plus non evincitur, quam quod decreto *trid. c.* 1. *cit.* afficiantur etiam haeretici in provinciis, in quibus illud est publicatum: non vero probatur, quod per illud adempta sit consuetudini legitime praescriptae vis derogandi ipsi, aut aliis sanctionibus canonicis.

381

Quaeritur 8. utrum pontifex inter duas privatas personas ex causa justa, e. g. magnae disparitatis inter contrahentes, vel timoris gravium discordiarum possit matrimonium ita prohibere, ut matrimonium, contra hujusmodi prohibitionem contractum, sit omnino irritum? Tangunt difficultatem hanc Navar. *l.* 4. *edit.* 1. *cons.* 24. *de sponsal. et edit.* 2. *de matrim. contr. interdict. eccles. cons.* 1. *et* Enriq. *l.* 12. *de matr. c.* 12. *n.* 1. junct. *comment. lit. C.* sed nihil decidunt. Sed difficultatem non video; nam si pontifex potest ex justa causa reddere irritum matrimonium inter omnes personas certi generis ut inter omnes consanguineos usque ad quartum gradum, cur non poterit irritare inter duas privatas personas, ubi tam urgens fuerit causa, ut istud postulet? Quare judico dicendum id omnino posse pontificem. Ita Host. *summ. tit. de matr. contract. contr. interd. eccl. fin.* Felin. *in c. ex parte n.* 6. *vers. quartus casus de constit.* Paludan. *in* 4. *dist.* 34. *q.* 1. *art.* 1. *n.* 10. Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 1. *n.* 7. ubi praeter alios allegat additionatorem *ad Navar. cons.* 1. *cit.* dicentem, quod pontifex sua aetate inhabilitarit virum quendam illustrissimum ad ineundum matrimonium cum certa foemina; et iterum quendam alium, qui ut eluderet sponsalia de futuro, super quibus lis pendebat, tentabat contrahere matrimonium cum alia: et hoc ex causa, quod utroque casu gravia scandala non immerito timerentur.

382

Gravior difficultas est, utrum pontifex ex justa causa possit personam aliquam reddere perpetuo inhabilem ad matrimonium, quae jure naturae habilis erat? *Ratio dubitandi est*, quia talis persona cogeretur ad perpetuam continentiam, ad quam tamen absque proprio consensu nemo adstringi potest; *can. integritas* 13. *caus.* 32. *q.* 1. item privaretur matrimonio, quod tamen in remedium concupiscentiae natura ipsa indulsit. Sed tenenda est sententia affirmativa

cum Alex. de Nevo *in c. tuas num.* 17. *de spons. duor.* quem citat, et sequitur Sanch. *D.* 1. *cit. n.* 9. nam sic, ut ex Balderino refert Alex. de Nevo *l. cit.* Urbanus V. inhabilem ad matrimonium ineundum reddidit Barnabonem vicecomitem, et dominum mediolanensem, ac liberos ejus rebelles ecclesiae. *Neque obstat argumentum contrarium*; nam etiam libertas cuivis a natura concessa est, et tamen ob culpam potest quis ea privari. Accedit, quia potestas pontificis non est arctata ad sola impedientia matrimonii impedimenta statuenda, sed ad dirimentia quoque extenditur: igitur sicut in gravissimi delicti poenam, ut factum est ob incestum, potuit prohibere omnino matrimonium, ita, ubi gravitas delicti id exigit, efficere potest, ut ab hujusmodi criminis reo initum sit omnino nullum.

383

Quaeritur 9. an justa desideretur causa, ut pontifex rite, ac recte valeat impedimenta matrimoniorum indicere? Resp. Affirmative: et quidem major causa ad statuendum impedimentum matrimoniorum dirimens, quam impediens tantum, cum gravius sit dirimere, quam simpliciter prohibere.

Difficultas est, an si pontifex absque justa causa statuat impedimentum aliquod, teneat factum, et impedimentum ita constitutum effectum suum obtineat. Affirmant aliqui, quamvis admittant pontificem tunc reum esse culpae, ex ratione, quia pontifex potest multa peccando efficere, quae tamen teneant facta. Sed Sanchez *D.* 1. *cit. n.* 6. cum aliis a se *cit.* judicat ad valorem prohibitionis omnino desiderari justam causam. Rationem dat, quia matrimonium est vinculum jure naturali, et divino inventum, ac omnibus permissum, excepto saltem primo gradu consanguinitatis inter ascendentes, et descendentes: in iis autem, quae juris naturae sunt, vel divini, disponere pontifex sine justa causa nec licite, nec valide potest, prout in dispensatione voti, relaxatione juramenti, etc.

§. II.

De impedimento vis, et metus.

SUMMARIUM

384

Quaeritur 1. quid sit vis, et metus? Resp. Vis, ut *libr.* 1. *tit.* 40. *n.* 1. ex Paulo JCto eam descripsi, *est majoris rei impetus, qui repelli non potest.* Dividitur in vim absolutam, et conditionalem. *Absoluta* liberum consensum omnino tollit, *conditionalis* dumtaxat minuit, dum involuntarium imperfectum, seu conditionatum admiscet. Haec posterior, et metus pro synonymis, vel saltem connexis accipiuntur, prout fit *tit. de his, quae vi, metusve causa fiunt*, ubi idem, quod statuitur de vi, etiam statuitur de metu, et vicissim. *Rationem* dat Cleric. *de sacr. matr. decis.* 27. *n.* 4. quia vis, et metus sunt correlativa, et quod de uno dicitur, etiam intelligitur de altero; vis siquidem consistit in inferente metum, et se habet per modum agentis; metus autem stat in persona, cui vis infertur, et se habet per modum patientis.

385

Porro metus, ut *lib.* 1. *tit.* 40. *n.* 2. explicavi, multiplex est; nam *ratione causae* dividitur in eum, qui infertur a causa necessaria, et in eum qui infertur a causa libera; *ratione modi* in eum, qui infertur juste, et in eum, qui infertur injuste; *ratione qualitatis* in metum levem, et gravem: quod dupliciter fieri potest, scilicet vel directe, et animo extorquendi consensum a metu passo, vel indirecte, et ob aliam causam, ita tamen, ut metum passus ejus occasione metu sé liberaturus consensum praestet. Recolantur dicta *tit.* 40. *cit. a n.* 1. quae hic non vacat repetere.

386

Quaeritur 2. quale impedimentum sit metus? Resp. Est impedimentum dirimens, et quidem non infimi loci, prout constat ex *c. cum locum* 14. *cap. veniens* 15. *c. consultationi* 28. *h. tit. et c. significavit* 2. *de eo qui duxit etc.* ubi declaratur, matrimonia, metu inita, esse nulla, et irrita. Et id quidem merito; praeterquam enim, quod tale matrimonium non significet voluntariam conjunctionem Christi cum ecclesia (quam sacramentum matrimonii denotat) adversatur etiam bonis matrimonii, ut bono prolis, cum propter displicentiam coactus non intendat procreationi prolis, et bono fidei conjugalis, cum propter invitas nuptias conjuges facile labantur in adulterium; Engl. *hic* §. 5. *n.* 2.

387

Dubium dumtaxat est, qualis debeat esse metus, ut irritum matrimonium faciat? Resp. distinguendo: vel enim metus solummodo levis est, vel gravis, et cadens in virum constantem. *Si primum*, *certum est*, eum metum non sufficere, ut irritet matrimonium, etiamsi injuste ad extorquendum conjugalem consensum incussus sit, ut

cum aliis notat Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 2. *c.* 5. *n.* 1. et colligitur ex *cap. veniens cit.* ubi relatus Alexander III. ad conjugii nullitatem exigit metum, *qui in virum constantem cadat*: neque id immerito; quia metus levis sicut exigua vis est, cum facile superari possit, ita etiam exigua ejus in jure consideratio habetur, aut ratio, etiam in matrimonio. Accedit; quia si metus levis sufficeret ad matrimonii nullitatem, matrimonia plurima vel nulla, vel dissolvenda essent, cum ex metu levi saepissime contrahantur.

388

Si secundum, interest, an metus ille gravis incussus sit a causa necessaria, uti est metus mortis ex morbo, peste, naufragio etc. an vero a causa libera. *Si a causa necessaria*, iterum non irritatur matrimonium, eo metu contractum, prout facile omnes concedunt: et ratio est, quia ex tali metu contrahens non patitur injuriam; metus autem non irritat matrimonium, nisi cum injuria sit conjunctus, ut mox statuetur. *Conf.* Nam ille solum metus irritat matrimonium, qui ceteros contractus facit rescissioni obnoxios; sed metus a causa naturali, et necessaria incussus, non facit rescissioni obnoxios contractus ceteros: ergo etc.

389

Quod si metus gravis inferatur *a causa libera*, nempe homine, tertia distinctio est adhibenda, an si juste, vel injuste incussus sit. *Si juste*, sive ab eo incussus est, cui jure competit grave malum, nisi matrimonium contrahatur, inferre, matrimonium eo metu contractum non irritatur. Ita Host. *in c. veniens cit. in fin.* Joan. Andr. *ibid. n.* 8. Ancharan. *n.* 6. Abb. *n.* 8. Less. *l.* 2. *de J. et J. c.* 17. *n.* 37. Sanchez. *l.* 4. *D.* 13. *n.* 3. Coninck. *de matr. D.* 28. *dub.* 1. *n.* 14. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 2. *c.* 5. *n.* 2. *vers. tertium* Zoes. *hic. n.* 73. Engl. §. 5. *n.* 3. Pirh. *n.* 104. Schamb. *n.* 149. Vviesto. *n.* 223. et hoc teste satis concors, et certa sententia aliorum praecipui nominis interpretum, et DD. estque perinde, sive metus iste illatus alicui sit a judice praecipiente, ut v. g. ducat virginem a se vitiatam sub spe matrimonii, sive ab alio v. g. parente, minitante, se accusaturum stupratorem, nisi ducat filiam ipsius, cui is stuprum intulit.

390

Ratio est 1. quia talis metus censetur illatus, non tam a judice vel parente, quam a lege, vel ipsomet, qui metum hunc patitur, dum sua culpa fecit id, propter quod nuptias sub tali comminatione ab eo exigi jura permiserunt juxta *l. si mulier* 21. *ff. quod met. caus.* ibi, *quia hunc sibi metum ipsa infert.* Conjugia metu extorta irritantur non praecise, quia is perfectam, et ad con-

sensum spontaneum requisitam libertatem tollit, sed quia hanc tollit injuste, seu modo non permisso a jure; 3. matrimonium metu gravi injuste extortum irritatur, quia ejusmodi matrimonia difficiles solent habere exitus; atqui ex matrimonio coacto per metum juste incussum non timentur tam iufelices exitus; quia animus aliquantum quiescit, cum quis considerat se juste compulsum esse ad contrahendum: 4. solum ille metus irritat matrimonium, qui ceteros contractus facit rescissioni obnoxios; atqui ob metum juste incussum contractus ceteri non rescinduntur: *arg. l. continet* 3. *et l. mulier cit. ff. quod met. caus.* 5. tale matrimonium contrahenti est omnino voluntarium, saltem in causa, et per se aptum conciliare amorem conjugalem, cum fuerit ratio alteri evadendi ingens periculum.

391

Et hinc passim a DD. validus pronuntiatur contractus matrimonii in sequentibus casibus; 1. si reus, in aerumnoso carcere juste detentus, ut libertatem consequatur, se ad nuptias cum filia detinentis ineundas offert, vel a detinente oblatas sub ea conditione acceptat, et actu contrahit: 2. si bello juste sibi illato ad angustias redactus, vel in arce obsessus, sub conditione pacis obtinendae, vel obsidionis solvendae duxit filiam hostis; a quo bello impetitus, vel obsessus est: si reus, ad mortem, vel triremes damnatus, ut vitam, et libertatem servet, matrimonium iniit cum uxore, filia, vel consanguinea occisi, vel etiam cum meretrice: 4. si, qui sponsalia cum aliqua puella rite contraxit, vel eandem sub spe, et promissione nuptiarum decepit, et corrupit, eam, excommunicationis, vel alterius gravis poenae, a judice ecclesiastico intentatae, metu cogitur ducere: 5. si juvenis, quem pater flagitio cum filia deprehendit, et accusationem sceleris apud judicem comminatur, ut hanc evitet, vitiatam ducit etc. quos casus sparsim per *D.* 13. *cit. et praec.* adducit Sanchez. Et ratio est, quia his casibus, quamvis metus gravis interveniat, non tamen est metus injustus. Hinc paritas non est cum casu: *cap. veniens cit.* ubi juveni, a patre in flagitio deprehenso cum filia, et propterea coacto ad ineundum cum ista matrimonium, subvenitur declaratione nullitatis; nam in hoc casu metus non juste, sed injuste fuit incussus, quod pater non accusationis sibi permissae, sed mortis, vel alterius mali, quod inferre privatus non potest, timore ad matrimonium contrahendum impulerit, ut cum aliis *ibid.* notat Barbos. *num.* 3. et non obscure innuit textus ipse; loquitur enim de metu cadente in constantem virum, cujusmodi non est, qui secundum jus intentatur, cum illum passus censeatur eum sibi ipse inferre, faciendo rem eo dignam; *c.*

si mulier cit. Covar. *p.* 2. *de sponsal. c.* 3. §. 4. *num.* 12. Sanch. *D.* 13. *cit. n.* 3. Vviest. *hic n.* 225.

392

Quare dicendum, quod solus ille metus invalidet matrimonium, qui gravis est, et a causa libera injuste incussus: est communis, et certa omnium fere TT. et canonistarum sententia, et habetur *c. cum locum* 14. *c. veniens* 15. *et c. h. tit. proceditque hoc* 1. etsi metu coactus vere consenserit in matrimonium; nam consensus iste ipso jure est irritus, quod hujusmodi matrimonia irritat, non ex praesumptione ficti, sed veri etiam consensus; ut recte Pirh. *hic n.* 100. *not.* 3. *procedit* 2. etiamsi ita contrahens sua culpa inciderit in hunc metum; Vallens. *hic* §. 8. *n.* 4. Zoes. *n.* 75. et colligitur ex *cap. veniens cit.* ubi matrimonium decernitur invalidum, si contractum fuerit ex metu, cui sponsus, et sponsa per delictum, seu concubitum illicitum causam dederunt; nam ut metus censeatur esse juste incussus, non sufficit aliquem metui causam dedisse, nisi etiam, qui metum incutit, jus habuerit incutiendi, quod in casu *cap. cit.* pater non habuit; *procedit* 3. etsi metus ejusmodi non inferatur ab eo, cum quo quis contrahere cogitur, sed ab alio quocumque, si id fiat ad extorquendas nuptias; Sanch. *l.* 4. *de matr. D.* 12. *n.* 19. Coninck *D.* 28. *dub.* 1. *n.* 6. Layman *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 2. *cap.* 1. *num.* 2. Pirh. *hic n.* 101. *not.* 5. Scamb. *n.* 148. Vviest. *n.* 227. et colligitur ex *cap. veniens citt.* ubi irritum dicitur matrimonium, quod initum est cum puella ex metu mortis, quam minitatus est ejus parens. *Ratio est*, quia jus non tam in odium metum incutientis, quam in favorem libertatis matrimonii irritavit matrimonium tali metu extortum, ut expresse colligitur ex *c. cit.* ne scilicet quis cogatur invitus contrahere; atqui patiens metum aeque est invitus, sive ab ipso contrahente, sive ab alio tertio cogatur ex metu contrahere: ergo etc. *Conf.* quia metus, qui contractus, et actus alios infirmos, ac rescissioni obnoxios reddit, matrimonium facit irritum ipso jure, ut cum communi docet Sanch. *l. cit.* atqui alii contractus, et actus metu gesti ad instantiam metum passi rescinduntur, licet metus non eorum, quibuscum actus gesti sunt, sed alicujus tertiae personae injuria illatus fuerit; *l. si cum exceptione* 14. §. *in hac actione* 3. *ff. quod met. caus.* ergo etc.

393

Atque hinc sequitur invalidum esse matrimonium: 1. quod initum est metu carceris, privationis officii, gravis damni in rebus, vel alterius vexationis injustae, ad nuptialem consensum extorquendum incusso; *c. cum locum et c. cit.* 2. contractum a virgine cum juvene quem illa aversabatur, ex mera reverentia in parentes, cum

indignationis, exprobationum, durae transactionis, et similium incommodorum verisimili existimatione conjuncta juxta dicta *libr.* 1. *tit.* 40. *n.* 5. 3. Initum a muliere cum filio medici, qui eidem minabatur se subtracturum ei curationem, ex officio et justitia illi debitam, nisi nuptias contraheret cum ejus filio; secus, si curationem non debeat ex officio, et justitia, et matrimonium petat tamquam stipendium; Sanch. *l.* 4. *D.* 12. *n.* 15. 4. contractum a juvene cum puellla, quacum ipsi in flagranti deprehenso pater minatus est mortem, vel mutilationem, si illam filiam suam non duceret: *cap. veniens cit.* 5. extortum a juvene, et initum cum puella, quam quidem stupravit, sed sine promissione, vel spe matrimonii, metu aerumnosi carceris, cui illum judex inclusit, donec matrimonium cum ea contraheret; cum enim ad stupratam ducendam, vel dotandam alternative solum teneatur, *arg. c. pervenit* 2. *de adult. et stupr.* determinate ad illam ducendam obligari, et carceris aerumnis compelli jure non potuit, ut recte observant Sanch. *l.* 3. *D.* 13. *n.* 7. Pont. *de matr. l.* 4. *cap.* 18. *n.* 13. Vviest. *hic n.* 226.

394

Porro ratio, quare matrimonia, metu gravi injuste incusso extorta, irritata a jure sint, est, quia cum matrimonia coacta infelices soleant habere exitus, expediebat, ut illa essent plene libera, ita, ut quis non possit ad ea per injuriam cogi: cogi autem ad ea quis posset per injuriam, si metu tali contracta forent valida; quia semel valide contracta amplius rescindi nequeunt: et hinc dispar est ratio matrimonii, et aliorum contractuum; nam isti authoritate judicis rescindi possunt; cons. necesse non fuit, ut metus gravis eosdem irritet.

395

Quaeritur 3. quid requiratur, ut matrimonium ex causa metus sit irritum? Resp. 1. juxta omnes requiritur, ut metus iste sit gravis, a causa libera injuste incussus, prout patet ex hactenus dictis.

2. Juxta aliquos requiritur, ut eo metu cogatur aliquis contrahere cum certa foemina. Hinc validum putant matrimonium, quod Titius e. g. iniit cum Bertha, una ex tribus sororibus, ad quarum unam ducendam gravi, et injusto metu fuit coactus. Ita Praeposit. *in c. cum locum* 14. *h. tit. n.* 8. Felin. *in cap. in praesentia* 8. *de probat. n.* 37. Jason. *in l. Titia* 134. *ff. de V. O. n.* 6. *in fin.* Azor. *part.* 1. *l.* 1. *c.* 11. *in fin.* Et videtur hoc etiam probari a paritate cum electione; nam etsi electores ad unam ex tribus personis eligendum injuste coacti sint, si tamen libere eligant aliquam ex his tribus, electio valida est, ut dixi *lib.* 1. *tit.* 6. *n.* 66. ergo etiam subsistet sic initum, et extortum matrimonium argumento du-

acto a matrimonio spirituali ad carnale. *Conf.* ideo electio valet in casu dato, quia electores spontaneae, ac liberae voluntatis determinatione electi personam praetulerunt ceteris: hoc etiam fecit Titius eligendo Bertham; nam istam nullo metu coactus duxit, cum potuerit ducere quamcumque ex tribus sororibus: ergo etc.

396

Sed melius ejusmodi matrimonium validum esse negant Covar. *p.* 2. *de sponsal. c.* 3. §. 5. *n.* 8. Sanch. *l.* 4. *de matr. c.* 14. *n.* 14. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 2. *c.* 5. *n.* 1. Pal. *tract.* 2. *D.* 1. *p.* 9. *n.* 9. Perez *D.* 17. *de matrim. sect.* 10. *num.* 6. Pirh. *hic n.* 103. Vviest. *n.* 228. *Ratio est*, quia matrimonium contrahens, ut valide contrahat, debet gaudere plena libertate; *cap. cum loc. cit.* hac libertate non est gavisus Titius in casu dato: quia metu injuste incusso coactus est ad ducendam unam ex tribus, quas cum aversatus sit omnes, ex nuptiis secutis cum una timeri jure possunt infelices exitus, qui ex coactis nuptiis provenire solent.

397

Ad argumentum, *et confirmationem* oppositae sententiae imprimis electio, ejusque de aliquo celebratae acceptatio solum est via, et inchoatio quaedam spiritualis conjugii inter praelatum, et ecclesiam intercedentis: cons. non matrimonio carnali, sed sponsalibus solum de futuro aequiparatur; quae cum juxta probabiliorum, ut *infra num.* 427. dicetur, etsi metu gravi extorqueantur, valida tamen sint, non mirum est, quod etiam electio hujusmodi valeat. Deinde a valore spiritualis conjugii ad carnale argumentari non licet, quando contrarium de carnali est ipso jure expressum; est autem expressum jure, quod metu gravi extortum invalidum sit: igitur cum tale sit etiam in casu dato matrimonium Titii, non obstante valore electionis ejusmodi metu factae, etiam ipsum invalidum erit.

398

3. Satis multi DD. requirunt, ut metus eo fine incussus sit, ut extorqueatur matrimonium. Hinc validum dicunt matrimonium initum metu gravi, injuste quidem, sed alio fine incusso, quam ut matrimonium per eum extorqueatur. Ita Sanch. *l.* 4. *D.* 12. *n.* 3. Coninck *D.* 28. *dub.* 1. *n.* 9. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 2. *c.* 5. *n.* 1. *vers. secundo*, Perez *D.* 17. *de matrim. sect.* 9. *n.* 3. Zoes. *hic n.* 74. Pirh. *n.* 105. Schamb. *n.* 151. *Fundantur* 1. quia si matrimonium esset irritum tale esset vel jure naturali, vel divino, vel ecclesiastico: non naturali, aut divino, quia voluntario, et spontaneo consensu electum, et initum est: non etiam ecclesiastico, quia textus, qui irritum declarant matrimonium metu initum, solum loquuntur de metu, qui ad id extorquendum incussus est, ut patet ex *cap. cum locum*, *cap. veniens*, *cap. consultationi*, *et c. si-*

gnificavit cit. 2. Quia cum metus alio, quam conjugii extorquendi fine incutitur, contrahens ad matrimonium a nemine impellitur, sed ipse metum passus illud, tanquam medium ad propulsandum, quod intentatum est, malum spontaneo consensu eligit: et licet ejus mali intentatione patiatur violentiam, et injuriam, ista tamen non intervenit in contractu nuptiali, utpote quem libere, et sponte, nullo cogente, eligit; ac proinde contrahens nec est, nec dici valet ad matrimonium coactus vi injusta. 3. Ingressus in religionem, et susceptio habitus jure subsistit, etsi mortis ex infirmitate imminentis metu sit facta; *c. sicut nobis* 17. *de regular.* et ratio est, quia adhuc libere, et sponte facta est. Atqui non minus libere, et sponte contrahitur matrimonium, si contrahatur ob mortis, vel alterius mali, alio, quam ipsius extorquendi, animo intentati, periculum; ergo et ipsum subsistet; nam a matrimonio spirituali ad carnale, et vicissim recte ducitur argumentum. 4. Saltem dubium est, an hoc casu matrimonium contractum sit jure irritum; in dubio autem ejus valor potius, quam nullitas adstruenda est propter specialem, et justum ejus favorem; ergo etc.

399

Sed probabilius matrimonium, ex metu ita incusso contractum, irritum, et nullum est. Ita Aut. Cucchus *l.* 5. *inst. major. tit.* 12. *n.* 160. Platios *in* 4. *dist.* 29. *D. un. fin.* §. *nono*, Veracrux *specul. p.* 1. *art.* 8. *dub.* 3. §. *clarissime*, Card. de Lugo *de J. et J. D.* 22. *n.* 175. Vviest. *hic num.* 230. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de imped. matr. c.* 4. *n.* 42. *Ostenditur* 1. ex *cap. cum locum cit.* ubi Alexander III. Pontifex in contrahente matrimonium exigit plenam securitatem a metu injusto, neque distinguit, an metus ad nuptias extorquendas incussus sit, vel alio fine, additque rationem; quia ex coactis matrimoniis facile sequuntur infelices exitus. Atqui haec plena securitas deficit, et contra infelices exitus timeri possunt, etsi matrimonium contractum sit metu, ob alium finem, quam ad extorquendum matrimonium incusso; ergo etc. 2. Professio religiosa, ex metu etiam ob alium finem, quam ad eam extorquendam injuste incusso facta, est ipso jure irrita, prout sumitur ex *cap. perlatum* 1. *de his, quae vi, metusve causa etc.* Igitur si a matrimonio spirituali ad carnale legitime ducitur argumentum, ut volunt adversarii, etiam matrimonium carnale irritum erit, etsi metus injustus alio fine, quam animo illud extorquendi illatus fuerit. 3. Matrimonium iis casibus ob metum injuste incussum irritum est: quibus casibus ceteri contractus, et actus metu initi sunt rescissioni obnoxii: atqui ceteri contractus, et actus rescissioni obnoxii sunt, si metu gravi sunt initi, sive deinde malum illud, cujus metu initi sunt, intentatum sit ani-

mo eos extorquendi, sive alio fine, ut patet *arg. l. nec minorem 7. ff. quod met. caus.* et ostenditur ex eo, quia utroque modo metum passo infertur injuria; cons. istum inferens obligatur ex justitia ad damni hac injuria dati resarcitionem: quod aliter fieri nequit, nisi ut cum, qui metum passus est, reducat in pristinum statum, et permittat rescindi contractum, si rescindibilis sit; ergo etc. 4. Ratio, quare matrimonium, quod metu gravi ad extorquendum incusso initum est, irritatum a jure sit, est injuria, quam metum inferens intulit, dum causam dedit, ut metum passus consenserit, non consensurus, si metus abfuisset. Atqui non minus injuriam infert, qui alio fine metum infert, et hic metus pariter causa, vel saltem occasio est consensus in matrimonium, in quod non consentiret metum passus, si metus abesset; ergo etc. 5. Matrimonium, mortis, vel alterius gravis mali metu injuste incusso initum irritatum est, ut consuleretur libertati illius, qui metum passus est, et occurreretur malitiae, et injustitiae inferentis, ne scilicet metum passus ex aliena injuria pateretur damnum irreparabile, et is, qui eum intulit ex sua iniquitate referat lucrum inesaribile; atqui haec ratio aeque militat contra matrimonium contractum metu gravi, etsi ob alium finem, quam animo illud extorquendi, injuste incusso; ergo etc.

400

Ex quo sequitur, invalidum esse matrimonium. 1. quod innocens, a judice alias condemnandus, contraxit cum filia judicis, ut sententiae injustae metu se liberaret, licet judex eum condemnare intenderit alio fine, quam ad extorquendum matrimonium. 2. Contractum metu sententiae, secundum allegata quidem, et probata, in innocentem tamen ferendae a judice; cum enim, ut *lib. 1. tit. 40. num.* 31. dictum est, actus alii, metu ex parte solius patientis injusto gesti, ad illius instantiam rescindantur, matrimonium ex simili metu contractum erit irritum. 3. Initum metu cujuscunque gravis mali, et vexationis injustae, illato ob quemcunque finem, etiam sine ejus mali inferendi animo; quia non tantum illatio talis mali, sed etiam comminatio injusta est eodemque modo ista, quo illa, voluntatem ad consensum impellit, cum metus non causet malum, sed ejus inferendi apprehensio, quae eadem est, eodemque modo movet, et extorquet consensum, sive adsit animus exequendi minas, sive absit, ut iterum dictum est *tit. 40. citat. num.* 32. 4. Initum a juvene, qui deprehensus in flagranti a patre cum filia in flagitio, ut mortis, vel mutilationis ab eo in flagitii ultionem inferendae discrimen effugeret, parenti nuptias cum eadem obtulit, aut ab illo oblatas acceptavit. 5. Contractum a muliere infirma cum medico, cui, quod ille curationem ex officio, et justitia sibi debitam eidem

ex odio, ignavia, vel alia simili causa denegari, ut ad se curandam induceret, se eidem, aut filio ejus ad nuptias obtulit etc.

401

Argumenta adversae sententiae intentum non obtinent. *Ad* 1. *c. locum cit.* procedit etiam de conjugio, quod obtentum est gravi metu, alio fine, quam ad id extorquendum incusso. Deinde esto, *cit.* textus loquantur tantum de metu, ad matrimonium extorquendum incusso, ratio tamen fundata in plena, et ab omni injusto metu libera securitate, procedit etiam de conjugiis initis gravi metu, ex alio fine, quam ad matrimonium extorquendum incusso. *Ad* 2. esto, metus illatus non sit ad matrimonium extorquendum; illud tamen ab inferente metum, aut in ejus gratiam ab alio obtentum est injuria, quae causa consensus in matrimonium fuit, ac proinde iste non fuit vere, et simpliciter spontaneus, sed coactus. *Ad* 3. exemplum ibi adductum non est ad rem; quia metus, conceptus ex periculo mortis imminentis ob morbum gravem, non est injuste incussus: cons. mirum non est, quod ingressus religionis, et professio, ex ejusmodi metu facta, sit valida. *Ad* 4. quod in dubio pro matrimonio pronuntiandum sit, verum est regulariter, non tamen semper, praesertim quando dubius valor propter metum est; tunc enim melius pronuntiatur contra matrimonium, tum quia coacta matrimonia difficiles habent exitus, tum vero quia valor matrimonii injusto metu contracti metum passo inferret damnum irreparabile; inferenti vero afferret commodum inauferibile; ergo etc. Sed hinc ulterius

402

Dubium nascitur, quid dicendum sit de casu, quo Titio timenti damnum in rebus suis, aut injustam vexationem a Sempronio intentatam, Cajus liberationem ab illa promittit Titio, si iste filiam ejusdem Caji ducat in uxorem; nam tali casu si acceptet Caji promissionem Titius, et ducat filiam Caji, quaeritur, an validum sit tale matrimonium? *Ratio dubitandi* sumitur ex resolutione praecedentis quaestionis; nam ut ex ibi dictis sequitur, si ipse Sempronius, qui metum intulit, promitteret liberationem ab eo metu sub conditione matrimonii ineundi a Titio cum ejus filia Maevia, matrimonium, hujus liberationis intuitu contractum a Titio cum Sempronii filia, esset invalidum; atqui par videtur esse ratio casus in dubio praesenti positi; ergo etiam in hoc matrimonium erit irritum, vel neque irritum erit in priori casu.

403

Sed difficultas haec expediri ope distinctionis potest: vel enim Cajus ad Titium a vexatione per injuriam illata liberandum ex justitia obligatus fuit, vel non. *Si primum*, matrimonium a Titio ita ini-

tum invalidum est; quia eo casu Cajus denegatione auxilii injuriam infert Titio, et metum, et injusta vexatione conceptum, auget, ac firmat, cessaturum, vel saltem minuendum, si eidem Cajus auxilium debitum praestitisset. *Si secundum*, matrimonium illud validum est, ut recte advertit P. Vviestner *hic num.* 238. Ratio est, quia hoc a Cajo oblatum, et a Titio acceptatum est in compensationem auxilii, et mediorum pro liberatione impensorum, quae eo ipso, quod jure fuerint indebita, oblatione conjugii, vel istius oblati acceptatione compensari potuerunt.

404

Neque obstat, quod oblationi, et acceptationi conjugii occasionem dederit metus tum vexationis illatae a Sempronio, tum carentiae auxilii ad liberationem a Cajo, si filiam illius non ducat, denegandi; nam imprimis metus denegandae liberationis, quia ex justitia haec non debebatur, injustus non fuit, metus Semproniauae vexationis injustus quidem fuit, afficere tamen non potuit Cajum, et illum impedire, quin in compensationem liberationis a se praestandae petere potuit nuptias cum filia sua. *Unde corruit ratio dubitandi*: negatur enim paritas inter casum praesentem, et positum in argumento; nam in eo ponitur ipse Sempronius incussisse metum injustum.

405

Quaeritur 4 ex quo jure nullitas matrimonii, metu injusto extorti, descendat? Ex jure naturali eam descendere existimant Scot. *in* 4. *dist.* 29. *quaest. un.* §. *de secundo.* Covar. *p.* 2. *de sponsal. cap.* 3. §. 5. *n.* 6. Alex. Carrerius *l.* 4. *de sponsal. cap.* 9. *fin.* Molin. *tract.* 2. *de J. et J. D.* 326. *n.* 14. Pont. *l.* 4. *de matrim. cap.* 14. *n.* 4. Barbos. *ff. solut. matrim. ad rubr. p.* 4. *num.* 30. Gonzal. *in cap. veniens* 15. *h. tit. num.* 5. Gobat. *theol. exper. tract.* 9. *n.* 245. Haun. *tom.* 2. *de J. et J. tract.* 8. *num.* 107. Konig. *ad tit. de eo, qui duxit etc. num.* 16. magnif. P. Schmier *p.* 3. *imped. cap.* 4. *n.* 54. *et seqq.* Rationes, quibus nituntur, minime leves sunt. 1. quia jus ecclesiasticum in textibus plane omnibus, qui *supra num.* 386. adducti sunt, non tam irritat matrimonium metu contractum, quam antiquiori aliquo jure irritatum supponit; loquitur enim de matrimoniis jam contractis, et declarat illa, si metu inita sint, esse invalida. Atqui non extat jus ecclesiasticum antiquius, quo matrimonium hujusmodi irritetur. Igitur cum aliquo jure debeat irritatum fuisse, dicendum est, quod irritatum sit jure naturali. 2. *cap. cum locum cit.* matrimonia coacta pronuntiantur irrita ex ratione, quod vis, et coactio, sive metus tollat consensum. Consensus autem jure naturali ad valorem matrimonii re-

quiritur; ergo etc. matrimonium ex natura sua inducit vinculum perpetuum. Nullum autem violentum est perpetuum, teste philosopho: ergo coactio repugnat naturae matrimonii, et cons. jure naturae illud irritabit. 4. coactio est contra principalem matrimonii finem, qui est procreatio sobolis, et mutuum conjugum obsequium, quae requirunt animos voluntarie conjunctos, mutuumque amorem; ergo repugnat naturae matrimonii; nam haec dirigit intrinsecum ordinem cujusque rei ad suum finem. 5. si natura ejusmodi matrimonium non irritasset, non satis consulisset indemnitati innocentis passi metum injustum; cum enim semel valide contractum nulla humana authoritate dissolvi valeat, eo ligaretur ille, qui in id metu coactus consensit, ac proinde ex injuria sibi illata pateretur damnum irreparabile, dum vicissim metum inferens refert commodum non auferibile. Utrumque autem repugnat naturae genio; ergo etc. 6. si jure naturali matrimonia coacta non essent irrita, valida essent sic inita ab infidelibus, utpote qui legibus ecclesiae non obligantur.

406

Verum etsi rationes istae admodum probabilem hanc sententiam faciant, non tamen adeo efficaces sunt, ut non probabilior adhuc sit sententia, juxta quam nullitas ista in solum jus ecclesiasticum immediate refunditur. Ita Sylv. *V. matrimonium* 8. *quaest.* 11. *dict.* 3. Tabien. *V. impedimentum imped.* 9. *quaest.* 2. *n.* 3. Navar. *man. cap.* 22. *n.* 50. Sot. *in* 4. *dist.* 29. *quaest.* 1. *art.* 3. *vers. qui ergo hanc opinionem*, Henriq. *l.* 11. *de matr. cap.* 9. *n.* 1. *et* 3. Sanch. *l.* 4. *de matr. D.* 14. *n.* 2. Coninck *D.* 28. *dub.* 2. *n.* 16. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 2. *cap.* 5. *n.* 1. *et* 4. *vers. tertio*, Perez. *D.* 17. *sect.* 11. *n.* 2. card. de Lug. *tom. de J. et J. D.* 22. *n.* 115. Vall. *hic* §. 8. *n.* 4. Zoes. *n.* 72. Pirh. *n.* 106. Scambog. *n.* 152. Vviest. *n.* 242. *Ratio est* 1. quia ad valorem, sicut cujuscumque alterius contractus, ita etiam matrimonii jure naturali plus non requiritur, quam justus titulus, et voluntarius consensus; atqui neutrum excludit metus: non titulum, quia metus non obstante, intervenit traditio juris in corpus pro jure in corpus: non voluntarietatem, quia hanc metus solum diminuit, non vero tollit. 2. si matrimonium metu coactum esset jure naturali irritum, tale esset propter injuriam, quam infert metum incutiens metum passo; atqui ex ista causa non oritur nullitas; quia alias irritum esset etiam matrimonium obtentum contrahentis dulo, cum sicut metum passo, ita etiam illi, qui dolo circumvenitur, inferatur injuria: item irritum foret initum metu levi; quia etiam per hunc infertur injuria, et saepe mortaliter peccaminosa. 3. non magis libertati matrimonii obstat metus a libera, quam a necessaria causa incussus. Atqui ex adver-

sariis plerique negant matrimonium irritari metu incusso a causa necessaria; ergo nec irritabitur, si incutiatur a causa libera. 4. voluntarius, et liber consensus etiam requiritur ad baptismum, et juramentum: et tamen neque istud praestitum gravi metu, neque ille eodem metu susceptus est irritus; ergo solo jure naturali spectato, neque irritum erit matrimonium, gravi metu extortum.

407

Argumenta contraria intentum non evincunt. *Ad* 1. licet quatuor *citt. cap.* irritatio matrimonii coacti non primum inducatur, et scriptum jus antiquius non allegetur, tamen ex his ipsis textibus, et continua ecclesiae observantia satis colligitur, quod ejusmodi jus aliquando sit introductum aut viva voce, aut etiam scripto, quod deinde periit', prout in simili responderi debet de impedimento disparitatis cultus, quod juxta omnes est juris tantum ecclesiastici, etsi non habeatur textus expressus, quo ostendatur illud primitus fuisse constitutum. *Ad* 2. metus solum tollit consensum spontaneum, quem jus positivum exigit, non vero voluntarium, et liberum, qui ad matrimonium de jure naturae sufficit. *Ad* 3. violentum simpliciter, quod fit passo nullo modo concurrente, perpetuum esse non potest; secus dicendum de violento secundum quid, quale repetitur in consensu metu extorto. *Ad* 4. consensus metu extortus, hoc ipso, quia simpliciter voluntarius, non est simpliciter, et ex se ineptus ad finem matrimonii, sed solum minus aptus, et minus conveniens: ex quo sequitur, eum quidem valere, expedire tamen, ut irritetur. *Ad* 5. satis naturae author consuluit metum passis, dum legitimo magistratui potestatem concessit irritandi conjugia sic extorta. Argumentum retorqueri potest in matrimonio, quod dolosa simulatione nobilitatis, divitiarum etc. obtentum est; nam hoc non obstante, injuria, per hujusmodi simulationem innocenti illata irrevocabiliter obligat. Sufficit ergo hujusmodi simulationem, uti et metus incussionem jure naturali prohibitam esse, ipsumque simulatorem, et metus authorem obligari ad compensationem injuriae. *Ad* 6. cum Petr. de Ledesm. *de matr. quaest.* 47. *art.* 3. *dub.* 1. *concl.* 5. *fin.* Sanchez *D.* 14. *cit. n.* 3. Coninck. *dub.* 2. *cit. n.* 17. et aliis concedo sequelam, scilicet matrimonia metu gravi injuste incusso inita ab infidelibus esse valida, nisi propriis ipsorum legibus specialiter sint irritata; hoc enim probat ratio in argumento allata junctis fundamentis nostrae sententiae.

408

Quaeritur 5. an matrimonium, metu injuste incusso extortum, sit irritum in utroque foro? Aliqui, quos tacito nomine refert s. Thom. *in* 4. *dist.* 29. *quaest. unic. art.* 3. *quaestiunc.* 1. *in corp.* putave-

runt illud in foro conscientiae subsistere, si revera metum passus dedit consensum internum. *Fundabantur* 1. textu *cap. cum locum cit.* ubi postquam declaratum fuit, matrimonium metu extortum esse nullum, ratio redditur; quia matrimonium solo consensu perficitur, et ubi coactio est, deficit consensus: ergo si revera adsit consensus, valebit matrimonium. 2. in foro interno praesumptio veritati cedit; atqui ecclesia ex metu solum praesumit non adesse consensum internum. 3. Ad consensum internum in matrimonio non potest dari coactio, sed solum ad prolationem verborum: ergo si vere adest consensus internus, is liber est et matrimonium, eo consensu contractum, liberum erit, conf. validum quoad DEUM.

409

Sed dicendum, matrimonium, metu gravi injuste incusso initum, in utroque foro esse nullum, et irritum. Ita s. Thom. *loc. cit.* Sylv. *V. matrimonium* 8. *quest.* 11. *dict.* 3. Tabiena *V. impedimentum imped.* 9. *quest.* 2. *n.* 3. Sot. *dist.* 29. *cit. quest.* 1. *artic.* 3. *vers. refutatur tamen.* Navar. *man. cap.* 22. *n.* 51. *fin.* Alex. Carrerius *l.* 4. *de sponsal. cap.* 9. Henriq. *l.* 11. *de matr. cap.* 9. *n.* 1. Sanch. *l.* 4. *de matr. D.* 12. *n.* 18. Perez. *D.* 17. *sect.* 10. *n.* 4. Pont. *l.* 12. *cap.* 8. §. *ult. n.* 75. Zoes. *hic. n.* 76. Pirh. *n.* 98. Vviestn. *n.* 240. Ostenditur 1. quia juxta *cap. cum locum cit.* ubi adest timor cadens in virum constantem, non invenitur consensus, quo perficitur matrimonium; adest autem consensus voluntarius; ergo hic, si coactus sit, non sufficit ad matrimonium: 2. *cap. significavit* 2. *de eo, qui dixit etc.* ille, qui cum una contraxit metu injuste incusso inductus, et deinde aliam duxit, ad hanc revertendi liberam accepit facultatem; non potuisset autem facultas haec ei dari, si matrimonium primum metu extortum non fuisset omnino invalidum: ergo etc. 3. Convenientissimum fuit, ut matrimonium metu extortum irritaretur pro utroque foro; quia repugnat tribus bonis matrimonii: *Sacramenti* quidem; quia hoc significat conjunctionem Christi cum ecclesia, quae cum fuerit facta per liberum amorem, praesentari per liberum conconsensum sponsorum debet: *Prolis*; quia ad hanc non multum afficientur, qui inviti sunt copulati: *Fidei conjugalis*; quia cum facile quis contemnat, quod non diligit, periculum est, ne tales conjuges fidem violent, et labantur in adulterium.

410

Neque obstant argumenta partis adversae. *Ad* 1. Dum *cap. cum locum cit.* dicitur, quod metus tollat consensum, ut locum istum Sanch. *loc. cit. n.* 26. et Coninck *n.* 17. cum aliis explicant, id intelligendum non est, quasi consensum omnino tollat, sed quod tollat eum, quem jus positivum postulat, scilicet liberum a coactio-

na. *Ad* 2. Ecclesia non praesumit aliquem delinquere, nisi id legitime probetur. Fingere autem consensum, ubi non est, est peccatum mendacii; igitur ad hoc excludendum ecclesia praesumet verba significantia consensum vere, non ficte, et mendaciter prolata esse. Quare dicendum, matrimonium coactum ab ecclesia non irritari ex praesumptione deficientis veri consensus, sed intuitu incommodorum, quibus obnoxia esse solent coacta conjugia. *Ad* 3. Licet consensus internus extorqueri vi, aut metu nequeat, mali tamen intentati metu impellent, praestari potest, et solet etiam, cum metus urget.

411

Quaeritur 6. an mantrimonium metu contractum firmetur adjecto juramento? Aliqui cum Ricard. *in* 4. *dist.* 29. *art.* 2. *quaest.* 3. affirmaut ratificari, saltem in foro conscientiae. Et videtur istud probari 1. ex *can. inter cetera* 22. *caus.* 22. *quaest.* 4. ubi s. Augustinus matrimonium cujusdam Hubaldi, quod timore mortis impulsus, praecedente tamen juramento, cum concubina contraxerat, pro valido habet. 2. Quia alii contractus, et actus, etsi de jure invalidi sint, si tamen juramento stabiliantur, fiunt validi, ut dictum est *lib.* 2. *tit.* 24. *n.* 86. ergo etiam matrimonium. 3. Quia per regulam *cap. cum contingat* 28. *de jurejur. et cap. quamvis* 2. *de pact. in* 6. omne juramentum, quod sine praejudicio tertii, et salutis aeternae dispendio servari potest, servari debet; ita autem servari potest, etiam, quod metu extortum est: ergo etc.

412

Sed melius negatur, per adjectionem juramenti convalidari matrimonium gravi metu contractum. Ita gloss. *in cap. significavit.* 2. *V. tanta de eo, qui dixit etc.* Abb. *ibid. n.* 5. Alex. de Nevo *n.* 5. *et* 6. Sylv. *V. matrimonium* 8. *quest.* 11. *dict.* 8. Armill. *V. eod. n.* 41. Tabien. *V. impedimentum imped.* 9. *ad fin.* Pacian. *de probat. l.* 2. *cap.* 3. *n.* 56. Alex Carrer. *l.* 4. *de sponsal. cap.* 9. Sanch. *l.* 4. *de matr. D.* 20. *n.* 12. Coninck *D.* 28. *dub.* 4. *n.* 44. Perez. *sect.* 4. *n.* 5. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 2. *cap.* 5. *n.* 5. Clericat. *de sacr. matr. decis.* 27. *n.* 36. Pirh. *hic num.* 121. Vriest. *n.* 247. et alii, juxta quos sicut matrimonium, ita et juramentum ipsi adjectum irritum est, ita, ut ne quidem obligationem ex virtute religionis inducat. *Ostenditur* 1. ex *cap. significavit* 2. *de eo, qui duxit. etc.* ubi deciditur, eum, qui post matrimonium metu contractum cum aliqua, et juramento firmatum aliam duxit, debere manere cum secunda; non posset autem cum secunda manere, sed congedus esset redire ad primam, si matrimonium cum ista initum convaluisset addito juramento: ergo etc. 2. matrimonium, gravi metu extortum, invalidum est ob defectum spontanei, ac plene li-

beri consensus, qui ad substantiam matrimonii, ut ex hactenus dictis patet, requiritur; atqui juramentum non supplet defectum consensus substantialiter requisiti. 3. Quamdiu metus durant, personae inhabiles sunt ad contrahendum matrimonium, sicut inhabiles sunt ad contrahendum clandestine, ex decreto ecclesiae talia matrimonia irritantis; atqui per juramentum non efficiuntur habiles; ergo illud non possunt confirmare per juramentum. 4. juramentum sortitur naturam, et conditiones actus, cui apponitur abesse metum gravem injuste incussum, ita et juramentum illi adjectum hanc tacitam conditionem habet, *si matrimonium sit libero consensu initum;* et cons. si metu contractum sit, neque juramentum obligat, utpote conditione non impleta, sub qua praestitum est. 5. si juramento convalesceret matrimonium metu contractum, nullum remedium metum passis attulisset ecclesia, quod tamen matrimonia metu inita annullando vel maxime intendebat; nam qui compellit aliquem ad contrahendum, facillime compellere potest etiam ad jurandum.

413

Neque contrarium probant argumenta opposita. *Ad* 1. Ut omittam alias expositiones, in casu *canon. inter cetera cit.* metus; et juramentum solummodò intervenit in praevia promissione, qua Hubaldus promisit concubinae se cum ea initurum matrimonium, et matrem propriam cum fratribus expulsurum domo, expulsisque negaturum necessaria vitae subsidia; ipsum vero matrimonium secutum dein est, metu cessante. Hinc merito sanctus Augustinus respondit firmitati matrimonii quidem nihil obstare, promissionem vero destituendi, et expellendi matrem, etiam juramento firmatam, irritam, et nullam esse. Neque refert, quod S. D. utatur verbo praesentis temporis *ipsam in conjugem suscipere*, quibus verbis alias significatur ipse contractus matrimonialis, prout patet ex *c. duobus* 1. *de spons. duor.* nam in hoc textu verbum illud de futuro solum tempore intelligendum demonstrant verba *expellere, et impendere*, ipsi eadem oratione conjuncta, quibus verbis promissionem de futuro tempore implendam significari liquet ex ipso textu. Vel si contendas verbi illius sensum alienum esse a mente s. Doctoris, et evincere velis in casu *can. inter cetera cit.* adjectum esse ipsi contractui nuptiali, propter subjecta verba, *matrimonium sit in domino infirmum, ac stabile,* dici potest, tempore s. Augustini matrimonium metu initum adhuc substitisse, et ab ecclesia sequentibus primum temporibus irritatum fuisse, cum credibile omnino sit, non omnia impedimenta ab ecclesia simul fuisse inducta, sed successive, prout casuum occurrentium necessitas exigebat. *Ad* 2. Negatur *Conf.* nam alii contractus prohibentur ob utilitatem privatam; at matrimonium

ob publicam. Item licet alii contractus irritentur; at personae non reddentur ad contrahendum inhabiles, sicut tamen inhabilis ad matrimonium metu durante contrahendum factus est metum patiens. *Ad* 3. Non semper obligat juramentum, quod sine peccato servari potest; quando enim actus ob publicum bonum, seu utilitatem irritatur, juramentum ei superveniens non tenet, nec observari debet; *arg. c. si diligenti* 12. *de for. compet.*

414

Quaeritur 7. an matrimonium, gravi metu extortum, et propterea nullum, firmetur per copulam, illius contractum subsecutam? Affirmant id absolute gloss. *in cap. consultationi* 28. *V. ante hoc titul.* Palùdan. *in* 4. *dist.* 29. *quaest.* 1. *artic.* 4. *n.* 25. Sot. *ibidem quaest.* 1. *art.* 3. *in fin vers. in contrarium.* Barth. a Ledesm. *de de matrimon. dub.* 23. *in fin* et quia alii apud *citt. Fundantur* 1. textibus *c. consultationi cit. cap. ex litteris* 11. *de despons. impub. et capit. insuper* 4. *qui matrimon. accusar.* quibus textibus matrimonium metu extortum pronuntiatur irritum, nisi copula carnalis sit subsecuta; igitur argumento a sensu contrario hac secuta firmabitur. 2. Quia merito praesumitur, quod is, qui post matrimonium metu contractum admittit copulam, illam admittat animo potius conjugali, quam fornicario, cum delicta non praesumantur, et fornicatio etiam metu coactis jure naturali illicita sit; atqui si animo conjugali admisit copulam remisit metum, et matrimonium ratificavit: ergo etc. 3. Quia ecclesia irritat consensum metu extortum in favorem contrahentis, qui casu isto omnino cessat, cum tali potius damnosum sit, et valde onerosum, quod ad mortem evadendam non possit licite consumare matrimonium, quod alias per se, seclusa irritatione ecclesiae, liceret.

415

Sed melius respondetur distinguendo: vel enim copula subsecuta etiam ipsa extorta metu est, vel isto jam cessante, omnino libere, et effectu conjugali est habita. *Si hoc posterius*, per ita admissam copulam matrimonium confirmatur. Ita s. Thom. *in* 4. *dist.* 26. *q. un. art.* 3. *quaest.* 2. *de* 2. Abb. *in cap. consultationi cit. n.* 7. Alex. de Nevo *ibid. n.* 10. Henriq. *l.* 11. *cap.* 9. *n.* 7. Sanch. *l.* 4. *de matrim. D.* 18. *n.* 16. Tann. *D.* 8. *quaest.* 3. *dub.* 2. *n.* 33. Coninck *D.* 28. *dub.* 4. *n.* 41. Pont. *l.* 4. *cap.* 14. *n.* 12. Gobar. *theol. exper. tract.* 9. *n.* 261. Clericat. *de sacr. matr. decis.* 27. *n.* 37. Vallens. *hic* §. 8. *n.* 5. Zoes. *n.* 78. Pirh. *n.* 123. Schamb. *n.* 158. Vviest. *n.* 78. magnif. p. Schmier. *part.* 3. *de impedim. matr. cap.* 4. *n.* 70. et communiter TT. ac JCti ceteri. *Ratio clara est*, quia matrimonii valori hoc casu nihil obsit praeter defectum spontanei consensus;

atqui iste sufficienter exprimitur, et exprimi de jure praesumitur per copulam carnalem sponte admissam, cum talis processisse praesumatur ex affectu conjugali; *arg. cap. is, qui fidem* 30. *h. tit.* ergo etc. Estque hoc verum etiam post trid. modo matrimonium contractum sit coram parocho, et testibus, et impedimentum metus, quo contractum est, sit occultum, ita, ut in foro externo probari nequeat, ut recte Sanc. *D.* 18. *cit. n.* 12. *et* 16.

416

Quodsi vero prius contingat, et etiam copula sit metu extorta, dicendum cum DD. *cit.* matrimonium metu initum per ita admissam copulam non confirmari. *Ratio est* 1. Quia ecclesia irritavit matrimonium, gravi metu extortum, ob defectum pleni, et perfecte liberi consensus; atqui iste per sequentem copulam carnalem, si etiam ipsa sit gravi metu extorta, non suppletur: ergo manebit invalidum matrimonium, sicut prius. 2. Fictio non potest operari plus, quam veritas; §. *minorem* 4. *instit. de adoption. l. filio* 23. *ff. de liber. et posthum.* sed consensus expressus per verba de praesenti metu extortus non constituit matrimonium: ergo a fortiori nec fictus, et praesumptus per copulam. 3. matrimonium nunquam potest valide contrahi ex metu cadente in constantem virum; quia jura absolute talem contractum matrimonialem irritant: ergo nec potest confirmari prius matrimonium invalidum per actum, sive copulam postea simili metu extortam. 4. Quamdiu perseverat metus, quo contractum est matrimonium, tamdiu istud manet invalidum; atqui hic metus non tollitur per copulam simili metu extortam, sed potius augetur, dum metus additur metui: ergo etc. 5. si matrimonium convalesceret per copulam etiam metu extortam, ecclesia non adhibuisset sufficiens medium coactionibus; nam compellenti ad matrimonium, facillimum esset ad consummationem cogere. 6. eadem incommoda sequuntur ex matrimonio metu inito, et consummato, quae ex eodem non consummato: ergo matrimonium utrumque fuit ab ecclesia irritatum.

417

Ex quo sequitur, quod stante ista sententia, potius quis pati debeat mortem, quam ut postquam consensu, per gravem metum extorto, contraxit matrimonium, illud postea consimili metu compulsus consummet, ut *l. cit.* notant Tann. *n.* 33. Sanch. *num.* 17. Coninck *n.* 42. Pirh. *n.* 124. et ratio est, quia cum non valeat matrimonium, consummatio illius vere non est aliud, quam mere fornicatio, quae nullo metu a malitia excusari potest. Addidi *stante ista sententia*; quia cum contraria sententia, quae dicit, per copupulam, etiam gravi metu extortam, affectu tamen maritali habitam,

ratificari matrimonium prius metu extortum, ob DD. authoritatem probabilis sit, hinc posset quis in necessitate sententiam illam sequi, et sic excusari a peccato, consummando tali modo matrimonium; ut notat Sanch. *loc. cit.*

418

Neque obstant argumenta contraria. *Ad* 1. textus illi solum procedunt de copula non metu, sed sponte admissa, ne quod una via est prohibitum, altera via obtineatur; nam ut *n.* 416. dixi, facile esset copulam extorquere metu, ut hoc modo obtineatur confirmatio matrimonii coacti metu. *Ad* 2. negatur suppositum, quod hoc casu metu admittens copulam, matrimonium consummet animo conjugali; quia hunc habere non potest, nisi erronee, cum ecclesia matrimonium metu extortum irritet absolute. *Ad* 3. Etsi ecclesia irritando matrimonium coactum metu intenderit etiam favorem metum passi, principaliter tamen irritationem fecit ob favorem publicum, cui pactis privatorum renuntiari non potest. Medium evitandi mortem metum passus aliud habere potest, petendo scilicet dilationem, seu tempus opportunum, quo possit metum deponere, et sic libere consentire, ac matrimonium consummare; sic enim forte suadebit metum inferenti, et simul evitabit DEI offensam.

419

Quaeritur 8. an matrimonium, gravi metu extortum, convalescat per diuturnam cohabitationem utriusque conjugis, subsequentem ad matrimonialem contractum metu initum? Si textus *cap. ad id.* 21. *hoc. tit.* inspiciatur, videtur absolute tenenda affirmativa; nam ibi generaliter ex cohabitatione, per annum, et dimidium continuata, consensus praesumitur esse renovatus. Sed repetenda est distinctio *n.* 415. data, et dicendum, cohabitationem, per tantum tempus continuatam, non aliter acceptandam pro ratificatione consensus, quam si spontanea, et libera fuerit: et de hac intelligendum est *cap. ad id cit.* ut notat *ibid.* gloss. *V. per annum*, et docent Sanch. *l.* 4. *de matr. D.* 18. *n.* 3. Perez. *D.* 17. *sect.* 13. *n.* 5. Gonzal. *ad cap. cit. n.* 5. Gobat *theol. exper. tract.* 9. *n.* 262. Vallens. *hic* §. 8. *n.* 5. Zoes. *n.* 80. Pirh. *n.* 113. Schamb. *n.* 156. Vviest. *n.* 251. magnif. p. Schmier *p.* 3. *de imped. matr. cap.* 4. *n.* 72. *Ratio est*, quia ita, etiam sine commercio carnali cohabitans, affectu conjugali cohabitasse, ac proinde in matrimonium legitime consensisse praesumitur. Estque praesumptio haec secundum *cit.* DD. praesumptio juris, et de jure.

420

An vero praesumptio haec locum habeat etiam nunc post trid. nonnulli dubitant. Negant Clericat. *de sacram. matr. decis.* 17. *num.*

39. ob declarationem sac. congreg. decisiones s. Rotae, quas referunt Pont. *l.* 5. *cap.* 6. *n.* 7. et Faguan. *in cap. de illis* 11. *de despons. impub. n.* 13. ubi statuitur, quotiescunque matrimonium ob aliquod impedimentum nulliter contrahitur, eo cessante, non sufficere novum consensum ad instaurandum valorem, nisi praestetur iterum coram parocho, et testibus. Ego hanc declarationem, et decisiones intelligendas judico solum de casu, quo impedimentum, ob quod nulliter contractum est matrimonium, est notorium, vel probabile in judicio; quia mens statuentium fuit tollere incommoda illa gravia, et inter haec recessum temerarium a sic clanculum ratificatis nuptiis, quibus occasio non minus, ac per nuptias mere clandestinas, daretur, si matrimonium, cujus invaliditas publice nota est, vel saltem in judicio probari potest, clam posito consensu, revalidari posset. Tale periculum contra non est, quando impedimentum, et invaliditas est penitus occulta, nec ullo modo in judicio probari potest; tunc enim in foro externo praesumetur esse validum, et volens a matrimonio tali recedere non audietur. Hinc cum Sanch. *n.* 12. et aliis judico, tali casu praesumptionem consensus procedere etiam post trid.

421

Tria tamen eo casu juxta eundem Sanch. *n.* 5. *et duob. seqq.* Pirh. *hic n.* 13. *not.* 2. et alios requirentur ad hoc, ut cohabitatio conjugum sit sufficiens signum conjugalis consensus. 1. Ut ratificans matrimonium prius contractum sciat, illud fuisse invalidum; si enim ex errore, quo putabat prius matrimonium fuisse validum, cohabitet, per eam cohabitationem nunquam ratificabitur matrimonium: et ratio est, quia nihil magis contrarium est consensui, quam error. 2. Ut cohabitatio sit diuturna: quantum vero hoc debeat tempus esse, arbitrio judicis relinquendum est, quia sesqui annus, cujus *in cap. ad id cit.* pontifex meminit, tantum pertinet ad narrationem facti, non vero per id significatur, quod tantum debeat esse cohabitationis tempus. Ut recte statuat judex de diuturnitate temporis, moraliter id accipere debet, spectata scilicet opportunitate fugiendi, et mora cohabitationis, non mathematice, ut recte monet Sanchez *n.* 6. qui addit, hoc procedere solum in foro externo; nam in foro interno nulla temporis mora sufficit, si deficiat animus ratificandi matrimonium. 3. Ut cohabitio illa sit omnino spontanea, ita, ut cessarit etiam causa timoris; nam durante causa metus, durat metus: et durante metu, sicut matrimonium non potest primo contrahi, ita nec contractum invalide convalidari potest.

422

Quaeritur 9. an, qui metu injuste incussu extorsit nuptias, obligetur cum eo, qui istum passus est, si iste vellet purgato metu, vere contrahere matrimonium? Affirmant Richard. *in* 5. *dist.* 29. *art.* 1. *quaest.* 1. Alex de Nevo *in cap. cum locum* 14. *n.* 29. *hoc tit.* Turrecrem *in summ.* 31. *quaest.* 2. *num.* 11. Sylv. *V. matrim.* 8. *quaest.* 11. *dict.* 4. Navar. *man. cap.* 22. *num.* 51. *in fin.* Henriq. *l.* 11. *de matr. cap.* 10. *numer.* 5. *ad fin.* Coninck *D.* 28. *dub.* 1. *n.* 7. Pont. *l.* 4. *cap.* 15. *num.* 3. Schamb. *hic num.* 160. et inclinat Pirh. *ibid n.* 125. cum aliis. *Fundantur* 1. textu *cap. propositum* 1. *de eo, qui duxit etc.* ubi Alexander III. viro, qui prima uxore adhuc vivente, duxit aliam ejus rei ignaram, cognito primae obitu non permisit recessum a secunda nisi cum hujus licentia, ut adeo in istius optione fuerit recessus a matrimonio, vel in eo perseverantia cur non etiam id in optione mulieris metum passae sit, cum huic illata injuria non sit minor illa, quae illata est dolo 2. *Paritate* cum aliis contractibus, e. g. emptione venditione etc. metu extortis, qui solum rescinduntur ad instantiam metum passi; nam si iste velit stare contractu, etiam metum inferens, eo stare tenetur, quod jura deceptis tantum, et laesis, non etiam decipientibus, vel laedentibus subveniat; *cap. universorum* 8. *de rer. permut. et l. ex primo* 2. §. *sed ita* 3. *ff. ad* S. *C. Vellejan.* 4. *ratione*; quia consensus ex parte metum inferentis fuit absolutus, et sufficiens ad ipsum ex sua parte obligandum, dummodo ex sua etiam parte coactus velit; igitur hoc postea libere, ac sponte volente, is, qui metum intulit, matrimonium inire tenebitur.

423

Verum his non obstantibus, dicendum, quod metum inferens tali casu per se loquendo non teneatur inire matrimonium, etsi postea cum eo illud velit contrahere metum passus. Ita Sanch. *l.* 4. *de matr. D.* 15. *num.* 15. Hurtad. *de matrim. D.* 6. *num.* 16. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 2. *cap.* 2. *cap.* 5. *num.* 2. *vers. id vero*, Perez. *sect.* 12. *a num.* 5. Vviest. *hic num.* 254. qui proinde metum inferenti liberam permittunt facultatem resiliendi a tali contractu, etiam altera parte invita. *Ratio est*, quia non apparet, unde oriatur ea obligatio: non enim 1. oritur ex *contractu*; nam praeterquam quod ita metu initus jure positivo sit irritus, simul ex natura sua reciprocus est, ita, ut includat tacitam conditionem: *Accipio te in meam, si vicissim me accipias in tuum*; igitur claudicare non potest, et unum obligare ad individuam vitae societatem, nisi ad eam obligetur alter. *Non* 2. *ex consensu*; quia, ut modo dictum est, consensus iste ex parte cogentis non fuit absolutus, sed tacite conditionatus; ac

proinde hoc ipso, quod ex parte unius fuerit nullus, ex parte alterius quoque deficit, et nullam obligationem inducit. *Non* 3. *injuria*; quia ista fere tollitur ipsa matrimonii coacti dissolutione, et metus illati punitione. *Non* 4. *ex delicto* in poenam coactionis; quia hoc exigeret judicis condemnationem, aute quam nullus tenetur subire poenam. *Non denique* 5. *ex jure positivo*; quia nullum extat hujusmodi jus positivum, quod metum inferentem obliget ad nuptias contrahendas cum metum passo.

424

Addidi autem in responsione *per se loquendo*; quia casu, quo metum passo grave, et aliter, quam per conjugium irreparabile damnum illatum fuisset, metum inferens ad matrimonium validandum teneretur et judiciali etiam authoritate cogendus esset; nam id aequitas, et ratio naturalis poscit, ut recte observat Perez. *l. cit. n.*7. et P. Vviestner 255. qui optime addit, idem dicendum iis omnibus iis casibus quibus, ut plerumque solet, matrimonium metu initum praecessissent sponsalia; cum haec, ut *n.*427. dicetur, valida sint, etsi metu extorta sint, et rescindi solum ad instantiam metum passi possint, eo casu metum inferens, si ita metum passus velit, obligabitur matrimonium validare, non quidem ratione contractus matrimonialis metu extorti, sed ratione sponsalium praecedentium, quae per matrimonium subsequens metu extortum non tolluntur.

425

Argumenta in contrarium allata magis sunt speciosa, quam efficacia. *Ad* 1. Negatur paritas cum textu *cap. propositum cit.* nam eo casu recessus a muliere non fuit permissus viro ob triplicem rationem. 1. ob fidem matrimonii, ligaminis impedimentum ignoranti datam, et bona fide acceptatam: 2. ob praejudicium mulieris gravissimum, et aliter, quam per matrimonium non reparabile, quippe quae ipsi, tanquam legittimo marito suo, cohabitavit. 3. in poenam dolosa deceptionis. Harum autem causarum nulla pugnat in nostro casu: *non prima*; quia impedimentum metu utrique notum est: *non secunda*; quia nostra resolutio solum procedit casu, quo damnum inde acceptum aliter reparari non potest: *non tertia*; quia poenales dispositiones de casu ad casum jure non expressum extendi non debent. *Ad* 2. iterum negatur paritas: nam matrimonium metu extortum jure ecclesiastico est irritatum; ceteri vero contractus metu initi jure subsistunt: et hinc claudicare possunt, seu ex una parte habere obligationem efficacem, inefficacem ex altera; quia per exceptionem elidi potest. *Ad* 3. patet ex dictis; negatur enim, quod etiam consensus metum inferentis absolutus fuerit, cum tacitam conditionem habeat, *accipio te in meam, si vicissim me accipias in tuum.*

426

Quaeritur 10. An valida sint sponsalia metu extorta? Negant Abb. *in cap. ex litteris* 11. *de despons. impub. num.* 2. Anchar. *in cap. veniens* 15. *h. tit. n.* 6. Covar. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 3. §. 5. *num.* 1. Azor. *p.* 1. *l.* 1. *cap.* 11. *quaest.* 7. *cas.* 1. Sal. *tract.* 3. *sect.* 1. *num.* 27. Sanch. *l.* 4. *de matr. D.* 19. *num.* 3. Gutier. *cap.* 76 *de matr. n.* 42. Petr. Barbos. *ad rubr. ff. solut. matr. p.* 4. *num.* 30 Aug. Barbos. *in cap. ex litteris cit. num.* 4. Reginald. *l.* 31. *n.* 88. Laym. *l.* 3. *tract.* 4. *cap.* 6. *n.* 3. *vers. secundo*, Bonacin. *quaest.* 3. *p.* 8. *numer.* 31. Dian. *p.* 3. *tract.* 4. *res.* 278. Tambur. *in Decal. lib.* 3. *cap.* 3. §. 5. *num.* 14. Card. de Lug. *D.* 22. *de just. sect.* 7. Zoes. *hic num.* 77. Konig. *de eo, qui duxit etc. n.* 23. *vers. porro* Sporer *de matr. num.* 48. Vvex. *Ariad. p.* 5. *tr.* 2. *p.* 2. *contr.* 1. *num.* 9. *et seqq.* magnif. P. Schmier *p.* 3. *de imped. matrim. cap.* 4. *num.* 44. *et seqq. Fundantur* 1. textu *cap. ex litteris cit.* ubi puella duodennis impuberi desponsata, et in istius domum traducta, recedere, et alteri nubere permissa est, quod minis parentum ad id impulsa fuerit; non fuisset autem permissa recedere, et alteri nubere, si sponsalia, ita metu parentum contracta, fuissent valida: ergo etc. 2. juris dispositio de matrimonio trahitur ad sponsalia, cum de his aliud jure non est expressum juxta *l. Oratio* 16. *ff. de sponsal.* igitur sicut matrimonium, ita et sponsalia metu extorta viribus, et valore carent. 3. dari non potest obligatio ad actum jure nullum, ut patet ex terminis; atqui sponsalia metu extorta, si valerent, obligarent ad actum jure nullum, videlicet ad matrimonium metu contrahendum. 4. metus iste, quo extorquentur sponsalia, etiam influeret in ipsum matrimonium; nam quidquid influit in obligationem tanquam radicem, influit consequenter in objectum, et effectum illius obligationis; atqui metus influeret in obligationem praeviam ex sponsalibus ortam; ergo etc. 5. licet concedatur, quod alia vota simplicia, metu gravi extorta, sint valida, votum tamen religionis ingrediendae, simili metu extortum, invalidum est, quia est via ad professionem religiosam, quae metu extorta, invalida est; atqui etiam sponsalia sunt via ad matrimonium: ergo etc.

427

Sed melius dicitur hujusmodi sponsalia, quamvis rescindi possint, tamen valida esse. Ita Sylv. *V. sponsalia quaest.* 6. *in fin.* Petr. de Ledesm. *de matr. quaest.* 47. *art.* 3. *circa* 3. *arg. dub.* 3. Henriq. *l.* 11. *cap.* 9. *num.* 6. Ochagav. *tract. de matrim. quaest.* 33. *num.* 2. Tann. *D.* 8. *de matr. qu.* 1. *n.* 14. Less. *l.* 2. *de just. cap.* 17. *n.* 37. Coninck *D.* 25. *dub.* 1. *n.* 7. Pal. *tract.* 2. *D.* 1. *p.* 9. *num.* 3. Perez. *D.* 10. *sect.* 3. *a num.* 4. Henr. Mayr. *de sponsal. num.* 132. Pirh *hic*

num. 21. Vviest.. *num.* 247. *et seqq. Ratio est* 1. quia si irrita essent sponsalia metu extorta, irrita essent vel jure naturali, vel positivo: *non naturali*; quia hoc praecise spectato, etiam matrimonium metu extortum valet, cum illud juxta dicta *n.* 406. jure solum ecclesiastico sit irritatum. *Non etiam positivo*, quia nullum hujusmodi jus ea irritans extat, neque adducitur aliquod ab adversariis, praeter *cap. ex litteris cit.* ex quo tamen, ut *num. seq.* dicitur, nihil probatur. 2. licet valeant sponsalia hujusmodi metu extorta, tamen satis videtur consultum patienti metum, si possit petere, aut obtinere rescissionem contractus, aut si possit pro arbitrio resilire, cum quoad alios plerosque contractus id satis esse censeatur: ergo frustra plus asseritur. 3. Imo patienti metum major favor praestatur, si dicatur valere ejusmodi sponsalia; quia habebit sibi obligatam partem alteram ad standum contractu, si postea id desideret metum patiens: cum ergo favendum sit potius metum patienti, rectius dicetur contractum valuisse, sed ita, ut quasi claudicet, et sit in potestate metum patientis vel resilire vel partem alteram adigere ad implendum contractum.

428

Neque obstant argumenta allata in contrarium. *Ad* 1. pontifex *in cap. ex litteris cit.* non dicit, ea sponsalia fuisse irrita; imo aperte supponitur ea fuisse valida; quia pontifex moneri jussit puellam, ut sibi desponsati pueri annum aetatis decimum quartum exspectaret, quem exspectare non debuisset, si sponsalia ipso jure fuissent invalida. Dicunt quidem sententiae adversae patroni, id fuisse tantum consilii; quia additur, *si puella commonita -- non duxerit exspectandum, ei -- accipiendi alium virum liberam tribuendam facultatem.* Verum ex hoc plus non sequitur, quam quod sponsalia metu extorta rescindi possint, atque in casu *cap. cit.* rescissa fuerint. Deinde esto, pontifex ibi senserit, ea sponsalia fuisse nulla, talia illa fuerunt, non tam propter metum, quam propter defectum consensus in puella; quia ut ibi cum gloss. *V. desponsata* advertit Innocentius, dicitur fuisse omnino nolens, non solum cum traduceretur in domum pueri, sed etiam cum eidem desponsaretur. *Ad* 2. imprimis lex illa mere civilis est, quae in sponsalibus, tanquam re spirituali post elevationem matrimonii ad dignitatem sacramenti, attendi non debet. Deinde esto, lex illa canonizata sit, tantum locum habet, quando eadem est ratio sponsalium, et matrimonii: quod in proposito dubio non contingit; ideo enim matrimonium metu extortum ex dispositione ecclesiae invalidum est, quia aliquando valide contractum nulla humana authoritate rescindi potest: atqui sponsalia variis modis dissolvi possunt: igitur ratio, quae pugnat pro invali-

ditate matrimonii metu extorti, non pugnat pro validitate sponsalium simili metu extortorum. *Ad* 3. Sponsalia, etiam metu extorta, non obligant ad matrimonium contrahendum, dum metus urget, sed tantum, quando isto cessante, illud libere, et cons. valide iniri potest. Erit igitur obligatio eorum quasi conditio, scilicet *si metus cessaverit,* et hoc stante manebit suspensa, proditura in actum, illo sublato. *Ad* 4. Matrimonium, cessante metu, initum a sponsalibus metu extortis fere pendet, sicut matrimonium in facie ecclesiae contractum a sponsalibus clam initis. Atqui clandestinitas sponsalium non obest matrimonio in facie ecclesiae contracto: ergo nec metus, quo contracta sunt sponsalia, oberit valori matrimonii deinde cessante metu contracti. *Ad* 5. etiam de voto ingrediendi religionem negatur, si metu extortum sit, illud ipso jure irritum esse, cum nullus textus juris extet, quo irritetur, vel irritum declaretur, et a constitutione, qua professio metu extorta irritatur, tanquam restringente jus naturale, ad votum ingrediendi religionem duci argumentum non debeat.

429

Quaeritur 11. an audienda sit mulier, dicens, se in matrimonium consensisse metu gravi injuste illato? Resp. audiendam, si hoc probare velit; cum enim ejus illatio quid facti, et delictum sit, haec autem non praesumantur, probanda erit ab allegante. Debet autem probare non tantum metum, sed etiam illius qualitatem, videlicet, quod talis fuerit, qui possit cadere in constantem virum, ut colligitur ex *cap. consultationi* 28. *h. tit.* Circa modum probandi metum consulendi sunt Menoch. *lib.* 3. *praesumpt.* 4. *per totam* Mascard. *de probat. concl.* 1055. *et seqq.* Praecipuus est, qui fit per testes; quorum si duo omni exceptione majores de metu deponunt, juxta Innoc. *capit. super hoc de renunt. n.* 2. iisdem magis creditur, quam mille testantibus spontaneam voluntatem: et ratio est, quia qui deponunt de metu, id, quod asserunt, poterunt corporeo aliquo sensu percipere; qui autem testantur spontaneam voluntatem, cum res in anima sit recondita, non poterunt sensu percipere.

430

Duplicem tamen haec regula exceptionem patitur: 1: nisi pro deponentibus de spontanea voluntate adessent praesumptiones, et conjecturae, ut si actus est in praesentia judicis, vel coram consanguineis, nam in horum praesentia non praesumitur metus: et hinc existente tali praesumptione, vel conjectura de libera voluntate, judex arbitrabitur, quibus testibus major fides sit adhibenda; Sanch. *l.* 4. *de matrim. D.* 27. *n.* 2. 2. si testificatio negantium intervenisse metum, sit negativa coarctata loco, et tempore; tunc enim aeque creditur affirmantibus, sicut negantibus; cum utroque casu id, quod

deponunt, per media externa probari possit: hinc iterum arbitrio judicis relinquendum erit, cuinam parti, pensatis circumstantiis, magis credendum sit; Covar. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 3. §. 5. *num.* 10. Ant. Cuch. *lib.* 5. *instit. major. tit.* 12. *n.* 167. *et* 168. Sanch. *cit. loc. n.* 3.

431

Porro tum requiritur, ut metus annullans matrimonium cadat in virum constantem, et hoc a metum allegante probetur; non ita accipiendum id est, quasi aeque gravis requiratur metus in muliere, qui in viro; nam cum hic sit fortior, et constantior, mulier vero natura sua sit inconstantior, et debilior, ideo minor metus excusat foeminam, quam masculum, sive minor metus censetur gravis in foemina, qui non censeretur gravis viro, ut tradit glossa *in cap. cum locum* 14. *V. metus hoc tit.* Covar. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 3. §. 4. *n.* 9. Sanch. *l.* 4. *D.* 3. *n.* 2. Pirh. *hic n.* 115. *Neque obstat*, quod *cap. cum locum cit.* legatur, *in virum constantem*; quia subintelligendum, *vel in mulierem constantem*, habito respectu ad debiliorem sexum; Abb. *ibid. not.* 4. Vel certe sub nomine viri comprehenditur hic etiam foemina; quia genus masculinum concipit foemininum, ut absurdum vitetur; Canis. *in cap.* 28. *cit. n.* 2. Fagn. *ibid. n.* 13. *et* 14. Pirh. *loc. cit.* qui cum glossa *in cap. V. metum passus de his, quae vi metusve causa* et Covar. *l. cit. n.* 8. advertit optime, generaliter loquendo, quisnam metus dicatur cadere in constantem virum, relinquendum esse arbitrio judicis.

432

Quodsi, consideratis omnibus, dubium sit, utrum metus, injuste ad matrimonium contrahendum incussus, gravis sit censendus, an non, adeoque utrum matrimonium irritum, an validum sit, judicandum pro valore matrimonii, ut aliis *cit.* advertit Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *part.* 2. *cap.* 5. *n.* 4. quia licet maximopere curandum sit, ut matrimonium, in perpetua conjunctione consistens, libera voluntate contrahatur, ideoque sponsalia, si quocunque etiam leviore metu, per vim extrinsecam incusso, celebrata sint, facile dissolvi possint seu propria metum patientis opposita exceptione, seu judicis implorata authoritate, postquam tamen semel matrimonium contractum est, potius est, ut validum, quam ut invalidum judicetur, cum matrimonii causa favorabilis sit, idque partim propter reverentiam sacramenti, *arg. cap. licet* 47. *in fin. de test.* ibi, *tolerabilius est aliquos contra statuta hominum dimittere copulatos, quàm conjunctos legitime contra statuta domini separare*; partim quia reip. et prolis educandae interest, ut matrimonia non solvantur, nisi eorum infirmitas, seu impedimentum dirimens appareat. Accedit, quod postquam contractus ce-

lebratus est, possessio, seu potius praesumptio stet pro ejus valore, nisi contrarium ostendatur.

§. III.

De impedimento erroris.

SUMMARIUM

433

Quaeritur 1. quid sit error, et quotupliciter in contractu matrimonii possit contingere? Respond. Si erroris nomen sumatur stricte, distinguitur ab ignorantia: haec enim sola scientiae negatione contenta est, cum contra error judicium positivum intellectus perversum postulet; *errare* enim *est unum pro alio putare*, teste D. August. *Enchir. cap.* 21. et refertur *canon. in quibus* 6. *caus.* 22. *quaest.* 2. Hic accipitur late, prout etiam includit ignorantiam, cum in ordine ad inducendum impedimentum in matrimo-

nino perinde sit, an ignorantia, an error positivus intervenerit. Dicitur tamen potius error; quam ignorantia dirimere matrimonium; quia nunquam contingit ignorantia, quae voluntarium consensum auferat, nisi cum errore conjuncta sit, quod actus voluntatis praesupponat cognitionem rei, in quam fertur, quae si vera sit, jam actus est voluntarius, si autem falsa, sit involuntarius, cujus proxima causa est error, ignorantia vero solum in quantum habet admixtum errorem. Vide Sanchez *lib.* 7. *de matrim. disput.* 18. *numer.* 2.

434

Potest autem error in contractu connubiali contingere dupliciter, scilicet vel circa substantiam, ut loquuntur, aut individuum personae, cum qua matrimonium initur, vel circa qualitatem, et accidentia ejusdem. *Primum fit*, quando Titius contrahere volens cum Bertha, matrimonium init cum Caja, per errorem existimans esse Bertham. *Secundum*, quando credit se contrahere cum pulchra, nobili, virgine, divite, cum sit deformis, plebeja, corrupta pauper. Uterque error vel est antecedens, vel concomitans actum. *Antecedens* tunc dicitur, quando dat causam contractui, ita ut eo non existente, actus nequaquam fieret, atque ita efficit ut actus sit involuntarius, cum nihil sit volitum, nisi praecognitum. *Concomitans* tunc censetur, quando non inducit ad contrahendum, sed ita comitatur actum, ut eo non existente, adhuc fieret actus: proindè non efficit involuntarium, sed efficit tamen non voluntarium.

435

Praeterea error circa qualitatem aliquando redundat in substantiam, et individuum personae, aliquando non *primum* contingit, quando qualitas, circa quam ille versatur, est omnino singularis; et certum individuum denotans, e. g. quod is, cum quo matrimonium initur, sit certi regis filius, aut filia primogenita; vel cum qualitas aliqua est unicus finis matrimonii cum aliqua contrahendi, ita ut hoc unice eligatur, tamquam medium ad finem, seu qualitatem illam obtinendam, quod persona, cum qua matrimonium initur, illa praedita esse judicetur; v. g. si juvenis opibus pollens, sed non nobilis ad familiam suam aliunde adscito splendore ornandam, et attollendam affinitatem cum illustribus familiis quaerat, et unice eo fine inducatur ad contrahendum matrimonium cum puella, quae se illustri sanguine procreatam dolose mentitur: cujusmodi muliebris imposturae illustre exemplum ex Caramuele refert Gobat *theol. exper. tr.* 9. *n.* 114. *Secundum* evenit, quando Titius contrahit matrimonium cum Bertha, cum errore quidem, quod eam nobilitate,

opibus, forma, modestia, aut alia dote praestare existimarit, ita tamen, ut his qualitatibus consensum suum non alligarit.

436

Quaeritur 2. utrum error aliquis dirimat matrimonium? Videtur non dirimere, 1. quia matrimonium, contractum sub conditione impossibili, valet, ut patet *ex cap. fin. de condit. apposit.* ergo etiam validum erit contractum errore; si enim non valeret errore contractum, ideo non valeret, quia consensus deficit in errante; atqui consensus deficit etiam in eo, qui contrahit, sub conditione impossibili; non enim aliter consentit, quam si evenerit conditio; cum igitur conditio impossibilis per rerum naturam evenire non possit, sub ea contrahens revera non consentit, 2. *c. veniens* 15. *et cap. is qui fidem* 30. *hoc tit.* pronuntiatur pro valore conjugii in eo, qui sponsam de futuro carnaliter cognovit, licet ille probare velit, se in conjugium non consensisse, imo dissensisse; ergo defectus consensus, qui ex errore arguitur, non vitiat matrimonium.

437

Sed his non obstantibus, est certa omnium sententia, quod error matrimonium dirimat, et illius valori obsit. *Ratio est*, quia ad valorem matrimonii necessario requiritur consensus, ut constat ex *can. sufficiat* 2. *caus.* 27. *quaest.* 2. *cap. locum* 14. *et cap. tuae* 25. *hoc tit.* Florent. *in decret. fid. de sacram.* §. 7. Trid. *sess.* 24. *cap.* 1. *de reform. matrim.* atqui errantis nullus est consensus, nec voluntas; *l. cum testamentum* 8. *et l. non idcirco* 9. *C. de jur. et fact. ignor.* ergo etc.

438

Neque contrarium probant argumenta assumpta ex textibus in contrarium allegatis. *Ad* 1. ut *infra tit.* 5. dicetur, *in cap. fin. cit.* pro valido habetur matrimonium contractum sub conditione impossibili, tum solum, quando dubium est, an serio, vel joco adjecta sit; tum enim ob favorem matrimonii praesumitur intervenisse consensus absolutus, et conditio impossibilis reputatur pro non adjecta. Secus dicendum, quando constat, quod contrahens hujusmodi conditioni alligaverit consensum suum, tunc enim matrimonium erit invalidum ex defectu consensus: unde ex hoc argumento potius confirmatur nostra sententia. *Ad* 2. in textibus ibi *citt.* praesumitur legitimus consensus in matrimonium ex carnali commercio ad excludendum peccatum fornicationis: et hinc si revera ineatur talis copula animo fornicario, neque ante trid. (de quo tempore tantum dispositio illorum textuum procedit) censendum est contractum fuisse matrimonium; quia praesumptio veritati cedit.

439

Quaeritur 3. utrum error quoad substantiam personae invalidum reddat matrimonium ? Difficilem resolutionem , alias indubiam , faciunt argumenta aliqua , quae in oppositum afferri possunt. Nam 1. si error personae obstaret valori matrimonii , tunc Jacob patriarcha, quando concubuit cum Lia , pro Rachele sibi a Labano supposita , fuisset fornicarius, et Lia adulterii simul , atque incestus rea ; sequela admitti convenienter non potest; ergo etc. 2. quando *Gen.* 27. Isaac benedixit Jacob , existimans illum esse Esau , contigit error personae , et tamen valida fuit ea benedictio secundum verba ipsius Isaac *v.* 34. ibi , *benedixitque ei, et erit benedictus.* 3. in ceteris sacramentis valori error personae non obest ; nam baptismus , confirmatio , sacramentalis absolutio etc. valide conferuntur , quantumvis sacramenti minister circa baptizati , confirmati absoluti etc. personam erret , et Cajus sit, quem ille existimat esse Titium. 4. Emptio venditio , et ceteri contractus regulariter celebrantur valide , quamvis venditor in persona emptoris erret , et putet esse Sempronium , qui tamen est Maevius ; vel etiam circa rem venditam emptorem decipiat venditor , et dicat sericum, quod vendit, esse indicum , cum tamen sit europeum , modo utrumque sit aeque bonum, ac utile.

440

Sed indubitata est resolutio , quod error quoad substantiam personae matrimonium reddat invalidum. Ita s. Thom. *in* 4. *dist.* 30. *quaest* 1. *art.* 2. Paludan. *ibid. art.* 1. *nu.* 5. Rosell. *V. impedimentum imped.* 2. *princ.* Sylvest. *V. matrimonium* 6. *quaest.* 1. *vers. error personae*, Brunell. *de sponsal. concl.* 32. *n.* 2. Henriq. *l.* 11. *de matr. cap.* 10. *n.* 3. *et l.* 12. *cap.* 4. *n.* 1. Suarez *in* 3. *p. tom.* 3. *D.* 13. *sect.* 4. *ad fin.* Sanchez *l.* 7. *de matrim. D.* 18. *nu.* 12. Gutier. *cap.* 89. *de matr. n.* 1. Coninck *D.* 31. *dub.* 1. *n.* 9. Hurtad. *D.* 13. *difficul.* 1. Layman *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 4. *cap.* 2. *n.* 1. Palao *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 4. *nu.* 1. Engl. *hic* §. 4. *n.* 2. Pirhing *n.* 160. Vviestner. *num.* 207. magnif. P. Schmier *part.* 3. *de imped. matr. cap.* 2. *nu.* 166. et habetur expresse *can. un. caus.* 29. *quaest.* 1. ibi, *error personae — conjugii consensum non admittit. Ratio est* quia error circa substantiam, seu substantiale objectum vitiat contractum; sed persona determinate cognita contrahenti est substantiale objectum contractus matrimonialis; ergo error circa illa vitiat matrimonium.

441

Ex quo sequitur 1. tale matrimonium esse irritum ipso jure naturae ; ut DD. *citt.* observant : quia sicut sine consensu , ita sine

consensu in certam personam non habetur conjugium ; atqui errans in persona non consentit in personam, cum qua per errorem contrahit ; quia totus ejus consensus fertur in personam absentem, quam per errorem existimat esse praesentem, non autem fertur in eam, quae revera praesens est ; igitur cum ista conjugium ex defectu consensus revera non datur ; nam actus agentium non operantur ultra intentionem illorum. *Sequitur* 2. id impedimentum afficere etiam infideles, si matrimonium contrahant cum errore personae ; quia etiam inter ipsos matrimonia, cum impedimento juris naturalis contracta, non valent ; tale autem secundum dicta est impedimentum erroris circa substantiam personae; Sanchez *loc. cit. num.* 14. *Sequitur* 3. non posse ecclesiam statuere, ne error personae dirimat matrimonium ; quia nequit efficere, ut absque consensu matrimonium consistat, quem error personae tollit; Sanchez *num.* 15. et apud hunc *citt.*

442

Neque aliud evincunt argumenta opposita. *Ad* 1. ut *cap. un. cit.* non male declaratur, inter Jacob patriarcham, et Liam verum conjugium non intercessisset, nisi cognito errore consensus in individuam vitae societatem cum illa fuisset subsecutus. Neque tamen propterea fornicarius patriarcha fuit ; quia ipsum excusavit ignorantia, et affectus conjugalis. Liam quidem adulterii, et incestus ream existimat Cornelius a Lapide *in Gen. cap.* 29. *n.* 24. sed ab utroque illam absolvit s. Thom. *in* 4. *dist.* 30. *quaest.* 1. *art.* 1. *ad* 4. Ystella *in gen. cap. cit. n.* 17. Perez. *D.* 24. *sect.* 1. *n.* 12. quod lege primogenitarum, et paternis imperiis se illi legitime copulatam existimarit ; quia natu majorem primo nuptui tradi illius temporis consuetudine receptum fuit. *Ad* 2. benedictio illa ab Isaaco directa fuit vel in personam filii praesentis, ut vult Abulens. *in cap.* 27. *gen. quaest.* 7. vel ut alii, in personam primogeniti, qualis jam post empta primogenita fuit Jacob ; aut si directa fuit in ipsam personam Esau, invalida fuit ob errorem personae, sed sortita valorem ex confirmatione illius postea facta, quod divina inspiratione intellexerit Isaac, eam fuisse divinam voluntatem, ut D. August. *l.* 6. *de civit. cap.* 37. *in fin.* Theodoret. *quaest.* 79. *in Genes.* Andreas Marasius *ad verba Jos.* 9. *et non percusserunt eos*, cum aliis notant. *Ad* 3. negatur paritas ; nam in administratione baptismi, confirmationis, poenitentiae, et aliorum sacramentorum non spectatur haec, vel illa persona, sed fere solum ea, quae praesens est, qualiscunque illa sit ; et ratio est, quia baptizantis, confirmantis, absolventis etc. et ipsorum etiam sacramentorum non interest, qualis sit persona, quae baptizatur etc. modo rite disposita sit. At in matrimonio plurimum in-

terest contrahentis, cum qua persona contrahat, cum matrimonium ineundo se cum illa ad individuam vitae societatem obliget. *Ad* 4. iterum venditoris parum interest, quae sit persona emptoris, et hujus, quae sit persona venditoris, et utriusque, unde sit merx, modo aeque bona, ac utilis sit, prout desideratur; et ratio est, quia in justitia commutativa, ad quam ceteri contractus, qui onerosi sunt, ut emptionis venditionis, pertinent, sola fere aequalitas inter datum, et acceptum, mercem, et pretium attendi solet.

443

Dubitatur qualis error circa substantiam personae valorem matrimonii tollat, an antecedens solum, an vero etiam concomitans? Resp. uterque. De *antecedente* ostenditur, quia talis error dat causam contractui, ita, ut siquis non errasset in persona, noluisset cum tali contrahere, adeoque facit contractum matrimonii involuntarium circa primarium, et substantiale illius objectum, quod est persona determinata, electa a contrahente, et per consequens talis error facit irritum etiam ipsum contractum.

De errore concomitante major est difficultas; quia etiam stante ejusmodi errore, potest aliquis esse ita habitualiter affectus, ut licet non erraret, sed sciret esse aliam personam, quam putabat, adhuc tamen contrahere cum ea vellet; cons. error iste non facit contractum involuntarium.

444

Sed etsi hoc verum sit, dicendum tamen, quod etiam error concomitans valorem contractui matrimoniali tollat. Ita Veracrux *part.* 1. *specul. art.* 28. *ad fin.* §. *circa hoc impedimentum*, Barth. a Ledesm. *de matrimon. dub.* 36. *concl.* 2. Petr. de Ledesm. *de matr. quaest.* 51. *art.* 2. *dub.* 2. *concl. un. in fin.* 1. *rationis*, Sanchez *l.* 7. *de matr. D.* 18. *n.* 6. Layman *l.* 5. *tract.* 10 *part.* 4. *cap.* 2. *n.* 1. *v. ampliari. Ratio est*, quia ut matrimonium legitimum sit, necessarius est consensus actualis, et positivus in personam, quae offertur. Error autem concomitans, licet non efficiat actum involuntarium, facit tamen non voluntarium, et aufert consensum actualem, et positivum; nam voluntas cum tali errore de praesenti solum fertur in absentem, quam per errorem praesentem putat, non vero in illam, quae praesens revera est. Igitur cum errantis, et non cognoscentis nullus sit consensus, nullum etiam matrimonium erit hoc casu.

Et hoc verum est, etiamsi contrahens tempore initi contractus matrimonialis diceret, *ducerem, si nossem hanc esse Bertham;* quia non voluntas, quae esset, sed quae est, constituit matrimonium, ut bene Sanchez *l. cit.* Aliud foret, si errans actu intenderet cum per-

sona praesenti contrahere, quaecunque illa sit, tunc enim validum foret, utpote contrahente vere in personam illam consentiente.

445

Quaeritur 4. an matrimonii valori obsit error quoad qualitatem? Respond. distinguendo: vel enim error iste talis est, ut involvat simul errorem personae, vel talis solum, qui in substantiam, sive individuum personae non redundat. *Si primum*, matrimonium eo errore redditur invalidum: et cons. nullum est matrimonium, quod Caja inire vult cum certi regis, aut principis primogenito, si ab ea per errorem contractum sit cum secundo, vel tertio genito: item nullum est, quod Titius per errorem contrahit cum ignobili, volens solum inire matrimonium cum puella illustri. Ita s. Thom. 1. *part. quaest.* 29. *art.* 1. Sanchez *lib.* 7. *de matr. D.* 18. *num.* 23. Layman *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 4. *cap.* 2. *n.* 2. *vers. imitari*, Palao *tract.* 28. *D.* 4. *p.* 4. *n.* 5. Caramuel *fundam. theol. fund.* 70. §. 2. Gobat. *theol. exper. tract.* 9. *n.* 114. Engl. *hic* §. 4. *n.* 2. *et* 3. Pirhing *n.* 163. Vviestner. *n.* 214. *Ratio est*, quia in his casibus desideratur legitimus consensus; hic enim non ferebatur in personam, nisi ut praeditam qualitate primogeniturae, aut nobilitatis, ad quam obtinendam matrimonium tanquam medium unice electum fuit.

446

Si secundum, major est difficultas; nam 1. conjugia, metu gravi injuste incusso inita, ut *supra n.* 386. *et seqq.* dictum est, sunt ipso jure irrita. Atqui metus non magis obstat voluntario, et libero consensui, quam error, et dolus; ergo etiam iste, licet substantiam personae non sit, matrimonii valorem tollit: 2. sponsalia imo et alii bonae fidei contractus, quibus dolus, indeque ortus error causam dedit, vel irriti sunt ipso jure, vel saltem rescissioni obnoxii. Igitur cum matrimonium errore initum, si semel validum sit, rescindi nequeat, dici debet, quod invalidum sit. 3. errore qualitatis in eleemosyna vitiat eleemosynam; nam si Titio dones, quia pauperem existimabas, non valet donatio, si ipse dives sit. Igitur nec valebit matrimonium contractum cum Bertha, quam existimabas esse divitem, si ipsa sit pauper.

447

Sed his non obstantibus, dicendum, quod error circa qualitatem personae, etsi det causam contractui, et proveniat ex dolo alterius contrahentis, modo in substantiam, sive individuum personae non redundet, per se non irritet matrimonium. Ita glossa *in cap. cum dilectus* 6. *V. ad fatuitatem de his, quae vi metusve causa etc.* Abb. *ibid. n.* 13. Sylvest. *V. matrimonium* 8. *quaest.* 1. *fin.* Sot. *in* 4. *dist.* 35. *quaest. un. art.* 2. *colum.* 4. *vers. ad haec.* Covar. *part.* 2. *de*

sponsal. cap. 3. §. 7. *n.* 3. *et lib.* 1.. *var. cap.* 5. *n.* 1. Molin. *tract.* 2. *de just. D.* 352. *n.* 5. Barth. a Ledesm. *de matrim. dub.* 30. *concl.* 3. Petr. de Lesm. *de matrim. quaest.* 51. *art.* 2. *dub.* 3. *paulo ante concl.* 2. Valent. 2. 2. *D.* 52. *quaest.* 20. *part.* 4. §. 2. Sanchez *libr.* 7. *de matrim. D.* 18. *n.* 18. Gutier. *cap.* 89. *de matr.* 8. *n.* 11. Coninck *D.* 3:. *dub.* 1. *n.* 11. Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 4. *cap.* 2. *num.* 2. Palao *tract.* 28. *D.* 4. *part.* 4. *n.* 3. Engl. *hic* §. 4. *n.* 2. Pirhing. *num.* 162. Vviestner *num.* 215. et sumitur ex *cap. cum in apostolica* 18. *hoc titul.* ubi pro valido habetur conjugium, cui dolosum mendacium, et subreptio causam dedit. *Ratio est*, quia talis error non tollit consensum in personam, ad valorem matrimonii requisitum, nec facit matrimonium invalidum simpliciter, sed tantum secundum quid, nempe circa qualitates, et accidentia personae, cum qua contrahitur, quae se habent solum per modum rationis motivae, seu impulsivae, et causae finalis extrinsecae. *Conf.* quia si talis error matrimonium vitiaret, plurima matrimonia, magno prolium, maximo reip. damno, et scandalo publico, dissolverentur, cum saepissime interveniat error circa qualitatem in matrimoniali contractu. *Proceditque hoc*, etsi aliquis sit indispositus, ut tamentsi sciret, non esse divitem ver. grat. nullo modo cum illa contraheret: quia talis dissensus habitualis ad invalidandum matrimonium non sufficit, cum adhuc consistere possit cum actuali consensu in personam; Engl. §. 4. *cit. n.* 4.

448

Dixi autem in responsione *per se*; per accidens enim etiam error qualitatis, in individuum personae non redundantis, irritum facere matrimonium potest, si videlicet qualitatis existentiae alligaretur intentio contrahentis, ita, ut actu intendat non contrahere, nisi talis qualitas insit personae, cum qua contrahitur, e. g. nisi sponsa sit virgo, nobilis, opulenta etc. Ita D. Bonavent. *in* 4. *dist.* 30. *in exposit. litter. n.* 4. Paludan. *ibid. quaest.* 1. *art.* 2. *n.* 9. *concl.* 2. s. Antonin. 3. *part. tit.* 1. *cap.* 2. *fin.* Barth. a Ledesm. *concl.* 3. *cit.* Sanchez *n.* 21. Gutier. *n.* 6. Coninck *n.* 11. Layman. *n.* 2. *vers. limitari*, Palao *n.* 5. Engl. *n.* 2. Pirhing. *n.* 263. Vviestner. *n.* 219. Ratio clara est, quia tunc deficiente ejusmodi qualitate, deficeret conditio, sub qua contractum est matrimonium, et cons. deficeret ipse consensus.

449

Responsionem sic limitatam non convellunt argumenta opposita. *Ad* 1. negatur paritas: nam imprimis metus minuit voluntarium circa substantiam personae, non etiam dolus, et error circa ejusmodi qualitates eveniens; Perez. *D.* 23. *sect.* 3. *numer.* 18. Deinde metus multo facilius probatur, quam dolus: et hinc ad cavendas multas difficultates, et lites judiciales ecclesia non irritavit

matrimonia, dolo, vel errore contracta, si error iste in substantiam personae non redundet qualitati, circa quam error contigit, non sit alligatus consensus; Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 4. *cap.* 2. *n.* 2. *Ad* 2. iterum negatur paritas; quia praeterquam quod sponsalia, et ceteri contractus sint natura sua solubiles, matrimonium vero insolubile, ex illorum irritatione tam gravia mala, et scandala non sequuntur, quam afferret irritatio matrimonii, errore circa qualitatem in personae substantiam non redundantem contracti; Pal. *tract.* 28. *D.* 4. *p.* 4. *n.* 4. *Ad* 3. quidquid sit de veritate illius antecedentis (non enim minima est difficultas) si verum illud est, ideo verum est; quia cum eleemosyna sit sublevatio miseriae alienae, error contigit circa substantiam, cum sublevari non possit miseria, quae nulla datur.

450

Quaeritur 5. quando error qualitatis involvat errorem personae? Resp. In hac maximi momenti quaestione DD. ita loquuntur varie, ut non pauci, dum extricare lectorem volunt ex difficultate ista, eundem intricent magis, ut notat Clericat. *de sacr. matrim. decis.* 19. *n.* 27. communius cum Sanchez *l.* 7. *de matr. D.* 18. *n.* 26. *et* 17. duas proponunt regulas.

Prima est; quoties qualitas, in qua erratur, non determinat individuam personam, non est error personae, sed potius qualitatis, ut si quis fingat, se esse primogenitum regis, non determinando, cujus regis primogenitus sit, foemina ex tali errore illi nubens, dicetur errare circa solam qualitatem, ac proinde matrimonium, eo errore non obstante, erit validum. Rationem dat Sanchez *num.* 26. *cit.* quia teste Boetio, quem refert, et sequitur s. Thom. 1. *part. quaest.* 26. *art.* 1. *in corp. et ad* 1. persona est intellectualis naturae individua substantia. Igitur error personae debet esse circa quid individuum, in casu autem regulae non erratur circa quid individuum; quia tantum erratur circa qualitatem primogeniturae in genere apprehensam: ergo non continget error circa personam: et hinc foemina cum tali errore contrahens intendet contrahere cum persona praesente, apprehensa cum eo qualitatis errore.

451

Secunda: si per qualitatem, in qua erratur, certa, et individua persona designetur, animoque concipiatur, quae visu prius ignota est, tunc error redundat in substantiam personae, ut siquis animo consentiat contrahere cum filia primogenita Titii, offeratur autem postea secundogenita, aut alia, quae primogenitam se esse simulat; tunc enim nullum fit matrimonium; quia contrahens apprehendit certam, et individuam personam, cum qua hic, et nunc vult contrahere, et non cum alia. Secus est, si illa, quae oblata

est, tamquam primogenita, visu prius nota erat contrahenti, et ad matrimonium determinata fuisset; tunc enim valebit matrimonium, etsi per errorem putet illam esse primogenitam Titii, modo non habeat actualem intentionem non accipiendi illam, nisi sit primogenita.

452

Ex quo idem Sanchez *loc. cit. n.* 35. putat deduci posse resolutionem casus, quem hoc tempore contigisse, et discussum fuisse refert Tabien. *V. impedimentum imped.* I. *quaest.* 4. *n.* 5. Quidam duas habebat filias, quarum natu minorem, pulchritudine ejusdem captus, juvenis in matrimonium sibi a patre petiit. Pater vero eam denegavit, et obtulit primogenitam, quam juvenis ille ante non viderat. Hinc petiit illam ostendi cuidam suo amico, a quo ipse de pulchritudine illius certior volebat fieri. Cum iste venisset in domum istarum virginum, pater, quod primogenita esset deformis, exploranti amico ostendit secundogenitam. Amicus, cum forma puellae eidem placuisset, putans eam esse primogenitam, de forma istius juvenem instruit; hic vero eo errore ductus, contraxit cum primogenita, existimans esse eam, quae amico fuerat exhibita; sed ubi in domum ipsius deducta fuit, deceptionem advertit, et doluit. Circa hunc casum dubitatum fuit, num solius qualitatis error esset, ac proinde valeret matrimonium. Resp. Tabiena, se in ea fuisse sententia, quod quantum sit error qualitatis; ex ratione; quia hoc casu juvenis iste non poterat dirigere consensum suum in secundogenitam, utpote quam scivit sibi a patre negatam, et primogenitam solam concessam; igitur cum direxerit consensum suum in aliquam ex duabus filiabus istius patris, necessario direxit illum in primogenitam, si autem in hanc tantum direxit consensum, error circa personam nullus intercessit: igitur error ille, qui contigit, solum fuit circa qualitatem; quod responsum etiam approbat Sanchez *loc. cit.*

453

Major difficultas fuisset, si secundogenita eidem non fuisset denegata. In quo casu Tabiena putat futurum fuisse errorem personae. Sanchez vero distinguit: vel enim oblata alicui ad matrimonium est filia v. g. Petri speciali aliqua nota designata, ut nomine proprio, vel primogenita, aut secundogenita, vel solum generice aliqua Petri filia. *Si primum*, etsi pulchritudinem ejus per se, vel per tertiam personam volenti inspicere, ostendatur foemina pulchrior, et ipse eo errore circumventus ducat foeminam sibi prius oblatam, non est error personae, sed solius qualitatis; quia determinate consensus fertur in foeminam, quae per specialem illam notam est designata, quamvis cum errore circa qualitatem formae. *Si secundum*, esset error personae; quia eo casu consensus, prius indeterminatus

propter oblationem generice factam alicujus filiae Petri, factus est determinatus per inspectionem propriam, vel tertiae personae: et hinc in ostensam duntaxat fertur, et cons. si eidem substituatur alia ejusdem Petri filia, consensus in personam substitutam deficiet.

454

Dixi, *si ostendatur alia ejusdem Petri filia*; aliud foret, si ostensa fuisset alterius, quam Petri filia; nam hoc si evenisset, et juvenis ea pulchritudine foeminae osteusae deceptus, contraxisset matrimonium cum una ex filiabus Petri oblatis, non errabit circa personam, sed solum in qualitate pulchritudinis, ut bene Sanchez *loc. cit.* rationem dat; quia licet consensus contrahentis non fuerit determinatus ad certam filiam Petri, fuit tamen determinatus ad aliquam ex illis ducendam, cum exclusione earum, quae filiae Petri non sunt, quem consensum non sustulit error, quod pro filia Petri ostensa fuerit alia. Contraxit ergo cum ea, ad quam prius indeterminate consensit, et sic in persona non erravit.

455

Quaeritur 6. sitne validum matrimonium, si alter, vel uterque contrahentium per errorem credat, se laborare impedimento dirimente, quod revera non subest? Negant Abb. *in cap. cum in apostolica* 18. *hoc tit n.* 6. Joan. Andr. *ibid. num.* 9. Alex. de Nevo *n.* 13. *et* 14. Sylv. *V. matr.* 8. *quaest.* 18. *dict.* 5. Navar. *man. cap.* 22. *n.* 56. Sot. *in* 4. *dist.* 37. *quaest. un. art.* 5. *concl.* 3. et alii apud Sanch. *l.* 2. *D.* 33. *n.* 1. Probant 1. ex *l. is qui putat* 15. *ff. de acq. vel amitt. haered.* Ulpianus dicit, eum, qui putat se necessarium haeredem esse, cum sit voluntarius, non posse repudiare; quia opinio veritati praefertur: ergo similiter credens se ratione impedimenti, quod falso esse credit, non posse valide contrahere, non legitime contrahet, 2. quia hic erratur circa substantiam matrimonii, cum conjuges existiment impossibilem sibi esse conjugalem corporum traditionem: 3. quia is, qui sacerdos non est, et scit non sacerdotem consecrare sacramentum eucharistiae non posse, nequit intendere consecrare: ergo neque is, qui cognoscit se non posse legitime contrahere matrimonium, poterit habere veram, ac seriam voluntatem contrahendi, cum nemo possit efficaciter intendere id, quod omnino credit, et concipit impossibile.

456

Sed probabilior videtur affirmativa, quam defendunt glossa *in cap. cum in apostolica* 18. *V. remanere hoc tit.* Tabien *V. impedimentum imped.* 10. *in fin.* Covar. *p.* 2. *de sponsal. cap.* 3. §. 7. *n.* 3. Berth. a Ledesm. *de matrim. dub.* 52. *concl.* 3. Petr. de Ledesm. *quaest.* 55. *art.* 9. *dub.* 2. Henriq. *lib.* 11. *de matr. cap.* 11.

n. 5. Sanchez *l.* 2. *de matr. D.* 33. *num.* 2. Guttier. *cap.* 47. *de matrim. n.* 1. juxta quos valet matrimonium, si contrahentes intendant, quantum in seipsis est consentire. *Ratio est*, quia tales personae ex una parte sunt vere habiles ad contrahendum, cum revera nullo laborent impedimento; ex altera vero parte intendunt, quantum possunt contrahere: ergo vere contrahunt. *Conf.* si vere non possent contrahere, ideo non possent quia stante hoc errore non possent habere consensum. Atqui consensus ipsis, etiam hoc errore stante, non est impossibilis; quod probatur 1. ex *cap. un. hoc tit. numer.* 6. ubi dicitur ex sponsalibus nullis ratione consanguinitatis, vel alterius impedimenti oriri publicam honestatem, modo adsit consensus; ergo supponit textus possibilem esse consensum cum impedimento dirimente, 2. ex *clem. un. de consang.* ubi excommunicantur, qui contrahunt scienter in gradu prohibito; non excommunicarentur autem, si non haberent consensum: ergo etc. 3. ex paritate cum baptismo, in quo error de valore illius compossibilis est cum consensu; nam valide baptizat, qui vult facere, quod potest, licet existimet baptismum esse nugas tantum christianorum: igitur etiam valide contrahet matrimonium, qui vult facere, quantum in seipso, quamvis existimet se ob impedimentum non posse contrahere, et sic cum existimatione impedimenti compossibilis erit consensus in matrimonium.

457

Neque obstant argumenta contraria. *Ad.* 1. cum Covar. §. 7. *cit. n.* 2. respondet Sanchez *n.* 4. in casu *loc. cit.* opinionem praeferri veritati, quia ad eum actum necessarium est agentem scire, ex qua causa, et quo jure eundem actum agat, quod ad matrimonium non desideratur. *Ad* 2. retorquetur in aliis sacramentis, in quibus error circa valorem, modo cetera adsint, non irritat sacramentum. Ergo idem procedet in matrimonio. *Ad* 3. negatur paritas; nam qui non est sacerdos, non est persona habilis ad consecrandum, sicut tamen habiles revera sunt ad contrahendum matrimonium, qui putant se laborare impedimento dirimente, quod reipsa non subest. Ad id, quod additur, neminem posse efficaciter ferri in id, quod credit esse impossibile, dico, non posse in id ferri absolute, posse tamen sub conditione, in quantum potest; ut constat in exemplo baptizantis allato pro tertio argumento *numer. praeced.*

458

Quaeritur 7. an casu, quo aliqui per errorem contraxerunt matrimonium invalide, si stante illo errore contraxerunt matrimonium invalide, et stante illo errore, denuo consentiant, per hunc

consensum matrimonium convalescat? Casus esse potest: Titius ficte consensit in matrimonium, postea audit a confessario, vel viris doctis valuisse, et id credens denuo consentit. Hoc casu Tabien. *V. matrimonium 2. quaest. 7. n. 8. ad fin.* putat matrimonium convalescere per consensum illum novum ex errore profectum; quia hic error non est error personae, nec conditionis, qui solus annullat matrimonium, sed est error juris, quo hic putat se ligatum esse cum illa uxore.

459

Sed dicendum non convalescere. Ita Sylvest. *V. matrimonium 5. quaest.* 10. Victoria *relect. de matrim. part.* 1. *n.* 10. Henriq. *lib.* 11. *de matrim. cap.* 9. *n.* 7. *et in fin.* Sanchez *lib.* 2. *de matrim. dist.* 34. *n.* 2. Gutier. *cap.* 24. *de matrim. n.* 2. Ratio est, quia *nihil tam contrarium est consensui*, *quam error*, ut ait Ulpianus *leg. si per errorem* 15. *ff. de jurisd. Proceditque hoc*, etsi ita consentiens habitualiter sic dispositus sit; ut cognito, quod uxori huic non ligetur, adhuc esset consensurus, ut bene Gutier. cum *cit.* quia ad matrimonium requiritur consensus voluntarius de praesenti, et non sufficit, ut illud sit voluntarium solum in habitu, et in animi praeparatione. *Conf.* quia dum denuo consensit, non intendit denuo contrahere novum matrimonium, cum existimet prius esse validum, sed tantum intendit praeteritum ratificare, quod cum nullum fuerit, ratificari non potest.

460

Ad argumentum in contrarium allatum dico, eum errorem reduci ad errorem personae; putat enim conjux se consentire in suam, cum revera non sit sua. Imo est major error, quam personae, cum integram contractus substantiam ignoret, et prorsus, quid agat, nesciat. *Neque obest*, quod in casu, quo adhuc consentiret, si sciret matrimonium esse invalidum, ipsum matrimonium non sit involuntarium; dicendum enim non esse involuntarium contrarie, esse tamen involuntarium negative, cum error faciat, ut illud non sit voluntarium positive, quod, ut dixi, requiritur ad legitimum contractum matrimonii.

261

Quaeritur 8. an in proposito casu matrimonii invalide per errorem contracti, ut istud novo posito consensu convalidetur, necessarium sit utrumque conjugem conscium esse impedimenti, ob quod irritum fuit matrimonium? Negativam docent complures DD. quos refert Sanchez *lib.* 2. *de matrim. dist.* 36. *n.* 2. Putant isti, non esse necessarium, ut conjux impedimenti conscius, obtenta dispensatione, vel impedimento aliter cessante, nullitatem matrimonii aperiat

alteri, sed sufficere, si caute curet utriusque consensum renovari, dissimulanter petendo ab altero, ut pro sua consolatione ipsum habeat in conjugem, et ipso similiter dicente: *ego quoque volo te in conjugem.* Rationem praeter alias dant istam; quia ablato impedimento sunt habiles ad contrahendum. Ergo cum consentiant in matrimonium, illud erit legitimum.

Sed longe probabilius sentiunt, qui cum eodem Sanchez *n.* 3. dicunt, necessarium esse, conjugem impedimenti ignarum aliquo modo certiorem fieri de prioris matrimonii nullitate, licet causa ei tegatur. *Ratio est*, quia alias errore consentiet, et intendet prius matrimonium, quod errore contractum, ratificare, non autèm contrahere novum.

PARS II.

De impedimentis respicientibus consensum, ad sponsalium, et matrimonii contractus requisitum.

Post explicatam sponsalium, et matrimonii naturam, legislator noster nos manuducit ad horum impedimenta, quae duplicis maxime sunt generis; nam aliqua consensum respiciunt, quem vel omnino tollunt, vel efficiunt, ut non sit legitimus; alia contrahentium ipsorum personas afficiunt, easque ad matrimonii, et sponsalium contractus inhabilitant. Ex primi generis impedimentis, quae hac *parte secunda* examinabuntur, primum est *aetas* ad ineunda sponsalia, vel matrimonium insufficiens. Alterum *clandestinitas*, quae legitimum consensum jure positivo tollit. Tertium *legamen* prius contractorum sponsalium, aut matrimonii, quo stante, nova sponsalia, vel matrimonium iniri nequeunt. Quartum *conditio*, quae si impleta non sit, consensum in sponsalia, vel matrimonium in suspenso retinet. Quintum *solemne votum*, quo cum quis ligetur Deo, obligare se homini per matrimonium amplius nequit. Sextum *crimen* adulterii, et homicidii, cujus reos ss. canones a matrimonii contractu in casibus quibusdam prohibent.

TITULUS II.

De desponsatione impuberum.

In hoc titulo impedimentum aetatis proponitur. Tria in illo tractari solent, 1. Quaenam aetas requiratur ad sponsalia? 2. Quae requiratur ad matrimonium contrahendum? 3. An ad sponsalia, et matrimonium contractum a liberis requiratur etiam parentum consensus?

§. I.

De aetate requisita ad sponsalia de futuro.

SUMMARIUM

1

Quaeritur 1. quaenam aetas requiratur ad sponsalia de futuro? Resp. requiri sep'ennium; ita clare habetur *c. litteras* 4. *accessit* 5.

c. ad dissolvendum 13. *hoc tit. et c. un. eod. in* 6. juri canonico concordat jus civile; *l. in sponsalibus* 14. *ff. de spons.* ubi Modestinus in fine dicit, valitura sponsalia, *si modo id fieri ab utraque persona intelligatur;* et explicat addendo: *id est, si non sint minores, quam septem annis.* Ratio est, quia contractus sponsalium est actus humanus, qui proinde usum rationis exigit; hoc autem communiter incipit circa septennium juxta s. Thom. *in* 4. *dist.* 27. *q.* 2. *art.* 2. quem omnes sequuntur.

2

Proceditque hoc tam in mare, quam in foemina; nam quamvis, ut *infra* dicam, ad contrahendum matrimonium major requiratur aetas in mare, quam in foemina, tamen respectu sponsalium eadem in utroque sufficit; cujus ratio est quia ad sponsalia sufficit usus rationis, qui eodem tempore solet advenire viris, et foeminis; Sanchez *lib.* 1. *de matr. D.* 16. *num.* 2. Barbosa *in c. tit. num.* 3. Vvagnereck *in c.* 2. *V. aetatem not.* 1. Passerin. *in c. un. eod. in* 6. *n.* 3. Vallens. *hic n.* 1. Schambog. *n.* 2.

3

Ex quo sequitur, si alteruter, vel alter contrahens minor septennio sit, nec malitia aetatem suppleat, sponsalia ab ipsis contracta fore invalida, ob defectum consensus, cujus dandi ante eam aetatem regulariter sunt incapaces. Imo invalida erunt etiam contracta post septennium, si in contrahentibus, vel uno illorum etiam post illam aetatem rationis usus adhuc deficiat. Atque ita intelligitur *lex in sponsalibus citat.* dum ait, *in sponsalibus contrahendis aetatem contrahentium definitam non esse, ut in matrimoniis;* nam in matrimonio, alio impedimento cessante, semper sufficit aetas praescripta jure, in sponsalibus autem non semper, quod saepe etiam septennio completo usus rationis deficiat: glossa *ibidem in fin.* Goffred. *summ. hoc tit. n.* 3. Sanchez *dist.* 16. *citat. n.* 3.

4

Quaeritur 2. quo jure irrita sint sponsalia contracta a minore septennio? Resp. Regulariter irrita sunt jure naturali. Ratio est, quia valor sponsalium pendet ex usu rationis, qui, ut dixi, ante septennium regulariter non est praesens. *Et hoc verum est*, etiamsi sponsalia loco liberorum contraxerint parentes; *cap. un. hoc tit. in* 6. quia ad ea contrahenda requiritur consensus personalis ipsorum contrahentium. *Proceditque* istud non tantum, quando uterque contrahentium adhuc est minor septennio, sed etiam, quando unus tantum, alter vero major, et pubes; nam nec iste obligatur hujusmodi sponsalibus, ut recte notant Zabarell. *in c. de illis* 7. *hoc tit. n.* 2. Vallens. *hic n.* 4. Honor. *n.* 6. Schambog. *n.* 2. Vviest. *n.* 9. Ratio

est, quia sponsalia sunt promissio mutua; igitur si illa ob defectum aetatis sunt irrita ex una parte, etiam non obligabunt ex altera.

5

Excipitur, si postea, cum utraque pars justam aetatem adepta fuerit, contractum hunc suum ratificaverint vel expresse, puta verbis, scripto, nutu, aut aliis signis; vel tacite, v. gr. alteri cohabitando, munera mittendo, vel alia faciendo, quae sponsi ad invicem solent; tunc enim sponsalia sic inita convalescent: notat glossa *in c. litteras* 4. *V. placere hoc tit.* Sanchez *D.* 16. *cit. n.* 5. *et* 6. Barbosa *in cap.* 4. *citat. n.* 2. Vivian. *ibid. vers. vel minore*, *et in c. duo pueri* 12. *eod. pr.* Passerin. *in cap. un. eod. in* 6. *n.* 12. Vallens. *hic n.* 3. Honor. *n.* 6. Engl. §. 1. *n.* 6. *et* 7. Pirhing. *n.* 11. Schambog. *n.* 6. Wiest. *n.* 9. et sumitur *ex c. litteras cit. c. accessit* 5. *et c. un. pr. et* §. *porro hoc tit. in* 6. Ad quod tamen duo requiruntur, ut bene advertit Sanchez *num.* 7. cum aliis. *Primum* est, ut contrahentes notitiam habeant sponsalium tempore infantiae initorum; ubi enim ea ignorantur, nullus consensus reperiri potest, cum nihil sit volitum, nisi praecognitum. *Alterum*, ut norint sponsalia illa, tempore infantiae celebrata, fuisse nulla; si enim ex errore, quo putabant esse valida, ea ratificent., nihil agunt, cum error consensum tollat; *l. si per errorem* 15. *ff. de jurisdict.*

6

Dubitatur, an promissio matrimonii, a pubere infanti facta, antequam ab isto rationis usum adepto ratificetur, valeat saltem in vim simplicis promissionis, ita, ut a promittente ante acceptationem ejus revocari nequeat? Negativam videtur tenere Card. *in cap. de illis* 7. *hoc tit.* et ratio dubitandi est, quia regulariter quaecunque promissio, seu donatio ante acceptationem non obligat, et revocabilis est; atqui promissio matrimonii infanti facta ob hujus incapacitatem acceptari nequit; igitur neque ex parte promittentis obligat; atque hoc colore Carolus IX. rex Galliae Margaretham Maximiliani II. Caesaris filiam repudiavit, eo quod, cum illi desponderetur, quartum aetatis annum nondum egressa esset.

7

Sed melius affirmativam tuentur D. Anton. *part.* 3. *tit.* 1. *cap.* 18. *ante* §. 1. Decius *cons.* 245. *n.* 2. Sylvest. *V. sponsalia quaest.* 2. *dict.* 2. *fin.* Tabien. *ibid. quaest.* 4. §. 5. Armill. *n.* 4. Barth. a Ledes. *dub.* 11. *de matr. concl.* 4. Rodriq. *tom.* 1. *summ. cap.* 245. *num.* 7. 2. Sanchez *l.* 1. *de matr. dist.* 16. *n.* 15. *et* 25. Konig. *hic n.* 13. ob rationem oppositam; quia promissio infanti facta in hujus favorem ex speciali juris privilegio non exigit acceptationem, sive matrimonium, sive alia res eidem promittatur; *arg. l. jubemus* 5.

cod. de emancip. liber. ubi decernitur emancipationem respectu infantis fieri posse, licet ea ex genere suo alias fieri absque emancipati consensu nequeat. Et certe cum promittens infantis incapacitatem ad consensum perspectam habeat, non potest expectare ejus acceptationem, aut repromissionem, nec censendus est se tantum obligare voluisse sub conditione, *si velis*, *si acceptes*, *vel si repromittas*, prout fieri inter adultos solet.

8

Quaeritur 3. an si usus rationis septennium antevertat, sponsalia, ante istud impletum inita, subsistant? Certum est subsistere saltem de jure naturali; quia hoc jure ad sponsalia plus non requiritur, quam consensus. Iste autem in eo, qui usum rationis habet, non deficit; *l. sufficit* 4. *et l. sponsalibus* 14. *ff. de sponsal.* Joan. Andr. *in c. juvenis* 3. *de sponsal. n.* 9. Alex. de Nevo *ibid. n.* 10. Schambog. *hic n.* 7. Vviest. *ibid. n.* 7.

9

Dubium est, an si malitia, seu potius prudentia praeveniat aetatem, et usus rationis adsit ante septennium, sponsalia a nondum septenni contracta sint valida etiam jure positivo? Negant Abb. *in c. juvenis* 3. *de sponsal. n.* 5. Rosell. *V. impedimentum imped.* 13. *n.* 9. Angel. *V. sponsalia n.* 5. *et V. matrimonium* 3. *imped.* 14. *n.* 2. Brunell. *de sponsal. concl.* 4. *n.* 5. Alex. Carrer. *de sponsal. lib.* 1. *cap.* 7. Palao *tract.* 28. *D.* 1. *p.* 6. *n.* 8. Fachin. *lib.* 3. *contr. c.* 26. Harpprecht *ad pr. inst. de nupt. n.* 10. Honor. *tit. de sponsal. n.* 8. Sannig. *ibid. cap.* 1. *n.* 7. Engl. *hic* §. 1. *num.* 2. Konig. *ibid. n.* 5. *vers. sed vereor* magnif. P. Schmier *part.* 3. *de sponsal. et matr. cap.* 2. *n.* 19. Fundantur 1. testibus *c. litteras* 4. *c. accessit* 5. *cap. ad dissolvendum* 13. *hoc tit.* ubi generaliter sponsalia ante septennium inita habentur pro nullis; 2. Modestinus *l. in sponsalibus* 14. *de sponsal.* cum dixisset sponsalia posse contrahi ab impuberibus, expresse addidit; *si non sint minores*, *quam septem annis*; igitur agnovit septennium requiri: 3. Est juris maxima, quod ubi jus certam aetatem praescribit, non possit ea per malitiam, aut precox judicium suppleri, ut patet in professione religiosa, ad quam requiritur 16. aetatis annus completus, in factione testamenti, cujus condendi incapaces sunt 14. annis minores, quantumcunque judicio polleant: 4. leges in praesumptione generali fundatae obligant semper, et pro semper, esto, praesumptio cessare videatur in casu particulari: 5. si subsisterent sponsalia inita ante septennium, frustra septennium praesciberetur a jure; nam praesente usu rationis valerent ante illud contracta, eo absente irrita forent etiam post illud

inita; debet autem designatio septennii habere effectum aliquem; ergo etc.

10

Sed communior, et probabilior est sententia, quod eo casu sponsalia a nondum septenni contracta, etiam jure positivo sint valida. Ita s. Thom. *in* 4. *dist.* 27. *q.* 2. *art.* 2. D. Antonin. 3. *part.* 1. *cap.* 18. *pr.* Joan. Andr. *in c. juvenis* 3. *de sponsal n.* 9. Alex. de Nevo *ibid. n.* 19. Tabien. *V. sponsalia quaest.* 4. *n.* 5. Armill. *ibid. n.* 4. Sylvest. *q.* 2. *dict.* 2. Covar. *part.* 1. *de sponsal. cap.* 2. *num.* 1. Gutier. *de matr. cap.* 2. *n.* 8. *fin.* et praecipue *n.* 10 Sanchez *l.* 1. *de matr. D.* 16. *n.* 9. Tanner. *de matr. quaest.* 1. *D.* 2. Coninck. *de sacram. D.* 21. *n.* 52. Rebell. *de oblig. just. lib.* 4. *q.* 5. Pont. *l.* 2. *de matrim. c.* 12. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 1. *c.* 1. *n.* 16 Antonell. *de temp. legal. lib.* 2. *c.* 4. *num.* 1. 4. *et* 9. Fagnan. *in c. ubi non est* 2. *hoc tit. num.* 5. Gonz. *in c.* 5. *eod. n.* 4. Vvagnereck *in cap.* 6. *vers. si autem not.* 3. Barbosa *in c.* 9. *n.* 3. Passerin. *in c. un. eod. in* 6. *n.* 5. Vvex. Adriadn. *p.* 5. *tr.* 2. §. 3. *n.* 5. Illsung. *tr.* 6. *D.* 9. *n.* 11. Vallens. *hic n.* 5. Pirhin *n.* 12. Scambogen *n.* 7. Vviestner *n.* 14. Reiffenstuel *n.* 14. et alii praecipui nominis TT. et canonistae plerique.

11

Ostenditur 1. ex *c. juvenis* 3. *de sponsal.* ubi juvenis, qui post sponsalia cum puella nondum septenni contracta, consobrinam illius duxit, jubetur ab hac separari ob impedimentum publicae honestatis ortum ex primis sponsalibus. Igitur valida fuerunt illa sponsalia, et eo casu censeri debet defectus aetatis fuisse suppletus malitia praeveniente; nam impedimentum publicae honestatis ex sponsalibus ob defectum consensus irritis neque ante trid. oriebatur. 2. in matrimonio malitia aetatem supplet, ut *infra* dicetur. Igitur etiam in sponsalibus. Patet *cons.* quia de sponsalibus, cum sint via, et dispositio ad matrimonium, quando eadem est ratio, idem dispositum censetur, quod a jure dispositum est de matrimonio, *l. oratio* 16. *ff. de sponsal.* est autem eadem ratio; nam malitia in matrimonio ideo aetatem supplet, quia praeter discretionem potentia generandi aliquando antevertit aetatem a jure praescriptam pro matrimonio; atqui aliquando etiam usus rationis praevertit aetatem praescriptam pro sponsalibus; ergo etiam in his defectum aetatis supplebit malitia. 3. Huic sententiae ex una parte certo adstipulatur jus naturae, ad hunc contractum plus non requirens, quam debitum rationis usum, ut omnes fatentur; ex altera vero parte jure positivo clare non est decisum, quod universaliter aetas septem annorum pro sponsalibus valide ineundis requiratur, cum plurimi, et gravissimi

DD. velint, illam aetatem solummodo assignatam ex praesumptione, quod usus rationis eandem non soleat praevenire. Igitur, ut jus positivum concordetur cum jure naturali, quod semper in casu dubii faciendum est, dici debet, quod neque jus positivum sponsalia ante septennium inita irritet, si aetatem illam usus rationis praeveniat.

12

Neque obstant argumenta allata in contrarium. *Ad* 1. ideo solum a jure pro sponsalibus certa definita aetas est, quia praesumitur usus rationis in puero septenni, non vero ante eam aetatem, nisi contrarium manifeste appareat. *Ad* 2. verba illa, *si non sint minores, quam septem annis*, ita intelligi debent, ut non evertant prima, quibus Modestinus in *loc. cit.* dixit, aetatem pro sponsalibus non esse ita definitam, sicut in matrimonio; atqui si determinate jurisconsultus requireret septennium, verba ista per dictam claususulam clara everterentur; nam vera esset opposita propositio, *aetas pro sponsalibus est definita*. Igitur dicendum ea lege solummodo intendi, quod ordinarie ante septimum annum non praesumatur adesse rationis usus, et sic ex ratione naturali sponsalia in ea aetate inita sint invalida. *Ad* 3. maxima illa juris solum procedit, quando a jure praescriptum est tempus certum absolute, et independenter a praescriptione quadam, aut suppositione certae conditionis variabilis; secus, si dependenter a tali conditione; tunc enim pro variatione conditionis etiam tempus a jure praescriptum mutatur. Fateri istud coguntur ipsi adversarii in casu matrimonii, pro quo licet ordinarie praefixum sit tempus pubertatis, quia tamen id statutum est ex praesumptione, quod tunc primum adsit potentia generandi, hoc ipso praeventioni locus est, cum saepe potentia ista ante tempus pubertatis a jure praescriptum adveniat; quare pari modo de sponsalibus cum proportione idem dicendum erit. *Ad* 4. similis praesumptio antiquitus dabatur, quod sponsalia de futuro transierint in matrimonium per carnalem copulam cum sponsa subsecutam; *c. is qui* 30. *de sponsal.* ex quo tamen nemo recte infert, tale matrimonium etiam tunc valuisse, quando copula habita est reipsa non maritali, sed fornicario affectu; nempe saltem in foro conscientiae interno praesumptio debet cedere veritati: imo si de hac liquide constet, etiam in foro externo, nisi constet, quod occasione talis praesumptionis jus voluerit absolute aliquid statuere, sicut statuit, quando tridentinum annullavit matrimonium clandestinum. *Ad* 5. non frustra a jure praescribitur septennium; nam usus hujus designationis est, ut quando dubium est, an contrahens sponsalia in illa rite consenserit, praesumatur rite consensisse, et cons. sponsalia esse valida, si fuerit septenni major, invalida vero, si minor.

13

Quaeritur 4. an valeant sponsalia, in quacunque aetate malitia aetatem praeveniat, et quocunque modo, ordinario, vel extraordinario per miraculum, et longe ante septennium? Negant aliqui et putant contrahentem sponsalia, ut valida ista sint, debere esse septennio proximum, qui tamen in hoc, quando aliquis dicatur esse septennio proximus, non conveniunt; nam aliqui cum Innoc. *in c. juvenis* 3. *de sponsal. pr.* Joan. Andr. *ibid. n.* 9. Anton. de Butr. *n.* 6. Anchar. *n.* 4. Praeposit. *n.* 7. id contingere asserunt, quando deficit semestre: alii vero cum D. Thom. D. Antonin. Turrecr. Sot. Lud. Leopez, Henriquez, Perez putant hoc judicis arbitrio relinquendum. *Fundamento* sententia haec nititur duplici. *Primum est*, quia jus septennium completum praescripsit ideo, ut illud exigatur, vel saltem, ut moraliter possit dici completum: ita autem completum censebitur, quando contrahens est septennio proximus: 2. in matrimonio non sufficit, ut potentia generandi praeveniat aetatem, sed praeterea opus est, ut adsit discretio, et prudentia requisita ad conjugalem consensum, ut constat ex *c. fin. hoc tit.* ubi haec malitia nuncupatur prudentia: igitur similiter in sponsalibus non satis erit usus rationis quicunque, sed requiretur talis, qualis septennio, vel proxime advenit.

14

Sed dicendum, probabilius valida esse sponsalia, in quacunque aetate contracta, si via vel ordinaria, vel extraordinaria per miraculum usus rationis acceleretur. Ita Alex. de Nevo *in c. juvenis cit. n.* 19. ubi ait, si constet de prudentia pueri sexto aetatis anno, valere sponsalia; et Ant. Gabr. *tom.* 2. *com. tib.* 17. *fol.* 312. *vers. sponsalia* ubi dicit esse communem sententiam, valere sponsalia quadriennio contracta, si adsit rationis usus. Consentit Sanchez *lib.* 1. *de matr. D.* 16. *n.* 14. cum aliis, quos refert Petr. de Ledesm. *de matr. q.* 43. *art.* 2. *dub.* 2. ubi fatetur sententiam istam esse probabilem, licet ipse contrarium teneat. *Ratio est*, quia septennium non praescribitur, quasi id necessarium sit, sed quia jus praesumit ea aetate advenire rationis usum, ut dictum est *n.* 12. ergo si quacunque aetate ante septennium usus rationis adveniat, erunt vera sponsalia; non enim major est ratio de proximis septennio, quam de multo minoribus, si eodem usu rationis gaudeant.

15

Neque aliud probant argumenta opposita. *Ad* 1. negatur *ant.* sed ideo id factum est, quia communiter tunc advenit rationis usus. *Ad* 2. dispar est ratio; nam matrimonium semel contractum est insolubile, et ideo, ut valide contrahatur, ultra potentiam generandi

requiritur prudentia, et discretio: sponsalia autem, ab impuberibus contracta, solubilia sunt, si alter pubertatem adeptus reclamet, ut *n.* 28. dicetur; et ideo mirum non est, si ad ea contrahenda qualiscunque usus rationis sufficiat. Sed hinc

16

Dubium oritur, an ad sponsalia contrahenda sufficiat is rationis usus, qui satis est, ut puer talis nondum septennis possit peccare mortaliter? Negat s. Thom. *in* 4. *dist.* 27. *q.* 2. *art.* 2. *ad* 2. Lud. Lop. *p.* 2. *instruct. c.* 37. *de matr. fol.* 1039. Petr. de Ledesm. *de matr. q.* 43. *art.* 2. *dub.* 1. Henriq. *lib.* 11. *de matr. cap.* 13. *n.* 9. Probat *D. Thom.* quia ad peccatum mortale sufficit advertentia praesentis mali, nec aliqua futurorum providentia desideratur; ad sponsalia tamen, cum sint obligatio ad futurum, et perpetuum statum, requiritur etiam futurorum providentia.

17

Sed tenenda videtur sententia affirmativa, quam cum Sanchez *l.* 1. *de matr. dist.* 16. *n.* 13. reipsa defendunt DD. illi omnes, qui absolute docent, usu rationis praeveniente aetatem, posse sponsalia contrahi ante septennium. *Ratio est*, quia hic rationis usus satis est ad obligandum per votum solemne ordinis sacri, et per votum simplex religionis; ergo etiam sufficiat ad obligandum per sponsalia. *Patet cons.* nam sponsalia non tam arctam inducunt obligationem, cum sola pueri voluntate dissolvi possint, cum pubertatem attigerit, ut *n.* 33. dicam; arctiorem inducit obligationem votum solemne annexum ordini sacro, et simplex religionis, quippe quae sola pueri voluntate dissolvi nequeunt, sed pontificia dispensatione indigent, vel (intellige votum religionis) patris irritatione.

18

Ad rationem dubitandi, si ea futurorum providentia, quam sententia adversa postulat, ad sponsalium valorem opus foret, incaute praescriptum esset septennii tempus; ea enim tenerrima aetate praesentium puer providentiam non habet, nedum futurorum, et vix eo rationis usu gaudet, ut capax sit culpae mortalis.

19

Quaeritur 5. an casu, quo malitia, seu prudentia aetatis defectum non supplet, septennium, ad sponsalia requisitum, debeat esse completum physice, vel solum moraliter, ita, ut completum censeatur etiam, quando unus, duo, vel etiam tres dies eidem desunt? Moraliter completum sufficere, docent Joan. Andr. *in c. litteras* 4. *hoc tit numer.* 2. Henric. *in c. accessit* 5. *eod. numer.* 3. Sot. *in* 4. *dist.* 27. *q.* 2. *art.* 2. *ad* 3. Vivald. *candelabr. p.* 1. *de sponsal. c.* 2. *numer.* 15. Vega *l.* 6. *summ. cas.* 201. Rodriq.

tom. 1. *summ. c.* 244. *numer.* 2. Gutier. *de matr. cap.* 2. *num.* 5. *et seqq.* et plures alii apud Sanchez *lib.* 1. *de matr. dist.* 16. *n.* 4. qui tamen non conveniunt in assignatione temporis, cujus defectus complementum septennii morale impediat; nam aliqui illorum putant hoc complementum non impediri per defectum duorum, vel trium dierum; alii admittunt unam hebdomadam; Guttier. *l. cit.* *n.* 8. concedit sex etiam menses.

20

Fundamenta hujus sententiae sunt 1. quia jura solum expostulant compleri septennium, quod cum physice, et moraliter compleri possit, non est, cur physicum complementum expostulemus. 2. Septennium jura exigunt, ut rationis usus praesumatur; at ob defectum duorum, vel trium dierum cessare haec praesumptio non potest; non enim tam brevi tempore usus rationis perfici poterat, si antea perfectus non erat; ergo septennium non physicum, sed morale requiritur. 3. Quod parum distat, nihil distare videtur secundum Aristotelem 2. *phys.* neque immerito; parum enim pro nihilo habetur etiam a jurisconsultis.

21

Sed longe verius est, septennium, ubi non constat, quod malitia aetatem suppleat, debere esse completum physice. Ita Sanchez *dist.* 16. *cit. n.* 4. Perez *de matr. D.* 37. *sect.* 12. *nu.* 4. Pont. *l.* 12. *de matr. cap.* 5. *n.* 3. Coninck. *de sacram. dist.* 21. *nu.* 51. Palao *tr.* 28. *dist.* 1. *p.* 6. *n.* 5. Gonzal. *in c.* 5. *h. tit. n.* 4. *et* 5. Passerin. *in cap. un. eod. in* 6. *n.* 7. Schambog. *hic n.* 2. Konig *ibid. nu.* 6. *vers. verum* Vviestner *n.* 19. Reinffenstuel *n.* 12. Ratio est, quia mensis per dies, et annus per menses computatur, in qua computatione si unus dies mensi deficiat, non erit mensis completus; cons. neque annus completus erit, qui ex mensibus completis coalescit. *Cons.* quoties a jure designatur aliquod tempus, physice compleri debet, ita, ut neque unus dies deficiat, ut videre est in bimestri, concesso novis conjugibus ad deliberandum de religionis ingressu, in decimo quarto aetatis anno requisito ad testamentum condendum, et in decimo sexto, ante quem Trid. noluit valere professionem religiosam; alias cuilibet liberum esset restringere, vel ampliare tempus septennii, quod jura illud praescribentia, et determinantia vitare contendunt.

22

Argumenta opposita efficacia nequaquam sunt. *Ad* 1. Verba legis, praesertim quando agitur de obligatione imponenda, accipienda sunt in sensu proprio; non dicitur autem proprie completum septennium, nisi illud pervenerit, saltem ad diem ultimam. *Ad* 2.

Praesumptio illa, qua ex septennii lapsu praesumitur rationis usus, est praesumptio juris: igitur arbitrio hominis mutari non potest, nec procedet, nisi lapso termino per jus praescripto. *Ad* 3. Pariter regula illa aristotelica, et jurisconsultorum tum solum locum habet, quando jura non praescribunt actui certam, et completam aetatem seu tempus.

23

Major controversia est, utrum computationi, et determinationi huic officiat, si quidem septennium sit perductum ad diem ultimam, haec vero solum sit inchoata? Affirmant id sufficere complures etiam ex iis, qui nobiscum docent septennium debere esse completum physice, et inter hos Sanchez *dist.* 16. *cit. c.* 2. *et* 4. Pont. *nu.* 5. Coninck *n.* 51. et alii *supra*, ex ratione, quod favore matrimonii dies incoeptus ex juris dispositione pro completo habeatur; *arg. l. qua aetate ff. qui testam. facer. poss.* ergo etiam valebunt sponsalia contracta ipsa die, qua quis implet septennium.

24

Sed probabilius necessarium est, ut ultima dies completa sit de momento ad momentum. Ita Pal. *l. cit. n.* 6. Gonzal. *n.* 5. Passerin. *n.* 7. Vviestner *n.* 19. cum aliis. *Ratio est* 1. quia dum etiam haec dies completa sit, non est integra dies; cons. nec integer, et completus mensis, qui ex integris, et completis diebus coalescit; quod si autem mensis ultimus completus nondum est, nec annus septennii ultimus dici completus poterit; quia et ipse componitur ex completis mensibus; ergo etc. 2. Professio religiosa non potest emitti valide, nisi ultima dies anni 16. aetatis ad illam requisiti completa sit usque ad ultimum momentum, quod idem dicendum de anno probationis, qui eidem praemitti debet; idque non alio ex capite, nisi quod a jure sit praescriptum hoc tempus, cons. a momento ad momentum debet esse completum; *arg. leg. denique* 3. §. *minorem* 3. *ff. de minor.* igitur cum etiam pro sponsalibus, casu, quo malitia aetatem non praevenit, septennium a jure praescriptum sit, etiam ipsum de momento ad momentum debebit esse completum, et sic invalida erunt, si etiam ultima dies nondum completa sit. 3. Sicut quando jura alicui rei praescribunt certum pretium, hoc consistit omnino in indivisibili, ut bene Less. *lib.* 2. *de just. cap.* 21. *n.* 10. ita etiam quando alicui actioni praescribunt certam aetatem agentis; quia ideo certum pretium, et aetatem praescribunt, ne quisquam suo judicio possit ea mutare.

25

Ad argumentum oppositae sententiae dispositio legis ibi *cit.* est specialis, ac proinde ad propositum nobis casum extendi non debet,

praesertim cum non sit eadem ratio; nam quod aetas testatori praescripta moraliter accipiatur, favorabile ipsi solum, non autem simul onerosum est, uti tamen sunt sponsalia, matrimonium, et professio religiosa, quippe quae praeter favorem etiam onus, et gravissimam, perpetuamque obligationem afferunt, ut recte monet Palao *loc. cit. n. 7. fin.*

26

Quaeritur 6. an, et qualiter resilire liceat a sponsalibus, contractis tempore impubertatis? Respond. cum distinctione: vel enim contracta sunt a nondum septennibus, et usum rationis requisitum non habentibus, vel a septennio majoribus, et usu rationis praeditis. *Si primum*, semper resilire ab iisdem licet; quia prorsus sunt irrita ob defectum consensus, quod ipsum dicendum est, quando septennes contrahunt sponsalia, sed uterque, vel alteruter usum rationis nondum adeptus est; quia, ut dicitur *l. in sponsalibus* 14. *ff. de sponsal. in sponsalibus contrahendis aetas contrahentium definita non est*, utpote quorum valor non ab aetate, sed ab usu rationis pendet. *Ex quo sequitur* quod sponsalia saepe sint irrita, non solum ob defectum aetatis jure requisitae, sed etiam judicii, et rationis.

27

Si secundum dicatur, videndum, an uterque fuerit impubes, quando contrahebantur sponsalia, an vero unus pubes, alter impubes. *Si uterque impubes fuit*, quamdiu impuberes sunt, neuter a sponsalibus jam contractis resilire potest, aut consensu etiam mutuo illa dissolvere, Abb. *in c. de illis* 7. *hoc titul. nu.* 9. Joan. Andr. *ibid. n.* 4. Ancharan. *n.* 2. Sanchez *lib.* 1. *de matr. D.* 51. *n.* 6. Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *p.* 1. *cap.* 1. *nu.* 17. Vivian. *in cap. de illis cit. pr.* Barbosa *ibidem n.* 1. *et* 2. Vvagnereck. *V. intra annos not.* 2. Gonzal. *in c. a nobis* 8. *eod. n.* 1. Honor. *hic n.* 9. Zoes. *n.* 4. Pirhing *num.* 6. Schambog. *n.* 3. Konig. *n.* 14. Vviestner *n.* 7. Reiffenstuel *num.* 14. et patet ex *c. de illis*, *et c. a nobis citt.* idque merito, ne propter fragile, et lubricum judicium sponsalia facile, et saepe temere contrahant, iterumque dissolvant.

28

Si tamen pubertatem adepti sint, resilire pro libitu suo possunt, etiam sine alia ratione, *cap. de illis cit.* Vivian. *in cap. a nobis citat. V. sed. post.* Zoes. *n.* 5. Vallens. *n.* 4. Engl. §. 1. *n.* 3. magnif. P. Schmier *part.* 3. *de spon. cap.* 2. *nu.* 58. et DD. qui *supra*: idque, ne cogantur approbare, et firmiter observare quod in tenera aetate, cum adhuc immaturo essent judicio, fecerunt. *Proceditque hoc*, sive uterque sit pubertatem adeptus, sive

unus tantum; nam is, qui prius pubertatem adeptus est, resilire a sponsalibus statim potest, nec tenetur exspectare, donec etiam alter pubes fiat; *cap. de illis cit. vers. si vero*; quia frustra exspectatur eventus, cujus nullus est effectus; *c. cum contingat* 36. *de offic. deleg.* ergo si prius pubes factus potest, altero pubertatem adepto, reclamare, poterit reclamare statim. Ita Sanch. *D.* 51. *n.* 9. Vivian. *in c. de illis cit. vers. et ille.* Vvagnereck *ibidem V. si vero not.* 1. Barbosa *num.* 6. Schambog. Konig. Reiffenstuel *l. citt.* Imo si non statim resiliat, sed semel rata habeat sponsalia antecedentia, deinceps mentem mutare non potest, sed tenebitur exspectare, donec etiam alter legitimam aetatem attingat, et similiter deberet; Covar. *de sponsal. part.* 1. *cap.* 5. §. 1. *nu.* 2. Sanch. *loc. cit. n.* 9. *et.* 14. Konig *n.* 14.

29

Quodsi autem pubes cum impubere septennio majore contraxit sponsalia, resilire quidem impubes, pubertatem adeptus, potest, pubes tamen non potest, si impubes, pubertatem adeptus, stare velit sponsalibus; *cap. de illis citat. V. mulier. et ibi* Host. *V. negaverit.* Innoc. *princip.* Joan. Andr. *n.* 4. Ancharan. *n.* 4. Alex de Nevo *n.* 16. Praepos. *n.* 1. Covar. *loc. cit. nu.* 5. Sanch. *nu.* 10. Layman *n.* 17. Vivian. *in c. de illis cit. vers. quodsi*, et alii *supra.* Colligitur *arg. l. non eo minus* 14. *C. de procurat.* ubi minori, si contractum sine tutoris authoritate cum majore ineat, resilire a contractu soli permissum est ob favorem minorum, ob quem contractus ab iis initus claudicare potest: quod sibi imputet major cum minore sponsalia celebrans, cum legem hanc sponte susceperit. *Proceditque hoc*, ut pubes nec de consensu impuberis, antequam hic pubertatem adeptus sit, resilire possit, ut bene Sanch. *l. cit.* quia ob aetatem impubes consensu sufficienti ad sponsalium dissolutionem caret, ut dictum est *n.* 27. *Excipitur*, si major justam causam resiliendi habeat, quia v. g. metu adactus contraxit, vel ex parte alterius mutatio notabilis facta est etc. nam ex tali causa resilere non minus poterit, ac posset, si contraxisset cum majore; *c. ex litteris* 11. *hoc. tit.*

30

Dubitari potest, an hoc casu, quo impubes, pubes factus, a sponsalibus in impubertate contractis resilit, cum sponsalibus etiam solvatur impedimentum publicae honestatis? Resp. non solvi, sed manere, ut bene advertit Engl. *hic* §. 1. *n.* 5. et patet ex *cap. litteras* 4. *in fin. h. tit.* cons. neuter ex sic despensatis cum alterius consanguineis intra primum gradum contrahere matrimonium poterit. *Ratio est*, quia sponsalia post 7. aetatis annum contracta fuerunt

valida; igitur induxerunt publicae honestatis impedimentum, quod sponsalium dissolutione non tollitur, secundum dicta *tit.* 1. *num.* 114.

31

Quaeritur 7. quando resilire a sponsalibus pubertatem adeptus debeat? Resp. Debet resilire statim; alias si differat, resilire non amplius poterit, sed firmiter illis obligabitur. Ita Host. *in c. de illis* 7. *hoc tit. V. antequam.* Joan. Andr. *ibidem num.* 2. Ancharan. *n.* 2. *et* 4. Henric. *n.* 5. Alex. de Nevo *n.* 15. Covar. *p.* 1. *de sponsal. cap.* 5. §. 1. *num.* 2. Bart. de Ledesm. *de matr. dub.* 13. *cas.* 13. Sanc. *D.* 51. *cit. nu.* 14. Vvagnereck *in c. de illis cit. V. si vero not.* 2. Zoes. *hic n.* 5. Pirhing *n.* 7. Schambog. *n.* 4. Vviestner *n.* 12. Ratio est, quia ex quo non contradixit, tacite consensisse censetur.

32

Porro statim dissentire, et reclamare censebitur, si circiter triduo ante, vel post pubertatem adeptam resiliat a sponsalibus; quia in jure dicitur in continenti aliquid fieri, quod intra triduum fit; *l. fin. cod. de judic. et l. fi. cod. de error. advocat.* Sanch. *n.* 14. *cit.* cum aliis *supra.* Magis extendit hoc temporis spatium magnif. P. Schmier *p.* 3. *de sponsal. cap.* 2. *n.* 60. ubi putat facultatem resiliendi post pubertatem tamdiu superesse, quamdiu priora sponsalia verbis aut factis confirmata non fuere, vel alterutra pars implementum sponsalium non petiit.

33

Neque debet ita resilire volens sollicitus esse de causa, ex qua resilire possit; nam causa, ob quam resilire potest, unica ista sufficit, quod sponsalia haec in impubertate contraxerit, ut habetur *c. de illis cit.* juxta quod ob solam reclamationem alterius pubertatem adepti, sponsalia sunt dissolvenda. Habetque hoc locum non tantum in foro externo, sed etiam in interno, et conscientiae; Sanch. *D.* 51. *tit. n.* 19. Vvagnereck *in cap. cit. V. poterit not.* 1. Schambog. *n.* 4. quia jus consulere voluit immaturo, et immutabili puerorum judicio, ne tanto vinculo indissolubiliter, seu irrevocabiliter obligari possint: et hinc credendum, quod omnis obligatio, etiam in foro conscientiae sublata sit. *Conf.* a pari; nam vota puerorum, etsi valida sint, possunt sola patris, vel tutoris voluntate irritari in utroque foro: ergo similiter etiam sponsalia impuberum dissolvi in foro utroque poterunt, si ipsi impuberes, pubertatem adepti, resiliant.

34

Quaeritur 8. an ad ratificationem sponsalium, in impubertate contractorum, sufficiat taciturnitas impuberum, postquam ad annos discretionis, aut pubertatis perveniunt? Resp. distinguendo: vel enim

inita fuerunt a minoribus septennio, vel a majoribus. *Si primum*, nisi malitia aetatem praeveniat, necesse est poni novum consensum verbo, aut facto, quod fiet cohabitando, familiaritatem singularem ostendendo, munuscula donando, vel respiciendo etc. ut dictum est *supra num.* 5. quia spousalia ante inita erant invalida. *Si secundum,* taciturnitas sufficit, et pro ratificatione habetur; quia sponsalia non tunc primum obligant, quando sponsus, vel sponsa pubertatem attingit, sed obligatio eorum jam ante contracta sit indissolubilis: ad quem effectum sufficit non reclamare, cum per jus posset; Sanch. *lib.* 1. *de matrim. D.* 51. *num.* 15. et cum eo omnes; nam omnes petunt, ut statim reclamet pubes factus, alias non audiendum; ergo non reclamando, cons. tacendo faciet, ut sponsalia fiant firma. Hoc autem intelligendum est, si pubes effectus sciat se attigisse pubertatem, et jus suum intelligat; alioquin valebit regula, quod *tempus non currit ignoranti*, et poterit reclamare, ubi intellexerit; Vvagnereck *in cap.* 7. *hoc. tit. V. si vero not.* 2.

35

Dubium moveri potest, an si impubes ante pubertatem resiliat a sponsalibus, et postea non mutet eum dissensum, nec amplius recordetur post pubertatem, dissolvantur sponsalia? Videntur non dissolvi; quia dissensus ille, utpote in impubertate factus, non sufficit: igitur cum factus pubes non reclamaverit, jam videntur omnino firma facta sponsalia: *Cons.* quia alias vanum, et inutile foret dicere, quod ante pubertatem non possit resiliri.

36

Sed melius Sanch. *D.* 51. *cit. num.* 16. judicat dissolvi, et pro se citat *Host Anton.* Alex. de Nevo, *Praepositum.* Rationem dat, quia ideo ratificantur, et firma fiunt sponsalia non reclamando in pubertatis puncto, quia eo ipso, quod non reclamet, videtur in prima voluntate, qua se ad sponsalia obligavit, persistere: atqui quando impubes dissensit, et hunc suum dissensum pubes effectus non mutavit, jam non praesumitur persistere in voluntate sua prima, qua ad sponsalia se obligavit, sed potius in secunda, qua illam dissentiendo revocavit: igitur postea tacendo non hoc ipso videtur sponsalia sua velle esse firma, sed potius dissoluta, cum voluntas censeatur manere, nisi mutatam constet.

37

Ad argumentum in contrarium allatum fateor, non sufficere dissensum illum, ut in impubertate positum, addo tamen eundem dissensum, si usque ad pubertatem revocatus non fuerit, prodesse ad declarandam voluntatem puberis facti, in qua praesumitur perseverare, et sic impedire ratificationem per supervenientiam puber-

tatis. *Ad conf.* Prohibitio illa, quod ante pubertatem resiliri non possit, adhuc suum effectum habet; nam id operatur, quod etsi sponsus, impubertate durante, sponsalia revocet, haec tamen non dissolvantur, et sic si pubertatem adeptus in iisdem sponsalibus velit persistere, non opus sit novo in illa consensu, quo tamen fuisset opus, si per dissensum in impubertate positum fuissent soluta.

38

Porro an ad effectum, ut sponsalia, in impubertate contracta, dissolvantur dissensu post pubertatem posito, necesse sit, hunc dissensum demonstrari signo aliquo externo, an vero sufficiat, si interius solum ponatur, quaestio fieri potest. Sed quae solvi facile potest distinguendo inter forum externum, et internum conscientiae. *In foro externo* requiritur ut dissensus manifestetur aliquo signo externo; alias praesumetur perseverare voluntas prima, utpote quae non creditur mutata, nisi probetur. At *pro foro interno*, ut bene advertit Sanchez *n.* 17. satis erit dissensus internus; quia tunc jam nulla sponsalium in facto ipso ratificatio facta est, ut adeo sic dissentiens coram Deo sit liber.

39

Quaeritur 9. an sponsalia impuberum ita confirmari juramento possint, ut inde resilire etiam pubertatem adepti nequeant? Negant Joan. Andr. *in c. ex litteris* 10. *de sponsal. num.* 3. Card *in c. de illis* 7. *hoc tit. num.* 5. Palud. *in* 4. *dist.* 27. *quaest.* 1. *art.* 3. *cas.* 10. *num.* 28. et alii apud Sanch. *D.* 51. *cit. num.* 2. Nituntur 1. quia impuberes prohibentur jurare *can. parvuli* 14. *et seq. caus.* 22. *quaest.* 5. igitur juramentum ejusmodi habebitur pro non adjecto. 2. Quia juramentum additum contractui sortitur naturam contractus, cui additur; *l. fin. cod. de non num. pecun.* atqui sponsalia impuberum jure canonico habent in se hanc tacitam conditionem, *ni facti puberes resilierint*; ergo etiam juramentum eam conditionem sibi adjectam habere censebitur. 3. Quia alii impuberum contractus non firmantur juramento: ergo neque sponsalia.

40

Sed probabilius est, sponsalia impuberum juramento firmari, ita, ut neutri pubertatem adepto resilire ab iis liceat. Ita gloss. *in c. de illis cit. V. judici:* Ancharan. *ibidem num.* 4. Abb. *num.* 6. Alex. de Nevo *num.* 13. Covar. *p.* 1. *de sponsal. c.* 5. §. 1. *n.*3. Henriq. *lib.* 11. *de matrim. c.* 14. *num.* 7. Sanch. *lib.* 1. *de matrim. D.* 51. *n.* 22. Becan. *tr. de sacram. c.* 43. *q.* 26. *n.* 7. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *part.* 1. *c.* 1. *n.* 17. Fagnan. *in c. de illis cit. n.* 51. Barbosa *ibidem num.* 7. Vvagnereck *V. poterit n.* 2. Zoes. *hic n.* 6. Pirhing *n.* 8. Schambog. *n.* 5. Sumitur ex *c. ex literis* 10. *de sponsal.*

ubi espresse dicitur, impuberes jurantes sponsalia, sive sub juramento promittentes se aliquam ducturos in uxorem, cogendos esse ea perficere; et additur haec universalis ratio; *quia* illis *periculosum est contra suum juramentum venire.*

41

Neque obstant rationes dubitandi allatae pro prima sententia. *Ad* 1. Textus illi loquuntur de impuberibus, quod non sint cogendi jurare ob testimonium dicendum: *Ad* 2. Illa tacita conditio non debet subintelligi, quando sponsalia impuberum sunt juramento firmata, juxta *c. ex litteris cit.* Sanch. *l. cit. n.* 26. *Ad* 3. *tr. Ant. N. Cons.* nam quod alii impuberum contractus forlasse non firmentur juramento, id inde contingit, quia contractus illi, secluso juramento, sunt invalidi; sponsalia autem impuberum per se sunt valida: ideoque juramento accedente, confirmantur, et fiunt indissolubilia.

42

Quaeritur 10. an quibusvis impuberibus prohibitum sit resilire a sponsalibus juratis? Affirmativam defendunt *Abb. Alex. de Nevo, Ancharanus, Pirhingh. cit.* propter textum *c. ex litteris cit.* Sed revera generalitas ista ex textu hoc non probatur; nam ibi sermo est de impuberibus pubertati proximis, inter quos malitia aetatem supplente, consistere potuit matrimonium, prout colligitur ex verbo *impubescentes*, quod idem est, ac *prope puberes*: quod confirmatur etiam ex eo, quia ibi Alexander III. foeminam jussit in uxorem recipi, et maritali affectu pertractari: quod fieri non potuisset, nisi in pubertati proximis.

43

Quare cum Perez *D.* 9. *sect.* 2. *n.* 8. Pont. *l.* 12. *c.* 9. *n.* 8. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 1. *c.* 1. *n.* 17. Vviestner *hic n.* 26. Reiffenstuel *ib. n.* 16. *et* 17. dicendum, solos illos a sponsalibus juratis resilere non posse, qui pubertati sunt proximi; in ceteris procedit solemnis regula, quod juramentum sequatur naturam, et conditionem actus, et obligationis, cui adjectum est, nisi aliud exprimatur jure; cum igitur sponsalia impuberum, qui pubertati proximi nondum sunt, includant tacitam conditionem, *nisi pubes factus reclamet*, etiam juramentum iis adjectum eam includet.

44

Porro quando impubes pubertati censeatur proximus, variae sunt DD. sententiae. Gloss. *in* §. *pupillus V. infantiae inst. de inutil. stipulat.* Navar. *l.* 4. *cons.* 39. *num.* 11. *edit.* 1. Caldas *in l. si curatorem* 1. §. *minoribus num.* 7. *et* 8. *cod. de in integr. restit.* apud Sanch. *D.* 51. *cit. n.* 23. putant, tunc masculum censeri pubertati proximum, quando excedit decimum, et dimidium annum,

foeminam vero, quando nonum, et dimidium. Paulo magis tempus hoc contrahit Gonzal. *in c. continebatur* 6. *hoc tit. num.* 5. ubi existimat a jure ecclesiastico foeminam quidem regulariter censeri pubertati proximam anno undecimo aetatis, saltem ad finem vergente, et sub initium duodecimi, marem vero sub finem decimi tertii, et initium decimi quarti; optime Menoch. *de arbitr. cas.* 57. *n.* 43. Sanch. *lib.* 7. *de matrim. D.* 104. *n.* 40. Farin. *prax. crim. quaest.* 91. *a num.* 4. Paul. Zacchias *qq. medico legal. l.* 1. *tit.* 1. *n.*24. Vvagnereck *in c.* 6. *hoc tit. V. si autem not.* 2. ob temperamenti, a quo pubertas dependet, nimiam diversitatem, relinquunt istud arbitrio judicis.

§. II.

De aetate ad matrimonium requisita.

SUMMARIUM

45 46 47 *Ad matrimonium contrahendum in mare requiritur aetas* 14. *in foemina* 12. *annorum.*
48 49 *Sed jure solum ecclesiastico.*
50 *Hinc pontifex in ea aetate dispensare potest.*
51 *Contrahens post eam aetatem contrahit valide, etsi nondum aptus sit ad generandum.*
52 *Solvuntur argumenta opposita.*
53 *An etiam episcopus dispensare in aetate ad matrimonium contrahendum possit?*
54 *Respondetur posse ex causa urgentissima.*
55 *An matrimonium, ante annos pubertatis contractum, nulla praevia dispensatione, sit validum, si malitia aetatem praeveniat?*
56 *Defenditur affirmativa.*
57 *Quid intelligatur hic nomine malitiae?*
58 *Rationes dubitandi solvuntur.*
59 *An casu, quo malitia aetatem non praevenit, annus* 14. *in mare, et* 12 *in foemina debeat esse completus?*
60 *Quomodo, physice, an moraliter?*
61 *An matrimonim, ab impuberibus initum, si malitia aetatem non praevenerit, habeat saltem vim sponsalium?*
62 63 *Respondetur cum distinctione.*
64 *Diluuntur argumenta opposita.*
65 66 *An si puella impubes desponsata fuit, et traducta in domum viri, et illa pubes facta petit licentiam nubendi alteri, illa audiri debeat?*
67 *An sponsalia ante legitimam aetatem contrahentes peccent? Respondetur negative.*
68 *Secus de matrimonio.*
69 *Excipitur casus urgentissimae necessitatis.*
70 *Rationes dubitandi solvuntur.*

45

Quaeritur 1. quaenam aetas requiratur ad matrimonium contrahendum? Resp. Aetas legitima ad matrimonium contrahendum est pubertas, sive annus 14. in masculo, et 12. in foemina; *c. continebatur* 6. *c. attestationes* 10. *c. ex litteris* 11. *hoc tit.* Adeoque major requiritur aetas ad matrimonium, quam ad sponsalia; major item in mare, quam in foemina.

46

Ratio primi duplex afferri potest. 1. Quia matrimonium majorem, et firmiorem obligationem inducit, quam sponsalia; ac proinde etiam majorem judicii maturitatem, et consensus libertatem exposcit. 2. Quia ad sponsalia contrahenda, ut *num.* 2. dictum est, sufficit usus rationis, qui, impleto septennio, regulariter praesens est; ad matrimonium vero praeter rationis usum etiam requiritur potentia generandi, sive habilitas ad copulam carnalem perfectam; Gultier. *de matr. c.* 2. *n.* 4. Zoes. *hic. n.* 10. Engl. *ibidem.* §. 1. *n.* 1.

47

Ratio secundi est, quia foeminae ordinarie citius pubescunt, quam viri: nam regulariter foeminae viri potentes fiunt jam anno 12. aetatis, cum pubertas maribus adveniri soleat primum anno 14. cujus diversitatis causa est, quia foeminae imperfectiores, et debiliores sunt viri; videmus autem tam in artis, quam in naturae operibus, quod ea, quae minora, debiliora, et minus perfecta sunt, citius pertingant ad finem, et perfectionem suae naturae, sicut etiam citius deficiunt; Gonzal *in c.* 3. *hoc tit. n.* 8. Reiffenstuel *hic n.* 8.

48

Quaeritur 2. quo jure ad matrimonium contrahendum requiratur pubertas? Quidam cum Alex. Carrer. *l.* 5. *de sponsal. c.* 15. putant requiri de jure naturae: 1. Quia lex naturae ad valorem traditionis exposcit, ut se tradens habeat potestatem tradendi: atqui ante pubertatem puer utpote adhuc impotens, non habet potestatem tradendi corpus suum ad actus conjugales, in qua tamen traditione essentia matrimonii consistit: igitur jure naturae matrimonium ab eo contractum erit invalidum: 2. Quando ex defectu consensus matrimonium irritatur, jure naturae illud est irritum. Atqui ut *cap. ubi non est consensus* 2. *hoc tit.* innuit, ante pubertatem deest consensus sufficiens ad matrimonium; ergo etc. 3. Ut Navar. *lib.* 4. *cons.* 5. *fin. h. tit. edit.* 2. refert ipse Gregorius XIII. *die* 13. *april.* 1580. interpellatus pro dispensatione ad impuberis matrimonium negavit posse in hoc sedem apostolicam dispensare: posset autem dispensare, si pubertas jure alio, quam naturali, requireretur ad matrimonium: ergo etc.

49

Sed dicendum, solo jure ecclesiastico ad valorem matrimonii pubertatem requiri: ita s. Thom. *in* 4. *dist.* 36. *quaest. un. art.* 5. *in corp.* Navar. *lib.* 4. *cons.* 39. *de spons. edit.* 1. *a num.* 7. Veracrux *specul. par.* 1. *art.* 39. *concl.* 1. Henriq. *lib.* 12. *de matrim. cap.* 7. *num.* 1. Sanch. *lib.* 7. *de matrim. D.* 104. *n.* 9. Fagnan. *in c. de illis num.* 15. *hoc tit.* Gonzal. *in c. ubi non est cit. num.* 7. Gobat. *experient. tr.* 9. *num.* 450. Zoes *hic. n.* 10. Konig. *num.* 2. Vviestner *n.* 6. Reiffenstuel *n.* 10. Ratio est, quia jure naturae praeter consensum ad matrimonii contracti valorem plus non requiritur, quam corpora habilia, etsi non sint habilia proxime: Ex quo

Sequitur 1. matrimonia, ab impuberibus ratione praeditis inter infideles inita, seclusa lege illa irritante, valida esse, ut recte Henriq. Sanch. Gonz. Vviest. *l. citt.* quia legibus ecclesiasticis non subduntur.

50

Sequitur 2. posse pontificem pro bono pacis, vel ex alia justa causa etiam cum fidelibus dispensare, ut infra annos impubertatis constituti matrimonium contrahant; Navar. *cons.* 4. *hoc tit.* Sanch. *n.* 11. Fagnan. *n.* 30. Gobat. *num.* 610. Engl. §. 2. *n.* 9. Konig. *n.* 7. Vviestner, Reiffenstuel. *l. cit.* quia pro bono pacis multa admittuntur, quae alias prohiberentur; *can. haec quippe* 10. *caus.* 3. *quaest.* 6. illius enim bonum est opus pietatis, et dicitur fieri per necessitatem, quod fit gratia pacis; necessitas autem non habet legem; *c. consilium* 2. §. *fin. de observ. jejun.* Antequam tamen ejusmodi personae fiant potentes ad generandum, cohabitare non debent; cum enim opus conjugale propter defectum corporis exercere nequeant, et tamen periculum sit magnum, ne saepius, et varie contra continentiam peccent, cohabitatio iisdem permitti non potest: magnif. p. Schmier *part.* 3. *de sponsal. c.* 2. *num.* 56.

51

Sequitur 3. quod matrimonium contractum a pubere, seu majore 14. annis; etsi tunc nondum possit cum foemina carnaliter commisceri nec generare, validum sit; Abb. *in c.* 3. *hoc tit. in fin.* Sylv. *V. matrimonium* 5. *q.* 7. Covar. *p.* 2. *de sponsal. c.* 5. *n.* 2. Sanch. *lib.* 7. *D.* 104. *num.* 15. Honor. *hic. n.* 3. Engl. §. 1. *n.* 8. Pirhing. *n.* 35. *not.* 4. Schambog. *n.* 15. Konig. *n.* 7. Vviest *n.* 6. Reiffenstuel *n.* 7. magnif. p. Schmier *l. citt. n.* 55. Ratio est, quia cum aetas legitima adsit, et de nullo impedimento perpetuo constet, matrimonium tenere debet, non obstante, quod contrahens defacto actus conjugalis sit incapax: et *ratio rationis* est, quia jus ecclesiasticum praesentem potentiam in iis, qui impleverunt pubertatis annos non

exigit; alias sequeretur, quod impotens ad copulam propter infirmitatem corporis, non possit contrahere matrimonium, quod tamen falsum est; quare talis expectare debet usque ad plenam pubertatem, quae est 18. annorum, qua adveniente, si generare non possit, et mulier instet ut matrimonium dissolvatur, illud dissolvi potest; Sylv. Pirhing. *l. cit.* quia tunc praesumetur impedimentum esse perpetuum. Vel saltem expectandum est tanto tempore, ex quo colligi possit, talem esse inhabilem ad carnalem copulam, sive non ex debilitate aetatis, sed ex frigiditate, sive natura ipsa omnino impotentem esse; Covar. *l. citat.* Honor. *num.* 3.

52

Argumenta adversae sententiae intentum non evincunt. *Ad* 1. impotentia, quae matrimonium invalidum reddit, debet esse perpetua, seu talis, quae nullatenus auferri possit praeter divinum miraculum. Talis autem non est, quae ratione impubertatis nascitur, cum ista decursu temporis cesset. Habebit ergo se impubes matrimonium contrahendo ita, sicut ille, qui de facto non est solvendo, qui ad solvendum obligari potest, quando spes est certa fore ut in posterum solvendo sit. *Ad* 2. textus ille sumptus est ex *can. ubi non est un. caus.* 30. *quaest.* 2. ubi Nicolaus pontifex a contractu matrimonii solum excludit illos, qui ad annos discretionis nondum pervenerunt, et infantes adhuc sunt; unde in hoc sensu intelligendum etiam est *c. ubi non est* 2. *citat. Ad* 3. constat pontifices cum impuberibus ad matrimonium contrahendum saepius dispensasse; sic enim S. Pius V. de facto dispensavit cum duobus impuberibus, teste Navar. *cons.* 4. *et* 5. *hoc tit.* Clemens VIII. 1602. cum principissa Sarni minore annis 12. teste Vincent. de Just. *de dispens. matrim. l.* 3. *cap.* 8. *n.* 55. Gregorius XV. cum duce Fiani, et principissa Venusii annorum undecim 1622. 11. *april.* teste eodem Vincentio. Quare ut Sanch. *loc. citat. n.* 13. advertit, dum Gregorius XIII. negavit, posse sedem apostolicam in hoc dispensare, id intelligendum est, quod non soleat dispensare, imo sine justa et gravi causa nec possit; sed hinc oritur dubium, etc.

53

Quaeritur 3. an etiam episcopus dispensare possit, ut ante pubertatem copulari aliquis matrimonio possit? Negat Fagnan. *in c. de illis* 9. *hoc tit. n.* 32. et hanc sententiam dicit esse communem, et veram canonistarum. *Rationem dat*, quia cum lege ecclesiastica *districte* prohibeantur matrimonia impuberum, non est episcopi, hanc prohibitionem canonis relaxare: addit tamen *n.* 33. *et duob. seqq.* episcopum dispensare posse in casu, quo incertum est, an malitia

suppleat aetatem, quamvis fateatur etiam hanc sententiam multas; et graves pati difficultates.

54

Sed dicendum, satis probabiliter etiam episcopum ex causa urgentissima, praesertim publica, et pro bono communi pacis, v. g. dispensare posse, praesertim in casu, quo contrahentes sunt prope annos puberes, et dubium adest, an non malitia aetatem suppleat. Ita Covar. *in c. alma p.* 1. §. 7. *num.* 8. Sanch. *lib.* 7. *de matrim. D.* 104. *num.* 12. Suar. *l.* 6. *de legib. c.* 14. *num.* 8. Salas *de legib. D.* 20. *sect.* 3. *a num.* 22. Bonacin. *de matrim. q.* 1. *p.* 4. *num.* 13. Barbosa *in c. non est* 2. *hoc tit. num.* 5. Gonzal. *ibidem num.* 7. Reiffenstuel *hic num.* 11. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de sponsal. c.* 2. *num.* 57. *arg. c. non est* 2. *hoc tit.* ubi quod dispensatio in hoc fieri possit, deciditur, et facienda nulli reservatur, atque hoc ipso episcopis tacite permittitur; quia universaliter, quandocunque in aliquo textu permittitur dispensatio, et non additur, cui permissa sit, censetur concessa episcopo, ut cum communissima aliorum probat late Sanch. *l.* 8. *de matr. D.* 5. *num.* 1. Barbosa *de offic. episc. alleg.* 33. *num.* 17.

55

Quaeritur 4. an matrimonium, ante annos pubertatis contractum, nulla praevia dispensatione, sit validum, si malitia aetatem praeveniat? Pro negativa pugnant fere eadem argumenta, quae *supra num.* 9. in simili quaestione de sponsalibus attuli, et praecipue 1. quia contractui sponsalium per ss. canones praefixus est annus 14. in masculis, 12. in foeminis; atqui praefixum a jure tempus praevenire non licet; ergo etc. 2. ante expletum tempus a jure praescriptum non potest emitti valide professio religiosa, etsi prudentia aetatem praeveniat; ergo nec matrimonium contrahi.

56

Sed dicendum, si malitia praeveniat aetatem, sicut sponsalia ante septennium; ita etiam matrimonium ante 12. vel 14. aetatis annum iniri valide posse. Ita Guttier. *de matr. c.* 2. *n.* 23. Sanch. *l.* 7. *de matrim. D.* 104. *num.* 5. Vivian. *in c. de illis* 9. *hoc tit. pr.* Fagnan. *ibidem num.* 18. *et seqq.* Barbosa *num.* 2. Gonzal. *in c.* 2. *eodem num.* 7. *et in c.* 3. *n.* 4. Illsung. *tr.* 6. *D.* 9. *n.* 107. Honor. *hic num.* 4. Engl §. 1. *num.* 8. Schamb. *n.* 15. Zoes. *n.* 10. Konig. *num.* 7. Reiffenstuel *num.* 9. et clare decisum est *c. de illis cit.* Ratio est, quia in contrahendo matrimonio attenditur habilitas ad generationem, et capacitas doli, sive discretio ad intelligendam vim consensus conjugalis: quare si haec duo adsint, etiam ante aetatem jure praescriptam validum erit matrimonium, quippe cui solum

ideo tempus praescribitur, quod ante illud communiter pubertas non adsit. Neque tunc opus erit ulla dispensatione, cum taxatio aetatis solum sit conditionata, nisi scilicet malitia aetatem praevenerit; Fagnan. *l. cit. n.* 38.

57

Dixi *habilitas ad generandum, et capacitas doli;* quia nomine malitiae communiter intelligunt DD. non tantum aptitudinem ad copulam, sed etiam capacitatem doli, seu discretionem, et judicium rationis sufficiens ad cognoscendum statum conjugalem, ejusque perpetuum, et indissolubile vinculum. Unde etiam *in cap. continebatur* 6. *h. tit.* ponderatur non tantum copula, sed etiam aetas pubertati proxima; ergo sola copula non est sufficiens, sed utrumque, potentia scilicet generandi, et discretio copulative requiritur, ut ante legitimam aetatem valide iniri matrimonium possit; Abb. *in cap. de illis cit. num.* 4. Sylv. *V. matrimonium* 5. *quaest.* 2. Covar. *p.* 2. *de sponsal. c.* 5. *n.* 3. Henriq. *l.* 11. *de matr. c.* 13. *n.* 10. Sanch. *D.* 104. *cit. num.* 21. Fagnan. *in c. de illis cit. n.* 8. Vvagnereck *ibidem not.* 3. Barbosa *n.* 5. *et in c. fin. hoc tit. n.* 3. Gonz. *in c.* 2. *cit. n.* 7. Pirh. *hic n.* 37. *not.* 1.

58

Neque obstant argumenta opposita. *Ad* 1. praefixio illa aetatis tantum operatur, ut qui illam habent, releventur ab onere probandi pubertatem, cum juventur praesumptione juris, et censeantur puberes; quamdiu contrarium non probatur. E contrario vero, quia pubertas ante praedictum tempus non praesumitur, qui dicit minorem esse puberem, probare debet, cum habeat praesumptionem contra se; Fagnan. *l. citat. num.* 21. *Ad* 2. Negatur paritas. Disparitatis rationem assignat s. Thom. *in* 4. *dist.* 36. *quaest. un. art.* 1. quia *votum religionis est eorum, quae sunt supra inclinationem naturae, quae majorem difficultatem habent, quam matrimonium.*

59

Quaeritur 5. an casu, quo non constat, quod malitia aetatem suppleat, annus 12. in foemina, et 14. in mare debeat esse completus, ut contrahi matrimonium possit? Resp. affirmative, prout clare colligitur ex *c. continebatur* 6. *hoc titul.* ubi ad valorem matrimonii puellae non duodennis ponderatur, eam proximam duodecim annnis fuisse, et a viro cognitam. At si non putaretur duodecimus annus completus, non esset opus ponderare utrumque; ergo etc. *conf.* ex *c. attestationes* 10. *eod.* ibi, *antequam ad annum decimum quartum pervenisset*; *et ex c. ex litteris* 11. *ibidem* ubi ponunt verba, *donec compleat annum decimum quartum.* Denique *c. fin. eod.* proponitur casus de puella, quae circa duodecimum an-

num nupsit, et tamen deciditur conjugium non valuisse, nisi malitia suppleat aetatem, ubi gloss. *V. circiter* ait ad modicum tempus referri eam dictionem. Sentit ergo textus non valere matrimonium foeminae, cui modicum tempus ad duodecimum annum completum deficit, nisi malitia aetatem suppleat. Et ita fatentur universim DD. in textibus allegatis teste Sanchez *D.* 104. *cit. n.* 1.

60

Non tamen debet aetas ista, et annus esse completus omnino physice, sed sufficit, si moraliter; quo differt matrimonium a sponsalibus; in matrimonio enim propter specialem illius favorem ultima dies inchoata pro completa habetur; *arg. l. qua aetate* 5. *ff. qui testam. facer. poss.* Joan. Andr. *in c. fin. hoc tit. n.* 3. Abb. *ibidem n.* 6. Brunell. *de sponsal. concl.* 4. *n.* 6. Sylv. *V. matrimonium* 5. *quaest.* 5. Gutier. *de matrim. c.* 2. *num.* 19. *et* 20. Sanch. *D.* 104. *cit. num.* 2. et apud hunc plures alii. Imo nonnulli putant sufficere eam aetatem ad matrimonium, quamvis tres dies ex ea deficiant; et Martin. de Ledesm *part.* 2. *q.* 60. *art.* 1. *col. penult. vers. haesitabis ulterius* judicat, satis esse, quamvis desint dies decem; quam tamen utramque opinionem reprobat Sanch. *l. cit. n.* 3. ex ratione, quod DD. tanquam aliquid speciale affirment de matrimonio illud valere, quamvis ultima dies sit solum incaepta.

61

Quaeritur 6. an matrimonium, initum inter puberem, et impuberem, vel duos impuberes, in quibus malitia aetatis defectum non supplet, valeat saltem in vim sponsalium? Negant Petr. de Ledesm. *de matrim. q.* 45. *art.* 4. *p.* 2. *post dub.* 4. quem sequitur P. Engl. *hic* §. 1. *n.* 10. Videturque hoc colligi 1. ex *l. quaesitum* 9. *ff. de sponsal.* ubi dicitur, sponsalia quidem per matrimonium, ob defectum aetatis invalide contractum, non destrui, si praecesserint; casu tamen, quo nulla praecesserunt sponsalia, ea per ejusmodi matrimonium non duci. 2. Quia actus agentium non operantur ultra intentionem illorum; *arg. l. non omnis* 19. *ff. si cert. petat.* atqui impuberes matrimonium contrahendo revera non sponsalia, sed matrimonium contrahere intenderunt; ergo etc. 3. Quia quoties de contrahenda obligatione agitur, locus est regulae, *quod voluit, non potuit, et quod potuit, non voluit.* Agitur autem in casu nostro de contrahenda obligatione, cum hanc inducant sponsalia; ergo juxta regulam allatam dicendum est, quod ita contrahentes matrimonium sponsalia non voluerint: inducuntur autem sponsalia consensu mutuo; ergo etc.

62

Sed melius adhibetur distinctio: vel enim impuberes contrahendo matrimonium per intentionem suam expresse excluserunt sponsa-

lia, vel non excluserunt. *Si hoc posterius*, inducetur per hujusmodi matrimonium obligatio sponsalium, ut clare decisum est *cap. fin. hoc tit. et c. un. §. idem quoque eadem in* 6. et notant gloss. *in c. un. cit. V. matrim.* Franc. *ibid. n.* 2. Brunell. *de sponsal. concl.* 6. *n.* 2. Covar. *p.* 1. *de sponsal. c.* 3. *num.* 3. Gutlier. *de matr. c.* 2. *num.* 16. *vers. et praedicta*, Sanch. *l.* 1. *de matrim. D.* 21. *n.* 2. Layman. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 1. *c.* 1. *n.* 17. *vers. tertio.* Vivian *in c. fin. cit. pr.* Barbosa *ibid. n.* 1. *et* 8. Gonzal. *n.* 4. Fagnan. *in c. tua* 1. *eod.* Vvagnereck *in c. un. cit. not* 1. Passerin. *ibid. n.* 15. *et* 16. Vallens. *de spons.* §. 7. *n.* 2. Honor. *hic n.* 10. Zoes. *n.* 15. Pirh. *n.* 13. *et* 14. Scamb. *n.* 8. Vviest. *n.* 23. Reiffenst. *n.* 18. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de sponsal. c.* 2. *n.* 41. Ratio est, quia licet expresse intenderint solum matrimonium, et actualem traditionem juris in corpora ad actus conjugales, virtualiter tamen ex praesumptione, et interpretatione juris ecclesiastici censentur intendisse saltem sponsalia, et mutuam obligationem ad hujusmodi traditionem actualem suo tempore faciendam, si nunc illa ex defectu aetatis non valeat, ut adeo locus sit regulae, *si actus non valet, ut ago, valeat meliori modo, quo potest.*

63

Si prius contingat, et contrahentes expresse excluserint sponsalia, dicendum est, neque istorum obligationem induci ab hujusmodi matrimonio, ut cum Sylv. *V. matrim.* 5. *q.* 8. *in fin.* docent DD. *cit.* et ratio est, quia textus *citt.* solum interpretantur voluntatem contrahentium occultam, non adversantur expressae, ut clare indicatur §. *idem quoque cit* ibi. *Quae juris interpretatione tantum fuerunt sponsalia de futuro*: cujus interpretationis fundamentum est, quod in dubio censeantur impuberes hujusmodi contrahere secundum jus. Addo autem, ejusmodi matrimonium, sive cum vim sponsalium de futuro habet, sive quando non habet, si aetate prohibente contractum invalide est, per lapsum dicti temporis, et pubertatis adventum non convalescere, nisi aliter approbetur; *c. fin. cit. et c. un.* §. *idem quoque eod. in* 6. Honor. *hic. n.* 10.

64

Argumenta *n.* 61. posita contrarium non evincunt. *Ad* 1. ut ex communi aliorum sensu recte monet Gonzal. *c. fin. cit. n.* 4. dispositio illa juris civilis per jus canonicum est correcta, unde cum de matrimonio, et sponsalibus agitur, non jure civili, sed canonico standum est. *Ad* 2. obligatio sponsalium, si a contrahentibus expresse exclusa non est, non est contra, sed vel maxime juxta intentionem illorum, saltem implicitam, et virtualem; quia sponsalia in matrimonii contractu virtute clauduntur, ut bene Sanch. *n.*

2. *cit. Ad* 3. illi regulae locus est, quando agitur de contrahenda obligatione, a qua se contrahens expedire non potest. Potest autem sic contrahens matrimonium in impubertate se obligatione sponsalium expedire; quia licet resilire nequeat, durante impubertate, pubertatem tamen adeptus libere resilire potest, ut dictum est *n.* 28. nisi post pubertatem praesumpta ista sponsalia, tacite vel expresse, ratificaverit; in hoc enim ista cum veris paria sunt.

65

Quaeritur 7. an si puella impubes desponsata fuit, et traducta in domum viri, et illa pubes facta petat licentiam nubendi alteri, illa audiri debeat? Resp. affirmative: patet ex modo dictis. *Excipitur*, nisi vir juret se illam carnaliter cognovisse; tunc enim distinguendum est: vel enim vir dicit se copulam habuisse cum illa impubere, vel cum pubere jam, aut pubertati proxima.

Si primum, non obstante juramento viri, foemina negante copulam, separari illa a viro post pubertatem adeptam potest, ut contra Abb. *in c. continebatur* 6. *h. tit. num.* 7. et alios verior est sententia Alex. de Nevo *ibid. n.* 32. Covar. *p.* 2. *de sponsal. c.* 5. *n.* 3. Sanch. *l.* 7. *de matrim. D.* 104. *n.* 33. Vvagnereck *in cap.* 6. *cit. V. si vir. n.* 2. Pirhing *hic n.* 23. *not.* 2. quia praesumptio est pro foemina, quod culpa non intercesserit. Inducetur tamen eo casu impedimentum publicae honestatis; quia licet ejusmodi desponsatio non valuerit in vim matrimonii, valuit tamen in vim sponsalium, Pirh. *num.* 23. *cit. not.* 4.

66

Si secundum, et vir juret se copulam cum illa habuisse, cum jam esset pubertatem adepta, jure antiquo matrimonium ejusmodi, quod durante impubertate habebat tantum vim sponsalium, per ejusmodi copulam transiit in matrimonium, quod, cum consummatum hoc modo sit, separationem non amplius patitur. Creditur autem eo casu potius viro affirmanti, et juranti, quam foeminae neganti, nisi contrarium ipsa plene probet, ut habetur *can. siquis* 3. *caus.* 33. *q.* 1. cujus ratio triplex est. 1. Quia vir est caput mulieris, habetque potestatem in illam, et est firmioris animi, quam illa. 2. Quia cum matrimonium sit favorabile, pro illa stat praesumptio. 3. Quia vir fuit solus cum sola, et ideo creditur cognita ab illo.

Dixi autem, *jure antiquo;* nam jure novo trid. quo sublatum est matrimonium clandestinum, copula superveniens in pubertatem adepto plus non addit, nisi ratificationem sponsalium, ad effectum, ut sponte illam admittens resilire non amplius possit.

67

Quaeritur 8. an sponsalia, vel matrimonium ante legitimam aetatem contrahentes peccent? *Satis certum est* non peccari per contractum sponsalium ante septennium; quia peccatum quodcunque supponit usum rationis, qui si adsit, valide, et licite, etiam ante septennium, ineuntur sponsalia, cum ad haec in personis alias habilibus plus non requiratur, quam rationis usus; Sanch. *lib.* 1. *de matrim. D.* 17. *n.* 4.

Major quaestio est de matrimonio inito ab impuberibus, in quibus aetatem non supplet malitia. Ab *in c. ubi non est* 2. *hoc tit. n.* 1. Sanch. *D.* 17. *cit. n.* 6. Pont. *l.* 12. *de matr. c.* 5. *n.* 4. Vvagnereck *in c. ubi non est cit. V. ne aliqui, not.* 2. Zoes. *hic n.* 9. excusant ejusmodi contractum matrimonialem saltem a culpa gravi, modo copulam carnalem, cum impuberes sunt, non attentent. *Ducuntur* textibus *c. fin. hoc tit. et cap. un.* §. *idem quoque eodem in* 6. quibus, ut ajunt, permittitur impuberibus contractus per verba de praesenti, et tantum vetatur conjunctio per copulam carnalem. *Addunt rationem*, quia si peccaretur ejusmodi contractu, peccaretur vel ob injuriam illatam personae tertiae, vel ob irreverentiam irrogatam sacramento. Atqui tali casu nulla infertur injuria personae tertiae, nec irrogatur irreverentia aliqua sacramento; quia solum habet vim sponsalium, quae licitissime personae etiam impuberes celebrant. Ergo etc.

68

Verum his non obstantibus, dicendum hujusmodi contractum, ab impuberibus celebratum, extra casum urgentissimae causae, pacis v. g. conciliandae, vel conservandae, a gravi culpa excusari non posse. Ita Host. *in c. ubi non est cit. pr.* Alex. de Nevò *ibid. n.* 2. Paludan. *in* 4. *dist.* 28. *q.* 2. *art.* 1. *a n.* 8. Sylv. *V. matrim.* 5. *q.* 6. Navarr. *man. c.* 22. *n.* 31. Petr. de Ledesm. *de matrim. q.* 43. *art.* 2. *dub.* 3. Gutier. *de matrim. c.* 2. *n.* 16. Coninck *de sacram. D.* 21. *n.* 54. Pal. *tr.* 28. *D.* 1. *p.* 6. *n.* 13. Gonzal. *in c. ubi non est cit. n.* 7. *fin.* Schambog. *hic n.* 13. Konig *ibid. n.* 3. Vviestner *n.* 30. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de sponsal. c.* 2. *n.* 43. et colligitur ex *c. ubi non est cit.* ubi Nicolaus I. ejusmodi matrimonia prohibens, utitur verbis, *districtius prohibemus*, quae verba serio impositum praeceptum, vel prohibitionem denotant, saltem si materia gravis sit, ut docet Suar. *l.* 5. *de LL. c.* 3. *n.* 6. cum aliis. Atqui in proposito casu materia gravis est, quippe cum attentetur sacramenti invalidi administratio. Ergo cum ejusmodi administratio magnam contineat sacramenti irreverentiam, extra urgentissimae necessitatis casum toleranda non est.

69

Dixi *extra casum urgentissimae necessitatis ;* nam casu , quo bonum publicum id exigeret , et probabile esset eos capaces esse matrimonii , licite per verba de praesenti contraherent ; quia necessitas excusaret irreverentiam , quae alias sacramento fieret; Coninck *n.* 34. *cit. in fin.*

Neque dicas , verba illa *districtius inhibemus* solum intelligenda de conjunctione per copulam carnalem ; nam contra est , quia pontifex , ut modo dictum est , conjunctionem , quam prohibet, permittit pro bono pacis ; atqui conjunctio per copulam carnalem impuberibus , in quibus malitia aetatem non supplet , etiam pro bono pacis permissa non est : ergo non de hac , sed de conjunctione per matrimonii contractum pontifex loquitur , eamque prohibet.

70

Ad textus in contrarium allegatos , et plures alios , qui forte afferri possent , dico , per eos non permitti matrimonium impuberibus , sed tantam narrari factum absque ulla illius approbatione , et sic contracto matrimonio adstrui solam vim sponsalium. *Ad argumentum* ex ratione patet ex ratione responsionis *n.* 68. datae, gravem hujusmodi contractu sacramento irrogari injuriam.

§. III.

De consensu parentum.

SUMMARIUM

71

Quaeritur 1. an praeter consensum ipsorum contrahentium, ad valorem matrimonii, a liberis contracti, necessarius sit consensus parentum? *Certum est*, etsi defacto liberi, contra rationabilem parentum voluntatem matrimonia ineundo, graviter peccent, ipsa tamen matrimonia illorum ob deficientem parentum consensum non hoc ipso fieri irrita, sed manere omnino valida. Est indubitata catholicorum sententia contra haereticos nostri temporis juris DD. et definitum est a trid. *sess.* 24. *c.* 1. *pr. de reform. matr.* ubi hujus s. synodi PP. anathemate damnant eos, *qui matrimonia, a filiis familias sine consensu parentum contracta, affirmant irrita esse, et parentes ea rata, vel irrita facere posse.* Ratio sic statuendi gravissima fuit, quia in iis, quae ad status electionem pertinent, quivis liber, et sui juris est, neque ab arbitrio alterius pendet: quod

maxime locum habet in statu matrimonii: quia gravia onera annexa habet, estque indissolubilis, et perpetua quaedam quasi servitus, a qua per naturam liberi sumus: unde non debet ejus electio pendere ab aliorum voluntate, quam eorum, qui illum libere suscipiunt.

72

Controversia inter DD. catholicos est, an etiam veteri jure valida fuerint filiorum matrimonia, ab is contracta sine parentum consensu? Et quidem in jure civili complures inveniuntur textus, ex quibus erui potest, quod illo jure invalida fuerint. Et talis est 1. textus *pr. instit. de nupt.* ubi imperator, *justas*, inquit, *nuptias inter se cives romani contrahunt, qui secundum praecepta legum coeunt — dum tamen, si filii familiarum sint, consensum habeant parentum, quorum in potestate sunt*; *nam hoc fieri debere, civilis, et naturalis ratio suadet, in tantum, ut jussus parentis praecedere debeat.* 2. *l. nuptiae* 18 *ff. de rit. nupt.* ubi Julianus JCtus, *Nuptias inter easdem personas*, ait, *nisi volentibus parentibus renovatae, justae non habentur.* 3. *l. nuptiae* 2. *ff. eod.* ubi Paulus, *nuptiae*, dicit, *consistere non possunt, nisi consentiant omnes*, *i. e. qui coeunt*, *quorumque in potestate sunt.*

73

Quibus textibus moti complures DD. cum Duaren. *rubr. ff. solut. matr. tit. de nupt. cap.* 2. *vers. sequent.* Tholosan. *synt. l.* 5. *c.* 3. *n.* 10. Pont. *l.* 2. *de matrim. c.* 1. *n.* 11. Fagnan. *in c. tua* 1. *hoc tit. n.* 16. concedunt de jure civili antiquitus requisitum ad valorem matrimonii fuisse parentum consensum: cujus etiam sententiae videtur fuisse Clemens III. dum *c. videtur* 3. *qui matrim. accusar. poss.* asseruit, *si parentes non interfuerint*, *et consensum non adhibuerint*, *secundum leges nullum fieri matrimonium.* Alii tamen cum Cujac. *lib.* 3. *observ. c.* 5. Costan. *de sponsal. tit. de rit. nupt. nu.* 101. Germon. *l.* 1. *animadvers. c.* 11. Brisson. *de jur. connub. pag.* 71. Hothoman. *illustr. jur. quaest.* 9. *et de rit. nupt. cap.* 3. Gonzal. *in c. tua cit. n.* 8. Vallens. *de spons.* §. 9. *n.* 1. Zoes. *ibidem n.* 70. putant, dum his textibus nuptiae, sine parentum consensu initae, dicuntur non esse justae, id intelligendum, quod sint illicitae, non vero, quod sint invalidae.

74

Sed quidquid de hoc sit, jus civile quoad matrimonium, postquam contractus illius ad rationem sacramenti elevatus est, attendi non debet, cum jam causa illius spiritualis sit, in quibus causis patria potestas attendi non debet, *c. fin. vers fin. de judic. in* 6. *Major difficultas* est an matrimonium, a liberis sine consensu parentum

initum, jure etiam canonico antiquo invalidum fuerit? Affirmativam videntur probare textus. 1. *can. aliter* 1. *caus.* 30. *q.* 5. ubi Evaristus papa, *Aliter*, inquit, *legitimum non sit conjugium nisi — a parentibus — sponsetur : et* §. *ita peracta* addidit, *aliter praesumpta non conjugia, sed adulteria, vel contubernia, vel stupra, aut fornicatione potius, quam legitima conjugia esse.* 2. *can. nostrates* 3. *caus. et quaes. cit.* ubi Nicolaus I. ad bulgarorum consulta respondens, *nuptialia*, ait, *foedera consensu eorum, qui haec contrahunt, et eorum, in quorum potestate sunt, celebrantur.* 3. *can. qualis* 4. *ibid.* ubi inter reliqua requisita ponitur, ut uxor sit *a parentibus tradita.* 4. *can. is qui*, *et can christiano* 5. *dist.* 34. ubi ducta in matrimonio non legitimo, seu requisitis solemnitatibus non instructo dicitur *concubina.*

75

Sed his non obstantibus, dicendum, etiam de jure antiquo canonico non fuisse necessarium consensum parentum ad valorem matrimoniorum contractorum a filiis. Ita Covar. *p.* 2. *de sponsal. c.* 3. §. 8. *a n.* 1. Bellarm. *lib.* 1. *de matrim. c.* 19. *et* 20. Azor *p.* 1. *lib.* 5. *c.* 20. Sanch. *l.* 4. *de matrim. D.* 22. *n.* 3. Gutier. *l.* 1. *can. qq.* c. 20. Rebell. *de oblig. just. p.* 2. *l.* 2. *quaest.* 14. Layman. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 1. *c.* 1. *n.* 14. Fagnan. *in. c. tua* 1. *h. tit. n.* 21. Engl. *hic* §. 2. *n.* 10. Vviestner *ibidem n.* 34. Pirhing. *tit. de spons. n.* 90. Reiffenstuel *ibidem n.* 23. magnif. P. Schmier. *p.* 1. *de spons. c.* 2. *num.* 55. *et seq.* et patet ex *can. sufficiat* 2. *caus.* 27. *quaest.* 2. *cap. cum virum* 12. *de regul. c. cum causam* 7. *de raptor. c. veniens* 13. *cum locum* 14. *c. cum apud* 23. *cap. tuae* 25. *de sponsal.* quibus textibus de consensu ad ad matrimonium necessario agitur, et tantum mentio fit consensus praestandi a contrahentibus, non etiam ab istorum parentibus.

76

Ad textus in contrarium allegatos facilis est responsio. *Ad* 1. Dum ibi pontifex ait, sine consensu parentum non esse legitimas nuptias, intelligendum est eas non esse contractas secundum sanctiones canonicas; nam absque consensu parentum contractae olim reputabantur clandestinae, gloss. *in cap. fin. V. clandestina de clandest. despon.* Innoc. *ibidem* Henriq. *l.* 11. *c.* 5. *n.* 5. Gonz. *in c.* 1. *hoc tit. n.* 11. Dum vero idem pontifex addit, aliter celebrata fore adulteria etc. id dicit non absolute, sed limitate, *nisi voluntas propria suffragaverit*, i. e. nisi in defectu solemnitatum accesserit consensus maris, et foeminae, quatenus de jure naturali desideratur; tunc enim conjugium valere supponitur, *can. citat. et can. nostrates cit.* ubi indicatur non esse peccatum, si memoratae solemnitates non

adhibeantur, eo quod positum sit in arbitrio partium, velintne celebrare matrimonium solemne, vel non solemne, modo jam explicato. *Ad* 2. *et* 3. Ibi consensus parentum non ad valorem, sed ad honestatem dumtaxat nuptiarum exigitur, ut notat Gonzal. *l. citat. n.* 12. *Ad* 4. Concubinae illis textibus dicuntur verae uxores, sed quae ductae sunt in matrimonio non solemni; alias in *can. christiano citat.* Isidorus male dixisset, quod *uxoris loco licitum sit habere concubinam.*

77

Quaeritur 2. an, et quomodo ad honestatem matrimonii, a liberis contracti, spectet consensus parentum? Resp. distinguendo: vel enim filius, aut filia contraxit matrimonium, parentibus inconsultis, vel consultis quidem, sed contra ipsorum consilium.

Si primum, negari non potest, quod peccent graviter, si absque justa causa ita contrahant, non exquisito parentum consensu; Covar. *p.* 2. *de sponsal. c.* 3. §. 8. *n.* 1. Sanch. *lib.* 4. *de matrim. D.* 23. *n.* 10. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 1. *c.* 1. *n.* 14. *vers. sec.* Bossius *de matrim. c.* 11. §. 8. *n.* 81. Fagnan. *in cap. tua* 1. *hoc cit. n.* 13. Vagnereck *ibidem V. omnino not.* 8. Sporer *de matrim. n.* 177. *et seqq.* Vvex *Adriadn. part.* 5. *tract.* 2. *de sponsal.* §. 3. *num.* 10. Engl. *hic* §. 2. *n.* 6. Scambog. *tit. de sponsal. num.* 140. *et* 141. Konig. *ib. n.* 110. Reiffenstuel *n.* 24. Colligitur ex *can. qualis* 4. *caus.* 32. *q.* 5. *et can. honorentur* 13. *caus.* 32. *q.* 2. Ratio est, tum quia in re tam ardua liberi faciunt imprudenter, quando parentum negligunt consilium; tum quia parentum saepissime interest scire, an, et cum qua persona liberi matrimonium contrahere intendant. *Excipitur*, si filius praevideat, quod si patrem consulat, is sponsalia ceteroquin honesta, et matrimonium subsequens malitiose ob interesse v. g. proprium, aut ex inordinata alia passione sit impediturus, vel si alia causa gravis patrem non consulendi adsit; tunc enim non peccabit, si etiam absque petito patris consilio, clam sponsalia contrahat; Perez. *de matrim. D.* 18. Mendo *epitom. de sponsal. n.* 10. Felic. Oliva *part.* 2. *q.* 29. *n.* 34. Vvex *Adriadn. p.* 5. *tr.* 2. §. 3. *n.* 11. Reiffenstuel *de sponsus. n.* 26. magnif. P. Schmier *p.* 1. *de sponsal. c.* 2. *n.* 69.

78

Si secundum, iterum distinguendum est, an parentes justam causam contradicendi habeant, vel non. *Si justam habent contradicendi causam,* ut quia filius, aut filia volunt inire matrimonium cum inaequali, vel infami persona cum familiae dedecore, sine dubio peccant graviter contrahendo, parentibus contradicentibus; Layman *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 1. *c.* 1. *n.* 14. Vvagnereck *in c. tua* 1. *hoc*

tit. V. omnino not. 2. Engl *hic* §. 2. *num.* 6. *fin.* Vvex *Ariadn. part.* 5. *tr.* 2. §. 3. *n.* 10. magnif. P. Schmier *loc. cit. num.* 71. quia autboritatem, et voluntatem parentum rationabilem repudiare in re tam gravi non potest vacare culpa, et sapit temeritatem, vel neglectum, aut contemptum illorum, quos Deus honorare praecepit.

79

Quodsi vero parentes nullam habeant justam causam contradicendi, licite, etiam illis non consentientibus, vel contradicentibus, prius tamen consultis, liberi matrimonium inire possunt; Covar. *part.* 2. *de spons. cap.* 3. §. 8. *n.* 5. Sanch. *l. cit. n.* 10. Layman *vers. secundo citat.* Bossius *n.* 83. Scambog. *n.* 141. Vvex *n.* 11. Reiffenstuel *n.* 25. P. Schmier *num.* 70. ex doctrina s. Thomae 2. 2. *quaest.* 104. *art.* 5. *in corp.* ubi ait, quod *inferior obedire non tenetur superiori suo; si ei aliquid praecipiat, in quo illi non subditur*; indeque infert, quod homo in iis, *quae ad naturam corporis pertinent, non teneatur homini obedire*, puta in iis, quae pertinent ad hominis sustentationem, et prolis generationem, ac tandem concludit his verbis: *unde non tenentur filii parentibus obedire de matrimonio contrahendo, vel virginitate servanda.* Ita s. Thom. *l. cit.* ergo cum quoad matrimonium ineundum filius non subjaceat potestati patris, sequitur, quod prius consulto patre, etiam contra ipsius consilium, et eo invito, si nullam habeat causam contradicendi justam, contrahere matrimonium possit; quia utitur jure sibi concesso, ut patet ex *capit. veniens* 13. de sponsal. *cap. cum virum* 12. *de regular.* ibi: *quia liberum habet arbitrium, et in electione propositi sequi parentum non cogitur voluntatem.*

80

Sed hinc oritur dubium, quare liberi obligentur ad expectandum regulariter parentum consensum, nec tamen obstringantur ad consilium illorum sequendum? *Videtur* frustra, et inutiliter ad hoc exquirendum obligari liberos; si enim utiliter peteretur, peteretur in eum finem, ut illud sequantur liberi; non tenentur autem sequi; ergo etc. *Sed dicendum*, non frustra id peti a liberis; quia cum sperari possit, a parentibus fidelissime aperienda, detegenda, et demostranda omnia, quae liberis, ob caecum amoris impetum non semper omnia perspicientibus, in illo negotio prodesse, vel obesse valent, consilium parentum prodesse plurimum potest liberis, ut ab iis, quae noxia sibi compererint, desistant, et utiliora quaerant; P. Reiffenstuel *tit. de sponsal. n.* 26. magnif. P. Schmier *loc. citat. n.* 73. *argumentum in contrarium allatum* retorqueretur in praelatis ecclesiasticis, qui in pluribus obstricti sunt ad petendum consilium capituli, quamvis illud sequi non teneantur, ut patet ex di-

ctis *ad tit. de his, quae a praelat.* nempe consilium expetere semper consentaneum, et proficuum est; quia, ut monet sapiens, *qui facit omnia cum consilio, post factum non poenitebit.*

81

Quaeritur 3: utrum sicut matrimonium, ita etiam sponsalia de futuro, parentibus invitis contracta, sint valida? Respond. distinguendo, an sponsalia illa sint promissio matrimonii ineundi in iis circumstantiis, in quibus cum peccaminosa parentum offensa etiam ipsum iniretur, an vero sint promissio matrimonii ineundi in iis circumstantiis, in quibus illis invitis, et contradicentibus licite iniri matrimonium potest.

Si primum, sponsalia de futuro non solum illicita, sed etiam invalida sunt; quia ad impossibile, vel inhonestum nemo potest obligari. Proceditque hoc, ut ne jurata quidem promissio subsistat; *c. quanto* 18. *de jurejur.* sed potius tunc fides data est rescindenda juxta *can. in malis* 5. *caus.* 22. *q.* 4. sicut ergo promissio occidendi hominem, vel adulterandi non valet, ita nec promissio matrimonii illicite contrahendi; Felic. Oliva *p.* 1. *quaest.* 29. *n.* 24. Layman *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 1. *c.* 1. *n.* 14. *vers. enim vero.* Vvex *Adriadn. part.* 5. *tract.* 2. §. 3. *n.* 12.

82

Si secundum, valent sponsalia; quia tunc ex parte objecti promissi nihil obstat, quo minus robur habeat facta promissio. Quod extendendum etiam ad eum casum, quo promissio aliunde, quam ex parte objecti implendi forsan fuit illicita v. g. quia facta est ex aliqua inordinata passione etc. adhuc enim valebunt sponsalia, modo deinceps impleri queant sine permanente parentum offensa, et aliis incommodis. Unde passim DD. praxi ecclesiae testantur receptum esse, ut liberi adigantur ad implenda sponsalia, etiam contra parentum voluntatem inita sive cum pari, sive cum dispari, modo in executione ipsa non amplius violetur justitia, charitas, et pietas parentibus debita; Felic. Oliva *l. cit. n.* 23. Layman *v. tertio.* Vvex *n.* 12.

83

Ex quo sequitur, quod tali casu neque parentibus concessum sit tale matrimonium impedire, sed potius illi peccabunt mortaliter, si filium ab eo contrahendo impedire, vel illud ipsi dissuadere tentaverint, dum ad ejus contractum ipse filius obligetur mortaliter. Neque mirum videri debet, sponsalia interdum illicita esse, et tamen rata, et obligantia; nam et prodiga promissio, vel donatio obligationem parit, quamvis male facta sit, modo non versetur circa rem malam, seu talem, quae sine peccato praestari nequeat; Laym. *v. cit.*

84

Aliud est, si ex matrimonio, quod filius, aut filia contrahere cogitat, ob disparitatem sponsorum, vel similem causam timeretur familiae dedecus, scandala, discordiae; et sic matrimonium tale, tanquam charitati, et pietati repugnans, sine peccato non posset contrahi: tunc enim parentes impedire illud possunt, et debent, implorata etiam authoritate judicis ecclesiastici, ad cujus officium pertinebit cavere, ne talia matrimonia contrahantur, ex quibus scandala, et infelices exitus evenire solent, ut post *Guttier. et Sanch.* observat Vvex *loc. cit.*

Idque non tantum locum habet, antequam sponsalia celebrata sunt, sed etiam postea; quia ut *n.* 81. dictum est, promissio non obligat, quae versatur circa rem illicitam, videlicet matrimonium cum scandalo, et peccato cantrahendum; Layman *v. enimvero cit.* et hinc non tam irritari, quam irrita declarari debebunt; Engl. *hic n.* 11.

85

Dubitari potest, utrum non parentes irritare possint sponsalia liberorum etiam valida? *Videntur posse*, quia parentes possunt irritare vota filiorum: ergo multo magis irritare possunt sponsalia ab illis inita; si enim promissio DEO facta irritari potest, multo magis facta homini. *Sed negativam* manifeste probat ratio *n.* 79. allata. Hinc ad *rationem dubitandi* negatur *cons.* quia Deus voluit, ut promissio sibi facta per votum penderet ex consensu et voluntate patris, non autem promissio per sponsalia facta homini. Accedit, quia pater filii puberis vota tantum illa irritare potest, quae patriae illius potestati praejudicant, sic autem non praejudicant sponsalia utpote in quibus contrahendis filius est sui juris.

86

Quaeritur 4. an obligari, et compelli liberi a parentibus possint ad ineunda conjugia, quae ab ipsis iniri parentes volunt? *Certum est* 1. per se ad conjugium a parentibus cogi non posse liberos, quando religionem ingredi, aut vivere in coelibatu volunt; Sanch. *l.* 4. *de matrim. D.* 23. *n.* 5. Gutier. *de matrim. c.* 79. *n.* 17. Viestner *hic n.* 36. Ratio est, quia coactio tali casu esset impeditiva majoris boni; cons. injusta foret.

Certum est 2. quando multum interest parentum, ut filius tale matrimonium ineat, quia v. g. erit medium ad componendas graves inimicitias, quae sunt inter parentes, et consanguineos eorum, cum quibus est contrahendum matrimonium, teneri filium sub lethali culpa obedire parenti illud praecipienti, idque non tam ex praecepto paterno, quam ex pietatis virtute, qua tenentur filii consulere

paternae indigentiae; S. Thom. *in* 4. *dist.* 29. *quaest. un artic.* 4. *in corp.* cum communi DD. quod limitat Sanch. *loc. cit.* ad casum, quo filius jam antecedenter decrevit ad statum matrimonialem transire. Interim tamen

Certum est 3. aliquando per accidens liberos etiam volentes religionem ingredi, vel in coelibatu vivere, ab iisdem parentibus moderata coactione posse adigi ad matrimonium contrahendum, ut si filius defloravit puellam, et huic damnum defloratione illarum aliter resarcire non potest, nisi illam ducendo: vel si parentes patiantur necessitatem gravem, quae sublevari non posset, nisi matrimonio contracto cum sponsa divite, quae offertur; Coninck *D.* 28. *dub.* 5. *num.* 50. Layman *libr.* 5. *tract.* 10. *p.* 1. *c.* 1. *num.* 14. Barbosa *in cap.* 1. *hoc titul. num.* 5. cum *citt.* Ratio est, qui in his casibus liberi ad matrimonium jure naturali obligantur, ad cujus obligationem implendam ita compelli a parentibus possunt; Perez *D.* 17. *de matr. sect.* 17. *n.* 6.

87

Controversia solum est, an extra hos vel similes casus liberi graviter obligentur ad contrahenda matrimonia, quae contrahi ab ipsis parentes volunt. Affirmant Alex. de Nevo *in c. tua hoc tit. num.* 13. Sot. *in* 4. *dist.* 29. *qu.* 1. *artic.* 4. *concl.* 3. Navar. *man. capit.* 14. *num.* 15. Bellarm. *lib.* 1. *de matrim. cap.* 19. Gutier. *de matrim. cap.* 79. *num.* 14. Fagnan. *in c. tua cit. n.* 14. *et* 15. Moventur 1. textu *cap. tua citat.* ubi Hormisda pontifex ita rescribit: *potestatem filium nondum adultum* (*voluntas cujus discerni non potest*) *pater, cui vult, matrimonium tradere*; *et postquam filius pervenerit ad perfectam aetatem, omnino debet hoc adimplere*; 1. *l. sed quae patris* 12. *ff. de sponsal.* Ubi Ulpianus, *tunc autem,* inquit, *solum dissentiendi a patre licentia filiae conceditur, si indignum moribus, vel turpem sponsum ei pater eligat.* 3. Liberi a parentibus permittuntur vendi; *l. fin. cod. de patribus, qui filios etc.* igitur ab iisdem etiam compelli poterunt ad contrahendas nuptias a se electas. 4. Non est liberorum, praecipue foeminarum, sub cura parentum existentium, quaerere nuptias, sed id ad munus parentum pertinet; *can. aliter.* 1. *caus.* 30. *qu.* 5. *can. honorantur* 15. *caus.* 32. *quaest.* 2.

88

Sed dicendum, extra casus relatos, et iis similes non posse liberos jure adstringi ad contrahendas nuptias, quas parentes volunt. Ita Ancharan. *in c. tua* 1. *hoc tit. num.* 4. Abb. *ibidem num.* 7. Alex. de Nevo *n.* 13. Sylv. *V. praeceptum quaest.* 2. Tabien. *V. lex quaest.* 28. *num.* 29. Abulens. *in* 1. *reg.* 18. *q.* 24. Sot. *in* 4.

dist. 27. *art.* 2. *ad n.* 1. Henriq. *lib.* 11. *de matrim. capit.* 13. *num.* 13. Petr. de Ledesm. *de matrim. q.* 43. *art.* 2. *ad fin.* Sanch. *l.* 4. *D.* 23. *n.* 3. Vivian. *in c.* 1. *cit. pr.* Fagnan. *ibidem n.* 6. Layman. *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 1. *c.* 1. *num.* 12. Konig. *de spons. n.* 9. Vviestner *hic. n.* 27. magnif. P. Schmier *part.* 1. *de sponsal. c.* 2. *num.* 41. et sumitur *ex can. sufficiat* 2. *caus.* 27. *q.* 1. *c. veniens* 13. *de sponsal. et c. cum virum* 12. *de regular.* ibi: *quia liberum habet arbitrium, in electione propositi sequi parentum non cogitur voluntatem.* Ratio est, quia cum matrimonium ob suam indissolubilitatem inducat perpetuam, multisque, et gravibus oneribus, atque incommodis obnoxiam societatem, consentaneum est, eam potius propria, quam aliena voluntate iniri, ad evitandos tristes, et infelices exitus, quibus coacta matrimonia saepe obnoxia sunt; *c. cum locum* 14. *et c. requisivit* 17. *de sponsal.*

89

Proceditque hoc, etsi liberi adhuc impuberes sint; nam licet pater pro filio impubere contrahere sponsalia possit, ponendo spem in ratificatione filii, quando pervenerit ad debitum tempus, hujusmodi tamen promissione patris nulla oritur obligatio ipsi filio, nisi iste tacite, vel expresse dein consentiat, prout patet ex *can. un. caus.* 30. *q.* 2. ibi; *ubi non est consensus utriusque, non est conjugium; ergo qui pueris dant puellas in cunabulis, et e converso, nihil faciunt, nisi uterque puerorum, postquam venerit ad annos discretionis, consentiat, etiamsi pater, et mater hoc voluerint. et fecerint. Conf.* ex *c. un.* §. *fin. hoc tit. in* 6. ubi Bonifacius VIII. dum statuit filios absentes obligari ex sponsalibus parentum, *si eadem sponsalia post scientes ratificaverint, tacite, vel expresse*, non obscure innuit iis, postquam sciverint, liberum esse ea ratificare, vel non ratificare, adeoque non teneri iisdem ex necessitate stare; quae dispositio, si procedit, quando liberi sunt majores septennio, procedit quoque, quando sponsalia sunt inita, ipsis inhabilibus ad contrahendum, et consentiendum.

90

Imo parentes, si absque causa liberorum matrimonia impediant, et multo magis, si eos ad certa matrimonia invitos cogant, graviter peccant, tum propter scandalum, et malos exitus, qui ex invitis nuptiis sequuntur, etiam quod liberos privent jure suo, quod habent circa status electionem. An vero parentes, sine causa legitima impedientes matrimonium liberorum, vel eosdem ad matrimonia cogentes, incidant in excommunicationem, quam tulit trid. *sess.* 24. *cap.* 9. *de reform. matrim.* contra omnes impedientes libertatem matrimonii, dubitari potest? Verius est non incidere; quia concilium

tantum loquitur de *temporalibus dominis*, *et magistralibus*, qui ex vi jurisdictionis, quam in foro externo habent, subditos ad matrimonia cogunt, vel ab iis impediunt; cons. in materia odiosa, et poenali ad alias personas facienda non est extensio; Gutier. *l.* 1. *can. qq. c.* 29. Engl *hic* §. 2. *n.* 10.

91

Neque obstant argumenta opposita. *Ad* 1. variae *c. tua citat.* apud DD. interpretationes ponuntur. Nam gloss. *ibid. V. debet.* Abb. *n.* 7. Sanch. *lib.* 4. *de matr. D.* 23. *num.* 3 Layman *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 1. *c.* 1. *n.* 12. Fagnan. *in c. tua cit. num.* 7. Vallens. *hic. num.* 4. Engl. *ibidem* §. 2. *n.* 3. Scambog *numer.* 11. *et.* 12. Pirhing. *n.* 17. Reiffenstuel *de sponsal. n.* 5. magnif. P. Schmier *p.* 1. *de sponsal. c.* 2. *num.* 46. et alii sat multi volunt verbo *debet* solum indicari debitum honestatis, ac decentiae, non praecepti. Tiraquell. *in l. si unquam* 8. *cod. de revocand. donat.* et Barbos. *in c. tua cit. n.* 6. contendunt textum intelligendum de casu, quo filius, cujus impuberis nomine pater iniit matrimonium, pubes factus non statim contradixit; tunc enim silentio ratificasse censebitur. Canisius *in c. cit. n.* 37. Gonz. *num.* 6. *ibidem* textum illum referunt ad jus ecclesiae antiquum, quod filio pubertatem adepto non permittebat recessum ab hujusmodi sponsalibus sine justa causa. Vvagnereck denique *in cap. cit. V. omnino debet not.* 2. putat id intelligi debere de casu, quo multum interest parentum, et familiae, et multo magis boni publici v. g. ad componendas graves inimicitias, inter parentes, et consanguineos, vel principes; tunc enim tenebitur filius, qui alioquin statuit matrimonium inire, parentibus in hoc obedire ex necessitate non tantum honestatis, sed praecepti, non tamen valoris, ita ut matrimonium cum alia persona initum sit quidem validum, iniens tamen graviter peccet. Ex his responsionibus teneri quaelibet potest, maxime tres posteriores; nam prima videtur nimium recedere a verbi *debet* significatione propria, quam tamen indicat textus; dicitur enim ibi, matrimonium, quod filii nomine pater contraxit, omnino implendum a filio, quae vox *omnino* necessitatem absolutam indicat.

92

Debiliora sunt tria argumenta reliqua. *Ad* 2. Dico *l. cit.* tanquam libertati matrimonii inimicam, per jus canonicum correctam esse, juxta quod neque filiam pater potest compellere invitam, ut patet ex *cap. cum. locum* 14. *de sponsal. Ad* 3. Venditio liberorum imprimis non matri, sed patri tantum, et quidem huic solius victus, non etiam alterius necessitatis causa permittitur a jure civili, ut *in l. cit.* notat Brunnem. *n.* 1. Quodsi hujusmodi necessitas pa-

trem, aut matrem premat, et illa non aliter, quam filii matrimonio propulsari possit, etiam ad matrimonium ita contrahendum obligabitur filius ex virtute pietatis; cons. ad eam obligationem implendam moderata coactione ab ipsis parentibus compelli poterit, ut dictum est *n.* 87. *Ad* 4. Munus proprium parentum est filiis de nuptiis providere, sed his annuentibus, non autem ipsis contradicentibus.

93

Quaeritur 5. an propterea, quod parentibus invitis matrimonium contrahant, ab istis liberi exhaeredari possint? Affirmativam, spectato jure caesareo, defendunt nonnulli apud Sanch. *loc. cit. n.* 2. moti triplici textu istius juris. 1. *Auth. sed si post cod. de inoffic. testam.* ibi: *sed si post* 25. *annos, te differente filiam marito copulare, ea in suum corpus peccaverit, vel sine consensu tuo, marito se, libero tamen, copulaverit, eam exhaeredare non potes:* ex quo per argumentum a sensu contrario inferunt, si ante 25. annos nubat sine patris consensu, eam exhaeredari posse. 2. *l. non tantum* 3. *§. si emancipatus* 5. *ff. de bonor. possess. contra tabul.* ibi: *Nam, et si tam ignominiosam duxerit uxorem filius, ut dedecori sit tam ipsi, quam patri mulierem talem habere, dicemus, et ex ea natum ad bonorum possessionem avi admitti, cum possit avus iure suo uti, eumque exhaeredare.* 3. *Novell.* 115. *capit.* 3. *vers. casus*, ubi una ex causis, ob quam filius exhaeredari potest, numeratur, *si gravem, et inhonestam injuriam* patri *intulerit.* At talem infert, si filius, aut filia cum indigno contrahat; inducit enim odium capitale, teste Baldo *in l. omnem. cod. de SC. Tertull.*

94

Sed distinguendum est, an filius, an vero filia hujusmodi matrimonium contrhat. Ut *filia*, caesareo jure spectato, propterea exhaeredari possit, tres conditiones debent concurrere. 1. Ut parentes velint eam matrimonio collocare, et dotem secundum vires suae substantiae tradere. 2. Ut filia matrimonio illi repugnet, et simul luxuriosam vitam eligat. 3. Ut sit minor 25. annis; nam hae conditiones expresse requiruntur *novell.* 115. *citat. capit.* 3. §. 11. Contra *filius*, etiamsi renitentibus parentibus matrimonium ineat, luxurioseque vivat, propterea exhaeredari nequit; quia *novell. cit.* de sola filia meminit; et cum res sit odiosa, multoque gravius delictum in foemina, non extendi debet ad filium; gloss. *in capit. Quintavallis V. exhaeredare de jurejur.* Alex. de Nevo *in capitul.* 1. *hoc titul. n.* 9. Sylv. *V. haereditas* 2. *quaest.* 2. Sanch. *lib.* 4. *de matrim. D.* 24. *n.* 3. *et seqq.*

95.

Porro sicut pater filio, contra suam voluntatem contrahenti nuptias, non potest subtrahere haereditatem, et multo minus alimenta, ita etiam filiae sine suo consensu nubenti, si ceterae duae conditiones ex *num. praeced.* positis absint, debet constituere dotem; quia dos succedit in locum alimentorum, sub hac tamen moderatione, ut si filia indigno, et vilioris conditionis nupserit, non teneatur pater dotem dare juxta conditionem, et statum filiae, sed sufficiat, si det juxta conditionem mariti; quia uxor sequitur conditionem mariti, sive deinde maritus fuerit dignior, sive utilior, *l. fin. cod. de incol.* adeoque sufficiat eam secundum conditionem mariti alimentare; Engl. *hic* §. 2. *n.* 10.

96

Neque contrarium probant textus allati *num.* 93. *Ad* 1. Lex illa solum intendit exhaeredari posse filiam, quae invitis parentibus post annum 25. nubit mancipio: et hoc sumitur per argumentum a sensu contrario ex *loc. citat. Ad.* 2. Lex illa per *novell.* 115. *citat.* correcta est, ubi deciditur, propter nullas alias causas, quam quae ibi expressae sunt, filiam, aut filium exhaeredari posse. Non est autem expressa, si matrimonium contrahant invitis parentibus. *Ad* 3. Sanch. *D.* 24. *citat. num.* 12. sequens Molin. *tract.* 2. *de just. D.* 176 *numer.* 2. id intelligit de injuria per se, et directe illata parentibus, qualis est contumelia gravis verborum, aut in patris ignominiam cornua pro foribus illi appendere, vel alia similis: secus de injuria per accidens, ac indirecte, et praeter filii intentionem illata, qualis est invitis parentibus ignominiosam uxorem ducere. Major difficultas est, quando

97

Quaeritur 6. utrum jure speciali liberi exhaeredari, et dote privari possint, si spreto, aut non requisito ipsorum consilio, et contra rationabilem illorum voluntatem, matrimonia cum personis indignis, i. e. vilibus, et turpitudine vitae laborantibus ineunt? Ita quidem teste Molin. *loc. cit. num.* 19. statuitur per leges lusitanas, per quas, si filia ante 25. suae aetatis annum fornicetur cum aliquo, aut nubat sine consensu patris, aut matris, ipso facto exhaeredata, ac exclusa manet ab omnibus bonis patris, aut matris, etiamsi a parentibus non exhaeredetur. Simile quid constitutum est legibus Castellanis, et Valentinis, ac jure etiam nostro provinciali Bavarico, *Land. Recht tit.* 4. *art.* 9. §. *murde aber*, et practicatur in pluribus aliis provinciis.

98

Punctus difficultatis in eo est, utrum leges, et statuta ejusmodi, quae ob hanc causam aut haereditate privant, aut exhaeredari permittunt liberos a parentibus, justae sint? Negant Abb. *in cap. de Francia* 1. *de sponsal. num.* 3. Alex. de Nevo *ibidem a n.* 23. Sylv. *V. lex. q.* 15. *et V. matrimonium* 2. *quaest.* 2. Navar. *Man. c.* 14. *n.* 15. Clar. *pract. quaest.* 82. *statut.* 3. *V. sed nunquid.* Covar. *p.* 2. *de spon. cap.* 3. §. 8. *num.* 5. Henriq. *l.* 11. *c.* 6. *n.* 2. *fin.* Philiarc. *de offic. sacerd. tom.* 1. *p.* 2. *l.* 4. *c.* 2. Sanch. *lib.* 4. *de matrim. D.* 25. *n.* 2. Vasq. *D.* 4. *de matr. cap.* 2. *num.* 14. Gobat. *experient. tr.* 10. *n.* 109. juxta quos secundum ejusmodi leges, et statuta facta exhaeredatio, vel dotis privatio omnino est irrita.

99

Fundantur 1. quia ejusmodi statuta politica, et in ipsis fundatus exhaeredationis, et dotis jacturae metus multum diminuunt libertatem matrimonii, quam tamen maximam voluerunt ss. canones *cap. Gemma* 29 *de spons.* 2. ecclesia assistit matrimoniis liberorum, cum quacunque etiam persona indigna contrahant, eaque contracta rata habet, ac tuetur. Non potest autem lex civilis, vel statutum mere politicum improbare, quod probat ecclesia. 3. Cujus in aliqua materia, et causa aliquis non sortitur forum, illius enim statutis, materiam, vel causam illam concernentibus, non afficitur, ut *arg. capit. fin. de constitut. in* 6. regulae instar tradunt Joan. Andr. *in capit.* 13. *qui fil. legit.* Socin. *l.* 4. *consil.* 79. *num.* 9. Fagnan. *in cap. utrum* 1. *de cognat. spirit. num.* 12. atqui de causis matrimonialibus judicialiter cognoscere, et pronuntiare non potest saecularis potestas; ergo neque leges, aut statuta condere, quae causas matrimoniales concernunt.

100

Sed his non obstantibus, tenenda est affirmativa sententia, quam etiam defendunt Bald. *in cap.* 10. *de sent. et re judic. in fin.* Cajetan. *in sum. V. excommunicatio.* Sot. *in* 4. *dist.* 29. *quaest.* 1. *artic.* 4. *ad* 4. Tholos. *l.* 9. *synt. c.* 3. *num.* 21. Barth. Ledesm. *de matrim. dub.* 42. Petr. Barbosa *in l.* 1. *ff. solut. matrimon. pag.* 4. *num.* 36. Azor *pag.* 2. *l.* 2. *quaest.* 9. Molin *tr.* 2. *D.* 176. *num.* 22. Rebell. *de oblig. just. p.* 2. *q.* 14. *sect.* 3. Pont. *lib.* 2. *de matr. c.* 1. *n.* 29. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 1. *c.* 1. *n.* 15. *vers. dicendum tertio.* Pal. *trac.* 28. *D.* 2. *p.* 12. *n.* 14. Perez *D.* 17. *de matr. sect.* 17. *n.* 19. Zoes. *tit. sponsal. n.* 85. Engl. *hic* §. 2. *n* 9. Vviest. *ib. n.* 41. et firmat praxis multarum, ut dixi, provinciarum, scientibus, et non contradicentibus magistratibus ecclesiasticis, qui tamen statuta ejusmodi deberent tollere, si injusta, et invalida forent.

101

Ostenditur 1. Quia hujusmodi statutis et legibus magna affertur utilitas reipublicae; nam illius interest nobiles, et honestas familias indignis connubiis non maculari, justa parentum consilia non contemni, tolli occasiones odiorum, et discordiarum, aliorumque minime levium incommodorum, quae ex ejusmodi nuptiis ita temere contractis saepe oriuntur: quae omnia tolluntur per leges praedictas. Igitur nisi istae aliunde repugnent; omnino justae sunt; non apparet autem, ex quo capite repugnent, cum injuriam nullam inferant Sacramento matrimonii, utpote quod invitis parentibus contractum adhuc valet. 2. A pari; nam plerique concedunt juste apponi a fundatoribus certas conditiones majoratibus, et primogeniturıs, quibus istorum incapaces redduntur descendentes; si nubant in festis judaeorum, aut saracenorum sanguine, aut aliis vilibus, infamibus, imo etiam imparibus personis. Atqui hae conditiones sunt iis, de quibus sermo est, statutis simillimae. 3. actibus illicitis, et qui jure divino, et naturali prohibiti sunt, poenam imponere magistratus etiam saecularis potest, licet de iis statuere prohibendo, vel irritando non possit: atqui matrimonia, quae a liberis contra justam parentum voluntatem in familiae probrum cum personis indignis contrahuntur, illicita et prohibita sunt jure ecclesiastico; *arg. can. aliter, et can. nostrates citt.* immo divino, et naturali quibus juribus obligantur liberi, ne in re gravi, praesertim statum, et familiam concernente, justae parentum voluntati adversentur, ut nemo inficias ibit; ergo etc.

102

Argumenta in contrarium allata non evincunt intentum. *Ad* 1. His statutis non tamen libertas liberorum, quam inconsultus, et temerarius libertatis abusus restringitur; nam statuta illa non impediunt, quominus libere ducant, aut nubant dignis, et quibus nuptiali foedere jungi honeste, et sine scandalo, aut familiae probro possunt, ut aliis relatis notat Felin. *in capit. 1. de sponsal. nu.* 20. *Ad* 2. Neque ecclesia ita probat matrimonia hujusmodi, ut a peccato illa excuset, neque leges civiles illa improbant, ut censeant esse invalida: probant ergo hujusmodi leges, et statuta valorem, non probant modum contrahendi parentibus invitis, ac propterea poenam decernunt. *Ad* 3. Hujusmodi legum conditores non vindicant sibi jus cognoscendi de causis ecclesiasticis, sed solum plectunt abusum libertatis, et parentum contemptum, jam ante jure naturali vetitum, idque non poenae corporis afflictivae inflictione, aut alicujus juris quaesiti privatione, sed tantum ablatione liberalitatis a natura indebitae, cum liberis, naturali jure spectato, debeantur sola alimenta: haereditas autem positivo, a quo proinde indignis denegari potest.

TITULUS III.

De clandestina desponsatione.

Matrimonium, quod desponsationis nomine hic intelligitur, clandestinum esse tripliciter potest. 1. Ob denuntiationes omissas, nulla interveniente dispensatione. 2. Quod celebratum non sit in facie ecclesiae, seu coram parocho, et testibus. 3. Quod non sint adhibitae solemnitates: sed hoc rectius minus solemne matrimonium dicetur, neque ad titulum praesentem pertinet.

§. I.

De matrimonio clandestino per defectum denuntiationum.

SUMMARIUM

1

Quaeritur 1. quid sint *denuntiationes*, quae praemitti solent, et debent matrimoniali contractui ? Resp. *Denuntiationum* nomine intelliguntur proclamationes, sive admonitiones publicae, quae praemittuntur matrimonio contrahendo in eum finem, ut siquis aliquod impedimentum canonicum novit inter sponsos, intra terminum competentem illud manifestet parocho, ad ejus investigationem obligato ex officio, et praecepto concilii lateranensis, quod refertur *c. fin. pr. hoc tit.*

2

Quam constitutionem innovarunt concilii trid. PP. dum *sess.* 24. *c.* 1. *v. cui malo*, *de ref. matr.* praeceperunt, *ut imposterum, antequam matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium paro-*

cho, *tribus continuis diebus festivis*, *in ecclesia*, *inter missarum solemnia etc. publice denuntietur*, *inter quos matrimonium sit contrahendum etc.*

3

Quodsi probabilis conjectura afferatur subesse impedimentum aliquod, interdici matrimonium debet sponsis, donec cognoscatur, utrum impedimentum tale revera subsit. Hinc diversa est ratio matrimonii contrahendi, et jam contracti; nam ad impediendum matrimonium contrahendum non requiritur plena probatio, quae tamen requiritur ad illud dissolvendum. *Ratio disparitatis est*, quia in primo casu agitur de peccato vitando, quod committeretur, si contraheretur matrimonium in casu prohibito, de peccato vitando autem non agitur in casu secundo, quippe quo conjuges defenduntur beneficio possessionis, per matrimonium bona fide contractum obtentae.

4

Quaeritur 2. an licitum sit matrimonium absque dispensatione, denuntiationibus non praemissis, contractum? *Certum est*, esse illicitum, ut recte advertunt Navar. *man. cap.* 16. *n.* 36. Sanch. *l.* 3. *de matr. D.* 5. *n.* 6. Gutier. *de matr. cap.* 56. *n.* 4. Coninck *D.* 27. *de matr. dub.* 5. *n.* 51. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 2. *c.* 4. *n.* 9. Barbosa *de offic. episc. alleg.* 32. *n.* 2. Herinx. *in fin. hoc tit. n.* 10. Gonzal. *ib. n.* 7. Pirh. *hic n.* 27. Scambog. *n* 23. Vviest. *n.* 3. Reiffenstuel. *n.* 4.

5

Dubitari potest, quale peccatum sit denuntiationes absque debita dispensatione omittere? Sotus *in* 4. *dist.* 28. *q.* 1. *art.* 2. *c.* 11. censet non esse mortale, nisi casu, quo statuto particulari dioecesis contra omittentes lata est poena excommunicationis. Cujus sententiam mitigat Petr. de Ledesma, et licet *q.* 45. *de matr. art.* 5. *punct.* 1. *dub.* 3. *concl.* 1. *et* 2. putet sententiam Soti fuisse veram ante *trid.* tamen *p.* 3. *dub.* 1. *concl.* 1. *et* 2. docet post trid. esse peccatum mortale. *Excipit* casum, si parochus adhibuisset diligentiam debitam ad excutiendum, an subsit aliquod impedimentum; tunc enim parochum, qui eas omitteret, nisi omissioni statuta esset excommunicatio in dioecesi, putat peccaturum venialiter tantum, quod hac diligentia adhibita, omissio reputetur res levis.

6

Sed dicendum, eo casu peccare lethaliter tam parochum assistentem matrimonio, quam ipsos contrahentes, si denuntiationes culpabiliter omittantur. Ita praeter *cit.* Sylv. *V. matrim.* 2. *q.* 17. *dict.* 3. Paludan. *in* 4. *dist.* 28. *q.* 2. *art.* 1. *n.* 10. Carrerius *l.* 4. *de spons. c.* 7. Henriq. *lib.* 11. *de matr. c.* 7. *n.* 1. *in comment. lit. C.* Ludov. Lopez *p.* 1. *instruct. de matr. c.* 39. *fol.* 1060. *col.* 1. §. *sed siquis*,

et unanimis celerorum. Sumitur 1. ex verbis tum *conc. later.* relati *c. fin. h. tit.* tum trid. *cap.* 1. *cit.* nam lateranense *loc. cit.* utitur verbis gravibus, et grave praeceptum significantibus, *penitus inhibemus, prohibentes etiam, nequis sacerdos talibus* conjugiis *interesse praesumat;* quod decretum innovans trid. verba similiter praeceptiva adhibet; 2. ex gravitate materiae, et finis; intenditur enim per denunciationes, ut resciatur, an nullum inter sponsos impedimentum subsit, propter quod matrimonium non subsisteret; 3. ex gravitate poenarum, quas trid. sine denunciationibus matrimonium contrahentibus infligit; nam poenae istae tales sunt, ut non nisi graviter delinquentibus infligi soleant.

7

Neque refert, quamvis subinde constet, nullum impedimentum subesse, ut bene notant Piring. Scamb. *loc. cit.* quia lex non desinit obligare, etiamsi ejus ratio in particulari hic et nunc cesset. Quod intelligendum est, si omnes denuntiationes omitterentur; nam si aliqua tantum omittantur casu, quo moraliter certum est, nullum subesse impedimentum, Sanch. *loc. cit. num.* 7. Barbos. *n.* 5. Pirh. Scamb. *loc. cit.* putant omissionem illam peccatum mortale non fore, quod levis materia sit, partialisque praecepti. Coninck tamen *n.* 51. *cit.* judicat id sine gravi causa non facile admittendum; et talem parochum ait graviter ab episcopo puniendum; quia res haec non debet relinqui parochorum arbitrio.

8

Quaeritur 3. an matrimonium absque dispensatione, denuntiationibus non praemissis, contractum sit validum? Negant aliqui tacito nomine relati apud Sanch. *l.* 3. *de matr. disp.* 5. *num.* 2. cui sententiae patrocinari videtur 1. *regula* 64. *in* 6. juxta quam, *quae contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi*: 2. jus civile *l. non dubium* 5. *C. de legib.* ubi Theodosius, et Valentinianus imp. *nullum pactum*, inquiunt, *nullam conventionem*, *nullum contractum inter eos videri volumus subsecutum, qui contrahunt, lege contrahere prohibente*: 3. authoritas trid. quod *c.* 1. *cit.* de contractu matrimonii agens, per ablativum absolutum, *denuntiationibus factis*, *si nullum legitimum opponatur impedimentum*, permittit, ut *ad celebrationem matrimonii procedatur*; atqui ablativus absolutus conditionem importat; *leg. a testatore* 109. *ff. de cond. de demonstr.* conditio autem formam, *l. qui haeredi* 44. *et l. Maevius* 55. *ff. eod.* omissio vero formae in quacunque minima parte vitiat actum; *l. temporibus* 1. *in fin. ff. de inspic. ventr.* 4. ratione; quia trid. *c.* 1. *cit.* parocho concedit potestatem assistendi matrimoniis, non absolutam, sed limitatam, scilicet praemissis denuntiationibus; igitur non

praemissis denuntiationibus, assistendo matrimoniis; fines potestatis sibi concessae excedit, eique assistit, non ut parochus, sed ut privatus, requiritur autem ad valorem matrimonii praesentia parochi, ut parochus est; ergo assistendo, non praemissis denuntiationibus, nihil agit, et invalida est ipsius praesentia: 5. trident. *loc. cit.* constituit ordinem, quo procedendum est ad matrimonium celebrandum, nempe ut praecedant denuntiationes, et ut istae fiant tribus diebus festis continuis, et tandem ut ipse contractus celebretur coram parocho, et testibus, atqui forma actus nihil aliud est, quam quaedam ordinata series rem ad substantiam deducens, ut cum *Baldo* tradit Decius *in l. hac consultissima n.* 10. *cod. qui testam. facer. poss.* igitur totus hic ordo est de essentiali forma.

9

Sed omnino tenendum est, quod matrimonium tali casu contractum adhuc sit validum. Ita Navar. *man. c.* 22. *n.* 72. Henriq. *l.* 11. *c.* 5. *n.* 1. Guttier. *p.* 1. *de juram. c.* 51. *n.* 21. *de matr. c.* 56. *num.* 2. Sanchez *D.* 5. *cit. n.* 3. Coninck *D.* 27. *de sacram. dub.* 1. *num.* 10. Pont. *de matr. l.* 5. *c.* 30. *n.* 2. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *part.* 2. *c.* 4. *n.* 9. Barbosa *de offic. episc. alleg.* 32. *n.* 1. Palao *tr.* 28. *D.* 2. *part.* 13. §. 1. *num.* 2. Bosco *p.* 5. *de matrim. D.* 11. *sect.* 10. *concl.* 1. Zypaeus *l.* 4. *consult.* 2. *n.* 3. *et cons.* 5. *n.* 1. *vers. itaque* Gonz. *in c. fin. hoc tit. num.* 7. Vallens. *hic num.* 5. Honor. *n.* 6. Pirh. *num.* 27. Schambogen *n.* 23. Vviestner *num.* 5. Reiffenstuel *n.* 15. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de sponsal. et matr. c.* 5. *num.* 174. et confirmatur ex pluribus *declarationibus cardd.* quarum una apud Bosco, *loc. cit. num.* 6. habet: *s. congr. concil. censuit, matrimonium contractum, non praemissis denuntiationibus, nisi aliud obstet, irritum non esse.*

10

Ratio est, quia si denuntiationes de substantia matrimonii forent, tunc vel fuissent jam de jure antiquo, vel solum caepissent esse de novo trid. neutrum dici potest; *non primum*, quia non extat ullus canon, aut juris antiqui textus, quo irritata sint ejusmodi matrimonia; imo trid. *c.* 1. *cit.* anathemate fulminat eos, qui negaverint, matrimonia, quae ante ecclesiae irritationem clam contracta sunt, vera, et rata esse. *Non secundum*, quia trid. PP. in suo decreto solum usi sunt verbis praeceptivis, non irritantibus, vel annullantibus contractum, quibus tamen usi sunt, cum agerent de matrimonio contracto sine parocho, et testibus; igitur videtur trid. ipsum fecisse discrimen inter matrimonium contractum, denunciationibus non praemissis, et inter matrimonium contractum sine parocho, et testibus, et primum prohibuisse solum, alterum etiam irritasse. Ac-

cedit, quia si denuntiationes essent de substantia, non possent subjungi matrimonio jam contracto; individuum enim est, quidquid ad solemnitatem actus pertinet, ut nec dividi, nec separari ab actu possit; *l. cum antiquitas* 28. *C. de testam. et l. haeredes palam.* 21. *ff. qui testam. facer. poss.* Denique quoties dispositio praefigens tempus, concedit judici arbitrium in prorogatione temporis, non dicitur illud de forma, ut bene probat Felin. *in cap. cum dilecta n.* 6. *v. octavum signum*, *limit.* 1. *de rescript.* sed trid. *c.* 1. *cit.* concedit Ordinario arbitrium in prorogandis, vel omittendis denuntiationibus; ergo eae non pertinent ad formam, et essentiam matrimonii.

11

Neque obstant argumenta opposita. *Ad* 1. *et* 2. ut recte Perez *de matrim. disp.* 43. *sect.* 1. *num.* 4. Pal. *tr.* 3. *D.* 2. *part.* 8. *num.* 2. *et* 3. et alii monent, textus allegati intelligi solum debent de jure, sive lege, quae non sistit intra prohibitionis terminos, sed utitur verbis irritantibus, aut formam substantialem praescribit actui; accedit, quia, ut regulae instar tradit Decius *in cap.* 2. *de testib. n.* 17. *vers. secus si temporalis*, et Rota *in noviss. tom.* 1. *decis.* 750. *cap.* 1. specialis matrimonii favor est, quod nunquam irritetur prohibitione simplici, et quae clausula irritante non muniatur. *Ad* 3. ea conditio jam antiquo jure requirebatur; igitur ejus expressio nihil novi operari debet, praesertim cum ipsum trident. *loc. cit.* denuntiationes requirat, et fieri praecipiat *vestigiis sacri concilii lateranensis inhaerendo*, ex cujus decreto ad substantiam non requirebantur. *Ad* 4. parocho datur limitata potestas, quoad recte, et rite agendum, dum trident. praecipit, ut denuntiationes praemittat; non tamen quoad valide agendum; hinc matrimonio assistens, omissis denuntiationibus, adhuc assistit, ut parochus. *Ad* 5. solum defectus formae substantialis actum vitiat; ad hanc autem non pertinet ordo hic praescriptus, ut est ostensum.

12

Quaeritur 4. ubi denuntiationes matrimonii fieri debeant? *Certum est*, 1. regulariter saltem eas faciendas in ecclesia inter missarum solemnia; nam ita statuit Innocentius III. *in capit. fin. pr. hoc tit.* ibi, *in ecclesia per presbyteros publice proponantur.* Et quidem per parochum proprium, ut innuit trident. *sess.* 24. *c.* 1. *de reform. matrim.* ibi, *a proprio contrahentium parocho.* Possunt tamen illae etiam ab alio fieri de parochi licentia, quamvis is laicus dumtaxat sit; sic enim teste Sanch. *l.* 3. *de matrim. disp.* 6. *num.* 5. *fin.* alicubi denunciationes istae fieri solent per edictum. *Neque obstant* verba *cap. fin. cit.* ibi, *per presbyteros*; nam ut Hostiens. *ibid. V.*

presbyteros, Joan. Andr. *num.* 7. Alex de Nevo *n.* 16. explicant, per ea verba pontifex noluit prohibere parocho, ne vices suas committat alteri quoad denunciationes; adhuc enim censentur per ipsum factae, *cum is committat vere*, *cujus authoritate*, *vel mandato*, *committi probatur*; *cap. mulieres* 6. *fin. de sent. excommun.*

13

Convenit inter doctores 2. casu, quo sponsi ad diversas parochias spectant, denunciationes faciendas non in una tantum parochia, sed in utraque. Ita Heneriquez *l.* 11. *de matrim. c.* 7. *n.* 1. Segura *p.* 2. *direct. jud. c.* 16. *n.* 19. Guttier. *de matr. c.* 56. *n.* 5. Zerol. *prax. episcop. V. matrimonium*, Sanch. *disp.* 6. *cit. n.* 4. Coninck *disp.* 27. *de sacram. n.* 46. Barb. *de offic. episc. alleg.* 32. *n.* 10. Pal. *tract.* 28. *disp.* 2. *art.* 13. §. 3. *num.* 2. Bosco *part.* 5. *de matrim. disp.* 11. *sect.* 10. *concl.* 3. Gonzal. *in cap. fin. hoc tit. num.* 7. Engl. *hic num.* 4. Pirh. *n.* 28. Schambog. *n.* 24. Konig. *n.* 8. Reiffenstuel *n.* 8. et colligitur ex trid. *c.* 1. *cit.* ibi *a proprio contrahentium parocho.* Accedit declaratio cardinalium, quam allegat *Bosco ex Farinacio* his verbis; *quando matrimonium contrahitur inter duos de diversis parochiis*, *debent in ambabus fieri denuntiationes.* Idem habetur in *ritual. rom. de sacram. matrim.* ibi, *si vir*, *et mulier parochiae sint diversae*, *in utraque parochia fiant denuntictiones.* Ratio est, quia sic facilius deteguntur impedimenta, siquae se tenerent ex parte unius, vel alterius.

14

Simili modo exploratum inter doctores 3. est, non esse necessarium, ut semper in eo loco, ac parochia, ubi matrimonium contrahitur, denuntiationes praecesserint; sed potest istud contrahi alibi, ut si duo, in civitate domicilium habentes, cum licentia, et justa de causa matrimonium velint celebrare ruri, vel si post denuntiationes factas in loco, ubi hactenus habitarunt, alio migrare, ibique contrahere velint; quia universim trident. satisfit, si ibidem matrimonia denuntientur, ubi contracturi matrimonium tempore denuntiationum parochiani sunt; Konig. *n.* 8. *hic.*

15

Dubium, et non levis controversia DD. est, in qua parochia fieri denuntiationes debeant, quando sponsi, antequam denuntiaretur matrimonium, domicilium suum translulere alio? Segura *p.* 2. *direct. judic. c.* 16. *n.* 19. Sanch. *l.* 3. *de matr. D.* 6. *n.* 6. Guttier. *de matrim. c.* 56. *n.* 6. Barbosa *de potest. episc. alleg.* 32. *n.* 11. et communior aliorum, adducta pro se etiam *declar. cardd.* vult, eas faciendas in parochia, in qua diutius versati sunt, et verisimilius est fore, ut facilius sciantur impedimenta, qualis ordinarie est paro-

chia, ubi parentis utriusque habitatio est. *Rationem* dant, quia tali modo magis satisfit intentioni concilii trid.

16

Contra Ant. Cuchus *lib.* 4. *inst. t.* 11. *n.* 29. dicit, attento decreto concil. trid. satis esse, si denuntiationes fiant in parochia, in qua celebratur matrimonium, additque sic PP. concilii interpretes declarasse. Videtur istud probari *arg.* trid. *c.* 1. *cit.* ubi expresse disponitur, ut denuntiationes fiant *a proprio contrahentium parocho*; atqui parochus illius parochiae, in qua contrahentes vi domicilii, vel quasi sunt veri parochiani, et ubi alia sacramenta, sepulturam, verbum Dei, et reliquam animarum curam recipiunt, est verus, ac proprius ipsorum parochus; nam potest, et debet assistere ipsorum matrimonio, quod non posset, si verus ipsorum parochus non esset; ergo etc.

17

Videtur dissentio haec tolli posse ope distinctionis; vel enim sponsi, in loco, in quo defacto domicilium, vel quasi habent, jam diu satis morati sunt, ita, ut noti ibidem sint satis, vel contra recens illuc venerunt, ut pauci ibi eosdem noverint. *Si primum*, cum Pont. *lib.* 5. *de matr. c.* 30. *n.* 5. Bosco *p.* 5. *D.* 11. *sect.* 10. *concl.* 3. *n.* 59. Reiffenst. *hic n.* 11. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de spons. c.* 5. *n.* 178. *et duob. seqq.* dico sufficere, si denuntiationes fiant in utriusque parochia illa, in qua tempore denuntiationum ita habitant, ut ratione domicilii veri, vel quasi parochiani illius sint; et hoc probat argumentum secundae sententiae.

18

Si secundum, cum *Guttier. Pont. Barbos. Coninck, Bosco, Reiffenstuel, Schmier*, et aliis dico denuntiationes faciendas etiam in parochia, ubi prius sponsi, vel unus eorum habitaverunt; quod evincit argumentum sententiae primae, et colligitur *argum. capit. fin. citat.* ubi praecipitur, ut praeter denuntiationes in ecclesia factas, *presbyteri nihilominus investigent, utrum aliquod impedimentum obsistat.* Ratio est, quia ibi melior habetur personarum notitia, an aliquo impedimento affectae sint. Addidi *denuntiationes faciendas etiam in tali parochia;* nam praeterea etiam fieri debent in parochia domicilii, vel quasi, ut patet tum ex argumento sententiae secundae, tum etiam ex eo, quia etiam in hoc sponsi contrahere potuerunt impedimentum vel impediens v. g. per sponsalia cum alia inita, vel dirimens v. g. per copulam carnalem cum sorore: igitur fient denuntiationes in utraque parochia cumulative.

19

Neque obstat trident. quod *c.* 1. *cit.* videtur asserere, quod sufficiat, si a proprio contrahentium parocho denuntiationes fiant; tum quia *cit.* concilium non corrigit, sed potius confirmat *c.* 1. *cit.* tum quia finis concilii idem est, qui juris communis, scilicet, ut impedimenta, siquae sunt, facilius detegantur, cui fini nullatenus satisfieret, si sponsi recenter ad aliquam parochiam venientes, solummodo ibidem, et non ubi diutius morati sunt, denuntiarentur; cons. nec lex trid. observaretur; *arg. reg.* 88. *in* 6. ibi, *certum est*, *quod is committit in legem*, *qui legis verbum complectens*, *contra legis nititur voluntatem*. Quandonam autem fieri debeant denuntiationes etiam in alia parochia, quam in ea, in qua quis defacto ratione domicilii, vel quasi parochianus est, relinquitur judicio prudentum, praesertim Ordinariorum, ad quos in casu majoris difficultatis, aut dubii, ubinam sponsi denuntiari debeant recurrere debent parochi, ut *loc. citt.* observant Pontius, et ex hoc P. Reiffenstuel.

20

Ex quo sequitur, non esse universalem regulam, quod sponsi semper debeant denuntiari in parochia, in qua nati sunt, prout aliqui videntur exigere; quia 1. concilium solum requirit ut sponsi denuntientur in parochia propria, quae saepe non amplius est locus nativitatis, sed habitationis. 2. quia non raro contingit, quod aliqui ante annos pubertatis, vel paulo post a loco nativitatis discedant, et per complures annos morentur alibi. 3. quia contingit nonnunquam, aliquem diutius morari extra, quam in loco nativitatis suae. In quibus casibus plane non apparet, cur in loco nativitatis denuntiationes fiant, cum neque textus, neque finis, neque ratio concilii trid. id exigat.

21

Hinc *cit.* P. Reiffenstuel *n.* 14. concludit, nunquam videri necessarium, ut denuntiationes fiant in loco nativitatis sponsorum, quando ipsi jam per quinque, vel sex annos in alio versantur loco, ibique ratione domicilii, vel quasi parochiani effecti sunt, praesertim si locus nativitatis multum distet, prout contingit in famulis, et opificibus, nisi forsan specialis occurreret ratio, aut circumstantia prudens dubium causans, vel aliud exigens. Accedit, quia si locus nativitatis multum distat, ordinarie concurrit una ex causis dispensandi infra referendis. Unde idem *author* adjungit, pro cautela bene facturum parochum, si ab alienigenis juramentum exigat, quod sint liberi ab omni vinculo matrimonii, et sponsalium.

22

Quaeritur 5. quando denuntiationes sint faciendae? Resp. Fieri possunt quocunque tempore, etiamsi tale sit, quo nuptiae alias celebrari prohibentur: cons.. fieri possunt etiam tempore adventus, et in quadragesima; Gonzal. *in c. fin. hoc tit. n.* 7. ex diebus huic negotio trid. selegit dies festos, et quidem inter missarum solemnia, ut *supra* dictum; quia ad haec audienda istis diebus ad ecclesiam major convenit frequentia populi, ut adeo facilius speretur impetranda impedimenti, si quod subesset, notitia.

23

Et quidem 1. denuntiatio haec debet esse trina; sic enim trident. *c.* 1. *cit.* ibi, *Ter — publice denuntietur. Excipitur*, si ex causa, quia v. g. timetur, ne matrimonium malitiose impediatur; una solum facienda sit. Sed tunc non statim post ejusmodi denuntiationem ad matrimonii contractum est procedendum; sed aliqno temporis spatio, e. g. duobus, vel tribus diebus est expectandum, ut recte monent Segura *p.* 2. *direct. cap.* 16. *n.* 20. *et* 21. Sanch. *l.* 3. *D.* 6. *n.* 8. Barbos. *de offic. episc. alleg.* 32. *n.* 54. alias inutilis foret denuntiatio.

2. Fieri debent tribus diebus festis continuis, ut iterum decrevit trident. *loc. citat.* continui autem ex mente synodi laudatae dicentur dies festi, inter quos non mediant alia festa, etsi intercedere possint, ac debeant aliquot dies profesti: idque ut obtineatur finis concilii, qui est, ut detegantur impedimenta inter utrumque sponsum forte latentia: qui non obtineretur tam facile, si denuntiationes vel cito nimis sibi succederent, vel nimium differrentur; primo enim casu tolleretur tempus necessarium ad detegenda impedimenta, secundo periculum foret, ne denuntiationibus nimium interruptis, parochiani illarum obliviscantur; Segura *n.* 20. *cit.* Sanch. *n.* 8. Gutier. *de matrim. c.* 56. *num.* 5. *vers. addit*, Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *part.* 2. *cap.* 4. *n.* 10. Pirh. *hic n.* 28. Scamb. *num.* 24. Zoes. *n.* 2. Vviestner *n.* 7. Reiffenstuel *n.* 6. Ceterum volunt Gutier. *de matr. c.* 56. *cit. n.* 4. Reginald. *prax. l.* 21. *n.* 225. Reiffenstuel *hic n.* 6. non mortaliter, sed venialiter tantum peccare parochum, qui non continuis diebus festis, uno, alterove etiam non immediate succedente festo neglecto, denuntiationes faceret, dummodo tamdiu non differat, ut periculum sit, ne populus obliviscatur denuntiationum praecedentium; quia videtur esse materiae levitas.

24

3. Fieri denuntiationes, ut dictum est, debent in ecclesia inter missarum solemnia, prout iterum contestat ex trid. *c.* 1. *cit.* ob majorem concursum populi, qui ibidem fieri consuevit. Hinc si

etiam extra ecclesiam, et die non festo ad concionem v. g. audiendam conflueret populus, etiam tali loco, et die denuntiari matrimonium posset; quia concilium, dum praecipit denuntiationes fieri in ecclesia, et diebus festivis, inter missarum solemnia, solum spectare videtur frequentiam populi, ut scilicet ad multorum notitiam nuptiae celebrandae perveniant, quo facilius impedimenta detegantur: unde si finis iste obtineri possit, etiamsi matrimonium denuntietur extra ecclesiam et die non festo, nihil impedit illud ita denuntiari; Sanch. *l.* 3. *de matr. D.* 6. *n.* 9. *et* 50. Laym. *cap.* 4. *cit. n.* 10. Gutier. *cap.* 56. *cit. num.* 8. Barb. *alleg.* 32. *numer.* 15. *et* 16. Pal. *tract.* 28. *D.* 2. *p.* 13. §. 3. *numer.* 4. Bosco *p.* 5. *D.* 11. *sect.* 10. *concl.* 3. *n.* 44. Gonz. *in c. fin. cit. num.* 7. Clericat. *de matr. decis.* 34. *n.* 10. Engl. *hic n.* 4. Pirh. *n.* 28. *fin.* Konig. *n.* 7. Reiffenstuel. *n.* 7. Vviest. *n.* 8. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de spons. c.* 5. *n.* 177. qui tamen monent, hac in re cujusque ecclesiae consuetudinem observandam, qua exclusa, alii cum Monacell. *p.* 1. *tit.* 8. *form.* 6. *n.* 1. requirunt ad hoc dispensationem episcopi; imo Nicol. *lucubr. civil. l.* 1. *tit.* 10. *de nupt. n.* 63. putat, quod sententia, quae negat episcopum posse in hoc dispensare, sit tutior, ubi non adest consuetudo; et hanc partem negativam teste Pignatell. *tom.* 9. *consult.* 133. *n.* 90. secuta fuit s. congr. concil.

25

Quaeritur 6. quis dispensare possit, ut omittantur denunciationes matrimonii? Resp. Attento jure antiquo non poterat episcopus; quia erant praeceptae in concilio generali lateranensi, in cujus lege nequit episcopus regulariter dispensare, nisi quando periculum est in mora, et ad pontificem accessus non datur. Hodierno jure ex justa causa dispensare, et remittere denuntiationes potest Ordinarius; quia *hujus prudentiae, et judicio sancta synodus* trid. id. *relinquit*, ut dicitur *sess.* 24. *c.* 1. *cit.* Dixi *ex justa causa*; quia haec est de essentia dispensationis, cum dispensatio facta sine juxta causa non sit dispensatio, sed dissipatio. Hinc, ut licite, imo valide dispensare possit episcopus, necessarium est, ut prius de justitia causae cognoscat; quod innuit trid. dum enim remissionem denuntiationum relinquit prudentiae, et judicio Ordinarii, permisit illam non cuicunque illius arbitrio, sed quod ratione regulatum sit, ut notat Henriq. *l.* 11. *de matr. c.* 5. *num.* 5. Segura *p.* 2. *direct. c.* 16. *n.* 17. Gomez *bull. cruciat. cap.* 4. *quaest.* 4. *n.* 26. Cevall. *opin. comm. quaest.* 604. *num.* 103. Rodriq. *tom.* 1. *summ. cap.* 217. *num.* 3. *edit.* 2. Guttier. *de matr. c.* 57. *n.* 1. Sanch. *l.* 3. *de matr. D.* 8. *n.* 1. Barbos. *alleg.* 42. *n.* 38. si Ordinarius absque justa causa di-

spenset in denuntiationibus, peccabit lethaliter; quia agit contra legem in materia gravi, ut notat Sanch. *D.* 8. *cit. n.* 2.

26

Dub. 1. quisnam veniat hoc loco nomine Ordinarii? Resp. Hoc nomine venit non tantum episcopus, et sedis apostolicae legatus respectu suae provinciae, sed etiam capitulum sede vacante, et praelati quicunque, qui jurisdictionem quasi episcopalem in certum territorium, et populum obtinent, et nulli dioecesano subjecti sunt, ut cum Navarro, et aliis DD. non paucis observat Sanch. *D.* 7. *citat. num.* 4. Barbosa *in capit.* 1. *trident. cit. num.* 52. Vviestner *hic n.* 9. Reiffenstuel *ibidem.* 33. quod si contrahentes sunt ex diversis dioecesibus, utriusque praelatus potest cum utroque dispensare, et unius dispensatio sufficit; quia in hac re conjuges censentur quasi una persona, et ratione connexionis causae uterque alterius praelato censetur; Sanch. *D.* 7. *cit. num.* 7. Guttier. *cap.* 56. *n.* 6. Coninck *D.* 27. *n.* 54. Barbos. *alleg.* 52. *num.* 11. Reiffenstuel *hic n.* 36. et probat praxis, ac consuetudo recepta.

27

Dub. 2. utrum denuntiationes remittere absque speciali commissione possit etiam vicarius generalis? Negant Menoch. *cons.* 69. *n.* 55. *vol.* 1. *et de arbitr. cas.* 453. *n.* 5. Henriq. *l.* 11. *de matr. cap.* 5. *num.* 5. Pont. *l.* 6. *de matr. c.* 31. *n.* 5. ex ratione, quia in generali concessione, aut commissione vicariatus non venit potestas dispensandi, nisi specialiter committatur, ut habet glossa communiter recepta *in can. de caus.* 9. *caus.* 2. *q.* 5. *V. quidquid.* Accedit declaratio card. stans pro negativa, prout ex *Henriquez* testatur Pont. *loc. cit.*

28

Sed melius affirmant Sanch. *l.* 3. *de matr. D.* 7. *n.* 10. Guttier. ne *matr. cap.* 56. *n.* 11. Coninck *D.* 27. *n.* 55. Pal. *tract.* 28. *D.* 2. *p.* 13. §. 4. *n.* 2. Barbos. *alleg.* 32. *n.* 28. Sperell. *dec.* 97. Gonzal. *in cap. fin. hoc tit. n.* 7. Clericat. *de matr. dec.* 34. *n.* 17. Monacell. *p.* 1. *tit.* 8. *form.* 6. *n.* 4. Pirh. *hic n.* 26. Schamb. *n.* 26. Vviest. *n.* 10. Reiffenstuel *n.* 34. et plurimi alii maximi nominis, et notae DD. quibus favet plurium Germaniae nostrae dioecesium usus, et praxis, quae optima interpres legum est; imo patrocinatur ratio ipsa; nam tridentinum potestatem dispensandi in denuntiationibus concedit Ordinario; atqui Ordinarii nomine, si materia officio illius conveniat, et ipse non sit expresse exclusus, venit etiam episcopi vicarius generalis in spiritualibus, quippe qui cum episcopo suo idem tribunal, et jurisdictionem habet; ergo etc. *Conf.* nam ut Paludan. *in* 4. *dist.* 28. *q.* 2. *art.* 3. *n.* 21. testatur, vicarius generalis de generali consue-

tudine etiam ante trid. in denuntiationibus dispensare poterat; atqui potestas ista per concilium trid. ipsi non est adempta; ergo etiam nunc potest.

29

Excipitur, nisi episcopus facultatem dispensandi in denuntiationibus sibi reservaret; tunc enim non posset vicarius generalis episcopi; Guttier. *l.* 1. *qq. can. capit.* 19. *n.* 15. Sanch. *loc. cit. n.* 18. sicut enim potest episcopus totum officium revocare, ita et partem.

Ad argumentum oppositae sententiae dicendum, quamvis ex generali commissione vicariatus vicarius generalis episcopi non possit dispensare in omnibus, in quibus potest dispensare episcopus, posse tamen in casibus, in quibus jus ipsum Ordinario in genere potestatem dispensandi concedit, prout fit in denuntiationibus. *Ad conf.* declaratio illa non obstat; tum quia alii fidelissimi collectores eam non invenerunt; tum quia dato, quod existeret, vicarius adhuc posset dispensare ex vi consuetudinis, quam trident. non revocavit.

30

Dub. 3. an episcopus possit alicui delegare facultatem dispensandi in denuntiationibus? Negant nonnulli cum Menoch. *cons.* 69. *a num.* 55. *volum.* 1. ex ratione, quia cum eligitur personae industria ad aliquod munus obtinendum, id delegari nequit; *cap. fin.* §. *is autem de offic. delegat. et c. is cui* 12. *eod. in* 6. videtur autem in hac dispensatione electa industria personae episcopi, tum quia trid. eam remittit judicio, et prudentiae Ordinarii; tum quia agitur de negotio arduo; ex quorum utroque industria personae electa colligitur; ergo etc. *Conf.* ex generali principio, quod regulariter commissio facta, nomine proprio, et dignitatis expressio, non transeat ad successorem in dignitate; et rationem DD. dant, quia videtur electa industria personae; atqui etiam trident. expressit in nostro casu nomen dignitatis, dum Ordinario dispensationem committit; ergo etc.

31

Sed verius est posse episcopum facultatem hanc delegare alteri. Ita Hostiens. *in c. litteras de restit. spoliat. paulo post pr.* Abb. *in c. litteris n.* 2. *de in integr. restit.* Rebuff. *prax. benef. in forma vicariatus n.* 155. Covar. *p.* 2. *de sponsal. cap.* 8. §. 10. *n.* 1. *fin.* Sanch. *l.* 3. *de matr. D.* 7. *n.* 20. et alii ab hoc *citt.* juxta quos episcopus causas matrimoniales potest generaliter delegare; igitur etiam potestatem dispensandi in denuntiationibus faciendis. Idem dicendum de vicario generali episcopi; quia etiam ipse est Ordinarius; et quamvis non possit delegare potestatem suam omnem, constituendo vicarium alium, potest tamen delegare unam, vel plures causas, Sanch. *num.* 21. et ibi *cit.*

32

Ad argumentum oppositum non est universaliter verum, eligi personae industriam, quando negotium est arduum, et committitur prudentiae alicujus; fallit enim, quando delegatio fit personae incognitae, et indeterminatae, ut praelatis praesentibus, et futuris, prout hic contingit. *Ad conf.* simpliciter regula ibi allata solum procedit, quando commissio fit personae cognitae; secus, si fuerit incognita, et indefinite omnibus Ordinariis, etiam in futurum extituris.

33

Quaeritur 7. quae sint justae causae, ob quas denuntiationes remitti possunt? Resp. Has referunt Stephan. Gratian. *discept. for. capit.* 83. *a n.* 15. Sanch. *l.* 3. *de matr. D.* 9. *n.* 3. *et plurib. seqq.* Tann. *D.* 8. *quaest.* 3. *dub.* 6. *n.* 129. *et seqq.* Coninck *D.* 27. *de sacr. n.* 57. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 2. *cap.* 4. *n.* 11. Barbos. *de potest. episc. alleg.* 32. *n.* 40. *et seqq.* Pal. *tract.* 28. *disp.* 2. *p.* 13. §. 4. *n.* 8. Gonzal. *in cap. fin. hoc tit. n.* 7. Gobat. *tr.* 10. *n.* 481. Clericat. *decis.* 34. *n.* 19. Vallens. *hic n.* 2. *et* 3. Engl. *n.* 6. Pirh. *n.* 29. Konig. *n.* 9. *et* 10. Vviest. *n.* 12. Reiffenstuel *n.* 19. *et seqq.* magnif. P. Schmier *part.* 3. *de spons. et matrimonio cap.* 5. *a n.* 189. et sunt sequentes.

1. Quando adest probabilis suscipio, et timor, ne si tot praecesserint denuntiationes, matrimonium malitiose impediatur; tunc enim vel una tantum denuntiatio fieri, vel etiam omnes remitti possunt; meminit hujus causae ipsum trident. *sess.* 24. *cap.* 1. *vers. quodsi de reform. matr.* Addidi, *malitiose*; secus enim dicendum, quando adest justa impediendi causa, ob notabilem disparitatem, vel quando parentes, qui impedire matrimonium volunt, nulla utuntur violentia, sed precibus, et suasionibus; quia hoc casu nihil malitiae adest, sed jure suo utuntur, bene consulentes filiis; Sanch. *loc. cit. num.* 10.

34

2. Si per denuntiationes sponsi exponerentur pudori, et ludibrio hominum; quod plerumque contingit, si senex cum juvencula, nobilis cum plebeia etc. sit copulandus; proceditque hoc non tantum, quando timetur impediendum matrimonium ob hanc disparitatem, ut quidam volunt, sed etiam, quando illius impediendi nullus est timor; quia quaedam fit irreverentia sacramento, dum contrahentes irridentur; Sanchez *num.* 4.

3. Si ex publicatione matrimonii probabiliter timeatur scandalum publicum infamiae, vel aliud damnum corporis; aut animi, ut si concubinarius concubinam, quae publice existimabitur esse ipsius uxor, velit uxorem ducere; vel si publicus quidem est concubinarius, et

ipse in articulo mortis constitutus, velit cum concubina contrahere matrimonium, ut per illud proles ex ea suscepta legitimetur; tunc enim cum ipso dispensari in denuntiationibus potest, cum nulla urgentior ratio assignari possit. Quod etiam extendit Sanch. *num.* 19. ad casum, quo nulla existente prole, concubinam, erga quam valde affectus est, ducere vult, ut in bono statu decedat, et securius hoc modo ad vitam alteram transeat; quia hoc maximae saluti animae competit.

35

4. Si reges, duces, aliique magnates contrahant; horum enim connubia, quia ignota esse non solent, propterea etiam denuntiari non consueverunt. Quod extendunt Sanch. *num.* 7. Bosco *part.* 5. *D.* 11. *sect.* 10. *concl.* 6. *num.* 146. Reiffenstuel *hic. numer.* 24. etiam ad aliorum matrimonia, quando nullius subest impedimenti timor; nam denuntiationes fiunt causa detegendi impedimenti: et generaliter Navar. *man. cap.* 16. *numer.* 37. docet, justam causam esse dispensandi, quando cessant omnia inconvenientia, ob quae vitanda denuntiationes fiunt; quia licet hoc casu non cesset lex, finis tamen ejusdem cessans dat causam dispensandi in lege.

5. Si matrimonium semel solemniter celebratum, postea ob repertum latens impedimentum, renovato consensu, ratificandum est: quam causam ab omnibus admitti testatur Sanchez *numer.* 9. ad vitandum scandalum.

36

6. Si instet tempus adventus, vel quadragesimae; quo prohibentur nuptiae benedici, et simul periculum sit fornicationis inter sponsos, vel dissolutionis sponsalium casu, quo diutius differentur nuptiae; tunc enim, praevia tamen una denuntiatione, dispensari in ceteris, et contrahi matrimonium poterit.

7. Si repentinus casus offerret rationem contrahendi matrimonium, ut si aliqui tanquam concubinarii comprehensi, vel comprehendendi sint a judice, et ne plectantur, velint contrahere matrimonium, ut possint dicere se esse conjugatos; nam hoc casu, ut *Sotus*, *Mazienzo*, *Bart. et Petr. de Ledesma*, *Sanchez num.* 16. notant, olim licita erant matrimonia clandestina. Igitur hodie saltem locus erit dispensationi in denuntiationibus.

37

8. Si aliquibus valde expediat conjugium, et timeretur impedimentum; et hanc ob causam Sanch. *n.* 15. pro justa causa dispensandi agnoscit, quando duo sibi fidem dederunt de matrimonio contrahendo, et alter tam levis est, ut probabilis timor sit, hac levitate, vel aliis conjecturis attentis, fore, ut injuste a fide data resi-

fiat; hoc enim casu utrique sponso valde expedit contrahere, uni, de quo est timor, ne peccatum lethale admittat injuste resiliendo, alteri, ne matrimonio, sibi ex justitia debito, defraudetur.

9. Ad dispensandum in denuntiationibus sufficit quaecunque notabilis sive spiritualis, sive temporalis commoditas, vel incommoditas, quae ex dispensatione data, vel negata oriri potest, et arbitrio Ordinarii justa censetur; quia ejusdem judicio id relinquit concilium. et ex hoc capite dispensari in denuntiationibus potest cum milite desponsato, si urgeat repentinus discessus, et nisi statim copuletur, in continuo periculo incontinentiae futurus sit; cum concubinario, qui cum concubina inire vult matrimonium, ut in bono statu constituatur, et periculum sit, ne, dum denuntiationes praemittuntur, commisceantur; cum puella deflorata, quam deflorator, damnum resarcire volens, intendit ducere, et timeatur, ne is mentem interea mutet.

38

His ergo casibus dispensare Ordinarius in denuntiationibus faciendis potest, ut vel omnino omittantur, vel una tantum pro tribus fiat, vel post contractum matrimonium differantur. Antequam autem dispenset, ut *num.* 25. dixi, necesse est, ut diligenter investiget, an causa, quae praetenditur, revera subsit, et absit omne impedimentum, ut cum aliis *num.* 33. allegatis recte advertunt Coninck *D.* 27. *dub.* 6. *num.* 58. Pal. *tract.* 28. *D.* 2. *part.* 13. §. 4. *num.* 5. Perez *D.* 43. *sect.* 4. *num.* 13. Engl. *hic num.* 5. Reiffenstuel *ibid. num.* 20. et indicatur in Trid. *sess.* 25. *cap.* 18. *de reform.* ubi dicitur dispensandum, *causa cognita*. Hinc, ut cum *cit.* P. Engl. advertit magnif. P. Schimier *p.* 3. *de spons. et matr. cap.* 5. *n.* 197. usus obtinuit, ut quando ex hujusmodi causis dispensatur, juramentum a contrahentibus praestetur, quod in nullius praejudicium, et sine omni impedimento canonico contracturi sint.

39

Dub. 1. qualis hoc casu requiratur causae cognitio? Aliqui cum Henriquez *l.* 11. *de matr. cap.* 5. *n.* 5. *in comment. lit. S.* Segura *p.* 2. *direct. cap.* 16. *n.* 17. Cephal. *cons.* 421. *n.* 61. *et.* 62. *vol.* 3. putant desiderari judicialem, saltem summarium. *Moventur* 1. quia ex sententia *Bartoli*, *Alciati*, *Cephali*, et aliorum, ubi lex aliquid faciendum ex causa praescribit, illa probanda est. 2. Quia probatio, et cognitio causae judicialis requiritur ad dispensandum in irregularitate contracta per homicidium, ut patet ex trid. *sess.* 14. *cap.* 7. *de reform.* ibi, *causa cognita*, *et probatis precibus*, *et narratis*: ergo eadem requiretur etiam ad dispensandum

in denuntiationibus. 3. Quia dispensatio haec est pro utroque foro: ergo fieri cum causae cognitione judiciali debet; alias non distaret ab ea, quae est pro solo foro conscientiae. 4. Quia dispensatio, ut saepe dictum est, hoc casu committitur judicio Ordinarii, sed quando illa judicio alicujus committitur, exigitur causae cognitio, et quidem judicialis; *arg. l. cum ii* 8. §. *vult igitur* 8. *juncto pr. istius legis. ff. de transact.*

40

Sed dicendum, sufficere cognitionem causae extrajudicialem: cons. non est necesse, ut Ordinarius servato juris ordine, aut per testes juratos, etc. indaget; Sanch. *l.* 3. *de matr. D.* 8. *n.* 4. *et* 5. Guttier. *de matrim. cap.* 57. *n.* 2. *et l.* 1. *can. qq. cap.* 19. *n.* 12. Pal. *tract.* 28. *D.* 2. *part.* 13. §. 4. *n.* 6. Bosco *part.* 5. *D.* 15. *sect.* 10. *concl.* 6. *n.* 133. Barbos. *de offic. episc. alleg.* 32. *num.* 39. Reiffenstuel *hic num.* 31. magnif. P. Schmier *part.* 3. *cap.* 5. *n.* 196. quia Trid. *sess.* 24. *cap.* 1. *cit.* agens de denuntiationum dispensatione, et ejus causis, totum id relinquit judicio, seu conscientiae Ordinarii (judicium enim, et conscientia idem sunt, ut Sanch. *n.* 4. *cit.* notat) sed quoties aliquid committitur conscientiae et prudentiae alicujus, non est necessaria probatio judicialis, ut constat ex *cap. statutum* 11. juncta gloss. *ibid.* §. *assessorem. V. relinquatur de rescript. in* 6. ergo etc.

41

Neque contrarium probant argumenta adversae sententiae. *Ad* 1. id verum esse potest, ubi causa non committitur arbitrio, et conscientiae judicis: ubi autem sic committitur, quamvis necessaria causa sit, et nota esse dispensanti debeat, non tamen est necessarium, ut ea probetur judicialiter. *Ad* 2. Casus ille specialis est, et in trid. *loc. cit.* exprimitur, quod debeant probari preces: unde potius inde sumitur argumentum pro nostro casu, cum tridentinum in hoc probationem non petat, cons. eam non requiri. *Ad* 3. Adhuc longe dissidet dispensatio haec ab ea, quae est pro foro conscientiae tantum; nam in hac nullus recipitur testis, sed creditur petenti, et ab eo solo informatio petitur; at in dispensationibus denuntiationum, cum pro utroque foro sint, recipiuntur testes: quamvis non in figura, et forma judicii, sed solum ad informandam Ordinarii conscientiam. *Ad* 4. In transactione alimentorum, de quibus *loc. cit.* agitur, formam judicii praescripsit lex ipsa; cons. est casus specialis.

42

Dub. 2. an aliquando ex causis allegatis possit parochus ipso conjugere matrimonio sponsos, non praemissa dispensatione Ordina-

rii? Resp. disitinguendo; vel enim periculum est in mora, et adiri non potest episcopus, vel contra nullum est in mora periculum, sed differri contractus matrimonii potest, cum adeatur episcopus, vel ejus vicarius generalis.

Si primum, potest parochus, denuntiationibus omissis, sponsos conjungere matrimonio, ut bene aliis *citt.* Sanchez *lib.* 3. *disput.* 10. *n.* 27. quia tunc quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum. Et casus hujusmodi sunt, si miles desponsatus subito avocaretur ad castra, et nisi statim copuletur, in continuo periculo incontinentiae futurus sit: si concubinarius, in articulo mortis constitutus, ad effectum legitimandi prolem vel ut in bono statu decedat, velit contrahere matrimonium; si propter ipsam moram, quae ad requirendum episcopum necessaria esset, matrimonium malitiose impediendum timeatur et cetera; Bosco *loco citato nu.* 67. Konig. *hic n.* 9. magnif. P. Schimier *part.* 3. *cap.* 5. *n.* 188.

43

Si secundum, causa deferenda est ad Ordinarium, et ab ipso petenda denuntiationum remissio; nam parochus potestatem has remittendi non habet, nisi ex concessione episcopi; Guttier. *de matr. cap.* 36. *n.* 12. Sanchez *lib.* 3. *de matr. D.* 7. *nu.* 16. magnif. P. Schimier *p.* 3. *de sponsal. cap.* 5. *n.* 184. quia caret jurisdictione fori externi, ex qua potestas remittendi denuntiationes promanat. Quodsi Ordinarius licentiam, non praemissis denuntiationibus, matrimonio assistendi neget, altera distintio est adhibenda, et videndum, an casus talis sit, in quo Ordinarius tenetur dispensare, an vero talis, in quo quidem dispensare potest, sed non tenetur.

44

Si neget dispensationem in casu, in quo tenetur dispensare, potest parochus, denuntiationibus omissis, assistere matrimonio; quia cum tunc illa sit debita, et injuste negetur, perinde est, acsi concederetur; Sanchez *lib.* 3. *cit. disp.* 10. *n.* 29. Bene tamen advertit Reiffenst. *hic n.* 46. casu, quo Ordinarius expresse negat dispensationem, ad quam dandam videtur teneri, non esse suadendum, ut parochus denuntiationes omittat; quia non ipse, sed ordinarius in hac causa est judex in foro externo, et istius, non parochi arbitrio, ac judicio relinquitur, an causa allegata revera sit una ex iis, in quibus debita est dispensatio. Et hinc si tali casu parochus assistat, denuntiationibus non praemissis, licet in foro interno non peccet, in foro tamen externo puniri poterit.

45

Quodsi vero dispensationem Ordinarius neget in casu, in quo dispensare potest, sed non tenetur, non potest absque denuntiatio-

nibus iniri matrimonium : quia non quaecunque causa, quae sufficiens est, ut cum aliquo dispensetur in praecepto, etiam sufficit, ut seclusa dispensatione, a transgressione illius aliquis excusetur; authoritas enim superioris supplet id quod deficit ut causa ipsa excuset, alias impertinens esset dispensatio, utpote quae non desideratur, quando sola causa excusare potest; Sanch. *D.* 10. *cit. num.* 30. Gobat *tract.* 10. *n.* 439. Reiffenstuel *n.* 40.

46

Neque obstat, quod in legibus locus sit interpretationi per epikiam; nam huic solum locus est in casu necessitatis, quo lex moraliter non est observabilis: in quo casu parochus interpretari, et declarare legem ecclesiae potest, quod illa hic, et nunc non obliget, et denuntiationibus non praemissis, assistere matrimonio; Sot. *in* 4. *dist.* 28. *quaest.* 1. *art.* 2. *concl.* 3. §. *ex his* Navar. *man. cap.* 12. *n.* 70. Lopez *p.* 1. *instruct. cap.* 39. §. *ex praedictis.* Guttier *de matr. cap.* 57. *n.* 6. Sanchez *D.* 10. *cit. n.* 29. Coninck *D.* 27. *de sacram. num.* 52. Pont. *de matr. l.* 5. *cap.* 32. *num.* 7. Layman *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 2. *cap.* 4. *nu.* 11. *vers. his adde*, Tann. *D.* 8. *quaest.* 3. *dub.* 6. *n.* 132. Gobat. *tract.* 10. *theol. exper. n.* 494. Bosco *p.* 5. *D.* 11. *sect.* 10. *concl.* 4. *a num.* 67. Monacel. *p.* 3. *tit.* 2. *form.* 5. *n.* 14. Engl. *hic n.* 5. Pirh. *n.* 29. *in fin.* Scambog. *n.* 26. Vviestner *nu.* 13. Reiffenstuel *nu.* 37. 44. *et* 45. magnif. P. Schimier *p.* 3. *de sponsal. cap.* 5. *num.* 186.

47

Dub. 3. an, et quando, seu ob quas causas Ordinarius rogatus; dispensare in denuntiationibus debeat? Rosell. *V. dispensatio n.* 4. Sylv. *V. eod. quaest.* 1. *fin.* Armill. *V. dispensare n.* 14. Rebuff. *repet. c. postulastis not.* 3. *n.* 12. *de cleric. excom. ministr.* et alii apud Sanchez *lib.* 3. *D.* 10. *n.* 2. docent praelatum teneri dispensare, quoties subest justa causa; alias peccare. Fundantur 1. *can. Domino* 28. *dist.* 50. ibi, *Uti necesse sit alios restaurari in locum honoris, qui per penitentiam reconciliationem recepisse merentur divinae pietatis*; *et can. quanto* 8. *caus.* 2. *quaest.* 5. *fin.* ibi, *Quia sicut in contumacia persistentibus severos nos esse convenit, sic iterum humiliatis, et poenitentibus negare locum veniae non debemus.* 2. Si Praelatus dispenset cum uno, non cum altero, licet iste eamdem causam habeat, committit acceptionem personarum; igitur existente justa causa, dispensatio est debita ex justitia distributiva, quippe quae per acceptationem personarum laeditur. 3. Trid. *sess.* 24. *cap.* 1. *de reform. matr.* Ordinario dispensationem non committit absolute, sed ejus prudentiae remittit, quod verbum non liberam voluntatem, sed ratione regulatam denotat; ergo ubi recta

ratio, et justitia causae dictat dispensandum esse, tenebitur dispensare.

48

Sed dicendum, Ordinarium non teneri dispensare in omnibus causis, in quibus potest. Ita Sanch. *loc. cit. n.* 3. Guttier. *lib.* 1. *can. qq. cap.* 20. *n.* 33. *et de matrim. cap.* 57. *n.* 4. Coninck *D.* 27. *dub.* 6. *n.* 59. Pal. *tract.* 28. *D.* 2. *p.* 13. §. 5. *n.* 1. Pont. *l.* 5. *cap.* 31. *n.* 6. Reiffenstuel *hic n.* 41. Ratio est, quia, ut *l. non quidquid* 40. *ff. de judic.* optime Papinianus notat, *non quidquid judicis potestati permittitur, id subjicitur juris necessitati.* Accedit, quia dispensatio in jure saepius appellatur gratia, et misericordia, prout patet *can. didici* 15. *fin. caus.* 1. *quaest.* 7. ibi, *dispensationis autem gratiam etc.* et ex *cap. licet.* 14. *de elect. in* 6. ibi, *possit Ordinarium gratiam dispensationis facere*; quod autem ex gratia, et misericordia fit, non semper necessario fit; ergo etc.

49

Difficultas autem superest, quando dispensatio sit debita, et quando sit gratia? In qua re varii sunt sensus DD. Communior cum Sanchez *loc. cit. num.* 6. Huttier. *num.* 4. Coninck *num.* 37. Pal. *num.* 1. docet, tunc dispensare teneri Ordinarium, quando dispensatio servit vel pro bono communi, vel conducit ad acquirendum bonum notabile privati, vel ad avertendum periculum incurrendi notabile damnum in bonis animae, corporis, aut fortunae. *Ratio est*, quia praelati ecclesiastici ex officio tenentur providere bono non tantum communi, sed etiam particulari subditorum. In specie Ordinarius tenetur dispensare in causis omnibus allegatis *a num.* 33. excepta secunda de gravi erubescentia, et quarta de magnatibus.

50

Argumenta opposita intentum non evincunt. *Ad.* 1. Illi textus intelligendi sunt vel de consilio tantum, vel si de praecepto etiam, solum procedunt, quando dispensatio est necessaria ad bonum commune; vel notabile alicujus privati. *Ad* 2. Acceptio personarum committitur, quando dispensatio est debita, et uni datur, negatur alteri, secus quando tantum est permissa, et gratuita; tunc enim potest Ordinarius, cessante scandalo, cum quo maluerit, dispensare, absque vitio acceptionis personarum, sicut concurrentibus duobus aeque dignis potest episcopus, utri illorum velit, conferre beneficium. *Ad.* 3. Legatur *conf.* nam per *citat.* trid. textum solummodo denotatur, quod Ordinarius non possit dispensare ad libitum, sed id debeat facere ex causa.

51

Quaeritur 8. quae sit obligatio populi ad manifestandum impedimentum post factas proclamationes, et sponsorum ad nubendum? Resp. Sponsos denuntiationes semel factae obligant, ut intra quatuor menses contrahant, vel de novo denuntiationes fieri patiantur; Barbos. *de offic. episc. alleg.* 32. *num.* 55. Bonacin. *de matr. q.* 4. *p.* 6. *vers.* 4. Reiffenstuel *hic n.* 48. et ita decisum esse a Cardd. refert Rebell. *p.* 2. *l.* 4. *sect.* 2. *num.* 8. et merito; quia facile contingere posset, ut interea interveniat novum impedimentum.

52

Ceteri de populo per se loquendo obligantur sub peccato mortali, non solum ex praecepto ecclesiae, sed etiam divino, et naturali, ut impedimentum detegant, si quod intercedit inter sponsos. Ita Paludan. *in* 4. *dist.* 27. *quaest.* 1. *art.* 3. *cas.* 9. *num.* 27. Covar. *p.* 2. *de sponsal. cap.* 6. §. 10. *num.* 21. Navar. *man. cap.* 22. *num.* 83. Henriq. *l.* 11. *de matr. cap.* 14. *num.* 5. *fin.* Sanchez. *lib.* 3. *de matr. D.* 13. *num.* 2. Gutier. *de matr. cap.* 59. *num.* 9. Coninck *D.* 27. *de sacr. num.* 61. Pal. *tract.* 28. *D.* 2. *p.* 13. §. 6. *num.* 5. Pird. *de cognat. spirit. num.* 14. Schambog. *hic. num.* 27. Vviestner *num.* 14. Reiffenstuel *num.* 49. Ratio est, quia manifestatio haec pertinet ad vitandam ruinam spiritualem, et gravem peccatum proximi, atque ad avertendam irreverentiam sacramenti, ad quod omnes praecepto divino, et naturali graviter obligantur.

53

Dixi *per se loquendo*; nam plures sunt exceptiones ab ista regula. 1. *Excipitur*, si matrimonium aliter impedire hujusmodi impedimenti conscius possit, e. g. admonendo sponsos, ut a nuptiis desistant, vel pro dispensatione sollicitent. Estque admonitio haec regulariter praemittenda semper, quando impedimentum oritur ex peccato occulto; quia lex charitatis postulat, ut peccatum proximi vitetur, cum fieri potest, minimo illius damno; Sanch. *D.* 13. *citat. num.* 3. et apud ipsum *Driedo*, *Navarrus*, *Covaruvias*, *Gutierez*, *Henriquez etc.* 2. *Excipitur*, si ex sua revelatione grave damnum sibi, aut aliis secuturum probabiliter praevideret. 3. *Excipitur*, si prudenter credat, nihil se profuturum, aut revelationem bona fide contrahentibus obfuturam. 4. *Excipitur*, si probabiliter timeat revelationem parituram grave apud alios scandalum. 5. *Excipitur*, si novit contrahentes impetrasse dispensationem occultam pro foro conscientiae. His enim casibus impedimenti conscius ad ejus manifestationem non obligatur, ut docent Navar. *man. cap.* 22. *num.* 33. Sanch. *D.* 13. *cit. num.* 3. 4. *et* 8. Pal. §. 6. *num.* 5.

vers. notanter, Gobat. *tract.* 10. *num.* 537. Clericat. *decis.* 34. *numer.* 16. Pirh. *hic. num.* 31. Schamb. *num.* 27. Vviestner *num.* 14. Reiffenstuel *num.* 49. magnif. P. Schmier *part.* 3. *de sponsal. cap.* 51. *num.* 202.

54

Dub. 1. an ad manifestationem impedimenti obligetur, qui illud sub secreto novit? Negant aliqui teneri: in quam sententiam inclinare videntur Paludan. *in* 4. *dist.* 27. *quaest.* 1. *art.* 3. *cas.* 9. *n.* 27. et Guttier. *l.* 1. *can. qq. cap.* 11. *n.* 27. ubi dicunt conscium impedimenti teneri denuntiare, licet detectum sit ei petendo consilium, non tamen adjecto, committi sub secreto; unde a contrario sensu videntur sentire non teneri, quando committitur sub secreto.

55

Sed dicendum est teneri denuntiare, quantumvis sub secreto committatur extra confessionis sigillum. Ita Sanch. *l.* 3. *D.* 13. *n.* 5. Guttier *de matr. cap.* 59. *num.* 5. Gonzal. *in cap. fin. hoc tit. n.* 7. *fin.* Barbosa *alleg.* 32. *n.* 25. Reiffenstuel *hic n.* 49. Ratio est, quia juxta universalem regulam apud s. Thom. 2. 2. *qu.* 7. *art.* 1. *ad* 2. quem teste Sanch. *loc. cit.* omnes sequuntur, secreto commissa manifestanda sunt, ubi vergunt in damnum publicum, aut in praejudicium personae tertiae. Hoc autem secretum est hujusmodi; vel enim contrahentes in bona fide sunt, vel contra in mala. Si in bona, reticentia impedimenti tendit in praejudicium ipsorum, dum nulliter contrahunt, non contracturi, si impedimentum rescirent. Si in mala, et tunc si unus illorum tantum in mala fide sit, alter innocens graviter decipitur; si autem uterque, et tunc vel est impedimentum dirimens, et reticentia illius cedit in praejudicium matrimonii, quod hoc modo nulliter contrahitur; vel est impediens, et tendit reticentia in irreverentiam Sacramenti, in damnationem contrahentium cum eo impedimento, et saepe in damnum tertii, cui frangitur fides, ut si impedimentum sint priora sponsalia inita cum alia.

56

Proceditque hoc 1. etiamsi secretum commissum esset juramento firmatum; quia juramentum ad secretum servandum non obligat, quando ejus reticentia esset praejudiciosa bono publico, vel cederet in damnum tertii, aut ipsius etiam, qui secretum commisit, prout illud fit in casu praesenti. *Procedit* 2. quamvis impedimenti conscius illud acceperit sub confessionis secreto, extra confessionem tamen, ut si ipsi dicatur, *hoc tibi detego sub sigillo confessionis*; nam si reipsa non deponat confessionem sacramentalem, revera secretum hoc est mere naturale; cons. non magis obligat, quam secretum sub juramento commissum; Sanchez *num.* 6. *Procedit* 3. etsi ille, qui

secretum commisit, id faciat genuflexus, facto crucis signo, et dicta confessione generali; adhuc enim confessionis sigillum non est, quando non detegitur animo confitendi, sed tantum gratia dandi, aut petendi consilium; Sanch. *loc. cit.*

57

Dub. 2. an obligetur ad manifestationem impedimenti is, qui id solus novit? Negant Major *in* 4. *dist.* 21. *quaest.* 2. *art.* 3. Sà *V. matrimonium num.* 23. Pont. *lib.* 5. *de matr. cap.* 34. *a numer.* 6. Rationem dant, quia uni testi non creditur; cons. talis impedimenti revelatio nullius foret utilitatis.

Sed melius respondetur affirmative cum Abb. *in cap. super eo* 22. *de test. et attest. num.* 2. Navar. *man. cap.* 22. *num.* 83. Covar *part.* 2. *de sponsal. cap.* 6. §. 10. *num.* 21. Herinq. *l.* 11. *cap.* 14. *num.* 5. Guttier. *de matr. cap.* 59. *num.* 2. Coninck *D.* 27. *de sacr. n.* 67. Barbosa *de offic. episc. alleg.* 32. *n.* 25. Pal. *tract.* 28. *D.* 2. *p.* 13. §. 6. *n.* 6. Gonzal. *in cap. super cit. n.* 3. Gobat. *tract.* 10. *n.* 534. Vviestner *hic n.* 15. Reiffenstuel *ibid. n.* 49. Ratio est, quia quando agitur de vitando peccato, et matrimonio cum impedimento non contrahendo, unius etiam non jurati testis depositio in foro externo admittitur.

Atque hinc cadit ratio in contrarium; quia regula ibi allegata solum procedit, quando agitur de crimine aliquo puniendo, vel de jure alteri jam quaesito auferendo, aut de matrimonio dissolvendo.

58

Dub. 3. an denuntiare impedimentum teneatur etiam is, qui illud novit ex solo auditu? Resp. distinguendo; nam si audivit a persona fide digna, ea non denuntiante, tenetur manifestare ipse; quia notitia, ex auditu habita a personis fide dignis, est vera notitia, fidem faciens, potestque prelatus personam fide dignam, a qua denuntiator audivit, citare, et ejus testimonium accipere; Navar. *man. cap.* 25. *num.* 46. Rodriq. *tom.* 1. *summ. edit.* 2. *cap.* 217. *num.* 9. Sanch. *l.* 3. *D.* 13. *num.* 7.

Secus autem est, si persona, a qua audivit, non est fide digna; quia cum fidem non mereatur, ex ejus dicto denuntians impedimentum, levitatis notam non evitaret; Navar. *num.* 46. *cit.* Cordub. *l.* 1. *quaest.* 43. *dub.* 2. §. *sexto.* Petro Navar *l.* 2. *de rest. edit.* 2. *cap.* 4. *part.* 2. *dub.* 10. *num.* 108. Gutier. *l.* 1. *qq. can. cap.* 11. *num.* 71. Sanch. *loc. cit.* Idem dicendum de eo, qui audivit, nec meminit, a quo audiverit, vel audivit a persona nihil certum sciente. Sanch. *loc. cit.*

59

Dub. 4. an si Ordinarius petat a volentibus contrahere matrimonium, an laborent impedimento aliquo, ipsi hoc debeant manifestare, quamvis occultum sit? Videntur non teneri, ex eo, quia judex inquirere nequit, si infamia non praecedat; *cap. qualiter* 17. *de accus.* igitur non interrogat in hoc casu juridice. Atqui non interroganti juridice non est obligatio respondendi.

Sed dicendum, teneri ad impedimentum manifestandum, vel saltem ad abstinendum a matrimonio. Ita Henriq. *l.* 10. *de sacr. ord. cap.* 18. *num.* 2. *in commun. lit. D.* Sanch. *l.* 3. *de matr. disp.* 14. *n.* 2. Ratio est, quia hic vertitur periculum animae, ne impediti contrahant; atqui ex doctrina Abbatis, Alexandri de Nevo, *Praepositi* communiter recepta, quotiescumque animae periculum vertitur, potest exigi juramentum a reo, licèt actor nihil probaverit; ergo in hoc nostro casu poterit Ordinarius inquirere de impedimento occulto, etiam infamia non praecedente. *Conf.* a paritate cum suscepturo ss. ordines, qui interrogatus tenetur pandere vitium occultum, quod ipsum reddit incapacem ordinis, ut fatentur omnes, et constat ex *cap. nisi cum pridem* 10. *de renunt.* ibi, *licet irregularitatem hujusmodi non potuerit subjicere*, *i. e.* ut gloss. *ibidem V. non potuerit*, explicat, *non debuerit de jure tempore suae examinationis.*

60

Excipitur, si interrogatus de impedimento occulto, dispensationem impetrasset pro foro conscientiae; tunc enim non tenebitur id fateri judici; Sanch. *loc. cit. n.* 4. Ratio est, quia de impedimento occulto interrogandi potestatem solummodo Ordinarius habet, ut vitetur peccatum: quod in hoc casu contrahentes jam vitant. Aliud foret, si curreret fama publica de illo impedimento, aut accederent indicia alia: tunc enim volens contrahere tenetur fateri veritatem; quia cum dispensatio illa solum prosit in foro interno, judex eo casu interrogat juridice.

Ad rationem dubitandi textus *cap. qualiter cit.* solum loquitur, quando judex inquirit ad puniendum delictum; secus ubi ad vitandum peccatum futurum.

61

Quaeritur 9. quod sit officium parochi, si impedimentum aliquod, inter sponsos latens, ad ipsum delatum fuerit? Resp. Si extra confessionem a contrahentium altero, vel ab aliis illud ad ipsum delatum sit, debet matrimonii celebrationem sponsis interdicere; *cap. fin. pr. vers. cum autem*, *et* §. *fin. hoc titul.* De impedimento tamen cognoscere non potest, sed ejus cognitio pertinet ad Ordinarium, ad quem proinde illud deferre debet; ut recte notant Guttier. *de ma-*

trim. cap. 60. *num.* 2. Sanch. *l.* 3. *disp.* 15. *n.* 3. Coninck *de sacram. num.* 66. Pal. *tract.* 28. *disp.* 2. *part.* 13. §. 7. *num.* 2. *et* 3. Honor. *hic num.* 7. Schamb. *num.* 27. et sumitur ex *cap. fin. V. cum autem cit.* ubi pontifex utitur verbo *Constituerit,* quod judicialem potestatem importat; *cap. exhibita* 19. *de judic.* parochus autem potestate judiciali caret. *Proceditque* hoc, etiamsi esset impedimentum tantum impediens, e. g. spousalium prius cum alia persona contractorum; nam si hoc sciat parochus, non potest matrimonio sic impedito assistere, ut contra Seguram *part.* 2. *direct. cap.* 15. *n.* 12. rectius docet Sanch. *loc. cit. n.* 5. Imo ipse etiam Ordinarius non potest eo casu dare parocho licentiam assistendi, sed tenetur sic impeditum compellere ad servanda priora sponsalia, nisi causa justa ab his resiliendi probetur.

62

Dub. 1. quid dicendum, quando parocho constat de impedimento occulto extra confessionem, e. g. de voto castitatis, quod vovens vel negat se fecisse, vel fatetur se ficte fecisse? *Certum est,* si certo constet parocho de impedimento, et contrahere volens petat matrimonium occulte coram duobus solis testibus, eum repellendum, etsi dicat, se ficte votum fecisse; quia ubi constat de verbis votum significantibus, praesumitur adfuisse etiam vovendi animus, contra quam praesumptionem aliquid asserenti in foro externo non creditur; Sanch. *disp.* 15. *num.* 9.

63

Difficultas est, an casu, quo impedimentum occultum est, et parocho certo cognitum, assistere is matrimonio possit, si id petat publice? Videtur debere assistere. 1. Quia peccatori occulto petenti publice Eucharistiam, quamvis recipiendo peccet mortaliter, nequit parochus eam negare, ut docet Sanct. Thom. 3. *part. quaest.* 80. *art.* 3. quem teste Sanch. *n.* 8. sequuntur omnes; quia petit jus suum, quo privari nequit, nisi ob manifestam causam, et tenetur parochus famam ejus servare illaesam; ergo eadem ratione, licet petens matrimonium cum impedimento occulto peccet, quia tamen jus suum petit, et infamari non debet, tenetur parochus matrimonio ejus assistere. 2. laborans impedimento occulto, e. g. irregularitate, si a proprio episcopo petat ordines publice, non potest repelli; *cap. ex tenore* 4. *de temp. ordin. in fin.* ibi, *quia peccatum occultum est, si promoveri voluit, eum non debes aliqua ratione prohibere.* Igitur neque parochus repellere a matrimonio potest petentem publice, si impedimentum occultum sit. 3. affectus peccato lethali, si matrimonium petat publice, licet graviter peccet contrahendo, non potest repelli a parocho; ergo nec repelli potest a ma-

36 *

trimonio, si impedimentum occultum, quod obest contractui, sit tantum impediens.

64

Sed dicendum, si parocho constet de impedimento occulto, non posse illum etiam publice matrimonio tali assistere; Sanch. *loc. cit.* *n.* 11. Ratio est, quia ubi opponitur impedimentum, non est parochi de illius veritate discutere, sed tenetur ille rem referre ad Ordinarium. *Neque obstat*, etiamsi nullus impedimentum illud opponat; tenetur enim ipse opponere coram Ordinario, sicut quilibet alius teneretur, imo a fortiori, cum ipsi incumbat ex officio impedimenta investigare, et saluti spirituali ovium suarum consulere.

65

Neque obstant argumenta opposita. *Ad* 1. negatur paritas; nam matrimonium petens cum impedimento occulto, jure impeditur contrahere: non impeditur a susceptione eucharistiae peccator occultus. *Ad* 2. episcopus eo casu petente publice ordines debet ordinare, licet ipse sciat eundem laborare impedimento occulto; quia cum ipse judex sit, nequit esse testis: cons. impedimentum omnino est improbabile: secus de parocho, qui cum judex non sit, potest testificari de impedimento; cons. deferre ad Ordinarium, qui si discussa causa, secundum allegata, et probata pronuntiet nullum adesse impedimentum, tum demum parochus assistet licite; quia munus suum obit, nec cooperatur peccato proximi. *Ad* 3. dispar est ratio in aliis peccatis; cum enim ecclesia de occultis non judicet, non potest ob illa impedire matrimonium in foro externo; potest autem ob impedimentum occultum, si illud unius testimonio probari possit, prout hic contingit; potest enim parochi testimonio probari impedimentum.

66

Dub. 2. quid dicendum, quando parochus, vel Ordinarius novit impedimentum, sed simul etiam novit impeditos obtinuisse dispensationem in illo pro foro interno conscientiae? Resp. distinguendo; nam si nullus denuntiet impedimentum coram parocho, vel Ordinario, possunt hoc casu isti dissimulare, et sic impeditus conjungere matrimonio; Henriq. *l.* 14. *de irregularitate cap. ult. n.* 1. *in comment. lit. E.* Sanchez *l.* 3. *disp.* 15. *n.* 14. Ratio est, quia quamvis ex officio teneantur investigare impedimenta, id evenit, ne impediti contrahendo delinquant, non autem delinqunt in casu praesenti. Igitur si de dispensatione obtenta constet, absque culpa matrimonio conjungi poterunt.

67

Ad si denuntiet aliquis impedimentum illud parocho, hic jam non amplius potest sponsos, quamvis per dispensationem pro foro

interno conscientiae absolutos, conjungere, sed deferre illud ad Ordinarium debet, qui si revera per allegata, et probata cognoverit impedimentum denuntiatum subesse, compellere sponsos debet, ut vel a matrimonii contractu abstineant, vel dispensationem impetrent etiam pro foro externo; Navar. *de privileg. cons.* 5. *edit.* 1. *et de judic. cons.* 4. *edit.* 2. Vega *l.* 6. *summ. cas.* 143. *ad fin.* Sanchez *D.* 15. *cit. numer.* 15. Ratio est, quia dispensatio illa limitata est pro foro interno tantum. Limitata autem causa limitatum producit effectum; *l. in agris* 16. *ff. de acquir. rer. domin.* et actus agentium non operantur ultra intentionem illorum *l. non omnis* 19. *ff. de reb. credit.*

68

Dub. 3. quomodo se gerere debeat parochus, qui impedimentum ab altero contrahentium intellexit in ipsa confessione sacramentali? Resp. Hoc casu monere quidem illum in confessione potest, et debet, ut a contractu matrimonii desistat; imo si monitionem contemnat, absolutionem negare tanquam indisposito: si tamen ille matrimonium contrahere nihilominus velit, assistentiam suam illi denegare non potest, prout sumitur ex *cap. sacerdotes* 2. *de offic. ordin.* et docent Armill. *V. confessor n.* 7. Sanch. *l.* 3. *D.* 16. *n.* 4. Coninck *D.* 25. *n.* 70. Pal. *tract.* 27. *D.* 2. *p.* 13. §. 7. *num.* 5. Vviestner *hic n.* 17. Ratio est, quia notitiae in confessione acceptae, ad actus exteriores nullus est usus, ne poenitentiae sacramentum, ad aeternam salutem divinitus institutum, fidelibus onerosum, et odiosum reddatur.

69

Addidi *in confessione;* nam ea jam finita, si monitionem omisit, etsi perperam omiserit, non tenetur confessor petere licentiam a poenitente, ut eum moneat extra confessionem de peccato, quod vult admittere; quia ut s. Thom. *in* 4. *dist.* 21. *quaest.* 3. *art.* 1. *quaest.* 1. *ad* 3. cum communi tradit, ex auditis in confessione non arctatur confessor ad aliquid faciendum, vel omittendum, aut remedium adhibendum extra illam, cum notitia ea solum sit ad forum poenitentiae. Accedit, quia multi poenitentes aegre ferrent eam licentiam peti, ac peccati confessi memoriam refricari; vellent enim peccata omnino excidisse memoriam; Sanch. *loc. cit. n.* 6.

70

Dub. 4. an denuntiationes ante matrimonii contractum omissae suppleri debeant post illius contractum ante consummationem illius? Resp. cum distinctione: vel enim remissae illae sunt, vel solum per dispensationem episcopi praetermissae. *Si primum*, suppleri non debent, cum obligatio illarum pro eo casu sit omnino per dispensationem sublata. *Si secundum*, post nuptias, ante consummationem ma-

trimonii, faciendae sunt, ut si forte impedimentum dirimens subsit, illud facilius detegatur; alioquin conjuges peccabunt mortaliter illud consummando, Sanch. *l.* 3. *de matrim.* *D.* 11. *n.* 3. Pal. *tract.* 28. *disp.* 2. *part.* 13. §. 5. *n.* 6. Zoes. *hic n.* 3. Engl. *n.* 5. Pirh. *n.* 30. et colligitur ex trid. *sess.* 24. *cap.* 1. *de reform. matr.* ubi praecepit, *denuntiationes ante matrimonii consummationem in ecclesia fieri, nisi Ordinarius ipse expedire judicaverit, ut praedictae denuntiationes remittantur*: quod praeceptum, cum materiam gravem respiciat, sub culpa mortali videtur obligare.

71

Ratio est, quia hi contrahentes tenebantur denuntiationes praemittere contractui matrimonii. Igitur cum in hoc dispensatum cum ipsis sit, tenebuntur saltem illas praemittere ejus consummationi; non praemittentes autem contractui matrimonii, seclusa dispensatione, vel causa necessaria, peccant mortaliter, etiamsi adhibeant omnem diligentiam, ut resciant, an impedimentum aliquod inter ipsos occultum sit. Ergo etiam peccabunt mortaliter, qui sine dispensatione omissas denuntiationes ante matrimonii consummationem non supplent; nam ob id violatur praeceptum.

72

Proceditque hoc, non solum, si prima vice consummetur matrimonium ante denuntiationes suppletas, sed etiam si postea saepius, quia est eadem ratio, et idem imminet fornicationis periculum, cum nondum sit adhibita diligentia a jure praescripta, ut impedimenta, quae forte latent, detegantur. Ita Guttier. *de matr. cap.* 58. *n.* 2. Pal. *tract.* 28. *D.* 2. *p.* 13. §. 5. *n.* 6. Barbosa *alleg.* 32. *n.* 3. contra Henriq. *l.* 11. *de matr. cap.* 16. *n.* 1. et alios, qui putant solum prima vice peccari mortaliter, et utuntur exemplo jejunii, quod siquis transgressus sit per secundam refectionem, non amplius contra illius praeceptum mortaliter peccatur per tertiam.

73

Quaeritur 10. quae sint poenae matrimonii clandestini ob omissas illius denuntiationes? Resp. Si denuntiationes absque dispensatione, et nulla justa causa urgente, omissae sunt, et matrimonium sine illis contractum est cum impedimento dirimente, proles ex ejusmodi matrimonio susceptae sunt illegitimae, quamvis impedimenti ignorantiam habuerit uterque contrahentium, prout statuitur *cap. fin.* §. *siquis vero hoc tit.* et ratio ibi additur, quia ita contrahentes praesumuntur habere scientiam latentis impedimenti, vel ignorantiam illius saltem affectatam, quae scientiae aequiparatur, ac proinde non bona fide contraxisse. Et hinc disparitas est cum casu, quo vel uterque, vel alteruter matrimonium cum impedimento occulto bona fide,

praemissis denunciationibus, et aliis ex praecepto ecclesiae praemittendis, contraxit; nam istorum filii, etsi matrimonium invalidum sit, legitimi sunt, licet ante dispensationem in impedimento sint procreati; *cap. ex tenore* 14. *qui fil. legit.* Ratio disparitatis est, quia ideo solum ex matrimonio putativo geniti sunt legitimi, quia saltem alter parens fuit in probabili ignorantia impedimenti, et bona fide contraxit; atqui ratio ista cessat, quando matrimonium, omissis denuntiationibus, contrahitur cum impedimento dirimente; quia contrahentium ignorantia non amplius est probabilis, cum omiserint ea, quae ad inquirendam veritatem requiruntur; ergo etc.

74

Conf. 1. ignorantia non excusat eum, qui non adhibuit debitam diligentiam inquirendo in id in quod inquirere tenebatur; talis enim ignorantia est indirecte voluntaria, ut egregie s. Thom. 1. 2. *quaest.* 6. *art.* 8. *corp. et cap.* 16. *art.* 6. quem sequuntur TT. omnes. Hoc autem fecerunt, qui contraxerunt, denuntiationibus non praemissis. Ignorantia eos excusare non debet.

Conf. 2. Si ambo parentes sciant impedimentum matrimonii, licet contrahant in facie ecclesiae, filii tamen ex iis geniti non sunt legitimi; quia cum sciant, se non posse legitime contrahere, et tamen contrahant, sunt in mala fide; atqui contrahentes, non praemissis denuntiationibus, aequiparantur scientibus, ut colligitur ex §. *si quis vero cit.* ibi *cum illi taliter contrahendo affectatores ignorantiae videantur*; ergo non minus illorum filii illegitimi erunt, si illorum matrimonium ex impedimento aliquo occulto, postea detecto, invalidum sit.

75

Dub. 1. an dicta poena matrimonii clandestini, ut proles sit illegitima, locum habeat tantum, quando nullitas matrimonii provenit ex impedimento consanguinitatis, affinitatis, aut alterius agnationis, an vero etiam, quando oritur ex alio quocunque impedimento? *Primum* affirmant Gofred. *summ. tit. qui fil. legit. num.* 11. Archidiacon. *in cap. cum in captivitate paulo post princ.* 34. *quaest.* 2. Vincent. *in cap. ex tenore* 14. *qui fin. legit.* Zabarell. *in cap. fin. hoc tit. num.* 4. Lupus *tract. de matr. p.* 2. *n.* 9. *et* 19. Pont. *de imped. matrim. cap.* 26. §. 7. *vers. secundo.* Pal. *tract.* 28. *D.* 2. *p.* 13. §. 14. *n.* 3. et videtur hoc colligi ex §. *siquis cit.* ibi, *si hujusmodi clandestina, et prohibita conjugia inire praesumpserit in gradu prohibito etc.* quae verba, cum soli matrimonio, inter personas affines, consanguineas, et alias hujusmodi conjunctas clam inito conveniant, ad matrimonia, inter personas aliunde impeditas inita, non videntur posse, aut debere extendi, quippe cum constitutio ista

poenalis sit, afficiens proles omnino innocentes, ac propterea odiosissima, et quantum potest, restringenda.

76

Sed dicendum poenam istam extendendam etiam ad matrimonia clam contracta cum impedimento quocunque, quod per denuntiationes detegi potest. Ita cum praecipui nominis interpretibus *in cap. fin. cit.* docent Sylv. *V. legitimus n.* 1. Palaeot. *de noth. et spuriis cap.* 9. *n.* 1. Covar. *de spons. p.* 2. *cap.* 6. *pr. n.* 12. Mascard. *de probat. concl.* 298. *n.* 6. Sanch. *l.* 3. *de matr. D.* 42. *n.* 4. Coninck *D.* 27. *de sacram. dub.* 9. *n.* 77. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 2. *cap.* 4. *num.* 16. Barbos. *in cap. fin. cit. n.* 13. Vvagner *in trid. sess.* 24. *cap.* 1. *ad hoc tit. V. clandestina not.* 2. Pirh. *hic hic n.* 37. Vviest. *ibid. n.* 89. Ratio est 1. quia esto, quod §. *si quis citat.* disertae solum mentio fiat affinitatis, et consanguinitatis, non obscure tamen etiam alia impedimenta constitutio illa comprehendit; nam *in princ. cap. citat.* Innocentius III. generaliter, *clandestina*, inquit, *conjugia penitus inhibemus*; et post pauca, *qui voluerit*, ait, *et potuerit, impedimentum opponat, et ipsi presbyteri nihilominus investigent, utrum aliquod impedimentum obsistat*, ut proinde mentio de impedimento gradus prohibiti videatur facta solum exempli causa, quod in eo frequentius, quam cum alio impedimento contrahi matrimonia soleant; 2. quia ratio eadem prorsus est in quocunque impedimento; nam cum quocunque impedimento parentes contrahant, si tale sit, quod per denuntiationes detegi potest, videntur esse affectatores ignorantiae, cum non adhibuerint diligentiam jure praescriptam ad inquirendum impedimentum; atqui ubi eadem omnino ratio expressa in textu militat, lex quantumcumque poenalis extendenda est ad illum casum, ex sententia communissima, et receptissima, teste Sanchez *loc. citat.* ergo etc. 3. quia privilegium legitimitatis, *cap. cum inter* 2. *et cap ex tenore* 14. *qui sil. legit.* solum conceditur illis prolibus, quae susceptae sunt a parentibus, qui cum impedimento occulto in facie ecclesiae contraxerunt; igitur a sensu contrario manebunt illegitimae, quae susceptae sunt a parentibus ex matrimonio clam, et denuntiationibus non praemissis contracto.

77

Dixi, *quod per denuntiationes detegi potest.* Secus videtur dicendum, si matrimonium tale irritum sit ob impedimentum occultum, quod per denuntiationes detegi nequit, v. g. ob defectum consensus in altero contrahentium; tunc enim, ut recte advertunt Sanch. *loc. cit. n.* 5. Laym. *n.* 6. Pirh. *n.* 37. proles, ex tali matrimonio suscepta, erit legitima, si alteruter conjux in bona fide fuit; quia tali

casu cessat ratio 6. *siquis cit.* neque enim tunc affectasse ignorantiam impedimenti dici possunt, cum omni adhibita diligentia, id scire non potuerint.

Ad argumentum sententiae oppositae patet ex dictis, quod dispositio §. *siquis cit.* impedimenta comprehendat omnia, quae per denuntiationes detegi possunt; deinde esto, illa non comprehendat, comprehendit tamen ea illius ratio; igitur juxta dicta *n. praeced.* extendi debet ad omnes casus comprehensos illa ratione, et hoc eo magis, quia *cap. cit.* dispositio favorem, et salutem animarum spectat.

78

Dub. 2. an pro illegitimis habendae sint etiam proles, susceptae ex matrimonio valido, contracto tamen, denuntiationibus non praemissis? Affirmat quidem Maur. Anton. *coron. confess. p. 2. de sacr. ord. tit. de suscipient. ordin. n.* 16. apud Sanch. *l.* 3. *de matr. D.* 42. *n.* 8. sed sine textu juris, et contra torrentem DD. quos *loc. cit.* allegat *Sanchez*, qui propterea dicti doctoris sententiam non audiendam dicit; et merito, quia poena haec *cap. fin.* §. *siquis cit.* solum imponitur, quando matrimonium, non praemissis denuntiationibus contractum, fuit invalidum ob ignoratum impedimentum. *Conf.* ex *cap. quod nobis* 2. *hoc tit.* ubi statuitur, *si matrimonia ita occulte contrahantur, quod exinde legitima probatio non appareat, et personae contrahentium haec voluerint publicare, ea ab ecclesia recipienda esse, et comprobanda, tamquam a principio in ecclesiae conspectu contracta.* Sed si a principio essent in conspectu ecclesiae contracta, filii inde nati essent legitimi; ergo etc. sed hinc majus dubium, et

79

Controversia oritur, an casu, quo matrimonium clandestinum ob ignorantiam impedimenti contractum fuit invalide, si hoc deinde publicetur, et approbetur ab ecclesia eo, quod nullum detectum sit impedimentum, filii inde nati legitimi sint favore *cap. ex tenore* 14. *qui fil. legit. Certum est*, legitimos esse, qui nati sunt post approbationem; tunc enim cessat ratio §. *siquis cit.* habent enim parentes tunc legitimam causam ignorandi impedimentum.

Difficultas solum est de filiis natis, aut genitis ante ecclesiae approbationem. Negant Rosell. *V. illegitimus n.* 4. Angel. *V. filius n.* 12. Tabien. *V. eod. quaest.* 5. *n.* 6. Fundantur. 1. quia §. *siquis cit.* generaliter traditur, filios susceptos ex matrimonio clandestino invalido ob ignoratum impedimentum esse illegitimos; sed hi revera suscepti sunt ex matrimonio clandestino invalido; ergo etc. 2. *cap. quod nobis cit.* post publicationem fingitur matrimonium tanquam

a principio in conspectu ecclesiae contractum solum casu, quo *rationabilis causa non praepedit.* Praepedit autem in casu dato causa rationabilis, nempe imedimentum postea detectum; 3. non plus tribuendum est matrimonio putatitio clandestino, quam valido in conspectu ecclesiae celebrato; sed verum matrimonium superveniens non legitimat prolem, quando parentes ejus conceptae, vel natae tempore matrimonii copulari non poterant; *cap. tanta* 6. *qui fil. legit.* ergo nec putativum clandestinum legitimabit prolem ante approbationem illius genitam, cum eo tempore non potuerint parentes contrahere ob impedimentum dirimens ab ipsis ignoratum; 4. danti operam rei illicitae error nibil prodest; *l. eum*, *qui nocentem* 18. §. *si injuria* 3. *ff. de injur.* sed contrahens clandestinae dat operam rei illicitae; ergo error impedimenti praecedens non prodest, ut filii, accedente ecclesiae approbatione, legitimentur.

80

Sed dicendum, legitimos effici filios, etiam ante approbationem ecclesiae natos, si postea tale matrimonium publicatum, et ecclesiae authoritate, tanquam validum, fuerit comprobatum, licet postea detegatur impedimentum. Ita Joan. Andr. *in cap. quod nobis cit. n.* 4. Anchar. *n.* 6. Alex. de Nevo *n.* 7. Praeposit. *n.* 4. Sylv. *V. filii quaest.* 8. §. 10. Armill. *V. filius n.* 14. Covar. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 8. §. 2. *n.* 16. *vers.* 12. Sanch. *lib.* 3. *de matrim. D.* 43. *n.* 4. Ratio est, quia ecclesiae approbatio purgat omne vitium matrimonii clandestini, et tollit praesumptionem affectatae ignorantiae, quod fuit motivum; *cap. fin.* §. *siquis cit.* igitur sicut matrimonium subsequens legitimat filios ante susceptos, ita et approbatio ecclesiae in nostro casu. *Conf.* ante detectum impedimentum post publicationem matrimonii pro legitimis habentur filii etiam ante publicationem suscepti; ergo tales manent, licet detecto deinde impedimento, conjuges separentur; nam legitimationis jus iis jam est quaesitum, et *factum legitime retractari non debet*, *licet postea casus eveniat, a quo non poterat inchoari*, ut dicitur *reg.* 73. *in* 6.

81

Neque obstant argumenta opposita. *Ad* 1. textus ille intelligendus est juxta *cap. quod nobis cit.* nisi scilicet matrimonium postea approbetur ab ecclesia; quia per eam approbationem purgatur vitium affectatae ignorantiae. *Ad* 2. conditio illa, *nisi rationabilis causa praepediat*, pertinet ad approbationem ecclesiae, ut sensus sit, matrimonium sic publicatum approbandum, nisi tempore publicationis detectum sit impedimentum; nam si tum non apparet impedimentum, approbatur matrimonium absolute, ac si a principio fuisset rite contractum. *Ad* 3. Disparitas est, quia matrimonium subsequens non

retrotrahitur ad legitimandos spurios, cum hos jus ipsum expresse excipiat; retrotrahitur autem ad legitimandos filios susceptos ante publicationem ex matrimonio clandestino approbatio ecclesiae, quod haec purget praesumptionem scientiae. *Ad* 4. Major ibi posita vera est, dum non purgatur vitium illius erroris; cons. in casu nostro non procedit.

82

Dub. 3. quaenam alia sit poena matrimonii, sine praeviis denuntiationibus contracti? Resp. Praeter hoc, quod filii ex matrimonio suscepti, detecto impedimento dirimente, habendi sint pro illegitimis, insuper accedit poena altera, dum scilicet personis, quae matrimonia, cum impedimento dirimente, etiam occulto, sine praeviis denuntiationibus contraxerunt, dispensationis super illo postea detecto obtinendae spes adimitur, ut patet ex trid. *sess.* 24. *cap.* 5. *de reform. matrim.* ubi etiam ratio datur; quia *dignus non est*, *qui ecclesiae benignitatem facile experiatur*, *cujus salubria praecepta temere contempsit.*

83

Intelligendum autem hoc est non tantum de dispensationibus, quas alii quidam inferiores pontifice ex privilegio dare in gradu prohibito post nuptias bona fide contractas possunt; nam his *cap.* 5. *cit.* potestas dispensandi in hujusmodi impedimento aperte negatur in casu, quo nuptiae celebratae sunt, temere omissis denuntiationibus; Coninck *D.* 27. *de sacram. dub.* 9. *num.* 81. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 2. *cap.* 4. *numer.* 16. *fin.* sed *cap. cit.* dispositio extendenda est etiam ad dispensationes pontificias, cujus obtinendae spes ibidem adimitur sic contrahentibus. *Neque obstat*, quod concilium non possit pontificis dispensationem interdicere ejusque potestatem ligare; quia concilium *cap. cit.* solum ostendit, ejusmodi dispensationem, praesertim si frequens sit, esse perniciosam ecclesiae: quo posito eam pontifici non interdicit concilium, sed Christus, qui pontifici potestatem dispensandi dedit non ad destructionem, sed aedificationem ecclesiae. Videatur Sanc. *l.* 3. *de matr. D.* 45. *num.* 3.

84

Ex quo sequitur, in supplicatione pro dispensatione talis impedimenti necessario exprimendam esse omissionem denuntiationum; alias dispensatio subsecuta erit subreptitia, et cons. invalida; Sanc. *n.* 3. *cit.* Vincent. de justis *de dispens. matr. lib.* 2. *cap.* 19. *num.* 117. Konig. *hic num.* 25. *fin.* Ratio est, quia eo ipso, quod concilium decernat, sic contrahentes spe dispensationis carere debere, constituit omissionem temerariam denuntiationum, et matrimonium sic contractum esse impedimentum ad dispensationem impetrandam, et cons.

tacite vult illud exprimi. Accedit, quia in decretis concilii generalis nunquam visus est pontifex dispensare, nisi specialem de hoc mentionem faciat.

85

Locum autem habet haec poena non tantum in casu, quo impedimentum, ob quod matrimonium irritum est, est consanguinitas, vel affinitas, aut alia cognatio, sed intelligendum hoc de quocumque alio impedimento dirimente, quod per denuntiationes detegi poterat, ut aliis relatis docet Sanchez *lib.* 3. *D.* 42. *numer.* 7. Layman *num.* 16. *cit. vers. altera.* Barbosa *in cap.* 5. *trid. cit. n.* 1. Pirh. *hic num.* 39. Vviestner *ibid. num.* 88. idque curiae romanae stylo receptum esse testatur Corrad. *prax. dispen. apost. l.* 8. *cap.* 3. *num.* 2. Nec immerito; quia quamvis haec poena sit, est tamen statutum in maximum animarum favorem, nempe ad vitanda matrimonia irrita, quae passim spe dispensationis contrahebantur: et hinc non restringi, sed extendi debet: imo haec non extensio, sed genuina intellectio, seu interpretatio decreti synodalis est, cum ratio quae militat contra matrimonium in gradu prohibito sine praeviis denuntiationibus initum, etiam militet de matrimonio sic inito cum quocunque impedimento dirimente.

86

Dub. 4. an poenae istae afficiant etiam illos, qui denuntiationibus non praemissis, cum tali impedimento dirimente occulto, et a se ignorato contrahunt coram parocho, et testibus? Negant Petr. de Ledesm. *de matr. quaest.* 45. *art.* 5. §. *est tamen dubium vers. secundo dicendum*, ex ratione, quia tale matrimonium est in facie ecclesiae contractum, et cons. non clandestinum; atqui poena ista tantum statuta est matrimoniis clandestinis; ergo etc.

Sed responsio patet ex dictis *hoc tit.* nam duplici modo dici matrimonium clandestinum potest, *uno*, quando id non contrahitur coram parocho, et testibus; *altero,* quo illud initur, denuntiationibus non praemissis: *primo modo* quando initum est, invalidum est de jure trid. etiamsi nullum aliud impedimentum dirimens intervenerit, ut *infra numer.* 91. dicetur; cons. poenam suam jam habet contrahens, cui trid. ut constabit *ex num.* 131. addidit arbitrariam. *Altero modo* quando initum est, valeret, si non interveniret impedimentum: si tamen impedimentum aliquod interveniat, in odium matrimonii sic contracti §. *si quis* et trid. *sess.* 24. *cap.* 5. *citt.* statutae sunt duae poenae hactenus relatae.

Et hinc ruit argumentum adversae sententiae; nam etiam matrimonium, coram parocho, et testibus celebratum, si denuntiationes

praemissae non sint, clandestinum dicitur. Igitur cum jura loquantur generaliter, etiam illud subjectum erit poenis hactenus relatis.

87

Dub. 5. quae sit poena parochi, vel alterius sacerdotis extranei si assistat matrimonio, denuntiationibus non praemissis, celebrando? Resp. *cap. fin.* §. *ult. hoc tit.* suspendi jubetur ab officio per triennium, vel graviori etiam poena plecti; si culpae qualitas postulaverit. Circa quam poenam sequentia sunt advertenda.

1. Etiamnum hodie est observanda; Sanch. *l.* 3. *D.* 48. *num.* 5. Coninck *D.* 27. *de sacram. num.* 84. Pal. *tract.* 28. *D.* 2. *p.* 13. §. 14. *numer.* 12. Barbosa *de offic. episc. alleg.* 32. *numer.* 162. Pignatell. *tom.* 4. *cons.* 147. *num.* 14. Monacell. *part.* 3. *tit.* 2. *form.* 5. *num.* 18. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de sponsal. cap.* 5. *num.* 205. quia trid. in hoc nullam statuit poenam; cons. standum est dispositione *cap. fin. cit.*

2. Ea suspensio non est latae, sed ferendae sententiae; Salzedo *in pract. can. cap.* 73. §. *suspenditur lit. B.* Sanch. *D.* 48. *cit. num.* 2. Barbosa *alleg.* 32. *citat. num.* 161. Pirh. *hic num.* 42. *not.* 1. Engl. *num.* 3. Konig. *numer.* 25. Reiffenstuel *num.* 51. et constat ex textu ibi, *suspendatur,* quod actum seu ministerium judicis in futurum exigit.

3. Ea suspensio, quia durationis tempus a jure determinatum est, ante triennii lapsum relaxari, et ab ipsa absolvi parochus non potest ab episcopo; Guttier. *cap.* 75. *num.* 22. Sanc. *D.* 52. *num.* 2. Pont. *l.* 5. *cap.* 37. *n.* 11. Pirh. *hic n.* 44. Vviestner *ibid. n.* 89.

88

4. Eamdem suspensionem incurrit parochus, etsi ipse ejusmodi matrimonio non assistat, si contrahendum non prohibeat, ut patet ex §. *fin. cit.* ibi, *si parochus tales conjunctiones prohibere noluerit*; Major. *l.* 2. *de irregul. cap.* 25. *num.* 17. *et* 18. Henriq. *l.* 11. *de matr. cap.* 5. *n.* 6. Vega *l.* 6. *summ. cas.* 112. Sanch. *D.* 48. *n.* 5.

5. Ita suspensus ab officio, redditus tamen beneficii sui adhuc potest percipere; quia §. *fin. cit.* solum exprimitur suspensio ab officio, non vero etiam a beneficio, quae cum sint distinctae, una non trahit alteram; Rodriq. *tom.* 1. *summ. edit.* 2. *cap.* 221. *n.* 4. Sanch. *D.* 51. *num.* 14. Pirh. *hic numer.* 43. qui tamen monent posse talem a judice etiam suspendi a beneficio, si culpae gravitas id exigeret.

§. II.

De matrimonio clandestino propter defectum parochi, et testium.

SUMMARIUM

89

Quaeritur 1. quo jure, an novo tantum, an vero etiam antiquo matrimonia, clam sine parocho, et testibus contracta invalida sint? *Certum est* 1. quod hujusmodi matrimonia sint irrita jure novo trident. ut patet ex trid. *sess.* 24. *cap.* 1. *de ref. matrim.* ibi, *sancta synodus — hujusmodi contractus irritos, et nullos esse decernit etc.*

Certum est 2. quod eadem matrimonia etiam jure antiquo semper fuerint ab ecclesia graviter prohibita, adeoque ex genere suo mortaliter illicita, ut patet ex *can. aliter* 1. *can. nullus* 2. *can. nostrates* 3. *can. sponsus* 5. *etc. caus.* 30. *quaest.* 5. et expresse habetur in trident. *cap. cit.* ibi, *nihilominus sancta Dei ecclesia ex justissimis causis illa* (matrimonia clandestina) *semper detestata est, atque prohibuit.*

90

Certum est 3. quod eadem matrimonia olim ante trid. fuerint vera, rata, et valida. Patet ex *cap. quod nobis* 2. *hoc tit.* ubi dicitur, si contrahentes clandestina matrimonia, ea volunt in ecclesia publicari, recipienda esse. Igitur fuerunt valida. Deciderunt hoc etiam PP. trid. *cap.* 1. *cit.* dum anathemate damnant eos, qui ausi fuerint contrarium dicere. Hinc quando *can. aliter citat.* matrimonium, sine solemnitatibus ibi praescriptis contractum est, dicitur non esse legitimum; et potius adulteria, fornicationes etc. dicendum est, quod non sint licita: quia legibus non sunt conformia: vel ut Engl. *hic n.* 10. respondet, *can. cit.* loquitur praesumptive, quod scilicet praesumatur contra matrimonium clandestinum, usque dum verum matrimonium probetur; idque arguunt verba finalia *can. cit.* ibi, *nisi voluntas propria suffragaverit, et vota succurrerint legitima.*

91

Superest igitur, ut dicamus, matrimonia ista irritata esse solum jure novo trid. Insurgunt quidem in contrarium haeretici nostri temporis, et dubitabant olim ante trid. Ruard. Tapper. *art.* 20. *lovaniensi ante* §. *professionem sacrae religionis*, et Sot. *in* 4. *dist.* 28. *quaest.* 1. *art.* 1. *ad* 1. et ratio istorum erat, quia ecclesia non po-

test facere ex sacramento non sacramentum, sed matrimonium clandestinum ante trid. fuit sacramentum; ergo ecclesia non potuit illud irritare. Sed facilis est argumenti hujus solutio, distinguendo majorem: ecclesia non potuit facere ex sacramento non sacramentum directe, h. e. mutando, vel tollendo materiam, aut formam a Christo determinatam, *conc.* indirecte, mutando aliquid sub directione, et determinatione ecclesiae relictum, *neg.* Nam Christus matrimonium elevavit ad rationem sacramenti sub ratione generali contractus legitimi, formam autem, ut legitimus ille sit, determinandam reliquit ecclesiae. Hinc illa irritando matrimonia clandestina, tantum fecit, ut contractus, qui antea legitimus fuit, jam non sit legitimus, et non amplius habeat qualitatem requisitam a Christo; Layman *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 2. *cap.* 4. *n.* 2.

92

Porro causae irritandi gravissimae erant, gravissima scilicet pericula animarum, aliaque incommoda, quae ex hujusmodi matrimoniis oriebantur; cum enim probari non potuerint fuisse inita, hinc factum fuit, ut contracta dissolverentur passim, et contraherentur nova, eaque adulterina conjugia. Quae incommoda, et pericula cum secum trahant etiam matrimonia praesumpta, immo illa revera clandestina sint, hinc eodem tridentini decreto cum clandestinis conjugiis etiam ista sublata sunt, ut adeo hodie sponsalia de futuro per copulam carnalem, etiam affectu conjugali subsecutam, et per quoscunque alios actus occultos in matrimonium non amplius transeant, nisi verus, ac mutuus consensus per verba, vel alia signa de praesenti coram parocho, et testibus exprimatur, ut docent Navar. *man. c.* 22. 28. *et c.* 25. *a n.* 144. Sanch. *l.* 3. *de matrim. D.* 40. *n.* 3. Gutier. *l.* 1. *qu.* 9. *can.* 18. *n.* 8. *teste* P. Vviestner *hic n.* 21. et ceteri uno ore, additque Guttier. *loc. cit.* ita declaratum a *s. congr. card. trid. interpp.*

93

Quaeritur 2. an matrimonia clandestina, sicut solo jure ecclesiastico sunt irritata, ita eodem tantum jure sint illicita? Jure naturali illicita esse defendit Petr. de Soto *sect.* 14. *de matr.* §. *primum.* Palatios in 4. *dist.* 28. *D.* 3. *pr.* Veracrux *p.* 1. *specul. art.* 10. *concl.* 2. Sanchez *l.* 3. *de matr. D.* 3. *n.* 8. allegans pro se S. Thom. *dist. cit. quaest. un. art.* 3. *ad* 3. in quorum proinde sententia etiam infideles, si nuptias clam contrahant, lethalis culpae reatum incurrunt. *Rationem* dant, quia matrimonia clandestina ex sua natura gravia mala secum trahunt, ceduntque in grave detrimentum ipsorum contrahentium, prolis, et reipublicae; *contrahentium* quidem; quia cum ejusmodi matrimoniorum contractus, ut dictum est, suf-

ficienter probari nequeant, ansam praebent, ut unus alterius pertaesus, malitiose transeat ad alias nuptias, et alterum etiam legitimum suum consortem in similis transitus periculum conjiciat; *prolis* autem, quippe quam maritus facile negare posset esse suam; quo fit, ut ea a parte deseratur, et male educetur; *reipublicae* denique, quia talibus conjugiis, et maxime eorum dissolutione necesse est perturbari maxime illius quietem, cum sic contingere possit, ut saepe duae, vel plures foeminae eundem praetendant suum maritum esse, et vicissim plures viri eandem foeminam pro sua uxore venditent; quae mala, cum sint gravissima, et non minora, imo majora, quam quae affert vagus concubitus, et fornicatio, videtur consequi, quod jure naturali etiam matrimonia clandestina prohibita sint, sicut ob similia mala eo jure prohibita est fornicatio, et vagus concubitus.

94

Sed dicendum, matrimonia clandestina solo jure humano, et positivo ecclesiae esse prohibita. Ita Cajet. *tom.* 1. *opuscul. tract.* 12. *de matr. quaest.* 2. Sot. *dist. cit. quaest.* 1. *art.* 2. *concl.* 1. Coninck *D.* 27. *de sacr. dub.* 1. *num.* 4. Hurtad. *de matr. D.* 5. *n* 3. Pal. *tract.* 28. *D.* 2. *p.* 13. §. 2. *num.* 1. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 2. *cap.* 4. *num.* 1. *vers. spectato*, Perez. *de matr. D.* 39. *sect.* 2. *num.* 4. *et* 5. Vallens. *hic tit.* 1. Zoes. *num.* 1. Pirh. *numer.* 2. Vviestner *num.* 28. et alii; quod etiam aperte insinuat s. Thom. *dist.* 28. *cit. art.* 2. *ad* 3. ubi non obscure docet hujusmodi matrimonia illicita esse, quia ab ecclesia sunt prohibita. *Ratione* ostenditur 1. quia si jure naturali essent illicita, illicita essent propterea, quod clandestinitas illorum contineret necessariam disconvenientiam cum natura rationali, et contrahentes ejusmodi matrimonia, aut alios exponerent proximo, vel admodum propinquo periculo peccandi. Hoc non fit; quamvis enim memorata mala ex clandestinis nuptiis consequantur, non tamen illa cum his per se, et necessario connexa sunt, quippe quae non ordinarie, sed rarius, et mere per accidens nec omnium etiam pravorum, sed paucorum dumtaxat hominum malitia, aut fragilitate ex iis oriuntur. 2. Non minus tristes et infelices exitus nascuntur ex nuptiis coactis, quae tamen jure naturae valent; quia mala illa caveri poterant providentia magistratus humani ejusmodi nuptias irritantis. Igitur cum pariter tolli mala, quae ex nuptiis clandestinis oriri possunt, nuptiarum istarum prohibitione, aut irritatione valeant, non est dicendum, quod jure naturae aut prohibitae, aut irritae sint. 3. Nullus alius etiam sponsalium contractus clandestinus jure naturali illicitus est; ergo neque nuptiae

clandestinae; nam earum contractus sequitur naturam ceterorum contractuum.

95

Ex his patet ad argumentum oppositum, et simul etiam liquet, quod infideles, seclusa lege propriorum magistratum suorum, quibus id facere prohibeantur, nullius peccati reatum incurrant, si matrimonia clandestina ineant.

96

Quaeritur 3. quinam afficiantur irritatione matrimonii clandestini ab ecclesia facta? *Certum est* 1. ea non affici paganos, et judaeos, quamvis etiam in territorio ecclesiastico habitent, et jurisdictioni temporali papae subjecti sint; quia lex irritans matrimonia clandestina est mere ecclesiastica; cons. infideles, qui per baptismum in ecclesiam nunquam ingressi sunt, non concernit; Coninck *D.* 27. *de sacram. n.* 11. Layman *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 2. *cap.* 4. *n.* 1. *vers. spectato.* Pal. *tract.* 38. *D.* 2. *p.* 13. *art.* 8. *n.* 6. Zoes. *hic num.* 25. Konig. *num.* 27. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de sponsal. cap.* 5. *numer.* 83.

97

Certum est 2. ea non affici etiam fideles, in quorum provinciis tridentinum nunquam est promulgatum, vel non receptum usu, ut olim in Gallia, aut contrario usu abrogatum, vel derogatum; Coninck *num.* 11. *cit.* Layman *num.* 7. Pal. *num.* 3. Zoes. *num.* 21. Pirh. *num.* 9. Schambog. *num.* 8. Konig. *num.* 27. Vviestner *num.* 23. Illsung. *tract.* 6. *D.* 9. *num.* 111. Vvex. *Ariadn. p.* 5. *tract.* 2. §. 4. *num.* 25. magnif. P. Schmier *loc. cit. num.* 82. Arg. *can. erit autem* 2. *dist.* 4. *cap. fin. de consuet. l. leges* 9. *C. de LL.* et decernitur in trid. *sess.* 24. *cap.* 1. *de reform. matrim. in fin.* Dixi *olim in Gallia*; licet enim in hac initio decretum istud trid. non fuerit receptum, aut publicatum, postea tamen id factum Parisiis testantur passim DD. Joan. Cabassut. *in not. concil. fin.* Andr. Mendo *epitom. vers. matrimonium n.* 45. Gogat. *exper. tract.* 9. *cas.* 18. *num.* 485. Bruno Neusset *polyanth. D.* 182. *quaest.* 2. Vvex. *n.* 25. *cit.* Adeoque etiam in hoc moderno tempore matrimonia clandestina sunt invalida.

98

Certum est 3. ad hoc, ut dictum decretum obliget in aliqua parochia, non sufficere, quod in dioecesi sit promulgatum, sed necessario requiri, ut etiam in ipsa parochia promulgatum sit, prout notant Fagnan. *in c. quod a praedecessore* 1. *n.* 143. *de schismat.* Barbosa *ad concil. trid. cap.* 1. *cit. num.* 169. Reiffenstuel *hic num.* 118. et clare desumitur ex textu trid. *cit.* ubi s. synodus decernit, *ut hujusmodi decretum in unaquaque parochia suum robur post.* 30.

dies habere incipiat a die primae publicationis, *in eadem parochia factae*, *numerandos*. Huinc mos est S. congreg. concil. quod dum in ea disceptari contingit super validate matrimonii initi in locis, ubi non constat, vel rationabiliter dubitatur, an trid. promulgatum sit in loco matrimonii, exquirat informationem, an in loco matrimonii publicatio facta fuerit, prout novissime servavit *in ratisbonens.* 9. *august.* 1704. *Excipitur*, nisi agatur de locis, in quibus publicatio ob haeresin ab initio fieri non potuit, idemque haeresis impedimentum etiamnum durat; nam hoc casu informationem super publicatione exquirere non solet, prout nec exquisivit *in passaviensi matrim.* 20. *nov.* 1706. quod in casu quaestionis matrimonium contractum fuerit Tiguri in Helvetia, ubi jam anno 1519. sedem fixit Zvvinglius haeresiarcha, et etiamnum haeresis continuat. Simili ex causa promulgatio non est inquirenda quoad Angliam, Scotiam, Hiberniam, Sveciam, Daniam, Pomeraniam, Saxoniam, Prussiam etc. quia praedicta regna, et provinciae jam ante annum 1545. quo trid. haberi caepit, defecerunt a fide catholica, et cons. obstante haeresi decretum ejus promulgari non potuit; Vvex. Ariadn. *part.* 5. *tract.* 2. §. 4. *num.* 25. In his ergo provinciis valida erunt matrimonia, non servata forma trid. contracta, nisi aliud obest. Vincent. Petr. *tom.* 4. *fol.* 78. *num.* 22.

99

Quare dicendum, decreto hoc trid. affici solos, et quoscunque fideles existentes in locis, in quibus illud publicatum, et usu receptum est. Neque ab observatione ejus excipiuntur haeretici, si in talibus locis degant, in quibus trid. promulgatum, atque receptum est; quia per baptismum intra januam ecclesiae recepti, et ejus subditi effecti sunt. Subditus autem, quamvis rebellis, utique ad leges superioris sui tenetur: Engl. *hic numer.* 20. *concl.* 5. Interim tamen, ut notat Konig. *hic num.* 4. *concl.* 2. merito praesumitur de pia matre ecclesia, quod etiam horum matrimonia sustineat propter mala maxima, ac pericula proventura ex eo, si illa essent invalida. Hinc practice probabile esse putat haereticos sine legitimo, i. e. catholico parocho valide contrahere matrimonium in loco, ubi viget publicum suae religionis exercitium, licet eadem sit communis tum haereticorum, tum catholicorum parochia, et in ea prius jam fuerit promulgatum trid. ac receptum. Favent huic opinioni Tanner. *D.* 8. *quaest.* 3. *dub.* 16. Layman. *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 2. *cap.* 4. *n.* 7. Sporer *de matr. num.* 35. et teste Konig. *loc. cit.* plerique Germaniae doctores.

100

Porro quaudo dubitatur de hujus decreti publicatione, utrum illa in aliquo loco facta sit, non est necessario probandus ipse actus pnblicationis, sed sufficienter praesumitur, si ipsum decretum in tali parochia tauquam decretum concilii aliqno jam tempore est observatum, ut resolutum referunt Fagn. *in cap. quod a praedecessore* 1. *n.* 143. *de schismat.* et Pignatell. *tom.* 4. *consult.* 79. *num.* 40. idqne luculentius elicitur ex verbis resolutionis *in constantinopolit.* 16. *dec.* 1634. ubi s. cougreg. censuit, *rituale romanum de sacramento matrimonii observatum in singulis parochiis civitatis Perae tanquam decretum concilii, seu summi pontificis Romani inducere sufficientem praesumptionem publicationis ejus decreti, ita ut in celebratione matrimoniorum pro illorum validitate servanda sit forma ab eodem s. concilio praescripta.* Apud Petram *tom.* 4. *comment fol.* 81. *num.* 35.

101

Atque ex his sequitur 1. invalidum, et nullum esse matrimonium, quod a fidelibus existentibus in loco ubi trid. promulgatum, ant usu receptum est, contrahitur praesente solo parocho, aut hoc solo abseute coram alio quocunque numero testium, etiam in loco publico, et coram tota communitate; Navar. *man. cap.* 25. *n.* 144. Guttier. *de matr. cap.* 61. *n.* 8. Sanchez *lib.* 3. *de matr. D.* 17. *n.* 7. Pirh. *n.* 7. *fin.* Vviest. *ibid. n.* 24. quia trid. praesentiam parochi, et testium indivisim exigit. Et hoc verum est, etiamsi vagi sint, aut peregrini, qui veniant ex loco, ubi trid. non est receptum, et ibi habeant domicilium, ut bene docent Petr. de Ledesm. *de matr. quest.* 45. *art.* 5. *punct.* 3. *dub. ult. vers. primum certum est*, Sanchez *lib.* 3. *D.* 18. *n.* 26. Coniuck *D.* 27. *de sacram. dub.* 1. *fin.* Barbosa *de offic. episc. alleg.* 32. *n.* 155. Palao *tract.* 28. *D.* 2. *p.* 13. §. 8. *n.* 5. Vvex. Ariadu. *p.* 5. *tract.* 2. §. 4. *n.* 29. Engl. *hic n.* 20. *concl.* 7. Schambogen *ibidem n.* 9. Pirh *n.* 10. Vviestner *n.* 37. Et ideo si haeretici venientes ex sua patria, ubi trid. non est receptum, in loco, ubi illud receptum est, et haeresis publicum exercitium non habet, veluti in Bavaria nostra, clam contrahaut, invalide coutrahunt; quia coutractus regulari debent secundum leges, et consuetudinem loci, iu quo celebrantur, et non solum cives, sed omues ibidem contrahentes forum loci illius sortiuutur; *cap. fin. de for. compet.* . in omni enim loco observanda est forma substantialis contractus, quae pro illo loco praescripta est, idque in specie deciditur etiam de contractu matrimoniali, *cap. de Francia* 1. *de sponsal.* ubi matrimonium coutractum, nou observata lege, vel consuetudine patriae,

initum tamen secundum leges loci, ubi uxor ducta est, pronuntiatur validum.

102

Sequitur 2. clam contrahentibus non patrocinari, quod bona fide ita contraxerint, quia ignorabant hanc ecclesiae legem, ut recte Guttier. *cap.*61. *de matr. a n.* 10. Sanchez *D.* 17. *n.* 10. Pont. *lib.* 5. *de matr. cap.* 6. *n.* 18. Coninck *D.* 27. *n.* 11. Pal. §.8. *n.* 7. Pirh. *hic n.* 6. Engl. *n.* 19. Schambogen *n.* 8. Vviestner *n.* 26. quia licet invincibilis ignorantia eos excuset a peccato, matrimonium tamen validum non potest reddere. *Conf.* ex regula generali, juxta quam quotiescunque constitutio exprimit, a quo tempore debeat obligare, ab illo tempore etiam afficit ignorantes, quoad nullitatem actus, licet non afficiat quoad alias poenas, ut plurimis aliis *citt.* advertit Sanchez *loc. cit.* atqui trid. irritans matrimonia clandestina, assignat tempus, a quo incipit obligare, nempe post 30. dies a die primae publicationis, in qualibet parochia factae, numerandos; ergo ab illo tempore quoad annullationem matrimonii etiam ignorantes obligat. *Neque obstat*, quod inhabilem aliquem reddere ad actum sit poena, quae invincibiliter ignorantes non afficit; dicendum enim, tunc esse poenam, quando statuitur in odium contrahentium hujusmodi inhabilitas, secus, quando ex defectu solemnitatis, et formae substantialis ad actum requisitae; tunc enim solum indicat consensum esse illegitimum.

103

Sequitur 3. non valere matrimonium, contractum sine parocho, et testibus, etiam eo tempore, quo a loco absens, aut mortuus est parochus, neque adest alius, qui vices ejusdem gerat; Palao §. 8. *citat. n.* 9. Engl. *hic n.* 19. Vviestner *n.* 26. et idem dicendum, si in articulo mortis constitutus velit contrahere matrimonium cum concubina ad legitimandas proles ex ea susceptas; Henriq. *l.* 11. *cap.* 8. *n.* 5. *et* 8. Guttier. *c.* 61. *cit. n.* 4. Coninck *D.* 27. *n.* 11. Barbosa *alleg.* 32. *n.* 53. *fin. et n.* 147. Sanchez *n.* 4. Pont. *n.* 3. Pal. *n.* 9. Zoes. *n.* 9. Schambogen *n.* 8. Pirbing *n.* 7. Vviestner *n.* 26. Ratio est, quia quando jus actum aliter, quam certo modo, fieri prohibet, apposita clausula actum aliter gestum irritante, secundum receptam doctrinam modus ille pertinet ad formam actus, quae ad unguem observanda est, et quia esse dat actui, ita necessaria est, ut sine ipsa actus esse, et subsistere nequeat; atqui clausula hujusmodi irritans additur in decreto trident. quo prohibetur aliter, quam coram parocho, et testibus matrimonium contrahi; igitur horum praesentia in locis, ubi trident. est publicatum, et viget, ad matrimonii moram

pertinet, et cons. aliter contractum est nullum; res enim sine forma sua subsistere nequit.

104

Quaeritur 4. quibus casibus ante trident. fuerit, et nunc in locis, ubi concilium illud receptum non est, sit licitum contrahere matrimonium clandestinum? Resp. Quinque ejusmodi casus enarrat Tanner. *tom.* 4. *disp.* 8. *de matrim. quaest.* 3. *dub.* 6. *n.* 111. et 1. quidem, si ita contrahentes evadere possint subitum periculum mortis. 2. si timor probabilis esset, ne adhibendo testes matrimonium malitiose impediatur. 3. si expectando testes, amitterent sponsi magnam opportunitatem matrimonium contrahendi. 4. si sine gravi damno palam non possint contrahere, ut si virgo, sub tutoris potestate constituta, merito timeat se tradendam viro pravo, vel alias indigno ab iniquo tutore. 5. si post matrimonium, semel publice contractum, sed invalide ob interveniens impedimentum, post impetratam dispensationem clam denuo contrahatur. Quorum omnium ratio est, quia hujusmodi leges affirmativae non ita stricte obligant, quin licitum sit ab eis recedere ob urgentem necessitatem, vel aliam justam causam, dummodo alia gravia incommoda vitentur.

105

Difficultas est, an in positis casibus etiam defacto, et ibi, ubi trident. promulgatum, atque receptum est, sine parocho, et testibus contrahi valide, et licite matrimonium possit? Videtur posse. 1. quia leges divinae recipiunt interpretationem ex aequo, et bono, et ex epikia; et hinc quamvis *Joan.* 1. dicatur, neminem absque baptismo salvari posse, tamen deficiente ministro, vel aquae copia, satis est baptismi votum; ergo a fortiori ita interpretari licet leges humanas, qualis est lex trident. irritans matrimonium clandestinum. 2. etsi trid. *sess.* 24. *cap.* 1. *de reformat. matrim.* jubeat matrimonio praemitti denuntiationes, tamen ubi periculum est in mora, ut *n.* 42. dictum est, denuntiationes illae omitti possunt etiam inconsulto episcopo. 3. trident. *cap.* 1. *cit.* inhaerendo vestigiis concilii lateranens. irritat matrimonia clandestina, quae olim ecclesia detestabatur; nunquam autem detestata est matrimonium clam contractum in casibus *n.* 104. positis.

106

Sed dicendum, ubi decretum concilii *cit.* viget, in nullo casuum relatorum, praeter ultimum, de quo *infra n.* 118. vel licite, vel valide contrahi posse sine parocho, et testibus. Ita Sanchez *l.* 3. *de matr. D.* 17. *n.* 4. et plurimi alii ab hoc *citt.* Ratio est, quia trid. requirens praesentiam parochi, et testium addit decretum annullans matrimonium aliter initum, cons. constituit formam matrimonii sub-

stantialem; igitur in nullo eventu, absque ea solemnitate initum, erit validum; quia ut *n.* 103. dixi, res sine forma sua non potest subsistere. *Conf.* 1. decretum trident. *citt.* contrahentes omnino reddit inhabiles ad contrahendum sine parocho, et testibus; atqui inhabilitatem materiae sacramenti nullus necessitatis casus supplere potest, ut patet in aliis sacramentis; neque enim ob defectum aquae naturalis licet baptizare in vino, aut ob defectum vini celebrari potest in aqua; ergo etc. *Conf.* 2. sicut impedimentum clandestinitatis inductum est praecepto ecclesiae, ita etiam impedimentum consanguinitatis in multis gradibus; atqui hoc non obstante, in nulla necessitate, absque dispensatione, possunt consanguinei matrimonio copulari, eo quod jure ecclesiae ad contrahendum inter se inhabiles redditi sint; ergo etc.

107

Neque contrarium probant argumenta opposita. *Ad* 1. lex mere praeceptiva, et inducens solemnitatem mere extrinsecam, recipere aliquando interpretationem ea epikia potest, non autem, quae ponit substantialem solemnitatem; et aliter contrahens facit inhabiles, prout facit in casu nostro tridentinum. *Ad* 2. denuntiationes solum pertinent ad solemnitatem matrimoniorum extrinsecam, et ideo dispar istarum est ratio. *Ad* 3. tridentinum hoc suo decreto irritat omnia matrimonia, quae quoad modum contrahendi olim fuit detestata ecclesia, licet illa aliquando ratione urgentis necessitatis essent licita; cujus licentiae causa fuit, quia tunc probibitio matrimonii clandestini erat per modum simplicis, et nudi praecepti, ac proinde gravis necessitas excusabat; nunc autem praeceptum trident. irritans formam substantialem, ut saepius dixi, ponit, cons. necessitas non excusat ab ejus observatione.

108

Quaeritur 5. utrum si incolae locorum, in quibus trid. receptum est, confluant in locum ubi illud non obligat, possint, juxta illius loci consuetudinem absque parocho, et testibus valide contrahere matrimonium? Satis convenit inter DD. 1. quod validum sit matrimonium clam contractum tali loco, si unus saltem sponsorum domicilium, vel quasi domicilium habeat in illo loco; tunc enim etiam alter sponsus privilegio sui consortis gaudet; Eugl *hic n.* 20. *concl.* 1. *et* 2. Vviest. *n.* 36. Reiffenstuel *n.* 121.

109

2. Non minus certum est, quod similiter is, qui ex loco, ubi trident. receptum est, se transfert in locum, ubi illud receptum non est, animo figendi ibidem domicilium, valide illud contrahat, etsi sine parocho, et testibus contrahat; quia in tale locum ita se con-

ferens incola, et parochianus loci illius sit, adeoque non adstringitur amplius legibus prioris domicilii; Sanch. *libr.* 3. *de matrimon.* *D.* 18. *n.* 27. Zoes. *hic n.* 23. Schambog. *n.* 9. Engl. *n.* 20. *concl.* 3. et hoc verum est quacumque intentione id faciat; quia intentio mala, aut bona actum aliquem quidem licitum, vel illicitum, non autem invalidum potest reddere, si in substantialibus defectum non patiatur; Konig *hic n.* 27. *vers. tertio.* Reiffenstuel *ibid.n.* 128.

110

Pariter conveniunt DD. eum, qui causa negotiorum, commercii, vel alio quovis fine, praeterquam ex sola intentione clam ibi contrahendi, se transfert in locum, ubi tridentinum promulgatum, vel receptum, non est, valide contrahere, etiamsi contractui illi nec parochum, nec testes adhibeat; Ledesm. *de matrimon. quaest.* 45. *art.* 5. *part.* 3. *dub. fin. concl.* 3. Sanc. *D.* 18. *cit. n.* 28. Pont. *l.* 5. *de matrim. cap.* 9. *n.* 2. Bosco *D.* 11. *de matr. sect.* 9. *concl.* 6. Vvex *ariadn. part* 5. *tract.* 2. §. 4. *n.* 29. Zoes. *n.* 22. *hic* Engl *concl.* 3. *cit.* Reiffenstuel *n.* 123. Ratio est quia peregrini non adstringuntur legibus suae patriae, quando extra eam versantur; *cap. ut animarum* 2. *de constit. in* 6. et praesertim quoad contractus, cujusmodi est matrimonium, cum in his subjiciantur legibus, et sortiantur forum locorum, in quibus versantur; *cap. fin. de for. compet. et l. si fundus* 6. *ff. de eviction. Neque obstat*, quod trident. inhabilitaverit personas ad contrahendum sine praescripta solemnitate; inhabilitatio autem personae comitatur ipsam personam, sicut umbra corpus. Nam hoc procedit duntaxat, quando persona est inhabilitata absolute, et simpliciter, atque in individuo per sententiam judicis; secus si inhabilitatio sit generalis ex lege; tunc enim sequitur naturam legis, cons. ubi lex non obligat, ibi etiam non obligat inhabilitas, et annullatio actus; Sanchez *loc. cit. n.* 30. Barbos. *de offic. episcop. alleg.* 32. *n.* 153. Pont. Engl. *loc. cit.*

111

Controversia solum est de eo, qui se confert in talem locum praecise animo matrimonium aliter, quam sacra synodus exposcit, contrahendi? Valere etiam hoc casu matrimonium clam contractum existimat Sanch. *l.* 3. *D.* 18. *n.* 28. *et* 29. Coninck *D.* 27. *de sacram.* *n.* 14. Pont. *l.* 5. *cap.* 9. *n.* 2. *et* 4. Pal. *tract.* 28. *D.* 2. *part.* 13. §. 8. *n.* 4. Aversa *de matrim. quaest.* 6. *sect.* 2. Zoes. *hic n.* 23. Pirhing. *n.* 11. Scamb. *n.* 9. quod intendunt evincere. 1. ratione *num. praecedent.* allata, quia videlicet existens extra patriam suam non amplius obligatur legibus suae patriae. 2. paritate cum ceteris contractibus; nam in aliis contractibus (nisi lex aliqua particularis obstet) potest quis proficisci ex loco domicilii sui ad alium locum cum intentio-

ne ineundi ibidem contractum, v. g. venditionis juxta formam ibi requisitam: cur non etiam possit quis se conferre alio ex intentione contrahendi matrimonium juxta formam, in eo loco ad valorem illius requisitam? 3. Si esset aliqua ratio, cur privilegio isto gaudere non posset hac intentione discendens, esset, quod videatur fraudem facere legi; atqui fraudem nullam committit, quippe qui utitur jure suo; ergo etc. 4. intentio matrimonii secundum dicta *nu.* 109. licet aliquando faciat actum illicitum, non tamen statim invalidum, ut siquis parochum corrumpat, ut se sine denuntiationibus in fraudem sponsae prioris copulet, si filiusfamilias, aut clericus bona inter vivos alienent, eo quod de his testari nequeant etc.

112

Sed his non obstantibus, dicendum, eum, qui praecise animo clam contrahendi se in talem locum trausfert, invalide contrahere. Ita contra *citt.* DD. Petr. de Ledesm. *de matr. quaest.* 45. *art.* 5. *punct.* 3. *dub. ult. concl.* 1. *et* 3. Henriq. *l.* 11. *de matrim. cap.* 3. *n.* 8. Barbos. *de offic. episc. alleg.* 32. *n.* 153. Bossius *de contract. matrim. cap.* 1. §. 29. Bosco *D.* 11. *sect.* 9. *concl.* 6. Zypaeus *l.* 4. *consult.* 6. *fin.* Cardin. de Lugo *respons. mor. l.* 1. *dub.* 36. Gobat. *exper. tract.* 9. *n.* 481. Illsung. *tract.* 6. *D.* 9. *n.* 118. Vvex. *Ariadn. part.* 5. *tract.* 2. §. 4. *n.* 29. Engl. *hic num.* 20. *vers. nihilominus.* Konig. *n.* 27. *vers. tertio prop. fin.* Vviestner *n.* 39. et ita declaratum est a *s. congr. cardd.* approbante Urbano VIII. 14. *aug.* 1627. edito brevi apostolico ad istantiam archiepiscopi coloniensis, ut adeo declaratio ista jam vim legis ecclesiae universalis habeat, teste Gobat. *loc. cit.* Aliud dicendum de vagis; nam hi, etsi sola intentione, ut clam ibi contrahant, in talem locum se conferant, valide contrahunt, modo vere vagi sint, et prius domicilium revera, et serio dimiserint; nam hos declaratio cardd. et breve apostolicum *cit.* non afficit, utpote quod loquitur de *retinentibus domicilium*; Reiffenstuel *hic n.* 129.

113

Argumenta in contrarium allata non multum urgent. *Ad* 1. negatur paritas cum casu posito *n.* 110. nam matrimonio ita contracto obest modo allegata lex ecclesiae, nulla vero lex ecclesiae obest matrimonio clam in tali loco contracto ab eo, qui negotiorum causa eo se transtulit *Ad* 2. bene additur, *nisi lex aliqua obstet*; abstat autem aliqua in casu nostro, ut modo dictum est. *Ad* 3. ejusmodi matrimonium est invalidum, nón tam ob fraudem, quam ob declarationem sic approbatam a pontifice nolente ista eludi decretum tridentini. *Ad* 4. id verum est, si nihil mutetur in substantialibus a lege requisitis.

114

Quaeritur 6. quomodo contrahere matrimonia possint, et debeant christiani apud infideles, et catholici commorantes inter haereticos? Resp. De his notanda sunt sequentia.

1. Christiani captivi, vel negotiorum aut commercii causa degentes apud turcas, vel alios infideles, in illis terris valide matrimonium contrahere possunt, non servata forma tridentini, adeoque clandestine; Sanch. *lib.* 3. *de matrim. D.* 18. *n.* 35. Coninck *D.* 27. *de sacram. n.* 13. Barbos. *de offic. episcop. alleg.* 22. *n.* 154. Zoes. *hic n.* 24. Pirhing. *n.* 12. Schambog. *num.* 10. Konig. *n.* 27. *vers. secundo* Vviestner *n.* 38. Reiffenstuel *num.* 137. quia decretum hoc tridentini non obligat, nisi in loco, et parochia, in qua fuerat promulgatum, quae conditio in talibus locis deficit. Estque perinde, sive ibi contrahentes sint permanenter, sive per modum transitus.

115

2. In civitatibus, et locis Germaniae, in quibus catholici haereticis permixti degunt, et decretum tridentini non est promulgatum, v. g. in Saxonia, valide contrahunt catholici matrimonium sine parocho, et testibus ex ratione allata *num. praeced.* Secus, si in tali loco promulgatum sit trident. ut in Hollandia, et ceteris provinciis foederatis; nam istae religionem catholicam primum deseruerunt, postquam jussu Philippi II. Hispaniarum regis per Margaritam austriacam Belgii gubernatricem tridentinum ibi est promulgatum, teste Brun. Neusser *D.* 182. *quaest.* 2. *n.* 4. Vvex *Ariadn. part.* 5. *tract.* 2. §. 4. *n.* 25. Vincent. Petr. *tom.* 4. *comment. fol.* 78. *n.* 23. Idem dicendum est de matrimoniis catholicorum Augustae, Ratisbonae etc. contractis; Reiffenstuel *hic n.* 139. Quod procedit saltem, si in talibus locis, ubi trident. olim est promulgatum, sacerdos catholicus haberi possit; nam eo casu debet hic adhiberi, alias matrimonium contractum erit invalidum. Estque hoc verum, etsi unus contrahentium sit haereticus; adhuc enim contrahi debet coram sacerdote catholico, neque valet contractum coram ministro haeretico, ut declaravit sacr. congr. *in rurcmondens. matrim.* 2. *maji* 1676. *in gedanens. matrim.* 18. *sept.* 1677. *et in una Venetiarum* 1. *Decemb.* 1696. ubi s. congreg. nullum declaravit matrimonium Amstelodami a catholicis coram ministro haeretico initum, teste Petra *loc. cit. fol.* 70. *n.* 26. et Monacell. *part.* 1. *tit.* 8. *form.* 10. *n.* 15. Dixi, *si haberi sacerdos, seu parochus catholicus possit*; nam

116

3. Si nullus adsit sacerdos catholicus, vel ignoretur, aut non sit tutus ad illam accessus, catholici in loco haeretico, ubi olim

trident. promulgatum est, valide coram praedicante, vel etiam sine illo contrahere matrimonium possunt, adhibitis tamen duobus, vel tribus testibus; nam hos requirit sacr. congreg. *in una Belgii* 27. *mart.* 1632. Laym. *lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 2. *cap.* 4. *num.* 7. Tann. *D.* 8. *cit. quaest.* 3. *dub.* 6. *n.* 132. Marant. *tribun. tom.* 3. *part.* 2. *tract.* 1. *tit.* 7. *quaest.* 10. *concl.* 5. Herinx *D.* 5. *q.* 11. *n.* 10. Diana *p.* 11. *tract.* 6. *resol.* 1. Arsdekin *de matrim. cap.* 8. §. 4. Sporer *p.* 1. *c.* 1. *sect.* 1. *nu.* 34. Bosco *D.* 11. *sect.* 9. *concl.* 5. Illsung. *tract.* 6. *D.* 9. *n.* 111. Vvex *Ariadn. p.* 5. *tract.* 2. §. 4. *n.* 27. *vers. secundo* Petra *tom.* 4. *fol.* 78. *num.* 25. *et fol.* 80 *n.* 30. Zypaeus *analys. hoc. tit. n.* 16. Pirhing. *ibid. n.* 12. Schambogen *n.* 10. Koning *n.* 27. *vers. secundo.* Reiffenstuel *num.* 132. magnif. P. Schmier *part.* 3. *de sponsal. cap.* 5. *n.* 158. Ratio est, quia in his locis, ac tali rerum statu decretum concilii trid. servari non potest, vel saltem difficulter potest, ut adeo pontifex merito censeatur tacite dispensasse hoc casu ad matrimonia sine vero pastore contrahenda, quippe qui scit ejusmodi matrimonia in talibus locis contrahi a catholicis, et non contradicit, neque irrita illa declarat. Accedit, quia merito praesumi de mente trid. potest, quod ad hujusmodi matrimonia clandestina decretum suum extendi non voluerit, ne multa gravia incommoda inde oriantur; imo quod hoc casu obligare non voluerit, patet ex *declaratione cardd.* allegata.

117

Dixi, *valide ejusmodi matrimonia contrahi coram praedicante;* non quod is authoritatem aliquam ad approbandum matrimonium, ante se contractum, habeat (nam omni jurisdictione spirituali caret) sed quia tali casu etiam sine ullo sacerdote contrahi potest. Interim tamen certum est sic contrahentem graviter peccare; quia contrahendo coram ejusmodi praedicante, quasi facto ipso agnoscit eum tanquam suum pastorem, et cons. sectam, quam ille praedicat, tanquam veram.

118

Quaeritur 7. an casu, quo matrimonium, in facie ecclesiae quidem contractum, sed invalidum ob occultum impedimentum dirimens, repetitur, impedimento sublato, iterata parochi, et testium praesentia opus sit? Satis convenit inter DD. hujus praesentiae iterationem exigi casu, quo defectus, vel impedimentum publicum, et notorium est, aut plene e. g. per duos testes legitimos probari potest: et ratio est, quia ex mente tridentini matrimonium ita contrahi debet, ut ecclesiae constet illud esse firmiter contractum, et insolubile: atqui si contractum est in facie ecclesiae quidem, sed cum defectu, vel impedimento dirimente notorio, etsi deinde eo

sublato, clam renovetur consensus; non constat ecclesiae de matrimonii illius firmitate; nam ejusmodi matrimonium ad unius etiam petitionem dissolvi potest, et testes prius adhibiti non essent testes valoris, sed nullitatis matrimonii: ergo ut rite contrahatur per renovationem consensus, iterum requiritur praesentia parochi, et testium; Henriquez *l.* 11. *de matrim. cap.* 3. *n.* 6. *et* 7. Sanch. *l.* 2. *de matrim. D.* 37. *n.* 10. *et* 11. Zoes. *hic n.* 17. Konig *ibid. n.* 27 *vers. quarto.*

119

Conversia solum est de casu, quo defectus, vel impedimentum omnino occultum, ejusque probandi periculum nullum est. Hoc etiam casu ad renovationem consensus necessariam esse praesentiam parochi, et testium, volunt Gutier. *qq. canon. l.* 1. *c.* 18. *a n.* 7. Barth. a Ledesm. *D.* 17. *de matrim. fol.* 1275. *et seqq.* Comitol. *respons. mor. l.* 11. *qq.* 120. *n.* 3. Pont. *l.* 5. *cap.* 6. *num.* 6. Barbòs. *de offic. episc. alleg.* 32. *n.* 157. *vers. verum.* Moventur 1. quia Clemens VIII. ut ipsi narrant, dispensavit, ut ejusmodi matrimonium parocho, et testibus non praesentibus, renovari posset: igitur seclusa dispensatione, opus erat in praesentia parochi, et testium iterari consensum; alias enim dispensatio fuit frustranea, quippe quae solum datur ad rem, vel actum alias sine dispensatione illicitum, vel invalidum. 2. idem colligitur ex diplomate bullae cruciatae, ubi hujus commissario datur facultas dispensandi, ut hujusmodi matrimonia denuo sine parocho, et testibus contrahantur: non opus est autem dispensatione ad id, quod etiam sine dispensatione licet, et valide fieri potest: 3. accedit ratio; quia prius matrimonium fuit nullum; ergo posterius celebrandum est, ac si nunquam antea fuisset initum, si autem numquam antea fuisset initum et celebrari deberet coram parocho, et testibus; ergo etc. 4. parochi, et testium praesentia pertinet ad formam substantialem contractus matrimonialis ita, ut sine illa actus valere non possit; atqui quando sublato impedimento, renovatur consensus, vere contrahitur matrimonium; igitur nisi tum adsint etiam parochus, et testes, renovatio haec matrimonii nulla est: 5. solemnitas illa parochi, et testium adhibita est ad legitimandum consensum prioris matrimonii tunc expressum, non autem postea exprimendum; igitur cum prior consensus ob impedimentum ea praesentia legitimari non potuerit debebit legitimari posterior, denuo adhibitis parocho, et testibus; 6. lex, propter bonum commune lata, non cessat, etiamsi finis illius cesset in casu aliquo particulari, maxime quando aliquid exigit tanquam formam actus; atqui lex trid. lata est propter bonum commune, et fundatur in periculo universali;

igitur quamdiu hoc manet, etiamsi finis ejusdem in aliquo casu particulari cesset, servanda est.

120

Sed dicendum, etsi ad tollendos scrupulos omnino consultum sit, ut quando id fieri sine inxommodo potest, adhibeantur etiam parochus, et testes, iique intersint renovationi consensus, ad matrimonii tamen valorem iteratam illam praesentiam necessariam non esse, sed sufficere, si putatitii conjuges, sublato impedimento, occulte renovent mutuum consensum sive verbis, sive affectu conjugali habendo copulam, sive alio quovis signo erga se invicem eum exprimendo. Ita Navarr. *man. cap.* 22. *n.* 70. Sanchez *l.* 2. *de matrim. D.* 37. *n.* 3. Coninck. *D.* 27. *de sacram. n.* 11. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *part.* 4. *cap.* 14. *n.* 4. Pal. *tr.* 28. *D.* 3. *part.* 7. §. 3. *num.* 2. Gonzal. *in cap.* 21. *de sponsal. n.* 5. Henriq. Mayr. *de sponsal. n.* 69. Gobat *tract.* 10. *n.* 415. Sporer *de matr. n.* 271. Sannig *de despons. impub. cap.* 1. *n.* 14. Illsung. *tr.* 6. *D.* 9. *num.* 119. Vvex. *Adriadn. p.* 5. *tr.* 2. *contr. per totam.* Vallens. *hic n.* 10. *vers. dixi* Zoes. *n.* 17. Pirh. *n.* 8. Konig. *num.* 27. *vers. quarto* Vviestner *n.* 35. et declaratum est a S. Pio V. eaque declaratione s. poenitentiariae praetorium uti consuevit, teste Navar. *loc. cit.*

121

Ostenditur ex mente tridentini; ex hujus enim mente irritatur solum illud matrimonium clandestinum, ex quo, quia quod initum esset probari non poterat, oriebantur incommoda, propter quae ecclesia matrimonia clandestina semper est detestata; atqui illud matrimonium, de quo agimus, non est tale; cum enim in facie ecclesiae sit contractum primitus, quamvis nulliter ob impedimentum occultum, jam probari potest contractum esse, et cons. incommoda illa, quae matrimonia clandestina secum trahunt, ex illo non oriuntur; ergo ex mente trid. non est clandestinum, nec irritum, ac proinde sufficit clam renovari consensum.

Proceditque hoc etiam casu, quo impedimentum illud ad forum contentiosum externum declaratum est, et quia in eo non fuit probatum, sententia pronuntiata est pro matrimonio; nam cum valor talis matrimonii constet ecclesiae, convalescere poterit novo consensu occulto, inter conjuges posito; Henriq. *l.* 11. *de matr. c.* 3. *n.* 6. Sanch. *loc. cit. n.* 12.

122

Neque contrarium probant argumenta adversae sententiae. *Ad* 1. Clemens VIII. dispensavit, ut matrimonium renovari clam possit, quia impedimentum, ob quod invalide contractum erat, occultum quidem, sed probationi obnoxium fuit; vel si hoc non velis dicere,

dic dispensationem illam factam esse ad majorem securitatem, et tranquillitatem conscientiae ; quod novum non est ; quia saepe conceduntur ejusmodi dispensationes privilegia, et facultates ob dictum finem, et ad omnem dubitationem tollendam. *Ad* 2. eadem est responsio. *Ad* 3. matrimonium prius non fuit omnino nullum ; fuit enim validum quoad praesumptionem ecclesiae ignorantis impedimentum, in cujus facie contractum est, et ita judicandum de illo non est, ac si omnino contractum non fuisset, quoad repetendam praesentiam parochi, et testium, sed tantum quoad necessitatem renovandi consensum. *Ad* 4. parochi, et testium praesentia tantum pertinet ad formam matrimonii, quod tanquam clandestinum ecclesia ante trident. est detestata ; tale autem non est matrimonium, de quo hic agimus. *Ad* 5. solemnitas parochi, et testium per se quidem solum legitimat consensum tunc praestitum ; per accidens autem legitimat etiam consensum postea occulte praestandum ; quia ex suppositione illius solemnitatis praecedentis sequens matrimonium clam ratificatum non manet omnino occultum quoad forum ecclesiae. *Ad* 6. in hoc casu ratio legis ita cessat, ut nullo modo casus iste censeri possit comprehensus in lege trident. cum absit periculum etiam generale, quod resilire volens nunquam sit audiendus, sed quando ratio legis nullo modo unquam se extendit ad casum aliquem, in illo casu lex non obligat, ut ex terminorum apprehensione notum est; Vvex. *l. cit. n.* 7.

123

Quaeritur 8. an matrimonium clam celebratum vim habeat sponsalium ? Satis convenit inter DD. vim sponsalium habere, quando matrimonium ita contractum est inter duos impuberes, vel unum impuberem, alterum puberem. Ita Navar. *man. cap.* 22. *n.* 57. Garc. *p.* 11. *de benef. c.* 8. *n.* 23. Sanch. *lib.* 1. *de matrim. D.* 21. *n.* 5. Gutier. *de matrim. c.* 2. *n.* 16. vers. *nec praedicta*, Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 1. *c.* 1. *n.* 18. Fagnan. *in c. de illis* 9. *de despons. impub. n.* 48. *et* 49. Gonzal. *in cap. fin. eod. n.* 4. Vvagnereck *in c. un. dict. tit. not.* 2. Passerin. *ibid. n.* 27. Vallens. *hic n.* 5. *fin.* Zoes. *n.* 7. et dictum est *tit. praec. n.* 63. Ratio est, quia antiquo jure matrimonia impuberum clam contracta vim sponsalium habebant; *c. un cit.* §. *idem quoque*, quae vis ipsis a trid. adempta non est. Accedit, quia per trid. ea solum matrimonia sunt irritata, quae antiquo jure censebantur vere talia esse ; atqui antiquo jure non censebantur vere matrimonia esse, quae inter duos impuberes, vel unum impuberem, alterum puberem contrahebantur ; ergo hac correctoria trid. dispositione non afficiuntur.

124

Major controversia est de casu, quo duo puberes clam matrimonium contraxerunt; nam etiam huic sponsalium vim competere, volunt Henriq. *l.* 11. *de matrim. cap.* 5. *n.* 4. Barth. a Ledesm. *de matrim. dub.* 18. *fol.* 1284. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *part.* 2. *cap.* 1. *n.* 18. Coninck *D.* 21. *dub.* 4. *concl.* 2. et alii, quorum opinionem Sanch. *l.* 1. *de matrim. D.* 20. *n.* 8. probabilem, Pal. *tract.* 28. *D.* 1. *p.* 4. *n.* 8. de rigore juris probabiliorem, Perez *D.* 8. *sect.* 4. *n.* 3. *et* 5. etiam veriorem pronuntiant. *Rationem* desumunt ex paritate cum impuberibus, quorum matrimonium, licet irritum sit, quia tamen praesumuntur velle actum valere meliori modo, quo potest, vim sponsalium habet; atqui talis voluntas etiam praesumi potest de puberibus, clam contrahentibus matrimonium; ergo et ipsorum matrimonia clandestina habebunt vim sponsalium.

125

Tenenda tamen est sententia negativa, quam etiam defendunt Sanchez *l. cit. n.* 3. Guttier. *de jurament. part.* 1. *cap.* 51. *a n.* 28. Barbos. *de offic. episc. alleg.* 32. *a n.* 143. Fagnan. *in c. de illis* 9. *de despons. impub. a n.* 52. Gonzal. *in c. fin. eod. num.* 4. Vvex *Adriadn. part.* 5. *tract.* 2. §. 4. *n.* 35. Vallens. *hic n.* 5. Zoes. *n.* 6. Konig. *n.* 28. Vviest. *n.* 31. et multi alii TT. et JCti: ipse Pal. *loc. cit. n.* 8. *fin.* fatetur eam non solum communiorem, sed etiam, spectata praxi, veriorem esse; imo Barbos. *num.* 143. *cit.* pro tali eam habet etiam in puncto juris. Accedit declaratio cardd. quae ut refert Joannes Gallemart *ad trid. sess.* 24. *cap.* 1. *de reform. matr. qui alias*, *quam praesente parocho* Vers. *matrimonium contractum*, respondit episcopo patavino, hujusmodi matrimonium in sponsalia de futuro non resolvi. *Ratio* potissima, et urgens est, quia tridentinum non solum clam contrahentes, ad sic contrahendum reddit inhabiles, sed insuper decernit hujusmodi actus absolute irritos, et nullos esse; atqui non essent absolute nulli, et irriti ejusmodi contractus matrimoniales clandestini, si haberent vim sponsalium, et obligationem matrimonii contrahendi parerent, ut recte Bonacin. *de matrimon. quaest.* 2. *part.* 8. *n.* 48.; ergo vi sui contractus hujusmodi matrimonia etiam sponsalium vim non habent. *Proceditque* hoc, etsi adjectum sit iis juramentum; cum enim contractus matrimonii clandestinus adversetur bonis moribus, et bono publico juramentum illi adjectum nullum est, per *reg. non est* 58. *in* 6. Sanch. *D.* 20. *cit. n.* 4.

126

Addidi, *vi sui contractus hujusmodi matrimonia sponsalium vim non habere*; nam triplicem vim, et effectum hujusmodi matrimonia, dictis non obstantibus habere possunt; 1. ex tali matrimo-

nio nascitur impedimentum publicae honestatis, ita, ut Titius sic contrahens cum Bertha, etiamsi copula carnalis non accesserit, contrahere matrimonium nequeat cum consanguinea Berthae; quia hoc impedimentum nascitur etiam ex matrimonio invalido ex quacumque causa, praeterquam ex defectu consensus, ut dictum est *tit.* 1. *n.* 101. et quoad clandestinitatem declaravit sacr. congreg. teste Fagnan. *in c. tuo despons. impub. n.* 24. Gonzal. *in cap.* 4. *de sponsal. n.* 5. Pont. *lib.* 7. *cap.* 35. *n.* 5. 2. Si clandestine contrahens copulam habuit, et damnum sic illatum aliter reparare nequeat, tenetur eam ducere, non ratione contractus, sed ratione injustitiae, et damni foeminae illati; Petr. de Ledesm. *man.* Rodriq. Vega apud Sanch. *l. cit. n.* 5. 3. Si contrahentes in defectum matrimonii expresse se ad sponsalia obligare intenderet, ex eo contractu nasceretur etiam obligatio sponsalitia, ut cum Petr. de Ledesm. Medina, Vega volunt Konig. *hic. n.* 28. et magnif. P. Schmier *p.* 2. *de sponsal. c.* 5. *n.* 168. cui contractui sponsalitio tridentinum non resistit, tametsi s equatur, vel connexus sit cum matrimonio nullo.

127

Ad argumentum adversae sententiae negatur paritas; nam primo matrimonium clam contractum a puberibus a trident. omnino est irritatum; a matrimonio impuberum, de quo, ut dictum est, trid. nihil disposuit, ad matrimonium puberum duci argumentum non potest. Deinde, quod matrimonium jure irritum vim sponsalium habeat, hoc ei non a natura competit, sed ex praesumptione solum juris ecclesiastici; atqui ista praesumptio solum stat pro matrimonio impuberum; §. *idem quoque citt.* non vero puberum clandestino. Denique axioma ibi adductum solum valet, quando defectus est ex parte solius causae efficientis, non autem ex parte formae; atqui in matrimonio impuberum defectus est ex parte causae efficientis, quia scilicet nondum sunt habiles; in matrimonio puberum clandestino autem ex parte formae; ergo etc.

128

Quaeritur 9. an urgente magnae necessitatis causa, praesentiam parochi, aut testium per viam dispensationis remittere possit episcopus? *Ratio dubitandi* est quia, ut communis sententia habet, quando recursus non est ad papam, et magna aliqua necessitas urget in lege ecclesiastica, etiam conciliari, et per eam introductio impedimento occulto dispensare potest episcopus; igitur simili necessitate urgente, etiam dispensare poterit in impedimento clandestinitatis. *Conf.* licet prohibitum sit omnibus sacerdotibus, ne alicui subdito sine parochi venia extremam unctionem, aut s. viaticum conferant, tamen

quando alias aliquis deberet sine his mori, ex praesumpta parochi venia licite eam quivis sacerdos confert.

129

Sed respondendum est negative cum Navarr. *man. c.* 22. *n.* 72. Segura *p.* 2. *direct. jud. c.* 15. *n.* 44. Henriq. *l.* 11. *de matrim. c.* 5. *n.* 5. Guttier. *de juram. p.* 1. *c.* 51. *n.* 23. et *de matr. c.* 61. *n.* 7. Sanchez *lib.* 3. *D.* 17. *n.* 6. Coninck *D.* 27. *de sacram. n.* 13. Pont. *l.* 5. *c.* 6. *n.* 16. Pal. *tr.* 28. *D.* 1. *part.* 13. §. 8. *n.* 9. Vviest. *hic. n.* 29. Ratio est, quia trid. *sess.* 24. *cap.* 1. *de reform. matrim.* contractui matrimoniali constituit formam cum apposita clausula, quae aliter contractum matrimonium irritat, et sponsos ad sic contrahendum reddit omnino inhabiles: quae dictio *omnino*, ut notat P. Vviestner *l. cit.* excludit omnem dispensationem, et gratiam praelati inferioris papa. *Conf.* quia memoratum concilium *c.* 1. *cit.* duo decernit, unum, ut matrimoniali contractui praemittantur denuntiationes, alterum, ut contractus ejusdem fiat coram parocho, et testibus: quoad denuntiationes addit ab episcopo in iisdem dispensari posse, quod non permittit quoad praesentiam parochi, et testium, imo hoc ipso praesumitur negasse; quia quod de duorum expressorum uno conceditur, non obscure intelligitur negatum de altero; *arg. c. nonne.* 5. *de praesumpt.* et *l. cum praeter,* 12. *pr. ff. de judic.*

Ex quo cadit ratio dubitandi, et confirmatio allata in oppositum.

130

Quaeritur 10. quae sit poena contrahentium matrimonium clandestinum ob absentiam parochi, et testium? Resp. Qui sine parocho vel ejus commissione alio sacerdote, et testibus, vel coram illo quidem, non vero coram istis, aut vicissim coram istis, non vero coram parocho, et quidem proprio matrimonium contrahere attentaverint, duplicem de jure communi incurrunt poenam.

Prima est inhabilitas ad sic contrahendum; quam poenam nonnemo DD. apud Sanchez *l.* 3. *de matrim. D.* 46. *n.* 1. intelligebat, ut sic contrahentes incurrant perpetuam inhabilitatem ad contrahendum matrimonium, propter adverbium illud *omnino*, quod significat in perpetuum, exclusa omni gratia, et dispensatione. Sed minus bene, quia per decretum illud solum redduntur inhabiles *ad sic contrahendum*, hoc est clandestine; unde si velint, possunt novo praestito consensu, et servata forma tridentini, etiam sine dispensatione contrahere denuo; Sanc. *D.* 46. *cit. num.* 2. Guttier *cap.* 61. *num.* 2. Coninck *D.* 27. *n.* 80. Pont *l.* 5. *c.* 37. *n.* 13. Barbos. *alleg.* 32. *n.* 151. Pal. *tr.* 28. *D.* 2. *part.* 13. §. 14. *n.* 9. Vallens. *hic. n.* 10. Pirhing *n.* 40. Vviest. *n.* 90.

131

Altera est poena arbitraria; nam graviter puniendi sunt arbitrio episcopi, sicut praecipit trident. *cap.* 1. *cit. vers. insuper.* Porro etsi poena haec arbitraria sit quoad quantitatem, et qualitatem, non tamen est arbitraria quoad substantiam; cum enim sacra synodus utatur verbis praeceptivis, et praeceptum hoc sit in re gravi, sequitur graviter peccare Ordinarium, qui pro delicti istius qualitate poenam debitam omittit infligere, ut notant Sanch. *l. cit. n.* 6. Perez *D.* 42. *de matr. sect.* 1. *n.* 3. Vviesl. *hic. n.* 9.

His poenis jure speciali quarundam dioccesium decreta est in sic contrahentes excommunicatio latae sententiae, et ipso matrimonii clandestini contractu incurrenda. Contra quam poenam insurgunt nonnulli dicentes, multo consultius fore, eam excommunicationem non fulminari; quia si pontifices, et concilia ea opus esse judicarent, tulissent utique. Sed immerito propterea carpuntur episcopi, cum adjuvent poenas jure communi statutas, et quotidie crescente malitia hominum, poenas augeri expediat; Sanchez *l. cit. n.* 9.

132

Quaeritur 11. quam poenam incurrat parochus assistens nuptiis, non adhibitis duobus, vel tribus testibus? Resp. Etiam iste, et quicumque alius sacerdos, ita assistens matrimonio, *vers. insuper cit.* jubetur puniri poena arbitraria ab Ordinario pro qualitate delicti. Quod etiam dicendum de testibus, qui assistunt matrimonio ab ecclesia interdicto, ei authoritatem praestando; Sanch. *l.* 3. *D.* 46. *n.* 8. Pirh. *hic n.* 40. magnif. P. Schiemer *p.* 3. *de sponsal. c.* 5. *n.* 170.

An vero talis parochus, vel sacerdos assistens matrimonium sine. duobus, vel tribus testibus incurrat suspensionem triennalem ab officio ferendae sententiae, qualem secundum dicta *n.* 86. incurrit, si assistat matrimonio, temere omissis denuntiationibus, controversum est inter DD. Affirmant Salzedo *pract. cap.* 73. §. *octavo*, Veracrux *append. ad specul. dub.* 11. *fin.* Majol. *l.* 3. *de irregul. cap.* 25. *n.* 17. Vega *l.* 6. *sum. cas.* 112. et nonnulli alii, id desumentes ex *cap. fin.* §. *ult. h. tit.* cui synodus trid. non derogat, sed vestigiis conc. later. ex quo textus ille desumptus est, se profitetur insistere.

133

Melius tamen negatur, quod suspensio haec triennalis tangant parochum, vel sacerdotem, si praemissis denuntiationibus, assistat matrimonio sine testibus. Ita Sanc. *l.* 3. *de matr. D.* 48. *n.* 4. Perez *D.* 42. *sect.* 4. *n.* 3. Pont. *l.* 5. *cap.* 37. *n.* 12. Pal. *tract.* 28. *D.* 2. *p.* 13. §. 14. *n.* 13. Pirhing *hic n.* 42. *not.* 2. Vviestner. *ibid. n.* 92. Reiffest. *n.* 115. *fin.* magnif. P. Schiemer *part.* 3. *de sponsal.*

c. 5. *n*. 272. Ratio est, quia memorata poena suspensionis triennalis, a concil. later. decreta, tantum spectat parochum assistentem matrimonio clandestino ob temere omissas denuntiationes, ut ex ejus textu liquet, et *l. cit.* observant Perez, Pontius, Vviestner. Deinde esto, etiam huic a concil. later. suspensionis poena fuisset imposita hodie tamen cessaret per poenam arbitrariam impositam a trident., quia ut *n*. 4. *cit.* observat Sanchez, quando minor poena imponitur nova lege ob idem delictum, pro quo gravior imponebatur lege antiqua, tunc cessat poena legis antiquae.

Dixi, *si praemissis denuntiationibus assistat*; nam si in tali matrimonio etiam omittantur denuntiationes, probabilius parochus, vel sacerdos assistens propterea etiam suspensionem triennalem incurret.

§. III.

De qualitate, et assistentia parochi.

SUMMARIUM

134

Quaeritur 1. qualis parochus debeat assistere matrimonio? Resp. Debet esse parochus proprius, ita quidem, ut coram parocho non suo contractum invalidum sit. Ita Navarr. *til. praes. cons.* 2. *n.* 1. *edit.* 1. Menoch. *cons.* 398. *vol.* 4. Segur. *p.* 2. *direct. judic. c.* 15. *n.* 46. Henriq. *l.* 11. *de matrim. cap.* 3. *n.* 2. Petr. de Ledesm. *de matrim. quaest.* 45. *punct.* 3. *dub.* 3. *concl.* 1. Sanch. *l.*

3. *de matrim.* *D.* 19. *n.* 2. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de sponsal.* *cap.* 5. *n.* 88. *et* 89. Sumitur ex trid.*sess.* 24. *cap.* 1. *de ref. matr.* ubi ab initio s. synodus requirit, ut matrimonium a proprio parocho prius ter publice denuntietur: deinde subjicit, quod si aliter, quam praesente parocho, vel alio sacerdote de ipsius parochi, seu Ordinarii licentia sit contractum, pro irrito habeatur. *Neque obstat*, quod hoc secundo loco non addat, *praesente proprio parocho*; nam eundem parochum requirit ad assistendum matrimonio, quem requirit ad illud denuntiandum, cum regulae loco sit, quod clausula non ita clara ex antecedentibus, et consequentibus intelligi debeat, ut notat Sanch. *l. cit. conf.* nam ille parochus ex mente tridentini assistere matrimonio debet, qui potest alii sacerdoti dare licentiam matrimonio assistendi, ut patet ex textu *cit.* atqui solus proprius parochus est, qui licentiam hanc dare potest; alius enim jurisdictionem non habet in contrahentes.

135

Quaeritur 2. quinam hic veniant nomine parochi, ut matrimonio possint assistere? Resp. Hoc nomine hic veniunt quicumque, qui in ecclesiis parochialibus praesunt, et earum administrationem actualem sive ex institutione, sive ex commissione habent: neque refert, an illam exerceant immediate, ut ipsi curati talium ecclesiarum, an vero mediate, ut episcopi, et qui jurisdictionem qua episcopalem in territorium, in quo parochiae tales constitutae sunt, habent. Atque hinc

136

1. Assistere matrimonio possunt non tantum parochi proprie tales, sed etiam rectores ecclesiarum parochialium, plebani, et vicarii tam perpetui, quam temporales: non tamen adjutores, vel cooperatores, ab his praesentibus pro libitu assumpti; nam hi ut assistere matrimoniis possint, indigent commissione parochi, vel alterius, a quo assumpti sunt, et pro quo assistere matrimonio debent: item nec ii, qui assumuntur ab iis, qui potestatem delegatam assistendi matrimoniis sine facultate subdelegandi habent, ut recte advertit P. Vviest. *hic n.* 41.

137

2. Assistere matrimonium dioecesanorum suorum potest episcopus, et sede vacante capitulum cathedrale, quippe quod episcopo suo succedit in omni jurisdictione ordinaria episcopi: item utriusque vicarius generalis; quia et ipse est Ordinarius et in eodem tribunali cum episcopo ordinariam jurisdictionem exercet; Sanchez *l.* 3. *D.* 28. *n.* 18. Ubi vero ecclesia parochialis quoad clerum, et populum exempta est a jurisdictione episcopi, assistere ibi matrimonio

potest abbas, vel praelatus illius exemptus, quia est Ordinarius illius ecclesiae, et jurisdictionem quasi episcopalem habet; Henriq. *l.* 11. *de matr. c.* 3. *n.* 4. Petr. de Ledesm. *de matr. quaest.* 45. *art.* 5. *punct.* 3. *paulo ante dub.* 4. *concl.* 3. Sanchez *l. cit. n.* 6.

138

3. Potest archiepiscopus in sua dioecesi, quin et in sua provincia, sed in hac tum solum, quando actu eandem visitat, aut quando, nolente suffraganeo aliquos conjungere, causa per appellationem ad eum devolvitur; nam extra hos casus nequit assistere matrimoniis subditorum suffraganei, cum non sit eorum Ordinarius, nisi in casibus expressis, et aliis singularibus; *c. pastoralis* 11. *pr. de offic. ordin.*

4. Legatus sedis apostolicae in provincia, ad quam est destinatus; quia est Ordinarius in illa, ut expresse habetur *cap. legatos* 3. *de offic. legat. in* 6. et hinc possunt omnia, quae episcopus in sua dioecesi potest. Igitur sicut episcopus in sua dioecesi interesse potest, potest diocesanorum suorum matrimoniis, ita et legatus in sua provincia.

139

5. S. R. E. cardinales respectu subditorum ecclesiae sui quisque tituli; quia in his juridictionem quasi episcopalem habent; *c. his quae* 11. *de major. et et obed.* Azor. *p.* 1. *l.* 3. *c.* 45. *qu.* 2. Sanch. *l.* 3. *de matrim. D.* 28. *n.* 7.

6 Summus pontifex; nam hic tanquam Ordinarius ordinariorum assistere potest matrimoniis omnium fidelium.

Ratio generalis de his omnibus est, quia omnes isti cumulativam cum parochis sibi subjectis potestatem habent: sicque ut parochi ipsis subjecti, ita et ipsi assistere matrimoniis subditorum suorum poterunt.

140

Quaeritur. 3. an casu, quo sponsus, et sponsa sunt ex diversis parochiis, illorum matrimonia assistere debeat utriusque parochus? Videtur requiri proprium utriusque parochum, ex argumento, quo usi sumus *n.* 134. nam ille parochus assistere matrimonio debet, qui matrimonium denuntiare debet; atqui secundum dicta *n.* 13. quando sponsi sunt ex diversis parochiis, matrimonium denuntiari debet ab utriusque parocho; ergo etc. *Conf.* Ille parochus assistere matrimonia debet, qui sacramenta ministrare contrahentibus potest. Atqui non uterque parochus utrique potest ministrare sacramenta, praesertim parochus sponsae respectu sponsi, utpote qui non domicilium uxoris, sed potius haec domicilium mariti sui sequitur; ergo etc.

141

Sed dicendum, sufficere, si matrimonio assistat parochus proprius alterutrius, sponsi scilicet, vel sponsae, in cujus parochia nuptiae celebrantur; et sic si in parochia sponsi contrahatur matrimonium, sufficit, si assistat illi parochus sponsi, si in parochia sponsae, parochus sponsae. Ita Navarr. *man. cap.*25. *in fin.* Comitol. *respons. mor. l.* 1. *quaest.* 131. *num.* 2. Guttier. *de matrim. cap.* 62. *n.* 4. Sanch. *lib.* 3. *de matrim. D.* 19. *n.* 4. Coninck *D.* 27. *de sacram. n.* 19. Pont. *l.* 5. *c.* 16. *n.* 2. Barbos. *de offic. episc. alleg.*32 *n.* 65. Palao *tract.* 28. *D.* 2. *part.* 3. §. 9. *n.* 1. Laym. *lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 2. *cap.* 4. *n.* 3. Bosco *de matrim. D.* 11. *sect.* 9. *concl.* 13. *n.* 469. Zypaeus *l.* 4. *consult.* 5. *n.* 13. Vallens. *hic n.* 7. Engl. *n.* 12. Pirh. *n.* 13. Konig. *n.* 8. *et* 12. Vviestn. *n.*40. Reiffenstuel *n.* 55. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de sponsal. c.* 5. *n.* 91. et teste Sanch. et Bosco *l. citt.* declaratum est a *s. congr.*

142

Ratio est, quia quoad contractum matrimonialem parochus proprius unius est etiam parochus proprius alterius contrahentis; cum enim matrimonium sit unus contractus, unumque et individuum sacramentum, ita, ut ab uno sine altero iniri nequeat, cons. qui constitutus est ad matrimonialiter conjungendum unum conjugem, etiam constitutus est ad matrimonialiter conjungendum alterum per necessariam connexionem. *Conf.* Quia generaliter loquendo illi, cui ad actum aliquem potestas concessa est, concessa quoque censentur ea, sine quibus potestas illa explicari, et actus expediri non potest; *cap. praeterea* 5. *de offic. deleg. et l. cum jurisdictio* 2. *ff. de jurisdict. omn. judic.* atqui ut conjungat parochus matrimonialiter Titium parochianum suum Cajae, quae est alienae parochiae, necessarium est, ut conjungat vicissim Cajam Titio; igitur dum concessum ipsi est conjungere matrimonialiter Titium Cajae, etiam concessum eidem est, ut Cajam conjungat Titio.

143

Ad rationem dubitandi diversa est ratio in denuntiationibus; nam hae instituuntur, ut acquiratur notitia, num sponsus, vel sponsa non laborent impedimento aliquo: quae notitia non sufficienter acquiretur, si illae fierent in una solum parochia, cum ibi forte alter sponsorum ignotus sit. *Ad Conf.* Negatur paritas: nam in ordine ad perceptionem sacramentorum parochus sponsae non fit parochus sponsi, cum ibi vinculi conjugalis nexus per accidens sese habeat; at verò quantum ad matrimonium parochus unius fit parochus utriusque, ratione connexionis, quod matrimonium nonnisi inter duos possit consistere.

144

Quaeritur 4. an matrimonio necessario assistere debeat parochus domicilii, vel quasi domicilii sponsorum, an vero sufficiat, ut sit parochus originis tantum? Videtur sufficere, si sit parochus originis, ex paritate cum ordinibus; nam isti recipi possunt non minus ab episcopo originis, quam ab episcopo domicilii habitationis; *cap. cum nullus* 3. *de temp. ordinand. in* 6. igitur etiam coram parocho originis matrimonia iniri poterunt. *Conf.* Quia domicilium originis firmius est quovis alio domicilio, etiam habitationis; hoc enim amittitur, domicilium originis autem, tanquam naturale, nunquam, sed cum ipso habitationis domicilio retinetur; *l. senatores* 11. *C. de senator.* igitur si coram parocho domicilii habitationis contrahi matrimonium potest, etiam contrahi poterit coram parocho originis; cons. sicut quando quis duo domicilia habet, liberum ipsi est, coram cujus domicilii parocho velit contrahere, ita etiam ipsi liberum erit, an velit contrahere coram parocho originis, an vero domicilii habitationis.

145

Sed dicendum, coram solo parocho domicilii habitationis valide contrahi matrimonium, non vero etiam coram parocho originis tantum. Ita Sanch. *l.* 3. *de matrim. D.* 23. *num.* 7. Guttier. *de matrim. c.* 62. *num.* 29. Perez *D.*40. *sect.* 2. *num.* 1. Gonzal. *in cap. fin. h. tit. n.* 8. Bosco *de matrim. D.* 11. *sect.* 9. *concl.* 11. *num.* 388. Bobat. *exper. tract.* 9. *num.* 486. Illsung *tract.* 6. *D.* 9. *num.* 115. Vviestner *hic n.* 43. Reiffenstuel *ibid. n.* 55. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de sponsal. cap.* 5. *n.* 92. Ratio est 1. quia tridentinum *sess.* 24. *cap.* 1. *de reform. matrim. vers. qui aliter*, exigit assistentiam parochi propri; atqui parochi proprii nomine in dubio venit solus parochus domicilii habitationis, non vero originis, ut *in cap. statutum* 11. §. *cum vero de rescript. in* 6. notat gloss. *V. unam dietam.* Franc. *ibid. n.* 12. Ancharan. *n.* 4. *vers. quaerit.* Tiraquell. *de retract. linag.* §. 9. *gloss.* 2. *n.* 21. et alii apud Sanch. *loc. cit.* ergo etc. 2. reliqua sacramenta, praeter ordines, ministrantur a solo superiore habitationis; nam haec sola fidelem aliquem constituit parochianum alicujus; ergo etiam matrimonio assistere debet solus parochus habitationis. 3. Solus ille assistere valide matrimonio conjugum potest, cui ab istis jus parochiale debetur. Atqui portio canonica, quae jus parochiale est, et ratione administrationis sacramentorum solvitur, debetur non originis, sed habitationis parocho, ut in *c. cum qui* 20. §. *cum ab eo de sepult. in* 6. notat Dom. *not.*2. et Franc. *ibidem n.* 1. ergo etc.

146

Neque obstat ratio dubitandi allata; nam quando *cap. nullus cit.* originis episcopus intelligitur nomine superioris, non asseritur generaliter, sed in hoc casu, sive respectu ordinationis tantum, non vero aliorum sacramentorum. *Ad Conf.* ut Socin. *in cap. fin. de jur. comp.* Menoch. *l.* 6. *praesumpt.* 42. *n.*5. Gaill. *l.* 2. *obs.*36. *n.*5. Vviest. *hic n.* 43. *in fin.* monent, domicilium originis solum retinetur quoad munera, et honores, non etiam quoad jurisdictionem: atqui hinc cum assistentia parochi in matrimoniis sit aliquis quasi actus jurisdictionis, vel potius jurisdictioni ipsius per se connexus, parochus originis tantum non habet potestatem assistendi matrimoniis eorum, qui non simul domicilium, vel quasi domicilium in parochia ejusdem habent.

147

Quaeritur 5. quanti temporis habitatio in aliquo loco requiratur, ut coram ejus parocho nuptiae valide celebrentur? Resp. cum distinctione; vel enim nuptias celebraturus in talem locum discessit animo figendi ibidem domicilium, et in eo stabiliter permanendi, vel animo ad proprium domicilium redeundi.

Si primum, quaecumque, etiam brevissima habitatio in hujusmodi loco sufficit; quia tali animo transiens, ipso facto, quo domicilio priori relicto, transit ad talem locum tali animo, domicilium ibi acquirit, et parochianus ejusdem efficitur; *arg. l. domicilium* 20. *ff. ad municipal.* gloss. *ibid. V. facto.* Sanch. *l.* 3. *de matr. D.* 23. *n.* 14. Guttier. *de matrim. cap.* 63. *n.*13. Coninck *de Sacram. D.* 27. *dub.* 2. *n.* 18. Barbos. *de offic episc. alleg.* 32. *n.* 64. Vviest. *hic n.* 44. Reiffenstuel *ibid. n.* 60.

148

Si secundum, iterum videndum, quo fine ad locum ejusmodi transeat; nam si eo accessit solum recreationis causa, ad paucos dies, et brevi rediturus, certum est habitationem illam, seu moram non sufficere, ut matrimonium coram parocho loci illius contrahere possit; quia talis habitatio non constituit aliquem parochianum illius loci; *arg. cap. is qui* 3. *princ. de sepultur. in* 6. Sanch *D.* 23. *cit. n.* 9. Bonacin. *de matrim. quaest.* 2. *part.* 8. *num.* 5. *vers. tertio*, Barbos. *alleg. cit. n.* 66. Vviestner *hic num.* 44. *fin.* Reiffenst. *n.* 61. aliique adducti per Rotam *in mutinens. matrim.* 27. *febr.* 1737. *coram decano.* Idem dicendum, siquis se in villam, vel pagum transferat ruris colendi, aut fructuum colligendorum causa; et ita teste Riccio *dec.* 244. a Rota saepius declaratum fuisse dicit Bonacin. *l. cit.* addita ratione; quia non dicitur ibi proprie commorari, et habitare; *per leg. prater ait* 1. §. *habitare* 9. *ff. de his*

qui effud. Quare necessaria est habitatio aliqua diuturnior, vel saltem animus diutius manendi in tali loco.

149

Dubium est, an sufficiat habitatio quidem per tempus notabile, sed animo ad proprium domicilium redeundi, ut solent, qui studiorum causa in academiis versantur, aut in civitatibus, oppidis, pagis etc. famulatus, negotiationis, aut periculi ex bello, lue epidemica etc. in stabilis habitationis suae domicilio grassante, imminentis causa ad talem locum se recipiunt? Henriq. *l.* 11. *de matrim. cap.* 3. *n.* 3. Rodriq. *tom.* 1. *summ. edit.* 2. *c.* 219. *n.* 6. Segura *p.* 2. *direct. jud. c.* 15. *n.* 48. Petr. de Ledesm. *de matrim. quaest.* 45. *art.* 5. *punct.* 3. *post dub.* 4. §. *dico* 3. et alii apud Sanch. *D.* 23. *cit. n.* 11. negant, quod isti coram parocho loci, in quo temporaneam hujusmodi habitationem habent matrimonium valide inire possunt. *Ducuntur* 1. textu *cap. is qui cit.* ubi pontifex non tam morae tempus, quam retentionem domicilii, et animum ad hoc redeundi ponderat in ordine ad effectum, ut aliquis fiat, vel maneat parochianus alicujus loci, et jus sepulturae habeat. Idem autem videtur dicendum in nostro casu: 2. qui ad villam recreationis, aut ruris colendi causa se transfert, non efficitur parochianus villae. Ab hoc autem non videtur differre is, qui ad locum aliquem se transfert studiorum, aut famulatus gratia; nam in utroque casu concurrit habitatio in parochia aliena, retento priori domicilio; ergo etc. 3. si habitans in loco aliquo causa negotii ibi expediendi efficeretur parochianus illius loci, dicendum esset, quod haberet duplicem parochiam habitationis. Hoc autem manifeste videtur falsum esse; nam ad hoc requiritur, ut in utraque parochia aequaliter habitetur; ergo etc.

150

Sed verius hi, qui ex ejusmodi causis versantur in aliquo loco, modo ibi versentur animo habitandi ibidem per majorem anni partem, coram parocho illius loci matrimonium valide inire possunt. Ita Sanch. *l.* 3. *D.* 23. *n.* 12. Guttier. *cap.* 63. *n.* 13. Pal. *tr.* 28. *D.* 2. *part.* 13. §. 10. *n.* 9. Gonzal. *in c. fin. hoc tit. n.* 2. Pirh. *hic n.* 19. *in fin.* Engl. *num.* 12. Konig *num.* 13. Vviestner *n.* 45. Reiffenstuel *n.* 61. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de sponsal. c.* 5. *n.* 97. et teste Gonzal. *l. cit.* decisum est a *sacr. congreg. card. trid. interpp.* Ratio est, quia per ejusmodi habitationem acquirunt in eo loco quasi domicilium, ita, ut in eo valeant conveniri; *l. haeres absens* 19. §. *proinde* 2. *fin. ff. de judic. et l. sciens* 2. *C. ubi de crim. ag. oport.* atqui quasi domicilium sufficit ad constituendum aliquem parochianum loci; *cap. fin. de paroch.* et sacramenta, ordine excepto, ibi percipienda, ut recte advertunt Innocent. *in c. omnis* 12.

de poenit. et remiss. Anton. de Butrio *ibid. n.* 38. Joan. Adr. *n.* 13. Ancharan *n.* 9.; ergo sufficiet etiam ad contrahendum matrimonium, quod etiam hodierna praxis demonstrat.

151

Neque contrarium probant argumenta *n.* 149. allata. *Ad* 1. in *c. is qui cit.* sermo est de habitatione ex causa recreationis, et culturae ruris, quam habitationem *supra num.* 148. fassus sum non sufficere ad constituendum aliquem parochianum alicujus loci. *Ad* 2. negatur paritas; quia habitatio recreationis, vel ruris colendi gratia non solet esse longioris temporis, ut adeo dispositio juris ab hac ad casum habitationis productae per majorem, aut notabilem anni partem extendi non debeat. *Ad* 3. respondet Sanchez *loc. cit. numer.* 19. pro eo tempore, quo studiosus aut famulus extra domicilium suum degit studiorum, aut famulatus causa, illum non esse parochianum parochiae domicilii, vel si responsio ista displicet, dic in utrolibet loco posse contrahere matrimonium; quia in uno domicilium verum, in altero quasi domicilium habet. Quod additur, ad hoc, ut aliquis acquirat duplex domicilium, requiri, ut aequaliter in utraque parochia habitet, intelligendum est de duplici domicilio vero.

152

Quaeritur 6. an qui habet duplicem parochiam habitationis possit matrimonium inire valide coram utrolibet? Satis convenit inter DD. posse inire matrimonium coram parocho utrolibet, si, et quandiu in parochia illius habitat. Ita plurimis aliis *citt.* Sanch. *l.* 3. *D.* 24. *n.* 2. et ratio est, quia utraque ipsius parochia est, prout constat ex *c. cum quis* 2. *de sepul. in* 6. et ab utroque parocho percipere sacramento potest, ut adeo nulla sit ratio, quare compellatur coram uno illorum contrahere: modo habitatio in utraque parochia aequalis sit; hoc enim requirit *c. cum quis cit.* ibi *cum ab eo, qui duo habet domicilia, se collocans aequaliter in utroque:* quod tamen intelligendum non mathematice, sed moraliter, ita, ut aequali fere tempore in parochia utraque habitet, ut si in hieme habitet in una, aestate in altera; Sanch. *l. cit. n.* 3.

153

Difficultas est, an possit hic indifferenter coram alterutro parocho matrimonium inire, vel sacramenta percipere? Paludanus, Gabriel, Rosella, Angelus, Tabiena, et communis DD. apud Sanch. *loc. cit. n.* 4. asserunt tantum posse sacramenta administrare eum parochum, cujus parochiam tunc illa suscepturus inhabitat, ut hieme parochum parochiae hiemalis, ubi tunc habitat, et contra aestate parochum parochiae aestivalis.

154

Sed quamvis peccat, ut recipiat sacramenta, et matrimonium contrahat coram eo parocho, cujus parochiam tunc inhabitat, probabilius tamen est, indifferenter utrumque parochum assistere matrimonio illius, et ministrare ipsi sacramenta posse. Ita Navarr. *can. placuit. n.* 78. *de poenit. dist.* 6. Henriq. *lib.* 6. *de poenit. cap.* 7. *n.* 2. Sanch. *l. cit. n.* 5. Ratio est, quia talis eo tempore duplex domicilium habet; ergo eodem tempore utriusque parochi parochianus manet: si autem parochianus est utriusque, uterque ipsi ministrare sacramenta, et assistere matrimonio ejusdem potest. *Conf.* juxta *cap. cum. quis cit.* si is, qui duo domicilia habuit, sepulturam extra illa eligit in loco tertio, portio canonica inter utramque domicilii parochiam dividi debet, nec tota cedit parochiae habitationis tempore mortis. Ergo signum est, quod jura parochialia competant etiam alteri parocho respectu illius, qui duplex domicilium habet, licet actu in parochia illius non habitet. Inter haec jura parochialia autem est etiam potestas assistendi matrimonio; ergo etc.

155

Circa principes tamen speciale est, quod licet censeantur cives omnium urbium, et omnium pagorum sui principatus, non tamen valide ducunt conjugem in quovis ejusmodi loco, sed solum coram illo, qui est parochus palatii, in quo ordinarie resident; Card. de Lugo *resp. mar. l.* 1. *dub.* 37. Honig *hic. n.* 13.

156

Quaeritur 7. utrum parochus matrimonio parochiani sui assistere possit intra fines suae tantum parochiae, an etiam intra fines parochiae alienae? Navarr. *tit. de sponsal. cons.* 52. *edit.* 1. *et tit. de despons. impub. cons.* 4. *et* 14. *n.* 3. *et seqq. edit.* 2. Lud. Lopez *part.* 1. *instit. cap.* 86. §. *praeterea.* Pont. *l.* 5. *de matrimon. cap.* 6. *n.* 4. existimant id solum permissum esse parocho intra fines suae parochiae, et propterea dicunt, extra illam contractum coram eo matrimonium esse irritum, et ratione, quod parochi jurisdictio ultra suae ecclesiae fines se non extendat; *arg. c. fin. de constit. in* 6. *conf.* quia si extra fines suae parochiae assistere matrimonio parochianorum suorum posset, posset etiam extra illam benedictionem impertiri sponsis. Non potest autem ibi benedicere nuptias absque facultate parochi illius loci; ergo etc.

157

Sed his non obstantibus, dicendum, quod parochus matrimoniis parochianorum suorum assistere saltem valide possit extra parochiam suam. Ita Hurtad. *de matrim. D.* 5. *num.* 22. Sanch. *l.* 3. *D.* 19. *n.* 11. *et* 14. Gutier. *de matrim. c.* 62. *n.* 5. Perez *de matrim.*

D. 40. *sect.* 7. *n.* 7. Coniuck *D.* 27. *de sacr. n.* 22. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 2. *cap.* 4. *num.* 3. *vers. id porro*. Pal. *tract.* 28. *D.* 2. *p.* 13. §. 9. *n.* 3. Bosco *de matrim. D.* 11. *sect.* 9. *concl.* 13. *a num.* 482. Barbos. *de offic. episc. alleg. n.* 95. Zypaeus *l.* 4. *cons.* 5. *n.* 2. Fagnan. *in c.* 2. *hoc tit. n.* 33. Vvex. *Ariad. part.* 5. *tract.* 2. §. 4. *n.* 31. Zoes. *hic n.* 16. Honor. *n.* 7. Engl. *n.* 14. Pirhing *n.* 22. *et* 23. Schambog. *n.* 11. Konig. *n.* 12. Vvicst. *n.* 47. Reiffenstuel *n.* 57. et 63. magnif. P. Schmier *par.* 3. *de sponsal. c.* 5. *n.* 129. Proceditque hoc non tantum si contrahatur matrimonium coram ipso in parochia alterius sponsi sibi non subditi, sed etiam, si in neutrius parochia, vel etiam dioecesi. *Ratio est*, quia praesentiam parochi proprii, sive sponsi sive sponsae, sacra synodus tridentina exigit sine mentione loci, in quo matrimonium initur. *Conf.* Quia parochus proprius etiam extra parochiam, vel dioecesim suam potest parochianorum suorum confessiones audire; ergo et illorum matrimoniis assistere.

158

Dixi autem, *saltem valide*; nam utrum licite sic assistat absque licentia Ordinarii, vel parochi loci, dubium est. Affirmant segura *part.* 2. *direct. jud. cap.* 15. *n.* 49. Sanch. *l.* 3. *D.* 19. *n.* 18. Guttier. *c.* 62. *de matrim. n.* 6. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *part.* 2. *cap.* 4. *n.* 3. *vers. id porro*. Pal. *tract.* 28. *D.* 2. *part.* 13. §. 6. *n.* 5. Scambog. *n.* 11. *hic*. Reiffenstuel *ibidem n.* 65. *et seqq.* saltem si scandalum cesset. Negant Henriq. *l.* 11. *cap.* 3. *num.* 2. Rodriq. *tom.* 1. *summ. cap.* 219. *n.* 7. Coninck *D.* 27. *de sacr. dub.* 2. *n.* 29. Pont. *lib.* 5. *cap.* 16. *n.* 11. Barbos. *alleg.* 32. *n.* 97. Placet via media cum Pirhing *hic n.* 16. cum quo dico peccare illum, et propterea puniri posse, si solemniter, et publice assistat matrimonio in aliena parochia, sine licentia parochi illius loci; quia involat in alienum officium publicum in re gravi, quod confirmatur authoritate *S. Pii V. et S. congr.* qua teste Tanner. *D.* 8. *quaest.* 3. *dub.* 6. *n.* 116. declaratum est, non licere alterius loci parocho nuptiis assistere, quam ubi ista celebrantur, quod saltem de benedictione nuptiarum certum est, ut explicat Illsung *tr.* 6. 8. 9. *n.* 115.

159

Ad argumentum adversariorum praesentia ista, seu assistentia non est actus jurisdictionis contentiosae, sed vel jurisdictionis voluntariae tantum, quae extra proprium territorium exerceri potest, *l. omnes* 2. *ff. de offic. procons.* vel potius testis qualificati, qui cum duobus, vel tribus aliis testibus de matrimonio inito authenticum testimonium perhibere, et certam fidem ecclesiae possit facere, ut

probe observat Perez *de matrim. D.* 40. *sect.* 2. *n.* 7. *Neque obstat*, quod ad hanc assistentiam requiratur cognitio de statu et conditione personarum contrahentium; nam praeterquam, quod cognitio illa ab assistentia separari, et antecedenter in parochia propria fieri possit, cognitio illa non est propric jurisdictionalis, et publica, sed privata, nec parochus statuere potest aliquid, sed episcopo referre omnia debet. *Ad Cons.* nihil refert, quod extra parochiae suae fines parochianorum suorum nuptias parochus non possit benedicere; nam ut Pal. *n.* 5. *cit.* advertit, assistentia parochi benedictioni nuptiali necessario conjuncta non est.

168

Quaeritur 8. qualis parochus possit, et debeat assistere matrimonio vagorum, sive eorum, qui verum, aut quasi domicilium nuspiam habent, sed hinc inde vagantur, vel domicilio, quod habuerunt, deserto aliud quaerunt, aut ad certum locum animo ibi domicilium constituendi proficiscuntur?

Certum est 1. matrimoniis istorum nullum parochorum posse assistere licite, nisi facta prius diligenti inquisitione de ipsorum statu, et habilitate ad contrahendum matrimonium, et obtenta Ordinarii dioecesani sui licentia eis assistendi, prout praecipit Trident. *sess.* 24. *cap.* 7. *de reform. matrim.* propter periculum, ne uxoribus, quas forte alibi habent, temere relictis, in loco ubi modo sunt, aliam ducant, vel etiam plures, ea vivente. Quae ratio etiam militat in peregrinis, et alienigenis, qui alibi fixum domicilium habent, et contrahere volunt in loco, ubi ignoti sunt: quare cum his eadem observanda, quae cum vagis, advertit Sanch. *l.* 3. *de matrim. D.* 25. *n.* 8. Zoes. *hic n.* 11. Pirhing *ibid n.* 19. Hinc ad cautelam ab eisdem exigi solet juramentum, quod nullo impedimento canonico laborent, nec alio matrimonio ligati sint; Engl. *hic n.* 13. Scambog. *n.* 14. Reiffenstuel *n.* 14.

161

Certum est 2. etsi parochus hoc decretum concilii non observet, sed absque praevia cognitione de statu eorum vagos, aut forenses ignotos conjungat matrimonio, quamvis graviter peccet (quia violat tridentini praeceptum in re gravissima, et valde necessaria) matrimonium ipso jure subsistere: quia tridentinum diligentem inquisitionem, reique ad Ordinarium delationem praecipit sine clausula irritante actum. Atqui matrimonia non intelliguntur irritata per simplicem prohibitionem, vel praeceptum, nisi addatur clausula irritans, ut recte cum aliis advertit Sanch. *l.* 3. *D.* 32. *n.* 2. *conf.* quia non aliter a trident. petuntur denuntiationes matrimonii, quibus tamen omissis, valet matrimonium; ergo etiam valebit in hoc

nostro casu. Ita Henriq. *lib.* 11. *de matrimon. cap.* 3. *n.* 3. Sanch. *D.* 25. *cit. n.* 17. Guttier. *cap.* 62. *n.* 14. *et cap.* 67. *n.* 2. Barbos. *de offic. episc. alleg.* 31. *n.* 74. Zypaeus *lib.* 4. *cons.* 7. *n.* 2. Zoes. *n.* 11. *hic.*

162

Dubium est, an vagorum matrimoniis assistere tantum possit parochus loci, in quo versantur, an vero quivis alius parochus, quem ipsi elegerint? Secundum affirmant Sanch. *D.* 25. *cit. n.* 11. ex ratione, quod prius vagorum parochus sit quilibet parochus, quem ipsi elegerint. Atque hinc juxta istam doctrinam vagus hic Ingolstadii matrimonium contrahere posse non solum coram parocho ingolstadiensi sed etiam coram alio quocumque, si illum vocare velit huc Ingolstadium. Haec sententia teste Pirhing. *hic n.* 13. et P. Vviestner *ibid. n.* 50. probabilis est.

163

Probabilius tamen est, eorum matrimoniis interesse debere eum parochum, in cujus parochiam pro tempore, quo contrahunt, versantur, ut recte Dicastill. *de matrim. D.* 3. *dub.* 15. *n.* 132. Coniuck *D.* 26. *de sacram. dub.* 2. *n.* 20. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 2. *cap.* 4. *n.* 3. Palao *tract.* 28. *D.* 2. *part.* 13. §. 10. *n.* 11. Vallens. *hic n.* 12. Zoes. *n.* 11. Pirhing. *n.* 19. Scambog *n.* 14. Vviestner *n.* 50. Reiffenstuel *n.* 88. Ratio est, quia probabilius est, quod vagi non a quolibet parocho sacramenta possiut suscipere, sed solum a parocho loci, in quo pro tempore versantur.

Ad rationem allatam a Sanchez dicendum, quod vagorum parochus proprius sit quilibet parochus tantum pro tempore, quo in ejus porochia morantur: igitur probabilius ab hoc solo conjungi possunt.

164

Non autem refert 1. an uterque sponsorum sit vagus, an alter dumtaxat; quia parochus unius est etiam parochus alterius in ordine ad matrimonium, ob individuam contractus matrimonialis naturam; Sanch. *l. cit. n.* 14. Guttier. *cap.* 65. *n.* 8. Reiffenstuel *hic n.* 89. magnif. P. Schmier *part.* 3. *de sponsal. cap.* 5. *n.* 104. et dictum est *supra n.* 142. *procedit* 2. etsi a loci episcopo vagabundis proprius confessor assignatus sit; quia per hoc non tollitur, quod eorum adhuc parochus sit is, qui loci parochus est, in quo actu versantur; Sanch. *l. cit. n.* 12. *Procedit* 3. etiam de iis, qui actu reliquerent vetus domicilium, et transeunt ad locum, ubi domicilium novum constituere intendunt; antequam enim locum destinatum attingant, similes censentur vagabundis; utpote domicilium actu non habentes, per textum *l. ejus qui* 27. §. *Celsus* 2. *ff. ad municipal.*

165

Quaeritur 9. qualis parochus assistere possit matrimoniis militum? Resp. distinguendo: vel enim isti proprium curionem, sive capellanum castrensem habent, vel non habent. *Si hoc secundum*, vagis annumerantur; cons. in ordine ad sacramenta percipienda, et contractum matrimonii parochus eorum proprius erit ipse loci parochus, in quo pro tempore existunt; Less. *in auctar. V. matrimonium n.* 26. Gobat. *exper. tract.* 9. 496. Reiffenstuel *hic n.* 94. *Proceditque* hoc non solum, quando in expeditionibus, et castris sub papilionibus degunt, sed etiam, quando sunt in hibernis, imo et in praesidiis, modo his non stabiliter, aut per majorem anni partem addicti sint, sed e nutu ducis, eos ad exercitum, expeditionem, vel aliud praesidium evocantis, pendeant. Observanda tamen circa istos erit cautela relata *n.* 160. ut prius de statu illorum a parocho fiat diligens inquisitio, et non conjungantur, nisi licentia ad hoc impetrata ab Ordinario; alias illicite conjungentur; P. Vviest. *hic n.* 52.

166

Si primum, videndum est, an curio, vel sacellanus ille castrensis pro cura amimarum, et administratione sacramentorum a sede apostolica, vel ab Ordinario, in cujus dioecesi existunt, specialiter approbatus, et expositus sit, an vero non. *Si hoc posterius*, hujusmodi capellani castrenses nec in castris, nec in praesidiis valide assistere matrimoniis possunt, prout saepius decisum est a *sacr. congregat.* praesertim *in mediolan. matrimon.* 11. *novembr.* 1677. *in una belgii matrimoniorum* 29. *maii* 1683. et novissime 29. *januar.* 1707. ad interrogationem reverendissimi Ordinarii frisingensis, cujus tenorem refert P. Reiffenstuel *hic n.* 96.

167

Si prius, poterit hic eisdem administrare sacramenta, et matrimoniis illorum assistere juxta tenorem facultatis sibi concessae a sede apostoliica, vel ab Ordinario dioecesis, in qua pro tempore milites existunt, ita, ut si facultatem assistendi matrimoniis, et sacramenta ministrandi ipsis habeat dumtaxat, dum sunt in castris, non possit ea facultate uti, dum matrimonium contrahunt in hibernis, vel dum sunt in praesidiis. Si vero facultas ipsi data sonet etiam pro praesidiis, facultatem illam ejusmodi curio habebit solum cumulative cum parocho loci, non privative ad istum, ut respondit s. congreg. *in cit. Belgi*, et confirmavit edito decreto generali 6. *mart.* 1604. apud Petram *tom.* 2. *comm. fol.* 355. *n.* 16. *et fol. seq. n.* 18.

168

Quod si talis capellanus potestatem hanc accepit ab episcopo, et exercitum duci contigerit in locum alterius dioecesis, ibi non am-

plius vi facultatis sibi concessae poterit assistere matrimoniis, sed etiam de novo pro dioecesi, in qua defacto existit, petere debet ab Ordinario loci; quia licentia illa extra dioecesim concedentis se non extendit; Reiffenstuel *hic numer.* 99. *et* 101. Durante bello proxime praeterito, ut notat P. Vviestner *hic numer.* 52. in exercitibus caesareanis superior castrensis a legato sedis apostolicae ad sacram caesaream majestatem commissam sibi habebat curam animarum, et administrationem omnium sacramentorum, exceptis confirmatione, et ordine, cum amplissimis praerogativis, et facultateeas communicandi legionum curionibus, et capellanis tam saecularibus, quam regularibus: et hic isti, si eam facultatem sibi a superiore suo communicatam accepissent, ut alia sacramenta administrare, ita etiam nuptiis militum suorum assistere, easque benedicere tam in stativis, quam in expeditionibus, etiamsi ductus exercitus in aliam dioecesim esset, indubitato poterant.

169

Quaeritur 10. an parochus assistens matrimoniis subditorum suorum debeat esse sacerdos? Affirmant Navarr. *cons.* 1. *de offic. ordin. edit.* 1. *et cons.* 10. *h. tit. edit.* 2. Rodriq. *tom.* 5. *summ. cap.* 219. *n.* 7. Petr. de Ledesm. *de matrim. q.* 45. *art.* 5. *punct.* 3. *dub.* 11. juxta quos invalide, vel saltem illicite assistit conjugiis, qui tantum subdiaconus, vel diaconus est, licet parochus sit. Fundatur 1. textu trident. *sess.* 24. *cap.* 1. *de reform. matrim.* ibi » *Qui aliter, quam praesente parocho vel alio sacerdote etc.* »; nam dictio *alius* cum sit relativa, et repetitiva similium, personam similem in qualitate denotat secundum Tusch. *practic. V. dictio concl.* 245. ergo sicut in eo, qui de parochi, vel Ordinarii licentia parochianorum non suorum matrimonio assistit, ordo sacerdotalis a trident. requiritur, ita requiretur etiam in ipso parocho. 2. antiquo jure *can. aliter* 1. *et seqq. caus.* 30. *q.* 5. in nuptiis adhiberi sacerdos debuit. Atqui credendum non est, quod tridentinum ab illo jure diverterit, praesertim cum nulla sit ratio sacerdotium exigendi potius in alio delegato, quam in ipso parocho delegante. 3. Ex praescripto trident. *c.* 1. *cit.* assistens matrimonio proferre debet verba, *ego vos conjungo in nomine patris etc.* quae verba videntur competere soli sacerdoti, cum sint quasi benedictio.

170

Sed dicendum, quod parochus, etsi sacerdos non sit, assistere conjugiis, valide, et licite possit, quamvis alii, quam Sacerdoti, assistendi licentiam dare nequeat. Ita Henriq. *l.* 11. *de matrim. cap.* 3. *n.* 5. Sanch. *l.* 3. *de matrim. D*, 20. *n.* 3. Guttier. *c.*62 *n.* 16. Coninck *D.* 28. *de sacr. n.* 21. Pont. *l.* 5. *c.* 17. *n.* 1. *et*

4. Barb. *de offic. episc. alleg.* 32. *n.* 105. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 2. *c.* 4. *n.* 4. Pal. *tr.* 28. *D.* 2. *p.* 18. §. 10. *n.* 2. Bosco *de matrim. D.* 11. *sect.* 9. *concl.* 8. Gonzal. *in c. fin. h. tit. n.* 8. Illsung. *tr.* 6. *D.* 9. *n.* 116. Vvex *Ariadn. p.* 5. *tr.* 2. §. 4. *n.* 30. Monacell. *p.* 2. *tit.* 16. *form.* 2. *n.* 34. Vallens. *hic n.* 9. Zoes. *n.* 13. Pirh. *n.* 17. Schambog. *n.* 11. *fin.* Konig. *n.* 16. Vviest *n.* 53. Reiffens. *n.* 70. magnif. P. Schemier *p.* 3. *de sponsal. c.* 5. *num.* 114. et teste Monacel. *l. cit.* s. congreg. concil. in abulens. 1539. *l.* 7. *decis. fol.* 193. Ratio est 1. quia trident. assentiam parochi exigit, non facta mentione ordinis sacerdotalis; atqui etiam, qui sacerdos non est, parochus esse potest; *cap. licet* 14. *de elect. in* 6. ergo etc. 2. parochus non sacerdos exercere omnia potest, quae a potestate ordinis non dependent; atqui assistentia matrimonii non dependet, neque est actus ordinis sacerdotalis; ergo etc. 3. assistentia parochi praeter duos, vel tres alios testes per trident. tantum requiritur, ut ob dignitatem parochialem tanto major fides eidem adhibeatur de matrimonio inter sponsos contracto; atqui haec dignitas non deficit in parocho non sacerdote; ergo etc.

171

Addidi, *quod parochus licentiam assistendi matrimonio nulli alteri, nisi sacerdoti communicare possit:* cujus ratio est, quia tridentinum *l. cit.* dicit, *vel alio sacerdote*; quo nomine intelligitur verus sacerdos; verba autem secundum communem acceptionem, et usum verborum accipienda sunt; ergo etc. Navar. *cons.* 44. *de sponsal. edit.* 1. *et cons.* 6. *h. tit. edit.* 2. Henriq. *l.* 11. *de matr. c.* 3. *n.* 5. Petr. de Ledesm. *de matrim. q.* 45. *art.* 5. *punct.* 3. *dub.* 4. Rodriq. *tom.* 1. *summ. edit.* 2. *c.* 219. *n.* 12. Vega *l.* 6. *sum. cas.* 122. Sanchez *l.* 3. *D.* 20. *n.* 10.

172

Neque contrarium probant argumenta *n.* 169. allata. *Ad* 1. sensus verborum illorum est, quod matrimonium contrahi debeat coram parocho, vel alio quodam potestatem habente ab Ordinario, vel parocho, dummodo sacerdos sit. *Neque obstat* particula *alius*; quia haec non semper qualitatem similem denotat, ut patet ex illo, *ducebantur autem et alii duo nequam cum eo.* Luc. 23. quando autem sit similium repetitiva, desumi debet ex proposita materia, et in praesenti quaestione ex qualitate praesentiae parochialis, quae cum non sit actus ordinis, plus non requireretur, quam ut, qui assistit matrimonio, sit parochus, vel ex ejus commissione alius sacerdos. *Ad* 2. ibi non decernitur, ut parochus assistens matrimonio sit sacerdos, sed tantum dicitur, ut solemniter benedicens nuptias sit sacerdos. In delegato ordo sacerdotalis requiritur ideo, ut quod digni-

tatis deficit in non parocho, per dignitatem sacerdotalem suppleatur. *Ad* 3. ut recte notat Sanch. *l. cit. n.* 4. non apparet, cur verba illa non etiam proferri possint a parocho non sacerdote.

173

Quaeritur 11. an matrimonio valide assistat parochus excommunicatus? *Certum est*, quod eidem valide assistat, si sit excommunicatus toleratus, et non vitandus; *argum. capit. ad probandum* 24. *de sent. et re judic.* et probat ratio; quia cum excommunicato tolerato permittitur communicatio fidelibus, quatenus haec in favorem, et commodum ipsorum cedit.

Major difficultas est, si sit excommunicatus non toleratus, et vitandus. Invalidam ejus assistentiam esse affirmat Avil. *de censur. D.* 3. *dub.* 1. *concl.* 5. et videtur hoc etiam probare ratio. 1. quia assistentia matrimonialis est actus jurisdictionis voluntariae, utpote cum ad sui valorem requirat praesentiam parochi, tanquam persone publicae; atqui excommunicatus nequit amplius exercere actum jurisdictionis etiam voluntariae, cum excommunicatus etiam hac privetur; *cap. un. ne sed. vacant. in* 6. 2. quia posito etiam, quod non referatur inter actus jurisdictionis, saltem referri debet inter actus officii parochiatis; nam illis assistit qua parochus, ejusque praesentiae defectus ne mille quidem testibus suppleri potest; atqui actus ab excommunicato vitando gesti ratione officii, et potestatis publicae ipso jure irriti sunt; nam ob hanc solam causam non subsistunt actus electionis, collationis, institutionis a censurato gesti; ergo etc. 3. quia parochus saltem matrimonio assistit, tanquam testis eorum qualificatus, sed testimonium excommunicati vitandi non est idoneum; *capit. veniens* 38. *in fin. de test. et attest. capit. decernimus* 8. *et cap. licet* 13. *de sent. excomm. in* 6. ergo etc.

174

Sed adhuc dicendum, matrimonium coram parocho excommunicato, etiam non tolerato, contractum ipso jure subsistere. Ita Navar. *cons.* 4. *hoc tit. fin.* Suar. *de censur. C.* 11. *sect.* 2. *n.* 2. Sanchez. *l.* 3. *de matrim. d.* 21. *numer.* 4. Gutier. *de matrim. cap.* 62. *num.* 23. Perez *D.* 40. *sect.* 4. *a num.* 3. Pont. *l.* 5. *cap.* 17. *n.* 6. Pal. *tract.* 28. *D.* 2. *p.* 13. §. 10. *n.* 6. Barbos. *de offic. episc. alleg.* 32. *n.* 90. Fagnan. *in cap. ad abolendam de haeret. n.* 38. *et in cap. quod a praedecessore de schismat. n.* 81. Gonzal. *in c. fin. h. tit. n.* 8. Bosco *D.* 11. *sect.* 9. *concl.* 9. Clericat. *decis.* 35. *n.* 4. Zoes. *hic n.* 15. Engl. *n.* 14. Pirhing. *n.* 18. Schambog. *num.* 13. Konig. *n.* 16. Vviest. *n.* 54. Reiffensluel *n.* 78. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de spons. c.* 5. *n.* 120. et affert pro hac Fagnan. *l. cit.* declarationem cardd. *Ratio est*, quia trid. *sess.* 24. *c.* 1. §. *qui alter*, de

reform. matr. ad contractum matrimonialem praecise exposcit, ut celebretur coram proprio parocho, et duobus, vel tribus testibus praesentibus; atqui parochus excommunicatus non desinit esse parochus; quia excommunicatio ipsum nec titulo, nec proprietate, nec possessione parochiae privat; ergo etc. imo non solum assistentia, sed ipsa quoque benedictio nuptialis, ab ita excommunicato data sponsis, jure valida est, ut cum communi docent Suar. *l. c. sect.* 3. *n.* 9. Perez *sect. cit. n.* 7. Vviest. *l. cit.* quia generaliter actus ordinis sacerdotalis, et episcopalis, qui jurisdictionis actum non involvunt, exercentur valide ab excommunicato vitando.

175

Argumenta in contrarium allata intentum non probant. *Ad* 1. assistentia matrimonialis actus jurisdictionis non est: quod inde constat, quia assistentia parochi etiam inviti, et contrariam intentionem habentis valet, ut dicetur *infra n.* 238. nullus autem actus jurisdictionis fieri potest ab omnino invito, aut habente intentionem contrariam; actus enim agentium non operantur ultra intentionem illorum; *l. non omnis* 19. *ff. de reb. credit. Ad* 2. Excommunicatio non inficit actus omnes ex officio, et potestate publica gestos, sed eos tantum de quibus id jure expressum est. Atqui de essentia matrimoniali hoc jure expressum non invenitur. *Ad* 3. in causis matrimoniorum ad probandum eorum contractum recipiuntur testes etiam infames, et alias minus habiles. Igitur multo magis ad illorum contractum, cum, ut dixi, etiam praesentia involuntaria illorum sufficiat.

176

Quaeritur 12. an matrimonio valide assistat parochus, cui propter imperitiam, vel in criminis poenam sacramentorum administratio generaliter, vel specialiter assistentia matrimonialis ab episcopo interdicta est? *Satis convenit* inter DD. valide assistere, si sacramentorum administratio ipsi interdicta sit *generaliter*. At quando assistentia matrimonii tali parocho interdicta est *specialiter*, nonnulli cum magnif. P. Schmier *part.* 3. *de sponsal. c.* 5. *n.* 103. putant assistere invalide; quia interdictum tale videtur, actum officii, interdicto contrarium, non tantum illicitum, sed etiam invalidum facere; *arg. c. cum inter* 16. *de elect.*

177

Sed licet ita assistendo parochus graviter delinquat in casu utroque, dicendum tamen etiam sic prohibitum assistere valide. Ita Henriq. *l.* 11. *de matrim. c.* 3. *n.* 4. Sanch. *l.* 3. *de matr. D.* 21. *n.* 11. Gutier. *de matr. c.* 62. *n.* 25. Perez *D.* 40. *sect.* 4. *n.* 6. Coninck *D.* 27. *n.* 27. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 2. *cap.* 4. *n.* 5.

Barbos. *de offic. episc. alleg.* 32. *n.* 93. Fagnan. *in c. litterae de matrim. contr. interd. eccl. n.* 5. *et seq.* Pal. *tr.* 28. *D.* 2. *p.* 13. §. 10. *n.* 7. Bosco *D.* 11. *sect.* 9. *concl.* 9. *a n.* 335. Zypaeus *l.* 4. *cons.* 5. *num.* 6. Gonzal. *in cap. fin. h. tit. n.* 8. Engl. *hic. n.* 14. Vviestner *n.* 55. Reiffenstuel *n.* 62. et teste Sanch. *l. cit.* Rota *in novissimis tom.* 1. *decis.* 429. *et* 770. Ratio est, quia inhibitione illa non obstante, vere parochus est, et titulum beneficii parochialis retinet.

178

Imo matrimoniis parochianorum suorum valide assistit parochus, quamvis amiserit beneficium, vel quia intra annum non est promotus ad sacerdotium, juxta *cap. licet.* 14. *de elect. in* 6. vel quia aliud beneficium incompatibile accepit, juxta *cap. de multa* 28. *de praebend.* licet enim ipso jure privatus sit, nondum tamen est possessione spoliatus, et interim praesumitur habere justam causam retinendi; *capit. licet* 28. *de praebend. in* 6. Filliuc. *tom.* 1. *tract.* 10. *part.* 1. *c.* 6. *n.* 207. Sanch. *D.* 22. *n.* 62. Pignatell. *tom.* 8. *consult.* 34. *n.* 7. ubi testantur ita censuisse *s. cong. concil.* 12. *mart.* 1653.

179

Neque contrarium probatur ex *cap. cum inter. citat.* nam ibi electio pronuntiatur invalida, quia facta est a suspenso; non ita suspensus censeri debet, cui vel generaliter administratio sacramentorum, vel specialiter assistentia matrimonialis est interdicta. Ratio disparitatis est, quia jure cautum est, quod suspensio privet voce activa, et passiva in capitulo; non ita privat officio prohibitio praedicta episcopi, cum juxta notam juris maximam multa prohibita sint, quae tamen acta valent.

180

Quaeritur 13. an validum sit matrimonium, quod celebratum est coram parocho solum existimato, quia v. gr. parochiale beneficium ipsi invalide collatum est, vel si collatum est valide, illo ob occultum v. g. haeresis crimen ipso jure, et facto excidit? Respond. valide assistere, saltem si titulum coloratum habet, et retinet, modo communiter, et vulgo credatur, et existimetur esse verus parochus; quia ob communem errorem, et publicum bonum jus supplet defectum tituli; *arg. l. Barbarius* 3. *ff. de offic. praetor.* Sanch. *l.* 3. *de matrim. D.* 21. *n.* 62. Gutier. *cap.* 62. *n.* 16. *et* 27. Perez *D.* 40. *sect.* 5. *n.* 3. Coninck *D.* 27. *n.* 26. Pal. *tr.* 28. *D.* 2. *p.* 13. §. 10. *n.* 10. Barbos. *de offic. episc. alleg.* 32. *n.* 94. *et seqq.* Pont. *l.* 5. *c.* 19. Zypaeus *l.* 4. *resp.* 5. *n.* 1. Bosco *D.* 11. *sect.* 9. *concl.* 10. Illsung *tr.* 6. *D.* 9. *n.* 116. Gonzal. *in cap.*

fin. h. tit. n. 8. Zoes. *hic.* 14. *n.* 14. Pirh. *n.* 18. Schambog. *n.* 13. *fin.* Vviestn. *n.* 56. Reiffenstuel *n.* 75. Proceditque hoc, etsi defectus tituli ab ipso parocho existimato, et ab ipsis etiam contrahentibus cognoscatur, modo communi errore existimetur esse verus parochus, ut *arg. l. nam. ad ea* 5. *ff. de LL.* notant Sanch. Gutier. Perez. Palao, *et alii supra.*

181

An vero validum sit etiam matrimonium, cui assistit parochus destitutus etiam titulo colorato, quaestio fieri potest. Negat cum aliis Sanch. *D. cit. n.* 61. quia juxta doctrinam, quam *eadem disput. n.* 49. posuit, ut acta parochi existimati valeant, non satis est communis error, sed necessarius est titulus collatus a legitimo superiore, quamvis invalide. Sed alii cum Dian. *part.* 3. *tract.* 4. *resol* 122. Pont. *l.* 5. *cap.* 20. *n.* 3. Bosco *l. cit. n.* 372. Vviest. *n.* 56. *cit.* putant etiam hoc casu validum matrimonium esse, ex ratione, quia utilitas publica, cujus intuitu legitimae potestatis defectus suppletur, non minus urget casu, quo parochus putativus titulo colorato caret, quam quo illum habet, quia beneficium parochiale collatum ipsi est ab eo, qui illud conferre poterat.

§. IV.

De commissione assistentiae matrimonialis.

SUMMARIUM

182

Quaeritur 1. an, et a quo committi alii extraneo sacerdoti potestas matrimoniis assistendi possit? *Certum est*, quod possit committi; ita enim expresse trident. *sess.* 25. *capitul.* 1. *vers. qui aliter de reform. matrim.* Dare autem illam licentiam potest non tantum parochus contrahentium, sed etiam hujus Ordinarius: quo nomine hic venit 1. episcopus proprius dioecesis, et hujus vicarius generalis, respectu dioecesanorum suorum. 2. Legati sedis apostolicae respectu subditorum suae provinciae. 3. S. R. E. cardinales respectu subditorum ecclesiae sui quisque tituli. 4. Capitulum cathedrale, sede episcopali vacante, et hujus vicarius generalis. 5. Abbates, et

alii praelati non subjecti episcopo, et in certi territorii populum obtinentes jurisdictionem quasi episcopalem. *Ratio est*, quia hi omnes assistere matrimoniis subditorum suorum possunt, etiam cumulative cum parochis sibi subjectis, ut dictum est *n.* 135. *et seqq.* igitur etiam licentiam dare alteri ad iis assistendum.

183

An vero parochus etiam excommunicatus, suspensus, aut interdictus hujusmodi licentiam dare possit, cum aliis in controversiam trahit Coninck *D.* 27. *de sacram. dub.* 2. *num.* 25. et Layman *l.* 5. *tract.* 10. *part.* 2. *capit.* 4. *n.* 5. *vers. credo*; quia putant concessionem istam licentiae esse actum jurisdictionis voluntariae, quae excommunicato etiam ipsa adempta est, et propterea docent, ita excommunicatum nec licite, nec valide dare licentiam assistendi posse alteri.

184

Sed melius affirmativam defendunt Henriq. *lib.* 11. *cap.* 3. *n.* 5. Sanch. *l.* 3. *D.* 21. *n.* 7. Guttier. *de matrim. cap.* 62. *n.* 24. *vers. nihilominus*. Pal. *tractat.* 28. *D.* 2. *part.* 13. §. 10. *num.* 8. Barbos. *de offic. episcop. alleg.* 32. *n.* 110. Gonzal. *in cap. fin. num.* 9. Pirhing. *hic n.* 18. Scambog. *n.* 13. Ratio est, quia quod quis facere per seipsum potest, hoc etiam facere per alium potest; ergo cum secundum dicta *n.* 174. assistere valide matrimonio possit parochus excommunicatus etiam non toleratus, poterit ille etiam licentiam assistendi dare alteri; neque enim magis est actus jurisdictionis alium loco sui constituere ad assistendum matrimonio, quam ipsa assistentia matrimonialis, cum utrumque ad parochum spectet, non qua jurisdictionem habet, sed in quantum est testis legitimus matrimonii, habens facultatem sibi substituendi alium.

185

Atque hinc cadit argumentum adversae sententiae; frustra enim concessio haec actus jurisdictionis dicitur. Infert quidem assertionem suam Coninck ex eo, quia per ejusmodi licentiam sacerdos extraneus, qui alioquin esset inhabilis ad assistendum matrimonio, fit idoneus ad actus valorem. Sed hoc argumentum nimium probat; probat enim, quod etiam constitutio procuratoris actus jurisdictionis sit, cum etiam per ipsam is, qui sine hac inhabilis est ad tractanda mea negotia, habilis ad ea tractanda fiat.

186

Quaeritur 2. cui parochus, vel Ordinarius licentiam assistendi matrimonio dare possit? *Videtur*, quod dare eam possit etiam diacono: 1. quia sacerdos assistens matrimonio non est ipsius minister, sed ipsi contrahentes; igitur assistentia illius non est actus ordinis,

ac proinde committi alteri etiam non sacerdoti poterit: 2. si tantum committi licentia sacerdoti posset, id maxime probaretur ex trident. *sess.* 24. *cap.* 1. *de reform. matrim.* ibi, *vel alio sacerdote de licentia parochi*; atqui ex verbis istis nihil probatur; nam in causis favorabilibus, qualis est matrimonium nomine sacerdotis etiam diaconus comprehenditur.

187

Sed dicendum, minime posse conferri hanc licentiam non sacerdoti, sed alteri non sacerdoti datam esse invalidam, nec subsistere matrimonium, coram tali commissario contractum. Ita Navarr. *lib.* 4. *tit. de sponsal. cons.* 44. *edit.* 2. *et hoc tit. cons.* 6. *edit.* 2. Henric. *l.* 11. *de matrim. cap.* 3. *n.* 5. Petr. de Ledesm. *de matrimon. quaest.* 45. *art.* 5. *punct.* 3. *dub.* 4. Rodriq. *tom.* 1. *summ. edit.* 2. *cap.* 219. *n.* 12. Vega *l.* 6. *summ. cas.* 112. Sanch. *l.* 3. *de matrim. D.* 20. *n.* 10., et constat ex tridentin. verbis *citt.* ex quibus hoc ducitur argumentum; verba secundum communem intelligentiam accipienda sunt; *c. ex litteris* 10. *de sponsal.* et docent *ibidem* omnes interpp.; atqui secundum communem loquendi usum nomine sacerdotis intelligitur verus presbyter; ergo dum concilium dicit, *vel alio sacerdote*, intelligit verum presbyterum. *Conf.* 1. ex modo loquendi ejusdem tridentini; semper enim distinguit sacerdotes a diaconis, et aliis altaris ministris, ut constat ex *sess.* 23. ubi ex professo agit de ordine, et maxime *canon.* 1. *et can.* 2.; ergo eodem modo sumitur sacerdos in praesenti decreto. *Conf.* 2. quia ita decretum hoc semper intellectum, receptumque est.

188

Potest autem parochus, vel Ordinarius licentiam assistendi dare cuicumque sacerdoti, sive regulari, sive seculari, etiam ad curam animarum non approbato; quia hanc approbationem tridentin. *sess.* 25. *cap.* 13. *de reformat.* tantum petit pro confessionibus audiendis, propter magnam prudentiam, scientiam, et vitae probitatem, quae in hoc ministerio requiruntur; Sanch. *l. citat. n.* 10. Boss. *de contract. matrim. cap.* 4. *n.* 111. Scambog. *hic n.* 13. Konig. *n.* 17. *ibid.* Neque valorem commissionis impedit, si sacerdos, cui assistentia matrimonialis committitur, sit excommunicatus, suspensus, interdictus, irregularis, vel etiam degradatus; quia assistentia haec non est actus jurisdictionis, et exerceri non potest per excommunicatum, vel irregularem; Sanch. *n.* 10. *cit.* Barbos. *alleg.* 32. *n.* 111. Bonacin. *de matr. q.* 2. *part.* 8. *n.* 32. Koning. *l. cit.* Imo subsisteret matrimonium celebratum coram delegato parochi, licet is tantum laicus esset, si communi aestimatione reputaretur sacerdos; quia deputatio, et licentia assistendi dat ei titulum praesumptum, et concurrit communis error, qui titulo

subnixus jus facere dicitur; et defectum supplet *arg. l.* Barbarius 3. *ff. de offic. praetor.* Bonacin. *p.* 8. *cit. n.* 30. Sanch. *D.* 22. *n.* 61. Filliuc. *tom.* 10. *p.* 1. *c.* 6. *n.* 206.

189

Neque obstant argumenta opposita. *Ad* 1. assistentia matrimonialis non est quidem actus ordinis, est tamen actus testis qualificati, cujus qualitas ad formam matrimonii substantialem, cons. ad valorem ejus requiritur, nisi defectum ejus jus suppleat ob errorem communem. *Ad* 2. Principium illud, quod in favorabilibus latior interpretatio capienda sit, non procedit in casu, quo agitur de necessariis ad sacramentum; tunc enim verba secundum propriam, et usitatam significationem accipienda sunt, propter periculum irritationis sacramenti.

190

Quaeritur 3. quomodo committi sacerdoti extraneo potestas matrimoniis assistendi possit? Resp. Potest committi verbo, scripto, vel alio signo externo, per se, vel per intermediam personam, nec solum specialiter, sed etiam generaliter: ac proinde cui commissa est cura functionum, sive muneris parochialis, illi etiam commissa censetur facultas, et potestas assistendi matrimoniis ovium sibi commissarum, quia generalis regulae instar est, quod generalis dispositio generaliter, et cons. ita intelligenda sit, ut omnes species sub se comprehendat; *can. si Romanorum* 1. *dist.* 19. *l. si chorus* 39. *ff. de legat.* 3. Navar. *cons.* 18. *h. tit.* Sanchez *l.* 3. *de matr. D.* 35. *n.* 7. Coninck *D.* 27. *de sacram. n.* 30. Pont. *l.* 5. *c.* 29. *n.* 2. Pal. *tract.* 28. *D.* 2. *part.* 13. §. 12. *n.* 1. Zypaeus *l.* 4. *respons.* 4. *n.* 1. Vallens. *hic n.* 7. *vers. proprii.* Zoes. *n.* 19. Konig *num.* 17. Vviestn. *num.* 67. Reiffenstuel *n.* 83. Vincent. Petra *tom.* 1. *comm. fol.* 355. *n.* 14.

191

Dubium est, an licentia assistendi matrimoniis censeatur concessa per hoc, quod alicui generaliter commissa sit administratio sacramentorum? Negant Henriq. *l.* 11. *de matr. c.* 3. *n.* 5. Hurtad. *D.* 5. *diffic.* 11. *n.* 37. Sanch. *l.* 3. *de matr. D.* 35. *n.* 8. Coninck. *D.* 27. *n.* 30. Perez *de matr. D.* 41. *sect.* 1. *n.* 8. Rationem dant, quia minister sacramenti matrimonii non est parochus, vel ab eo delegatus sacerdos, sed ipsi contrahentes: igitur dum commissa est administratio sacramentorum alicui, non hoc ipso etiam commissa censebitur assistentia matrimonii, quae administratio sacramenti non est.

192

Sed verius est, hujusmodi commissionem generalem sufficere. Ita Pont. *l.* 5. *c.* 29. *n.* 2. Pal *tr.* 28. *D.* 2. *p.* 13. §. 12. *n.* 1. Barbos. *de offic. episc. alleg.* 32. *n.* 127. Zypaeus *l.* 4. *resp.* 4. *n.* 1. Gonzal.

in c. fin. h. tit. n. 9. Fagnan. *in c. quod nobis eod. n.* 27. *et* 28. Konig *hic. n.* 18. *respons.* 2. Vviestner *n.* 68. Reiffenstuel *n.* 84. Petra *l. c.* magnif P. Schimier *p.* 3. *de sponsal. et matr. c.* 5. *n.* 138. et ita declaratum est *a s. congr. card. trid. interpp.* juxta quam, ut de parochi licentia sacerdos alius matrimoniis parochianorum assistat, requiritur commissio administrandi sacramenta, vel si haec absit, expressa, vel specialis licentia. *Ratio est*, quia generali ejusmodi commissione comprehendi censetur omnia munera parochialia, inter quae cum etiam sit assistentia, et benedictio nuptialis, etiam ipsa per eam commissa censebitur.

Neque obest ratio allata in contrarium; quia etsi parochus assistendo sacramentum non administret, tamen ipsius praesentia est necessaria ad illius sacramenti administrationem.

193

Quaeritur 4. an sufficiat licentia tacita, quae habetur ex ratibabitione, ut sacerdos alienus assistat? Videtur sufficere. 1. quia sicut nemo assistere matrimonio potest, nisi parochus, vel cui iste licentiam dederit, ita nec eucharistia ministrari potest, nisi a parocho, vel cum licentia parochi; et tamen hoc non obstante ad ministrandam eucharistiam sufficit licentia praesumpta. 2. similiter confessiones parochianorum suorum de jure communi non potest audire nisi sacerdos prius *c. omnis* 2. *de poen. et remiss.* et tamen valide audiuntur ab extraneo ex praesumpta ratihabitione proprii sacerdotis. 3. *can. fin. caus.* 9. *q.* 2. dicitur s. Epiphanius promovisse ad ordines quosdam clericos ex dioecesi s. Joannis Chrysostomi: et factum ejus excusatur, quod *sanctus vir istud omnino non fecisset, si ei detrimentum fore perpenderet*: ergo similiter sat erit in matrimonio pro legitima licentia ratibabitio de futuro. 3. *c. aqua* 9. *de consecr. eccl.* negatur quidem quod reconciliatio ecclesiae possit fieri sine commissione episcopi, facta autem misericorditer toleratur, ubi gloss. *V. toleramus*, ait, *incipit valere ex nunc*, *cum prima nulla fuisset*: ergo similiter, quamvis matrimonium absque licentia de praesenti parochi esset nullum, saltem quando accedit ratihabitio illius, incipiet valere, nec erit opus iterum celebrari. 5. Ratihabitio retrotrahitur ad tempus celebrati contractus, et mandato acquiparatur juxta *reg. ratihabitionem* 10. *in.* 6. sed si principio intervenisset mandatum parochi, esset validum matrimonium: ergo erit validum ex tunc, quando postea parochus ratificat factum.

194

Sed optime quaestionem hanc solvunt; qui cum Sanchez *l.* 3. *de matr. D.* 35. *n.* 17. *et* 20. Hurtad. *D.* 5. *difficult.* 11. *n.* 38. Coninck *D.* 27. *de sacr. dub.* 3. *n.* 31. Pont. *l.* 5. *c.* 29. *n.* 1. Pal. *tr.* 28. *D.* 2.

p. 13. §. 12. *n.* 4. Perez. *de matr. D.* 41. *sect.* 1. *nu.* 6. *et* 7. Gobat. *exper. tr.* 9. *n.* 488. Engl *hic n.* 15. Vviestner *ibid. n.* 69. *et* 70. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de spons. c.* 5. *n.* 140. *et duob. seqq.* distinguunt inter licentiam tacitam praesentem, et futuram. Vel enim parochianorum matrimonio assistit alius sacerdos, praesente parocho proprio, et dum ille ad assistendum se pararet, aut actu assistere vellet, tacente, nec contradicente, cum posset: vel assistit illi solum ex praesumptione ratihabitionis futurae, quia credit, quod parochus, si peteretur, licentiam assistendi concederet, et assistentiam attentatam ratihaberet.

195

Si primum, dicendum est, quod matrimonium coram eo celebratum subsistat. *Ratio est*, quia in favorabilibus, et quae tacenti modicum praejudicium afferunt, scientia, et patientia operatur consensum; *arg. c. unic. de despons. impub. in* 6. *l. si ut proponis* 5. *C. de nupt. et l. Labeo* 19. *ff. de aqu. pluv. arcend.* atqui matrimonium favorabile est, et assistentia ei praestita ab alio sacerdote, parocho scienti, et tacenti modicum, imo nullum praejudicium affert: ergo etc. *Conf.* Quia ubi licentia requiritur in actu, sufficit tacita, et praesumpta in actu praesenti; *arg. c. final. de offic. vicar. in* 6. talis adest in casu nostro; si enim licentiam non indulgeret, contradiceret.

196

Si secundum contingat, matrimonium est invalidum. *Ratio est*, quia tridentinum ad valorem matrimonii, coram alio contracti, petit, ut id celebretur de parochi ipsius vel Ordinarii licentia, sive ut is habeat ab ipso licentiam assistendi: atqui is, qui solum credit, quod parochus ipsi concessurus esset licentiam, si peteret, non habet licentiam, sed solum est habiturus: ergo etc. *Conf.* Quia quoties ad valorem actus requiritur licentia, illa praecedere actum debet, atque in eo intervenire; *leg. siquis mihi* 25. §. *istum* 4. *ff. de acquir. vel omitt. haered.* ita requiritur licentia in praesenti casu: ergo etc. Bene tamen aliis *citt.* adjungit Sanch. *l. cit. n.* 19. in casu, quo eadem die simul licentia concessa, et matrimonium initum est, et dubitetur, utrum horum praecesserit, praesumi licentiam praecessisse, ex regula, quod in dubio potius capienda sit praesumptio, ut actus valeat, quam ut pereat; *l. quoties* 12. *ff. de reb. dub.* quod maxime verum est in re favorabili, qualis est matrimonium, pro quo in dubio judicandum est; *c. fin. de sent. et re judic.*

197

Neque obstant argumenta *n.* 183. allata. *Ad* 1. negatur paritas; quia licentia ad ministrandam eucharistiam alieno parochiano requiritur solum, ut licite istud fiat; conf. sufficit probabilis spes,

et praesumptio consensus in eo, qui licentiam deberet dare. *Ad* 2. Cum ad actum absolutionis sacramentalis, ut valeat, requiratur jurisdictio in poenitentem, hanc autem non habeat sacerdos extraneus, consensus proprii sacerdotis, seu ratihabitio requiretur de praesenti: et hinc argumentum istud potius confirmat nostram sententiam, quam impugnet. *Ad* 3. In collatione ordinum licentia proprii episcopi solum requiritur, ut licite conferantur ab episcopo extraneo: et ita sufficiet ratihabitio de futuro. *Ad* 4. In sacramentalibus, cum solemnitas sit de jure ecclesiastico, potest illam pontifex mutare, et sic supplere defectum omissum, ut ex tunc incipiant valere; secus est in matrimonio, ubi, si semel non valuit, non potest ecclesia facere, ut ex tunc valeat, nisi contrahentes renovent consensum. *Ad* 5. Ratihabitio retrotrahitur, et aequiparatur mandato, quando valor actus pendet ex solo mandato, et voluntate domini; hoc autem non fit in matrimonio, cujus valor pendet a contrahentium consensu legitimo, qui cum initio non adfuerit, necessarium est, ut repetatur.

198

Quaeritur 5. an valida sint matrimonia militum; quae absente proprio suae legionis capellano castrensis coram alienae legionis curione contrahunt? Casus iste saepissime contingit ob receptam nostris temporibus partitionem legionum, qua plerumque partes diversarum legionum imponuntur uni praesidio, et apud se ejusmodi diversarum legionum milites praesentem habent, non nisi unum unius legionis curionem castrensem, coram quo matrimonia celebrent.

Ratio dubitandi de matrimoniorum istorum valore gravissima sumitur ex resolutione quaestionis praecedentis; quia cum talis curio licentiam assistendi matrimoniis militum alterius, quam suae legionis, a proprio ipsorum curione, quippe qui saepe procul, et diu cum alia legionis suae parte abest, habere plerumque nequeat, ex alia licentia non videtur assistere, quam ex licentia fundata in praesumptione ratihabitionis futurae: atqui haec licentia ad valorem contractus nuptialis non sufficit, ut dictum est *n.* 196. ergo etc.

199

Sed adhuc dicendum, quod ejusmodi matrimonia sint habenda pro validis, ut recte advertit P. Wiestner *hic n.* 73. idque 1. propter generalem conventionem curionum, seu capellanorum castrensium, quorum curae singulae legiones commissae sunt. 2. propter generalem, et rationabilem consuetudinem; nam, ut communis sententia habet, per consuetudinem, si rationabilis, et legitime praescripta sit, acquiri potest etiam jurisdictio fori interni: atqui consuetudo haec nostra est rationabilis, et legitime praescripta: er-

go etc. 3. propter generalem commissionem curae factam curionibus castrensibus a superiore ipsorum castrensi, qui licentiam administrandi sacramenta, et cons. etiam assistendi matrimoniis militum quorumcunque, absente proprio illorum curione, dat omnibus curionibus castrensibus non restrictam.

200

Quaeritur 6. an validum sit matrimonium, contractum coram sacerdote extraneo, cui data est licentia assistendi, sed antequam assisteret, revocata? *Certum est*, non valere, si revocatio per nuntium ad id destinatum est intimata; nam revocari ad libitum potest, cum sit mere gratuita, et omnino pendens a voluntate concedentis; Sanch. *l.* 3. *de matrim. D.* 36. *n.* 9.

Difficultas est, si nondum intimata est revocatio, vel non legitime, i. e. per nuntium ad id destinatum intimata. Etiam hoc casu non valere matrimonium, videtur probari. 1. ex argumento primum allato; quia licentia haec omnino pendet a voluntate concedentis: ergo hac cessante, etiam ipsa cessat. 2. Quando mortuus est delegans, re integra, perit potestas delegati, etiam ignorantis, nec gesta per ipsum tunc valent; *c. relatum* 19. *et cap. gratum* 20. *de offic. deleg.* 3. si delegatus novit se revocatum, licet publice id ignoretur, ipso jure non valet processus, secus, si delegatus ignoret, ut docent Bald. *in l.* 2. *n.* 7. *c. de sent. et interloc. et ibi* Salicet. *n.* 5. *q.* 2.

201

Sed dicendum, non sufficere revocatam esse licentiam assistendi matrimonio, nisi intimetur revocatio per nuntium ad id destinatum illi, cui concessa fuerat; cons. si ejusmodi sacerdos ante ipsam intimationem adstiterit matrimonio virtute licentiae sibi concessae, illud valebit, esto, aliunde noverit revocatam esse licentiam. Ita Sanch. *l.* 3. *de matr. D.* 36. *n.* 9. cum ceteris. Sumitur ex *l. si forte* 17. *ff. de offic. praesid.* ibi, *si forte praeses provinciae manumiserit, vel tutorem dederit, priusquam cognoverit successorem advenisse, erunt haec rata*; ubi gloss. *V. cognoverit*, ait *usque ad ejus adventum durat ejus jurisdictio*. Addidi, *esto aliunde noverit revocatam esse licentiam;* non enim sufficit qualiscunque notitia revocationis, sed requiritur, ut commissarius de revocatione certior fiat per ipsum parochum, aut ejus epistolam, aut alium ejus nomine, ut per procuratorem, vel nuntium ab ipso ad id destinatum, ut bene advertit aliis *cit.* Sanch. *D.* 30. *n.* 13. Ratio est, quia per easdem causas res nascitur, et dissolvitur; *c. omnis res* 1. *de R. J.* atqui constitutio commissarii ad assistendum matrimonio exigit unionem voluntatum parochi constituentis, et commissarii acceptantis, quae acceptatio, ut

mox dicetur, exigit notitiam talis constitutionis per nuntium a constituente ad hoc destinatum; ergo etc.

202

Neque urgent argumenta *n.* 200. allata. *Ad* 1. voluntas concedentis licentiam censetur esse conformis juris; cons. hujus fictione tamdiu censetur durare, quamdiu ejus revocatio legitime non est intimata. *Ad* 2. negatur paritas; nam delegatus, mortuo delegante, non amplius agere ex voluntate delegantis potest, cum haec morte istius omnino cesset, cum tamen, si ab ipso vivente revocata sit, beneficio juris adhuc censeatur durare usque ad intimationem revocationis legitimam. *Ad* 3. negatur *ant.* nam tum defectum potestatis supplet jus occasione communis erroris. Et esto, revocatio sit communis nota, quamdiu tamen legitime intimata non est, vim auferendi potestatem assistendi matrimonio ex licentia prius concessa non habet, cum, ut dictum est, legitime innotescere revocatio debeat.

203

Quaeritur 7. an validum sit matrimonium, celebratum coram sacerdote, cui concessa est quidem facultas assistendi, sed non intimata? Videtur valere generaliter a tempore concessionis, ita, ut neque scientia, neque intimatio ejusdem requiratur. 1. quia privilegia habent effectum a tempore, quo data sunt, etiam ante acceptam notitiam, quod inde colligitur, quia in litteris gratiae (quibus privilegia accensentur) non attenditur tempus *praesentatae*, sed tempus *datae*, quod signum est, statim tunc, cum datae sunt parti jus quaeri. 2. ut concessio licentiae a voluntate concedentis, ita et legatum a voluntate testatoris dependet: atqui legatum relictum a testatore acquiritur ignoranti a tempore mortis; *l. cum pater* 77. §. *surdo* 3. *ff. de legat.* 2. ergo et concessio licentiae a tempore concessionis proderit. 3. juxta *l. consensisse* 1. §. *convenire* 1. *ff. de judic.* ignorans habet exercitium jurisdictionis prorogatae: ergo et talis sacerdos, ignorans licentiam sibi concessam, habebit exercitium concessionis sibi factae. 4. in proposito casu servatur finis, et verba concil. trid. finis quidem, quia matrimonium jam ita contrahitur, ut excludatur periculum abnegandi illud: verba autem, quia data est licentia sacerdoti extraneo, et concilium non expressit, quod haec licentia debeat innotuisse prius. 5. de jure veteri non censetur plus correctum, quam sit expressum; *l. fin. c. de appell.* et in dubio favendum potius matrimonio; *c. fin. de sent. et re judic.* atqui de jure veteri tale matrimonium indubie valuit: ergo et nunc valet.

204

Sed melius distinctionem adhibent Sanch. *lib.* 3. *de matr. D.* 36. *n.* 8. Hurtad. *de matrim. D.* 5. *difficult.* 13. Filliuc. *tract.* 10. *p.* 1.

n. 220. Coninck *D.* 27. *de sacram. n.* 32. Pal. *tr.* 28. *D.* 2. *p.* 23. §. 12. *n.* 6. Barbos. *ad trid. sess.* 24. *c.* 1. *de reform. matr. n.* 117. Konig. *hic n.* 18. *resp.* 3. *circa medium*, Vviestner *hic n.* 74. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de spons. capit.* 5. *n.* 143. Vel enim tali sacerdoti licentia haec assistendi matrimonio concessa est a parocho, aut Ordinario motu proprio, aut etiam ad instantiam alicujus, sed Ipso inscio; vel concessa illa est ipso petente, aut alio quidem petente, sed ipso conscio.

205

Si primum, matrimonium coram ipso, antequam ad eum notitia licentiae concessae venerit, non valet. *Ratio est*, quia talis licentia sapit naturam gratiae privilegio concessae, et donationis; atqui privilegia, et donationes effectum non sortiuntur, nisi a tempore acceptationis; igitur neque in casu nostro licentia assistendi, sed requiritur, ut sit acceptata; acceptari autem licentia non petita, sed motu proprio, vel ad instantiam alterius concessa, sacerdote, cui concessa est, ignorante, non potest: ergo etc. *Proceditque hoc,* etsi talis sacerdos jam fuerit illius concessae conscius, si notitiam istam acquisiverit per alium, quam per impetrantem, aut ejus, vel parochi concedentis nuntium, ut notat Sanch. *l. cit.* imo nec credi facile debet iis, qui asserunt se accepisse a parocho, vel Ordinario licentiam contrahendi matrimonium coram sacerdote extraneo, nisi ostendant aliqua saltem verisimilia indicia, aut essent personae nullatenus suspectae, et fide dignae, licet enim in iis, quae praecise ad forum animae spectant, credatur dicenti se habere licentiam, ut v. g. alieno sacerdoti confiteatur: secus tamen est in iis, quae ad forum ecclesiae externum spectant, prout etiam est matrimonium; in his enim non facile creditur asserentibus aliquid in favorem proprium; Sanch. *l.* 3. *D.* 37. *n.* 8. Coninck *D.* 27. *n.* 39. Barbos. *ad sess.* 24. *c.* 1. *de reform. matrim. n.* 119. Engl. *hic n.* 16. hinc in re ista caute omnino est procedendum; quia gravissimum praejudicium sequi posset matrimonio, et proli inde susceptae, si sacerdos de licentia obtenta aliter testificari non posset, quam per dictum personarum contrahentium, quibus, ut dictum, in propria causa fides non habetur; Konig. *n.* 18. *resp.* 3.

206

Si secundum contingat, matrimonium coram ejusmodi sacerdote celebratum valet, etiamsi nondum sciat licentiam sibi concessam esse; sed tantum ex conjectura temporis illud colligat. *Ratio est*, quia tunc licentia data acceptata censetur hoc ipso, quod is, cui data est, vel alius ipsius nomine, et ipso conscio illam petierit. *Ex quo sequitur*, valide celebrari matrimonium coram sacerdote eo tempore, quo nun-

tius, ferens litteras concessionis licentiae ab ipso petitae, adhuc est in via, etsi sacerdos ipse ignoret eam sibi esse concessam; P. Vviest. *n.* 75. Dixi *valide celebrari*; nam ante notitiam licentiae sibi concesse illicite ipse assistet matrimonio, quod sic assistendo exponat sacramentum matrimonii, coram se contractum, periculo nullitatis.

207

Neque aliud probant argumenta adducta *num.* 203. *Ad* 1. Id verum est, quando privilegium datum est ad instantiam privilegiati, vel alterius, isto conscio, et consentiente. Secus, si motu proprio; nam tum sortitur effectum suum a tempore, quo certior de illo fit is, cui conceditur, ut pluribus probat Sanchez *l.* 3. *D.* 36. *n.* 2. *Ad* 2. Id speciale est in legato, quod legatario post mortem legantis statim acquiratur jus: deinde jus istud, quod legatario acquiritur tantum conditionatum est, si iste legatum acceptet; potest enim repudiare liberrime. *Ad* 3. Ignoranti prorogatur jurisdictio, quia jurisdictio prorogata est accessoria ad principalem; ignoranti autem accessoria accrescunt. *Ad* 4. licentia a trid. requisita, ut extraneus sacerdos assistere possit matrimonio, intelligi debet cum effectu; effectum autem, ut hactenus ostensum est, non habet, nisi postquam est acceptata. *Ad* 5. patet ex trid. *sess.* 34. *cap.* 1. *de reform.* per ejus decretum irritari matrimonium clandestinum; tale autem est, si celebratum non sit coram parocho, vel alio sacerdote de ipsius parochi, vel Ordinarii licentia, quam juxta dicta nondum habet, cui illa nondum est intimata.

208

Quaeritur 8. an valida sit assistentia matrimonialis ex licentia metu extorta? *Ratio dubitandi est* 1. quia matrimonium metu extortum invalidum est; atqui licentia assistendi matrimonio refertur ad matrimonium; ergo etc. 2. Constitutio procuratoris matrimonialis, et promissio dotis metu extortae sunt irritae, non ob aliam causam, quam propter relationem, vel accessionem ad matrimonium; ergo ob eandem relationem irrita erit etiam licentia assistendi matrimonio metu extorta. 3. Concessio licentiae assistendi matrimonio est actus potestatis affinis jurisdictioni; atqui hujus prorogatio metu extorta invalida est juxta gloss. *in capit.* 2. *V. coactus de iis, quae vi, metusve causa etc.* Ancharan. *ibidem n.* 3. Abb. *n.* 12. Imol. *n.* 7. *fin* et constat ex *l. consensisse* 2. *ff. de judic. princ.* ibi » *Si cum restituisset quivis ex litigatoribus, viribus praeturae compulsus est, nulla est jurisdictio* ».

209

Sed his non obstantibus, dicendum, concessionem licentiae metu extortae, et ipsum matrimonium, cui vigore talis licentiae assistit

sacerdos extraneus, esse validum. Ita Gutier. *de matrim. capit.* 69. *num.* 14. Sanchez *l.* 3. *de matrim. D.* 39. *n.* 13. Hurtad. *de matr. D.* 5. *diffic.* 11. *n.* 39. Coninck *D.* 27. *n.* 37. Perez *D.* 41. *sect.* 5. *n.* 2. Pal. *tr.* 28. *D.* 2. *p.* 13. §. 12. *n.* 2. Bab. *de offic. episc. alleg.* 32. *n.* 115. *et* 133. Vviestn. *hic n.* 77. Ratio est, quia etsi talis licentia sit metu extorta, ipsum tamen matrimonium, coram sacerdote ex tali licentia contractum, liberum a metu est. Igitur non apparet, ex quo capite irritum sit, cum neque matrimonium ex tali licentia contractum, neque ipsam licentiam ac extortam jura irritent.

210

Argumenta contraria levis momenti sunt. *Ad* 1. patet disparitas ex ratione allata *Ad* 2. jure proditum est, quod constitutio procuratoris nuptialis, et promissio dotis metu extortae valore destituantur; non autem jure expressum habetur, quod etiam irrita sit licentia assistendi matrimonio metu extorta. *Ad* 3. Esto, jurisdictionis prorogatio metu facta invalida sit, is casus est specialis exceptus a regula generali, qua traditur metu gesta tenere: igitur ejus nullitas absque alio textu extendi non debet ad licentiae concessionem, neque actus jurisdictionis est, neque per eam jurisdictio aliqua transfertur.

211

Quaeritur 9. utrum valida sit licentia assistendi matrimonio obtenta dolo, v. g. si allegata sit falso causa urgentis necessitatis, aut petita ejus concessio a parocho, vel Ordinario per mendacium nomine alicujus magnatis? Resp. cum distinctione: vel enim dolosum ejusmodi mendacium habuit rationem causae finalis, vel solum impulsive. *Si rationem causae finalis*; ita, ut concessio licentiae allegata fuerit a concedente veritati causae, aut nominis, cujus gratia ea petita est, certum est tam concessionem licentiae, quam assistentiam nuptialem ex ea secutam esse irritam; quia tali casu aperte deficit consensus in concedente.

Si vero habuit rationem causae solum impulsivae, iterum certum est valituram concessionem licentiae, et assistentiam matrimonialem casu, quo concedens ita dispositus fuit, ut intellecta etiam vanitate allegationis, concessurus adhuc fuisset licentiam: idque ex ratione opposita; nam tali casu in consensu concedentis nullus defectus est.

212

Dubitari potest, an hujusmodi licentia concessa valeat, si concedens allegationi falsae concessionem suam quidem non alligavit, ita tamen dispositus fuit, ut falsitate allegationis cognita, concessurus illam non fuisset? *Ratio dubitandi* sumitur ex paritate cum di-

spensatione, vel concessione alterius gratiae apostolicae, impetratae per narrationem falsitatis, aut reticentiam veritatis, quae nulla est, si cognito defectu, concedenda non fuisset.

Sed adhuc dicendum, ejusmodi licentiam, et assistentiam, ipsumque matrimonium, ex ea consecutum, etiam tali casu subsistere. Ita Sanch. *l.* 3. *de matrim.* *D.*39. *n.* 14. Guttier. *c.* 69. *n.* 14. *et* 15. Caspar Hurtadus *de matr. D.* 5. *diffic.* 11. *fin.* Coninck *D.* 27. *n.* 37. Perez *D.* 41. *sect.* 6. *n.* 2. Pal. *tr.* 28. *D.* 2. *p.* 13. §. 12. *n.* Vviestner *hic n.* 79. Ratio est, quia hoc ipso, quod causae, et auctoritati allegatae consensus concedentis alligatus non sit, ille simpliciter, et absolute est praestitus.

213

Neque obstat ratio dubitandi allata: quia nec dispensationem, aut gratiam apostolicam cujuscunque falsitatis expressio, aut veritatis reticentia ob vel subreptitiam facit, sed ea tantum, de qua ex stylo curiae vel consuetudine constat, quod requiratur ad valorem dispensationis, vel gratiae concessae: unde ex hoc potius confirmatur nostra responsio; nam quando valor concessionis pontificiae non est alligatus allegationi falsae, concessio etiam dispensationis, et gratiae apostolicae valet; ergo etiam valebit concessio licentiae assistendi matrimonio, si falsitati allegationis non alligetur concessio.

214

Quaeritur 10. utrum vi licentiae, quam Bertha obtinuit ab Ordinario dioecesano, ut conjungi matrimonio possit cum paris conditionis juvene (ejus nomine, et familia non expressis) a quocunque sacerdote, ipso coram sacerdote non parochiali contrahere matrimonium possit cum Titio, paris quidem cum ipsa conditionis juvene, sed cui ab eodem Ordinario propter litem super sponsalibus, et defloratione cum Caja pendentem, ne quid in istius praejudicium innovaret, matrimonium fuerat interdictum?

215

Resp. negative cum P. Vviestn. *hic n.* 80. Ratio est, quia juxta *regulam* 81. *in* 6. in generali concessione non veniunt ea, quae quis non esset verisimiliter in specie concessurus. Atqui Ordinarius, concedens licentiam in genere, ut Bertha contrahere matrimonium cum paris conditionis juvene posset coram quocunque sacerdote, si illa hoc determinate petiisset pro Titio, licentiam illam non concessisset, sed denegasset; ergo generalis illa licentiae concessio ad matrimonium, quod eadem Bertha cum Titio iniit, vel inire vult, non extenditur, et cons. matrimonium ita initum nullum est.

216

Conf. 1. Ex fine prohibitionis ab Ordinario factae; nam Titius prohibitus est ab Ordinario, ne ab ipso aliquid innovaretur in praejudicium Cajae; atqui nulla alia re magis, quam matrimoniali contractu cum Bertha praejudicari eidem poterat; ergo dum prohibitionem istam fecit Titio, voluit eum a generali concessione Berthae facta exceptum.

Conf. 2. Concessio generalis Berthae facta ita intelligi, et explicari debet, ut intentio concedentis non eludatur. Eluderetur autem, si concessio illa se extenderet etiam ad ducendum Titium; ergo etc.

217

Quaeritur 11. an si episcopus, vel parochus extraneo sacerdoti det licentiam, ut assistat matrimonio, praemissis tamen denuntiationibus, et examine, an sponsi non laborent impedimento aliquo, valeat matrimonium, quando his omissis sacerdos talis assistet matrimoniali contractui? *Videtur* non valere. 1. Quia ablativus ille, *praemissis denuntiationibus*, formam, et condictionem importat; *l. a testatore* 109. *ff. de condit. et demonstrat.* ergo licentia erit conditionata, ac proinde invalida, non servata conditione. 2. Quando commissio sit sub certa forma, ea non servata, corruit actus; nam fines mandati diligenter servandi sunt; *l. diligenter* 5. *de mandati.* atqui in casu quaestionis commissio assistendi matrimonio fit sacerdoti delegato sub certa forma, ut scilicet praemittat denuntiationes, et examen super impedimento; ergo his omissis, corruet matrimonium. 3. Quando quis absolvit ab excommunicatione vi bullae cruciatae, absolutio ista irrita est casu, quo satisfactio partis non praemittitur, quia bulla sacerdoti absolutionem concedit praestita satisfactione parti; ergo idem dicendum in casu praesenti.

218

Sed dicendum valere matrimonium, nisi sponsi laborent impedimento alio dirimente. Ita Sanch. *l.* 3. *de matrim. D.* 33. *n.* 3. et alii apud istum. *Ratio est*, quia forma ista, ut assistatur matrimonio, praemissis denuntiationibus, et examine super impedimento, est jure communi expressa; *cap. fin. hoc titul.* et trident. *sess.* 24. *cap.* 1. *de ref. matrim.* Atqui quoties exprimitur in commissione forma juris communis eo modo, quo jure inest, non potest intentio committentis inducere novam formam, et conditionem, sed est admonitio quaedam, ut observetur forma juris communis, ut communis DD. notat; igitur cum nec in *cap. fin.* nec in trident. *cap.* 1. *cit.* denuntiationes praescribantur, tanquam de essentia ma-

trimonii, illarum omissio etiam non vitiabit licentiam, et ipsam assistentiam matrimonialem.

219

Neque obstant argumenta opposita. *Ad* 1. Id verum est, quando ea forma, posita in commissione, non est forma juris communis, sed nova; tunc enim importat conditionem. *Ad* 2. Eadem est responsio. Neque dicas, si Ordinarius committat assistentiam matrimonialem non praemissis denuntiationibus, parocho, vel alii sacerdoti, cum addito, *dummodo moneas sub excommunicatione sponsos, ne consumment matrimonium ante denuntiationes*, non est ea forma juris communis; igitur saltem hoc casu irritum erit matrimonium, si monitio haec omittatur. Nam dicendum, etiam hanc formam ad instructionem tantum, non vero ad essentiam licentiae pertinere, quod inde patet, quia talis sacerdos hoc casu satisfacit, si post contractum matrimonium moneat sponsos de eo non consummando. Unde quando dicitur, quod forma, quae non est juris communis, addita commissioni, inducat veram formam essentialem, id intelligendum, nisi ex aliis conjecturis clare deprehendatur oppositum. *Ad* 3. Imprimis teste Sanch. *l. cit.* non est improbabile, absolutionem, virtute bullae impensam, antequam satisfactio praestetur parti, injustam quidem, sed validam tamen esse: et esto, invalida sit, ideo invalida est, quia conditio illa satisfaciendi parti ponitur alio modo, quam quo jure communi inest.

220

Quaeritur 12. an sacerdos, cui licentia concessa est a parocho, ut parocho, ut parochianorum suorum matrimonio assistat, hac licentia uti, et matrimonio assistere etiam extra parochiam concedentis possit? *Certum est* non posse, si licentia, a parocho ipsi data, restricta est ad ecclesiam parochialem, vel alium locum intra fines parochiae illius situm; quia sicut parochus dare licentiam assistendi potest, ita etiam dare potest restrictam, ut ultra locum concessum non extendatur.

Dixi autem, *si restricta sit*; nam si licentiam dans locum certum addiderit tantum demonstrationis causa, ut si dicat, *conjunge matrimonio Titium, et Bertham in ecclesia mea*, vel, *comitto tibi vices meas ad assistendum matrimonio in parochia mea*, non censetur licentia esse restricta; quia, ut Sanch. *l.* 3. *D.* 34. *n.* 4. notat, sensus est, *de licentiam ad conjungendos parochianos meos*.

221

Unde dubium totum praesentis quaestionis recidit, an cum nullus nominatus est locus, vel nominatus quidem est, sed solius demonstrationis causa, commissarius extra parochiam committentis as-

sistere valide matrimonio parochianorum committentis possit? Negativam defendunt plures apud Sanch. *l. cit. n.* 1. et videtur istud probare ratio ; nam licet assistentia nuptialis non sit proprie actus jurisdictionis, ad voluntariam tamen jurisdictionem reducitur ; quia et ipsa exercetur in volentes, et sine cognitione judiciali. Atqui voluntaria jurisdictio extra proprium territorium exerceri solum potest, quando est ordinaria, non vero, quando illa est delegata ab aliquo inferiore principe, ut colligitur *argum. l. omnes* 2. *ff. de offic. procons. et clem. dudum* 2. *de sepultur.* quorum textuum priore legato proconsulis negatur manumissio, et alii jurisdictionis voluntariae actus ante ingressum provinciae sibi demandatae ; posteriore autem statuitur, religiosos ab episcopo approbatos, et delegatos ad audiendas confessiones non posse illas excipere extra dioecesim episcopi approbantis.

222

Sed verior est affirmativa, videlicet etiam sacerdotem extraneum post acceptam a parocho licentiam, ut parochianorum suorum matrimoniis possit assistere, iisdem assistere valide posse extra parochiam concedentis. Ita Sanch. *l.* 3. *de matr. D.* 34. *numer.* 3. Guttier. *cap.* 62. *de matrim. num.* 10. Coninck *D.* 27. *dub.* 3. *n.* 28. Pont. *l.* 5. *cap.* 29. Pal. *tract.* 28. *D.* 2. *p.* 13. §. 9. *n.* 7. Barbos. *de offic. episc. alleg.* 32. *n.* 96. *et* 114. Perez *D.* 41. *sect.* 3. *n.* 2. Fagnan. *in cap. quod nobis* 2. *hoc tit. n.* 39. *et seqq.* Vvagnereck *v. qui aliter not.* 3. *eod.* Honor. *hic n.* 7. Vviestner *ib. n.* 83. Ratio est, quia trid. *sess.* 24. *c.* 1. *vers. qui aliter de matr.* ad valorem matrimonii solum exigit, ut matrimonium contrahatur praesente parocho, vel alio sacerdote de ipsius parochi, vel Ordinarii licentia, et duobus, vel tribus testibus ; de loco autem, et aliis tanquam mere accidentariis nihil decidit. Igitur dicendum ultra illa ad valorem matrimonii non requiri ullam aliam circumstantiam : cons. etiam consequeretur, ut talis sacerdos matrimonio assistat intra fines parochiae concedentis, nisi ad hanc ipse concedens licentiam datam restrinxerit.

223

Ad argumentum sententiae oppositae Sanchez *l. c. n.* 2. cum plurimis aliis a se *cit.* merito negat jurisdictionem voluntariam etiam delegatam restringi ad territorium delegantis. Neque contrarium probant duo textus allegati. *Ad* 1. Legatus proconsulis actus voluntariae jurisdictionis ante ingressum provinciae exercere non potest : quia ante ingressum caret jurisdictione, ut notat gloss. *in l. cit. V. potest*, Brunnem. *n.* 2. Vviest. *hic n.* 83. et probat ratio ; quia jurisdictionem non habet, nisi mandatam a proconsule ; iste autem

ante provinciae ingressum mandare non potuit *l. observare* 4. §. *post haec* 6. *ff. de offic. procons. Ad* 2. Religiosi ab episcopo approbati, et delegati ad confessiones audiendas audire extra concedentis et delegantis dioecesim solum prohibeotur coofessiones illorum, qui episcopi approbantis et delegantis subditi non sunt, ne unius episcopi approbatio ad omnium totius orbis fidelium confessiones excipiendas porrigi videatur: interim tamen confessiooes subditorum episcopo deleganti audire possunt etiam extra dioecesim delegantis, et approbantis.

224

Quaeritur 13. quam poenam incurrat parochus, vel sacerdos alius, qui alienos parochianos conjungere, aut benedicere sine proprii parochi licentia ausus fuerit? Resp. Talis ipso jure incurrit suspensionem duraturam, donec ab Ordinario parochi, qui matrimonio interesse debebat, seu a quo suscipienda fuerat beoedictio, absolvatur, ex decreto trid. *sess.* 24. *cap.* 1. *v. quod si quis de reform. matr. Proceditque hoc*, sive parochus, vel sacerdos ille sit regularis, sive saecularis, etiam sub praetextu consuetudinis immemorialis, aut privilegii; nam hoc per *cit.* s. synodi decretum sublatum est.

§. V.

De testibus, horum qnalitate, et modo, quo tum isti, cum parochus assistere matrimonio debet.

SUMMARIUM

225

Quaeritur 1. quot, et quales requirantur testes ad matrimonii valorem? *Certum est* 1. ad valorem matrimonii requiri, ut ejusdem contractui adsint duo, vel tres testes cum parocho; nec sufficere unicum testem cum parocho; quia trid. *sess.* 24. *c.* 1. *de refor. matr.* expresse irritat matrimonium, non contractum coram parocho, et duobus, vel tribus testibus. *Et confirmatur* ex doctrina Felin. *cap. ex litteris num.* 10. *vers. modo adverte, de probat.* ubi docet quando statutum requirit ad certum actum duo personarum genera, personam unius generis non posse gerere utriusque vicem. Requiritur autem ex decreto trident. *l. cit.* ad valorem matrimonii, parochus, et duo alii testes; ergo non poterit parochus simul obire munus parochi, et simul vicem alterius testis supplere; Sanch. *l.* 3. *de matrim. D.* 41. *n.* 1. *Certum est* 2. exigi, ut testes rationis usum habeant; alias enim de matrimonii contractu testificari non poterunt; Sanch. *l. cit. n.* 2.

226

Difficultas est, an sufficiant qualescunque testes, vel exigantur omni exceptione majores, h. e. tales, qui nullum patiantur vitium, ob quod jure repellantur a testimonio dicendo? Franciscus Molinaeus,

de rit. nupt. et alii quidam neoterici apud Sanch. *loc. cit. num.* 4. volunt, requiri testes legitimos, et omni exceptione majores; quod probant 1. *can. placuit* 2. *caus.* 4. *q.* 3. *cap. consultationi* 28. *de sponsal. cap. attestationes* 10. *de spons. impub.* et praecipue *cap. ex litteris* 1. *de consang. et affinit.* ubi *vers. inquisita* Alexander III. in causis matrimonialibus propter earum arduitatem requirit: *testes circumspectos, omni exceptione majores*, et vult illas tractari non per quoscunque, sed *per discretos judices* 2. tridentinum duos, vel tres testes exigit, ut matrimonium non sit clandestinum; ut vero tale non sit, opus est, ut ejus habeatur legitima probatio; quia matrimonium, cujus legitima probatio non habetur, pro clandestino aperte habetur; *cap. quod nobis* 2. *hoc tit.* ibi, *si matrimonia ita occulte contrahuntur, quod exinde legitima probatio non appareat.* Legitima autem probatio rei per testes non habetur, nisi qui de illa deponunt, sint integri, et legitima exceptione majores; *l. testimoniorum* 1. *ff. de testib. et novell.* 90. *pr. et cap.* 1. ergo etc. 3. ad probationem matrimonii antiquo jure, *cap. super eo* 22. *de test. et attest.* requirebantur testes non qualecunque, sed integri, et omni exceptione majores; quorum vero fides erat suspecta, repellebantur; ergo etiam testes a trid. requisiti integri, et omni exceptione esse majores debent, nam ad escludendam juris correctionem novum jus ab antiquo interpretationem accipit: 4. Ratio, quare trid. irritaverit matrimonium clandestinum, est, ne quis publice inire posset matrimonium secundum, eo quod primum clam contractum probari non posset; hoc autem inconveniens non evitaretur, si assistere contractui ejus possent testes non legitimi, qui ob vitium aliquod a testimonio repelli possent; ergo etc. 5. Tales testes facile poterunt corrumpi, ut testentur matrimonium non fuisse contractum, et sic tale matrimonium non poterit magis probari, quam clandestinum.

227

Verum his non obstantibus, dicendum, in testibus, qui fidelium matrimoniis cum parocho assistunt, nullam requiri peculiarem qualitatem; ac proinde valide contrahetur matrimonium coram testibus impuberibus, servis, foeminis, paganis, excommunicatis, notatis infamia, contrahentium alterutri, vel utrique consanguinitate, vel alia necessitudine conjunctis. Ita Ant. Cucch. *l.* 5. *inst. major. tit.* 11. *n.* 61. Henriq. *l.* 11. *de matr. c.* 3. *n.* 9. Segura *p.* 2. *direct. jud. c.* 15. *n.* 60. Rodriq. *tom.* 1. *summ. edit.* 2. *c.* 219. *n.* 8. Petr. de Ledesm. *de matr. q.* 45. *art.* 5. *p.* 3. §. *conclusio sit.* Sanch. *l.* 3. *D.* 41. *n.* 5. Gutier. *c.* 24. *nu.* 74. Coninck *D.* 27. *n.* 41. Layman *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 2. *c.* 4. *n.* 6. *v. secundo*. Pal. *tr.* 28. *D.* 2. *p.* 13. §. 13. *n.* 3. Perez *D.* 41. *sect.* 9. *n.* 5. Barbosa *de*

offic. episc. alleg. 32. *n.* 138. Bosco *D.* 11. *sect.* 9. *concl.* 15. *a a n.* 598. Gonzal. *in c. fin. h. tit. n.* 10. Vvex *Adrian. p.* 5. *tr.* 2. §. 4. *n.* 33. Gobat *exper. tr.* 9. *n.* 520. Vallens. *hic n.* 10. Zoes. *n.* 18. Engl. *n.* 18. Pirh. *n.* 2. Scambog. *n.* 18. Konig. *num.* 21. Vviest. *n.* 60. Reiffenstuel *n.* 103. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de spons. c.* 5. *num.* 148.

228

Ratio est 1. quia tridentinum, quod duorum, vel trium testium praesentiam exigit, nullam facit mentionem de testium qualitate, cujus utique mentionem fecisset, si qualitatem aliquam specialem in iisdem requisivisset; igitur signum est, quod in iisdem alias qualitates non exegerit, nisi quas exigit jus naturale, quo jure nemo repellitur a dicendo testimonio, nisi de quo justus timor est, quod verum dicere vel non possit, vel non velit: 2. jus tridentini, quatenus ad valorem matrimonii exigit praesentiam duorum, vel trium testium, est correctorium juris antiqui, quo nullus omnino requirebatur testis, sed valuerunt matrimonia clandestina; igitur odiosum est, et stricte interpretationis; sed si strictae interpretationis est, verba sumi debent, ut praecise sonant; verba autem trid. nullam specialem testium qualitatem sonant: ergo nec dicendum est vi tridentini illam requiri. 3. Testes etiam minus habiles, et idonei rei gestae, fidem sufficienter faciunt, quando communi partium consensu adhibentur, ut tradunt Bald. *in l.* 6. *C. de testib. n.* 1. Jason. *l.* 1. §. *fin. n.* 9. *ff. de V. O.* Ant. Gabr. *tit de testib. concl.* 10. *n.* 50. Sanch. *n.* 5. *cit.* atqui in matrimonio adhibentur testes communi contrahentium consensu; ergo quicunque sufficiunt. 4. Quando testis minus habilis cum alio habili, et omni exceptione majore concurrit, excessus in uno supplet defectum alterius, ut multis *cit.* testantur Ant. Gabr. *l. cit. concl.* 5. *n.* 1. *et seq.* Mascard. *de probat. concl.* 1365. *n.* 13. ita fit in casu nostro; nam praeter testes reliquos adest parochus, cujus habilitas ob dignitatem personae excellens est, et quatenus matrimonium cum nominibus testium refert in librum ad id destinatum, fidem plenam facit, instar notari publici: ergo etc. 5. In causis favorabilibus ad probandum admittuntur etiam testes, qui alias non sunt habiles, et idonei; *argum. c. in fidei* 6. *de haeret. in* 6. atqui etiam causa matrimonii favorabilis est; *capit. fin. de sent. et re jud. et capit. directae* 39. *de appellat.* 6. Si testes requirerentur omni exceptione majores, matrimonia pleraque exponerentur periculo nullitatis, prout defacto contigere solet in testamentis, quae propterea semper in periculo sunt, dum facile etiam praeter opinionem testatoris defectus aliquis, vel exceptio contra testem reperiri, et excogitari potest: hoc

autem est contra mentem tridentini, quod formam istam praescripsit matrimonio, ne tam facile, et frequenter imposterum, sicut olim matrimonia negari possent: igitur dicendum, quod in testibus praeter naturalem qualitatem nullam aliam exegerit, ne forma ab ipso praescripta iisdem periculis, et detrimentis, quae eam praescribendo vitare voluit, obnoxia fieret.

229

Argumenta opposita in contrarium intentum non evincunt. *Ad* 1. *can. placuit cit.* loquitur in genere de testibus; ostendi autem ex hoc genere matrimonium excipi; *c. consultationi*, et *c. attestationes* requiruntur ad matrimonium probandum testes legitimi, et idonei, sed tales juxta probata sunt quicunque, qui creduntur posse, et velle verum dicere: et denique *c. ex litteris* agitur de dissolutione matrimonii propter impedimentum, cujus diversa est ratio, quam contractus matrimonii, et ejusdem probatio; nam contractus matrimonii, et ejus contracti probatio favorabilis est, ac propterea ibidem sufficiunt testes alias non idonei; at dissolutio ejusdem in conjugis, et ipsius etiam sacramenti gravissimum praejudicium cedit, et ideo ad impedimenti probationem, propter quod dissolutio ejusdem fiat, non quicunque testes sufficiunt, sed esse debent omni exceptione majores sicut in causis criminalibus, quibus causa matrimonialis, ad dissolutionem faciendam instituta, aequiparatur. *Ad* 2. Ut vitium clandestinitatis tollatur, sufficit, ut plena haberi possit matrimonii contracti probatio: haec autem jam habetur, etsi testes non sint omni exceptione majores; nam, ut jam dictum est, pro matrimonio plenam fidem faciunt etiam testes alias non idonei, et etsi isti non sufficerent, illorum tamen defectum supplet praesentia parochi, qui testis est plusquam habilis, et qualificatus. *Ad* 3. *ex c. super eo cit.* potius constat, ad probationem matrimonii non requiri testes omni exceptione majores; nam etsi mater ibi repellatur a ferendo testimonio, admittitur tamen contestis foemina, licet non omni exceptione major sit; *c. forus* 10. *fin. de V. S.* Hinc causa, quod mater ibi a testimonio, in causa matrimonii dicendo, repulsa fuerit, non erat, quod non fuerit testis omni exceptione major, sed quia ejus fides erat valde suspecta propter desiderium incrementi, et honoris filiae suae, proveniens ex matrimonio cum viro nobili, et divite, a quo filiam suam *affidatam*, sive per verba de praesenti sibi desponsatam voluit testificari. *Ad* 4. Nego, quod idem sequatur inconveniens; quia ad probandum prius matrimonium sufficiunt in hoc casu etiam ii testes inhabiles, adhibetur fides, ob rationes *n. praec.* allatas. *Ad* 5. Hic casus rarus est, et cum incommoda omnia evitari non possint, aliqua toleranda sunt, ne contractus matrimonii fiat fere

impossibilis: quod contingeret, si timor, ne corrupti testes falsum deponant, valorem matrimonii tolleret.

230

Quaeritur 2. quomodo testes cum parocho praesentes esse debeant contractui matrimoniali? Resp. Debent esse praesentes non tantum physice, seu corpore, sed etiam moraliter, et modo humano, sive ita, ut sponsos in matrimonium de praesenti consensisse intelligant, et de hoc ecclesiae fidem facere possint. Ita Henriq. *l.* 11. *de matr. cap.* 3. *num.* 1. *et* 9. Petr. de Ledesm. *q.* 45. *art.* 5. *punct.* 3. *dub.* 2. *v. in cujus rei*, Sanch. *l.* 3. *de matr. D.* 39. *n.* 1. Gutier. *c.* 69. *de matr. n.* 2. Coninck *D.* 27. *de sacr. n.* 44. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 2. *c.* 4. *num.* 6. Pal. *tr.* 28. *D.* 2. *p.* 13. §. 8. *n.* 11. Barbos. *de offic. episc. alleg.* 32. *n.* 78. Zypaeus *l.* 4. *consult.* 3. *pr.* Pignatell. *tom.* 7. *consult.* 62. *n.* 1. Monacell. *p.* 3. *tit.* 2. *form.* 5. *n.* 7. *et seqq.* Vvex *Adriadn. p.* 5. *tr.* 2. §. 4. *n.* 32. Zoes. *hic n.* 12. Engl. *n.* 14. Scambog. *n.* 17. Konig *n.* 11. *et* 19. Reiffenstuel *n.* 106. et teste Monacell. *l. c. n.* 13. s. congr. *in roman. matr.* 7. *mart.* 1700. Ratio est, quia non censetur in jure praesens ille, qui non adest modo humano, intelligens, et advertens, quid agitur; *l. coram Tito* 209. *ff. de V. S.* quia ideo tridentinum petit assistentiam parochi, et testium, ut illi de ejus contractu testificari possint, sed ubi praesentia non est moralis, et humana, testificari nequeunt: ergo etc.

231

Et hic sequitur 1. invalide contrahi matrimonium, si testes sint ebrii, dormientes, vel non advertant, quid agatur, aut non adverlere possint, quia sunt infantes, amentes etc. Sanch. *n.* 1. *cit.*

2. Non valet matrimonium attentatum inter Titium, et Bertham coram proprio parocho, per fraudem ad hortum vocato, qui profugit statim, atque pronuntiari audivit Titium *ego do*, et juratus coram judice asseruit, se ulterius nihil audivisse, ex Bertha vero nec signa, nec verba intellexisse, quamvis testes asserant, utrumque plene pronuntiasse, *ego do tibi fidem meam christianam*, et parochum, si voluisset, intelligere potuisset; nam sive noluit, sive perturbatus inopinato attentato, vel per clamores, qui probantur, non potuerit, parum interest, dummodo revera non intellexerit; nam scire eum oportet, non velle; Zypaeus *cons.* 3. *cit. per fin.*

232

3. Similiter non valet matrimonium, contractum coram parocho, qui vel personas contrahentes non noscit, vel ipsarum idioma non intelligit, ita, ut nesciat, quid actum sit, et inter quos; hoc enim si fiat, testificari de matrimonio non potest. Quod procedere Pont.

l. 5. *c.* 21. *n.* 10. et Clericat. *decis.* 35. *n.* 6. putant etiam de casu, quo contrahentes loquuntur per interpretem, ex ratione; quia parochum oportet esse praesentem, tanquam testem incffabilem, et certum de consensu sponsorum; at si per interpretem intelligere debet idioma contrahentium, nequit agere testem infallibilem, et certum de consensu sponsorum, cum per interpretem falli possit, et decipi. Sed communior cum Sanch. *l.* 3. *D.* 39. *n.* 3. et Bosco *concl.* 14. *a n.* 530. affirmant matrimonium per interpretem contractum valere: quia etiam valent alii contractus per interpretem initi. Estque in hoc casu, ut idem Sanch. *n.* 4. notat, credendum dicto solius interpretis; quia non est testis, sed communi contrahentium consensu electus, ut declaret mutuum eorum consensum.

233

Dubium est, an parochus, et testes contractui matrimoniali simul praesentes esse debeant, an vero sufficiat, ut adsint successive? *Videtur* sufficere; quia praesentia illorum ad alium finem non requiritur, quam ut ipsorum testimoniis de matrimonii contractu fides fiat ecclesiae: haec autem fieri potest ecclesiae, si successive praesentes sint: ergo etc.

Sed dicendum, ad valorem matrimonii requiri praesentiam parochi, et testium simultaneam. Ita Veracrux *append. ad specul. dub.* 6. *concl.* 4. Sanch. *l.* 3. *D.* 41. *n.* 3. Bonacin. *de matrim. q.* 2. *p.* 8. *n.* 44. Perez *D.* 40. *sect.* 9. *num.* 3. Bosco *D.* 11. *sect.* 9. *concl.* 15. *n.* 596. Konig. *hic n.* 19. Vviestuer *num.* 62. Reiffenst. *n.* 107. magnif. P. Schmier *p.* 3. *c.* 5. *n.* 155. *Ratio est*, quia ex mente trident. parochus, et testes de uno, eodemque actu contractus nuptialis fidem facere ecclesiae debent: hoc autem non possunt, si successive tantum, et non simul praesentes sint; quia essent testes singulares, et parochus quidem de uno actu, testes vero de alio testimonium perhiberent: igitur cum testes singulares minus probent, quam totidem non singulares, sive de uno, eodemque contractus actu testificantes, dum concilium requirit praeter parochum duos, vel tres alios testes, videtur requisivisse praesentiam illorum simultaneam: quod satis innuit laudata synodus, dum §. *qui aliter cit.* ait, *aliter*, *quem praesente parocho. . . et duobus*, *vel tribus testibus etc.* per conjunctionem copulativam *et* conjungendo parochum, et testes.

Ex quo cadit argumentum in contrarium. *Neque obstat*, quod in aliis sacramentis sufficiat simultas moralis materiae, et formae; quia in praesentia testium, et parochi non consideratur simpliciter ipsa praesentia, sed quatenus ea habilis est ad probandum matrimonialem contractum.

234

Quaeritur 3. utrum ad valorem matrimonii requiratur, ut testes ante contractum matrimonii sint ad hoc requisiti? Affirmant Pont. *l.* 5. *cap.* 21. *n.* 4. Fagnan. *in c. quod nobis* 2. *h. tit. n.* 54. Gonzal. *ad reg.* 8. *cancell. gloss.* 48. *n.* 32. *et seq.* magnif. P. Schmier *p.* 3. *de sponsal. et matr. cap.* 5. *n.* 153. et inclinat P. Reiffenstuel *hic n.* 111. *v. verum.* Rationem dant, quia quando praesentia alicujus requiritur pro forma, et substantia alicujus actus, non sufficit, quod quis casualiter, et ad eum non requisitus adsit, cum qui casualiter adest, adesse non censeatur; *argum. l. quaesitum* 78. §. *fin. ff. de legat.* 3. Hinc testis repentini dictum non attenditur, quia non praesumitur informatus; *can. qui ambulat.* 5. *caus.* 5. *quaest.* 5. semper enim attenditur, quod principaliter agitur, non quod casualiter, et incidenter fit; *l. siquis nec causam* 4. *ff. de reb. credit.*

235

Contra negant, quod parochus, et testes debeant esse rogati, Sanch. *l.* 3. *de matrim. D.* 39. *num.* 7. Gutier. *de matr. c.* 55. *num.* 9. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 2. *c.* 4. *n.* 6. Pal. *tract.* 28. *D.* 2. *p.* 13. §. 13. *n.* 1. Barbos. *de offic. episc. alleg.* 32. *n.* 89. *et num.* 139. Bosco *concl.* 14. *n.* 558. Gobat. *tract.* 9. *cas.* 18. *n.* 292. Vvex *Adriadn. p.* 5. *tract.* 2. §. 4. *n.* 33. Zoes. *hic. n.* 12. Vviest. *ibidem n.* 64. et allegant pro se trid. *sess.* 24. *c.* 1. *de reform. matr.* ubi cum neque in qualitate testium, neque de rogatione quidpiam cautum inveniatur, loculenter innuitur, aeque parum rogationem testium, ac certam qualitatem ad matrimonii valorem exposci. Sed respondet P. Schimier *loc. cit. n.* 153. in trid. rogationem testium implicite requisitam esse, quatenus, cum praesentia testium sit de forma, non voluit ut casualiter tantum, et per accidens intersint; quia persaepe contingeret, ut vel testes, quid tractatum, aut contractum sit, non advertant, vel eorum, quae tantum per transennam, et fortuito cognoverunt, obliviscantur.

236

Judico utrique sententiae tribuendum aliquid, et dicendum, sufficere, si parochus, et testes, qui casualiter primo praesentes sunt, a contrahentibus deinde de intentione sua moneantur, et requirantur, ut testes matrimonii contrahendi esse veliut. Et hoc ob complures *declarationes Cardd.* quarum una apud Pont. *l. cit.* sic habet: *An sit matrimonium, si duo contrahant per verba de praesenti, proprio parocho praesente, et aliis requisitis non omissis, cui contractui parochus formaliter adhibitus non fuit, sed dum forte convivii, vel confabulationis, vel aliud tractandi causa adesset, audit hujusmodi contractum geri, et postea alter contrahentium ve-*

lit ab hujusmodi contractu ratione defectus resilire: *s. congregatio respondit posse* , *nisi alia intervenerint*, *quae parochum a contrahentibus adhibitum fuisse arguant*: cons. vi hujus decreti requiritur ut parochus , et testes sint adhibiti : atqui jam censentur adhibiti , siqui initio casu adsunt , moneantur a contrahentibus de sua intentione , prout innuitur in decreto *cit.* nam post verba *cit.* de parocho haec subjunguntur » *qui diceretur adhibitus* , *quamvis ex alia causa fuisset vocatus* , *dummodo sit adhibitus ad illum actum* ».

237

Quaeritur 4. utrum sufficiat praesentia parochi , et testium , vi, aut dolo extorta ? Negat Sergiba *part.* 2. *direct. jud. cap.* 15. *n.* 588. et videtur istud probari 1. quia parochi , et testium praesentia debet esse humana , et humana est hominis , ut homo est : homo autem constat intellectu , et voluntate : igitur ut praesentia illorum humana sit , tam advertentiam intellectus , quam voluntatis consensum postulat : consensus voluntatis in vi detento deficit : ergo etc. 2. Quando in jure aliquid praecipitur fieri coram aliquo, debet is interesse moraliter secundum suum modum, et officium; officium autem parochi in matrimonio non est puri testis, sed assistere debet nomine ecclesiae , approbando matrimonium , et praebendo sacramento authoritatem , quae non praestatur ab invito : ergo etc. 3. In jure idem est abesse , et adesse , si deficiat consensus justa doctrinam Baldi *l. cum non solum* , §. *necessitate n.* 5. *C. de bon. quae liber. etc.* ergo dum parochus , et testes adsunt inviti , perinde est , ac si abessent. 4. Si tutor per vim retentus sit invitus , non valet , quod agitur; *l. quanquam* 1. *fin. ff. de auth. et consens. tutor.* et ratio additur; quia *praesentia corporis non sufficit ad authoritatem* : ergo similiter non praestabit authoritatem matrimonio parochus vi detentus , nec valebit , quod agit. 5. trid. *sess.* 24. *c.* 1. *de reform. matr.* praecipit , ut parochus interrogatis contrahentibus, dicat, *ego vos conjungo etc.* quod non praestatur , ubi consensus deficit.

238

Sed dicendum , valere matrimonium , quamvis parochus, et testes vi detenti intersint, modo, quid inter sponsos agatur, intelligant. Ita Henriq. *l.* 11. *de matrim. c.* 3. *n.* 1. Petr. de Ledesm *de matr. q.* 45. *art.* 5. *punct.* 3. *dub.* 2. Vega *l.* 6. *summ. cas.* 116. Sanch. *l.* 3. *D.* 36. *n.* 9. Gutier. *c.* 69. *de matr. n.* 10. Coniuck *D.* 27. *de sacram. n.* 44. Pont. *l.* 5. *cap.* 21. *n.* 5. Barbos *de offic. episc. alleg.* 32. *n.*82 *et seqq.* Palao *tr.* 28. *D.* 2. *p.* 13. §. 8. *n.* 11. Perez *D.* 40. *sect.* 10. *n.* 5. *et* 9. Dian. *p.* 10. *tr.* 13. *resol.* 16. Zypaeus *l.* 4. *consult.* 5. *n.* 4. *et* 5. *et l.* 4. *respons.* 1. *n.* 1. Bosco *D.* 11. *sect.* 9. *concl.* 14. Fagnan *in c. quod nobis* 2. *h. tit. n.* 40. Gonzal. *in c. fin. eod. n.* 8. Gobat *Ex-*

per. tr. 9. *n.* 492. Vvex. *Ariadn. p.* 5. *tr.* 2. §. 4. *n.* 32. Monaccl. *p.* 3. *tit.* 2. *form.* 5. *n.* 12. Vallens *hic n.* 8. Zoes. *n.* 12. Honor. *n.* 7. Engl. *n.* 14. Pirbing *num.* 23. Schambog. *n.* 18. Konig *n.* 11. Vviestner *n.* 64. Reiffenstuel *n.* 108. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de sponsal. c.* 5. *num.* 134. *et* 156. et alii DD. allegantes pro se *declarationes card.* inter quas apud Farin. *pag.* 268. una sic habet » *dummodo parochus sit praesens, et intelligat id quod agit, licet dissentiat, et contradicat; adhibitus vero parochus intelligitur, etiamsi ex alia causa vocatus sit, dummodo sit adhibitus ad illum effectum* » alia ita » *An vero si invitus, et compulsus adsit parochus, tale matrimonium subsistat? congregatio respondit, subsistere* ».

239

Ratio est, quia etiam sic obtinetur finis et impletur praeceptum tridentini: *finis* quidem; quia sive sponte, sive inviti intersint, modo intelligant, quid inter sponsos fiat, testari de matrimonii contractu possunt, ut colligitur ex *l. coram Titio* 209. ibi: *scire autem, non etiam velle is debet, cum eo invito recte fit. : ff. de V. S.* sic autem jam obtinetur finis tridentini; quia eorum testimonio de matrimonio fides fieri, ejusque dissolutio, et alterius celebratio impediri potest, quod per praesentiam parochi, et testium intendit tridentinum. *Praeceptum* vero; quia §. *quia aliter saepe cit.* nihil aliud praecipitur, quam ut celebrentur matrimonia coram parocho, et testibus praesentibus: atqui praesente aliquo, sive coram aliquo fieri id dicitur, quod fieri etiam invitus advertit *l. coram Titio cit.* et gloss. *in extrav. execrabilis Joann. XXII. V. coram de praebend.* ergo etc. *Conf.* Ex praxi curiarum tum Germaniae nostrae, tum aliarum, etiam romanae, pro ratis habentium matrimonia, quae coram parocho, et testibus, etiam casu solum intervenientibus, vel dolo, aut vi coactis celebrantur.

240

Addidi autem in responsione, *ad valorem assistentiam talem sufficere*: certum enim est, ejusmodi matrimonium, in quo praesentia parochi dolo, aut vi extorta, vel procurata est, esse illicitum, et sic contrahentes graviter peccare, ut bene monent Sanch. *l. cit. n.* 12. Gutier. *n.* 13. Coninck *n.* 45. *fin.* Pal. *n.* 11. Bosco *concl.* 14. Zoes. *n.* 12. Vviestuer *n.* 64. *fin.* Reiffenstuel *n.* 113. magnif. P. Schmier *n.* 157. Ratio est tum injuria, quam inferunt parocho, tum contemptus ecclesiae; non enim ejus authoritate contrahunt, et saepe sic contrahentes contrahunt denuntiationibus omissis. Aliud dicendum Sanch. *l. cit.* putat de testibus; nam si hi soli ad interessendum inducantur dolo, aut vi detineantur, peccabunt quidem sic contrahentes, non tamen mortaliter, nisi injuria gravis

sit. Rationem disparitatis dat; quia ipsi non gerunt vices ecclesiae, authoritatem praestando ipsius nomine, sicut parochus praestat, sed testium ministerium solum obeunt, quod aeque praestare possunt vi detenti, aut ad aliud dolo vocati. Imo si gravis causa, et necessitas ad contrahendum urgeret, et parochus, vel testes absque justa causa recusarent, licite actu aliquo, et acquivocatione, sine mendacio tamen, inducerentur ad interessendum matrimoniali contractui; Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 2. *c.* 4. *num.* 6. Coninck *D.* 27. *dub.* 4. *fin.* Dicastill. *D.* 3. *n.* 169. Bosco *concl. cit. num.* 589. Reiffenstuel. *n.* 114. quia, ut *reg.* 4. *de R. J.* dicitur, *quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum.*

241

Neque contrarium probant argumenta allata *n.* 237. *Ad* 1. licet praesentia moralis perfecta tam advertentiam intellectus, quam consensum voluntatis requirat, ad imperfectam tamen sola advertentia intellectus sufficit: et haec sola ad valorem matrimonii in parocho, et testibus ex concilii mente desideratur, cum et ipsa clandestinitatem excludat, et sufficiens sit ad testificandum de matrimonio. *Ad* 2. utramque praesentiam in parocho desiderat tridentinum, et quidem ejus tanquam testis qualificati praesentiam desiderat ad substantiam contractus, tanquam praestantis authoritatem nomine ecclesiae solum de praecepto. *Ad* 3. ea doctrina procedit, quando consensus alicujus exigitur cum praesentia; quod in matrimonio non exigitur, cum sola praesentia ad testificandum sufficiens sit. *Ad* 4. disparitas est, quia ad valorem contractus a pupillo celebrari requiritur praesentia tutoris, non tanquam testis, sed ut contractui consensu suo authoritatem praestet, quod ad valorem matrimonii respectu parochi non requiritur. *Ad* 5. ea verba, ut *infra n.* 248. dicam, non sunt de necessitate sacramenti, sed solius praecepti.

242

Quaeritur 5. an parochus catholicus possit licite assistere matrimoniis haereticorum, qui in sua parochia degunt? Affirmant Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 2. *c.* 4. *n.* 8. Pirh. *hic n.* 21. Schambog. *ibid. n.* 16. et allegant pro se praxim Germaniae nostrae. *Rationem* dant, quia si hoc ipsi prohibitum esset, esset ei prohibitum vel propter irreverentiam, quae refertur sacramento, dum ejusmodi indigne illud suscipiunt, vel ratione communicationis cum excommunicatis, quales haeretici etiam sunt, interdictae; non ob primam causam; quia parochus non est minister hujus sacramenti, sed tantum testis; non ob secundam; quia haeretici, nisi sint nominatim denuntiati, post concilium constantiense non sunt vitandi sive in sacris, sive in politicis.

243

Sed contrarium, teste Vincent. Petra *tom.* 4. *comment. fol.* 75. *n.* 8. pluries respondit *s. congr. concil.* praesertim *sub die* 22. *jun.* 1624. *l.* 12. *decret.* dum censuit » *quod si alter tantum ex conjugibus sit haereticus, sive ambo, nullatenus debeat parochus hujusmodi matrimoniis assistere* ». Quod extendit *cit.* Petra *n.* 9. etiam ad illas provincias, in quibus impune grassatur haeresis; pro quo adducit aliud decretum s. cong. concil. *in genuens.* 1590. *l.* 6. *decret. fol.* 111. ibi » *in partibus Prussiae, et Pomeraniae fere omnes sunt haeretici; nunc quaeritur, an liceat presbyteris virum catholicum cum haeretica muliere, et e converso matrimonio conjungere? S. congr. respondit, non licere conjungere* ». Sed forte istud intelligi duntaxat debet, quando periculum est aut perversionis ex parte sponsi catholici, aut malae educationis prolium; unde sicut, quando his periculis sufficienter cavetur, et insuper rationabilis urget causa, in partibus Germaniae nostrae licite catholicus cum acatholica, et e converso contrahunt, ita etiam parochus catholicus tali matrimonio licite assistet.

244

Quaeritur 6. utrum ea verba » *ego vos in matrimonium conjungo etc.* vel alia similia, quae concilium trid. *sess.* 24. *c.* 1. *de reform. matr.* proferri a sacerdote, vel parocho assistente praecipit, sint de essentia matrimonii? Resp. negative, et hinc etsi parochus, vel sacerdos assistens matrimonio illa non proferat, validum tamen matrimonium erit; Sanch. *l.* 3. *de matr. D.* 38. *n.* 4. Gutier. *de matr. c.* 69. *n.* 3. Coninck *D.* 27. *de sacr. n.* 45. Pal. *tr.* 28. *D.* 2. *p.* 13. §. 8. *n.* 12. Zypaeus *l.* 4. *cons.* 5. *n.* 8. Gonzal. *in c. fin. h. tit. n.* 9. Pirh. *hic n.* 22.

245

Interim tamen verba illa sunt de necessitate praecepti; cons. parochus illa omittens peccabit, et quidem graviter, ut putat Salzedo *pract. c.* 73. *v. secundo illud*, Vega *l.* 6. *summ. cas.* 112. *et* 116. Pirhing. *hic n.* 22. *fin.* quia concilium utitur verbis praeceptivis. Alii tamen cum Sanch. *l. cit. num.* 7. Guttier. *num.* 15. Coninck *n.* 45. Gonzal. *n.* 9. existimant omissionem illam peccatum veniale non excedere; quod cum nec forma sacramenti sint, nec pertineant ad solemnitatem magni momenti, nec includant aliquod mysterium magnae significationis, videatur esse materia tantum levis.

§. IV.

De probatione matrimonii clandestini, et ejus publicatione.

SUMMARIUM

246

Quaeritur 1. an, et a quo probari debeat matrimonium clandestinum? Procedit quaestio haec de jure antiquo, et jure etiam novo in terris, ubi tridentinum quoad decretum irritans matrimonia clandestina, receptum non est; nam ubi receptum est, cum contractum ita irritum sit, dicens se ita contraxisse, non debet compelli ad id probandum; quia compelli nemo debet ad probandum illud, quod probatum non relevat; *l. ad probationem* 21. *C. de probat.* locus ergo quaestioni solum est casu, quo ita contractum validum est; quo casu, ut censeatur contractum, probari debet, ut constat ex *c. siquis* 1. *hoc tit.* et ratio est; quia facta regulariter non praesumuntur, nisi probentur; *c. quoniam* 11. *fin. de probat.*

247

Dubitari potest, cuinam, viro, an mulieri, onus hoc probandi incumbat? *Et rationem dubitandi* facit *c. siquis cit.* ibi » *siquis clam desponsaverit aliquam, et mulier, vel vir negat hujusmodi desponsationem, viro incumbit probatio* » quibus verbis videtur dici, quod sive vir, sive mulier desponsationem ejusmodi neget, probatio semper incumbat viro; quia vir est caput mulieris.

248

Sed dicendum, quod probatio incumbat dicenti, seu asserenti contractum esse; cons. si mulier neget desponsationem esse factam, vir autem affirmet, probatio incumbet viro; si vero vir neget, mu-

lier affirmet, probatio incumbet mulieri; nam ut constat ex *l. cit.* 2. *ff. de probat.* ei semper incumbit probatio, qui dicit, non qui negat; et hinc in *c. siquis cit.* subintelligi istud debet. *Ratio est*, quia idem judicium quoad hoc est de muliere, quod de viro; gloss. *in c. siquis cit. V. viro incumbit in fin. Abb. ib. in casu*, Honor. *hic n.* 2. Schambog. *n.* 29. Pirh. *n.* 32. et hoc teste alii DD. communiter.

249

Quaeritur 2. quid agendum, si matrimonium clam contractum sit, et ita occulte, ut legitima ejus probatio haberi nequeat? Resp. cum distinctione; vel enim qui ita contraxerunt, negant ita se contraxisse, vel id affirmant. *Si neget uterque, vel alteruter contractum esse*, eo casu compellendi non sunt, ut simul cohabitent, et se tanquam conjuges tractent. *Si vero uterque affirmet*, regulariter standum est assertioni illorum, et recipiendum est illud matrimonium, ac comprobandum ab ecclesia, tanquam si a principio in conspectu ecclesiae contractum fuisset, prout habetur *c. quod nobis* 1. *hoc tit.* et docet *ibidem* Abb. *not.* 2. Alex. de Nevo *n.* 4. Honor. *hic n.* 11. Pirh. *n.* 33. *et* 34. Scambog. *n.* 29. et alii passim. Procedit hoc iterum tantum in terris, ubi clandestina matrimonia valent.

250

Ratio primae partis est, quia ecclesia, sive ecclesiasticus judex non judicat de occultis, quae probari non possunt; *can. erubescant* 11. *dist.* 32. gloss. *hic V. compellendi.* Imo tali casu clam contrahentes ab invicem sunt separandi per ecclesiam, eo quod canones praesumant, nullum inter eos contractum esse legitimum matrimonium, sed potius adulterium, stuprum, aut fornicationem.

Ratio secundae partis; quia tunc constat ecclesiae, inter eos matrimonium contractum esse; ideoque recipitur, et approbatur ab hac tale matrimonium, tanquam legitime probatum per confessionem partium contrahentium.

251

Dixi autem *regulariter*; excipi enim debet, nisi agatur de praejudicio alterius matrimonii publice contracti; quia tunc non est credendum simplici assertioni contrahentium, nisi matrimonium clandestinum aliter probetur, vel ostendatur illud, quod publice contractum est, ob impedimentum dirimens fuisse irritum; Fagnan. *in c.* 2. *cit. n.* 5. 6. 7. Pirhing *hic n.* 34. *not.* 3.

252

Quaeritur 3. quale matrimonium sit observandum, si Titius primo cum Bertha contraxit matrimonium clandestine, postea cum Caja palam, seu publice? Resp. Si prius clandestinum sufficienter probari non potest,

non est cogendus Titius ad observandum prius matrimonium, sed potius ad posterius contractum publice, ut recte monet Pirhing. *hic n.* 35. *Ratio est*, quia etsi per posterius matrimonium, utpote reipsa nullum, non sit dissolutum prius, de priore tamen, utpote clam contracto, ex defectu probationis non sufficienter constat ecclesiae, de posteriore vero constat. Igitur cum de ea re, de qua cognovit judex, etiam pronuntiare debeat, *l. de qua re* 74. *ff. de re judic.* judex ecclesiasticus eo casu compellere debebit Titium ad observandum matrimonium secundum; ipse tamen Titius observare illud contra conscientiam suam non poterit, sed debebit potius excommunicationem, si haec in illum feratur, humiliter sustinere, licet haec ipsum duntaxat liget in foro externo, non vero in interno

253

Quaeritur 4. quis sit effectus publicationis matrimonii clandestini? Resp. Ubi valide matrimonium clandestinum potest contrahi, publicatio illius hunc effectum matrimonio tribuit, acsi ab initio in facie ecclesiae contractum fuisset, ut patet ex *c. quod nobis* 2. *h. tit. in fin.* et advertit Alex. de Nevo *ibid. n.* 7. Pirhing. *n.* 34. *not.* 4. Ex quo sequitur prolem, ex tali matrimonio ante publicationem illius susceptam, post factam publicationem pro legitima omnino habendam, licet postea detegatur impedimentum occultum, ob quod matrimonium ipsum revera fuit irritum. Videatur *n. supra* 79. *et duo seqq.*

TITULUS IV.

De sponsa duorum.

Hoc titulo duo proponuntur matrimoniorum impedimenta, unum *ligaminis* dirimens, alterum *sponsalium* impediens: *priore* istorum invalidum est matrimonium, quod post aliud contractum cum alia, initur cum secunda, stante vinculo prioris matrimonii. *Posteriore* prohibetur, ne qui sponsalia de futuro cum una contraxit, ante illorum dissolutionem, aut sponsalia aut matrimonium contrahat cum alia, et statuitur, sponsalia quidem secunda invalida omnino esse, matrimonium vero illicitum.

§. I.

De impedimento ligaminis.

SUMMARIUM

1 *Definitur impedimentum ligaminis.*
2 3 *Requisita, ut inducatur hoc impedimentum.*
4 *Effectus ejus primarius.*
5 *Hujus extensiones.*
6 *Effectus secundarius illius est poena: ubi, quae poena sit inducta jure civili super crimine polygamiae.*
7 *Poena juris canonici.*
8 *Polygamiae definitio, et duplex ejusdem species.*
9 *Ex primaeva matrimonii institutione illicita est.*
10 *Postea permissa populo electo.*
11 *Nunc omnibus prohibita.*
12 *Polyviria prohibita est jure divino, et naturali.*
13 *Potest tamen in hac dispensare Deus.*
14 *Quae dispensatio non est proprie dicta.*
15 *Altera polygamiae species certo prohibita est jure divino.*
16 *An etiam naturali, disconveniunt DD. Sententia affirmans.*
17 18 19 *Sententia negans.*
20 *etc. Tenetur via media.*
24 *Secundum matrimonium, stante matrimonio prius contracto, invalidum est.*
25 *Etiamsi hoc consummatum sit, et prius ratum dumtaxat.*
26 *Non potest pontifex condere legem, ut per secundum consummatum dissolvatur prius ratum.*
27 *Non potest polygamia fieri licita per consuetudinem.*
28 *Vel per dispensationem apostolicam.*

1

Quaeritur 1. quid sit *impedimentum ligaminis*, et quid requiratur ad illud inducendum? Resp. *Impedimentum ligaminis est vinculum matrimoniale, quo unus conjux alteri sic alligatur, ut eo vinculo durante, cum nullo alio contrahere matrimonium possit*. Ita quoad sensum omnes.

Ad inducendum hoc impedimentum tria requiruntur. 1. ut praecesserit matrimonium ratum saltem; *c. fin. hoc tit.* nam ex sponsalibus de futuro impedimentum hoc non consurgit; *c. si inter* 31. *de spons. c. duobus* 1. *hoc tit.* quia sponsalia solum dant jus ad rem, quod proprietatem non tollit, et cons. nec libertatem, corpus suum per verba de praesenti, et matrimonialem contractum valide tradendi alteri: magnif. P. Schmier *p.* 3. *de spons. et matrim. c.* 2. *n.* 190. et dicetur *infra n.* 29.

2

2. Ut matrimonium prius vero, et legitimo consensu contractum fuerit; nam si ficte solum, et animo non contrahendi, aut non se obligandi initum fuerit, in foro conscientiae non inducit impedimentum ligaminis; quia in hoc foro statur rei veritati; in rei veritate autem matrimonium fictum, utpote consensu, seu forma substantiali destitutum, non valet; ergo ex illo non potest oriri impedimentum ligaminis dirimens, cum juxta *reg.* 52. *in* 6. *non praestet impedimentum, quod de jure non sortitur effectum*. Addidi autem, *in foro conscientiae;* nam in foro externo, nisi probetur fictio (quod difficulter fiet, cum in animo solo consistat) hujusmodi matrimonium praesumitur vere, et valide contractum, et sic in eodem foro praesumitur etiam induxisse impedimentum ligaminis; *arg. c. per tuas* 10. *de probat.* Konig *hic n.* 5. *vers. alterum.*

3

8. Ut matrimonium etiamnum perseveret; nam vinculo ejus per mortem, professionem solemnem, vel dispensationem apostolicam, si ratum sit, dissoluto, redit prior libertas valide contrahendi matrimonium cum alia persona, quae per matrimonium praecedens ablata fuit; Konig *l. cit. vers. tertium.* Quod vero matrimonii vinculum, si ratum dumtaxat sit, per professionem religionis solemnem, et dispensationem apostolicam dissolvi possit, ostendetur *infra tit.* 6. *et tit.* 19. Morte dissolvi vinculum matrimonii etiam consummati, et dari licentiam contrahendi matrimonium alterum, tertium, quartum etc. est de fide contra Montanum, et Cataphrygas, qui secundas nuptias fornicationem dixerunt: et constat aperte ex s. Paulo *rom.* 7. *et* 1. *corinth.* 7. ubi ait: *mulier alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit: quodsi dormierit vir ejus, liberata est;*

cui vult, nubat: idque probatur ex omnium gentium, et temporum consuetudine; semper enim tam in lege nova, quam in antiqua licitum fuit post mortem conjugis contrahere aliud matrimonium.

4

Quaeritur 2. quis sit effectus impedimenti ligaminis? Resp. *Effectus illius primarius* est, ut impediat matrimonium contrahendum, et dirimat contractum, adeo ut siquis cum duabus de praesenti contraxerit, ei adhaerere debeat, cum qua prius contraxit, etsi illam nondum carnaliter cognoverit, ut statuitur *cap. fin. hoc tit.* et notant Abb. *ibid. n.* 1. Vivian. *ad c. cit. vers. etiamsi*, Barbosa *in c.* 3. *eod. n.* 2. Canis. *hic pr.* Vall. *n.* 2. Zoes. *n.* 3. Honor. *n.* 3. Pirhing. *n.* 5. Konig *n.* 6. Ratio est, quia cum prima per legitimum consensum fuit contractum indissolubile vinculum matrimonii, etiam sine carnali copula; *nuptias* enim *non concubitus, sed consensus facit*, ut *l. nuptias* 30. *ff. de R. J.* Ulpianus ait.

5

Proceditque hoc 1. quamvis secundam prius cognoverit; quia carnalis copula sine legitimo consensu non facit legitimum matrimonium; Zoes. Konig *l. citt. Procedit* 2. etsi primum matrimonium inutile sit ob morbum, vel superveoientem impotentiam; *can. hi qui* 25. *caus.* 32. *q.* 7. aut sterilitatem; *can. tantum* 27. *q. cit.* aut diuturnam absentiam conjugis; *c. dominus* 2. *de secund. nupt.* trid. *sess.* 24. *can.* 5. *de sacr. matr. Procedit* 3. ut nulla impedimentum istud abrogare contraria consuetudo possit; quia matrimonium legitime contractum insolubilitatem habet a jure naturali, vel saltem divino, ut suo loco ostendetur *tit.* 19. *de divort.* atqui juri naturali, aut divino nulla lex, aut consuetudo praejudicare potest, vel eidem derogare; *c. fin. de consuet. Ex quo sequitur*, hoc impedimentum afficere etiam infideles: et hinc gentilis, qui secundum ritum suum legitimam repudiavit uxorem, cum tale repudium Veritas in evangelio reprobaverit, nunquam, ea vivente, licite poterit aliam etiam ad fidem Christi conversus, habere, nisi post conversionem ipsius illa renuat cohabitare cum eo, aut si cohabitare velit, id facere velit non absque contumelia creatoris; *c. gaudemus* 8. *de divort.*

6

Secundarius hujus impedimenti effectus est poena, quam ii, qui primo matrimonio durante, secundas nuptias attentant, incurrunt: quae alia est de jure civili, alia de jure canonico. *Jure civili* hujusmodi nuptias attentantes, incurrent poenam infamiae *l. praetoris* 1. *fin. ff. de his, qui not. infam. l. neminem* 2. *cod. de incest. et inutil. nupt. l. eum, qui* 18. *cod. ad leg. jul. de adult.* et in

Germania, si secundum matrimonium cousummaverint, gladio, et ultimo supplicio puniuntur; *ord. crim. Carol. V. art.* 21. Gonz. *in c.* 1. *hoc tit. in* 6. Konig. *hic n.* 6. *fin.* Reiffenstuel *ibidem n.* 4.

7

Jure canonico per *c. accepisti* 2. *hoc. tit.* illi, qui matrimonium sciens cum uxore alterius contraxit, olim ecclesia imposuit publicam poenitentiam per septem annos cum jejunio per 40. dies in pane, et aqua, quod *carenam* vocant. Hujus poenitentiae hodie non amplius usus est: unde imponenda ipsi est poenitentia pro arbitrio prudentis confessarii, ut notat Vivian. *in c. cit. pr.* Insuper (quae poena etiamnum obtinet) secundam etiam post mortem legitimi sui conjugis non potest ducere, ob impedimentum criminis, de quo *infra titul.* 7. et merito, ne daretur illi ansa machinandi mortem priori suo merito. Ad quod tamen duo requiruntur. 1. Ut eam ducens, sciverit illam, esse uxorem alterius, vel saltem desponsatam per verba de praesenti, nam si ignorans contraxit cum illa, non peccat, sed potest eam ducere post mortem primi viri; *c. propositum* 1. *de eo, qui dixit etc.* 2. Ut eam cognoverit, vivente adhuc priore viro; *c. fin. eod.*

8

Quaeritur 3. quid sit *polygamia*, et quotuplex, et an aliquando fuerit licita? Resp. *Polygamia* est, quando unus vir sibi matrimonio simul jungit plures uxores, aut una mulier sibi plures viros. Et hinc patet discrimen a bigamia; nam per hanc, si vera sit, initur matrimonium cum pluribus successive tantum, et post dissolutionem matrimonii cum priore, quod, ut *n.* 3. dictum est, omni tempore erat licitum. Duplex autem communiter distinguitur: *una*, qua una mulier duobus, vel pluribus viris jungitur; *altera*, qua uni viro duae, vel plures copulantur uxores.

9

Certum autem est 1. matrimonium ex primaeva sua institutione, a Deo in paradiso facta, esse conjunctionem unius viri cum una foemina, et sic initio statim illicitam fuisse polygamiam. Patet ex *c.* 2. *Genes. v.* 24. ubi Deus ad Adam, vel Adam Dei instinctu, *adhaerebit*, inquit, *uxori suae, et erunt duo in carne una.* Ex quo textu Innocentius III unitatem matrimonii probat, dum episcopo Tiberiadis, rescribens » *in carne una*, ait, *erunt, non dixit, tres, vel, plures, sed duo; nec dixit, adhaerebit uxoribus, sed uxori* », prout refertur *cap. gaudemus* 8. *vers. verum de divortiis.*

10

Certum est 2. non omni tempore polygamiam fuisse illicitam, prout volebant aliqui, qui putabant, permissam illam solum fuisse

in veteri testamento, tanquam minus malam; nam etiam patriarchae Abraham, Isaac, Jacob etc. plures habuerunt uxores, qui cum fuerint viri sanctissimi, istud non fecissent, si illud illicitum suo tempore fuisset. Unde merito illos *s. Augustinus* juxta temporis illius morem excusat, dum *lib.* 22. *contra Faustum capit.* 47. prout refertur *can. objiciuntur* 7. *caus.* 32. *quaest.* 4. haec verba habet » *objiciuntur Jacob quatuor uxores, quod, quando mos erat, crimen non erat* » ita scilicet dispensante Deo per inspirationem internam factam patriarchis, quae derivata est vi exempli, et consuetudinis ad reliquos ex populo israelitico, et ut quidem Bellarminus, Ledesma, Valentia volunt, etiam ad populum gentilium, quod tamen cum Soto, Henriquez, Barthol. a Ledesma negat Sanch. *lib.* 7. *de matrim. D.* 80. *n.* 13. quod in his non militet dispensationis divinae ratio, nempe fidelis populi multiplicatio.

11

Certum est 3. polygamiam defacto prohibitam esse omnibus, quia conjugale foedus a Christo ad divinae institutionis primaevum statum revocatum est, et libellus repudii antiquatus. Et hinc non solum fideles, sed etiam infideles, dum vel plures simul, vel una dimissa, ducunt aliam, delinquunt, graviter, et obligantur, superinducta repudiata, iterum adhaerere primae, ut ex *cap. quanto* 7. *et c. gaudemus* 8. *de divort.* docent Henriq. *l.* 12 *de matr. c.* 6. *n.* 2. Ledesm. *p.* 2. *q.* 67. *art.* 2. Sanch. *D.* 80. *cit. n.* 14. qui propterea addit, non posse sustineri sententiam Abulens. *in c.* 19. *Matth. q.* 35. *paulo post pr.* ubi putat, infideles nunc non peccare accipiendo plures uxores: et multo minus defendi potest opinio Cajetani, dum *in c.* 19. *Matth.* docet, pluralitatem uxorum nec explicite, nec implicite in divina lege esse prohibitam.

12

Quaeritur 4. quo jure prohibita sit prior polygamiae species, qua una mulier duobus, vel pluribus viris jungitur, quam propterea aliqui polyviriam appellant? Resp. Prohibita est jure divino, et naturali. Ita concors omnium DD. sensus cum s. August. *lib.* 3. *de doctr. Christ. cap.* 12. *et libr. de bon. conjug. c.* 17. et s. Thom. *in* 4 *dist.* 33. *quaest.* 1. *artic.* 1. *ad* 7. Ratio est, quia repugnat imprimis fini conjugii primario, et a natura praecipue intento, nempe generationi, et bonae educationi prolis: generationi quidem; quia haec pluribus se commiscendo impeditur, ut haec vel nunquam, vel rarius subsequatur, ut patet in meretricibus: bonae educationi autem, quia cum proles in hujusmodi commixtione unius mulieris cum pluribus viris incerti sit patris, nullus ex his pluribus viris eam tanquam suam teneretur agnoscere, et

sic neque curaret, ut bene educaretur, quod tamen precipuum officium patris est: deinde etiam adversatur fini secundario matrimonii, nimirum tranquillae cohabitationi, et paci conjugum; ubi enim multa capita sunt unius corporis, nempe multi viri in eadem familia, innumerae rixae excitabuntur. Et hinc ista polygamiae species, seu polyviria nulla unquam dispensatione permissa fuit, nullius bene institutae, imo barbarae etiam gentis usu recepta.

13

Dubium est, an saltem possit divina dispensatione licita fieri? Negat Bellarm. *l.* 1. *de mutr. c.* 11. *post.* 2. *propos.* propter repugnantiam, quam, ut dixi, habet cum fine conjugii primario; ac proinde putat, sicut mendacium, et perjurium, et ipsam in nullo unquam casu posse licitam fieri.

Sed probabilius est, quod per absolutam Dei potentiam ejusmodi nuptiae unius mulieris cum pluribus viris possit subsistere. Ita Major *in* 4. *dist.* 33. *quaest.* 1. *ad* 1. Petr. de Ledesm. *de matr. quaest.* 65. *num.* 2. *dub.* 2. *concl.* 2. Sanch. *lib.* 7. *de matrim. D.* 80. *num.* 15. Coninck *D.* 26. *de sacram. dub.* 2. *n.* 29. Layman. *l.* 5. *tr.* 10. *part.* 3. *cap.* 6. *n.* 9. Perez *D.* 35. *de matrim. sect.* 4. *n.* 3. Pirhing *de sponsal. n.* 130. Vviestner *hic n.* 3. Ratio est, quia sicut supremum, et absolutum dominium Deus habet in res creatas ceteras, ita etiam habet in corpora maris, et foeminae. Igitur concedere potest foeminae, ut absque ulla mariti injuria corpus suum ad usum, et actus conjugales tradat alii viro, utque iste hanc illius traditionem acceptet, et vicissim corpus suum ad ejusmodi usum foeminae tradat; sic autem inter ejusmodi mulierem, et viros illos plures orietur vinculum conjugale; ergo etc. *Conf.* Si polyviria etiam per absolutam Dei potentiam fieri licita nunquam posset, causa foret, quia repugnat juri naturali. Ex hoc argumento nihil probatur; quia tantum repugnat juri naturali, quod Deus potestatem hanc non concesserit homini. Igitur si licentiam istam concederet Deus, polyviria foret licita.

14

Ex quo sequitur, quod Deus permittendo polyviriam, proprie non dispenset in lege naturali; sed tantum conditionem apponeret, qua posita, mala, et prohibita esse desineret, ut in simili omnes concedunt casu, quo Deus praeciperet occidi innocentem, vel ut auferatur res aliena proprio domino invito: nam etiam haec per se juri naturali adversantur; quia tamen dominio Dei supremo subjacent, ejusdem permissione fieri licita possunt.

Neque obstat in contrarium a *Bellarmino* allata ratio; quia aliter provideri a Deo potest, ne ejusmodi conjugium adversetur bono prolis, vel alia *n.* 12. enarrata incommoda afferat. Ad id, quod additur de mendacio, et perjurio, disparitas est, quia mendacium, et perjurium sunt actiones per se, ex objecto suo, et intrinsece malae, ita, ut malitia ab iis separari non possit; at polyviria solum mala est, et contra legem naturalem, quamdiu ad eam non dat licentiam Deus, quam si dederit, licita, et honesta efficictur.

15

Quaeritur 5. quo jure prohibita sit altera polygamiae species, qua unus vir plures ducit mulieres? *Certum est* prohibitam esse jure divino; nam hoc patet ex definitionibus conciliorum nicaeni, et tridentini, quorum prius *can.* 24. ait, *a Deo ordinatum esse, ut nemo duas aut plures uxores habeat*; alterum *sess.* . 24. *can.* 2. *de sacram. matrim.* anathema dicit illi, qui *dixerit*, *licere christianis plures simul habere uxores*, *et hoc nulla lege divina esse prohibitum. Conf.* Si enim, divina veritate prohibente *Matth.* 19. *vers.* 9. in nova lege, una uxore dimissa, alia duci non potest, multo minus licebit ducere aliam, prima retenta. *Rationes prohibendi* aequissimae fuere. 1. Enim pluralitas uxorum aliquo modo impedit finem primarium matrimonii, quae est generatio prolis; nam pluribus foeminis conjuncti saepe minus foecundi sunt, ut exemplo Salomonis docemur, qui ex mille tum uxoribus, tum concubinis suscepit unicam prolem masculam, videlicet Roboamum; 3. *Reg.* 11. *vers.* 43. et duas dumtaxat filias, Eraphet, et Basemat, teste Suida apud Pont. *lib.* 7. *de matrim. cap.* 49. *n.* 2. 2. Non satis convenit cum fine secundario illius, qui est socialis vita, et gubernatio domestica; quia facillime orirentur rixae, invidia, zelotypia etc. inter plures uxores, praesertim si una prae aliis a viro diligeretur. Eadem tollit significationem sacramenti, quam ex institutione divina fidelium conjugia consummata habent, scilicet repraesentationem unionis Christi cum ecclesia, unius cum una, eaque immaculata sponsa.

16

Dubium est, an haec uxorum pluralitas etiam jure naturali prohibita sit? Affirmant Aureolus, relatus a Capreol. *in* 4. *dist.* 33. *quaest.* 1. *art.* 2 Henriq. *lib.* 12. *de matrim. c.* 16. Petr. de Ledesm. *de matr. quaest.* 65. *art.* 1. *concl.* 2. *et duab. seqq.* Bellarm. *lib.* 1. *de matrim. cap.* 11. Menoch. *de arbitr. cas.* 420. *a n.* 46. Hurtad. *D.* 9. *n.* 3. Konig *hic* §. 1. *n.* 2. magnif. P. Schmier *part.* 3. *de spons. et matrim. cap.* 2. *n.* 205. *Fundantur* 1. argumento deducto ex illo Pauli 2. *Corinth.* 7. *vers.* 7. ubi Apostolus, *mulier*, inquit *sui corporis potestatem non habet*, *sed vir*; *similiter*, *et vir sui*

corporis potestatem non habet, sed mulier: quibus verbis vir, et mulier quoad mutuam corporum traditionem aequiparantur. Atqui juri naturali, ut *n.* 12. dictum est, repugnat, ut mulier, viro superstite, jus in corpus suum alteri tradat; ergo eidem juri repugnat, ut illud faciat vir vivente adhuc uxore sua. 2. etiam apud gentiles, qui prudentiae, et honestatis laude prae aliis floruere, polygamia per leges fuit prohibita, videlicet apud athenienses lege Cecropis, apud romanos lege 12. tabularum, et aliis posterioribus: imo apud hos, qui binas nuptias eodem tempore constitutas habebat, ex praetoris edicto infamia notabatur, ut patet ex *loc. cit. n.* 6. atqui gentiles solius rationis, et luminis naturalis sequebantur ductum; igitur ex ipsius naturae instinctu polygamia illicita est. 3. juris naturalis principia exigunt, ut ex contractu nuptiali uxori vir praestet id, quod ille ab hac vi ejusdem contractus exigit; nam vir, et uxor quoad thori conjugalis fidem ad imparia non judicantur; *can. siqnis uxorem* 4. *fin. caus.* 32. *q.* 1. atqui ex contractu nuptiali vir ab uxore exigit, ut corpus suum ad actus ex se aptos ad generationem prolis nulli alteri tradat. Igitur hoc quoque uxor jure exposcit a viro.

17

Altera sententia cum Durand. *in* 2. *dist.* 33. *q.* 1. *num.* 9. *et* 10. Abulens. *in Matth. cap.* 19. *quaest.* 30. *ad* 2. *et qu.* 33. *corp. et ad* 1. Cajetan. *in genes. capit.* 16. *post princip.* Medin. *l.* 4. *de sacram. homin. continent. contra* 1. *capit.* 9. Veracrux *part.* 2. *specul. artic.* 15. *concl.* 1. *et* 2. Palatios *dist.* 33. *cit. D.* 1. *fol.* 732. Gutier. *de matrim. c.* 106. *n.* 1. Gonzal. *in c.* 1. *hoc tit. n.* 7. *fin.* negat uxorum pluralitatem juri naturali adversari. *Nituntur* et ipsi non levibus ar-argumentis. Nam 1. polygamiam complures gentes non solum tolerant, sed etiam legali permissione non obscure approbant, vel approbarunt saltem olim; sic enim apud thraces tribus, aut quatuor, imo triginta uxoribus copulari mos erat, ut testatur *Heraclitus;* apud numidas, et mauros quisque pro suis opibus uxores habet quamplurimas: nec dissimilis consuetudo in Africa circumfertur, si Herodoto, Diodoro, et Josepho credimus. Idem de aliis nationibus refert Tiraquell. *l.* 7. *connub.* Beyerlich *tom.* 2. *V. conjugium*, Tholosan. *synt. lib.* 10. *cap.* 1. et Valentinianus imp. postquam superstite priore, nec repudiata, alteram duxit, ut levius videri posset patratum a se facinus, legem tulit, per quam cuivis liceret duas simul habere uxores, ut referunt Socrat. *l.* 4. *c.* 26. et Paul. Diacon. *l.* 1. *c.* 2. atqui non est credibile, has omnes gentes juris naturalis cognitione destitutas fuisse, aut in ejus cognita principia impegisse.

18

2. Si pluralitas uxorum repugnaret juri naturali, eatenus repugnaret, quatenus repugnaret fini ejusdem, qui maxime triplex est, prolis generatio, ejus educatio, et tranquilla conjugum cohabitatio. Atqui his non repugnat; nam 1. per uxorum pluralitatem generatio prolis potius promovetur, cum constet ab uno viro foecundari plures uxores posse, prout patet in antiquis illis patriarchis, qui plures habuerunt uxores, ut unius sterilitas suppleretur per foecunditatem alterius, et sic humanum genus, et gens a Deo electa eo facilius multiplicaretur. 2. posset adhuc haberi educatio prolis congrua; quia haec educari posset apud suam quaeque matrem, ab aliis ejusdem thori consortibus separatam. 3. si hoc modo a se invicem uxores plures quoad habitationem separarentur, caveri possent odia, et discordiae. Et esto, inde exurgerent incommoda aliqua, ita, ut secundus, et tertius finis ex accidenti plene non obtineatur, sunt tamen hi fines minus primarii, ut adeo, cum primis finis, qui primarius est, magis promoveatur, quam impediatur pluralitate uxorum, huic ceteri, tanquam secundarii, et subordinati debeant cedere.

19

3. S. Augustinus *can. objiciuntur* 7. *caus.* 32. *q.* 4. Jacob, qui quatuor uxores habuit, et alios patriarchas excusat a culpa propter prisci illius temporis morem, seu consuetudinem; et s. Thom. *in* 4. *dist.* 33. *q.* 1. *art* 1. *ad* 1. fatetur, consuetudinem posse ab hac uxorum pluralitate excusare. Atqui consuetudo contra jus naturale praevalere non potest, *c. fin. de consuet.* sed tantum adversus jus humanum; ergo etc. *conf.* nam si licet uxori in totum cedere jure suo, et consentire, ut vir religionem profiteatur, cur non licebit, attento solo naturae jure, sibi praejudicare in parte, et consentire, ut aliae simul uxores potestatem corpore viri sui habeant, legitime cum eis matrimonio inito?

20

Tenenda videtur sententia inter utramque priorem media, et dicendum, uxorum pluralitatem adversari quidem jure naturae, non tamen ita, ut eam excludat ipsa matrimonii natura, et essentia, sed institutio ejusdem in ipso mundi exordio facta a Deo, qua unam tantum uni conjunxit. Ita Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 80. *n.* 8. Layman *l.* 3. *tr.* 10. *p.* 3. *c.* 6. *n.* 7. *et* 8. Pal. *tr.* 28. *D.* 3. *p.* 1. *a n.* 3. Perez *D.* 35. *de matr. sect.* 2. *a n.* 4. Wiestner *hic n.* 7. cum aliis DD.

21

Dixi 1. *pluralitatem uxorum non excludi a matrimonio per ipsam ejus naturam, et essentiam;* hoc enim probant argumenta secundae sententiae. *Conf.* nam si uxorum pluralitatem excluderet ipsa matri-

monii natura, et essentia, ea per nullam Dei dispensationem fieri licita posset, per tradita *lib.* 1. *tit.* 2. *n.* 56. atqui ad eam a Deo dispensari posse supponit Innocentius III. *c. gaudemus* 8. *de divort.* ibi, *nec ulli unquam licuit in simul plures uxores habere*, *nisi cui fuit divina revelatione* (sive Dei revelantis dispensatione) *concessum*; ergo etc.

22

Dixi 2. *illam excindi institutione divina*: quod indubitate sumitur ex illo *Genes.* 2. *vers.* 24. ubi Deus » *quamobrem*, inquit, *derelinquet homo patrem suum, et adhaerebit uxori suae;et erunt duo in carne una* » quibus verbis nuptiale foedus sic institutum est, ut unus solum vir uni uxori, non unus pluribus uxoribus, aut una pluribus viris conjugi possit quemadmodum explicat Christus ipse *Matth.* 19. *v.* 5. ubi unitatem matrimonii in ejus primam institutionem refundit, dicens » *qui fecit hominem ab initio, masculum, et foeminam fecit eum, et dixi, propter hoc etc.* ».

23

Dixi 3. *uxorum pluralitatem, supposita matrimonii institutione, et divina dispensatione seclusa, juri naturali contrariam esse.* Ratio est, quia cum homo corporis sui solum usuarius, Deus vero dominus illius sit, non potest homo eo uti, praeterquam ad actus a Deo ipsi concessos; atqui, ut *n. praec.* dictum est, dominus Deus in ipsa nuptiarum institutione viro solum concessit, ut uni dumtaxat mulieri corporis sui usum ad actus conjugales possit tradere, et vicissim mulier uni viro; ergo pluribus eum usum tradendo, potestatem sibi a Deo datam excedit, jus illius, et dominium violat, ac proinde peccat contra jus naturale, quod prohibet laesionem juris alieni, praesertim divini.

24

Quaeritur 6. an polygamia utraque in novo testamento solum illicita, an vero insuper matrimonium secundum, postquam aliud jam cum alia, vel alio initum est, invalidum, sit? Clarum est esse invalidum, si contrahatur, postquam primum matrimonium per copulam carnalem jam consummatum est, nam tunc fit omnino authoritate humana insolubile.

Dubitari posset de casu, quo primum matrimonium ratum solummodo fuit, quando secundum contractum, et consummatum est? *Ratio dubitandi* sumitur 1. ex *c. licet* 3. *hoc tit.* ubi pontifex, postquam statuisset, virum a secunda uxore separandum, et compellendum esse, ut ad primam redeat, addit » *quamvis aliter a quibusdam praedecessoribus nostris sit aliquando judicatum* ». Atqui non potuissent aliter judicare, si matrimonium secundum consummatum post aliud ra-

tum jure divino, et naturali foret invalidum. 2. *ex l. si a Titio* 72. *ff. et l. quoties* 15. *cod. de R. V.* ex quarum dispositione, siquis rem eandem duobus vendidit, praefertur ille, cui res vendita simul tradita est. Igitur a pari, si cum una initum sit matrimonium ratum, cum altera etiam consummatum, praeferetur secunda, et alterum matrimonium erit validum. 3. matrimonium, quod ratum dumtaxat est, dissolvitur per professionem religiosam, tanquam per matrimonium spirituale; ergo etiam dissolvetur per consummatum cum etiam hoc sit vinculum fortius.

25

Sed tenendum est, tanquam indubitatum, quod etiam hoc casu secundum matrimonium sit omnino invalidum. Ita expresse habetur *c. si inter* 81. *de sponsal. c. accepisti* 2. *c. licet* 3. *c. tua* 4. *et c. fn. h. tit.* Ratio est, quia per primum matrimonium vir, et mulier jam transtulerunt jus in corpus ad potentiam copulae inter se invicem, ita, ut jam uxor potestatem corporis sui non amplius habeat, sed vir, et vicissim non vir sui, sed uxor; ergo non habet jus aliquod maritus, quod in corpus suum transferre in aliam uxorem possit, aut vicissim uxor in alium virum.

Neque contrarium probant argumenta allata pro ratione dubitandi. *Ad* 1. plerique cum Barbosa *in c. cit. n.* 5. et Gonzal. *ibidem n.* 2. dicunt eo verbo *judicatum* significari non cathedralem definitionem, sed judicialem litis privatae decisionem, in qua pontifex non est infallibilis. Fortasse etiam ideo praedecessores dicuntur aliter judicasse, quia prius matrimonium ratum propter subsequens consumatum ex gravi causa dissolverunt, ut notant Vvagnereck *in exeges. c. cit. et* magnif. P. Schmier *part.* 3. *de sponsal. cap.* 2. *n.* 195. *Ad* 2. negatur suppositum, quod traditio juris in corpus ad potentiam copulae fiat per consumationem matrimonii; nam haec corporis traditio usum dumtaxat superaddit, ipsum autem jus in corpus jam fuit traditum per contractum, et in ipso contractu matrimoniali. *Ad* 3. negatur paritas; nam quod per professionem religiosam matrimonium ratum dissolvatur, procedit ex speciali favore religionis, qui favor non consideratur in matrimonio consumato, imo nec in sacerdotio.

26

An vero pontifex condere legem possit, ut matrimonium ratum, et non consumatum dirimatur per subsequens matrimonium carnali copula consummatum, nonnulli dubitant. *Sed respondendum est,* non posse, cum Covar. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 7. §. 3. *num.* 5. Barbosa *in cap.* 3. *hoc tit. n.* 5. Pirh. *hic num.* 6. Ratio est, quia primum conjugium, etiam ratum, et nondum consummatum, divina, et naturali lege praefertur secundo etiam consummato: hinc cum pon-

tifex in lege divina dispensare directe nequeat, etiam per legem suam non poterit facere, ut per secundum consummatum dissolvatur prius ratum.

27

Quaeritur 7. an consuetudine licita fieri polygamia possit? Dubium faciunt verba s. Augustini relata supra ex *can. objiciuntur cit.* ubi asserit, uxorum pluralitatem, quando mos erat, crimen non fuisse.

Sed dicendum, nulla quanticunque temporis, etiam immemorialis, consuetudine polygamiam posse fieri licitam. Ita Sot. *dist.* 33. *cit. q.* 1. *art.* 2. *V. et per hoc diluuntur.* Covar. *p.* 2. *de spons. c.* 7. §. 3. *n.* 1. Bellarm. *l.* 1. *de matrim. c.* 11. Sanch. *l.* 7. *de matrim. D.* 80. *n.* 10. Pirh. *tit. de spons. n.* 130. *in fin.* Vviestner *hic n.* 12. Reiffenst. *ib. n.* 3. Ratio est, quia consuetudo est jus mere humanum non scriptum, usu, et moribus populi, legali, vel canonica approbatione accedente, introductum; atqui jus mere humanum adversus jus divinum, et naturale, quo polygamia prohibita est, praevalere non potest; ergo etc.

Ad textum s. Augustini, ut cum Innoc. III. *c. gaudemus cit. V. nec ulli* notant Sanchez *n.* 16. Pont. *n.* 4. Vviestner *n.* 12. *cit. in fin.* S. pater intelligendus est de more, seu consuetudine, fundata in revelatione, seu dispensatione divina, et ab hac, non a solo usu virorum plures uxores ducentium vim obtinente.

28

Quaeritur 8. an humana aliqua, saltem apostolica, authoritate dispensari ad pluralitatem uxorum possit? Resp. negative. Ita DD. *citt.* cum s. Thom. *dist.* 33. *cit. q.* 1. *art.* 2. estque concors omnium ceterorum sententia, et perspicue habetur *c. gaudemus cit. V. nec ulli. Ratio* obvia est, quia nulla humana potestate relaxari potest jus naturale, vel divinum, per tradita *lib.* 1. *tit.* 2. *n.* 56. dispensatio autem illa divina, seu concessio, quae erat in veteri lege, jam est sublata per Christum, qui reduxit matrimonium ad primaevum statum, ut esset conjunctio unius viri cum una foemina.

§. II.

De impedimento sponsalium.

SUMMARIUM

29

Quaeritur 1. quale impedimentum inducatur per sponsalia de futuro? Resp. Inducitur tantum impedimentum impediens, non autem dirimens: et hinc qui sponsalia contraxit cum una, adhuc valide contrahere matrimonium potest cum alia quacunque, nisi haec consanguinea sit sponsae prioris in primo gradu; cum hac enim ob impedimentum publicae honestatis dirimens invalide contrahit. Patet responsio ex *c. duobus* 1. *h. tit.* ubi statuitur, sponso, cum alia matrimonium contrahenti, imponendam esse poenitentiam *de mentita fide*, debere tamen manere cum ea, cum qua matrimonium duxit. Non posset autem cum hac manere, si sponsalia inducerent matrimoniale impedimentum dirimens; ergo dicendum, quod talis illicite quidem, et cum injuria prioris sponsae matrimonium contrahat, non tamen invalide.

30

Ex *quo sequitur*, per matrimonium subsequens validum dissolvi sponsalia de futuro prius inita per *cap. duobus citat. cap. sicut* 22.

de sponsal. et cap. si inter. 31. *eodem.* Ratio est, quia matrimonium, etiam ratum tantum, est vinculum longe fortius, quam sponsalia de futuro, cum ista tantum tribuant jus ad rem, illud vero jus etiam in re conferat. Atqui vinculum fortius solvit id, quod minus forte est; ergo. *Conf.* Nam matrimonium superveniens sponsalibus de futuro, cum alia initis, se habet, ut secunda venditio, facta cum traditione rei venditae, respectu venditionis prioris, factae sine traditione rei. Atqui hoc casu secundus emptor praefertur priori; *l. quoties* 15. *C. de R. V.* ergo etiam matrimonium praefertur sponsalibus prius initi.

31

Dixi autem *per matrimonium subsequens validum*: nam si irritum sit, obligabunt adhuc priora sponsalia. Joan. Andr. *in cap. sicut cit. n.* 4. Ancharan. *ibidem n.* 6. Paludan. *in* 4. *dist.* 27. *quaest.* 1. *art.* 3. *cas.* 6. *n.* 24. Sanch. *l.* 1. *de matrim. D.* 48. *n.* 1. Zoes. *tit. de sponsal. n.* 33. quia ut *reg.* 52. *in* 6. habet, *non praestat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum.* Alter tamen sponsus a sponsalium fide tum liber manet; quia transiens ad nuptias cum alia, censetur renuntiasse sponsalibus antecedentibus; Sanch. *loc. citat. Excipitur*, nisi etiam ipse conseuserit in matrimonium alterius sponsi cum alia; tunc enim censerentur sponsalia mutuo consensu dissoluta, et neuter iisdem amplius teneretur, etsi matrimonium quocunque ex capite invalidum foret; Pirhing *tit. de sponsal. n.* 38.

32

Quaeritur 2. utrum per subsequens matrimonium validum omnino extinguatur obligatio priorum sponsalium, vel solum suspendatur, ita, ut sponsa de praesenti mortua, cum qua Titius contra fidem priorum sponsalium contraxit matrimonium, adhuc obligatus sit primam ducere vi priorum sponsalium. *Negant* obligatum esse Joan. Andr. *in cap. sicut cit. n.* 4. Ancharan. *n.* 6. Praeposit. *n.* 8. Alex. de Nevo *in c. litteras n.* 7. *de despons. impub.* Paludan. *in* 4. *dist.* 28. *quaest.* 1. *artic.* 1. *concl.* 4. *n.* 8. Gabr. *ibidem q.* 2. *art.* 2. *conclus.* 2. Henriq. *l.* 11. *de matrim. c.* 14. *n.* 2. Sanch. *l.* 1. *de matrim. D.* 48. *n.* 3. Gutier. *de matrim. cap.* 27. *n.* 3. *vers. verum.* Layman *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 1. *c.* 2. *n.* 22. Tanner. *tom.* 4. *D.* 8. *q.* 1. *dub.* 4. *n.* 56. *et* 57. Rosignol. *de sponsal. II. praenot.* 6. *n.* 8. Pirhing *tit. de sponsal. n.* 59.

33

Fundantur 1. quia *cap. sicut.* 22. *de sponsal.* dicitur fidem primorum sponsalium irritam fieri per sponsalia cum alia de praesenti inita. Igitur obligatio illorum omnino extinguitur. Sed obligatio se-

mel extincta non reviviscit; *l. qui res* 98. §. *aream* 8. *ff. de solut.* ergo etc. 2. Quia cum sponsalia, et matrimonium sint obligationes ejusdem rationis, et ordinis, quippe utraque ex justitia, et utraque facta homini, prior obligatio extinguitur per supervenientem fortiorem, sicut votum strictioris religionis extinguitur per professionem subsecutam in ordine laxiore *juxta capit. qui post.* 5. *de regular. in* 6. 3. Si servus v. g. per stipulationem promissus sit, et postea manumissus, promissio, cum adimpleri non possit, penitus extinguitur, nec reviviscit, etiamsi servus ille denuo redigatur in servitutem; *lib. inter stipulantem* 83. §. *sacram ff. de V. O.* et *l. qui res.* 98. §. *aream.* 8. *ff. de solution.* 4. Contraria sententia fovet periculum captandae mortis alienae, quatenus prior sponsa, dum sibi jus aliquod ad matrimonium superesse novit, nihil magis appetet, quam ut matrimonium cum sponsa posteriore per illius mortem dissolvatur.

34

Sed his non obstantibus, dicendum, etsi sponsa hoc casu ob violationem fidei sibi datae non amplius teneatur sponsalibus, iis tamen teneri sponsum, si sponsa sic velit. Ita Ariadn. *in* 4. *quaest.* 2. *de matrim. ad* 2. Vega *l.* 6. *summ. cas.* 125. Petr. de Ledesm. *de matrim. q.* 43. *art.* 3. *dub.* 2. *ad* 2. Coninck *D.* 23. *de sacram. dub.* 4. *num.* 32. Pont. *lib.* 12. *de matrim. cap.* 13. *num.* 4. Hurtad. *D.* 2. *difficult.* 7. Pal. *tr.* 28. *D.* 1. *part.* 21. *num.* 4. Perez *D.* 9. *sect.* 7. *n.* 5. Zypaeus *l.* 4. *consult.* 5. *n.* 9. *et* 10. Henric. Mayr. *de sponsal. n.* 141. Haun. *inst. theol. de matrim. n.* 601. Sporer *de matrim. n.* 208. Vvex. *p.* 5. *tr.* 2. *part.* 1. §. 7. *n.* 13. Konig. *tit. de sponsal. n.* 62. Vviestner *ibid. n.* 100. magnif. P. Schmier *p.* 1. *de sponsal. c.* 5. *n.* 22.

35

Ratio est, quia si sponsalia de praesenti supervenientia vim haberent omnino dissolvendi sponsalia de futuro prius inita, eam haberent vel ex jure naturali, vel ex positivo: non autem habent illam ex *jure positivo*, quia *c. duobus c. sicut*, *et cap. inter citt.* non dicitur, quod sponsalia priora omnino dissolvantur, vel extinguantur, sed tantum deciditur, matrimonium, post illa initum cum alia, esse validum, et eo copulatos non separandos. Sed neque hanc vim habent ex *jure naturali*; quia hoc jure spectato, obligatio sponsalium prius initorum consistere potest cum matrimonio, saltem quatenus illa respicit tempus istius per obitum dissoluti: imo hoc casu conveniens omnino erat obligationem priorum sponsalium suspendi, ne is, qui fidem sponsae priori datam violavit, ex malitia sua com-

modum referat, et pars laesa jure suo privetur etiam pro eo casu, pro quo ejusdem usum nihil impedit, aut moratur.

36

Conf. a paritate cum voto religionis, quo obstrictus, si Deo fidem frangat, et matrimonium ineat, ac consummet, non penitus liberatur voto, sed adimplere illud, uxore defuncta, debet, et religionem, si suscipiatur, ingredi: item cum venditione; nam etsi casu, quo Titius e. g. equum, quem prius Cajo vendidit, antequam eum tradat, vendit Sempronio, et simul tradit, in eundem dominio equi transferat, casu tamen, quo iste equum eidem reddit, illum tenetur emptori priori tradere: cur non idem juris sit in causa praesenti, praesertim cum omnimodam dissolutionem sponsalium nec ratio suadeat, nec textus *cit.* evincat?

37

Hinc *ad* 1. *argumentum num.* 33. propositum dico, aliud esse fidem irritam fieri, et aliud sponsalia prorsus irritari. Irrita fides redditur, quando violatur, aut obex culpabiliter ponitur, quo minus servari possit; idque contingit in data hypothesi: irritantur prorsus sponsalia, quando eorum obligatio tollitur ex toto; quod in praesenti fieri negatur, cum ratio, et jura plus non probent, quam eam, durante matrimonio cum alia contracto suspendi, ac sopiri. *Ad* 2. Negatur paritas; nam voto simplici strictiori, et solemni in laxiore religione fides non diversis, sed eidem, scilicet Deo, datur, cui cum actualis traditio sui per professionem in laxiore etiam religione gratius opus sit, quam sola promissio ingrediendi strictiorem, mirum non est, quod ecclesia beneplaciti divini interpres, *c. qui post cit.* obligationem ingrediendi strictiorem religionem aut declaraverit sublatam, aut contractam potestate sibi a Deo facta remiserit, praesertim cum hoc necessarium videatur ad conservandam religionum pacem, et eas profitentium tranquillitatem. At in nostro casu fides data est sponsis diversis; uni pactionis per verba de futuro, alteri consensus per verba de praesenti, quo jus prioris laesum quidem, atque suspensum, non tamen perpetuo remissum est. *Ad* 3. Servus manumissus statum totaliter mutat; et in consideratione civili alia persona redditur, ut adeo mirum non sit obligationem de hujusmodi servo praestando omnino perimi; non ita in matrimonio, quod novum statum, aut diversitatem personae in consideratione civili non inducit, ac proinde etiam non tollit obligationem ex prioribus sponsalibus oriundam. *Ad* 4. Per accidens est, quod sponsa prior appetat mortem sponsae posterioris, nec propterea jus, priori sponsae antecedenter quaesitum, auferri, vel infringi debet.

38

Quaeritur 3. an sicut per matrimonium, ita etiam per sponsalia de futuro posteriora solvantur priora sponsalia? Resp. non solvi, etiamsi posteriora jurata sint. Ita Abb. *in c. sicut.* 22. *de sponsal. numer.* 8. Joan. Andr. *ibid. n.* 4. Ancharan. *num.* 3. Sanch. *l.* 1. *de matrim. D.* 50. *num.* 2. Gutier. *de matrim. c.* 28. *num.* 1. Coninck *de sacram. D.* 23. *numer.* 28. *et* 29. Layman. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 1. *c.* 1. *numer.* 5. Palao *tr.* 28. *D.* 1. *p.* 22. *numer.* 1. *et* 2. Engl. *tit. de sponsal. n.* 3. *fin. et n.* 5. Pirhing *ibidem n.* 56. Schambog *n.* 84. *et tit. praec. n.* 2. Reiffenstuel *ibidem n.* 5. magnif. P. Schmier *p.* 1. *de sponsal. c.* 3. *numer.* 38. et sumitur ex *c. sicut* 22. *et c. si inter* 31. *de sponsal.* Unde hujusmodi sponsalia secunda iniens tenebitur adhuc ducere priorem sponsam, quamvis ista, si velit, possit ab iis, quae cum illo contraxit, sponsalibus resilire. *Ratio est*, quia secunda sponsalia, etiam jurata, invalida sunt, cum nemo possit valide rem aliquam promittere alicui, quam alteri valide obligavit.

39

Dixi, *etsi posteriora jurata sint*; neque enim juramentum est vinculum iniquitatis; *c. quanto* 18. *de juretur*, aut obligationem inducit cum praejudicio tertii; *reg. non est obligatorium* 58. *de R. J. in* 6. Addidi *partem alteram, si velit, eo casu a sponsalibus posse recedere*; quia contrahens secunda sponsalia eo ipso censetur renuntiasse prioribus.

Procedit autem responsio, sive sponsalia clam, sive coram testibus celebrata sint; nam etiam casu, quo priora clam, posteriora coram parocho, et testibus fuerunt inita, per se loquendo prioribus standum est. *Per se*, inquam; per accidens enim aliquando praevalere posteriora hoc casu poterunt, ut si sponsus intelligat, sibi, et priori sponsae omni probatione destitutis, etiam oblato juramento, fidem in consistorio habendam non fore, sed censuris compellendum ad ducendam posteriorem, cum sui majore infamatione etc. nam hoc casu prior sponsa rationabiliter contenta esse, atque jure suo cedere debebit, ut notat Layman *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 1. *c.* 1. *n.* 5. *vers. secunda.*

40

Difficultas major est, an posteriora sponsalia non saltem obligent casu, quo alterius conjugis morte, ingressu religionis, renuntiatione etc. priora sponsalia sunt dissoluta? Negant Sanch. *l.* 3. *de matrim. D. n.* 6. et Pontius *lib.* 12. *de matrim. c.* 12. *n.* 2. Affirmant Covar. *p.* 1. *de sponsal. c.* 4. §. 1. *n.* 10. et Rebell. *lib.* 4. *de oblig. just. q.* 8. *n.* 55. In concordiam has duas sententias reducunt Perez *D.* 9. *de matrim. sect.* 8. *n.* 6. et P. Wiestner *hoc tit. num.* 19. ad-

hibita distinctione : vel enim sponsalia posteriora absolute sunt inita et collata in tempus, quo promittens adhuc obligabatur primis sponsalibus; vel conditionate tantum, et sub conditione, ut tunc haberent vim, quando priora sponsalia fuerint dissoluta.

41

Si primum, sponsalia secunda per se, et vi promissionis non obligabunt, etiam post priorum dissolutionem. *Ratio est*, quia durante priorum valore, et obligatione, promissio matrimonii alteri facta invalida fuit; quod autem initio invalidum est, tractu temporis non convalescit. Addidi autem, *per se, et vi promissionis*; per accidens enim v. g. casu quo virginem, aut viduam honestam, sponsalium priorum ignaram, sub spe matrimonii quis corrupisset, eam, prioribus per mortem aut alio modo dissolutis, teneretur ducere, saltem ratione damni, quod alia ratione compensari non posset.

42

Si vero secundum fiat, et sponsalia inita sint sub conditione, ut teneant, et obligent, cum priora fuerint dissoluta, clarum est, dissolutione priorum facta, sic promittentem stare promissis, et posteriorem teneri ducere; nam etiam ante dissolutionem obligabant conditionate : igitur dissolutione facta, sub qua tanquam conditione inita sunt, obligabunt absolute.

43

Quaeritur 4. an adhuc priora sponsalia implenda sint, quando secundis accessit copula carnalis cum sponsa posteriore? *Certum est* 1. implenda priora sponsalia esse, si etiam ipsis copula carnalis accessit; cum enim hoc casu utriusque damnum aequale sit, prioris sponsae jus utique erit potius; *arg. reg. qui prior* 54. *in* 6.

Certum est 2. pariter implenda prima esse casu, quo posterior sponsa conscia erat priorum sponsalium initorum cum alia; quia si notitiam istorum habuit, decepta dici non potest: *arg. l. Labeo* 1. §. *si intelligatur* 6. *ff. de aedilit. edict.*

44

Certum est 3. implenda in contrarium esse secunda sponsalia, quando prior sponsa vult cedere jure suo, aut alias obligatio priorum sponsalium ex justa causa dissolvitur, quia ne posteriora sponsalia dicantur peccaminosa esse, praesumendum est, illa non fuisse contracta absolute, sed conditionate, si nempe priora sponsalia ex renuntiatione prioris sponsae, vel alia ex causa desierint obligare: atqui si ita conditionate posteriora sint inita, obligationem inducunt, etiamsi copula non accesserit, secundum dicta *n.* 42. ergo multo

magis post dissolutionem priorum obligabunt, quando accessit copula, ut sic matrimonii contractu compensetur damnum illatum.

45

Dubium procedit solum casu, quo prioribus sponsalibus carnale commercium non accessit, accessit autem secundis, et sponsa haec altera sponsalium prius initorum fuit ignara: Major *in* 4. *dist.* 27. *quaest.* 5. Coninck *D.* 23. *de sacram. dub.* 4. *concl. n.* 34. Rebell. *l.* 4. *de oblig. just. quaest.* 8. *sect.* 8. *n.* 56. Pont. *lib.* 12. *c.* 14. *n.* 4. Pal. *tr.* 28. *D.* 1. *part.* 22. *n.* 6. Honor. *tit. de sponsal. num.* 15. existimant eo casu sponsalia priora utrimque solvi, et posteriora adimpleri debere. *Fundantur*, quia per copulam fit anticipata quaedam traditio corporis, quae cum ante trid. habuerit vim inducendi matrimonium, *c. veniens* 15. *et c. is qui fidem* 30. *de spons.* hodie saltem inducet sponsalia cum posteriore, et quae cum alia persona prius inita sunt, dissolvet; *arg. l. quotiens* 15. *cod. de R. V.* ex cujus dispositione, si res, quae uni est vendita, alteri postea vendatur iterum, et tradatur, licet primo facta sit injuria, venditio tamen secunda tenet. 2. cum duo inter se certant, unus de lucro captando, alter de damno vitando, huic potius favendum est, quam illi: atqui in proposito secunda sponsa certat de damno vitando, prima solum de lucro captando: ergo secundae favendum est prae prima. 3. Qui post votum religionis, vel castitatis emissum corrupit virginem, tenetur eandem ducere, non obstante voto prius emisso: ergo etiam in proposito casu tenebitur ducere secundam, si eam corrupit, non obstantibus sponsalibus cum prima.

46

Resolvi difficultas ista ope distinctionis potest: vel enim deceptae damnum non est grave, aut saltem alio modo, quam, secutis nuptiis, compensari potest, vel contra grave est, nec alio modo, quam per nuptias compensabile.

Si primum, deflorator a prioribus sponsalibus, sponsa invita, non potest recedere. Ita Sot. *in* 4. *dist.* 27. *q.* 2. *artic.* 4. Henriq. *lib.* 11. *de matrim. cap.* 13. *n.* 3. Gutier. *de matrim. cap.* 27. *n.* 7. Sanch. *lib.* 1. *de matrim. D.* 49. *num.* 5. Layman *lib.* 6. *tract.* 10. *part.* 1. *cap.* 1. *num.* 5. Zoes. *tit. de sponsal. num.* 36. Engl. *ibidem* §. 3. *n.* 5. Pirhing *n.* 57. Schambog. *n.* 88. Konig. *n.* 27. Krimer *n.* 273. Vviestner *hic n.* 24. Reiffenstuel *ibidem n.* 7. *Ratio est* 1. quia per injuriam illatam posteriori sponsae non aufertur jus prioris; quamvis enim haec ob notabilem mutationem, quae hujusmodi defloratione intervenit ex parte sponsi, sponsalibus secum initis non amplius adstringatur, ipsa tamen, si velit, petere adhuc potest, ut sponsus fidem sibi datam servet. 2. Quia sic magna aperi-

retur via fraudibus, et dolis, dum quivis liberari a sua sponsa, et cum alia conjungi cupiens, absque omni alia causa illico se liberare posset, spondendo nempe alteri matrimonium, et copulam cum ea habendo: 3. Quia si hoc casu dissolverentur priora sponsalia, dissolverentur vel ratione promissionis, vel ratione damni: *non ratione promissionis*, quia haec cum nulla sit, jus matrimonii transferre in posteriorem non potuit; *arg. l. non dubium* 5. *pr. vers. sed etsi cod. de LL. Non etiam ratione damni*, quia hoc, ut ponimus, resarciri alia ratione potest. Tenebitur ergo hoc casu deflorans ducere primam, si adhuc potest. Dixi, *si adhuc potest*; nam casu, quo posteriora sponsalia cum copula habita sunt cum cognata primae sponsae in primo gradu, sine dispensatione cum neutra amplius inire matrimonium potest: non cum prima ob impedimentum affinitatis; nec cum secunda ob impedimentum publicae honestatis, quod ex prioribus sponsalibus validis ortum est: et sic juxta aliquos tolletur omnino obligatio etiam ducendi primam: de quo videatur *tit. n.* 210. *et seqq.* ubi dixi, interveniente impedimento dirimente dispensabili, eum, qui causa impedimenti extitit, teneri petere dispensationem, et hac impetrata, stare sponsalibus.

47

Si secundum, et secundae sponsae, priorum sponsalium ignarae, grave damnum, quod alio modo, quam per nuptias compensari nequeat, illatum est, tenebitur prima ex charitate saltem jure suo cedere, et permittere, ut deflorans nuptias ineat cum secunda, ut plerique ex *citt.* advertunt cum Sanch. *l. cit. n.* 6. *Ratio est*, quia charitas quemlibet obligat ad leve damnum subeundum, si ita grave damnum proximi impediri possit. An vero haec obligatio solum se contineat intra forum conscientiae, an contra locum habeat etiam in foro externo, ita, ut casu, quo prima sponsa nollet jure suo cedere, deceptor nihilominus ad posteriorem ducendam obligari, et condemnari a judice possit, dubium est inter DD. *Affirmant* Ludovicus Lopez *p.* 2. *instit. de matr. c.* 38. *fol.* 1046. Henriq. *l. cit.* Sanch *n.* 6. *negant* alii cum P. Reiffenstuel *l. cit.* quia non apparet, quo jure aliquis in foro externo compelli possit, ut ad liberandum alterum a gravi malo jus suum derelinquat.

48

Argumenta in contrarium allata intentum non obtinent: *Ad* 1. cum copula illa post trid. sit mere fornicaria, non potest habere rationem legitimae traditionis, qua jus auferatur priori sponsae. *Ad* 2. imprimis etiam prima sponsa certat de damno vitando, cum amissio juris quaesiti, et radicati non minus inter damna numerari debeat, quam alia juris violatio: unde sicut prima sponsa est prior

tempore, ita etiam est potior jure; Reiffenstuel *hic n.* 9. magnif P. Schmier *p.* 1. *de sponsal. cap.* 3. *n.* 34. *respons. ad* 3. Deinde praerogativa certantis de damno vitando non habet vim jure suo privandi alterum, quando damnum illud alio modo compensari potest. *Ad* 3. Aliud est in voto religionis, vel castitatis; nam ex voto solum oritur obligatio religionis; ex sponsalibus vero exsurgit obligatio justitiae, quae multo est strictior. Prima ex voto cessat in casu argumenti; quia DEUS non vult impleri promissionem sibi factam cum damno tertii: non vero cessat obligatio justitiae orta ex sponsalibus primis per sponsalia secunda cum defloratione; quia homines nolunt privari jure suo propter injuriam illatam alteri.

49

Quaeritur 5. an, ut ex duobus sponsalibus validentur posteriora, authoritate ecclesiastica dissolvi priora possint? *Certum est* dissolvi posse, si ex parte sponsi, vel sponsae prioris post sponsalia, legitime inter illos contracta, superveniat, vel appareat justa resiliendi causa; nam si de ejusmodi causa liqueat, etiam propria authoritate sponsus resilire a sponsa potest, et vicissim, ut dictum est *tit* 1. *n.* 215.

50

Dubium est, quando alia causa non est, nisi, quod is, qui utraque sponsalia iniit, a sponsa, vel sponso priore valde abhorrere, aut eum odisse coeperit, quod affectu multo proniore feratur in posteriorem sponsam, vel sponsum; quod nuptiae cum secunda sponsa vel sponso statui ejus magis convenire, aut privatim vel publice utiliores fore judicentur etc.

Ad quod dubium respondeo distinguendo: vel enim dispensatio in sponsalibus primo initis ob aliquam ex assignatis causis petitur a summo pontifice, vel ab episcopo, aut alio praelato papa inferiore.

51

Si primum, nemo facile ambigit, quod ex tali causa, praesertim si spirituale animae, aut publicum bonum spectet, apostolica authoritate dirimi sponsalia priora possint, et ita convalidari secunda; cum enim ex gravi, et praesertim publica causa pontifex relaxare possit vinculum matrimonii rati, ut dicetur *infra titul.* 19. *de divort.* multo magis ab illo dissolvi poterunt ex simili causa sponsalia de futuro, juxta regulam » *cui, licet, quod plus est, licet utique, quod est minus* ».

52

Si secundum, probabilius negatur, eam potestatem competere episcopo, vel alii praelato authoritate ordinaria, prout docent Ar-

mell. *V. matrim. n.* 60. Paludan. *in* 4. *dist.* 27. *q.* 1. *art.* 2. *n.* 14. Sot. *dist. cit. q. un. art.* 1. *concl.* 2. Veracrux *p.* 1. *specul. art.* 27. *paulo post, princ.* Cajet. *in summ. V. matrimonium capit.* 1. §. *et scito* Henriq. *lib.* 12. *de matrim. c.* 2. *n.* 2. Lud. Lopez *part.* 2. *instr. de matrim. capit.* 46. *circa* 5. *impedim.* Sanchez *l.* 7. *de matrim. D.* 17. *n.* 13. Vviestner *hic n.* 26. et colligitur ex *c. litteris* 10. *de sponsal.* ubi Alexander III. episcopo pictaviensi mandat, ut sponsum ad fidem sponsae datam, per nuptias adimplendam compellat, non obscuro indicio, sponsalia ab episcopo relaxari non posse.

53

Ratio est, quia hujusmodi sponsalium dissolutione fit quidem petenti favor, alteri tamen aufertur jus, ex iis juste acquisitum : atqui jus alteri quocunque justo titulo acquisitum nemo auferre potest, qui summo principe inferior est, imo nec ipse supremus princeps, nisi ex causa gravi, et fere publica : ergo etc.

Neque episcopus patrocinatur regula, quam tradunt *Abulensis*, *Victoria*, *Sotus*, quod episcopus in sua dioecesi possit, quod in tota ecclesia potest pontifex; nam haec regula, ut aliquando jam dixi, nisi variis adhibitis limitationibus temperetur, prorsus inanis est, et nullo juris adminiculo nixa.

TITULUS V.

De conditionibus appositis in desponsatione, et in aliis contractibus.

Desponsationibus quandoque addi certae conditiones, modi, et demonstrationes solent, quarum varietas, et vis hoc loco declarari debet.

§. I.

De conditionis natura, varietate, et affinibus ejusdem.

SUMMARIUM

1. *Diversa nominis* conditio *significatio.*
2. *Alia est conditio stricte accepta, alia late.*
3. *Haec primo dividitur in conditionem de praeterito, de praesenti, et futuro: secundo in possibilem, et impossibilem.*
4. *Possibilis subdividitur in necessariam, et contingentem.*
5. *Impossibilis in eam, quae talis est ex natura rei, de facto, et de jure.*
6. *Bonum matrimonii triplex est, bonum prolis,*
7. *Bonum fidei conjugalis, et bonum sacramenti.*
8. *Tertia conditio alia est suspensiva, alia resolutoria, alia expressa, alia tacita.*
9. *Proprie dicta conditio solum illa est, cujus eventus in futurum contingens est.*
10. *Proinde a proprie dicta conditione deficit conditio necessaria impossibilis, et quae est de praesenti, vel de praerito.*
11. *Affinia conditionis sunt modus,*
12. *Causa, et demonstratio.*
13. *An sponsalibus, et matrimonio conditio de futuro contingente apponi possit?*
14. *Defenditur pars affirmans.*
15. *Objectiones solvuntur.*

I

Quaeritur 1. quid sit *conditio*? Resp. Hujus non una est significatio. Nam 1. interdum sumitur pro statu hominum, §. *fin. instit. de jur. pers.* ibi » *in servorum conditione nulla est differentia* ». 2. aliquando pro qualitate rei v. g. matrimonii; *l. exigere* 65. *ff. de judic. l. capite* 19. *et l. tutor.* 36. *ff. de rit. nupt.* 3. quandoque pro optione, seu electione; *l. Papinianus* 8. §. *siquis* 12. *ff. inoffic. testam.* 4. alibi pro pacto, seu lege contractus; *l. si societatem* 6.

ff. pro socio, *et l. debitori 7. cod. de pact.* ibi, *ea conditione*, *pactoque*. 5. nonnunquam pro modo; *c. verum 4. hoc tit.* 6. denique, et communissime pro circumstantia dispositioni adjecta, a cujus existentia dependere volumus valorem illius; Konig *hic num.* 1. Reiffenstuel *ibidem n.* 1.

2

In hoc ultimo sensu accepta conditio ad titulum praesentem pertinet: et dupliciter potest accipi. 1. *stricte*, sive pro ea, quae de futuro, et contingente effectu est: et hoc sensu juxta Sylv. *V. conditio n.* 15. Gonz. *in c.* 1. *hoc tit. n.* 4. et alios est » *oratio dispositionem in tempus*, *et eventum futurum incertum suspendens* ». 2. *late*, et in sensu praesenti rubricae, prout includit etiam alia conditionum genera: et sic accepta ad mentem Zabarell. *in c. verum 4. hoc tit.* Molin. *tr.* 2. *de J. et J. D.* 206. *n.* 1. Vvagnereck *ad rubr. hoc tit. not.* 1. Vviestner *ibidem n.* 1. est » *oratio*, sive *adjectio apposita*, *vel subintellecta*, *suspendens*, *vel resolvens dispositionem contractus*, *vel alterius actus*, *ejusque*, *quae ex illo nascitur*, *obligationem* ».

Utroque modo accepta conditio communiter explicatur per particulam, *si*: ut » *contraho tecum matrimonium*, *si pater tuus consenserit*, vel *duco te*, *si virgo es etc.* ».

3

Quaeritur 2. quotuplex sit conditio? Resp. Conditio late accepta 1. dividitur in conditionem de praeterito, de praesenti, et de futuro. *Conditio de praeterito* dispositionem resolvit, et dependentem reddit ab aliquo, quod extitit; *conditio de praesenti* ab aliquo, quod actu existit; et *conditio de futuro* ab aliquo, quod primum existet; §. *sub conditione 4. inst. de V. O.*

Dividitur 2. in conditionem possibilem, et impossibilem. *Possibilis* est, quae se habet ad esse, et non esse, ideoque evenire, et non evenire potest. *Impossibilis*, cum quid fieri repugnat.

4

Possibilis subdividitur in necessariam, et contingentem. *Necessaria* est, quae ordine naturae, vel alias omnino est extitura. *Contingens* alia est potestativa, alia casualis, alia mixta. *Potestativa*, seu *arbitraria* nuncupatur, quae dependet a sola, et libera voluntate ejus, qui vel dando, vel faciendo illam implere potest, qualis est » *ducam te, si christianam religionem amplecti volueris* ». *Casualis*, quae pendet ex futuro eventu, et ex voluntate tertii, ut » *ducam te*, *si imperator vicerit turcam* ». *Mixta*, quae partim casualis, ac fortuita, partim arbitraria est, ut » *ducam te, si redieris ex Italia* » quod tam a fortuna, quam a voluntate abeuntis pendet.

5

Conditio impossibilis alia est talis ex *natura rei*, cui natura est impedimento, quo minus existat, ut » *ducam te, si hircocervum ceperis* ». Alia talis est *de facto*, cum quid jure, et natura fieri potest, propter difficultatem tamen impossibile judicatur, ut *si montem aureum in dotem dederis*. Alia denique talis est *de jure*, ut cum pro conditione ponitur res lege prohibita; quod enim lege non licet, id nec posse censemur; *l. filius* 15. *ff. de condit. instit.* Et haec iterum alia est contra substantiam matrimonii; alia quae non repugnat substantiae matrimonii.

6

Contra substantiam matrimonii pugnare censetur conditio, quando pugnat contra triplex bonum matrimonii, videlicet contra bonum prolis, bonum fidei, et bonum sacramenti. *Primum* bonum spectat procreationem, et educationem liberorum; quamvis enim proles, et harum generatio non sit de substantia matrimonii, ex consensu tamen in hoc praestito nascitur obligatio ad exhibendos, si petantur ab altera parte, actus ex se aptos ad generationem prolis, et nihil illicite agendum, quo ejus procreatio impediatur. Unde bono prolis repugnant conditiones, contractui nuptiali adjectae, de sumenda potione sterilitatis, aut ea alio modo procuranda; de semine extra vas emittendo, et impedienda consummatione copulae carnalis, prolisque conceptione; de procurando abortu, aut prolis natae suffocatione, vel alia peremptione etc.

7

Alterum matrimonii bonum consistit in mutua fidelitate, quam conjugum uterque alteri servare tenetur, non solum reddendo debitum conjugale, si petatur, sed etiam alteri se non commiscendo. Huic bono adversantur conditiones, matrimoniorum contractui adjectae, quibus vel excluditur obligatio etiam radicalis ad exhibendos sibi mutuo actus conjugales, vel imponitur obligatio pro quaestu se prostituendi aliis.

Tertium bonum poscit individuam societatem vitae, quam omnimodam consecutum est matrimonium consummatum inter fideles, ex elevatione ejusdem ad dignitatem sacramenti. Cum hoc sacramenti bono pugnant conditiones, matrimonio adjectae, de vitae societate restricta ad certum, vel incertum tempus, e. gr. » *duco te, et habebo te pro conjuge mea, donec sponsa opulentior, nobilior, honoratior etc. offeratur etc.*; vel *quamdiu mihi non displicueris*; aut *nisi libellum repudii tibi dedero etc.* ».

8

Dividitur 3. conditio in suspensivam, et resolutoriam. *Suspensiva* dicitur, quae actus obligationem, seu effectum suspendit, donec conditio existat, ut si dicas » *duco te, si in dotem afferas mille* ». *Resolutoria*, quae non obstat, quin contractus, vel actus ab initio sit purus, facit tamen, ut possit resolvi, v. g. » *contraho tecum, donec aliam ditiorem invenero* ».

Dividitur 4. in expressam, et tacitam. *Expressa* est, quae conceptis verbis apponitur. *Tacita*, quae actui alias inest, etsi non exprimatur. Cujusmodi aliae sunt *generales*, quae nempe cuilibet contractui tacite insunt, v. g. » *si Deus voluerit, si potero etc.* ». Aliae *speciales*, quae alicui actui in specie insunt, ut in sponsalibus » *si nullum intervenerit impedimentum, si res in eodem statu permanserit etc.* ».

9

Quaeritur 3. quaenam ex enumeratis conditionum speciebus sint proprie dictae conditiones? Resp. Proprie conditio solum est, cujus eventus in futurum contingens est. Patet ex *l. institutio* 10. *ff. de condit. instit.* ibi » *cum nulla sit conditio, quae in praeteritum confertur, vel in praesens, veluti si rex parthorum vivit, si navis in portu stat* ». Ratio est, quia natura verae conditionis est suspendere valorem actus, et obligationem illius, atque facere, ut actus possit subsistere, vel deficere, juxta existentiam nempe, et defectum conditionis; hoc autem non facit conditio de praesenti, vel de praeterito; *leg. cum ad praesens* 37. *ff. de reb. credit.* et §. *conditiones* 6. *inst. de V. O.* ibi » *conditiones, quae ad praesens, vel praeteritum tempus referuntur, aut statim infirmant obligationem, aut omnino non differunt, veluti, si Titius consul fuit, vel si Maevius vivit, dare spondes? nam si ea ita non sunt, nihil valet stipulatio; sin autem ita se habent, statim valet* ».

10

Proinde a natura proprie dictae conditionis deficiunt 1. Conditio necessaria » *quae enim per rerum naturam sunt certa, non morantur obligationem, licet apud nos incerta sint* » prout dicitur §. *conditiones cit.* 2. Conditio impossibilis; quia cum certum sit non eventuram, ex ejus eventu valor et obligatio actus suspendi nequit; *l. impossibilis* 7. *et l. in illa* 8. *ff. de V. O.* 3. ea, quae de praesenti, vel praeterito est; quia dispositionem, et obligationem non suspendit; §. *conditiones cit. et l. itaque* 39. *ff. de reb. credit.*

11

Quaeritur 4. quaenam sint affinia conditionum? Resp. Conditioni affinis est modus, causa, et demonstratio. *Modus* secundum Sylv. *V. conditio n.* 3. Engl. *n.* 3. et alios passim est adjectio alicujus oneris, ad quod post contractum perfectum obligare volumus contrahentem. Communiter exprimi solet per dictionem » *Ut*, v. grat. *ducam, vel duco te, ut divitias, vel honorem consequar* »; Sylvest. *loc. cit.* Pirh. *hic n.* 1. Vviestner *n.* 2. Differt a conditione; quia conditio dispositionem, et obligationem fere suspendit, ita, ut haec effectum non consequatur, nisi illa verificetur; modus autem dispositionem perfectam supponit, eamque dumtaxat temperat oneris adjectione; *l. si doceas* 1. *et leg. seq. de donat. quae sub dom. etc.* gloss. *in capit. verum* 4. *hoc titul. V. conditione*, Abb. *ib. n.* 2. Vivian. *ad c. cit. vers. nisi hoc.* Engl. *hic n.* 3. Konig. *n.* 29. Vviest. *n.* 2.

12

Causa tum apponi contractui dicitur, quando denotatur causa, ob quam contrahitur. Explicatur per dictionem *quia* ut » *contraho tecum, quia dives, vel pulchra es* » Engl. *n.* 6. Konig. *n.* 27.

Demonstratio fit, quando exprimitur aliqua qualitas, per quam determinatur, vel demonstratur persona, cum qua contrahitur, ut » *duco te, quae es libera vel virgo,* aut *filia hujus principis etc.* »; Sylvest. *loc. cit.* Vvagnereck *ad rubr. hoc tit. not.* 3. Engl. *n.* 5. Konig *n.* 28.

13

Quaeratur 5. an sponsalibus, et matrimonio conditio de futuro contingente apponi possit? Negant Sot. *in* 4. *dist.* 29. *q.* 2. *art.* 1. *v. rursus*, Covar. *part.* 2. *de sponsal. c.* 3. *n.* 4. Sanch. *lib.* 5. *de matr. disp.* 1. *n.* 5. et videtur istud probari, 1. Quia sponsalia, et matrimonium sunt actus legitimi: sed actus legitimi nec conditionem, nec diem recipiunt juxta *reg. actus legitimi* 77. *ff. et reg.* 50. *de R. J. in* 6. ergo etc. quia quamdiu conditio pendet matrimonium non est, cum ut infra *n.* 57. dicetur, casu, quo ante eam impletam matrimonium per verba absoluta contrahitur cum alia, istud valeat, et prius conditionatum tollatur, 3. Quia matrimonium ad id est institutum, ut statim ex eo sequatur purus effectus cohabitationis, et conjunctionis mutuae, qui effectus pendente conditione non sequitur.

14

Sed dicendum; posse matrimonio, et sponsalibus apponi conditionem etiam in futurum pendentem. Ita post gloss. et *abb.* Canis. *in rubr. hoc tit. n.* 3. Zoes. *hic n.* 5. *fin.* Konig. *ib. n.* 14.

et patet ex eo, quia sponsalia, et matrimonium sequuntur naturam ceterorum contractuum atque contractus ceteri (nisi aliter sit jure dispositum) fieri possunt sub conditione in futurum pendente; ergo etiam sponsalia, et matrimonium. *Excipiuntur* conditiones, quae substantiae matrimonii repugnant; hae enim, ut *n.* 117. dicetur, ejus contractum vitiant. Et talis est conditio resolutoria; cum enim matrimonium inducat vinculum ex natura sua indissolubile, sequitur eidem repugnare conditionem, quae illud semel legitime contractum dissolvat. Intelligendum autem istud est de conditionibus adjectis arbitrio contrahentium; nam eidem matrimonio non repugnat conditio resolutoria, quae ipso jure inest, prout omni matrimonio rato inest conditio » *nisi statum perfectiorem elegero per professionem solemnem in religione approbata, vel nisi pontifex dispensaverit* ». Aliter sentiendum de sponsalibus de futuro; haec enim contrahi sub conditione resolutoria non tantum illa, quae jure inest, sed arbitraria etiam possunt, ut bene notat magnif. P. Schmier *p.* 1. *de sponsal. cap.* 3. *n.* 133. Ratio est, quia etiam, quando absolute contracta sunt, mutuo contrahentium consensu dissolvi possunt. Igitur etiam ab initio contrahi possunt sub conditione resolutiva, cujus virtus, et effectus erit, ut interim, dum pendet conditio, sponsalia sint valida, ea vero eveniente, dissolvantur.

15

Neque obstant argumenta sententiae oppositae. *Ad* 1. regulae illae intelligi debent de actibus, quibus ex natura rei, vel ex speciali legis dispositione conditio adjici prohibetur, quod v. g. iis praescripta sit certa forma, ut sunt sacramenta baptismi, poenitentiae, eucharistiae etc. non autem de actibus, qui a voluntate nostra dependent, ut sunt plerique contractus, et inter hos etiam sponsalia, ac matrimonium; haec enim nec certam formam a lege divina habent, neque a jure recipere conditionem prohibentur, imo clare permittuntur *c. de illis* 3. *et cap. super eo* 5. *hoc tit. Ad* 2. Ad matrimonii essentiam requiritur, ut sit consensus de praesenti, qui habetur, etiamsi addatur ei conditio in futurum pendens; erit igitur ante completam conditionem matrimonium, quamvis nondum in suo esse perfectum; quod novum non est, sed commune cum omnibus actibus, et contractibus, cum conditione in futurum pendente initis. *Ad* 3. antecedens simpliciter verum non est, cum constet hunc effectum suspendi posse primo bimestri, quando unus contrahentium de religione ingredienda deliberat; si ergo effectus purus non statim sequi debet, naturam hujus contractus conditionem non excludit. Restat ergo, ut examinetur ulterius, quales conditiones admittantur in matrimonio, et sponsalibus. Unde sit

§. II.

De conditione honesta possibili.

SUMMARIUM

Conditiones honestae possibiles secundum dicta §. *praec.* possunt esse vel intrinsecae, quae tacite intelliguntur, vel extrinsecae, quae, ut adjectae dici possint, debent esse expressae; et ex his aliquae sunt de praeterito, aliae de praesenti, aliae de futuro.

16

Quaeritur 1. an matrimonio adjici possint conditiones intrinsecae, et quid adjectae operentur? *De primo membro*, quaestionis dubium esse non potest; quia cum hae conditiones natura insint matrimonio, nihil vetat eas exprimi, et explicite apponi. *Quoad alterum ejus membrum* videndum est, quomodo adjiciatur talis conditio; nam si eo prorsus modo adjiciatur, quo modo necessario inest, relinquit matrimonium purum, et absolutum, nec suspendit ejus valorem; cons. circa valorem contractus nihil operatur. *Circa valorem*, inquam; nam quoad liberationem a poena, in male contrahentes lata, efficax est. Et hinc, ut Sanchez *lib.* 5. *de matr. D.* 1. *n.* 14. notat, qui scienter contrahit cum consanguinea sub ea conditione, *si non es consanguinea*, minime incurrit excommunicationem, quae per *clem. un. de consang. et affinit.* lata est in contrahentes scienter cum consanguineis. Ratio est, quia hac censura ecclesia punit sinistrum affectum contrahentium, quem minime ostendunt consanguinei ineuntes matrimonium sub data conditione.

17

At si aliter, quam quo modo inest, apponatur talis conditio, ut si contrahens dicat » *contraho tecum, si ecclesia judicaverit, nullum inter nos esse impedimentum* » jam erit vera conditio, et matrimonii valor suspendetur, dum ecclesia, praemissa solerti indagine, pronuntiaverit, nullum inter sponsos intercedere impedimentum; sub hac enim conditione censetur esse contractum; Sanch. *l. cit. n.* 12. *et* 13.

Dubium est, quid sentiendum de matrimonio contracto sub conditione, *si Deo placuerit?* In quo diversae DD. sententiae sunt; nam glossa *in cap. un. fin. de sponsal. in* 6. putat esse sponsalia conditionata. Alii contra cum *Archidiacono, Rosella, Tabiena, Soto,* id negant. Non pauci cum *Joanne Andrea*, et Franco distinguunt, et conditionalia esse asserunt, quando subest impedimentum; secus, quando non subest.

18

Has in speciem dissidentes sententias componit Sanchez *l. cit. n.* 11. distinguendo; nam si contrahentes sub hac conditione, id intelligant de *voluntate beneplaciti*, qua Deus omnia, quae fiunt, aut vult, aut permittit, conditio haec non suspendet consensum; quia est conditio generalis, et in omni contractu intelligitur. Si vero intelligant de voluntate Dei approbante, quasi sentiant » *si contractus Deo non*

displiceat, *sed sit juxta ejus beneplacitum* › conditio suspendet obligationem ex tali contractu, saltem in actu 2. donec constiterit, eum placere Deo; quia multa, quae fiunt, sunt contra beneplacitum divinum. Proinde DD. qui asserunt sponsalia, sub tali conditione contracta, esse conditionalia, intelligendi sunt de voluntate posteriori; de priori autem, qui negant.

19

Quaeritur 2. an obligationes contractus matrimonialis, vel sponsalitii suspendat, aut vitiet adjecta conditio de praeterito, vel praesenti, v. g. *duco te*, *si es virgo*, *nobilis*, *dives*, *si pater tuus est mortuus*, *si Titius ex Italia venit etc.* Resp. negative; sed statim contrahens est obligatus, si conditio est, vel fuit posita; contra non est obligatus, si non est posita, neque contrahitur eo casu obligatio, etiamsi conditio talis postea impleatur. Ita s. Thom. *in* 4. *dist.* 29. *quaest. un. art.* 3. *quaest.* 3. Sanch. *libr.* 5. *de matrim. D.* 6. *n.* 1. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 2. *c.* 7. *n.* 1. Coninck. *D.* 29. *de sacr. n.* 8. Palao *tr.* 28. *D.* 2. *p.* 11. §. 1. *n.* 1. Canis. *ad rubr. hoc tit. num.* 1. Wex *Ariadn. p.* 5. *tr.* 2. §. 6. *n.* 10. Wagnereck *in c. fin. V. si turpes not.* 3. Vallens. *hic n.* 3. Zoes. *n.* 1. *et* 8. Schambog. *n.* 2. Konig. *n.* 7. Reiffenst. *n.* 12. magnif. P. Schmier *part.* 2. *de sponsal. c.* 3. *n.* 86. Ratio est, quia contractus ex voluntate, et conventione contrahentium legem, et conditionem accipiunt juxta *reg. contractus* 85. *in* 6. igitur si contrahentes in matrimonium, et sponsalia consenserunt sub conditione nobilitatis, paternae mortis etc. his existentibus, statim nascitur obligatio. *Conf.* quia aliis contractibus conditio de praesenti, vel de praeterito non suspendit obligationem, sed ea si vera est, valet contractus; si vero non est vera, non valet §. *conditiones* 6. *inst. et l. si stipulatus* 120. *ff. de V. O.*; ergo idem dicendum de matrimonio, cum hoc contractus naturam retineat.

20

Proceditque hoc, etsi contrahentes ignorent positam esse conditionem, ut contra Coninck *loc. cit. n.* 6. *et* 9. docent Layman *n.* 1. *cit. vers. neque vero*, Palao *n.* 3. Konig. *n.* 17. Reiffenstuel *n.* 12. et sumitur ex *l. cum ad praesens* 37. *ff. de reb. credit.* nam existentiae conditionis, non scientiae alligarunt suum consensum. *Ex quo sequitur*, invalidum esse matrimonium, initum cum muliere sub conditione, *si legitima es*, quando illa legitima esse creditur, et non est, ut colligitur *arg. loc. cit.* et notant Fagnan. *in c. fin. hoc tit. n.* 14. Wiest. *hic n.* 3. Reffeinst. *n.* 17. *ibid.* et patet ex ratione; nam conditio illa possibilis est, et honesta, et quidem de praesenti. Conditio autem possibilis, et honesta de praesenti, vel praeterito contractui

nuptiali adjecta, si vera est, conjugium statim validum, si vero falsa, statim, secundum modo dicta, irritum, reddit; ergo etc.

21

Dubium est, an matrimonium, quod initum est sub conditione de praesenti, vel de praeterito, convalescat, subsecuta carnali copula, ita, ut etiam detecta postea non existentia conditionis, qui sic contraxerunt, amplius separari nequeant? *Ratio dubitandi* sumitur a paritate cum conditione de futuro contingente; nam si v. g. aliquis contraxerit sponsalia, et matrimonium sub conditione, *si pater consenserit*, et ante illius eventum ita desponsatam carnaliter cognoscat, a conditione recessisse praesumitur; *c. de illis* 3. *c. super eo* 5. et praesertim *c. per tuas* 6. *hoc tit.* estque praesumptio ista juris, et de jure, ita, ut contrarii probationem directam non admittat; igitur pariter a conditione recessisse censebitur, qui postquam contraxit sub conditione de praesenti, vel de praeterito, ante habitam notitiam, quod ea non existat, vel extiterit, copulam carnalem cum sponsa habuit.

22

Sed dicendum, per ejusmodi copulam matrimonium, sub tali conditione initum, non convalescere, vel confirmari. Ita Abb. *in c. per tuas cit. num.* 4. Ancharan. *ibid. n.* 3. Covar. *part.* 2. *de sponsal c.* 3. §. 1. *n.* 13. Fagnan. *in cap. per tuas cit. n.* 22. Gobat. *theolog. exper. tr.* 10. *n.* 452. Vviestner *hic n.* 6. Reiffenst. *ibid. n.* 14. magnif. P. Schmier *p.* 2. *de sponsal. cap.* 2. *n.* 86. Ratio est, quia conditio de praesenti, vel de praeterito, adjecta actui, vel contractui, et non impleta illum initio invalidum, ac nullum reddit; secundum dicta *n.* 19. igitur nec subsecuta eundem copula confirmare eundem potest; ut enim confirmet contractum matrimonialem, deberet inita esse animo conjugali, non fornicario; atqui animo conjugali inita esse non potest, cum matrimonium copulam praecedens, utpote conditione non posita, sub qua contractum est, nullum, et irritum sit.

23

Procedit autem hoc post tridentinum, et in locis, ubi ejus decretum de matrimonio clandestino receptum est; nam ante trid. et in locis, ubi decretum istud receptum non est, ad excludendum peccatum admissio copulae post sponsalia conditionate inita ex praesumptione juris est consensus virtualis absolutus, quo praesumitur contractum de novo matrimonium, exclusa conditione, quae proin censetur esse remissa per textus *citt.*

24

Ad rationem dubitandi distinguendum est inter sponsalia de futuro, et matrimonium: si post sponsalia, sub conditione de futuro inita, secuta fuit carnalis copula, vi textuum *citt.* praesumitur remissa conditio; quia per hanc valor illorum fuit suspensus ex eventu ejusdem conditionate solum, quamdiu ligari illa contrahentes voluerint, a qua recedere pro arbitrio suo possunt. In matrimonio vero, ut recessus a conditione facere illius contractum absolutum possit, in locis, ubi receptum est memoratum trident. decretum, necesse est, ut hic eorum recessus innotescat parocho, et testibus; alias enim, usque dum eveniat conditio, cum qua primo contractum est, testificari isti de matrimonio absolute contracto non poterunt, et sic illud clandestinum, et invalidum erit.

25

Ex quo proin confirmatur responsio *n.* 22. data; nam ut matrimonium, sub conditione de futuro contingente contractum, fiat absolutum, necesse est, ut vel eventus conditionis, vel recessus ab ea innotescat parocho, et testibus; igitur idem necessarium etiam erit, ut per recessum a conditione de praeterito, et futuro, quem ex copula subsequente jus praesumit, convalescat, et confirmetur matrimonium, sub ea conditione initum: quod si fiat, jam censebitur initus contractus novus, cum prior contractus, utpote non existente conditione, fuerit absolute nullus, et sic confirmari, nisi per novum contractum, nequeat. Et hoc discrimen est inter matrimonium contractum sub conditione de futuro, et inter contractum sub conditione de praesenti, vel de praeterito, quod illius valor sit tantum suspensus, istud vero absolute nullum sit.

26

Quaeritur 3. utrum sponsalia, vel matrimonium suspendat, aut vitiet conditio de futuro possibilis, et honesta, ipsis apposita? Resp. cum distinctione: vel enim conditio illa est de futuro necessario, vel de futuro contingente.

Si primum, ut si contrahens dicat » *contraho tecum*, *si sol cras orietur* » sponsalium, vel matrimonii obligatio ejus adjectione non suspenditur, vel vitiatur, sed statim datur perinde, acsi pure, et sine conditione fuissent contracta. Ita s. Thom. *in* 4. *dist.* 29. *quaest. unic. art.* 3. *q.* 3. Navar. *man. cap.* 22. *n.* 66. Covar. *p.* 2. *de sponsal. cap.* 3. §. 2. *n.* 10. Sanchez *lib.* 5. *de matr. D.* 2. *n.* 2. Coninck *D.* 29. *de sacram. n.* 8. *vers. idem.* Pont. *lib.* 3. *de matrim. cap.* 1. *n.* 8. Palao *tract.* 28. *D.* 2. *part.* 11. §. 2. *n.* 1. Canis. *ad rubr. hoc tit. n.* 1. Barbosa *in cap. eod. n.* 1. Gonzalez *in cap.* 1. *n.* 5. *et in cap. fin. n.* 5. Vvagnereck *ibid. vers.*

si turpes not. 4. Fagnan. *n.* 16. Vvex *Ariad. part.* 3. *tract.* 2. §. 6. *n.* 11. Vallens: *hic n.* 3. Zoes. *n.* 7. Honor. *n.* 4. Pirhing *n.* 11. Scambog. *n.* 9. Konig *n.* 18. Reiffenstuel *n.* 19. Vviestner *n.* 7 et colligitur ex *leg. si pupillus* 9. §. *qui sub conditione* 1. *ff. de notat.* ibi » *qui sub conditione stipulatur, quae omnino extitura est, pure videtur stipulari* ». Ratio est, quia cum ejusmodi conditio jam sit determinata in causa, pro praesente et jam existente habetur. Atqui si praesens esset, et jam existeret, statim obligationem induceret: igitur eam inducet, etiamsi nondum existat.

27

Idem dicendum, quando apposita est conditio contingens, sed quae infallibiliter est eventura, qualis est » *si antichristus venerit* » ut contra Ariadn. *in* 4. *q.* 3. *de matrim. dub.* 16. *ante* §. *ad rationes;* et *toto dub.* 17. Covar. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 3. *dub.* 2. *n.* 11. Henriq. *lib.* 11. *de matr. c.* 12. *n.* 4. melius docent Lud. Lopez *p.* 2. *instruct. de matr. c.* 43. *ad fin.* Sanchez *lib.* 5. *de matr. D.* 2. *n.* 7. Palao §. 2. *cit. n.* 2. quia ratione suae infallibilitatis reputatur quasi necessaria; ideoque non debet censeri apposita ad suspendendum consensum, sed ad ejus certitudinem demonstrandam. *Neque obstat*, quod talis conditio nondum sit praesens in causis suis, cum effectus non contineatur in causa proxima determinata; sufficit enim, quod sit determinata in praescientia divina, et hoc ex scripturae testimonio notum sit contrahentibus; Sanch. *loc. cit.*

Excipitur 1. si contrahentes putent, conditionem, quae revera est necessaria, esse contingentem; tunc enim sortitur effectum conditionis contingentis, et suspendit contractum usque ad eventum conditionis; quia in eorum intentione contingens est; Henriq. *l.* 11. *de matr. cap.* 12. *n.* 4. Petr. de Ledesm. *de matr. q.* 43. *art.* 5. *dub.* 2. *concl.* 3. Sanch. *loc. cit. n.* 3. Schambog. *n.* 9. Konig *n.* 18. et alii *supra.*

28

Excipitur 2. si ex circumstantiis facile colligatur, talem conditionem non apponi tanquam conditionem, sed tanquam temporis praefinitionem, ut si quis dicat » *contraho tecum, si pater meus morietur* » etsi enim conditio haec necessario futura sit, conditio tamen in diem signatum fertur, et sic de futuro est; quia sensum parit » *contraho tecum quando pater meus obierit* »; arg. *leg. haeres.* 79. *ff. de condit. et demonstr.* Sanchez *n.* 6. Coninck *n.* 8. Barbosa *n.* 5. Zoes. *n.* 7. Pirh. *n.* 11. Scambog. *n.* 9. Reiffenstuel *n.* 11. Konig. *n.* 18. *fin.* Pro quo considerandae sunt circumstantiae; si enim adiicienti fuerit commodum, contractum ante illud tempus non esse absolutum, credibile est, voluisse apponere ei tempus, tanquam condi-

tionem: secus, si ejus omnino nihil intererat, an statim, an postea impleretur; Coninck *loc. cit. vers. in dubio.*

29

Si secundum, et conditio apposita sponsalibus, vel matrimonio sit de futuro contingente, nisi illa conditio substantiae matrimonii contraria sit, suspendit obligationem, et valorem sponsalium, et matrimonii sub tali conditione contracti, ita, ut ante ejus eventum non valeant, neque obligent. Ita Sanch. *lib.* 5. *de matr. D.* 6. *num.* 2. Coninck *D.* 29. *de sacram. n.* 9. Layman. *l.* 5. *tr.* 10. *part.* 2. *cap.* 7. *n.* 2. Palao *tr.* 28. *D.* 2. *p.* 11. §. 2. *n.* 3. Vivian. *in cap. de illis* 3. *hoc tit. pr.* Barbosa *in cap. quicumque* 1. *eod. n.* 2. Gonzal *ibidem n.* 8. *in cap. per tuas* 6. *n.* 2. Vvex *ariad. part.* 5. *tr.* 2. §. 6. *n.* 12. *et* 14. Zoes. *hic n.* 5. *et* 6. Pirh. *n.* 4. Scambög. *n.* 2. Konig *n.* 19. Vviest. *n.* 8. Reiffenst. *n.* 15. et alii communiter. Sumitur ex *c. de illis cit.* et *c. super eo* 5. *hoc tit.* Ratio est, quia generatim loquendo conditio proprie dicta, et de futuro contingente suapte natura suspendit contractum, cui adjicitur *l. si ita stipulatus* 97. §. *si tibi* 2. *ff. de V. O.* unde cum nullo jure a matrimonio reiiciantur conditiones honestae, et possibiles, sed tantum turpes, et impossibiles, ut constat ex *c. fin. hoc tit.* etiam matrimonio additae suspendent matrimonium, et efficient, ut non valeat, donec impleatur conditio. *Excipitur* casus extraordinarius, quo quis impediret culpabiliter, ne conditio impleretur; Tanner *D.* 8. *q.* 1. *n.* 66. Sporer *de matrim. n.* 181. Vvex *n.* 12. *cit.* conformiter *l. in jure* 161. *ff. de R. J.* ubi Ulpianus » *in jure*, inquit, *civili receptum est*, *quoties per eum*, *cujus interest conditionem non impleri fiat*, *quo minus impleatur*, *perinde haberi, ac si impleta conditio fuisset* ».

30

Dubium est, quando obligationem, et valorem sponsalium, vel matrimonii suspendat conditio de futuro contingente possibili, et honesto? Resp. Ut vim suspensivam obligationis, et valoris habeat, requiritur 1. ut apponatur in ipso contractu sponsalium, et matrimonii; nam si ex intervallo primum apponatur post contracta sponsalia, vel matrimonium, suspendere obligationem illorum non potest, cum ea jam sint ante contracta. Disparitas tamen est in sponsalibus, et matrimonio, nam in sponsalibus, parte utraque consentiente, etiam ex intervallo addi potest; non vero in matrimonio, licet pars utraque consentiret; Alex. de Nevo *in c. de illo cit. n.* 17. Praeposit. *ibid. n.* 4. Sanchez *D.* 6. *cit. n.* 3. *et* 4. Layman *lib.* 5. *tr.* 10. *part.* 2. *cap.* 7. *n.* 2. Pirh. *hic n.* 4. Schamb. *n.* 2. *fin.* Ratio disparitatis est, quia cum sponsalia mutuo consensu tolli possint, etiam poterit

mutuo consensu obligatio illorum absoluta mutari in conditionatam, contrarium est in matrimonio; cum enim istud semel legitime contractum mutuo consensu amplius dissolvi nequeat, hinc fit, ut postquam semel effectum sortitum est, ne quidem communi utriusque consensu nova conditio illi apponi possit.

31

2. Requiritur, ut non sit recessum a conditione: quod duobus in casibus fieri potest, quorum prior est, si post sponsalia contracta sub conditione, matrimonium contrahatur pure, et absolute; posterior, si carnalis copula sit subsecuta. Sed iste casus, ut *n.* 22. monui, nunc post tridentinum in terris ubi receptum illud est, locum non amplius habet, quippe quae cum matrimoniis clandestinis etiam praesumpta sublata sunt; *sess.* 24. *c. de reform. matr.* Antiquo jure per ejusmodi copulam, post sponsalia conditionate contracta sponte admissam, censebatur remissa conditio, ut habetur *c. de illis cit.* quia ad excludendum peccatum fornicationis praesumebatur copula animo conjugali facta, et cons. matrimonium contractum absolute.

32

3. Requiritur, ut talis conditio substantiae matrimonii non sit contraria; nam si ita contraria foret, sponsalium, et matrimonii contractum non suspenderet, sed omnino tolleret; quia, ut *infra n.* 117. dicetur, is, qui sub ejusmodi conditione contrahit, manifeste non vult contrahere sponsalia, vel matrimonium, quippe quod sine substantialibus suis non potest subsistere.

33

Quaeritur 4. an matrimonium, vel sponsalia, contracta sub conditione de futuro honesta, et contingenti, ea posita, fiant valida, et obligent absque novo consensu utriusque contrahentium? *Certum est* 1. opus esse novo consensu, si ante eventum conditionis ex alterutra parte contrahentium consensus prior est revocatus, ut recte advertit Sanch. *lib.* 5. *de matr. D.* 8. *n.* 1. Laym. *lib.* 5. *tr.* 10. *part.* 2. *c.* 7. *n.* 2. Rosignol. *de sponsal. praenot.* 5. *sect. num.* 5. Pirihng. *hic n.* 23. Vvex *Ariadn. p.* 5. *tr.* 2. §. 7. *n.* 2. *vers. posterior in fin.* magnif. P. Schm. *part.* 1. *de sponsal. c.* 3. *n.* 127. quia jam prior consensus non perstitit.

34

Similiter satis certum est 2. non requiri novum consensum, ut sponsalia de futuro conditionata, posita conditione, inducant obligationem absolutam; Sanchez *loc. cit.* et alii apud ipsum: colligitur clare argumento *c. un. de sponsal. in* 6. ubi negatur, quod ex sponsalibus conditionatis ante eventum conditionis nascatur impedimentum

publicae honestatis, ex defectu consensus. Igitur per argumentum a sensu contrario post eventum conditionis nascetur impedimentum publicae honestatis; et cons. cum hoc impedimentum non nascatur, nisi ex sponsalibus validis, consensus eo casu non deerit.

35

Controversia solum est de matrimonio, an posita conditione, sub qua contractum est, perficiatur sine novo consensu? Negant S. Thom. *in* 4. *dist.* 29. *qu. un. art,* 3. S. Bonavent. *ibid. dist.* 28. *q.*3. *n.* 13. Sot. *dist.* 29. *cit. q.* 2. *art.* 1. *concl.* 3. .Covarr. *part.* 2. *de sponsal. c.* 3. *in pr. n.* 15. Guttier. *lib.* 1. *qq. can. cap.* 22. *n.* 21. Henriq. *l.* 11. *de matr. cap.* 12. *n.* 3. Tanner. *tom.* 4. *D.* 8. *q.* 3. *dub.* 4. *n.* 83. *et* 84. Pont. *lib.* 3. *cap.* 14. *n.* 3. Barbosa *in cap.* 5. *hoc tit. num.* 7. Vvagnereck *ibid not.* 2. et multi alii tum TT. tum canonistae. *Nituntur* 1. textu *c. super eo* 5. *hoc tit.* ubi dicitur, eum, qui matrimonium iniit cum muliere sub conditione consensus paterni, ante eventum illius ad matrimonium contrahendum non posse cogi: igitur hac eveniente, ad illud contrahendum cogi poterit: atqui non contrahitur matrimonium, nisi per consensum: igitur cogi poterit eo casu ad ponendum novum consensum, 2. *Ibidem* dicitur, quod consensus, pendens ab eventu futuro, non sit habendus pro consensu de praesenti; atqui ad matrimonium requiritur consensus de praesenti; ergo necessario ponendus est novus consensus. 3. Consensus ille sub conditione positus non matrimonialem, sed sponsalitiam dumtaxat obligationem inducit, quod inde constat, quia si ita contrahens ante eventum conditionis per verba de praesenti absoluta contrahat matrimonium cum alia, hoc secundum matrimonium valet, ut *n.* 57. dicetur, quod nequaquam valiturum esset, si prior consensus valuisset in ratione matrimonii: atqui sponsalia conditionata per implementum conditionis sine novo consensu non transeunt in matrimonium. 4. Omne matrimonium celebratum inter christianos est Sacramentum; cons. debet esse signum sensibile. Atqui eveniente conditione, non apparet signum sufficiens sensibile; si enim aliquod tale signum adesset, essent verba conditionalia, quae tamen non sufficiunt, cum, uti dictum est, solum constituant obligationem sponsalitiam: 5. Cetera sacramenta novae legis a conditione futura pendere nequeunt: ergo nec matrimonium: cons. statim valeat, aut non valeat, necesse est.

36

Verum his non obstantibus, dicendum, neque ad matrimonium necessarium esse novum consensum, ut impleta conditione, indicat obligationem absolutam: ita Innoc. *in cap. super eo cit.* Host. *in cap.* 1. *hoc tit. paulo post princ.* Joan. Andr. *in c.* 3. *eod. n.* 1.

Navar. *man. c.* 22. *n.* 63. Sanchez *lib.* 6. *de matrim. D.* 8. *n.* 5. Coninck *D.* 29. *de sacram. dub.* 1. *n.* 11. Layman *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 2. *cap.* 7. *num.* 2. Palao *tr.* 28. *D.* 2. *part.* 11. §. 2. *n.* 5. Bossius *de matr. cap.* 10. *n.* 70. Bosco *de matr. disp.* 11. *sect.* 8. *concl.* 2. Card. de Lug. *de poenit. disp.* 13. *sect.* 5. *num.* 5. Fagnan. *in c. super eo cit. n.* 2. *et seqq.* Vallens. *hic n.* 2. Zoes. *n.* 11. Pirh. *n.* 23. Schambog. *n.* 28. Konig *n.* 20. Vviestner. *n.* 10. Reiffenstuel *n.* 16. magnif. P. Schmier *part.* 2. *de sponsal. et matrim. cap.* 2. *num.* 75. et apud hos alii juris canonici interpretes, et DD. quorum sententiam teste Fagnan. *loc. cit. n.* 4. in praxi observat curia romana, etiam post tridentinum.

37

Ratio est, quia omnes alii contractus, etiam sponsalium, ut *n.* 34. dictum est, sub tali conditione celebrati, ea impleta, purificantur, ac perficiuntur sine novo consensu, ac si ab initio pure, et sine conditione fuissent initi, ut patet ex *l. potior* 11. *ff. qui potior. in pignor.* et *l. haec venditio* 7. *ff. de contrah. empt.* ergo etiam matrimonium; quia Christus illud elevando ad dignitatem sacramenti ejus naturam non mutavit. 2. Sicut se habet consensus de futuro ad contractum sponsalium, ita se habet consensus de praesenti ad contractum matrimonii. Atqui consensus de futuro conditionalis, v. g. » *ducam te in uxorem, si pater tuus consenserit* » adveniente conditione, purificatur, et transit in sponsalia absoluta sine novo consensu, ut dictum est *n.* 34. *cit.* ergo etiam consensus de praesenti conditionalis, v. g. » *duco te in uxorem, si pater dotem dederit* » efficit matrimonium purum, et absolutum sine alio novo consensu: 3. consensus ille, cum in eventum conditionis relatus sit, ad hunc moraliter perseverat, sicut accidit in contrahente per procuratorem: igitur posita conditione, non minus obligabit, quam si novus poneretur consensus.

38

Argumenta adversariorum non urgent. *Ad* 1. Verbum *contrahere*, ut Sanch. *disp.* 8. *citat. n.* 5. notat ibi intelligendum est de contractus perfectione, i. e. matrimonii consummatione, ita, ut sensus sit, sic contrahentem non esse cogendum ad matrimonium ante eventum conditionis consummandum, ut sic interrogationi responsum concordet; interrogatum enim fuit, an talis ante eventum conditionis ad consummandum matrimonium compellendus sit. *Ad* 2. 2. *Distin. major.* Consensus, pendens ab eventu futuro, non est consensus de praesenti, i. e. non est consensus absolutus, et omnino perfectus ante conditionis eventum, *conced.* non est consensus de praesenti, quasi tantum esset sponsalitius, et obligans ad matrimonium de futuro contrahendum, *nego Ad* 3. matrimonium conditio-

nale est contractus medius inter matrimonium purum, et sponsalia ante conditionem impletam; quia fit per verba de praesenti, in quo convenit cum matrimonio, et differt a sponsalibus de futuro: unde non obligat tanquam matrimonium purum, neque etiam ut sola sponsalia, sed ut matrimonium conditionatum, cujus perfectio, et valor pendet ab implemento conditionis. *Ad* 4. Ubi conditio evenerit, ipse eventus illins est sufficiens signum purificati consensus, antea per verba, vel alia signa externa praestiti; quia et initio ita conventum est, ut quamprimum conditio evenerit, mox matrimonium esset ratum, et firmum. *Ad* 5. Negatur paritas cum ceteris sacramentis; nam matrimonium post elevationem ejus ad dignitatem sacramenti simul retinuit naturam contractus, juxta cujus essentiam est, ut conditionate initus, conditione impleta, perfici possit sine novo consensu.

39

Quaeritur 5. quando conficiatur sacramentum a sic conditionate contrahentibus matrimonium? Resp. tunc primum confici, quando ponitur conditio, a cujus eventu suspensa est obligatio, et valor matrimonii sic contracti, ut recte advertit Pirh. *hic n.* 24. Ratio est, quia ad matrimonium ex institutione Christi requiritur consensus perfectus, et absolutus, isque signo externo expressus; talis autem consensus ante eventum conditionis non habetur; ergo etc. Signum autem purificati consensus, ut *n. praec. ad* 4. dixi, eo casu erit ipse eventus conditionis externus: et hoc sufficit; nam eo ipso, quod contrahentes interea voluntatem primam non revocaverint, eveniente conditione, consentire jam videbuntur absolute.

40

Ex quo sequitur 1. Non esse necesse, ut ipsi contrahentes sciant evenisse conditionem; quia hoc ipso, quod conditio evenit, purificatur matrimonium, sicut eo ipso, quod procurator contrahat matrimonium, et consentiat nomine sui principalis, firmum est matrimonium, etsi principalis id ignoret; Anchar. *in c. super eo cit. n.* 8. Sanch. *l.* 5. *de matr. D.* 8. *n.* 6. Bosco *de matr. D.* 11. *sect.* 8. *concl.* 5. *n.* 148. Pirh. *hic n.* 25. Scambog. *n.* 29. Reiffenstuel *n.* 20. magnif. P. Schmier. *p.* 2. *de sponsal. c.* 2. *n.* 83. qui tamen recte advertunt, contrahentes eo casu uti non posse matrimonio, nisi post acceptam notitiam de impleta conditione; quia constituerent se in periculo fornicationis, si forte tum conditio non esset impleta. Quod notandum non tantum in conditione de futuro, sed etiam in conditione de praeterito, et de praesenti. Et hinc, quando ob gravem aliquam causam contrahitur matrimonium sub conditione, parochi debent contrahentes monere, ut dum ipsis constet de conditione impleta, interea a consummatione illius abstineant,

ne contingat, quod contigit in casu, quem refert Fagnan. *in c. fin. hoc tit.* ubi aliquis cum quadam contraxit sub conditione, *si es legitima*, et post multiplicem copulam (ut putabat) conjugalem rescivit, non esse legitimam, ut proinde ex hoc capite matrimonium declarandum fuerit nullum, non obstante carnali copula.

41

Sequitur 2. impleta conditione, sic contrahentem compelli posse ad cohabitandum sic ductae uxori, et consummandum matrimonium, si pars altera istud petat. Patet ex *c. super eo cit.* per argumentum a sensu contrario; nam pontifex ibi statuit, sic contrahentem ante conditionis eventum non posse compelli ad matrimonium consummandum; igitur post ejus eventum compelli poterit. Accedit ratio: quia dispositio conditionalis, impleta conditione, purificatur, et ex eo tempore perficitur, perinde, acsi ab initio pure fuisset facta; *l. potior* 11. *§. videamus* 1. *ff. qui potior. in pign.* atqui si pure contraxisset matrimonium, posset compelli contrahens ad illud consummandum; ergo etc.

42

Quaeritur 6. utrum nunc post trid. ad valorem matrimonii requiratur, ut parochus, et testes intersint impletioni conditionis, an vero sufficiat, quod interfuerint contractui matrimonii sub conditione ejusmodi celebrati? Conveniunt satis DD. casu, quo purificatio conditionis est aliunde notoria, aut publice constat, pacem v. g. cujus eventui matrimonii valor alligatus erat, conclusam esse, non opus esse, ut parocho, et testibus hoc intimetur; quia manifesta non indigent intimatione, vel probatione; magnif. P. Schmier *p.* 2. *de sponsal. c.* 2. *n.* 559.

43

Controversia est, quando de impletione conditionis non constat publice, quo casu Rebell. *l.* 2. *de oblig. just. q.* 10. *sect.* 6. *in* 44. Coninck *D.* 29. *de matr. dub.* 1. *n.* 15. *et* 17. Layman. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 2. *c.* 7. *n.* 3. Engl. *hic n.* 18. Pirh. *n.* 25. Konig. *n.* 21. Vriest. *n.* 11. magnif. P. Schmier *loc. cit. n.* 96. docent, requiri, ut parochus, et testes intersint impletioni conditionis, vel saltem, ut contrahentes coram iisdem postea asserant conditionem esse impletam. *Rationem* dant, quia parochus, et testes debent posse testificari in foro externo non tantum de matrimonio inchoato, et in futurum adhuc pendente, ac solubili, sed de absoluto, ac legitime perfecto. De hoc autem testificari non possunt, si interfuerunt dumtaxat contractui matrimonii conditionali, non vero impletioni conditionis, sub qua contractum est; ergo etc. *Conf.* Quia alias non evitarentur incommoda, propter quae trid. requisi-

vit praesentiam parochi, et testium, cum non obstante, quod hi contractui matrimonii conditionato adfuerint, alter conjugum negare posset adimpletam esse conditionem, et sic deveniri ad dissolutionem matrimonii legitime contracti, novasque nuptias adulterinas.

44

Sed etsi sententia ista sit valde probabilis, non minus tamen probabile est, praesentiam parochi, et testium, cum adimpletur conditio, non requiri, sed matrimonium, prius coram parocho, et testibus conditionate contractum, ipsa adimpletione conditionis perfici. Ita Navarr. *cons.* 1. *hoc tit. n.* 6. Rodriq. *tom.* 1. *summ. edit.* 2. *c.* 219. *concl.* 18. *n.* 19. Sanch. *l.* 5. *D.* 8. *n.* 24. Bosco *de matr. D.* 11. *sect.* 8. *concl.* 5. *n.* 156. Bossius *de matr. c.* 10. *n.* 80. Fagnan. *in c. super eo.* 5. *h. tit. n.* 5. *et* 6. P. Krimer *hic n.* 872. et firmat hanc suam sententiam Fagnan. *loc. cit.* duplici decreto *s. congreg.* quorum prius approbatum fuit a s. Pio V. alterum a Clemente VIII. et resolutum, quod concilium non requirat solemnitates parochi, et testium, quando matrimonium, sub conditioue initum, purificata conditione, perfectum efficitur. Et videtur sententia haec sequi ex illa doctrina, qua *supra n.* 40. cum communi dixi, quod si matrimonium coram parocho, et testibus contractum sit conditionate, et conditio impleta sit, licet impletam esse ignoraverint contrahentes, fiat absolutum. Non autem fieret absolutum, si requiretur nova praesentia parochi, et testium; ergo etc.

45

Conf. 1. quia juxta trid. praesentia parochi, et testium tantum requiritur eo tempore, quo matrimonium contrahitur. Atqui matrimonium non contrahitur, quando purificatur conditio, sed quando adjicitur; imo et quando purificatur conditio, retrotrahitur ad tempus, quo fuit adjecta; ergo etc. *Conf.* 2. quia praesentia parochi, et testium neque requiritur ad constitutionem procuratoris, neque ad exibitionem dispensationis inter personas impeditas, esto, matrimonium, absque mandato per procuratorem, vel absque dispensatione inter personas impeditas contractum, valere non possit; ergo etiam non requiritur ad implementum, aut verificationem conditionis, esto, sine hoc matrimonium non perficiatur.

46

Neque satisfacere videtur disparitas, quam quidam dant, dum dicunt aliud esse testificari posse de actu externo in genere suo completo, aliud testificari posse de valore ipsius: in casu, quo coram parocho, et testibus contrahitur matrimonium per procuratorem, vel inter personas habentes dispensationem in impedimento dirimente, si actus externus legitime factus sit, praesumitur factus ab habenti-

bus potestatem, et a personis legitimis, donec probetur contrarium, et volenti resilire incumbit probare, constitutionem procuratoris, vel dispensationem fuisse nullam. At quando sub conditione contrahitur, haec non praesumitur esse impleta, donec de ea constet: cons. parochus, et testes assistentes contractui conditionato non possunt testificari de actu externo in genere suo completo, quod ex mente trid. videtur necessarium esse.

47

Contra enim est 1. quia responsio haec videtur ad summum tunc habere locum, quando non constat de impedimento, et rationabile dubium non occurrit, quod procurator, qui nomine alterius vult contrahere, sufficienti mandato careat; nam si de impedimento constet, vel rationabiliter de mandato dubitetur, nec dispensatio, nec mandatum praesumitur, sed utrumque is, qui id asserit se habere, probare debet. Igitur saltem in isto casu disparitas nulla erit. 2. Mandatum in matrimonio contracto per procuratorem, et dispensatio in contracto inter personas impeditas constituunt conditionem imbibitam contractui matrimoniali, sine qua ipse contractus tam parum est perfectus, quam parum perfectus est, si fiat sub conditione extrinseca contingente. 3. Ideo praesentia parochi, et testium non requiritur ad constitutionem procuratoris, vel ad exhibitionem dispensationis; quia sine hac jam testari possunt de actu externo, et resilire volens prohiberi a contracto ineundo cum persona alia; atqui idem fit, quando parochus, et testes interfuerunt contractui conditionali, licet non adfuerint impletioni conditionis; quia cum constet ecclesiae de matrimonio inito per verba de praesenti, quamvis valor pendeat ex verificatione conditionis, nullo modo permittet eos ad alias transire nuptias, donec discutiat, an impleta fuerit conditio, necne.

48

Ad argumentum in contrarium *n.* 43. allatum dico, non esse necessarium, ut parochus, et testes assistant matrimonio omnino perfecto, et ut de ejus perfectione testificari possint; alias enim, quando duo pueri contrahunt, qui dicunt se esse puberes, tamdiu penderet valor matrimonii, quamdiu parocho, et testibus non constat de sufficientia aetatis ad pubertatem. Sequelam, ut puto, nemo admittet, cum juxta omnes, si aetatem jure requisitam habeant, licet parocho, et testibus de hac non constet, statim matrimonium valeat; invalidum autem fit statim, quando vel eam aetatem non habent, vel malitia aetatem non praevenit. *Ad conf.* ut constat ex dictis *n. praec.* hoc inconveniens jam vitatur; quia cum jam

constet ecclesiae de aliquali matrimonio, non permittet secundum, ante plenam primi discussionem.

Quaeritur 7. quando conditio haec, *contraham tecum*, aut *contraho*, *si patri placuerit*, adjecta sponsalibus, vel matrimonio, censeatur impleta, ut ex tunc obligent sponsalia, vel matrimonium? Resp. hinc distinguendum esse, an conditio haec sit de praesenti, vel praeterito, an vero de futuro.

49

Si de praesenti, vel de praeterito est, juxta dicta *n.* 19. statim validum est matrimonium, quando id patri placet, vel placuit; invalidum autem, si non placet, vel placuit; Sanch. *lib.* 5. *de matr. D.* 7. *n.* 2. *et* 5. cum aliis a se *citt.* Et quidem, si sponsalia, vel matrimonium inita sint sub conditione de praesenti, de praesenti adesse debet beneplacitum patris; si de praeterito, beneplacitum patris antea habitum non debet esse revocatum; stari enim ultimae voluntati debet, cum posterior voluntas deroget priori; Sanch. *n.* 5. *et* 6. *Procedit autem hoc* 1. quamvis contrahentes ignorent assensum patris; quia vere tunc verificatur conditio; Sot. *in* 4. *dist.* 29. *quaest.* 2. *art.* 1. *vers. sit ergo.* Cordub. *summ. q.* 46. Lud. Lopez *p.* 2. *instruct. de matr. c.* 42. *fol.* 1081. Sanch. *loc. cit. n.* 2. *Procedit* 2. quamvis contrahentes crederent parentibus matrimonium displicere, si verum habeant animum contrahendi casu, quo parentibus placeat; quia nil deficit ad consensum, et cetera requisita ad matrimonii valorem; *Sotus, Lopez, Sanchez loc. cit. Procedit* 3. etsi pater, ad cujus beneplacitum tunc conditionate contrahitur matrimonium, tempore, quo illud contrahitur, dormiat, si de eo antea cogitavit, et illud eidem placuit; quia nisi voluntatem antea habitam revocet, habitualiter in ea perseverare censetur; Sanch. *n.* 4.

50

Si vero sub conditione beneplaciti paterni de futuro contrahatur matrimonium, vel sponsalia, obligatio, et valor illorum suspenditur ad conditionis eventum, secundum dicta *n.* 29. Sufficit autem, si pater sciens, quid agatur, taceat, et non contradicat; quia huc tendit ea conditio, ne contrahat filius, aut filia matrimonium, id aegre ferente patre; jam autem non aegre ferre censetur pater, quando sciens non contradicit; Ancharan. *in c.* 7. *hoc tit. n.* 2. Alex. de Nevo *in c.* 5. *eod. n.* 26. Sylv. *V. matrimonium* 3. *q.* 4. *dict.* 4. Rosell. *V. eod.* 5. *n.* 5. Veracrux *p.* 1. *specul. art.* 19. §. *quidquid dicat.* Lud. Lopez *p.* 2. *instruct. de matr.* c. 32. §. *at vero.* Sanch. *loc. cit. n.* 12. contra Angel. *V. matrimonium* 3. *imped.* 3. *n.* 3. Navar. *man. cap.* 22. *num.* 63. Petr. de Ledesm. *de matrim. q.* 74. *art.* 5. *dub.* 7. *princ.* §. *sed quid dicendum*, *vers. sed adhuc.* Neque obstat

reg. is qui tacet 44. *in* 6. ibi, *qui tacet*, *non fatetur; sed nec utique negare videtur*; quamvis enim ex taciturnitate patris forte non possit praesumi consensus positivus, praesumitur tamen consensus negativus, seu quod pater non dissentiat, quem sensum habere dixi conditionem, *si patri placuerit.*

51

Dubium est, an impleta censeatur conditio beneplaciti paterni de futuro adjecta, si pater primo dissentiat, deinde consentiat? Affirmant Alex. de Nevo *in c.* 5. *hoc tit. fin.* Sylv. *V. matrimonium* 3. *q.* 4. *dict.* 3. 4. *dict.* 3. Navar. *man. c.* 22. *n.* 63. Lud. Lopez *loc. cit. c.* 42. §. *praeterea*; ex duplici fundamento; 1. quia conditio haec tractum successivum habet, ut scilicet verificari debeat, dum contrahentes persistunt in ea voluntate; ergo sufficit, ut verificetur, dum non revocatur prior consensus a contrahentibus, licet pater primo dissenserit; 2. si procurator constitutus renuit acceptare mandatum, potest adhuc acceptare, quamdiu constituens adhuc perseverat in prima sua voluntate; *c. licet* 7. *de procur. in* 6. ergo etiam sufficiet quandocumque poni consensum paternum, modo contrahentes interea consensum suum non revocarint.

52

Sed dicendum, quamvis postea consentiat pater, si primo dissensit, non fieri matrimonium, vel sponsalia absoluta, nisi contrahentes denuo sese obligent. Ita Angel. *V. matrimonium* 3. *imped.* 3. *n.* 1. Rosell. *V. eod.* 5. *n.* 4. Sot. *in* 4. *dist.* 29. *q.* 2. *art.* 3. *vers. rogas autem* Sanch. *D.* 7. *cit. n.* 9. *l. haec conditio* 29. *ff. de condit. et demonst.* ubi Julianus » *haec conditio*, inquit, *si in capitolium ascenderit*, *sic recipienda est*, *si*, *cum primum potuerit capitolium ascenderet* » ergo haec conditio » *si pater consenserit* » de primo consensu accipienda est. *Conf.* quia eo ipso, quod pater dissentiat, defecit conditio; potuit enim tunc alteruter contrahens, altero invito, resilire, quod utique non posset, nisi conditio defecisset; ergo obligatio semel extincta non reviviscit; *l. cum ex causa* 9. *cod. de remiss. pign.*; ergo etc.

53

Neque obstant argumenta opposita. *Ad* 1. ea conditio tractum successivum habet ad hunc sensum, ut possit pater non statim consentire, sed terminum ad deliberandum petere; non tamen ad hunc sensum, ut si semel dissenserit, prosit, si postmodum consentiat, cum contrarium pateat ex *conf. n. praec. Ad* 2. ut gloss. 2. *in c. cit. V. placebit*, et Sanch. *n.* 10. cum aliis explicant, procurator eo casu procurator esse non desinit ex quadam aequitate, vel si desinit, jure reassumit, ne ob procuratoris defectum negotia differan-

tur; at in nostro casu id non disponit jus, nec disponere potuit, cum deficiente conditione, consensus defecerit.

54

Quaeritur 8. si quis sponsalia, vel matrimonium sub conditione in futurum pendente contrahat cum duabus, quaenam sponsalia, vel quod matrimonium ex illis sit validum, et observandum? *De sponsalibus* non videtur magna esse difficultas; dicendum enim, quod praeferenda sint priora sponsalia, sive deinde apposita ipsis conditio impleatur ante, sive post impletam conditionem, quae sponsalibus posterioribus adjecta est. Ita Coninck *D.* 29. *de sacram. dub.* 1. *n.* 20. Laym. *lib.* 5. *tr.* 10. *p.* 2. *c.* 7. *n.* 6. Pont. *l.* 3. *de mater. c.* 13. *num.* 1. Rosignol. 1. *de sponsal. praenot.* 5. *sect.* 9. *n.* 20. *et seq.* Sporer *de matr. n.* 182. Vvex *ariadn. p.* 5. *tr.* 2. §. 6. *n.* 15. *et* 16. Zoes. *hic n.* 15. Pirh. *n.* 28. Schamb. *n.* 36. Viestn. *n.* 13. magnif. P. Schmier *p.* 1. *de sponsal. c.* 3. *n.* 124. Ratio est, quia talis nec licite, nec valide secunda sponsalia inire potuit, nisi priora fuerint dissoluta juxta *regul.* 21. *in* 6. ibi » *quod semel placuit, amplius displicere non potest* ». *Conf.* quia priora sponsalia jam introduxerunt obligationem expectandi conditionis eventum, hanc obligationem tollere non possunt secunda sponsalia; alias solo unius contrahentis consensu dissolvi illa possent; igitur etiam post secunda sponsalia, et impletam conditionem iis adjectam, manet obligatio expectandi eventum conditionis, quae primis adjecta est; non autem maneret hacc obligatio, si secunda essent valida; quia impleta conditione fierent absoluta; igitur valida illa non sunt, et cons. praeferenda prima, etsi conditio iis adjecta postea primum impleatur, cum impleta jam est conditio adjecta secundis sponsalibus. Aliud est, si conditio prioribus adjecta penitus deficiat; tunc enim incipiunt praevalere posteriora, utpote quae nulla dumtaxat erant, supposito valore priorum; P. Schm. *cit. n.* 126.

55

Major difficultas est *de matrimonio*, cum duabus sub conditione in futurum pendente contracto; in qua DD. in diversas abeunt sententias. Nam aliqui cum Tabien. *V. matrimonium* 2. *q.* 11. *n.* 12. volunt praevalere prius matrimonium; quia potior est hujus conditio, nec posterius ipsi praejudicare potuit, juxta *reg. qui prior* 54. *in* 6. *Confirmant*, quia matrimonium initum sub conditione de futuro ex communi sententia TT. teste Sanchez *D.* 8. *n.* 17. habet vim sponsalium. Alii contra apud Sanch. *D. cit. n.* 13. dicunt praevalere secundum, quod priori per contractum posteriorem sit derogatum; *l. fin. de divort.* tertio nonnulli cum Praepos. *in c.* 1. *hoc tit. n.* 2. *in* 3. *opin.* censent hoc casu locum esse optioni.

56

Sed melius distinguitur; vel enim conditio, duplici tali matrimonio adjecta, impletur simul, vel successive. *Si primum*, neutrum est validum, ut recte Sanch. *loc. cit. n.* 15. Coninck. *n.* 20. Laym. *n.* 7. Zoes. *n.* 15. Pirh. *n.* 28. Schamb. *n.* 37. Vviest. *n.* 15. Ratio est, quia incertitudo vitiat matrimonium; *can. ex litteris* 10. *de sponsal.* atqui utrumque matrimonium tali casu esset incertum; cum enim consensus referatur in tempus impletae conditionis, perinde est, acsi simul et eodem tempore contraheretur matrimonium cum duabus; cons. non est ratio, cur magis censeatur consentire in unam, quam in alteram.

57

Si secundum contingat, ex duobus matrimoniis conditionale initis praevalebit id, cui adjecta conditio prius impleta est. Ita Coninck *loc. cit. n.* 20. Laym. *n.* 7. Barbosa *in cap.* 5. *hoc tit. n.* 4. Gonzal. *in c.* 1. *eod. n.* 2. Bosco *D.* 11. *sect.* 8. *concl.* 3. Vvex *ariad. p.* 5. *tr.* 2. §. 6. *n.* 14. Zoes. *n.* 14. Pirh. *n.* 28. Schambog. *n.* 37. Vviest. *n.* 14. Ratio est, quia si post sponsalia, vel matrimonium conditionate contractum cum una, matrimonium per verba de praesenti absolute contraheretur cum alia, absque dubio praevaleret matrimonium absolute contractum, licet ita contrahens peccaret mortaliter; atqui matrimonium conditionatum impleta conditione non minus fit absolutum, quam quod contractum est absolute; igitur etiam istud praevalere debet adversus matrimonium etiam prius contractum, si illud per impletionem conditionis nondum factum est absolutum.

58

Nec urgent argumenta oppositarum opinionum. *Ad* 1. *sententiae argumentum* id verum est, si contractus prior sit absolute initus; secus, si conditionate, nam tunc potior jure est, cum qua contractus factus est absolutus. *Ad conf.* matrimonium, sub conditione in futurum pendente initum, in hoc solum vim sponsalium habet, quod ante eventum conditionis sponsalium instar ipsum quoque absolutum, et perfectum non sit: in aliis a sponsalibus differt, praesertim in hoc, quod ipsum, purificata conditione, secundum dicta *n.* 36. sine novo consensu absolutum, perfectumque fiat, et contrahentes jungat vinculo indissolubili, quali vinculo non conjunguntur, qui inierunt sponsalia de futuro etiam absoluta. *Ad argumentum sententiae secundae* eadem est responsio; nam posterior contractus priori derogat, quando ille est absolutus, secus, quando est conditionatus.

59

Interim tamen manet, quod Coninck *D.* 29. *de sacram. n.* 17. Tambur. *tr.* 4. *de matr. c.* 5. §. 10. Gobat *tr.* 10. *n.* 451. *et tr.* 9. *n.* 138. Scambogen *hic n.* 31. Vviest. *n.* 16. monent, ejusmodi matri-

monia sub conditione in futurum pendente inita, licet a ss. canonibus non improbentur, a parochis tamen, nonnisi gravi urgente causa, permitti debere; tum quia minus decent dignitatem sacramenti, tum quia variis incommodis obnoxia sunt: et ideo hodie fere inusitata sunt.

§. III.

De desponsatione sub conditione impossibili.

SUMMARIUM

60 *Conditio impossibilis non obest matrimonio.*
61 *Sed per ecclesiam habetur pro non adjecta;* cap. fin. hoc tit.
62 *Nisi contrahentes ignoraverint eam esse impossibilem.*
63 *Vel nesciverint sic constitutum ab ecclesia.*
64 *Aut aliunde possit colligi, quod serio illam adjecerint.*
65 *Solvuntur objectiones.*
66 *An papa* cap. fin. cit. *condiderit jus novum?*
67 *Tenetur pars affirmans.*
68 *Diluuntur argumenta opposita.*
69 70 71 *Quaenam conditiones impossibiles habeantur pro non adjectis?*
72 73 74 *An etiam conditiones impossibiles de praesenti, et praeterito?*
75 76 77 *An conditio impossibilis pro non adjecta habeatur etiam in sponsalibus?*
78 etc. *Quid dicendum de sponsalibus contractis inter personas impeditas, sub conditione, si pontifex* dispensaverit?
87 *An valida sit promissio matrimonii inter impeditos contrahere, si conditio ista in contractu non exprimatur?*
88 *Respondetur non valere.*
89 *Rationes dubitandi solvuntur.*

Conditionem impossibilem n. 5. triplicem divisi, dum eam divisi in impossibilem ex natura rei, cui natura est impedimento, quo minus existat; impossibilem de facto, cum quid jure, et natura fieri potest, sed propter difficultatem impossibile judicatur; et impossibilem de jure, quando pro conditione ponitur res jure prohibita. De hac tertia ex instituto agetur §. *seq.*

60

Quaeritur 1. an valori matrimonii obsit conditio impossibilis ipsi adjecta, e. g. *si digito coelum tetigeris, si e coelo lunam detraxeris, si mare ebiberis etc.* Resp. non obesse: sed favore matrimonii habe-

tur pro non adjecta, ac proinde sic contractum perinde est, acsi contractum esset pure, et absolute, ut decisum est a Gregorio IX. *c. fin. v. licet hoc tit.*

Difficultas est, quomodo ecclesia ejusmodi conditiones habere potuerit pro non adjectis, et absolute approbare matrimonia, sub tali conditione inita? *Rationes dubitandi* sunt gravissimae. 1. quia matrimonium perficitur consensu ipsorum contrahentium; sed qui sub conditione impossibili contrahit, non consentit, imo dissentit, dum consensum refert in eventum conditionis, quae nunquam impleri potest: et hinc quando petita negare volumus, dicere solemus, *dabo tibi, si digito caelum tetigeris*, 2. matrimonium sequitur naturam ceterorum contractuum; atqui contractus ceteri vitiantur, adjecta conditione impossibili, §. *si impossibilis* 11. *inst. de inutil. stipul. et l. non solum* 31. *ff. de O. et A.* ibi *quia in ea re, quae ex duorum, pluriumve consensu agitur, omnium voluntas spectatur, quorum procul dubio in hujusmodi actu talis cogitatio est, ut nihil agi existiment apposita ea conditione, quam sciant esse impossibilem.* 3. ante decretum *c. fin. cit.* matrimonium sub conditione impossibili contractum erat nullum; quia sequebatur naturam celerorum contractuum; ergo etiam modo nullum est; nec enim ecclesia facere de non matrimonio matrimonium potest, 4. dum rejiciuntur dictae conditiones, id fieret favore matrimonii, ut insinuat textus; atqui non apparet, in quo favor iste versetur, cum potius matrimonii favor sit, ut sit valde spontaneum; quia id indissolubilitati ejus, et fini valde expediens sit. 5. ad matrimonialem contractum non sufficit consensus mere internus, sed requiritur, ut verbis, vel aliis signis externis expressus sit; atqui consensus iste deficit in eo, qui contrahit sub conditione impossibili; quia verba, quibus sic contrahit, ut paulo ante dictum est, potius ex natura sua dissensum significant; igitur cum ecclesia supplere consensus defectum nequeat, dicendum, quod invalidum sit matrimonium sub tali conditione contractum.

61

Hae rationes ita dubiam *c. cit.* decisionem fecerunt, ut *Durandus in* 3. *dist.* 39. *q.* 4. *n.* 9. fateatur, se minime percipere, unde ecclesia in eo matrimonio praesumat consensum, et ideo hoc doctioribus judicandum relinquat; alii vero mirum in modum pro explicatione textus istius se torquent, quorum sex omnino interpretationes diversas Sanchez *lib.* 5. *de matr. D.* 3. *n.* 2. *et seqq.* refert, et rejicit: *sed his omissis*, communis explicatio DD. est, ideo ab ecclesia matrimonium tale haberi pro valido, quia ejusmodi conditio favore matrimonii potius joco, quam animo serio dissentiendi, vel actum irritandi adjecta praesumitur; idque merito; nam matrimonium non

minus favorabile est, quam ultimae voluntates; atqui istas conditio impossibilis adjecta non vitiat, §. *impossibilis* 10 *inst. de haered. instit. l. obtinuit* 3. *et l. multa* 6. §. *si servos* 1. *ff. de condit. et demonst.* idque favore testatoris, cujus interest ultimam suam voluntatem adimpleri; imo ipsius reipublicae, cum publice expediat, suprema hominum judicia exitum habere *leg. vel negare* 5. *ff. quemadm. testam. aper.* ergo etc.

62

Excipitur tamen 1. si uterque, vel saltem alteruter contrahentium conditionem a se adjectam matrimonio ignoravit esse impossibilem; hoc enim casu effectum sortietur, et matrimonium sub illa contractum in utroque foro pro irrito habendum est, ut notat Covar. *p.* 2. *de sponsal. c.* 3. §. 2. *n.* 5. Henriq. *lib.* 11. *de matrim. c.* 12. *n.* 5. *in comment. lit. C.* Sanchez *D.* 3. *cit. n.* 8. Coninck *D.* 29. *n.* 41. Palao *tr.* 28. *D.* 2. *p.* 11. §. 3. *n.* 1. Barbosa *ad rubr. hoc tit. n.* 4. *et in c. fin. n.* 12. Gonzalez *ibid. n.* 8. Pirhing *hic n.* 17. Vviest. *ibid. n.* 18. magnif. P. Schmier *part.* 2. *de sponsal. et matr. c.* 2. *n.* 103. Ratio est, quia tunc praesumi non potest, quod joco adjecta sit talis conditio, sed potius censeri debet illi alligatus fuisse consensus. *Conf.* a pari cum ultimis voluntatibus; nam etiam istae per conditionem impossibilem sibi adjectam a testatore, ignorantem impossibilem eam esse, vitiantur, et nullae fiunt; *l. servos* 58. *ff. de condict. indebit.* glossa *ibid.* Bartol. *in l.* 1. *n.* 5. *ff. eod.* Proceditque hoc saltem pro foro interno, sive prudenter, sive imprudenter contrahentes reputent conditionem impossibilem a se adjectam esse possibilem; quia consensus deficit; cum enim crederent posse evenire conditionem, non videntur consentire, nisi in illius eventum; Sanch. *loc. cit. n.* 10. Addidi *saltem pro foro interno*; nam in foro externo ecclesia non praesumet, quod contrahentes reputaverint conditionem esse possibilem, quando id absque omni prudentia esset.

63

Excipitur 2. si contrahentes ignoraverint constitutionem *c. fin. cit.* quia constitutio non obligat ignorantes *c. fin. de constit. in* 6. et hinc, ut conditio impossibilis habeatur pro non adjecta in matrimonio, necesse est, ut contrahentium uterque sciverit, ejusmodi conditiones a jure rejici, et pro non adjectis haberi: nam qui cum tali scientia contrahunt sub conditione impossibili, censentur secundum jus velle contrahere: secus, qui ignorant; nam de his potius est praesumendum contrarium, cum conditio impossibilis ex se importet dissensum; Covar. *p.* 2. *de sponsal. c.* 3. §. 2. *n.* 1. Carer. *l.* 3. *de sponsal. c.* 5. Sanchez *loc. cit. n.* 11. Pal. *n.* 1. *cit.* magnif. P. Schmier *n.* 105. contra Pont. *l.* 3. *c.* 4. *n.* 8. *Neque obest*, quod juxta *reg.* 13. *in* 6. ignorantia

sola facti, non juris excuset, si hoc notorium sit, sicut notoria est constitutio; *c. fin. cit.* nam regula haec solum procedit in iis, in quibus defectum consensus supplere jus potest; hoc autem non potest in matrimonio, cons. si revera contrahentes, vel unus illorum ignoraverit *cit.* constitutionem, in foro saltem conscientiae matrimonium sub tali conditione contractum, revera invalidum erit, et pro tali etiam habebitur in foro externo, si probari ignorantia juris istius possit ab allegante. Et hinc Sanchez *l. cit. n.* 14. infert, quod moraliter loquendo, raro, aut fere nunquam eveniat casus, in quo judicandum sit, etiam in foro exteriori valere matrimonium, sub conditione impossibili celebratum; quia pontificis constitutio judicari non debet nota foeminae contrahenti.

64.

Excipitur 3. si ex variis circumstantiis, praesertim qualitate, affectu, et interesse contrahentium colligi possit, quod serio, et impossibilitatis conscii conditionem talem adjecerint, eo animo, ut indicarent, quod nullo modo obligare se velint, ut si nobilis dicat puellae pauperi, *contraho tecum, si montem aureum in dotem dederis*; nam tali casu matrimonium, sub ejusmodi conditione contractum, vitiabitur. Ita Ariadn. *in* 4. *q.* 3. *de matr. dub.* 7. Sot. *ibid. dist.* 29. *q.* 2. *art.* 2. *vers. ad propositum* Covar. *p.* 2. *de sponsal. c.* 3. §. 2. *n.* 5. Henriq. *lib.* 11. *de matr. c.* 12. *n.* 5. Sanch. *loc. cit. n.* 16. Coninck *n.* 41. Palao *n.* 1. Perez *D.* 16. *de matr. sect.* 3. *n.* 5. Barbos. *in rub. hoc tit. n.* 4. Canis. *ibid. n.* 7. Zoes. *hic n.* 2. Engl. *n.* 13. Pirhing. *n.* 18. Schamb. *n.* 11. Vviest. *n.* 19. Reiffenstuel *n.* 44. magnif. P. Schmier *loc. cit. n.* 104. Ratio est, quia hoc ipso, quod se non nisi in eventum necessario non futurum obligaverint, patet, eos se obligare omnino non voluisse. Quare conditio impossibilis tunc solum pro non adjecta habebitur, quando dubium est, an contrahentes illam serio, an joco adjecerint; cum enim in dubio juxta *c. fin. de sent. et re judic.* et *c. directae* 39. *in fin. de appellat.* semper pronuntiandum sit pro matrimonio, merito in tali dubio in favorem matrimonii praesumit ecclesia, conditionem ejusmodi esse loco adjectam; et quidem, ut dixi merito ne forte separentur, qui legitime conjuncti sunt, et aliis conjungantur per matrimonium illegitimum. Est autem praesumptio haec juris tantum, cum adductis in contrarium rationibus elidi possit; P. Schmier *loc. cit. n.* 103.

65.

Ex quo patet ad argumenta opposita in contrarium. *Ad* 1. Sicut ecclesia tali casu praesumit pro matrimonio, ita praesumit non deesse consensum, cum praesumat conditionem illam tantum esse joco

adjectam. *Ad* 2. Id speciale est in matrimonio ob favorem illius, et ad vitanda damna, ac pericula animarum gravissima, quae ex matrimonii valide contracta dissolutione sequerentur. *Ad* 3. Negatur *cons.* sicut negari debet, siquis ex eo, quod matrimonium clandestinum ante trid. nullum non fuerit, vellet inferre illud defacto validum esse. Quare distinguendum est inter matrimonia ante constitutionem *c. fin. cit.* contracta, et inter ea, quae post eam constitutionem contrahuntur: priora invalida manserunt etiam post dictam constitutionem; quia matrimonium semel validum amplius invalidari nequit, aut vicissim invalidum validari, sine novo consensu: posteriora ex praesumptione ecclesiae pro validis habentur: quia adjectio conditionis impossibilis modo indicat consensum, quae prius indicabat dissensum. *Ad* 4. Favor matrimonii, ut *num. praeced. fin.* innui, in hoc consistit, ne cum animarum periculo matrimonium, quod forte valide contractum est, illegitime dissolvatur, et via aperiatur ad matrimonium aliud illegitimum; neque hic favor adversatur libertati, ac spontaneo consensui ad matrimonium requisito; quia, ut dictum est, constitutio *c. fin. cit.* solum procedit, quando praesumi potest consensus in sic contrahentibus. *Ad* 5. Conditio impossibilis dissensum significat, quando non merito praesumitur esse solum joco adjecta: proinde dum sub conditione impossibili contrahitur matrimonium, ipsa verba, quibus ita contrahitur supposita constitutione *cit.* ejusque notitia, sunt sufficiens expressio consensus absoluti.

66

Quaeritur 2. an *c. fin cit.* a papa conditum sit novum jus, vel declaretur solum jus aliquod anterius, et naturale? Hoc secundum affirmant Pont. *l.* 3. *de matrim. c.* 4. *n.* 10. et Rebell. *l.* 3. *de oblig. just. q.* 10. *sect.* 4. *n.* 27. idque ex duplici ratione. 1. Quia papa *c. cit.* non decernit, et statuit, ut conditiones impossibiles pro non adjectis imposterum habeantur, sed solum dicit eas debere haberi pro non adjectis; quod indicat jus aliquod anterius; aliud autem esse non potest, nisi naturale; ergo etc. 2. Quia si matrimonium, sub tali conditione contractum, seclusa constitutione *c. fin. cit.* esset invalidum, papa valorem eidem conferre non potuisset; fuisset enim invalidum ex defectu consensus alligati hujusmodi conditioni; atqui consensus defectum supplere in matrimonio etiam papa non potest; ex quo proinde consequitur, cum, qui sub conditione ejusmodi contraxit matrimonium, et probare non potest serio a se illam adjectam esse, utendo matrimonio in continua fornicatione vivere.

67

Verum his non obstantibus, verius est, *c. fin. cit.* favore matrimonii conditum esse jus novum. Ita Sanch. *lib.* 5. *de matrim.*

D. 3. *n.* 19. Hurtad. *D.* 7. *de matr. n.* 41. Coninck *D.* 29. *de sacram. n.* 42. Perez *D.* 16. *sect.* 3. *n.* 9. Haun. *tom.* 3. *de J. et J. tr.* 8. *n.* 284. Vviest. *hic n.* 22. Ratio est, quia matrimonium, contractum sub conditione impossibili, spectata praecise istius natura, foret nullum; quia ut saepe dictum est, et probat paritas cum aliis contractibus, adjectio conditionis impossibilis potius dissensum, quam consensum significat. Ergo quod pro valido habeatur, ejusque valori conditio impossibilis non officiat, non ex jure naturali, sed ex positivo habetur, quo pontifex interpretatur mentem contrahentium, et statuit, eam conditionem potius praesumendam esse adjectam joco.

68

Argumenta in contrarium speciosa magis sunt, quam efficacia. *Ad* 1. Verba *propter ejus favorem*, in *c. cit.* adjecta satis indicant, quod pontifex de matrimonio novum jus constituere, et conditiones impossibiles favore solius matrimonii, non propter ipsam naturam contractus pro non adjectis haberi voluerit. *Ad* 2. ecclesia reiiciendo, et pro non adjectis habendo conditiones impossibiles, non supplet defectum consensus, sed eum praesumit absolute fuisse praestitum, cum non sit credibile, contrahentem in re adeo gravi, et sancta, quale est matrimonium, nugari, et irritum facere matrimonium velle. Periculum animae, quod pateretur is, qui ejusmodi conditionem serio adjecit matrimonio, et tamen cohabitare uxori ita ductae per judicis sententiam obligatur, vitatur facile, si conditione rejecta vere, et absolute consentiat; ad quod etiam tenetur, cum vix aliter praejudicium, per ejusmodi contractum illatum, alteri parti compensare valeat.

69

Quaeritur 3. quales conditiones rejiciantur a matrimonio, et pro non adjectis haberi debeant? Resp. hic resumendam distinctionem conditionis impossibilis in eam, quae ex natura rei impossibilis est, et in eam, quae defacto solum est impossibilis quam dedi *n.* 5. Quod conditiones, quae *ex naturae rei* impossibiles sunt, pro non adjectis haberi debeant, nullum est dubium.

Quod conditiones *de facto* sint impossibiles diversae sunt opiniones DD. Quidam volunt has conditiones vitiare matrimonium; quam sententiam etiam videtur tenere Covar. *p.* 2. *de sponsal. c.* 3. §. 2. *num.* 9. Fundatur duplici argumento. 1. Quia jus canonicum, dum rejicit conditiones impossibiles a matrimonio, voluit illi favere, sicut jus civile ultimae voluntati, dum ab ea rejicit conditiones impossibiles. Atqui jus civile ab ultima voluntate non rejicit conditiones, quae defacto solum sunt impossibiles, sed hae eandem vi-

tiant, ut post gloss. Bartholum, et Imolam docent Covar. *loc. cit.* et Molin. *de primogen. l.* 2. *cap.* 12. *n.* 37. ergo neque jus canonicum hujusmodi conditiones rejiciet a matrimonio, sed illae adjectae hoc vitiabunt: 2. *c. fin. cit.* solum rejiciuntur conditiones impossibiles a matrimonio; at impossibiles defacto non dicuntur impossibiles, sed difficiles; *l. continuus* 137. §. *illud.* 4. *ff. de V. O.* ergo etc.

70

Contra has etiam conditiones pro non adjectis habendas contendunt gloss. *in c. fin. cit. V. contra.* Host. *summ. hoc tit. n.* 12. *v. aut est honesta*, Palacios *l.* 5. *de contract. c. fin. dub.* 7. Lud. Lopez *p.* 2. *instr. nov. de matr. c.* 43. *fol.* 1049. Barth. a Ledesm. *de matr. dub.* 25. *concl.* 8. qui tamen distinguit, et ait in foro externo eas rejici; at in foro interno suspendere valorem matrimonii, donec impleantur, *nituntur* et ipsi argumento duplici. 1. Quia hujusmodi conditiones similiter rejiciuntur ab ultimis voluntatibus, ut post Gregorium, Lopez, et Acostam probat Molin. *tr.* 2. *de J. et J. D.* 206. *fol.* 1259. 2. Quia tam impossibile videtur pauperi dare centum millia aureorum, ac digito coelum tangere; et tam irrisorium videtur illud, ac hoc petere.

71

Melius in hac re distinguit Barbosa *ad rubr. hoc tit. n.* 6. nam si ita difficilis conditio sit, ut considerata qualitate personae, cui injungitur, aeque pateat manifeste, non posse per eam aliquo modo conditionem adjectam praestari, etiam ex amicorum auxilio, conditio talis habebitur pro non adjecta; quod probant argumenta secundae, sententiae: sin autem difficultas talis est, quam persona, cui injungitur, per amicos, per fidem, atque existimationem suam adimplere possit, ut *contraho tecum, si mille in dotem dederis*, haec conditio adjecta non continuo ponit matrimonium ex mente contrahentium, sed differt, cum non sit tam impossibilis, quam difficilis; difficultas autem non liberat; *l. continuus cit.*

72

Quaeritur 4. an ex matrimonio rejiciantur etiam conditiones impossibiles de praeterito; et praesenti? Sylv. *V. matr.* 3. *quaest.* 1. *fin.* Petr. de Ledesm. *de matr. quaest.* 47. *art.* 5. *dub.* 1. §. *hoc posito fundamento.* Rebell. *l.* 2. *de oblig. just. quaest.* 10. *sect.* 4. *fin.* Pont. *l.* 4. *de matr. cap.* 3. *n.* 12. Palao *tract.* 28. *D.* 1. *p.* 11. §. 3. *n.* 5. Zoes. *hic n.* 1. existimant dispositionem *cap. fin. cit.* restringi solum ad conditiones impossibiles de futuro appositas matrimonio 1. quia legum, et canonum verba sunt proprie accipienda; *cap. inter* 2. *v. sed neque de translat. episcop.* et *leg. non aliter* 69. junct.

gloss. *V. a significatione ff. de legat.* 3. atqui nomen *conditionis* proprie solum competit conditionibus de futuro, ut dictum est *supra n.* 9. ergo etc. 2. In *cit. cap.* simul, et eodem modo rejiciuntur, et pro non adjectis habentur conditiones turpes, et impossibiles: atqui conditiones turpes, prout dicetur *infra n.* 97. rejiciuntur duntaxat, si in futurum pendeant, non vero, si sint de praeterito, et praesenti: ergo idem dicendum de conditionibus impossibilibus. 3. conditiones turpes, si sint de praesenti, vel de praeterito, ideo non rejiciuntur a matrimonio, quia non sunt proprie, et stricte conditiones, cum actum non suspendant: atqui idem argumentum pugnat etiam pro conditionibus impossibilibus de praeterito, vel praesenti: ergo etc.

73

Sed melius Durand. *in* 4. *dist.* 27. *quaest.* 2. *n.* 5. Paludan. *ibid. dist.* 29. *quaest.* 2. *art.* 5. *n.* 28. Covar. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 3. §. 2. *n.* 2. Carer. *de sponsal. lib.* 4. *cap.* 5. Barth. a Ledesm. *de matrim. dub.* 25. *concl.* 7. Sanchez *lib.* 5. *de matrim. disp.* 4. *n.* 3. Perez. *sect.* 3. *n.* 2. Vviestner *hic n.* 28. Reiffenstuel *ibid. n.* 46. magnif. P. Schmier *part.* 2. *de matrim. cap.* 2. *num.* 107. docent, dispositionem *cap. fin. cit.* intelligendam de conditionibus impossibilibus omnibus discriminatim. Ratio est, quia *cap. cit.* pontifex conditiones impossibiles rejicit, non quod ad aliquid impossibile obligent, sed quia omnino impossibiles sunt; tales autem sunt, sive sint de futuro, sive de praesenti, sive de praeterito: ergo omnes indiscriminatim rejectae intelliguntur: *conf.* Quia non minor est favor matrimonii, quam ultimae voluntatis: atqui in ultima voluntate pro non adjecta habetur non tantum conditio impossibilis de futuro, sed etiam de praeterito, vel praesenti, ut patet ex *l. si Maevia* 45. *de haered. instit.* ubi casu quo testator filiam nunquam habuit, a testamento rejicitur conditio, *si filia mea vivit*, tanquam impossibilis, licet ea sit de praesenti.

74

Neque obstant argumenta opposita: *Ad* 1. Legum, et canonum verba accipienda sunt proprie, nisi ampliationem favor rei, de qua canon, aut lex loquitur, et ratio canonis, vel legis petat, sicut contingit in nostro casu: *Ad* 2. imprimis valde probabile est, etiam conditiones turpes de praesenti, et praeterito pro non adjectis haberi, ut videbimus *infra n.* 96. Deinde esto, quod non habeantur pro non adjectis, negatur paritas; nam conditiones turpes a matrimonio rejiciuntur, quia inducunt ad peccandum, et agendum, quod est turpe, et inhonestum, impossibiles vero praecise propter impossibilitatem: atqui vis inducendi ad peccatum, et turpitudinem com-

mittendam invenitur solum in conditionibus de futuro; impossibilitas autem etiam in conditionibus impossibilibus de praesenti, vel praeterito: ergo ratio sufficiens est, quare ex turpibus conditionibus a matrimonio rejiciantur solum illae, quae sunt de futuro, ex impossibilibus vero omnes: *Ad* 3. Non obest, quod conditiones de praesenti, vel praeterito minus proprie, et stricte dictae conditiones sint, quia pontifex in dispositione *cap. fin. cit.* non tam proprietatem, quam impossibilitatem in conditionibus rejiciendis attendit.

75

Quaeritur 5. an conditio impossibilis pro non adjecta habeatur etiam in sponsalibus? Affirmant Paludan. *in* 4. *dist* 29. *quaest.* 2. *art.* 5. *concl.* 7. *v. respondeo in foro judicii*, Sot. *ibid. quaest. art.* 2. *vers. mens ergo pontificis*, Philiarc. *de offic. sacerd. tom.* 1. *part.* 2. *lib.* 2. *cap.* 1. §. *tres conditiones*, Barth. a Ledesma *dub.* 25. *de matrim. concl.* 7. Bosco *part.* 5. *de matr. disp.* 11. *sect.* 8. *a n.* 372. Rosignol. *de sponsal.' praenot.* 5. *sect.* 9. *quaest.* 34. et hanc sententiam tanta concordia a DD. teneri testantur Sanchez. *lib.* 5. *de matrim. D.* 17. *n.* 2. ut fateatur, se quantumvis rationes in contrarium admodum urgeant, non tamen ausum esse ab ipsis divertere: *nituntur* praecipue hac ratione; quia sponsalia sunt initium, et via ad matrimonium, ut propterea, quod de matrimonio jus disponit, etiam ad sponsalia non male extendatur; *arg. l. oratio* 16. *ff. de sponsal.*

76

Sed quamvis sententia haec ab authoritate sit admodum probabilis, a ratione tamen probabilior est negativa, quam etiam cum Salmaticensibus defendunt *Rebell. p.* 2. *de oblig. just. l.* 2. *quaest.* 10. *sect.* 4. Perez. *D.* 12. *de matr. sect.* 3. *n.* 3. Vvex. *Ariadn. p.* 5. *tract.* 2. §. *a n.* 22. Engl. *n.* 17. Schambogen *n.* 11. Vviestner *n.* 15. magnif P. Schmier *part.* 1. *de sponsal. cap.* 3. *n.* 131. Ratio est 1. quia de sponsalibus quoad hoc jus nihil disposuit: igitur sicut ceteri contractus sub conditione impossibili initi, invalidi sunt, ita et sponsalia, sub simili conditione contracta: 2. quae a jure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam trahenda sunt; *reg. quae res* 28. *in* 6. atqui dispositio *cap. fin. cit.* conditiones impossibiles pro non adjectis habens, a jure communi exorbitat, cum juxta hoc, imo et naturale jus contractus, sub conditione impossibili initus, nullus sit; *arg. l. non solum* 31. *ff. de O. et A.* ergo ulterius ad sponsalia extendi non debet: 3. a simili; nam etsi per decretum trid. *sess.* 24. *cap.* 1. *de reform. matrim.* matrimonium clandestinum invalidum sit, tamen juxta communem, et certam, etiam adversariorum sententiam dicta concilii dispositio non extenditur ad

sponsalia, ex sola hac ratione, quia ratio illa specialis, quam concilium pro matrimonio habuit, non militat in sponsalibus.

77

Intelligi autem hoc debet de conditione impossibili affirmativa, v. g. *si digito caelum tetigeris*; nam si negativa apponitur, v. g. *si digito caelum non tetigeris*, contractus censebitur pure initus, adeoque valet per clarum textum *l. impossibilis* 7. *ff. de V. O.* quia cum, ejus contraria sit impossibilis, hujus negativa erit necessaria, vera, et praesens, quae statim inest *arg. cap. in illa* 8. *ff. eod.* Reiffenst. *hic num.* 51. *vers. intellige.*

Ad rationem in contrarium allatam dico, argumento *loc. cit.* locum non esse, quando de matrimonio aliquid statuitur ex speciali ratione, quae in sponsalibus non urget: ita autem fit in nostro casu; nam in matrimonio, quando dubia est proferentis intentio, conditiones impossibiles habentur pro non adjectis ob periculum, ne si contra matrimonii valorem pronuntiaretur, matrimonium, quod reipsa fortasse validum est, dissolvatur cum gravi injuria sacramenti, et animarum pernicie: atqui tale periculum non affert dissolutio sponsalium valide contractorum: ergo dispositio *cap. fin. citat.* ad sponsalia extendi non debet.

78

Quaeritur 6. an sponsalia, contracta a personis laborantibus impedimento dispensabili a papa, sub conditione, *si papa dispensaverit*, vitientur per adjectionem hujus conditionis? *Certum est* 1. Si impedimentum ejus sit generis, ut nunquam papa solitus sit dispensare, prout est, quando frater, et soror sub conditione dispensationis sibi mutuo promitterent matrimonium, vel contrahens sit clericus in sacris constitutus, neque urgeat causa gravissima, ut cum ipso dispensetur, talem contractum esse nullum, et eam conditionem reputandam impossibilem; Sanch. *l.* 5. *de matr. D.* 5. *n.* 2. Konig. *hic n.* 7. *vers. at rectius de sponsal. et matr.*

79

Certum est 2. contractum omnino nullum esse, si sub hac conditione contrahantur sponsalia, vel matrimonium a personis laborantibus impedimento, in quo quidem pontifex dispensare solet, sed non nisi ex causa legitima potest, et contrahentes hujusmodi causa sunt destituti; nam cum pontifex dispensare licite in jure communi non possit sine causa legitima, conditio » *si pontifex dispensaverit* » de jure prohibita, cons. impossibilis foret; Reiffenstuel *hic n.* 32. *Proceditque hoc*, licet tali promissioni juramentum accedat, quia juramentum non est vinculum iniquitatis; *cap. quanto* 18. *de jurejur.* Sanch. *loc. cit. num.* 3.

Certum est 3. esse vere sponsalia, et obligare, quando obtenta dispensatione ratificatur prior consensus vel expresse, vel tacite procedendo v. g. ad denuntiationes in ecclesia faciendas etc. quia id est contractum promissionis continuare, et niti, ut ad effectum producatur; Sanch. *n.* 4.

80

Dubium est, an quando impedimentum tale est, in quo pontifex ex justa causa potest, et solet dispensare, et contrahentes habent hujusmodi causam, sponsalia, sub conditione dispensationis contracta, producant obligationem sponsalitiam? Negant Host. *in cap. super eo* 5. *hoc tit. in princ.* Joan. Andr. *ibid. n.* 2. Ancharan. *n.* 7. Abb. *n.* 8. Sylv. *V. matrimonium* 3. *quaest.* 9. Victoria *summ. de matrim. n.* 258. Sot. *in* 4. *dist.* 29. *quaest.* 2. *art.* 1. Henriq. *lib.* 11. *de matrim. cap.* 10. *n.* 4. Dian. *p.* 11. *tract.* 2. *resol.* 70. Vvagnereck *in cap. fin. hoc tit. V. si turpes not.* 2. card. de Luca *in annot. ad concil. trid. disc.* 27. Fatinell. *respons.* 6. *n.* 8.

81

Allegant pro se 1. varias decisiones Rotae, imo perpetuam Rotae praxin: 2. quia pontifex, cum sic impeditis dispensans, dat licentiam, ut illi contrahere matrimonium possint, praemissis denunciationibus, et accedente praesentia parochi, ac testium etc. ergo non valuit matrimonium prius initum sub conditione, *si papa dispensaverit*, nisi accedat postea novus consensus. 3. quia conditio haec habenda est pro inhonesta, utpote quae adversatur juri. Atqui secundum ea, quae *infra n.* 90. dicam, conditio turpis adjecta matrimonio istud non vitiat, sed pro non adjecta habetur. 4. imo conditio ista reputari debet pro impossibili; pendet enim a voluntate pontificis. Atqui ea, quae a principis voluntate pendent, impossibilium loco haberi debent, *arg. l. cum servus* 39. §. *fin. ff. de legat.* 1. ubi habetur, quod non valeat legatum rerum, ad principem pertinentium, ex ea ratione, *quoniam commercium earum nisi jussu principis, non sit, eam distrahi non soleant:* et per consequens infertur impossibile reputari, quod a voluntate principis dependet. 5. juxta *l. continuus* 137. §. *cum quis* 6. *ff. de V. O. non secundum futuri temporis jus, sed secundum praesentis aestimari stipulatio debet*; et hinc ibidem reprobatur stipulatio ejus, *quod nunc impossibile est, postea possibile fieri* potest; atqui impediti secundum praesentis temporis jus, durante sc. impedimento non possunt contrahere matrimonium; ergo licet contrahere illud possint, cum dispensationem acceperint, hoc illis non proderit ad valorem contractus sub conditione dispensationis initi. 6. *l. inter stipulantem* 83. §. *sacram.* 5. *ff. eod.* reprobatur illa stipulatio, *illum*, liberum hominem, *cum ser-*

vus esse coeperit, *dare spondes*; *item eum locum, cum ex sacro, religiosove profanus esse coeperit, dari*»: ex ratione, *quia nec praesentis temporis obligationem recipere potest.* Atqui laborantes impedimento dirimente de praesenti tempore non possunt recipere obligationem sponsalitiam, aut matrimonialem; ergo etc.

82

Sed melius Ariadn. *in* 4. *tract. de sponsal. dub.* 10. Philiarc. *de offic. sacerd. cap. de sponsal.* Covar. *p.* 2. *de sponsal. cap.* 3. *pr. n.* 9. *fin.* Clar. *l.* 5. *receptar. V. incestis, vers. sed quid,* Octr. de Ledesm. *de matr. quaest.* 47. *art.* 6. *dub.* 2. *concl.* 3. Angles *in florib. p.* 1. *quaest.* 2. *de matr. condit. art. un. dub.* 3. Sanch *lib.* 5. *de matrim. D.* 5. *n.* 13. Coninck *D.* 29. *de sacram. dub.* 1. *concl.* 5. *n.* 18. *et* 38. Pont. l. 3. *de matr. cap.* 15. *n.* 5. Layman *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 2. *cap.* 7. *n.* 4. Pal. *tract.* 28. *D.* 2. *p.* 11. §. 2. *n.* 5. Bosco *p.* 5. *D.* 11. *sect.* 8. *concl.* 6. Gobat. *theol. exper. tract.* 10. *n.* 161. Vvex. *Ariadn. part.* 5. *tract.* 2. *contr.* 3. *n.* 10. Zypaeus. *analys. hoc tit. n.* 1. Zoes. *ibid. n.* 12. Engl. n. 16. Pirhing. *n.* 26. Schambogen *n.* 33. Coninck. *n.* 17. Vviest. *n.* 32. Reiffenstuel *n.* 25. magnif. p. Schmier *p.* 1. *de sponsal. cap.* 2. *n.* 29. *et seqq.* cum communi aliorum docent, ejusmodi conditionem pro possibili, et honesta habendam; et cons. sponsalia ipsa, quibus adjicitur, valida, et casu, quo dispensatio impetratur, obligatoria esse.

83

Ratio est, quia licet quasi impossibile censeri possit, quod princeps difficillime concedit, tamen neque impossibilia, neque turpia censeri debent, quae ab ipso ex justa causa frequenter peti solent, et etiam impetrari. Tales autem sunt dispensationes in plerisque impedimentis jure ecclesiastico introductis; ergo etc. *Conf.* Quia et alii actus tam inter vivos, quam mortis causa celebrari possunt sub conditione dispensationis, vel sub consensus impetrandi a principe; sic enim valet institutio spurii sub conditione, si princeps ipsum legitimaverit; venditio rei feudalis, seu majoratus sub conditione si dominus feudi, aut princeps voluerit; conventio de resignatione beneficii cum pensione sub conditione, si pontifex approbaverit etc. tametsi hae conditiones pendeant ab arbitrio, et voluntate principis.

84

Ex quo sequitur 1. sic promittentes matrimonium, vel etiam contrahentes, modo impedimentum, quo ligantur, sit juris ecclesiastici, et a pontifice dispensari in ipso soleat, non peccare sic promittendo, vel contrahendo, per se loquendo, et secluso scandalo, vel alio damno, ut *loc. citt.* notant Covar. *num.* 7. Layman *num.* 4.

Sanch. *num.* 16. Pirching *num.* 26. Schambogen *num.* 33. Ratio est, quia talis promissio versatur circa objectum licitum, nempe matrimonium contrahendam v. g. inter consanguineos, vel aliter impeditos, post impetratam dispensationem. *Neque obstat*, quod de praesenti inhabiles sint ad contrahendum absolute, et stante impedimento, non autem ad contrahendum conditionate, et relate ad tempus, quo sublatum est impedimentum.

85

Sequitur 2. si ita impediti sub tali conditione contraxerint per verba de futuro, eosdem teneri exspectare eventum conditionis, et impetrata dispensatione, contrahere matrimonium, si etiam alter in fide data persistat; Layman, Pirhing, Schambogen *loc. cit.* nam hoc commune est omni contractui conditionato, ne iste inanis omnino, et nugatorius sit. An vero, et quis sponsorum sic contrahentium obligetur dispensationem petere, dubium, et controversum apud DD. est. Navar. *l.* 4. *cons.* 2. *de sponsal. edit.* 1. Coninck *d.* 29. *dub.* 2. *num.* 35. Pal. *tract.* 28. *d.* 1. *p.* 16. *num.* 12. Reiffenstuel *hic num.* 34. putant utrumque contrahentem teneri tantum in sensu diviso vel procurare dispensationem, vel proportionato tempore exspectare, donec alter illorum eam procuret, nisi unus illorum ad hanc procurandam expresse se obligaverit; Contra Sanch. *l.* 5. *D.* 5. *n.* 36. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 2. *cap.* 7. *num.* 4. et alii ab his *citt.* ad dispensationem procurandam obligant eum, qui sub tali conditione matrimonium primo promisit, ex ratione, quia qui promittit finem, is censetur etiam promittere media, sine quibus finis obtineri non potest; et qui ex aliqua constitutione, vel conventione obligatur ad faciendum, obligatur etiam ad curandum, ut actus valeat; Schambog. *hic num.* 2. determinate ad eam petendam obligat sponsum; quia sicut non est conveniens mulieri maritum quaerere, ita nec videtur convenire, ut illa suo nomine dispensationem petat. Similis controversia est de sumptibus pro dispensatione factis; nam P. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 36. ad eos teneri docet solum illum, qui nuptias anhelans dispensationem procurat, quod alter non promiserit dispensationem procurare. Contra Sanchez *num.* 37. cum aliis putat sumptus istos conferendos a parte utraque; quia negotium commune est. Quare cum jus circa haec duo dubia nihil deciderit, locus erit arbitrio judicis, qui hoc casu ferre sententiam secundum aequitatem debebit.

86

Ad argumenta *num.* 81. proposita non difficilis patet solutio: *Ad* 1. Decisionibus Rotae *a Diana* allegatis opponi possunt decisiones aliae, faventes in nostram sententiam, quarum plures allegant Pal. *loc. cit. num.* 10. et Gobat *tract.* 15. *num.* 155. ubi refert se

compertum habere, fuisse Romae in prima, secunda, et tertia instantia in simili casu pronuntiatum pro actrice quadam Helveta contra sponsum, et hunc a duobus pontificibus condemnatum ad ducendam sponsam, cum qua sponsalia sub conditione dispensationis, postea impetratae contraxit. Quare ne fateamur Romam sibi ipsi contrariam esse, decisiones *a Diana* allatae, ut P. Vvex. *cit. num.* 20. bene advertit, intelligi poterunt de casu, quo sponsi sic contrahentes laborabant impedimento, in quo pontifex dispensare non solet, vel quando non adest sufficiens causa dispensandi. *Ad* 2. Bullae illae pontificiae, quae sic impeditis dant licentiam ad contrahendum matrimonium, solum loquuntur de casu, quo sub tali conditione dispensationis contracta tantum sunt sponsalia de futuro; nam sponsalia de praesenti conditionata, posita conditione, secundum dicta *num.* 37. sine novo consensu transeunt in absoluta: et hinc causa non est, cur pontifex eo casu novum requirat consensum, modo prior consensus conditionatus positus a contrahentibus fuerit coram parocho, et testibus, et his casu, quo impedimentum notorium est, exhibeantur litterae dispensationis super eo impedimento obtentae. *Ad* 3. licet observatio legis fere sit magis honesta, quam dispensatio super ea impetrata, non tamen haec propterea reputari inhonesta debet, cum juri modo ab ipso jure approbato deroget, ut bene advertit Pal. *tr.* 13. *D.* 1. *p.* 16. *num.* 8. *Ad* 4. Id verum est, quando conditio talis est, in qua princeps non solet dispensare: quod sufficienter indicat textus *l. cum servus cit.* ubi additur » *cum distrahi non soleant* ». *Ad* 5. *et* 6. in iis textibus reprobatur stipulatio de re sacra, publica, vel homine libero sub conditione, si illa profana, aut privata, et iste servus fiat, quae conditiones, tanquam dignitati, et statui derogantes, inciviles, et tristes sunt, atque ideo eventus earum timendus potius, quam exspectandus est; *l. cum tale* 72. *ff. de condit. et demonstr.*

87

Quaeritur 7. an valida sit promissio matrimonii, quam sibi invicem faciunt laborantes impedimento aliquo dirimente, et hujus etiam conscii, non facta expressione conditionis » *si papa dispensaverit* »? Pro valida illam habet Sotus *in* 4. *dist.* 29. *quaest.* 2. *art.* 1. *vers. revera fateor*: cui si promissio illa jurata sit, consentiunt Tabien. *V. sponsalia quaest.* 8. *n.* 9. et Armill. *V. cit. n.* 11. rationem dant 1. quia promittens matrimonium consanguineae necessario supponit dispensationem praemittendam esse, cum ea jure insit, et aliter matrimonium inter ipsos constare nequeat; igitur sicut conditio, *si alter contrahentium voluerit*, etiam non expressa subintelligitur, ita et ista. 2. Quia nisi de contraria mente pronuntiantis

constet, verba, quantumvis generalia, restringenda, et ita exaudienda sunt, ut actus juri conformetur, et conservetur; *arg. l. fin. cod. de usufr.* atqui conformatur juri, et conservatur, si dicatur, quod promissio in casu posito includat conditionem » *si papa dispensaverit* »; ergo hoc dici debet: si autem hanc conditionem includat, valebit promissio; ergo etc. 3. Quando testator in majoratu, vel legato apponit, ut successor ducat consanguineam, non est differentia, sive explicet *praecedente dispensatione,* sive id taceat; quia semper hoc intelligitur, et verba testatoris in dubio secundum jus commune intelligenda sunt.

88

Sed melius negatur, quod ejusmodi promissio valida sit, saltem si de petenda dispensatione tractatum non sit. Ita Adrian. *in* 4. *quaest.* 3. *de matrim. dub.* 10. *ad* 2. Covar. *p.* 2. *de sponsal. cap.* 3. *pr. num.* 7. Petr. de Ledesm. *de matr. quaest.* 47. *art.* 5. *dub.* 2. *ad* 4. Ludov. Lopez *p.* 2. *instruct. cap.* 42. *de matrim. in solut. ad* 3. Guttier. *l.* 1. *qq. canon. cap.* 22. *n.* 17. Sanchez *lib.* 5. *de matr. D.* 5. *n.* 26. Vvex. *Ariadn. p.* 5. *tractat.* 2. *contr.* 3. *n.* 20. Vviest. *hic n.* 34. et colligi videtur 1. ex *l. si stipul.* 35. §. *item quod* 1. *ff. de V. O.* ubi stipulatio ejus, quod leges prohibent, habetur pro inutili. 2 *Ex ratione*; quia promissio secundum praesentis temporis jus accipi debet; *l. continuus* 137. §. *cum. quis* 6. *ff. eod.* atqui sic promittentes matrimonium in casu propositae quaestionis praesenti tempore sunt inhabiles: ergo etc. 3. *a pari* cum spurio, cujus institutio, si facta sit sub conditione, » *si princeps legitimaverit, vel dispensaverit* » valet; non autem valet, si pure sit facta; esset autem valida etiam pure facta, si hujusmodi promissiones includerent tacite conditionem » *si princeps dispensaverit* »; ergo eam non includunt: cons. nec promissio matrimonii in nostro casu.

89

Neque obstant argumenta opposita. *Ad* 1. Patet ex modo dictis. Neque est paritas cum conditione, *si alter voluerit*; quia quod inter impeditos constare matrimonium nequeat, nisi pontifice dispensante, non est ab intrinseco, et ex natura matrimonii, sicut est, *si alter voluerit*, sed ab extrinseco ex prohibitione ecclesiae. *Ad* 2. regula illa solum procedit, quando verba sunt dubia; tunc enim accipienda illa sunt, et explicanda, ut actus juri conformetur, et conservetur; aliter res se habet, quando verba sunt clara, prout in casu nostro clara sunt; nam tunc pro omisso habetur, quod verbis expressum non est. *Ad* 3. eadem est responsio; nam dispositio illa testatoris solum sustinetur, quando verba ejus sunt dubia.

§. IV.

De desponsatione sub conditione turpi.

SUMMARIUM

Turpes conditiones duplicis generis sunt, ut *num.* 5. vidimus; nam aliquae repugnant substantiae matrimonii, aut uni ex tribus illius bonis, quae *num.* 6. *et* 7. retuli; aliae contra non repugnant illius substantiae, aut tribus ejusdem bonis, quales sunt » *contraho tecum, si occideris meum hostem, si furata fueris tantum quantum sufficit ad afferendam mihi dotem etc.* » De prioribus 8. *seq.* sermo erit; de posterioribus

90

Quaeritur 1. an conditio turpis, quae non est contraria substantiae matrimonii vel bonis ejus, suspendat valorem ejus, vel potius habeatur pro non adjecta? Pro non adjecta haberi, et cons. valorem illius non suspendere usque ad eventum ejusdem, clare deciditur *cap. fin. hoc tit.* cons. ex praesumptione ecclesiae matrimonium, sub conditione turpi contractum, haberi debebit pro contracto pure, et absolute.

Dubium est, quomodo, et unde ecclesia praesumat conditionem illam haberi pro non adjecta, et esse purum consensum? *Ratio dubitandi* est 1. quia ecclesia nunquam praesumit verum esse matrimonium, ubi ex ipsa forma contractus non apparet consensus; alias

temere praesumeret, et absque causa, et ex forma contractus sub conditione turpi non apparet consensus absolutus, sed sub illa conditione; ergo etc. 2. In ceteris contractibus conditio turpis non habetur pro non adjecta, sed matrimonium sequitur naturam ceterorum contractuum; 3. non apparet, unde ecclesia praesumat animum sic contrahentis fuisse purum, cum ut plurimum ii, qui conditionem talem adjiciunt, velint omnino illam impleri.

91

Sed dicendum, merito hujusmodi conditiones haberi pro non adjectis; quia ad peccandum invitant, et semper ea praesumptio capienda est, quae peccatum excludit. Ita Sot. *in* 4. *dist.* 29. *quaest.* 2. *art.* 3. *paulo post princ. concl.* 2. Palacios *l.* 5. *de contract. vers. quam ob rem* Henriq. *l.* 11. *de matr. cap.* 12. *num.* 6. Barth. a Ledesm. *dub.* 25. *de matr. concl.* 9. Lud. Lop. 9. *p.* 2. *instruct. nov. de matr. cap.* 43. *ad fin.*

Neque contrarium probant argumenta opposita. *Ad* 1. ecclesia merito praesumit consensum absolutum, quia praesumit matrimonium a contrahentibus esse initum juxta intentionem ecclesiae, conditionem turpem rejicientis a matrimonio. *Ad* 2. in hoc matrimonium assimilatur potius ultimis voluntatibus, quarum favore conditiones turpes pro non adjectis habentur. *Ad* 3. non semper constat, quod adjiciens hujusmodi conditionem turpem matrimonio omnino velit illam impleri.

92

Quaeritur 2. quando ejusmodi conditiones turpes haberi debeant pro non adjectis? Resp. Tum, quando dubium est, quo animo ejusmodi conditio turpis de futuro a contrahentibus adjecta sit; tunc enim favore matrimonii, prout indicat *cap. fin. cit.* illa, si substantiae matrimonii non repugnet, pro non adjecta habetur, et matrimonium ab ecclesia praesumitur pure initum; Sanch. *l.* 5. *de matr. D.* 15. *n.* 1. Coninck *D.* 29. *de sacram. n.* 42. Perez *D.* 16. *de matr. sect.* 9. *num.* 2. *et* 3. Canis. *in cap. fin. hoc tit. n.* 5. Vvagnereck *ibid. V. si turpe. not.* 1. Pirh. *hic n.* 17. *not.* 5. Engl. *n.* 8. Scamb. *n.* 11. Vviest. *num.* 38. Reiffenstuel *n.* 42.

Ratio est, quia favor matrimonii exigit, ut in dubio potius conservetur, quam dissolvatur; *arg. cap. fin. de sent. et re judic. et cap. directa* 39. *in fin. de appell.* conservabitur autem, si joco potius, quam serio, et contractum irritandi animo adjecta praesumatur talis conditio; ergo ita adjecta praesumi debet. *Conf.* conditiones impossibiles habentur pro non adjectis, ut dictum est *num.* 60. atqui conditiones turpes, cum ad delinquendum invitent, merito habentur pro impossibilibus; *arg. can. facit* 15. *caus.* 22. *quaest.* 2. ubi gloss.

V. eod. » *id solum*, inquit, *dicitur facere posse*, *quod juste facere possumus* »: ergo etc.

93

Quaeritur 3. qui sint casus particulares, in quibus conditio turpis non habetur pro non adjecta? Resp. 1. si illa habeatur pro honesta; hoc enim casu sortiretur naturam aliarum conditionum honestarum; cons. sicut istae, ita etiam illa contractus valorem usque ad eventum suspenderet, prout in simili *n.* 62. dictum est de conditione impossibili, quam contrahentes putabant esse possibilem; Ariadn. *in* 4. *dist.* 29. *quaest.* 3. *de matr. dub.* 7. Covar. *p.* 2. *de sponsal. cap.* 5. §. 2. *num.* 6. Lud Lop. *p.* 2. *instruct. nov. de matr. cap.* 43. *fol.* 1093. Sanch. *D.* 5. *cit. num.* 7.

94

2. Si constet, eam conditionem a contrahentibus serio adjectam, et consensum non nisi sub ejus eventu praestitum esse; tunc enim in utroque foro matrimonium judicabitur nullum, nisi evenerit conditio; Covar *loc. cit. n.* 4. *et* 5. Sanch. *n.* 6. Coninck *D.* 29. *n.* 41 Canis. *in cap. fin. n.* 7. Vvagnereck *ibid. V. si turpes not.* 1. *vers. quia ratione*, Pirh. *n.* 18. *hic*, Schambog. *n.* 15. *in fin.* Vviestner *n.* 37. Ratio est, quia conditiones turpes, sicut etiam impossibiles a matrimonio rejiciuntur, et habentur pro non adjectis, quod canones in dubio praesumant, eas non fuisse adjectas serio: at in casu proposito non est dubium, sed ponitur constare, quod serio adjecta fuerit; igitur cum praesumptio veritati cedat, eo casu cessat praesumptio, et matrimonium, non eveniente conditione, judicari debebit nullum ex defectu consensus, quem ecclesia supplere non potest.

95

3. Si contrahentes, vel unus illorum, sub tali conditione iniens matrimonium, ignoravit constitutionem *cap. fin. cit.* qua conditiones ejusmodi habentur pro non adjectis; Sanch. *loc. cit. n.* 7, Pirhing *n.* 17. *not.* 6. et alii *supra*; quia constitutio non obligat ignorantes. *Neque obstat*, quod fideles omnes, dum sacramenta recipiunt, censeantur illa recipere juxta intentionem ecclesiae, adeoque, etsi apponant conditionem turpem, quia tamen illas ecclesia rejicit, velle pure, et absolute contrahere; hoc enim solum procedit, quando contrahens scit conditionem adjectam esse turpem, et simul scit illam ab ecclesia rejici, ac pro non adjecta haberi, ut notat Pirh. *loc. cit.*

96

Quaeritur 4. an pro non adjectis haberi debeant etiam conditiones turpes de praesenti, vel de praeterito, e. g. » *si occidisti patrem tuum, ego tecum contraho etc.* »; Victoria *in summ. de matr. n.*

260. idem patet dicendum de his conditionibus, quod dicitur de conditionibus collatis in eventum futurum, scilicet non praesumi, quod serio adjectae sint, nisi de animo adjicientis constet; et suadere hoc etiam videtur favor matrimonii *arg. cap. fin. de sent. et re judic. et* paritas cum conditione impossibili, quae sive de futuro solum sit, sive etiam de praeterito, aut praesenti, pro non adjecta habetur, ut dictum est *n.* 73.

97

Sed communior sententia defendit negativam cum s. Thom. *in* 4. *dist. un. art.* 3. Paludan. *ibid. quaest.* 2. *art.* 5. *n.* 28. Adrian. *quaest.* 3. *de matr. dub.* 9. §. *respondeo ad* 1. *vers. ad* 3. Sylv. *V. matrimonium* 3. *quaest.* 1. *fin.* Alex. de Nevo *in cap. de illis* 3. *hoc tit. n.* 16. Palacios *l.* 5. *de contract. cap. ultim. fol.* 489. *vers. quamobrem*, Covarr. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 3. §. 2. *numer.* 3. Carrer. *de sponsal. l.* 3. *cap.* 5. Henriquez. *l.* 11. *de matrimonio cap.* 12. *num.* 7. Sanch. *l.* 5. *de matr. D.* 15. *numer.* 5. Barbos. *in cap. fin. hoc tit. num.* 8. Engl *hic n.* 14. Vvex. *Ariadn. p.* 5. *tract.* 2. §. 6. *n.* 22. *et seqq.* magnif. P. Scmier *part.* 2. *de matr. cap.* 2. *n.* 108. quod etiam videtur probare ratio; quia conditio de praesenti, et praeterito non est propria conditio, nec ad deliquendum invitat, ob quam rationem videtur statutum jure, ut conditio turpis habeatur pro non adjecta.

98

Neque obstat, quod *cap. fin. cit.* turpes conditiones generaliter pro non adjectis habeantur; quia hoc *cap.* tantum loquitur de iis conditionibus, quae propriae dictae conditiones sunt, et in quibus militat ratio, ob quam conditiones turpes a ss. canonibus pro non adjectis habentur: *argumentum* sumptum a paritate cum conditionibus impossibilibus *n.* 73. *cit.* solutum est, ubi dixi, conditiones impossibiles pro non adjectis haberi, quia impossibiles sunt, quae ratio etiam in conditionibus impossibilibus de praeterito, et de praesenti militat.

99

Quaeritur 5. an etiam in sponsalibus conditio turpis habeatur pro non adjecta? Resp. distinguendo: vel enim conditio illa substantiae matrimonii contraria est, vel non est contraria. *Si primum* ut matrimonium secundum dicenda *infra n.* 117. ita et sponsalia ejus adjectione vitiantur, et nulla fiunt; S. Thom. *in* 4. *dist.* 27. *quaest.* 2. *art.* 1. Scot. *ibid. dist.* 28. *quaest.* 3. *num.* 13. et teste P. Reiffenstuel *hic n.* 57. communis aliorum *arg. cap. fin. hoc tit.* licet enim de solo matrimonio loquatur, quia tamen ratio dispositionis de his conditionibus etiam in sponsalibus urget, ad haec

quoque extendi debet *arg. l. oratio* 16. *ff. de spons*. Vide *n*. 131. 2. *seqq*.

100

Si secundum, habetur pro non adjecta, ut cum DD. Salmanticensibus docet Petr. de Ledesm. *de matrim. quaest*. 47. *art*. 5. *fin*. Rebell. *l*. 2. *de oblig. just. quaest*. 10. *sect*. 5. Pont. *l*. 12. *de matr. cap*. 7. *n*. 3. Perez. *D*. 12. *sect*. 3. *n*. 4. Pal. *tract*. 28. *D*. 1. *p*. 16. *n*. 4. Engl. *hic n*. 15. Scambogen *n*. 11. Vviestner *n*. 40. Reiffenstuel *n*. 51. *et* 58. Ratio est, quia in dubio standum est pro libertate, quando de sponsalibus tantum agitur *arg. l. Arianus* 47. *ff. de O. et A.* igitur in dubio, an joco, vel serio adjecta sit sponsalibus talis conditio, praesumendum est adjectam serio, eaque sponsalium obligationem suspendi.

101

Ex quo sequitur, quod post eventum conditio ejusmodi pariat obligationem sponsalium absolutam. *Post eventum*, inquam; nam ante eventum nullam etiam eventum exspectandi obligationem imponit, cum inducat ad peccatum, ad quod obligatio nulla datur, ut bene advertit P. Vviestner *loc. cit.*

102

Quaeritur 6. an valida sit conditio, vel contra ut turpis rejicienda, qua quis contrahit matrimonium sub conditione » *si te virginem invenero* »? Gloss. *in cap. per tuas* 6. *V. praesumendum hoc tit.* Joan. Andr. *ibid. n*. 7. Alex. de Nevo *in cap. de illis* 3. *eod. n*. 2. et alii apud Sanchez *l*. 5. *D*. 16. *n*. 5. dicunt eam conditionem rejici tanquam turpem, et sic matrimonium manere purum. Contra hoc negat Sot. *in* 4. *dist*. 29. *quaest*. 2. *art*. 3. *post* 3. *concl. vers. his nihilominus*, qui proinde putat ea conditione contractum suspendi, quamvis intelligatur » *si per coitum invenero te virginem* » quia ea conditio non fertur super actum turpem, sed super honestam virginitatis conditionem.

103

Sed melius distinguunt Navar. *man. cap*. 22. *n*. 66. Covar. *p*. 2. *de spons. cap*. 3. §. 3. *n*. 12. Henriq. *lib*. 11. *de matr. cap*. 12. *n*. 6. Sanch. *D*. 16. *cit. n*. 7. Perez. *D*. 12. *sect*. 10. *n*. 7. *et* 8. Barbosa *in cap*. 6. *hoc tit. n*. 6. Pirhing. *hic n*. 22. Scambog. *n*. 27. Vviestner *n*. 41. Reiffenstuel magnif. P. Schmier *part*. 2. *de matr. cap*. 2. *n*. 114. nam si conditio haec intelligitur de investigatione virginitatis licita, quae fit per honestas matronas, et obstetrices, aut per inquisitionem de vita, et fama puellae, vel alio licito modo, non debet rejici; quia non est turpis, sed honesta conditio, ac propterea suspendit actum ad sui eventum.

104

Si vero intelligatur de exploratione illicita, et per concubitum facienda; est turpis, et inhonesta conditio, eaque adjecta valet matrimonium, ut purum, et absolutum; et quidem ut *n.* 6. *cit.* Barbosa notat, ejusmodi matrimonium, saltem in foro externo, sustineri deberet, etiamsi illa, cum qua sic contraxit, non esset virgo. *Neque obstat*, quod conditio virginitatis honesta sit; quia quando apponitur, ut turpiter exploranda, sit turpis, et inhonesta.

105

Quaeritur 7. quid dicendum de conditione » *si mecum concubueris* » adjecta matrimoniali contractui? Varie sentiunt, et loquuntur DD. apud Sanchez *libr.* 5. *D.* 16. *n.* 1. *et* 2. Solvi questio haec commodissime potest distinguendo: vel enim conditio refertur ad concubitum, qui contractum matrimonialem antecedit, vel ad eum, qui illum sequitur. *Si primum*, habetur pro non adjecta, cum sit de concubitu illicito, adeoque turpis:

106

Si secundum, altera distinctio est adhibenda, an scilicet referatur ad concubitum, qui admitti deberet ante bimestre, a contractu matrimoniali lapsum, quod alias jure indultum est ad deliberandum de religionis ingressu, an vero referatur ad concubitum secuturum post illud bimestre. *Si prius*, conditio illa, ut vult Sanch. *loc. cit. n.* 3. indifferens est, et propterea, cum etiam non includatur in contractu matrimoniali per se, illum vere conditionalem reddit, ut non nisi conditionis impletione transeat in absolutum.

107

Si posterius, matrimonium perinde, acsi conditio adjecta non fuisset, pure initum censetur; *arg. l. haeredis* 7. *§. tractari* 5. *ff. quando dies legat. et l. si servo* 47. *ff. de condit. et demonstr.* quia ad hunc concubitum relata conditio fere inest ipso jure; ea vero, quae sic insunt, supervacue exprimuntur, et perinde se habent, acsi non essent expressa, atque in summum admonitionis, non vero conditionis loco habent *l. Cornelius* 69. *ff. de haered. instit. l. mutuo* 6. *§. si sub conditione* 1. *ff. de tutel.* Pirhing *hic n.* 22. Schambogen *n.* 27. Vviestner *n.* 42. magnif. P. Schmier *p.* 2. *de matr. cap. n.* 115.

108

Quaeritur 8. qualis censenda sit, turpis, an honesta conditio, adjecta sponsalibus, vel matrimonio, *si donaveris centum*, vel alia similis? Aliqui conditionem istam pro turpi absolute habent ex ratione, quia conjugium quasi venale reddit, et ita contrahens propter libidinem, aut alio pravo affectu contrahere videtur: quae causa est,

quod *l. nec esset* 2. *ff. de denot. int. vir. et uxor. et l. si ita* 97. §. *sibi* 2. *ff. de V. O.* stipulationes, sub ejusmodi conditione factae, rejiciantur.

109

Sed dicendum, si conditio haec, ut fere solet, ac praesumitur fieri, ex justa causa, v. g. in compensationem dotis, nobilitatis, juventutis, aut alterius qualitatis, quae in altero excellit, apponatur, eam habendam pro honesta, et cons. ut alias conditiones de futuro contingenti, obligatoriam esse. Ita Abb. *in cap. de illis* 3. *hoc tit. n.* 3. Covar. *p.* 2. *de spons. cap.* 3. §. 3. *n.* 1. *et* 2. Sanch. *l.* 1. *D.* 33. *n.* 4. *et l.* 5. *D.* 6. *n.* 6. Barbosa *in cap.* 3. *cit. n.* 4. Canis. *ibid. n.* 2. *n.* 2. Gonzal. *n.* 2. Vvagnereck *vers. si tantum.* Pirh. *hic n.* 7. Schambog. *n.* 4. Vviestner *n.* 43. magnif. P. Schmier *part.* 2. *de matrim. cap.* 2. *n.* 46. Ratio est, quia tunc cessat praesumptio libidinis. *Et confirmantur ex cap. de illis cit.* ubi conditio, ex tali causa adjecta sponsalibus, et matrimonio non rejicitur absolute.

110

Dices cum Alex. de Nevo *in cap. de illis cit. n.* 2. in *cap. cit.* dicitur » *si mihi donaveris* » id autem, quod gratia dotis, nobilitatis etc. compensandae datur, donatum dici non potest, cum ad supportanda matrimonii onera detur; *l. pro oneribus* 20. *cod. de jure dotium*; ergo etc. Respond. verbum *donaveris* hoc loco non accipiendum rigorose, sed pro eo, quod ex causa aliqua datur, ut monet Sanchez *n.* 4. *cit.* et colligitur ex ipso textu; nam ibi agitur de donatione deducta in pactum, ac proinde non mere gratuita, sed onerosa.

111

Ad ll. num. 108. *allegatas* dico, ibi non reprobari talem stipulationem absolute, sed tantum dici, causa cognita, actionem denegandam esse, i. e. judex prius cognoscere debet, an honesta, vel probabilis causa hujusmodi stipulationis fuerit, an contra inhonesta. Deinde dici potest, quod *cap. de illis*, *et ll. citt.* loquantur de casibus diversis, etc. *de illis* quidem de casu, quo causa hujusmodi conditionem addendi est justa, et honesta; leges *citt.* autem de casu, quo causa est inhonesta, et matrimonium libidini venale redditur. Talem praesumptionem existimat Sanchez *loc. cit. n.* 5. esse, quando non foemina viro, sed vir foeminae nobilitate, opibus, aliisque dotibus par, aut praecellens promittit centum sub conditione, *si illa ipsi nupserit.*

112

Quaeritur 9. an conditiones impertinentes habeantur pro non adjectis in matrimonio, vel potius illud suspendant? Pro non adjectis habendas existimat Sot. *in 4. dist. 26. quaest. 2. art. 3. paulo post princ. concl. 2.* Barth. a Ledesm. *dub. 25. de matrim. concl. 9.* et nonnulli alii; et videtur istud probari ex eo, quia turpe apparet contractui tam sancto, et qui sacramentum est, impertinentem conditionem adjicere, sed conditio turpis secundum dicta *n.* 90. pro non adjecta habetur; ergo etc.

113

Sed melius hujusmodi conditiones dicuntur matrimonii contractum suspendere, ita ut iste aliter non valeat, nisi illis stantibus. Ita Abb. *in cap. super eo 5. hoc tit. num. 4.* Alex. de Nevo *ibid. n. 7.* Sanchez *lib. 5. de matr. D. 18. n. 3.* Ratio est, quia omnis conditio, jure non reprobata, apponi matrimonio potest, ut colligitur a contrario sensu ex *cap. super eo citat.* ibi » *ac conditionem ipsam canonica non improbent statuta* ». Atqui conditiones impertinentes nullo jure reprobantur; si enim aliquo jure reprobarentur, reprobarentur per *cap. fin. hoc tit.* ubi rejiciuntur conditiones turpes atque a turpibus conditionibus ad impertinentes duci argumentum nequit; quia impertinentes ad nullum peccatum inducunt, cons. in illis non pugnat ratio, ob quam a matrimonio rejiciuntur conditiones turpes; ergo etc.

114

Ex quo cadit argumentum oppositum; licet enim adjicere hujusmodi conditionem impertinentem sit aliqualis culpa; quia tamen ad peccatum non incitat, non est ex turpibus, quae a matrimonio rejiciuntur.

§. V.

De dispensatione sub conditione contraria substantiae matrimonii.

SUMMARIUM

Contra substantiam matrimonii secundum dicta *n.* 6. pugnare censetur tunc conditio, quando pugnat contra triplex bonum matrimonii, contra bonum prolis, bonum fidei, et bonum sacramenti.

115

Quaeritur 1. an contractum matrimonii vitient conditiones appositae, si illae repugnent substantiae, et bonis matrimonii? Resp. distinguendo: vel enim talis conditio apponitur de praesenti, aut praeterito, vel de futuro. *Si de praesenti*, *aut de praeterito*, matrimonium ejus appositione non vitiatur; sed ea existente valet, illa non existente nullum est, Covar. *p.* 2. *de sponsal. cap.* 3. §. 1. *n.* 9. Henriq. *lib.* 11. *de matrim. cap.* 12. *n.* 7. *et cap.* 4. *n.* 1. *comment. lit. F.* Barth. a Ledesm. *dub.* 25. *concl.* 10. Sanch. *l.* 5. *de matr. D.* 9. *n.* 6. Barbosa *in cap. fin. hoc tit. n.* 8. Pirhing *hic*

n. 14. Vviestner *n.* 47. et colligitur ex *cap. fin. citat.* quia ibi pontifex loquitur de conditionibus veris, quales non sunt conditiones, quae tempus praeteritum, vel praesens respiciunt. *Ratio est*, quia conditio de praeterito, vel de praesenti adjecta matrimonio non respicit obligationem, praedictis tribus bonis contrariam, sed tantum actus executionem. Atqui substantiae contractus matrimonialis non executio ejusmodi actuum, sed obligatio ad eos exequendos adversatur, ut cum s. Thoma, Turrecremata, et aliis ostendit Sanchez *l.* 2. *de matr. D.* 29. *n.* 12.

116

Si vero contractui matrimoniali adjecta sit *de futuro* talis conditio, altera distinctio est adhibenda, et videndum, un ab utroque contrahentium adjecta sit, an ab uno tantum. *Si ab uno tantum*, alter vero contradixerit, matrimonium valet perinde, acsi conditio talis apposita non fuisset, ut recte Covar. §. 1. *cit. n.* 11. Barbosa *in cap. fin. cit. n.* 9. Fagnan. *ibidem n.* 4. Pirhing *hic. n.* 14. Schambog. *n.* 14. Vviestner *n.* 48. Ratio est, quia si apponens ejusmodi conditionem, alterius contradictione non obstante, ad contractum matrimonialem processit, favore matrimonii a conditione apposita recessisse praesumitur; *arg. cap. per tuas* 6. *hoc titul.* Idem dicendum existimat Schambog. *loc. cit.* casu, quo post appositam talem conditionem ab uno, alter tacet; tunc enim favore matrimonii censetur contradicere, et idem erit, acsi conditio non esset apposita.

117

At si talis conditio adjecta sit ab ambobus contrahentibus, vitiat, et invalidum reddit contractum, prout expresse deciditur *cap. fin. cit.* Estque conclusio haec vera etiam stando jure naturali, ut bene Sanchez *D.* 9. *cit. n.* 4. cons. pontifex, dum *in cap. cit.* definivit conditiones has vitiare matrimonium, nihil novi statuit, sed quod jus naturae dictavit, declaravit. *Ratio est*, quia sine substantia nihil potest subsistere; atqui substantia matrimonii consistit in consensu ad societatem conjugalem, ad fidem mutuo sibi servandam prolemque suscipiendam, quae sunt tria bona matrimonii; ergo conditiones, quae his adversantur, destruunt matrimonii substantiam, et cons. ipsum annullant. *Conf.* quia alii contractus annullantur ob conditionem adversam illorum substantiae, ut si contractus societatis ineatur ea lege, ut lucrum, et damnum commune non sit, aut contractus emptionis venditionis eo pacto, ut emptor rei venditae dominium non acquirat; ergo similiter vitiabit matrimonium conditio repugnans substantiae illius.

118

Intelligi autem hoc debet, quando conditio adjecta adversatur praesenti matrimonio, cujus contractui apponitur; non enim vitiat matrimonium, si alii matrimonio adversetur, ut » *contraho tecum, si feceris, ut conjux Petri adulteretur; vel sumat venena sterilitatis* » sed talis conditio potius, tanquam turpis, habebitur pro non adjecta, salvo valore matrimonii ita contracti, ut cum Paludano, et Ludovico Lopez bene advertit Sanchez *loc. cit. n.* 5. Ratio est, quia conditiones ejusmodi ideo vitiant matrimonium, quia solvunt substantiam matrimonii sub tali conditione initi; atqui quando solum adversantur bonis matrimonii alterius distincti, substantia hujus matrimonii salva, atque illaesa manet; ergo etc.

119

Quaeritur 2. an conditio, contraria bonis matrimonii, istud vitiet solum, quando illa est turpis, an etiam, quando honesta, v. g. » *si mecus vivas in perpetua castitate, si hanc voves etc.* » non vitiari per conditionem honestam, defendunt Paludan. *in* 4. *dist.* 30. *quaest.* 2. *art.* 1. *concl.* 2. *n.* 6. Abulens. *in cap.* 20. *n. quaest.* 32. *ad fin.* Rubell. *l.* 2. *de oblig. just. quaest.* 10. *sect.* 3. Pont. *l.* 3. *de matr. cap.* 11. *n.* 5. Bosco *de matr. D.* 11. *sect.* 8. *concl.* 9. *a n.* 421. Vvagnereck *in cap. fin. V. contra substantiam not.* 3. *hoc tit.* Clericat. *de sacr. matr. decis.* 3. *n.* 21. *et seqq.* Krimer *hic a n.* 805. magnif. P. Schmier *p.* 1. *de matr. cap.* 2. *n.* 118. *et seqq.* Moventur 1. quia conditiones istae non recenseutur inter illas, quae matrimonium de jure irritant; alias enim *in fin. cit.* etiam istarum facta fuisset mentio. 2. quia jus, et obligatio ad copulam non est de substantia matrimonii, cum istud contrahatur solo consensu; *l. nuptias* 30. *ff. de R. J.* et eo contracto, utrumque, salva ejus substantia, tolli potest, ut fit, quando alteruter conjugum lapsus est in adulterium, vel incestum. 3. sponsi contrahere possunt matrimonium cum intentione servandi castitatem, vel ingrediendi religionem juxta *cap. commissum* 16. *hoc tit.* ergo possunt istud etiam in pactum deducere, et conditionem talem adjicere matrimonio. 4. ad essentiam matrimonii sufficit dominium mutuum corporum inter conjuges. Potest autem dominium directum stare sine usufructu, vel dominio utili, si conjuges, inito jam matrimonio, in similem conditionem, vel pactum consentiant mutuo, talis conditio, vel pactio valet, et adimplenda est. 6. imo valide ineunt matrimonium duo, quorum uterque obstrictus est voto castitatis, licet debitum exigere neuter valeat; ergo poterit ejusdem contractui etiam apponi conditio de debito non reddendo, vel petendo. 7. si talis conditio non posset adjici matrimonio, non constitisset matrimonium inter B. V. et s. Josephum.

Sequela est contra historiam evangelicam, *Matth.* 1. *v.*18. *Luc.* 1. *v.* 27. et textum *can. conjux* 9. *caus.* 27. *quaest.* 2. ergo etc.

120

Haec sententia admodum probabilis est, probabilior tamen videtur, quae negat matrimonium, sub tali conditione contractum, validum esse. Ita s. Thom. *in* 4. *dist.* 28. *quaest. un. art.* 4. *ad* 3. s. Bonav. *dist. cit. quaest. ult. n.* 33. Richard. *ead. dist. art.* 2. *quaest.* 4. *ad* 3. Sot. *dist.* 29. *quaest.* 2. *art.* 3. *vers. in prima*, Covar. *p.* 2. *de sponsal. cap.* 3. §. 1. *n.* 3. Carrer. *lib.* 4. *de sponsal. cap.* 5. Sanch. *l.* 5. *de matrim. D.* 10. *n.* 2. *et* 3. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 2. *cap.* 7. *n.* 9. Barbosa *in cap. fin. hoc tit. n.* 3. Gonzal. *ibid.* 8. *fin.* Konig. *tit. de sponsal. n.* 102. *vers. negant*, Zoes. *hic n.* 3. Engl. *n.* 10. Pirh. *n.* 13. Scambogen *n.* 19. Vvicstner *n.* 52. et multi alii, iique praecipui nominis TT. et canonistae. Colligitur ex *cap. fin. cit.* ubi pontifex Gregorius IX. dicit matrimonium vitiari conditione contraria bono prolis, nec distinguit inter conditionem honestam, et turpem, sed vim tantum ponit in contrarietate cum substantia matrimonii, non vero in sola conditionis turpitudine.

121

Ratio est, quia licet de substantia matrimonii non sit copula, nec intentio illius exigendae, vel reddendae, est tamen de substantia illius mutua corporum traditio, vi cujus matrimonium contrahentes in se mutuo transferunt jus in corpus suum ad actus conjugales, ac proinde implicite saltem se obligant ad eos reddendos. Atqui contrahentes sub conditione servandae, aut vovendae perpetuae castitatis, jus istud, et implicitum consensum ad actus conjugales reddendos appositione talis conditionis excludunt, cum vi illius ad copulam non exigendam, et non reddendam obligentur; ergo etc. *conf.* a pari: si Petrus, et Paulus v. g. contrahant, et Petrus Paulo vendat fundum tusculanum aureis 100. et in continenti addat, ita tamen, ut si volet Petrus, possit Paulo fundum tradere, et Paulus, si volet, Petro 100. aureos solvere, talis contractus ipso jure est nullus; quia ita habetur *l. in vendentis* 13. *C. de contrah. empt.* ubi impp. » *in vendentis*, inquiunt, *vel ementis voluntatem collata conditione comparandi, quia non adstringit necessitate contrahentes, obligatio nulla est* ». Ergo etiam, si ineatur matrimonium, ita, ut ex eo nulla nascatur obligatio alteri reddendi debitum, illud erit nullum. Si autem conditiones sic appositae valerent, tunc nulla nasceretur obligatio, quam requirit matrimonium; quia contrahentes deberent conditionem, et pactum implere, et quisque alterum, qui debitum conjugale sibi reddi peteret, repellere per exceptionem conditionis

de eo non reddendo contractui appositae posset; ergo etc. etc. videatur *tit.* 1. *n.* 261. *et duob. seqq.*

122

Argumenta adversariorum non sunt ita firma, ut responsionem non patiantur. *Ad* 1. conditiones *cap. fin. cit.* recensitae sunt tantum exempli causa; idem enim dicendum de omnibus aliis conditionibus, quae substantiae matrimonii adversantur, cum ratio legis in textu expressa generalis sit; Abb. *in cap. fin. citat. n.* 2. Alex. de Nevo *ibidem n.* 3. Pirhing *hic n.* 13. et hinc dici potest, quod etiam praesens casus in *cap. cit.* contineatur implicite. *Ad* 2. matrimonium contrahitur consensu, non tamen quocunque, sed tali, qui simul sit mutua corporum traditio, et translatio juris ad petendos, et exhibendos actus conjugales; talis autem consensus stare non potest cum conditione servandi, aut vovendi perpetuam castitatem. *Ad* 3. cum tali intentione servandi castitatem, vel ingrediendi religionem potest subsistere consensus in obligationem mutuam, et jus exigendi debitum; non autem potest consistere, si in ipso contractu addatur conditio talis, cum vi istius is, a quo petitur debitum, jus acquirat repellendi petentem obtentu contractus cum tali conditione initi, quippe qui non aliter obligat, quam in qua forma est initus. *Ad* 4. dominium directum sine dominio utili consistere non potest, quando contractus ex vi essentiae suae ordinatur in finem usus, quomodo contingit in matrimonio. *Ad* 5. negatur paritas; quia si semel contractus substantia legitime fuit posita, per actum supervenientem, licet substantiae illius contrarium, non vitiatur contractus, prout patet *ex l. empti* 9. *C. de contr. empt.* ubi dicitur, si post contractum emptionis initum, ex post facto venditor emptori remittat pretium, contractum subsistere; et qui emit, dicitur rem illam emptionis titulo possidere; *l. pretii* 9. *cod. de rescind. vendit. Ad.* 6. iterum negatur paritas; nam si votum continentiae praecessit contractum matrimonii, per ejusmodi votum non tollitur traditio corporum mutua ad actus conjugales, sed tantum res, scilicet corpus, ad continentiam promissum Deo, per contractum matrimonialem traditur alteri, quod licet fiat illicite, fit tamen valide, ut patet in venditione equi, qui si sit venditus Cajo, non tamen eidem traditus, per secundam venditionem, accedente traditione, Sempronio factam, in hujus dominium transit. *Ad* 7. B. V. cum s. Josepho contraxit matrimonium sine consensu quidem in copulam, at non sine traditione juris, et potestatis in corpus suum: quod ipsa, non obstante voto castitatis, quod habuit, licite facere poterat; quia divina revelatione certum ei erat, quod debitum conjugale ab ipsa nunquam esset exigendum,

ut docet s. Aug. relatus *can. beata* 3. *caus.* 27. *quaest.* 2. et s.Thom. *in* 4. *dist.* 30. *quaest.* 2. *art.* 2. *ad* 1.

123

Quaeritur 3. quid dicendum de aliis similibus conditionibus, qualis est. 1. ut liceat ingredi religionem ante consummationem matrimonii? 2. Quae tollitur obligatio cohabitandi simul? 3. Quae excipit, ut non petatur debitum? 4. Quae liberat ab obligatione illud reddendi?

Resp. *Ad* 1. ea conditione certo non vitiari matrimonium; quia jure inest; cum matrimonium ratum ex dispositione juris imbibitam sibi habeat conditionem » *nisi statum perfectiorem elegero* » ut latius dicetur *tit. seq.* Idem dicendum de quavis alia conditione, quae jure communi inest, si apponatur eo modo, quo inest, ut post Joan. Andr. Anchar. praeposit. Alex. de Nevo advertit Sanch. *lib.* 5. *de matr. D.* 10. *num.* 6. Aliud foret, si ea poneretur conditio, ut ambo, vel alter ingredi religionem teneretur ante, vel post matrimonii consummationem; nam sub ea conditione contractum, ut idem Sanch. *loc. cit.* notat, non valeret, et ratio est, quia licet ante matrimonii consummationem licitum sit profiteri religionem, non tamen ad id tenentur conjuges; cons. ea conditio non apponitur eo modo, quo jure inest, et quia tollit mutuam corporum ad copulam traditionem, tanquam repugnans substantiae matrimonii, illud reddit invalidum; Sanch. *loc. cit.*

124

Ad 2. distinguendum est cum Petr. de Ledesm. *de matr. quaest.* 47. *art.* 5. *dub.* 4. *in solut. conf. ad* 6. Sanch. *loc. cit. n.* 5. *et aliis.* Nam si fit pactum de non cohabitando ad certum tempus, non vitiat matrimonium; secus, si fit pactum de nunquam cohabitando; quia ad essentiam matrimonii non pertinet omni tempore cohabitare, bene tamen mutua habitatio, prout patet ex definitione; *tit.* 1. *num.* 223. tradita, ubi dixi, quod per illud conjuges se *ad individuam vitae societatem* obligent. Addit Sanch. *loc. cit.* irritum fore matrimonium, si ea conditione contraheretur, ut certis diebus, v. g. sextis feriis, vel alio tempore ultra bimestre praefinitum a jure post initum matrimonium abstinerent conjuges a copula conjugali, quia conditio haec est contra totalem corporum traditionem. Bene tamen, et meritorie post initum matrimonium per hujusmodi pactum ad abstinentiam a copula certis diebus, vel omnino servandam se obligant, prout *supra* de voto continentiae dictum est, modo per hoc incontinentiae periculo se non exponant.

125

Ad 3. putat Sylv. *V. matrimonium* 4. *quaest.* 7. ea conditione matrimonium non vitiari; quia non exigere non est contra bonum prolis, quae reddendo generari potest; nec contra bonum fidei, utpote quam sufficienter servat conjux reddendo. Sed melius Ariadn. *in* 4. *quaest.* 3. *de matr. dub.* 9. *in* 2. *solut. ad* 3. Barth. a Ledesm. *dub.* 25. *de matrim. post* 4. *concl. not.* 2. Henriq. *l.* 11. *de matr. cap.* 4. *n.* 1. Sanch. *D.* 10. *cit. n.* 4. dicunt adjectione ejus conditionis matrimonium vitiari; quia de ratione matrimonii est totalis corporum traditio, ex qua dimanat mutuum, et aequale jus in utroque ad corpus alterius; atqui in hoc casu haec totalis traditio non fieret; non enim traderetur jus petendi; neque exurgeret aequale jus ad corpus; quia alter haberet jus petendi, et reddendi, alter vero solum jus reddendi.

126

Ad 4. Convenit inter DD. si simp liciter ineatur matrimonium sub conditione non reddendi debitum, ea conditione vitiari matrimonium; quia est contra bonum prolis, et contra bonum fidei.

Dubium est, si ita apponatur conditio non reddendi, ut ad hoc reddendum non teneatur conjux, quoties alter non exigit licite? Et quidem Ant. Cucchus, *l.* 5. *inst. major. tit.* 11. *n.* 112. putaut hanc conditionem matrimonium non vitiare; 1. quia conditio haec videtur jure inesse, cum nemo teneatur cooperari alterius peccato; 2. conditio haec est ansa peccati mortalis removens; 3. quia hoc casu redditionem debiti non videtur exigere bonum prolis, utpote quae non nisi per grave alterius peccatum potest suscipi.

127

Sed dicendum, conditionem istam repugnare substantiae matrimonii, et sic illud vitiare. Ita Ariadn. *in* 4. *quaest.* 3. *de matr. dub.* 4. Covar. *p.* 2. *de sponsal. cap.* 3. §. 1. *num.* 6. Ludov. Lop. *p.* 2. *instruct. nov. de matr. cap.* 42. *fol.* 1080. Petr. de Ledesm. *de matrim. quaest.* 4. *art.* 5. *dub.* 4. Sanch. *l.* 5. *D.* 11. *n.* 2. Ratio est, quia ad substantiam matrimonii pertinet, ut per illud acquiratur a conjugibus jus justitiae ad corpus alterius, quod retinent, etiamsi a petendo per virtutem religionis, vel temperantiae prohibeantur; atqui jus istud justitiae, quod alter conjux per matrimonium acquirere debebat, ut sibi petenti debitum redderetur, per conditionem ejusmodi tollitur; ergo etc. aliud foret, si apponeretur conditio, ut toties liceret conjugi negare debitum, quoties alter non habet jus petendi, prout fit, si alter adulteretur, vel petat in loco sacro; nam talis conditio jure inest, ac proin ab ea matrimonium non vitiatur; Sanch. *num.* 3.

128

Neque obstant argumenta contraria. *Ad* 1. non omnis consensus in peccatum alterius est cooperatio, sed quando aliquis sponte consentit; secus, quando non consentit, quia cogitur ex debito justitiae, vel alterius virtutis. *Ad* 2. ansa peccati removeri sic debet, ut ea remotione jus alterius non violetur; sic autem violatur jus conjugis; quamvis enim iste voto simplici, e. g. impeditus illicite petat, jure tamen petit, quod jus ipsi aufert praefata conditio. *Ad* 3. matrimonium, cum sit contractus justitiae, quo conjuges obligantur ad sibi invicem reddendum debitum, tantum respicit hoc jus justitiae, et quoad ipsum impertinens est, si aliunde contra votum peccatur; manet igitur adhuc, quod dicta conditio pugnet contra bonum prolis.

129

Quaeritur 4. an si pagani, vel judaei contrahant matrimonium ea conditione, ut possint dare libellum repudii, juxta ritum eorum, valeat matrimonium? Affirmant nonnulli apud Sanch. *l.* 5. *de matr. D.* 12. *n.* 2. inter judaeos sic contractum matrimonium validum esse; quia lex eorum hoc permittit. Potest autem licite deduci in pactum, quod jure inest.

Sed dicendum, modo nullum esse matrimonium, sub tali conditione contractum; gloss. *in cap. de infidelibus* 4. *vers. esse matrimonium de consanguin.* Host. *ibid. in fine*, Covar. *p.* 2. *de sponsal. cap.* 3. §. 1. *n.* 5. Sanch. *l.* 3. *D.* 12. *n.* 3. Ratio est, quia hodie, postquam libellus repudii antiquatus a Christo est, etiam matrimonia judaeorum insolubilitatem habent, excepto unico casu, quando unus convertitur ad fidem, et alter conjugum sine injuria creatoris cohabitare eidem non vult; igitur conditio praestans matrimonio solubilitatem, substantiae ejusdem repugnat, et cons. id vitiat.

130

Idem a fortiori dicendum est de aliis infidelibus, quibus nunquam licuit libellum repudii dare. Et extendi debet ad quascumque conditiones alias, quae conformes quidem sunt eorum ritui, repugnant autem institutioni matrimonii a Deo in paradiso factae, ut si infidelis contrahat ea conditione, ut sibi liceat habere tot uxores, quot potest alere; Sanch. *num.* 4.

131

Quaeritur 5. an etiam sponsalia vitientur, ac reddantur nulla per conditionem contrariam substantiae, et bonis matrimonii? Resp. cum distinctione; nam si conditio contraria sponsalibus apponitur, ita, ut post contractum matrimonium contra bonum prolis, sacramenti, aut fidei conjugalis implenda sit, tali casu etiam sponsalia

irritari docet s. Thom. *in* 4. *dist.* 27. *quaest.* 2. *art.* 1. s. Bonavent. *ibidem dist.* 28. *quaest.* 3. *n.* 13. Sanch. *lib.* 5. *D.* 14. *n.* 3. et teste P. Vviest. *hic n.* 46. communiter DD. celeri; *arg. l. oratio* 16. *ff. de sponsal.*

132

Si vero debeat impleri ante contractum matrimonium, videndum est, quali bono matrimonii opponatur; nam 1. si est contra inseparabilitatem, ut » *contraham tecum, nisi ante initum matrimonium aliam ditiorem invenero* » nec sponsalia, nec matrimonium vitiat conditio sic apposita; non sponsalia, quia haec sunt ex natura sua dissolubilia, et contrahi possunt sub conditione resolutoria, ut dictum est *supra num.* 14. non matrimonium, quia hoc si contrahatur, manet indissolubile, licet praecesserint sponsalia dissolubilia.

133

2. Si vero conditio sit contra matrimonii fidem, ut *contraham tecum, si ante matrimonium forniceris*, iterum nec sponsalia, nec matrimonium vitiantur; matrimonium quidem, quia ad fidem istius dumtaxat pertinet, ne postquam corporis dominium in alterum translatum est, istud tradatur alteri; sponsalia autem, quia haec conditio quidem turpis est, conditio turpis tamen, nisi tollat aliquod matrimonii, sponsalia non vitiat, sed illa, si de futuro est, usque ad eventum suspendit.

134

Si autem adversetur bono prolis, ut » *contraham tecum, si venenum sumas, quo sterilis efficiaris* » tam matrimonium, quam sponsalia, si in ambo conditio ista influat, vitiantur, quia per eam conditionem obligatur contrahens ad aliquid contrarium bono prolis, quod per matrimonium promissum intenditur; unde adversatur matrimonio promisso. Hinc, ut optime monet Sanchez *lib.* 5. *D.* 9. *n.* 7. licet secundum dicta *num.* 115. conditio repugnans substantiae matrimonii de praeterito, vel praesenti adjecta matrimonio illud non vitiet, excipiendus tamen est casus, quo conditio illa afficeret, et tangeret matrimonium in futurum, prout fit in casu praesenti; quia perinde est, ac obligare se in futurum ad venenum sterilitatis sumendum.

§. VI.

De causa, demonstratione, et modo adjecto sponsalibus, vel matrimonio.

SUMMARIUM

135

Quaeritur 1. an aliquando matrimonium suspendat, vel vitiet demonstratio, vel causa adjecta, v. g. *duco te, quae virgo es, accipio te in uxorem, quia dives, vel pulchra es.* Navar. *Man. cap.* 22. *n.* 62. vult ejus appositione vitiari matrimonium, quando illa est contra substantiam, et bona matrimonii: et videtur istud probare ratio; quia eo ipso, quod ita contrahens non absolute, sed sub ea causa, et demonstratione, quae substantiae matrimonii adversatur, consentiat, non videtur absolute consentire in matrimonium.

136

Sed dicendum, ejusmodi demonstrationem, et causam, qualiscunque illa sit, sive vera, sive falsa, sive honesta, sive turpis, contraria substantiae matrimonii, vel non contraria, per se nunquam suspendere, aut vitiare matrimonium. Ita Paludan. *in* 4. *dist.* 29. *quaest.* 2. *art.* 1. *concl.* 1. *n.* 5. *et art.* 2. *concl.* 1. *n.* 11. Sot. *dist. cit. quaest.* 2. *art.* 1, Lud. Lop. *p.* 2. *instruct. nov. de matr. cap.* 42. *paulo post princ.* Sanch. *l.* 5. *D.* 19. *n.* 2. Coninck *D.* 29. *n.* 45. Pal. *tract.* 28. *D.* 2. *p.* 11. §. 5. *n.* 2. Vvagnereck *in cap. fin. V. si turpes hoc tit. not.* 6. Zoes. *hic n.* 18. *et seqq.* Honor. *n.* 9. Engl. *n.* 20. Pirhing. *n.* 29. Schambogen *n.* 42. Konig. *n.* 27.

et 28. Reiffenstuel *n.* 61. magnif. P. Schmier *part.* 1. *de sponsal. cap.* 3. *n.* 139. *et part.* 2. *cap.* 2. *n.* 148.

137

Ratio est, quia quae matrimonium variant, aut vitiant, debent ad substantiam, seu vim contractus spectare; sed demonstratio, et causa non spectant ad substantiam contractus matrimonialis, sed tantum declarant opinionem, quam habet contrahens circa personam, cum qua contrahit, et causam, quae illum ad contractum hunc celebrandum movet; ergo etc. *Conf.* quia falsa demonstratio non vitiat legatum; *l. falsa* 35. *ff. de condit. et demonstr.* ergo nec matrimonium, quod est favorabilius. *Neque refert*, quod non contraheret, si sciret talem demonstrationem, vel causam non subesse; quia talis voluntas est tantum habitualis, nec impedit, ut non actu, et absolute consentiat; Coninck *loc. cit.* Zoes. *n.* 20. Schambog. *n.* 42.

138

Dixi autem *per se*; nam duo casus excipiendi sunt. *Unus est*, si talis demonstratio, vel causa reducatur ad errorem circa substantiam personae, vel conditionem libertatis, ut siquis dicat » *contraho tecum matrimonium*, *quae*, *vel quia es libera*, *aut primogenita filia Petri* » nam si non sit libera, vel primogenita filia Petri, irritum est matrimonium, non tamen ratione falsae demonstrationis, vel causae, sed propter errorem personae, vel conditionis, quippe cum matrimonium, ex tali errore contractum adhuc foret irritum, etiamsi talis demonstratio, vel causa non fuisset adjecta; Sanchez *D.* 19. *cit. n.* 2. *fin.* cum aliis supra. *Alter casus est*, quando apponuntur per modum conditionis; tunc enim de illis, sicut de conditionibus, judicandum est; Sanchez *n.* 3. Ita per modum conditionis apponi censetur teste Zoes. *n.* 18. si sit in futurum collata, ut si dicas » *contraho tecum*, *quae*, *vel quia tantam dotem afferes* » habet enim sensum » *contraho tecum*, *si tantam afferes dotem* ».

139

Quaeritur 2. an modus adjectus matrimoniali contractui, si honestus ille, et possibilis sit, illum aliquando vitiet, vel suspendat? Resp. negative, si retineat naturam modi, et non degeneret in conditionem. Ita Sot. *in* 4. *distin.* 29. *quaest.* 2. *art.* 1. *concl.* 1. Lud. Lop. *p.* 2. *instruct. nov. de matr. cap.* 42. *paulo post princ.* Sanch. *l.* 5. *D.* 19. *n.* 9. Coninck *D.* 29. *de sacram. n.* 46. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *part.* 2. *cap.* 7. *n.* 10. Zoes. *hic n.* 16. Engl. *n.* 3. Pirhing *n.* 30. Schambog. *n.* 44. Vviest. *n.* 55. Reiffenstuel *n.* 63. magnif. P. Schmier *p.* 1. *de sponsal. cap.* 3. 2. 136. *et part.* 2. *cap.* 2. *n.* 146. Ratio est, quia modus in hoc differt a conditione proprie dicta, quod haec suspendat actum, qui apponitur, ita, ut

ante eam impletam obligatio absoluta non consurgat; modus vero non suspendat actum, sed is statim valeat, et vim suam habeat, etsi modus ejusmodi nondum impletus sit, cum obligatione tamen, ut alter contrahens modum, cum quo contractus initus est, impleat. Patet istud etiam in aliis contractibus; nam siquis dicat » *dono tibi equum, ut mihi patrocineris apud principem*, equus eo casu quidem statim fit donatarii, sed ab hoc per ipsam acceptationem donationis contrahitur obligatio, ut modum impleat, sub quo donatio ipsi facta est, et apud principem patrocinium suum interponat.

140

Addidi, *si retineat naturam modi*; nam aliquando vim conditionis suspensivae habet. Porro, ut cognoscatur, quando censeri debeat contractus initus sub conditione suspensiva, et proprie dicta, quando autem sub modo, attendendum est, utrum contrahens voluerit statim esse actum validum, an vero ut esset validus, primum, quando conditio est impleta. Si statim voluit esse validum, sed alterum contrahentem obligare solum voluit ad aliquid post faciendum, censeri debet contractum esse sub modo factum; si vero voluit, ut tunc primum valeret, quando conditio est impleta, praesumi debet, contractum esse initum sub conditione proprie dicta, et suspensive; Layman *cap. 7. cit. n.* 11. Engl. *hic n.* 4. Pirhing *ibid. n.* 32.

141

Quaeritur 3. an valeat matrimonium, cui adjectus est modus impossibilis, v. g. *contraho tecum ea lege, ut digito coelum tangas, ut montem aureum mihi des*; vel cui adjectus est modus turpis, et illicitus, v. gr. *ut patrem tuum interficias etc.* Resp. matrimonium eo casu valere, et modum illi adjectum ob favorem matrimonii haberi pro non adjecto. Paludan. *in* 4. *dist.* 29. *quaest.* 2. *art.* 3. *concl.* 7. *n.* 22. Sylv. *V. matrimonium* 3. *quaest.* 12. Molin. *tract.* 2. *de J. et J. D.* 208. *n.* 11. *vers. modus impossibilis*, Sauch. *D.* 19. *cit. n.* 7. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 2. *cap.* 7. *n.* 11. Palao *tract.* 28. *D.* 2. *p.* 11. *n.* 3. Zoes. *hic n.* 17. Pirhing. *n.* 31. Schambogen *n.* 45. Konig. *n.* 29. *vers. quod ad effectum*, Vviestner *n.* 55. Reiffenstuel *n.* 63. maguif. P. Schmier *p.* 1. *de sponsal. cap.* 3. 137. *et p.* 2. *cap.* 2. *n.* 143.

142

Ratio est, quia conditio impossibilis, vel turpis non vitiat matrimonium, vel suspendit, sed habetur pro non adjecta, ut dictum est *supra n.* 69. *et* 90. ergo multo minus illud vitiat modus impossibilis, vel turpis, cum hic non suspendat contractum, sed superveniat illi jam perfecto. *Conf.* quia modus impossibilis, et turpis in ceteris actibus contractum non vitiat, sed pro non adjecto habetur;

ergo nec in matrimonio, quod sequitur naturam aliorum contractuum, ut saepe dictum est.

143

Quaeritur 4. utrum hoc etiam dicendum sit de modo contrario substantiae, aut bonis matrimonii, quales forent » *Contraho tecum, ut generationem prolis evites*, vel *donec inveniam aliam ditiorem*, aut *si pro quaestu adulterandam te tradas etc.* » Negant Covar. *part.* 2. *de sponsal. cap.* 3. §. 1. *n.* 7. Molin. *tract.* 2. *de J. et J. D.* 208. *n.* 3. Sanch *l.* 5. *de matrim. D.* 19. *n.* 5. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *part.* 2. *cap.* 7. *n.* 11. *vers. porro*, Barbos. *in cap. fin. hoc tit. n.* 5. Bosco *de matr. D.* 1. *sect.* 8. *concl.* 11. *per totam* Zoes. *hic n.* 17. Honor. *n.* 8. Pirhing *n.* 2. Schambog. *n.* 55. Konig. *n.* 29. *fin.* magnif. P. Schmier *p.* 1. *de sponsal. cap.* 3. *n.* 138. *et part.* 2. *cap.* 2. *n.* 144. Rationem dant, quia id generatim loquendo in omnibus contractibus obtinet, quod quando contrahens, dum actu contrahit, vult alterum obligari ad praestandum quidpiam repugnans ipsi substantiae contractus, satis significet se non habere veram, et seriam voluntatem ineundi talem contractum; sine vera autem voluntate, seu consensu contractus non subsistit; ergo etc. *Conf.* nam, ut 117. dictum est, conditio contraria substantiae matrimonii adjecta matrimonio vitiat matrimonium; ergo et modus, cum videatur eadem esse de utroque ratio.

Haec sententia probabilis est tum ab authoritate, tum a ratione; probabilior tamen videtur affirmativa, videlicet non obesse matrimonio etiam modum contrarium substantiae matrimonii adjectum matrimonio, sed eum, ut ceteros modos impossibiles, et turpes, pro non adjecto haberi Ita Sot. *in* 4. *dist.* 29. *quaest.* 2. *art.* 1. *concl.* 1. Petr. de Ledesm. *de matrim. quaest.* 47. *art.* 5. *n.* 3. *fin.* Palao *tr.* 28. *D.* 2. *part.* 11. §. 5. *n.* 3. Perez *D.* 16. *sect.* 15. *n.* 14. Engl. *hic n.* 7. Vviestner *n.* 55. Reiffenstuel *n.* 64. quibus accenseri possunt omnes illi, qui indistincte asserunt matrimonium contractum sub modo statim valere, acsi modus adjectus non esset. *Ratio est*, quia modus, et ex eo orta obligatio posterior est, et supervenit contractui matrimoniali jam perfecto, cui adjectus est: igitur valorem illius non potest tollere: *Conf.* quia quando agitur de matrimonio, et ejus valore, semper capienda est illa praesumptio potius, ex qua dicatur subsistere, quam ut illud intereat: subsistet autem, si dicatur contrahens in illud consensisse absolute, nec valorem ejus allegasse modo adjecto: ergo etc.

144

Ad argumentum adversariorum ratio *n. praec.* allata probat, idem dicendum esse de ceteris contractibus, si modus ejusmodi il-

lis adjectus sit, et is intra modi essentiam sistat, et non participet potius naturam conditionis : *ad Conf.* negatur paritas; nam consensus dependenter a conditione elicitur, et hujus existentiae alligatur; non vero elicitur dependenter a modo, neque alligatur ejusdem existentiae; et hinc non obstat, quod contrahens sub tali modo intendat obligare alterum ad aliquid contrarium substantiae matrimonii; nam etsi hoc ita sit, et alter fortasse hujusmodi obligationem acceptet, quia tamen consensus in matrimonium absolutus est, et a neutro alligatur hujusmodi obligationi, aut eventui, quem ista respicit, idcirco istud valori matrimonii nocere non potest, quippe cujus consensus praestitus est independenter ab eo, quod est contrarium substantiae matrimonii.

Quaeritur 5. quam vim habeant sponsalia, vel matrimonium, quae contrahuntur in diem certum, vel incertum? Resp. distinguendum esse, utrum dies adjectus sit per modum termini *a quo*, ut sponsalia, vel matrimonium quoad suos effectus pro contracto habeatur a tempore existentis diei; an vero tanquam terminus *ad quem*, ut adveniente die, sponsalia, vel matrimonium obligare cessent.

Si primum, dies adjecta, sive certa illa sit, sive incerta, habet vim conditionis suspensivae, et facit, ut ante diem signatam obligatio matrimonialis, vel sponsalitia non nascatur : *si secundum*, habet vim conditionis resolutivae; cons. sic contracta sponsalia de futuro valent, non valet sic contractum matrimonium, utpote a quo conditiones resolutivas *n.* 14. rejecimus.

145

Ex quo patet invalide contrahi matrimonium, siquis dicat » *contraho tecum ad certos annos, ut hac, vel illa circumstantia eveniente, vel non eveniente possim iterum discedere, aut alteri nubere* » prout in multis locis faciunt haeretici, utpote qui cum hac expressa, sibique praelecta conditione contrahunt, ut una pars discedere, et alteri pro libitu queat nubere, si compars adulterium committat, vel ab haeresi ad fidem catholicam se convertat; Reiffenstuel *hic numer.* 48.

Superesset altera rubricae pars, scilicet de conditionibus appositis in aliis contractibus : sed quia de his sufficienter actum est tum in *libr.* 1. *tit.* 31. *de pactis*, tum in *libr.* 3. *tit.* 14. *de precariis*, et pluribus aliis consequentibus, idcirco non est necesse hic ea repetere : solum hic noto, matrimonium, et contractus alios hic pares esse : et hinc ut matrimonio, ita et aliis contractibus adjici modum, et conditiones posse.

TITULUS VI.

Qui clerici vel voventes matrimonium contrahere possunt.

Praesens rubrica tria conjugiorum impedimenta nobis offert, duo dirimentia, videlicet ordinem sacrum, et professionem religiosam, et tertium impediens, votum castitatis simplex: quibus ob similitudinem quandam disparitatem cultus annectemus.

§. I.

De ordine sacro

SUMMARIUM

1 2 *Ordo sacer dirimit matrimonium contrahendum.*
3 *Quod procedit etiam in clericis orientalis ecclesiae.*
4 *In minoribus ordinibus constitutus matrimonium valide, et licite contrahit.*
5 *Solvuntur argumenta opposita.*
6 *Sponsalia ante contracta dirimuntur per ordinem sacrum.*
7 *Non tamen matrimonium, etiam ratum tantum.*
8 *Et ita ordinatus absque consensu conjugis efficitur irregularis.*
9 *Respondetur ad rationem dubitandi.*
10 *Quo jure ordo sacer dirimat matrimonium contrahendum? Rationes dubitandi.*
11 *Deciditur dirimere solum jure ecclesiastico.*
12 13 14 *Rationes assertionis.*
15 *Satisfit argumentis oppositis.*
16 *An impedimentum istud inducat ordo sacer, susceptus ante usum rationis?*
17 *Vel ante pubertatem adeptam? rationes dubitandi.*
18 *Defenditur negativa.*
19 *Diluuntur argumenta opposita.*
20 *Quid, si quis ad ejus susceptionem inductus est vi absoluta?*
21 *Vel metu gravi injuste incusso?*
22 *Fundamenta sententiae negantis, eo casu contrahi obligationem continentiae.*
23 *Praefertur sententia affirmans.*
24 *Rationes istius.*
25 *Respondetur ad opposita.*
26 *Quam obligationem contrahat, qui sacrum ordinem suscepit invalide?*
27 28 29 *An saltem ad continentiam teneatur ex voto simplici?*
30 *An conjugatus ad ordines promoveri possit, invita conjuge?*
31 *Quid dicendum de ordinibus minoribus?*
32 *Casus, quibus promoveri, invita uxore, potest*
33 34 35 *Quid requiratur, ut conjux innocens religionem ingredi, ve*

1

Quaeritur 1. an ordo sacer dirimat matrimonium contrahendum? Negativam magnis studiis propugnant haeretici nostri temporis, sumuntque fundamenta ex ipso jure canonico. 1. *can. un. caus.* 35. *q.* 1. ubi *ad finem vers. illud. autem.* s. Augustinus, *ecclesia*, inquit, *post apostolica instituta quaedam consilia perfectionis addidit, utpote de continentia ministrorum*; non esset autem consilii, sed praecepti haec continentia, si ordo sacer dirimeret matrimonium contrahendum: ergo etc. 2. *can. diaconi* 8. *dist.* 27. ubi synodi ancyranae PP. *diaconi quicunque*, inquiunt, *cum ordinantur si in ipsa ordinatione protestati sunt, dicentes, velle se habere uxores, nec posse continere, ii, si postea ad nuptias venerint, maneant in ministerio, propterea quod eis episcopus licentiam dederit.* Neque refert quod synodus haec provincialis duntaxat fuerit; nam postea a Leone IV. ut refertur *can. de libellis* 2. *dist.* 20. approbata est, ac proinde vim juris communis accepit. 3. *can. quoniam* 13. *dist.* 31. ubi refertur *synodi VI. can.* in hunc tenorem: *nos antiquum sequentes canonem apostolicae diligentiae, et constitutiones, sacrorum virorum legales nuptias amodo valere volumus*; cujus synodi canones postea recepit Adrianus pontifex *ca. sextam* 5. *dist.* 16. ibi, *sextam synodum recipio cum omnibus canonibus suis.*

2

Sed veritas est catholica, et indubitata, per ordinem sacrum dirimi matrimonium postea contrahendum; id enim pluries definitum est, praecipue *can. presbyteris* 8. *dist.* 27. *can. presbyterum* 16. *dist.* 28. *can. omnium* 1. *et can. illo* 4. *dist.* 32. *can. cum in praeterito* 3. *dist.* 84. *cap. siqui* 1. *de cleric. conjug. cap. de diacono* 1. *et cap. ex litterarum* 2. *hoc tit. cap. un. vers. praesentis de vot. in* 6. et novissime a trid. *sess.* 24. *de sacr. matrim. can.* 9. Ratio est, quia horum ordinum susceptioni annexum est votum continentiae solemne, quod ita obstat matrimonio contrahendo, ut hoc, si ab aliquo clerico, qui uno ex his ordinibus initiatus est, ineatur, omnino nullum sit; *c. cum olim* 6. *de cleric. conjug. cap. un. et can.* 9. *citt.*

3

Proceditque hoc etiam in clericis orientalis ecclesiae; nam licet isti uxoribus, siquas ante susceptum sacrum ordinem habuerunt, uti possint, post susceptum tamen ordinem sacrum matrimonium inire nequeunt, fuitque hoc ipso statim ecclesiae nascentis exordio introductum, ut patet ex *can.* 27. *Apostolorum*, quem canonem etiam de orientali ecclesia intelligendum constat ex *can. siquis cit. dist.* 32. ubi synodi VI. patres, *si quis eorum*, inquiunt, *qui ad clerum accedunt*, *voluerit nuptiali jure mulieri copulari*, *hoc ante ordinem subdiaconatus faciat.* Estque matrimonium ejusmodi etiam in graeca ecclesiae non tantum illicitum, sed etiam irritum, ut ex usu et moribus ecclesia illius probat Azor. *p.* 1. *l.* 13. *cap.* 12. *q.* 5. Sanchez *lib.* 7. *de matr. D.* 28. *n.* 3. Layman *lib.* 5. *tr.* 10. *p.* 4. *c.* 3. *n.* 3. Vivian *in cap. ex litterarum cit. fin.* Vvagnereck *ad rubr. h. tit. not.* 2. Pignat. *tom.* 8. *consult.* 81. *n.* 33. Reiffenstuel *hic n.* 4. Neque obstant verba *can. fin. dist.* 31. ibi, *earum*, scilicet orientalium ecclesiarum, *sacerdotes diaconi*, *atque subdiaconi matrimonio copulantur*; nam ut advertunt DD. *citt.* verba ista de matrimonii usu, non de contractu illius intelligi debent.

4

Dixi autem, *per ordinem sacrum:* qualis est presbyteratus, diaconatus, et subdiaconatus, nam constituti in minoribus ordinibus matrimonium valide, et licite contrahere possunt, cum id *can. siquis cit.* ipsis expresse concedatur. *Ratio est*, quia ordo ex sui natura non repugnat matrimonio, sed solum ratione voti, quod ecclesia ei annexuit; non annexuit autem id omnibus, sed majoribus duntaxat ordinibus; *can. nullum* 1. *dist.* 28. quod adeo verum est, ut ecclesia etiam non possit iis, qui hactenus ad ordines minores provecti sunt, continentiae legem indicere, ut cum aliis advertit Sanchez *lib.* 7. *de matr. D.* 31. *n.* 4. ex ratione, quia absque ea obligatione promoti sunt, et continentia praecipi nequit, sed tantum suaderi; *can. integritas* 13. *caus.* 32. *q.* 1. Posset tamen ecclesia constituere, ne in posterum ad primam tonsuram, et ordines minores promoveantur, nisi qui se voto solemni castitatis adstrinxerint, sicut praecepit de ordinibus sacris; quia tunc non tam ecclesia, quam ipsi ordinati suomet facto matrimonii ineundi potestate se privarent, eligentes sua sponte statum, cui id votum annexum est.

5

Ad argumenta *n.* 1. allata non difficilis est responsio. *Ad* 1. verba illa non sunt Augustini, sed addita sunt a Gratiano, et potest intelligi, ecclesiam imposuisse clericis continentiam sub praecepto, quae antea erat sub consilio. *Ad* 2. Major. *in* 4. *dist.* 24. *q.* 2.

ad 2. Azor. *p.* 1. *l.* 13. *c.* 12. *q.* 2. *et* 4. Sanch. *l.* 7. *cit. D.* 28. *n.* 7. respondent ibi sermonem esse de more ecclesiae graecae, et de uxoribus ante diaconatum ductis, ita, ut verba, *si cum ordmantur*, *dixerint se velle uxores habere*, nil aliud significent, quam *si retinere uxores antea ductas velint*, et verba, *si postea ad nuptias venerint*, pariant hunc sensum, *si nuptiis antea contractis uti voluerint.* Vel si contendas, ibidem agi de contractu nuptiarum post susceptum diaconatus ordinem, dici cum Archidiacono, Turrecremata, Azor. Sanchez *citt.* poterit, ibi nuptias ita contractas non approbari, sed tantum decerni, quod ejusmodi diaconus, si facti poenitens, ab uxore defacto ducta se separaverit, cum licentia episcopi ministrare in ordine suscepto possit. *Ad* 3. canon ille ex illis est, quos Trullanos appellant, quod apud Trullum palatium regium editi sint a quibusdam episcopis, Synodo VI. jam dissoluta; quos nunquam approbavit ecclesia, sed aperte improbavit Sergius illius temporis pontifex. Verba illa relata *can. sextam cit.* non sunt Adriani pontificis, sed illa pontifex refert ex epistola a Tharasio patriarcha ad se missa, ut notatur §. *sextam* post *can. cit.*

6

Quaeritur 2. an ordo sacer dirimat sponsalia, vel matrimonium ante susceptionem illius contractum? *Certum est* 1. susceptione ordinis sacri dirimi, et solvi sponsalia ante contracta; quia isto initiatus ob votum castitatis solemne ipsi annexum, ut hactenus dictum est, inhabilis redditur ad matrimonium valide ineundum; proinde sponsalia de futuro non amplius possunt obligare. *Certum est* 2. per susceptionem ordinis sacri non dirimi matrimonium consummatum; quia per humanam authoritatem nullo modo dissolvi potest.

De matrimonio rato tantum, et non consummato magna erat apud DD. veteres controversia; nam vim illud dissolvendi videtur ei adstruere paritas cum professione religiosa, qua constat matrimonium ratum dissolvi posse, ut *infra* dicetur.

7

Sed respondendum est negative. Responsio est indubitata post *constit. extrav. un. Joan. XXII. de vot.* ubi idem pontifex concertationi antiquae finem impositurus, statuit, per susceptionem ordinis sacri dirimi quidem matrimonium contrahendum, non tamen contractum, etsi nondum sit consummatum; et addit rationem, quia nec jure divino, neque sanctionibus ecclesiasticis vis ista ss. ordinibus reperitur concessa.

Proceditque hoc non tantum in ecclesia graeca, sed etiam in latina; quia istarum clerici in hoc solum differunt, quod graecis licuerit, et etiamnum liceat post matrimonium initum suscipere ss. or-

dines, et uti matrimonio ante contracto; quod utrùmque latinis est interdictum; *c. cum olim* 6. *de cleric. conjug.* propter votum solemne perpetuae castitatis, ex dispositione ecclesiae annexum ss. ordinibus, in quod eo ipso, quod quis eosdem sponte suscipiat, consentire censetur; *cap. un. de vot. in* 6.

8

Imo, qui post contractum matrimonium etiam ratum absque consensu conjugis ordinatur, irregularis efficitur, talisque manet, etiam soluto matrimonio; *extrav. un. cit.* ubi excipitur, nisi talis religionem aliquam approbatam ingressus fuerit, et professionem tacitam, vel expressam ibidem fecerit; hoc enim casu in *const. cit.* pontifex episcopo dioecesano facultatem concedit, ut cum eo dispensare ad ministerium altaris, et alias ordinis functiones possit, si dispensando aliud impedimentum nullum obsistat. Addit pontifex, sic ordinatum, si matrimonium consummatum non fuerit per dioecesanum instanter monendum, et inducendum ad ingressum religionis; si vero istud forsan renuerit adimplere, ipsum, si sponsa ejus institerit, per censuram ecclesiasticam compellendum, ut matrimonium contractum consummet.

9

Ad rationem dubitandi negatur paritas; nam professioni religiosae vis dissolvendi matrimonium ratum a jure concessa est, quod illa sit mors quaedam spiritualis, qua religiosus moritur saeculo, et vivit Deo; qualis mors non est susceptio sacri ordinis, nec etiam totalis sui traditio; Host. *in summ. tit. de convers. conjugat.* §. *et utrum*. Vivian. *in extrav. cit.* §. 2. Engl. *hic* §. 2. *n.* 3. Pirhing. *n.* 7. Vviestner *n.* 3. et alii passim.

10

Quaeritur 3. ex quo jure vis dirimendi conjugii, quam ordo sacer libere susceptus habet, originem ducat? Major *in* 4. *dist.* 24. *q.* 2. Barbos. *ad rubr. ff. solut. matr. p.* 2. *n.* 98. et alii apud Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 28. *n.* 9. vim istam, et obligationem ad continentiam refundunt in jus divinum. Et videtur istud probare 1. observantia perpetua caelibatus a tempore Apostolorum in divinorum ministris, praesertim sacerdotibus, in ecclesia custodita, quae non obscurum praebet indicium, eam praeceptam a Deo esse, et promulgatam a s. Paulo, dum 2. *Timoth.* 2. *vers.* 4. ecclesiae ministros universim monens » *nemo*, inquit, *militans Deo implicat se negotiis secularibus* » 2. Continentia est res consilii, et non praecepti 1. *Corinth.* 7. *vers.* 25. imo tamquam virtus difficillima lege ecclesiastica non potest praecipi; *arg. can. erit autem* 2. *dist.* 4. igitur si praecepta est clericis, qui in sacris constituti sunt, praece-

pta est lege quadam altiore, quam sit ecclesiae. 3. Continentiam in ministris ecclesiae videtur exigere status, et functionum, quas habent, sanctitas. Igitur obligatio ad illam, vel ex praecepto divino tum dato, cum Christus ordines sacros instituit, vel etiam ex ipsorum ordinum natura, adeoque praecepto naturali originem trahit. 4. Professio religiosa jure naturali, saltem divina dirimit matrimonium. Atqui professio religiosa, et ordo sacer aequiparantur, cum etiam iste habeat sibi annexum votum continentiae solemne, propter quod professio matrimonium dirimit; ergo etc.

11

Sed his non obstantibus, verius omnino est, quod vis dirimendi matrimonii ordini sacro solum competat ex jure positivo ecclesiae. Ita s. Thom. 2. 2. *q.* 88. *art.* 11. Sot. *in* 4. *dist.* 37. *quaest. un.* §. *dico igitur*. S. Bonav. *art.* 1. *quaest.* 2. *in corp.* Host. *in cap. rursus* 6. *h. tit. n.* 1. Abb. *ib. n.* 7. Tabien. *V. dispensatio q.* 7. *n.* 8. *ad* 1. Covar. *p.* 2. *de sponsal. c.* 6. §. 3. *n.* 2. Bellarm. *l.* 1. *de clericis c.* 18. Henriq. *l.* 11. *c.* 5. *n.* 9. Petr. de Ledesm. *de matr. q.* 53. *art.* 3. *dub.* 1. *concl.* 1. Lud. Lop. *p.* 2. *instruct de matr. c.* 48. *ad* 1. Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 28. *n.* 11. Guttier. *de matr. c.* 94. *n.* 10. Vasq. *tom.* 3. *in* 3. *p. D.* 294. *c.* 2. Coninck *D.* 20. *de sacr. ord. n.* 114. Pont. *l.* 7. *c.* 27. *n.* 5. Barbos. *de offic. episc. alleg.* 15. *n.* 3. Pal. *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 6. *n.* 5. Bosco *de imped. matr. sect.* 4. *concl.* 3. Vallens. *hic n.* 3. Zoes. *n.* 13. Honor. *n.* 4. Pirh. *n.* 6. Schambogen. *n.* 7. Konig *n.* 2. *et* 10. Vviestner *n.* 18. Reiffenstuel *n.* 5. magnif. P. Schmier *p.* 1. *de person. eccl. c.* 2. *n.* 35. *et p.* 3 *de matr. c.* 5. *n.* 22. et assentiuntur hodie plerique TT. et canonistae.

12

Ratio est, quia si jure alio, quam ecclesiastico ordo sacer vim conjugii dirimendi haberet, haberet illam vel ex jure naturali, vel ex jure divino. *Non primum*, quia licet per sacram ordinationem deputetur homo, et obligetur ad ministerium, et cultum divinum, atque ad hanc obligationem rite, et sancte implendam omnimoda puritas, et perfecta continentia multum conferat, ipsum tamen matrimonium, et honestus illius usus sacro ordini ex natura sua non repugnat; alias initiatis hoc ordine in ecclesia orientali concedi non potuisset. *Non secundum*, quia in ss. litteris non extat ulla prohibitio, quae sacris ordinibus initiatos a conjugiis omnino removeat; neque dici potest, quod lex haec divina habeatur ex traditione; licet enim ex traditione in latina ecclesia habeatur coelibatus et in utraque ecclesia tam latina, quam graeca impedimentum, quo sacris initiati prohibentur inire conjugia, ista tamen non divina, sed

ecclesiastica solum traditio est, nec ultra legis ecclesiasticae vim aliquid majus habet.

13

Conf. 1. Si ordo sacer vim dirimendi conjugii haberet ex alio jure, quam ecclesiastico, pontifex ad contrahendum conjugium cum clericis initiatis tali ordine dispensare non posset. Dispensavit autem pluries, videlicet cum Ramiro rege Arragonum, prius religioso, et episcopo Coelestinus III. apud Palud. *in* 4. *dist.* 38. *q.* 4. *art.* 4. cum Nicolao Justiniano sacerdote monacho in monasterio s. Nicolai ordinis s. Benedicti ad instantiam Vitalis venetorum ducis, Alexander III. apud Barth. a s. Fausto *in thes. relig. l.* 3. *q.* 36. *n.* 6. cum Caesare Borgia cardinale diacono, Alexander VI. apud Cened. *fin. ad decret. collect.* 124. *n.* 5. cum fratre cardinalis Joyosae Galli sacerdote professo, et provinciali ordinis PP. cappuccinorum, Gregorius XIII. apud *cit.* Barth. a s. Fausto, cum Francisco Leopoldo Guilielmo comite Slabata, canonico ecclesiae passaviensis subdiacono ad intercessionem augustissimi Leopoldi I. 14. jan. 1690. Alexander VIII. apud Konig *hic n.* 10. cum Rainaldo hodierno duce mutinensi antea diacono cardinale, Innocentius XII. et ante paucos annos cum Francisco Maria, fratre Cosmi III. hodierni magni ducis Hetruriae, itidem cardinale diacono sanctissimus dominus noster Clemens XI. Et hujusmodi dispensationes quidem super impedimento ordinis presbyteratus, et diaconatus conceduntur solum ex causa publica, super impedimento tamen subdiaconatus probabilius dispensari potest etiam ex causa privata, cum enim ordo iste olim sacer non fuerit, neque habuerit annexum votum continentiae, in eo dispensando pontifices merito sunt proniores; Spada *cons.* 169. *n.* 3. *et* 4. *lib.* 1. de Rubeis *respons.* 16. Konig *num.* 10. *cit.*

14

Conf. 2. tridentinum *sess.* 24. *can.* 9. vim dirimendi matrimonii, quam habet sacer ordo, refundit in praeceptum ecclesiasticum, *can. ut lex.* 40. *caus.* 27. *q.* 1. et in votum solemne castitatis, sacri ordinis susceptioni annexum. Atqui votum solemne ex natura sua non habet vim dirimendi matrimonium; quia hac sola spectata, non habet majorem vim, quam votum simplex, quod matrimonium non dirimit, exceptis votis simplicibus societatis Jesu, de quibus *infra n.* 61.

15

Neque plus probant argumenta pro parte adversa allata. *Ad* 1. Si sacer ordo jure divino induceret inhabilitatem ad matrimonium contrahendum, et contracto utendum, observantia ista esset, et fuisset semper universalis, et indispensabilis; universalis autem non fuit;

quia graeci clerici, etiam in majoribus constituti, uti possunt matrimonio ante contracto; sed nec indispensabilis, cum, ut *n.* 3. ostensum est, papa saepius dispensarit cum clericis, etiam in majoribus constitutis, ad contrahendum matrimonium; ergo etc. *Ad* 2. Ecclesia obligationem continentiae nemini imponit absolute, sed tantum sub conditione, siquis velit assumere sacrum ordinem. Potest autem quivis apponere conditionem beneficio, quod alicui confert: ergo etiam ecclesia collationis ordinis, quae vere est beneficium. Ex quo sequitur, quod ad continentiam non obliget, nisi volentes, cum neminem cogat ad suscipiendum ordinem sacrum. *Ad* 3. jam dictum est *n.* 12. quod decens quidem sit admodum, ut clerici in sacris constituti caste vivant; per hoc tamen non probatur, quod nuptiae ipsis praecepto vel divino, vel naturali prohibitae sint; multa enim decent, quorum tamen contraria non sunt prohibita. *Ad* 4. Nec professio religiosa, ut *infra n.* 47. *et seqq.* probabitur, matrimonium aut contrahendum, aut contractum jure naturali, aut divino dirimit; deinde esto, quod illud jure aliquo altiore, quam mere humano dirimat, ex hoc tamen inferri non potest, quod illo jure matrimonium etiam sacer ordo dirimat. Disparitas est, quia professio religiosa est perfecta, et totalis traditio hominis ipsi Deo, ita ut etiam velle, et nolle proprium non amplius habeat. Talis autem, et tam perfecta traditio non est susceptio sacri ordinis. Aequiparantur ergo professio, et ordo sacer in hoc, quod uterque dirimat matrimonium contrahendum, si tamen professio religiosa illud dirimit jure divino, aut naturali, non aequiparantur in origine istius potestatis, qua matrimonium contrahendum dirimunt.

16

Quaeritur 4. an impedimentum istud inducat ordo sacer ante usum rationis, vel in impubertate susceptus? Satis conveniunt DD. quod ordo sacer, ante usum rationis susceptus, impedimentum hoc non inducat, nisi sic ordinatus, quando usum rationis adeptus est, ordinationem suam expresse, vel tacite actum aliquem, suscepto sacro ordini proprium, libere exercendo, ratificarit. Ita Host. *in c. un. de cleric. per salt. promot. n.* 2. Joan. Andr. *ibid. n.* 5. Abb. *n.* 3. Sot. *in* 4. *dist.* 25. *q.* 1. *art.* 2. *concl.* 3. Henriq. *l.* 10. *de sacr. ord. cap.* 14. *n°* 3. *et l.* 12. *de matr. c.* 5. *num.* 9. *in comm. lit. Q.* Azor. *p.* 1. *l.* 1. *cap.* 24. *quaest.* 9. Sanch. *l.* 7. *de matrim. D.* 30. *n.* 3. Gutier. *de matr. c.* 94. *n.* 18. Coninck *D.* 20. *de sacr. ord. n.* 134. *et* 137. Pont. *l.* 7. *c.* 29. *n.* 15. Fagn. *in c. un. cit. n.* 27. *et seq.* Zoes. *hic n.* 14. Pirhing *n.* 2. Konig *num.* 4. Vviestner *n.* 9. Reiffenstuel *n.* 5. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de matr. c.* 5. *n.* 4. contra Paludanum, Gabrielem, D. Antoninum;

et alios apud Sanch. *loc. cit. n.* 1. Ratio est, quia non apparet, unde initi ab eo conjugii nullitas, et ad continentiam obligatio oriatur; non enim oritur ex *natura ipsius ordinis sacri*, ut patet ex dictis *a n.* 11. Neque etiam ex *voto*; quia hoc voluntarium, et liberum consensum exigit, cujus tamen infans non est capax; nec denique ex *lege ecclesiastica*; quia non constat, quod aliqua lex ab ecclesia lata sit, qua talis ad continentiam, et abstinendum a matrimonio obligetur, imo non est credibile, quod unquam lex talis lata sit.

17

Major controversia est de ordine sacro, suscepto ab impubere; Joan. Andr. *in c. un. cit. n.* 5. Abb. *ibid. n.* 3. Gaeta *in can. ad limina* 30. *q.* 1. §. 3. *n.* 55. Sanch. *D.* 30. *cit. n.* 8. Pont. *l.* 7. *c.* 29 *n.* 15. Barbos. *de offic. episc. alleg.* 15. *n.* 4. Zoes. *hic n.* 14. Pirhing *n.* 2. Schambog. *n.* 3. et non pauci alii negant sic ordinatum obligari ad votum continentiae servandum, vel abstinendum a nuptiis. *Rationem* 1. sumunt a paritate cum professione religiosa; nam haec antiquo quidem jure ante 14. novo vero tridentini ante 16. aetatis annum expletum irrita est, prout dictum est *lib.* 3. *tit.* 31. *de regular. n.* 163. *et* 171. ergo et votum tacitum, resultans ex susceptione ordinis sacri, irritum erit. 2. Si esset aliqua ratio, ob quam dici deberet etiam impuberem ordinatum adstringi voto continentiae, esset paritas cum votis aliis, quae valide eduntur etiam ab impuberibus. Atqui nulla est paritas; nam vota impuberum, etiam castitatis perpetuae, facillime dissolvi, et irritari a parentibus, vel tutoribus eorum possunt, etiam sine causa; votum autem solemne, inclusum in susceptione ordinis sacri, relaxatur a pontifice difficillime, et non nisi ob causam valde gravem, et publicam; ergo etc. 3. Non est credibile, quod ecclesia puerum impuberem ordinatum obligare voluerit voto tanti momenti, cum eos ad ordines sacros admitti, ac proinde votum solemne continentiae ab ipsis edi vetuerit; *can. pueri* 121. *pr. caus.* 1. *q.* 1.

18

Sed adhuc dicendum, impuberes per susceptionem ordinis sacri contrahere impedimentum dirimens, quo arceantur a contrahendo matrimonio, et obligentur ad servandam continentiam. Ita gloss. *in can. pueri cit. V. ad sacros, et in cap. un. V. discretionis de cler. per salt. promot.* Ant. de Butrio *ibid. n.* 4. Alex. Carrer. *l.* 3. *de sponsal. cap.* 3. Sot. *l.* 7. *de just. q.* 2. *art.* 5. *ad ult.* Suar. *tom.* 3. *de relig. l.* 9. *cap.* 17. *dub.* 5. *n.* 22. Coninck *D.* 20. *de sacr. ord. dub.* 14. *num.* 136. Pal. *tr.* 27. *D. un. part.* 17. *num.* 10. Vviestner *hic. numer.* 11. Reiffenstuel *ibidem num.* 7. *Ratio est*,

quia si impuberes non obligarentur voto annexo sacris ordinibus, id fieret vel jure naturali, vel positivo ecclesiae; *non jure naturali*; quia hoc ipso, quod sint capaces doli, et intelligant, quem statum suscipiant, jure naturali praecise spectato, possunt obligationem istam suscipere, et ad statum clericalem servandum se obligare; *non etiam jure positivo*; quia nuspiam irritatur aut susceptio ordinis sacri, aut continentiae votum huic annexum, etiam in impuberibus.

19

Argumenta adversariorum non evincunt intentum. *Ad* 1. argumentum a pari, aut simili in dispositionibus particularibus juris positivi non magnam vim habet; non enim sequitur, ubi par, vel etiam major est ratio, ibi idem quoque esse constitutum a jure; alias sicut pridie nativitatis s. Joannis Baptistae celebramus jejunium, ita etiam celebrandum esset pridie nativitatis B. V. cum haec longe sit sanctior, et venerabilior Joanne Baptista; item sequeretur, quod sicut professio religiosa irrita est ante 16. aetatis annum completum edita, ita et irritum sit votum continentiae annexum ordini sacro, si hunc quis susceperit ante eam aetatem completam; cons. qui post pubertatem anno aetatis 15. ordinatus fuit, nubere adhuc posset. Accedit, quia leges plerumque spectant, quod frequenter, non quod rarissime accidit *l. nam ad ea ff. ad LL.* atqui frequentissime solebat emitti professio religiosa aetate nondum matura; vix unquam autem solebat illa aetate suscipi ordo sacer. Igitur conveniens erat annullari professionem ea aetate editam, licet non fuerit annullatum votum continentiae, susceptioni sacri ordinis annexum, in impuberibus. Denique professi obligatio est multo gravior, et status illius multo difficilior, quam sit obligatio constituti in ss. ordinibus. Igitur ratio, quae petebat annullari professionem, nondum matura aetate editam, non probat, quod etiam annullari debuerit votum annexum sacro ordini. *Ad* 2. cum adeo facilis fuerit sedes apostolica in aliis votis impuberum, et parentibus illorum, ac tutoribus dederit potestatem illa irritandi, haud dubie etiam difficilis non foret ad relaxandum votum continentiae solemne impuberi ordinato. Certe ne ejusmodi obligationem subirent impuberes, sufficienter cautum est ab ecclesia per hoc, quod prohibuerit eos ordinari. *Ad* 3. aliud est prohibere aliquid, ne fiat, et aliud annullare, quod factum est; constat quidem, quod ecclesia prohibuerit, ne ordinarentur impuberes; non autem constat, quod annullaverit votum continentiae implicitum, et annexum ss. ordinibus; unde quamdiu lex canonica illud annullans non ostenditur, tamdiu standum est jure communi, et dicendum etiam impuberes eo voto adstringi.

20

Quaeritur 5. an voto continentiae adstringatur, et cons. matrimonii contrahendi incapax fiat, qui ad ss. ordinum susceptionem inductus est vi? Constat inter omnes, eum, qui ad illorum susceptionem inductus est vi praecisa, et absoluta, non prohiberi contrahere matrimonium; Guttier. *de matr. c.* 94. *n.* 14. Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 29. *n.* 1. Coninck *D.* 20. *de sacr. ord. n.* 143. Konig *hic n.* 6. Reiffenstuel *ibid. n.* 8. Ratio est, quia cum hoc casu desideretur consensus suscipientis, talis ordinatio invalida est, nec characterem imprimit; *cap. majores* 3. *de baptism.* votum autem continentiae annexum est ordinationi validae, ut *arg. reg. accessorium* 42. *in* 6. docet gloss. *in c. un. V. approbatis, de cler. per salt. promot.* Archidiac. *ibid. n.*3. Guttier. *c.* 94. *cit. n.* 13. Palao *tr.* 27. *D. un. p.* 17. *n.* 7. Vviestner *hic n.* 13. et communiter interpp. ac DD.

21

Dubium solum est de eo, qui ad sacram ordinationem inductus est vi solum conditionata, sive metu gravi injuste incusso? Eum valide contrahere matrimonium adhuc posse, tradit gloss. *in c. majores cit.* §. *fin. V. conditionaliter.* Host. *ibid. V. eod. n.* 38. Calderin. *hoc tit. cons. un. fin.* Rosell. *V. ordo* 3. *n.* 6. Azor. *p.* 1. *l.* 13. *c.* 14. *q.* 8. Henriq. *l.* 10. *de sacr. ord. c.* 14. *n.* 3. Sanch. *l.* 7. *D.* 29. *n.* 5. Coninck *D.* 20. *n.* 144. Barbos. *de offic. episc. alleg.* 15. *n.* 5. Illsung *tr.* 6. *D.* 9. *n.* 101. Zoes. *hic n.* 14. Pirhing *n.* 2. Scambog. *n.* 3. Konig. *n.* 6. Reiffenstuel *n.* 9. magnif. P. Schmier *part.* 3. *de sponsal. cap.*5. *n.* 10.

22

Fundantur 1. quia ordo sacer ad continentiam non obligat ex natura rei, sed solum ratione voti, ex constitutione ecclesiae susceptioni ejusdem annexi. Atqui votum sive expressum, sive tacitum, quale inest ordini sacro, est irritum, si ob metum, qui in virum constantem cadat, emissum fuerit; *c. perlatum* 1. *et c. cum dilectus* 6. *de his, quae vi, metusve causa etc.* 2. professio religiosa, gravi metu injuste incusso extorta, est irrita; *cc. citt. c. cum locum* 14. *c. veniens* 15. *etc. de sponsal.* ergo etiam votum continentiae, annexum ordini sacro, quippe quod non minus solemne est, quam quod emittitur in professione religiosa. 3. ecclesia annullavit actus, metu gravi injuste incusso extortos, eos fere, qui si aliquando valide facti sunt, vel omnino rescindi non possunt, ut est matrimonium, vel difficulter, ut professio religiosa; atqui tale est votum continentiae, annexum ordini sacro; nam nec ipsum, si validum sit, per ordinarii judicis sententiam facile rescindi potest. 4. continentia non debetur, nisi voluntarie assumpta; *can. ante triennium* 1. *dist.* 31. *et*

can. praesens 4. *caus.* 20. *q.* 3. cum non sit praecepti, sed voti tantum, juxta illud Apostoli » *de virginibus praeceptum Domini non habeo, consilium autem do.* 1. *Corinth.* 7. *v.* 25. 5. qui post matrimonium metu viri constantis recipit ordinem sacrum, non tenetur continere, sed uti libere matrimonio potest, etiam petendo debitum, quamvis uxor continere se vellet, ut omnes DD. fatentur; Sanchez *loc. cit. n.* 2. ergo nec compellendus est ad continentiam servandam non conjugatus, si ex simili metu suscepit ordinem sacrum.

23

Haec sententia admodum probabilis est, et in praxi tuta; perplacet tamen sententia, quae docet, sic ordinatum, si continentiae votum, et obligationem intentione sua non exclusit, ad matrimonium valide ineundum inhabilem esse, seclusa dispensatione, quam tamen, si sacri ordinis actum non sponte exercuit, facile obtinebit. Ita Goffred. *in summ. tit. de aetat. et qualit. ordin. n.* 11. Host. *summ. eod. tit. n.* 5. *vers. sed nunquid.* Joan. Andr. *in c.* majores *cit. fin.* Abb. *ibid. ver. ult. n.* 7. Zabarell. *in clem. fin. de aetat. et qual. in fin.* Sylv. *V. ordo* 4. *q.* 1. *dist.* 2. Tabien. *V. eod.* 2. *fin.* Armill. *n.* 14. Gaeta *in can. ad limina* 30. *q.* 1. §. 3 *n.* 69. D. Antonin. 3. *p. tit.* 14. *c.* 16. *fin.* Paludan. *in* 4. *dist.* 38. *q.* 3. *art.* 4. *concl.* 6. *n.* 28. Sot. *l.* 7. *de just. q.* 2. *art.* 5. Guttier. *cap.* 94. *de matrimonio n.* 16. Vasq. 3. *p. D.* 236. *cap.* 3. Pont. *l.* 7. *cap.* 29. *n.* 4. Diana *tom.* 2. *tract.* 4. *resol.* 193. Pal. *tract.* 27. *D. un. p.* 17. *n.* 3. Vviestner *hic n.* 15.

24

Colligitur ex concil. tolet. VIII. a quo sic ordinati arceantur a conjugiis, nisi relaxationem voti, sacris ordinibus annexi, impetrent. *Ratio est*, quia jure naturali vota etiam non spontanea, sed coacta, modo libera adhuc, et voluntaria sint, valida sunt; positivo autem jure solum irritantur, quae constituunt statum religiosum; *cap. perlatum cit conf.* Nam omnium fere, etiam adversariorum judicio valida est ordinatio, etiam metu gravi injuste incusso extorta, eaque animae ordinati indebilis character imprimitur. Igitur subsistet etiam votum, et obligatio ad continentiam, ordini sacro annexa, et accessoria; *arg. cap. translato* 3. *de constitut. et reg. accessorium* 42. *in* 6. si autem jure subsistit votum illud, cum solemne sit, matrimonii contrahendi incapacem ordinatum reddet; ergo etc.

25

Contrarium non evincunt argumenta *n.* 22. allata. *Ad* 1. negatur, quod metus etiam injuste incussus irritum reddat ullum votum, praeter illa, quae statum religiosum constituunt: de quo vide *lib.* 1. *tit.* 40. *n.* 21. et patet ex *cap. citt.* nam textus illorum tantum loquuntur de professione religiosa. *Ad* 2. a professione religiosa non be-

ne ducitur argumentum ad ordinationem sacram, ut patet ex *extrav. un. Joann. XXII. de vot.* et liquet etiam ex eo, quod professio religiosa perpetua sit abdicatio rerum omnium, et ipsius etiam voluntatis propriae, ac proinde statum multo difficiliorem constituat, quam ordinatio sacra; ex quo sequitur, quod ad valorem professionis merito a jure major requiratur libertas, et voluntarietas, quam in susceptione ordinis sacri. *Ad* 3. imprimis dispensatio in voto, annexo ss. ordinibus, ut existimat Palao *loc. citt.* probata coactione, haud gravate concederetur. Deinde esto, difficultas sit impetrandi eam dispensationem, argumentum adversariorum, et difficultas haec solum probat, quod etiam ipsum irritari ob metum potuerit, non tamen probat, quod actu sit irritatum, cum ex actibus, hominem constituentibus in certo statu, nullus reperiatur irritatus ob metum, nisi matrimonium, et professio religiosa. *Ad* 4. ad votum continentiae, secluso speciali jure irritante, plus non requiritur ex parte voventis, quam libertas, et voluntarietas; istam autem etiam metus gravis non tollit, cum voluntas coacta revera adhuc voluntas sit. *Ad* 5. disparitas est, quia conjugatus, ad ordinem sacrum suscipiendum coactus, censetur votum continentiae excludere; non ita excludere velle praesumitur is, qui cum conjugatus non esset, ad talem ordinem suscipiendum metu gravi compulsus est.

26

Quaeritur 6. quam obligationem contrahat is, qui ordinem sacrum suscepit voluntarie quidem, et libere, sed invalide ob defectum alium substantialem, v. g. materiae, aut formae? *Certum est*, non contrahere obligationem voti solemnis, quo irritatur matrimonium postea contrahendum; quia obligatio continentiae adhaeret ordini sacro: igitur hoc non subsistente, etiam subsistere nequit obligatio continentiae, cum juxta *reg. nihil* 129. *ff.* non subsistente principali, subsistere etiam ea nequeant, quae ejus nomine in consequentiam veniunt.

27

Dubium est, an non saltem ex voto simplici ad continentiam teneatur, qui existimans se valide ordinatum a parte rei invalide ordinatus est? Videtur tenenda affirmativa, quia invalide professus religionem tenetur ad castitatem ex voto simplici; *arg. cap. quidam* 3. *et cap. placet* 12. *de convers. conjugat.* ubi maritus, invita uxore religionem professus, et postmodum ei restitutus, illa mortua, obligatur ad continentiam, licet non ad ingressum religionis; ergo etiam invalide ordinatus tenebitur ad continentiam ex voto saltem simplici.

28

Sed probabilius ne quidem voto simplici continentiae obligatur. Ita Coninck. *D.* 28. *de sacr. ord. num.* 133. Zoes. *tit. de cleric. conjug. num.* 12. Engl *ibid. num.* 13. *vers. e contra*, Konig. *hic n.* 7. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de matr. cap.* 5. *n.* 10. Ratio est, quia votum hoc non emisit principaliter, tanquam essentiale ordini suscepto, sed tantum in consequentiam propter ecclesiae constitutionem; igitur ordine, tanquam principali, non subsistente, nec etiam votum hoc potest subsistere juxta *regul. nihil cit.*

29

Unde ad *rationem dubitandi* disparitas est; nam votum castitatis annexum religioni non est accessorie tantum, et in consequentiam, sicut ordini sacro, sed essentialiter, et propterea professionem emittens non tantum ad religionem, sed etiam ad castitatem principaliter se obligat; sicque mirum non est, quod illa cessante, remaneat obligatio continentiae ex voto simplici; quia eo casu procedit regula « *si actus non valet, ut ago, valeat eo modo, quo potest* ».

30

Quaeritur 7. an conjugatus ad ordines promoveri possit? *Certum est* 1. posse eum ad ordines promoveri, volente, et consentiente uxore, prout constat ex *cap. conjugatus* 5. *et cap. seq. de convers. conjugat.* Et ratio est, quia juri sibi principaliter quaesito quilibet potest cedere. *Certum est* 2. si maritus invita uxore, ordinem quemcumque accipiat, ordinationem esse validam, cum nullum jus existat, quod ejusmodi ordinum collationem irritet; ex quo sequitur, sic ordinatum ligari voto solemni castitatis, cujus is effectus in illo est, ut revocari quidem ab uxore possit, et revocatus petenti debitum teneatur reddere, non tamen possit petere, vel uxore mortua cum alia contrahere matrimonium; Zoes. *tit. de convers. conjugat. num.* 24. Pirhing *ibidem n.* 61. *Certum est* 3. susceptionem ordinis sacri, ita invita uxore factam, regulariter esse illicitam, etsi matrimonium ratum solummodo, non vero etiam consummatum sit; ita enim expresse *extrav. un. Joann. XXII. de voto*, ubi sic ordinato prohibetur ministratio in ordine suscepto, et ascensus ad altiorem, nisi aliquam ex religionibus approbatis ingrediatur, et ejus regulam expresse, vel tacite profiteatur. *Ratio est*, quia ex tali mutatione status grave praejudicium uxori infert.

31

Dubium est, an maritus invita uxore promoveri possit ad primam tonsuram, vel minores ordines? *Affirmant* nonnulli eos ordines licite recipi a conjugato, etiam uxore invita, posse; quia his

ordinibus non est annexum votum continentiae. *Sed melius negant* Brunell. *de sponsal concl.* 30. *n.* 16. Ant. Cuchus *l.* 4. *inst. major. tit.* 12. *num.* 197. Azor. *p.* 1. *l.* 13. *cap.* 13. *quaest.* 7. Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 38. *n.* 6. Barbos. *in extrav. cit. n.* 5. Pirh. *hic n.* 9. Ratio est, quia quamvis *extrav. cit.* solum loquatur de ordinibus sacris, tamen regulariter prohibetur conjugatus promoveri etiam ad minores ordines; *c. fin. de tempor. ordin. in* 6. *Neque obstat*, quod his ordinibus non sit annexum votum continentiae, et ideo ex hac parte eos non repugnet recipere post conjugium; quia repugnat eos recipere propter specialem juris prohibitionem, factam; *in c. fin. cit.* Ex quo sequitur, quod in hoc casu non sit locus argumento a sensu contrario; quia huic locus non est, quando inde resultat correctio alterius cujusdam juris.

32

Dixi autem, *nisi aliquam ex religionibus approbatis ingrediatur*, *et ejus regulam profiteatur*; nam si hoc faciat, et matrimonium consummatum non sit, episcopus dioecesanus cum ipso potest dispensare, ut in jam suscepto ordine ministrare, et ad altiores ascendere, atque ad beneficium, vel officium ecclesiasticum promoveri possit, prout est *extrav. un. cit.* dictum *num.* 8. nisi aliud impedimentum obsistat, nempe irregularitas, vel delictum; Pirh. *hic n.* 10.

Addidi regulariter susceptionem ordinis, factam invita conjuge, esse illicitam; nam duo casus excipiendi sunt: *unus* est, quando uxor commisit adulterium, alter, quando lapsus in haeresim, vel apostasiam est, et in hoc suo errore post monitionem unam, vel alteram perseverat; nam his casibus conjux innocens, altero invito, ingredi etiam religionem, et profiteri in ea potest, prout dixi *lib.* 3. *tit.* 32. *n.* 20.

33

Quaeritur 8. quid requiratur, ut conjux innocens religionem ingredi, vel ordines suscipere, conjuge adultero invito, possit? Resp. Requiritur, saltem in foro externo, ut sententia divortii praecesserit, vel saltem adulterium ita publicum, ac notorium sit, ut conjux innocens, etiam non expectata sententia divortii, propria authoritate cohabitationem adulterae sine metu restitutionis possit deserere; quia tunc facultatem habet ab ipso Deo, *Matth.* 19. ubi Christus dicit, quod uxor dimitti non possit, nisi ob fornicationem.

34

Dubium est, an religionis ingressus, vel ordinis sacri susceptio permissus sit etiam adultero, cum ab eo conjux innocens divertit? Resp. cum distinctione; vel enim conjux innocens statum jam

mutavit, professione emissa, aut ordinibus sacris susceptis, vel nondum illum mutavit.

Si primum, nemo inficiatur, etiam ipsi religionis ingressum petere. *Si secundum*, iterum distinguendum est, an innocens, ab adultero emendato requisitus, paratus sit reconciliari, vel non. *Si prius*, religionem ingredi, innocente invito, nequit, etiamsi divortium factum, et ecclesiae judicio approbatum sit; gloss. *in c. ex litteris* 5. *V. redire de divort.* Sylv. *V. divortium q.* 10. Palacios *in* 4. *dist.* 35. *D. un. ante vers. porro fol.* 783. Barbos. *in rubr. ff. solut. matr. p.* 2. *n.* 22. Sanch *l.* 10. *de matrim. D.* 10. *n.* 12. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 3. *cap.* 7. *n.* 12. Ratio est, quia quamdiu status utriusque immutatus non est, innocens innocentem revocare, et cum illo matrimonium redintegrare, etiam divortio ecclesiae judicio instituto potest; igitur hoc suo jure privari ab adultero per religionis ingressum nequit.

35

Si prius, religionis ingressus, vel sacri ordinis susceptio eo casu adultero permissus est; quia conjux innocens, reconciliationem non admittens, praesumitur ipsi tacite dare licentiam mutandi statum per professionem religionis, vel sacri ordinis susceptionem; Host. *in c. gaudemus* 19. *de convers. conjug. n.* 3. Joan. Andr. *ibid. n.* 3. Abb. *num.* 7. Veracrux *p.* 3. *specul. art.* 6. *prob.* 3. *concl.* 2. Sanch. *loc. cit. num.* 16. Pirhing *l.* 3. *tit.* 32. *num.* 73. Vviest. *ibid. n.* 33. quod tamen intelligendum est cum duplici limitatione. *Prima est*, ut conjux adulter sit emendatus, nam si conjux innocens adulterum in delicto persistentem non admittat, non potest tribui hoc innocentis culpae, et morae: et hinc *c. gaudemus cit.* dicitur » *eas ad frugem melioris vitae conversas noluerint recipere* » *Altera*, ut adulter reconciliationem a conjuge innocente non semel tantum, sed saepius sollicitarit; quod significat textus *c. gaudemus cit.* ibi, *a te diligenter commoniti*; et ratio est, quia omnino decet, ut innocens non statim acquiescat, ne adulter parvi pendat delictum suum, ac iterum in illud labendi ansam sumat.

36

Quaeritur 9. quando conjugi innocenti, altero in infidelitatem, vel haeresim lapso, permissum sit religionem ingredi, vel ss. ordines suscipere? *Certum est* posse, si conjux ecclesiae judicio damnatus, sive per legitimam sententiam judicis ecclesiastici haereticus declaratus, et eadem sententia divortium perpetuum factum est. *Proceditque hoc*, etiamsi iste ad fidem catholicam revertatur, ut statuitur *cap. fin. de convers. conjug.* et notat Sanch. *D.* 15. *cit. n.* 21. *tit. de convers. conjug. n.* 39. *et* 40. Ratio est, quia tali casu

licitum est conjugi catholico absolutum, et perpetuum divortium instituere, neque tenetur illum etiam resipiscentem recipere, cum divortium perpetuum privet omnibus conjugii juribus, et commodis. Imo eo casu idem conjux innocens etiam in saeculo manere potest, nec tamen tenebitur conjugem resipiscentem recipere.

37

Aliud est, quando conjux innocens ob haeresim, vel infidelitatem alterius conjugis sui ab eo divertit authoritate propria; tunc enim tenetur ille resipiscentem recipere; imo ad recipiendum illum compelli potest: cons. transitus ad religionem, vel ordinum sacrorum susceptio nequaquam ipsi permissa est, ut statuitur *cap. de illa* 6. *de divort.* et ratio clara, quia lapsus in haeresim, vel infidelitatem, licet notorius sit, secluso ecclesiae judicio, non est causa perpetui divortii, sed solum temporalis, quamdiu scilicet alter persistit in haeresi: unde illi resipiscenti, cum causa divortii cesset, reconciliari, et matrimonium redintegrare tenetur; S. Thom. *in* 4. *dist.* 35. *quaest. un. art.* 1. et receptissima apud DD. sententia.

38

Quaeritur 10. quae obligatio incumbat uxori, qua volente, et consentiente, maritus ad sacrum ordinem promotus est? Resp. Haec, si senex sit, et de incontinentia non suspecta, votum continentiae debet edere; si vero juvenis, vel suspecta de incontinentia, religionem ingredi, et profiteri, ut aperte habetur *can. episcopus* 6. *dist.* 77. *c. conjugatus* 5. *de convers. conjug.* et sumitur a paritate cum ingrediente religionem.

Speciale aliquid est in eo, qui post matrimonium contractum, vivente uxore, cum hujus consensu ad episcopatum evehitur; nam hic ordinari episcopus nequit, nisi uxor ejusdem, etiamsi senex sit, et de incontinentia non suspecta, vestem religiosam prius assumpserit, prout statuitur *cap. sane* 6. *de convers. conjug.* idque propter excellentiam dignitatis, et status episcopalis, exigentis, ut occasio praecidatur suspicionibus sinistris, quibus ansam dare possent uxoris et mulierum eam stipantium visitationes; Host *in c. sane cit. n.* 3. Abb. *ibid. n.* 2. Sylv. *V. matrimonium* 8. *quaest.* 12. *dict.* 4. Covar. *p.* 2. *de spons. c.* 6. §. 3. *n.* 3. Azor. *p.* 1. *l.* 13. *c.* 13. *q.* 7. Sanch. *l.* 7. *de matrim. D.* 41. *n.* 2. Gonzal. *in c.* 6. *cit. n.* 2. Pirhing *de convers. conjug. n.* 63. Vviest. *ibid. n.* 29.

39

Idem de casu, quo conjugatus assumitur ad dignitatem cardinalitiam, dicendum putant Manfred. *de cardinal. decis.* 213. Majol. *lib.* 1. *de irregul. cap.* 34. *n.* 2. et nonnulli alii. Sed Sanch. *D.* 41. *citat. n.* 4. Barbosa *in c. sane cit. n.* 4. Pirhing *n.* 63. *cit.*

Vviestner *n.* 20. melius negant. *Neque obstat*, quod etiam cardinales obtineant jurisdictionem quasi episcopalem in ecclesiis sui tituli; nam licet hoc sit, vere tamen non sunt episcopi, unde cum de ipsis nihil dispositum sit, in his plus non requiretur, quam quod alias requiritur in volente post contractum matrimonium suscipere ordines.

40

Quaeritur 11. an uxores, quorum mariti ipsis consentientibus, ordine aliquo sacro initiati sunt, his mortuis, cum alio valide contrahere matrimonium possint? Resp. non posse. Patet ex pluribus juris canonici textibus; *can. quia sunt* 10. *can. si se* 11. *can. si qua vidua* 12. *dist.* 28. *can. seriatim* 14. *dist.* 32. gloss. *fin. in can. quia sunt cit.* Host. *in cap. ad apostolicam* 13. *de convers. conjug. n.* 1. Joan. Andr. *in cap. cum sit* 4. *eod. fin.* Franc. *in c. un. n.* 3. *de vot. in* 6. Turrecr. *in can. seriatim cit. art.* 4. *n.* 7. Azor. *p.* 1. *l.* 13. *c.* 24. *q.* 11. Sanchez *l.* 7. *D.* 40. *n.* 2. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 4. *c.* 3. *n.* 5. *vers. unus tamen.* Honig *hic n.* 16. *vers. porro* Vviestner *ibid. n.* 19. *et* 20.

41

Difficultas est, unde oriatur hoc impedimentum? Gloss. *in can. seriatim cit. V. post mortem*, Archidiac. *in can. quia sunt cit. n.* 3. volunt inhabilitatem istam provenire ex communicatione actionum inter virum, et uxorem, qua istius votum simplex continentiae, quod edere debet, viro ad ordinem sacrum promoto, efficiatur solemne.

Sed haec ratio esse non potest; alias etiam uxoris, cujus consensu vir professionem emisit in religione, votum simplex, quod in saeculo manere volens debet emittere, efficeretur solemne, et matrimonium contrahendum dirimeret; quod verum non est, cum nullus textus juris eam inhabilem reddat, ipsum autem votum simplex continentiae solum sit impedimentum impediens, non vero dirimens.

42

Quare dicendum, impedimentum istud originem trahere ex sola constitutione ecclesiae, ob reverentiam sacri ordinis uxorem ordinati, si haec in ordinationem illius libere consensit, a matrimonio perpetuo removentis, ita, ut illa nec licite, nec valide cum alio viro, post prioris ita ordinati obitum, illud inire possit. Ita Sanch. *l. cit. n.* 3. Barbosa *in can. quia sunt cit. n.* 1. Vviest. *hic n.* 20. *fin.*

Addidi » *si libere consensit uxor* » nam triplex addenda est limitatio. *Una est*, impedimentum istud non contrahi, quando vir, ea invita, est ordinatus; quia, ut Sanchez *loc. cit. n.* 4. notat, ratio minime patitur, ut ex viri delicto, contra ejus voluntatem promoti, id detrimentum uxori innocenti subsequatur. *Altera*, si uxor, conscia promotionis viri ad ordines, dissimulavit, et nec expresse consensit,

nec dissensit; quia sola dissimulatio in re tam ardua non reputatur consensus, nec juri uxoris praejudicat; Sanch. *n.* 5. *Tertia*, si consensit quidem, sed consensu per vim, dolum, aut metum extorto; ne delicto mariti ipsa praegravetur; Sanch. *n.* 5. *cit.*

§. II.

De professione religiosa

SUMMARIUM

43 *Professio religiosa dirimit matrimonium contrahendum.*
44 *Et solvit contractum ratum,*
45 *Habetque hanc vim etiam professio in ordinibus militaribus.*
46 *Ad deliberandum de ingressu in religionem novis sponsis datur bimestre.*
47 *Quo jure professio religiosa dirimat matrimonium contrahendum? Argumenta sententiae, volentis dirimere jure naturali, vel divino.*
48 *Defenditur, dirimere solum jure ecclesiastico,*
49 50 *Hujus rationes.*
51 *Solvuntur argumenta apposita*
52 etc. *Ex eodem jure descendit etiam vis dirimendi matrimonium ratum ante contractum.*
57 *Et habet hanc vim quaecunque professio solemnis valida.*
58 *Etiam tacita per susceptionem, et gestationem habitus.*
59 60 *Si hoc fiat intra claustrum; secus, si extra.*
61 *Vota simplicia societatis Jesu dirimunt matrimonium contrahendum.*
62 *Et secundum aliquos ante contractum ratum.*
63 *Sed defendenda est negativa.*
64 *Solvuntur argumenta sententiae oppositae.*
65 *Si conjux post matrimonium ratum professus religionem est, uxor relicta in saeculo, valide, et licite ad alia vota transit.*
66 *Si post consummatum, illicite quidem, illo mortuo.*
67 *Valide tamen cum alio contrahit.*
68 *Respondetur ad rationem dubitandi.*
69 *Multo magis per professionem religiosam solvuntur sponsalia de futuro.*
70 etc. *An ea solvantur etiam per ingressum in religionem probationis causa?*
77 etc. *An volenti religionem ingredi obstet juramentum, sponsalibus firmandis adjectum?*
81 etc. *An qui post jurata sponsalia religionis voto se adstrinxit, possit licite contrahere matrimonium animo ante consummationem ejus ingrediendi religionem?*
85 etc. *An religionem ingredi adhuc possit, qui post sponsalia sponsam suam corrupit?*

43

Quaeritur 1. quamnam vim dirimendi matrimonium habeat professio religiosa? Resp. Professio religiosa dirimit matrimonium, non

solum contrahendum, sed etiam contractum, si ratum tantummodo sit.

Quod matrimonium contrahendum dirimat, patet ex *can. proclivis* 2. *caus.* 20. *quaest.* 3. *can. impudicas* 11. *can. virginem* 12. *caus.* 27. *quaest.* 1. *cap. meminimus* 3. *etc. fin. hoc tit. cap. un. vers. praesentis de vot. in* 6. et decisum est a trid. *sess.* 24. *de sacr. matr. can.* 9. ibi, *Siquis dixerit, clericos in sacris ordinibus constitutos, vel regulares, castitatem, solemniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege ecclesiastica, vel voto ... anathema sit.*

44

Quod vero etiam dirimat matrimonium ante contractum, si ratum sit tantum, sumitur ex *c. verum* 2. *et cap. ex parte* 14. *de convers. conjug.* et iterum decisum est a trid. *sess. cit. can.* 6. ibi » *Siquis dixerit matrimonium ratum, non consummatum, per solemnem religionis professionem alterius conjugis, non dirimi, anathema sit* ». Ratio ea datur, quia professio religiosa est quaedam mors civilis, et spiritualis juxta illud *Coloss.* 3. » *mortui estis, et vita vestra abscondita est in Christo* » Sicut ergo mors naturalis dissolvit matrimonium etiam consummatum, ita mors ista spiritualis dissolvit vinculum spirituale matrimonii rati.

45

Venit autem hic nomine professionis religiosae etiam professio, quae edi solet ab equitibus ordinum militarium, qui coelibatum, et castitatem perfectam ex instituto suo profitentur; nam hi vere religiosi sunt, prout sunt equites melitenses, s. Mariae teutonicorum etc. Secus dicendum de iis equitibus, qui profitentur castitatem tantummodo conjugalem, ut sunt equites Alcantarae, Calatravae, s. Jacobi, Mortesiae etc. nam horum vota compossibilia cum matrimonio sunt, atque adeo illud non solvunt; Vivian. *de jur. patronat.*

46

Conceditur in hunc finem novis sponsis de praesenti bimestre, computandum a die contracti matrimonii, vel potius praefixi a judice termini, ut *lib.* 3. *tit.* 32. *n.* 3. annotavi, ita, ut intra hoc tempus consummare matrimonium non teneantur, sed deliberare possint, an velint religionem ingredi, et secundum regulam illius profiteri; *c. public.* 7. *de convers conjugat.* Potestque hoc tempus arbitrio judicis vel restringi, vel prorogari, ut *tit. cit. n.* 1. dixi: si tamen elapsum sit, et transitus ad religionem nondum factus, cogi potest sponsus de praesenti etiam per excommunicationem ut vel conjugi exigenti debitum reddat, vel propositum suum religionem ingrediendi exequatur; gloss. *in c. ex publico cit. V. intra duorum.* Ant.

de Butr. *ibid* n. 13. Sylv. *V. volum* 5. *q.* 3. Sanch. *l.* 2. *de matr.* *D.* 24. *n.* 23. Vviestner *hic n.* 25. *et libr.* 3. *tit.* 32. *a. n.* 2.

47

Quaeritur 2. quo jure professio religiosa matrimonium postea contrahendum irritet? Non est una DD. sententia; nam aliqui cum Almain. *de potest. eccl. c.* 15. id refundunt in jus positivum divinum. Alii verò id volunt oriri ex jure naturali, quam sententiam defendit etiam s. Thom. 5. *in dist.* 4. 38. *quaest.* 1. *art.* 3. *quaest.* 3. *in corp.* S. Bonavent. *ibid. art.* 2. *q.* 1. Sot. *l.* 7. *de just. q.* 2. *art.* 5. *vers. sed interrogant*, Henriq. *l.* 12. *de matr. c.* 5. *n.* 2. *fin.* Vega *tom.* 2. *summ. c.* 57. *cas.* 11. et alii plures apud Sanchez *l.* 7. *de matr. D.* 26. *n.* 4. *Fundantur* 1. textu *can. siquis sacro* 17. *vers. velatas*, *caus.* 27. *q.* 1. ubi ex epistola Syricii Papae, ii, qui matrimonia contrahunt post votum solemne, dicuntur separandi *verbo Domini*, *et canonica authoritate*. Igitur non solum jure ecclesiastico, sed etiam divino matrimonium tale est irritum: 2. jure naturae res uni tradita invalide traditur alii; nemo enim transferre potest in alium, quod jam non habet; atqui per votum solemne religionis dominium personae transfertur in Deum, ita ut religiosus jam non habeat dominium sui corporis ad usum matrimonii; ergo jure naturae tale matrimonium irritum est: 3. incompossibilitas matrimonii contrahendi cum professione oritur ex voto solemni; atqui votum solemne ex natura sua dirimit matrimonium contrahendum, cum impediat traditionem plenam corporis ad usum matrimonii; qualem traditionem matrimonii essentia exigit; ergo etc.

48

Sed dicendum, vim dirimendi matrimonium contrahendum in professione religiosa descendere ex solo jure ecclesiastico: ita gloss. *in c. rursus* 6. *V. apud Deum*, *hoc tit.* Joan. Andr. *ibid. n.* 8. Host. *n.* 2. Abb. *n.* 6. Anchar. *n.* 3. Alex. de Nevo *n.* 10. *et* 11. Angel. *V. matrimonium* 3. *imped. princ.* Brunell, *de sponsal. concl.* 31. *n.* 1. *et* 2. Gaeta *repet. can. ad limina* 30. *quaest.* 1. §. 4. *n.* 464. *et* 65. Scot. *in* 4. *dist.* 38. *q. un. in fin.* Veracrux *p.* 1. *specul. art.* 31. *concl. un.* Covar. *p.* 2. *de sponsal. c.* 7. §. *n.* 7. Suar. *tom.* 3. *de relig.* *l.* 2. *cap.* 6. *et* 7. Vasq. 1. 2. *D.* 165. Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 26. *n.* 4. *fin.* Hurtad. *disp.* 15. *difficul. un.* Coninck *D.* 31. *de matr. dub.* 6. *n.* 67. Pont. *l.* 7. *c.* 22. *n.* 4. Perez *D.* 26. *de matr. sect.* 6. *n.* 2. Palao *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 6. *n.* 4. Vallens. *hic n.* 3. Zoes. *n.* 7. Pirh. *n.* 15. Scambog. *n.* 11. Konig. *n.* 12. Vviestner *n.* 24. et alii tum TT. tum JCti magno numero.

49

Ratio est 1. quia professio religiosa matrimonium contrahendum non irritat, quatenus votum est, sive promissio continentiae libere facta Deo; alias ea vis competeret etiam votis simplicibus continentiae, et religionis, quod falsum est. Igitur illud irritat praecise, quatenus in ea inclusum est votum continentiae solemne; atqui votorum solemnitas solum habetur a jure ecclesiastico, ut patet ex *c. un. de vot. in* 6. *nos attendentes, quod voti solemnitas ex sola constitutione ecclesiae est inventa*. Igitur jure solum ecclesiae religiosa professio matrimonium contrahendum dirimit. 2. olim professio religiosa non dirimebat matrimonium subsequens, ut constat ex *can. siqua virgo* 22. *can. quotquot* 24. *et can. virgines* 25. *caus* 27. *q* 1. ubi virginibus sacris, quae post votum continentiae nubunt, poena indicitur, nec tamen a nuptiis separari jubentur. Non autem nunc immutata est professionis natura; ergo illa etiam nunc matrimonium contrahendum ex natura sua non dirimit: 3. In jure naturae, et divino positivo directe, et proprie dispensare pontifex nequit; dispensat autem in professione religiosa ad contrahendum matrimonium, et sic reipsa dispensavit cum Ramiro rege Arragonum, cum Nicolao Justiniano veneto, cum Constantia Moniali Siciliae regis filia, cum Casimiro rege Poloniae: et aliis, prout dictum est *supra n.* 13. ergo etc.

50

Data autem vis ista dirimendi matrimonium contrahendum est professioni religiosae jure meritissimo: cum enim per tale votum, et professionem religiosus se, suumque corpus Deo in religione publice, et solemniter offerat, et tradat, aequum fuit, ut ecclesia tale impedimentum dirimens eidem professioni adjiceret, ne religiosi possent pro libitu ex statu perfectiore, in quo se stabiliter Deo obligarunt, ad statum imperfectiorem descendere, et fidem Deo datam cum publico scandalo violare.

51

Ad argumenta *n.* 47. allata non difficulter responderi potest. *Ad* 1. In textu *cit.* vis dirimendi matrimonium contrahendum simul refertur in verbum Domini, quo consilium continentiae perpetuae datum est, et in canonicam authoritatem, qua impedimentum hoc constitutum est: *Ad* 2. traditio, quae ex professione religiosa descendit, fundat obligationem religionis tantum, ea vero, quae fit per matrimonium, inducit justitiae obligationem; cons. sunt traditiones diversae rationis; non repugnat autem simul stare traditiones rationis diversae, ut patet in matrimonio, et servitute; nam licet per hanc servus tradatur domino, et in ejus possessione sit, illa tamen

non impeditur, quin idem servus per matrimonii contractum se tradere uxori possit. *Ad* 3. votum solemne, sicut etiam simplex castitatis solum facit conditionem matrimonialem ex natura sua illicitam, non tamen reddit illam ex natura sua invalidam; alias etiam invalide contraheret, qui ligatus est voto castitatis simplici.

52

Quaeritur 3. quo jure professio religiosa habeat vim dirimendi matrimonium ratum ante contractum? Triplex est sententia; nam 1. aliqui vim istam professioni tribuunt ex jure naturali: *rationem* dant, quia constituit hominem in statu perfectiore, et qui repugnat statui conjugali: *Conf.* Quia professio religiosa est mors quaedam spiritualis; igitur sicut mors naturalis solvit matrimonium consummatum, ita ratum saltem solvet jure naturali professio.

53

2. Alii, iique maximi nominis DD. ajunt, vim istam professioni religiosae competere jure positivo divino. 1. Quia ss. canones vim hanc eidem non tribuunt, sed supponunt aliunde competere, ut patet ex *can. desponsatam* 27. *caus.* 27. *q.* 2. ibi » *puellae desponsatae licere monasterium sibi eligere* » quae verba non constituunt jus novum, sed constitutum declarant. 2. Clarius Alexander III. *c. ex publico* 7. *de convers. conjug.* efficaciam istam deducit ex *sacri interpretatione eloquii*: 3. tam matrimonium ratum, quam consummatum insolubilitatem suam habet a jure divino *Matth.* 9. *v.* 6. ergo nisi potestas illud dissolvendi pontifici sit concessa, ipse neutrum dissolvere sua lege poterit; non autem constat ex ullo scripturae textu, eam ipsi concessam esse a Christo; ergo etc. 4. Imo potestatem hanc negatam esse pontifici expresse agnovit Innocentius III. *c. ex parte* 14. *de convers. conjug.* ubi ait, *matrimonium, inter legitimas personas per verba de praesenti contractum, illis viventibus, in nullo casu posse dissolvi — nisi forte secus fieret ex revelatione divina, quae superat omnem legem, sicut a quibusdam sanctis legitur esse factum* ».

54

Tertia, et communior, eaque probabilior, cons. tenenda sententia ait, conjugii rati dirimendi vim, professioni religiosae concessam, descendere immediate a potestate, et jure ecclesiastico, sed antiquissimo, a temporibus Apostolorum introducto. Ita Host. *in c. ex publico cit. V. consummatum*, Joan. Andr. *ib. n.* 7. Felin. *cons.* 16. *n.* 19. Medin. *lib. de sacr. homin. contin. a c.* 86. Less. *l.* 2. *de just. c.* 41. *n.* 69. Suar. *tom.* 3. *de relig. l.* 9. *c.* 6. *a n.* 20. Garz. *p.* 7. *de benef. c.* 10. *n.* 76. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 3. *c.* 6. *a n.* 3. Perez *de matr. D.* 20. *sect.* 3. *n.* 11. Palao *tr.* 28. *D.* 3. *p.* 2. §. 4. *n.* 2. Fagn.

in c. ex publico cit. n. 8. Zoes. *tit. de convers. conjugat. n.* 18. Pirhing. *ibid. n.* 45. Vviestner *n.* 14. et apud hos alii. *Ratio est* 1. quia ex nullo scripturae textu habetur, quod professio religiosa, eam vim dissolvendi matrimonium jure divino, vel naturali habeat: 2. si jure divino, vel naturali dissolveretur matrimonium ratum, etiam hoc dissolveretur per vota simplicia societatis Jesu; nam etiam ista religiosum faciunt, neque a professione differunt, nisi quoad solemnitatem, quae jure solum ecclesiastico, ut *n.* 49. ostendi, est introducta; atqui per vota simplicia societatis matrimonium ratum, ante contractum, non dissolvitur, ut *n.* 63. dicetur; ergo etc.

55

Argumentum primae sententiae nimium probat; probat enim, quod jure naturali matrimonium ratum ante contractum solvatur etiam per vota simplicia societatis, et ordinem sacrum cum etiam per hos homo constituatur in perfectiore statu. *Ad conf.* etiam emissio votorum simplicium societatis est mors quaedam spiritualis. Deinde professio est mors quaedam metaphorica; igitur quoad omnia non debet esse similis morti naturali; imo in uno aliquo praecipuo effectu eidem dissimilis est, quippe quae stare cum matrimonio consummato potest, cum quo tamen stare non potest mors naturalis, cum haec omnia solvat.

56

Neque magis efficacia sunt *argumenta secundae sententiae. Ad* 1. esto, allegari nequeat canon aliquis, vel decretum, quo professioni ea vis primo est indulta, hanc tamen ei ab ecclesia aliquando indultam, ex facto, et antiqua traditione habetur, ut *loc. citt.* observant Perez *n.* 17. Pal. *n.* 4. Vviestner *n.* 16. *Ad* 2. in *c. citt.* additur, illam insolubilitatem, qua *Matth.* 19. dicitur, matrimonium nullo casu, praeter causam fornicationis, dissolvi posse, intelligendam esse de matrimonio consummato. *Ad* 3. etiam matrimonium ratum insolubilitatem suam habet a jure divino, non tamen absolutam, ut matrimonium consummatum, sed conditionatam, nisi videlicet dissolutionem illius gravis aliqua causa suadeat. *Ad* 4. intelligi textus ille potest, quod dissolvere matrimonium ratum pontifex nequeat sine causa; nam posse non censemur, quod non possumus licite. Sancti illi deseruerunt sponsas suas ex revelatione divina particulari sibi facta, non universali, et in evangelio promulgata. Ceterum etsi matrimonium ratum insolubilitatem suam a jure divino habeat, tamen pontifex universali sua potestate dissolvere illud potest; hic enim potest omnia, quae ad promovendum in ecclesia cultum divinum, et animarum bonum necessaria, vel multum conducentia sunt, qualis etiam est dissolutio matrimonii casu professionis religiosae editae.

57

Quaeritur 4. qualis professio vim dirimendi matrimonium contrahendum, vel solvendi ratum ante contractum habeat? Resp. Solum legitime, et actu professi impediuntur a contrahendo matrimonio, et solvuntur a rato ante contracto. Et hinc, ut impedimentum hoc dirimens contrahatur, requiritur 1. ut professio emissa sit in effectu; non enim sufficit propositum, vel etiam votum religionem ingrediendi; *c. ex parte* 14. *de convers. conjug.* 2. ut sit solemnis professio, vota tria substantialia continens; quia vota simplicia, etsi religiosa sint, ut *n.* 61. *et seqq.* dicetur, licet matrimonium contrahendum dirimant, non tamen solvunt ratum ante contractum: multo minus illud dirimit votum castitatis simplex, extra religionem editum; imo istud matrimonium contrahendum duntaxat impedit, non autem invalidum efficit, ut ostendam *n.* 88. 3. ut professio haec sit edita libere; nam siquis per vim, aut metum cadentem in constantem virum religionem professus est, cum professio talis non teneat, ille non prohibetur matrimonium celebrare; Navar. *man. c.* 22. *n.* 51. *et* 52. 4. ut non sit edita ante exactum annum 16. aetatis, et annum integrum probationis; nam sic edita, seclusa dispensatione apostolica, invalida est, et cons. nisi postea ratificata fuerit, impedimentum non potest inducere, juxta regulam, *non praestat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum.* 5. ut emittatur in manibus ejus, qui habet potestatem incorporandi religioni; nam professus emittendo professionem quasi contrahit cum religione; cons. ex utraque parte consensus requiritur. 6. ut fiat in aliqua religione, a sede apostolica approbata. Periude autem est, qualis illa religio sit; nam ut *n.* 45. monui, etiam per professionem, emissam in ordinibus militaribus matrimonium ratum dissolvitur, modo ipse ordo substantialia religionis habeat.

58

Dubium est, an vim dirimendi matrimonium solum habeat professio expressa, an vero etiam tacita per susceptionem, et gestationem habitus professorum sponte factam? Resp. Utrique vim istam competere, prout colligitur ex *c. meminimus.* 3. *et c. consuluit* 4. *hoc tit. Difficultas est*, quando susceptio habitus pro professione tacita haberi debeat? Resp. distinguendo: vel enim susceptio habitus professorum facta est extra monasterium, seu congregationem regularem, vel intra illud. *Si hoc secundum*, et habitum suscipiens aetatem legitimam habuit, simulque illum per annum gestavit, assumptio illius operatur professionem tacitam; *c. statuimus* 23. *de regular. et c. is qui* 1. *eod. in* 6.

59

Si primum, iterum distinguendum est; nam si praeter assumptionem habitus extra claustrum monasterii fiat promissio alicujus ex substantialibus regulae, de jure *c. fin. hoc tit.* votum solemnizatur, seu sit solemne, ita, ut impediat, et dirimat matrimonium postea contrahendum. Addidi, *de jure c. fin. hoc tit.* nam modo post trid. hoc non procedit; quia ex hujus decreto *sess.* 25. *c.* 15. *de regular.* ut valeat professio, requiritur, ut per annum a suscepto habitu in probatione professus steterit; Faguan. *in c. fin. hoc tit. n.* 11.

60

At si extra claustrum suscipitur solum habitus professorum, non tamen promittitur aliquid ex substantialibus regulae, tunc non inducitur professio tacita, quantocunque tempore habitus deferatur, nec dirimitur matrimonium postea contractum, sed inducitur tantum votum simplex, quod impedit matrimonium contrahendum, ut dicitur *c. consuluit cit.* et notant Alex. de Nevo *ibid. n.* 13. *cas.* 3. Vivian. *c. eod. princ.* Barbosa *ibidem n.* 1. Faguan. *in c. fin. n.* 14. Honor. *hic n.* 7. Pirhing *n.* 24. Scambog. *n.* 22. et alii passim. *Neque obstat*, etsi suscipiatur habitus extra monasterium de manu ejus, qui potestatem habet incorporandi, seu admittendi ad religionem, ut colligitur ex *c. consuluit cit.* ubi non attenditur, an tradens habitum habuerit, vel non habuerit potestatem incorporandi, sed solum ponderatur, an suscipiens habitum promiserit aliquid de substantialibus religionis v. g. obedientiam; Alex. de Nevo *loc. cit. n.* 10. Pirhing *n.* 22.

61

Quaeritur 5. an vim dirimendi matrimonium habeant etiam vota simplicia, edita post biennium novitiatus in societate JESU? *Certum est*, quod dirimant matrimonium contrahendum, quamdiu non dissolvuntur, ut patet ex *constitutione Gregorii XIII.* incipit *ascendente edita* 8. *calend. jun.* 1584.

62

An vero etiam matrimonium ratum ante contractum solvant, DD. disputant. Affirmant quidam apud P. Vviestner *hic n.* 26. sed nominibus eorum non relatis: et probari hoc posset 1. quia professio religiosa vim dissolvendi vinculum matrimonii rati habet, quod per illam eam emittens efficiatur religiosus; atqui non minus efficitur religiosus, qui vota simplicia post biennium novitiatus emittit in societate, ut patet ex *constit. Gregor. XIII. cit.* ubi pontifex contrarium asserere praesumentes, excommunicationis ipso facto incurrendae, et sedis apostolicae absolutioni reservatae, et aliis gravissimis poenis subjecit. Igitur sicut professio, ita etiam vota simplicia socie-

tatis matrimonium ratum dirimunt. 2. ex *const.* s. *Pii V.* incipit *dum indefessae*, *edita* 7. *jul.* 1571. in societatis religiosis, etsi simplicibus duntaxat votis ligati sint, locum habent omnes dispositiones in favorem aliorum religiosorum mendicantium factae; atqui non minimus favor aliarum religionum est, quod vota in illis emissa vim dissolvendi matrimonium ratum habeant; ergo etc. 3. vota haec habent vim dirimendi matrimonium contrahendum non minus, ac professio solemnis per *constit. citat.* ergo etiam habebunt vim dissolvendi matrimonium ratum. 4. si vota simplicia societatis non haberent vim dissolvendi matrimonium ratum, conjux relictus in saeculo expectare deberet nimis diu cum magno suo incommodo, usque dum ingressus societatem emitteret professionem. 5. imo vinculum matrimonii rati foret impedimentum essentiale ingrediendi societatem, invita conjuge. Atqui id hujusmodi impedimentis non accensetur, ut patet ex *const. societ. p.* 1. *c.* 3. *n.* 6. *et exam. c.* 2. *n.* 4. ubi consummatum duntaxat exprimitur; ergo etc.

63

Sed dicendum omnino, vota simplicia societatis non habere vim dirimendi matrimonium ratum ante contractum. Ita Henriq. *l.* 11. *de matr. c.* 8. *num.* 7. Suar. *tom.* 4. *de relig. l.* 4. *c.* 2. *n.* 3. Vasq. *in* 1. 2. *D.* 165. *c.* 10. Sanch. *l.* 2. *de matr. D.* 18. *n.* 6. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 4. *c.* 3. *n.* 3. Pirh. *hic n.* 26. Scamb. *n.* 21. Vviestn. *n.* 27. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de matr. c.* 5. *n.* 35. et teste P. Vviestner *l. citt.* DD. moderni societatis unanimiter. *Ratio est* 1. quia vim dirimendi matrimonium ratum ante contractum status religiosus accepit non a jure naturali, vel positivo divino, sed ecclesiastico tantum, ut *n.* 54. ostensum est; et quidem hoc jure, ut communiter *c. ex parte* 14. *de convers. conjug.* et trid. *sess.* 24. *can.* 9. explicant, vis ista tribuitur soli professioni, quae per vota solemnia religionis, eaque ex parte tam acceptantis, quam voventis perpetua habetur. 2. quia vota simplicia societatis facta sunt impedimentum dirimens primum per *const. ascendente cit.* nam ante illam his votis obstricti matrimonium valide potuerunt contrahere, ut Suar *l. cit. n.* 14. Perez *D.* 20. *sect.* 4. *n.* 13. Vviestner *hic n.* 27. notant; atqui per *cit. const.* votis istis tribuitur solum vis dirimendi matrimonium contrahendum, non vero ratum ante contractum; ergo etc. 3. quia finis, ob quem Gregorius *const. cit.* vim matrimonium dirimendi concessit votis simplicibus societatis, erat, ut eidem societati adversus sacrilegam desertorum temeritatem, injurias, et imposturas consuleret, atqui hic finis cessat in matrimonio ante contracto; ergo etc.

64

Argumenta allata in contrarium non sunt efficacia. *Ad* 1. Professio religiosa matrimonium ratum dirimit, non quia religiosum facit, sed quia favor iste ipsi concessus est a jure ecclesiastico: unde extendi istud non debet ad vota simplicia societatis, cum bis concessum plus esse non pateat, quam ut dirimant matrimonium contrahendum. *Ad* 2. s. Pius V. in *const. cit.* non loquitur de conditionibus, quae votis annexae sunt, sed de praerogativis, favoribus, et privilegiis, quae ordinum mendicantium personis concessa sunt; nam ista vult societatis religiosis esse communia, si speciali ejusdem instituto non repugnent. *Ad* 3. Vis dirimendi matrimonium contrahendum separabilis est ab ea, quae tendit ad dissolvendum matrimonium ratum ante contractum: unde ex priore illatio fieri ad posteriorem nequit. *Ad* 4. Huic incommodo provideri potest, si conjux societatem ingressus, primo anno novitiatus elapso, statim admitteretur ad professionem, quod faciendum eo casu censent Suar. *l. cit. n.* 13. Perez *n.* 12. *Ad* 5. Non sequitur, quod matrimonium ratum sit impedimentum essentiale in societate; nam matrimonio rato adstrictus, sicut alias religiones, ita etiam societatem, conjuge invita, inire potest, et ibi professionem edere, cum in hoc institutum societatis religionibus nequaquam deviet.

65

Quaeritur 6. an si maritus, postquam cum uxoris consensu ad religionem transiit, et in eo professionem edidit, in ipsa decessit, uxor in saeculo manens aliud matrimonium possit contrahere? Resp. distinguendo: vel enim matrimonium inter illos ratum duntaxat fuit, vel etiam consummatum. *Si primum*, ejus vinculum per professionem dissolvitur, ut hactenus dictum est, et propterea conjux relicta in saeculo, non tantum viro mortuo, sed superstite etiam indubitato ad alia vota transire potest. *Si secundum*, iterum certum est, ejusmodi conjugem post mortem mariti sui non posse aliud matrimonium contrahere licite, ob votum continentiae perpetuum, quod ex juris dispositione debet emittere.

66

Dubium est, an eadem uxor ad ita contrahendum post mortem mariti reddatur omnino inhabilis? Affirmant Goffred. *summ. tit. de convers. conjug. n.* 2. *et ult.* Host. *summ. eod. n.* 3. Joan. Andr. *in c. cum sit* 4. *tit. cit. fin.* Ancharan. *ib. fin.* Paludan. *in* 4. *dist.* 38. *quaest.* 3. *art.* 5. *concl.* 1. *n.* 29. et alii apud Sanch. *l.* 7. *de matrim. D.* 32. *n.* 6. et videtur istud suaderi ex eo, quod maritus, et uxor sibi mutuo communicent jura, et actiones; *arg. can. siquis ex uno* 3. *caus.* 30. *quaest.* 4. *et cap. Martinus* 4. *de co-*

gnat. spirit. igitur si conjux ingressus religionem profiteatur solemniter, etiam votum continentiae, quod alter in saeculo manens emittere debet, solemne fiet, et cons. etiam post mortem conjugis sui matrimonium cum alio contrahendum dirimet. *Conf.* a pari quia si uxor consenserit in ordinationem viri sui, illa post mortem viri sui non potest valide contrahere aliud matrimonium, ut dictum est *supra n.* 40. igitur idem dicendum videtur in casu, quando maritus post consummatum matrimonium cum consensu uxoris ingressus religionem est.

67

Sed dicendum, etsi talis uxor relicta in saeculo, post editum votum continentiae, marito suo mortuo, illicite contrahat matrimonium, non impediri tamen, quin illud contrahat valide. Ita gloss. *in can. seriatim* 14. *V. post mortem dist.* 32. Zabarell. *in cap. cum fit cit. in fin. et in Clem. un. n.* 18. *q.* 12. *de consang. summ. tit. de vot. conjug. v. item quid si licentiam.* Sanch. *D.* 32. *cit. n.* 8. Pirhing. *tit. de convers. conjug. n.* 5. *not.* 3. Konig. *hic n.* 16. *v. porro*, Vviestner *ib. n.* 28. Ratio est 1. quia contrarium nullo juris textu probari potest. 2. quia deest voventis intentio; uxor enim non vult, nisi simplex votum continentiae edere. 3. Quia votum solemne non fit, nisi per professionem in religione approbata, vel susceptione ordinis sacri; *c. un. de vot. in* 6.

68

Ad argumentum ductum ex *can. siquis cit.* dico, ibi sermonem esse de actionibus, quae non ex animi, sed corporis actu oriuntur, ut compaternitas ex levatione baptizati ex sacro fonte: ex quo duci argumentum ad praesentem casum non potest, cum materia impedimentorum sit odiosa. *Ad conf.* Uxor, marito de licentia illius ordinibus initiato, etiam post mortem ejus, nequit valide cum alio matrimonium contrahere, non ratione voti continentiae, quod emisit, sed ob reverentiam sacrae ordinationis; igitur paritas non est cum uxore, cujus maritus de licentia ipsius professionem in ordine aliquo religioso edidit. Et si etiam esset paritas, et eadem religiosae professionis, quae sacrae ordinationis in hoc casu ratio esset, cum constitutio matrimonii inhabilitatem inducens, ut dictum est, odiosa sit, ab hac ad illam ex sola rationis paritate extendi non debet.

69

Quaeritur 7. quanta sit vis status religiosi ad dissolvenda sponsalia de futuro? Resp. Haec multo magis, quam matrimonium ratum, professione religiosa solvuntur, cum istorum vinculum minus forte sit, et ad contractum professione solubilem ordinentur, ut adeo

a majori ad minus duci argumeutum possit ex *c. verum 2. c. ex public.* 7. *c. ex parte* 14. *de convers. conjug.* Sanc. *l.* 1. *de matr. D.* 42. *n.* 1. Pont. *l.* 12. *de matr. c.* 10. *n.* 1. Vviestner *hic n.* 29.

70

Dubium est, an per solam professionem, an vero etiam per ingressum in religionem probationis causa dissolvantur sponsalia, si professio non sit secuta? Triplex est sententia. *Prima* vult, ex parte neutrius ea solvi, nisi sequatur professio. Ita Durand. *in* 4. *dist.* 27. *q.* 3. *art.* 3. Palud. *ib. q.* 1, *art.* 3. *cas.* 5. *vers. de ordine n.* 28. Armill. *V. sponsalia n.* 12. Turrecr. *in can. ubi non est* 30. *q.* 2. Covar. *p.* 1. *de sponsal. cap.* 5. *princ. n.* 11. *v. sexto*, Brunnel. *de sponsal. concl.* 8. *n.* 1. Carrer. *l.* 1. *de sponsal. c.* 15. et alii apud Sanch. *D.* 42. *cit. n.* 1. Rationem dant, quia novitiatui eam vim nuspiam tribuunt jura, et sicut in saeculo manens non renuntiat juri sibi quaesito per sponsalia a se contracta cum tali novitio, ita nec novitius religionis ingressu, quod novitiatus non sit status incompatibilis cum sponsalibus.

71

Altera sententia docet eo casu sponsalia dissolvi ex parte utriusque; Joan. Andr. *in c. veniens* 5. *de spons. n.* 2. Sylv. *V. spons. q.* 10. *cas.* 2. Navar. *man. c.* 22. *n.* 26. Guttier. *c.* 25. *de matr. n.* 2. *vers. limitant.* Sanch. *D.* 42. *cit. n.* 2. Bonacin. *tom.* 1. *q.* 1. *de spons. p.* 5. *n.* 2. Rosign. *de sponsal. II. praenot.* 3. *num.* 2. *Fundantur*, quia sicut se habet professio religiosa ad matrimonium ratum, ita se habet novitiatus ad sponsalia; igitur sicut professio ob status assumpti perfectionem dissolvit matrimonium ratum, ita et novitiatus ob ejusdem perfectionis participationem dissolvet saltem sponsalia. *Conf.* Nam sponsalibus inest tacita haec conditio, *si non ingrediar religionem.* Arg. *c. verum 2. de convers. conjugat.* haec autem conditio, altero religionem ingresso deficit; ergo sponsalium obligatio erit dissoluta.

72

Tertia sententia inter duas priores media, et melior fatetur quidem, sponsalia dissolvi ex parte manentis in saeculo, non vero ex parte novitii: proinde si hic ad saeculum revertatur, obligabitur ad sponsalia per nuptialem contractum adimplenda. Ita Petr. de Ledesm. *de matr. q.* 45. *art.* 3. *dub.* 2. Henriq. *l.* 11. *de matr. c.* 14. *n.* 3. Rodriq. *tom.* 1. *summ. edit.* 2. *c.* 249. *n.* 1. Pont. *l.* 12. *c.* 10. *n.* 4. Tann. *tom.* 4. *D.* 8. *dub.* 4. *n.* 47. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 1. *c.* 2. *n.* 3. Palao *tr.* 28. *D.* 1. *p.* 18. *n.* 3. Perez *D.* 9. *sect.* 3. *n.* 7. *et* 8. Yvex *Ariadn. p.* 5. *tract.* 2. *p.* 1. §. 7. Val-

lens. *tit. de spons.* §. 4. *n.* 2. Zoes. *n.* 27. *et* 28. Pirh. *n.* 5. Engl §. 3. *n* 7. Scambog. *n.* 62. *et* 63. Konig *n.* 65. Vviest. *hic n.* 31. et hoc teste plerique RR.

73

Quod sponsalium obligatio non cesset ex parte novitii, inde ostenditur; quia ingressus in religionem vim tollendi sponsalia neque habet ex natura sua, cum non sit status incompossibilis cum matrimonio, hoc ipso, quia licitus est egressus: neque etiam id habet ex jure positivo, cum tale jus nuspiam extet; ergo licet, quamdiu in novitiatu manet, adimplere sponsalia, utpote interea suspensa, non teneatur, tenebitur tamen, si novitiatu egrediatur, et pars altera in saeculo manens ita voluerit.

74

Quod vero ex parte manentis in saeculo solvantur sponsalia, ratio est, tum, quia religionem ingrediens tacite, et ipso facto sponsalibus renuntiasse censetur; tum quia durum foret alteri parti remanenti in saeculo exspectare, donec sponsus professionem fecerit, aut denuo egrediatur; tum denique, et praecipue, quia hujusmodi ingressus, et regressus, cum levitatis, et inconstantiae quoddam signum sit, censetur habere speciem civilis maculae, merito displicentis sponsae, ut ista proin non immerito in saeculum regressi conjugium horreat. *Conf.* Quando facta est notabilis mutatio ex una parte, pars altera resilire a sponsalibus potest, ut dictum est *tit.* 1. *n.* 185. *et duob. seqq.* talis autem in casu praesenti censetur facta ex parte sponsi ingressi religionem, et regressi ad saeculum; igitur ex hoc saltem capite sponsa pro sua parte pronuntianda est libera, ut cognita tali mutatione, possit resilire, et cum alio contrahere.

75

Ex quo cadit *argumentum primae sententiae;* quamvis enim novitiatus non sit status incompossibilis cum matrimonio, tamen ipsis sponsalibus ex juris dispositione tacita haec conditio est » *nisi superveniat notabilis mutatio* », quae cum, prout modo dictum est, intervenerit, sponsalia saltem remanentem in saeculo non amplius obligabunt.

Ad fundamentum secundae sententiae alio modo se habet professio religiosa ad matrimonium ratum, et alio novitiatus ad sponsalia; nam professio religiosa inducit vinculum fortius, quam matrimonium ratum; igitur mirum non est, quod ea superveniente, hoc dissolvatur. Contrarium accidit in novitiatu respectu sponsalium; nam novitiatus nullum inducit vinculum, aut obligationem ad manendum, vel profitendum in religione; igitur quamvis obligationem sponsalitiam antea contractam, dum novitius in probatione manet,

suspendat, non tamen tollere illam omnino poterit, sed haec obstacula, remoto nempe regressu in saeculum facto, urgebit regressum.

76

Ad conf. conditio illa, quae sponsalibus inest, tantum facit, ut licitus sit sponsalibus adstricto ingressus in religionem; non vero facit, ut si regressus ad saeculum sit, absolvatur ab obligatione sponsalium, cum ut *supra* dictum est, nullo jure haec vis ingressui soli per novitiatum concedatur.

Dices: conditio novitiorum est perfectior, quam sponsorum; igitur jam censebitur ingressus omnino liber a sponsalibus, cum ipse his non aliter se obligaverit, quam sub conditione » *nisi statum perfectiorem elegero* » Respond. *N. conf.* nam etiam perfectius est dare 100. aureos pauperi, quam diviti, nec tamen promissione 100. aureorum pauperi facta tollitur obligatio eos dandi diviti, si eos debeo eidem ex promissione, vel alio capite. Dum dicitur, sponsalia iniri sub tacita conditione, *nisi statum perfectiorem elegero*, id intelligendum est de professione religiosa: quod indicat vox *status*; quae perpetuitatem indicat, qualem novitiatus ex sua natura non habet.

77

Quaeritur 8. an sponso, religionem ingredi volenti, obsit juramentum, sponsalibus firmandis adjectum? Affirmant Navar. *in can. non dicatis* 12. *q.* 1. *num.* 3. Augl. *florib. part.* 2. *quaest.* 11. *de imped. matrim.* Rebell. *l.* 4. *de oblig. just. quaest.* 8. *sect.* 6. et alii quidam, praesertim VV. quos refert Sanchez *l.* 1. *de matrim. D.* 43. *n.* 2. Hi proinde DD. putant, casu, quo Titius v. g. sponsalia contraxit cum Bertha, juramento addito de fide eidem servanda, eum ante quam religionem ingrediatur, obligari ad matrimonium contrahendum, quamvis liberum deinde eidem sit, an velit matrimonio contracto, et non consummato, religionem ingredi, et in eadem profiteri.

78

Colligi sententia haec videtur 1. ex *cap. commissum* 12. *de sponsal.* ubi Alexander III. episcopo Oxoniensi, super ejusmodi sponsalibus, et his superveniente proposito religionis consulenti, respondit *tutius esse ei* (*religione juramenti servata*) *prius contrahere, et postea, si elegerit, ad religionem migrare.* 2. juramentum, quod sine peccato, et praejudicio tertii servari potest, si ejus observatione non impediatur majus bonum, servari debet; *cap. cum contingat* 28. *de jurejur. et cap. quamvis* 2. *de pact. in* 6. atqui juramentum istud, sponsalibus additum, servari potest sine peccato, et

praejudicio tertii, neque est impeditivum majoris boni, cum post matrimonium ratum adhuc licitus sit ingressus in religionem; ergo etc. 3. qui juravit se soluturum usuras, licet post solutionem possit repetere, ob reverentiam tamen juramenti tenetur prius eas solvere, nisi impetraverit juramenti relaxationem; *cap debitores* 6. *de jurejur.* 4. juramentum factum in favorem tertii, cui jus est acquisitum, non potest in melius commutari, et hinc qui Titio diviti promisit 100. non satisfacit, si pauperiori Cajo det 1000. 5. debitor, si solvendo sit, non potest prius ingredi religionem, quam ipse ea, quae debet, solverit.

79.

Sed melius tenetur negativa scilicet non obligari ejusmodi sponsum matrimonium prius contrahere, sed posse etiam, hoc non contracto, religionem ingredi. Ita gloss. *in c. commissum cit. V. tutius* Host. *ib. eod. V.* Jo. Andr. *num.* 6. Anchar. *num.* 6. Abb. *num.* 4. Alex. de Nevo *num.* 9. *et* 10. Sylv. *V. juramentum* 3. *q.* 5. Covar. *p.* 1. *de sponsal. c.* 5. *princ. n.* 11. Carrer. *l.* 1. *de sponsal. c.* 15. Sot. *in* 4. *dist.* 27. *q.* 2. *art.* 5. *v. dubium*, Henriq. *l.* 11. *de matr. c.* 13. *n.* 3. *et c.* 14. *n.* 3. Sanch. *D.* 43. *cit. num.* 3. Tanner. *tom.* 4. *D.* 8. *dub.* 4. *num.* 48. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 1. *c.* 2. *num.* 4. Zoes. *tit. de sponsal. n.* 26. *et* 29. Engl §. 3. *num.* 7. Pirh. *num.* 51. Scamb. *num.* 68. Konig. *num.* 64. Vviestner *hic n.* 36. magnif. P. Schmier *p.* 1. *de spons. c.* 5. *num.* 36. Ratio est, quia juramentum sequitur naturam, et conditiones actus, cui adjicitur; *c. quemadmodum* 25. *pr. de jurejur. et l. fin. C. de non num. pecun.* atqui sponsalia talis naturae sunt, ut insitam sibi habeant conditionem, *nisi religionem elegero*; igitur etiam juramentum iisdem adjectum sub hac conditione censebitur emissum, et religionis ingressus, non obstante juramento, permissus.

80.

Neque obstant argumenta in contrarium allata. *Ad* 1. ut Suar. *l.* 2. *de juram. c.* 13. *num.* 5. Canis. *in c. cit. n.* 3. Gonz. *ibid. n.* 2. *fin.* Vvagnerek *not.* 2. Zoes. *l. cit. num.* 30. Pirh. *num.* 52. Scamb. *num.* 70 Vviest. *num.* 37. explicant, in casu *c. cit.* sponsus nondum plene, ac firmiter statuit ingredi religionem, ut verbis, *si postea elegerit*, non obscure insinuatur; unde cum tempus, nempe biennium, pro implendis sponsalibus a contrahentibus designatum, ad finem pergeret, merito rescripsit pontifex, tutius esse contrahere matrimonium, ne lapso destinato tempore, et non impleta obligatione juramenti, perjurus fieret, qui juravit. *Ad* 2. solutio patet ex probatione negativae sententiae; cum enim juramentum sponsalibus adjectum habeat insitam sibi conditionem, *nisi religionem elegero*, sicut spon-

salia, ita et juramentum his additum non aliter obligat, nisi quando jurans noluerit manere in saeculo. Deinde frustraneum omnino esset contrahere hoc caso matrimonium, imo praejudiciosum alteri parti, et ipsi juranti periculosum; praejudiciosum quidem alteri parti; quia haec, si sciret matrimonium secum contrahi animo statim ingrediendi religionem, nollet contrahere, et sic contractu tali deciperetur; periculosum autem ipsi juranti, quia exponeret se periculo mutandi animum per consummationem. *Ad* 3. in juramento solvendi usuras nulla latet tacita conditio, qualis inest juramento matrimonii, si religio non eligatur. *Ad* 4. id verum est, nisi juramento iusit tacita conditio, *nisi in melius commutavero*. *Ad* 5 solutioni aliorum debitorum nulla inest conditio tacita, ut inest debito praesentis casus.

81

Quaeritur 9. an qui post jurata sponsalia religionis voto se adstrinxit, possit licite contrahere matrimonium animo ante consumationem ejus ingrediendi religionem? Affirmant Anton. de Butr. *in cap. ex publico 1. de convers. conjug. num.* 9. Henriq. *in c. commissum* 12. *de sponsal. num.* 8. Alex. de Nevo *ibid. num.* 9. *et* 10. Petr. de Ledesm. *de matr. q.* 53. *artic.* 1. *dub.* 1. *post* 2. *concl. v. secunda pars*. Fundantur 1. textu, *c. commissum cit.* ubi pontifex de jurante sponsalia, ait, tutius esse prius contrahere matrimonium, fecit autem ille votum religionis, quia textus ait, quod *privata lege ductus, ad frugem melioris vitae suspiraverit;* votum autem privata lex est; ergo etc. 2. quia sic contrahens non egit contra votum religionis, utpote quod tantum obligat ad non ponendum obicem ingressui religionis, qualem non ponit matrimonium ratum, cum post hoc adhuc licitus ingressus sit, sed consummatum tantum; 3. ita contrahens animo ingrediendi religionem etiam non infert injuriam alteri conjugi, cum utatur jure suo, quod habet, ingrediendi religionem ante matrimonii consummationem, ut adeo non appareat, ex quo capite talis matrimonii contractus, et animus post illud contractum ingrediendi religionem illicitus sit.

82

Sed multo probabilius est non licere absque culpa mortali hoc casu contrahere matrimonium. Ita gloss. *in c. commissum cit. V. tutius*, Host. *ibid. paulo post pr.* Joan. Andr. *num.* 3. Ant. Cucch. *l. instit. major. tom.* 12. *num.* 20. Rodriq. *tom.* 1. *summ. edit.* 2. *c.* 244. *num.* 5. Sanch. *l.* 1. *de matrim. D.* 43. *num.* 7. et alii ab hoc *citt.* 1. quia ita contrahendo patentissimo periculo se exponit contrahens mutandi animum, et violandi votum; 2. hic contractus derogat dignitati voti, utpote quod absolute est impedimentum impediens matrimonium; recte rationi repugnat, ut quis potestatem corporis

sui det alteri, atque ad id se obliget, quod implere minime intendit; 4. eo animo contrahens notabilem injuriam infert puellae, quam cogit absque nuptiis esse, donec ipse aut profiteatur, aut ex novitiatu egrediatur.

83

Excipit tamen Sanch. *l. citat. num.* 8. tres casus, quibus licitum erit habenti votum religionis, aut castitatis contrahere matrimonium animo firmo ante illius consummationem ingrediendi religionem. 1. Quando esset notabilis metus, licet non cadens in constantem virum, amittendae famae, aut vitae propriae nisi contraheret. 2. si voto adstrictus alio modo non potest ingredi religionem; quia inclusus retinetur. 3. Si ita necessarium sit ad vitandum magnum scandalum, vel sponsae defloratae praejudicium; de quo plura *n.* 85.

84

Neque contrarium probant argumenta opposita. *Ad* 1. In casu *cit.* non fuit emissum religionis votum; dicit enim pontifex, *postea si elegerit*, quod clare indicat nondum adfuisse animum firmum ingrediendi. Neque obstant verba, *lege privata ductus*; nam ut Host. *ibid.* notat, id intelligendum de lege amoris, et charitatis DEI, vel de lege, quae instinctu spiritus s. imprimitur cordibus. *Ad* 2. patet ex *n.* 82. eatenus contra votum peccari, quatenus ita contrahens se exponit praesenti periculo illud violandi, et praeceptum ecclesiae transgreditur, quo voluit votum religionis esse impedimentum impediens. *Ad* 3. injuria conjugis in hoc consistit, quod ei se obliget ad aliquid, quod neque vult, neque licite potest implere.

85

Quaeritur 10. an siquis non solum sponsalia cum virgine contraxit, sed etiam sub spe matrimonii eam corrupit, ante contractum matrimonium religionem ingredi possit? Resp. non posse, sed teneri prius matrimonium contrahere, quo contracto, et non consummato dein poterit propositum religionis exequi. Ita Henriq. *l.* 11. *de matrim. c.* 13. *n.* 3. *in comment. lit.* K. Rodriq. *tom.* 1. *sum. edit.* 2. *cap.* 245. *n.* 11. Sanch. *l.* 1. *de matrim. D.* 44. *n.* 3. *et* 4. Tann. *tom.* 4. *D.* 7. *quaest.* 1. *dub.* 4. *n.* 50. Palao *tr.* 28. *D.* 1. *p.* 18. *n.* 9. Perez *D.* 9. *sect.* 4. *n.* 5. Laym. *l.* 6. *tr.* 10. *p.* 1. *cap.* 2. *n.* 4. *limita.* Vvex *Ariadn. p.* 5. *tr.* 2. *p.* 1. §. 7. *n.* 18. Zoes. *tit. de spons. n.* 31. Pirhing *ibid. n.* 51. *et* 54. Scamb. *n.* 75. Konig *n.* 64. Vviestn. *hic n.* 38. Idem dicendum, si copula non sequuta notabilem tamen famae jacturam culpa promittentis patiatur foemina, ut iidem notant.

86

Ratio est, quia licet volenti ingredi religionem non obstent sponsalia etiam jurata, ei tamen obstat gravis injuria, et damnum, quod sponsa ex defloratione, et infamia patitur; cum igitur moraliter loquendo non possit injuriam violatae virginitatis, aut famae resarcire aliter, quam eam ducendo, ex aequitate naturali prius eam ducere debet, quam DEO se consecrandi propositum religionis ingressu adimplere.

87

Imo si ita contrahendo, et postmodum religionem ingrediendo non resarciretur infamia, ut Sanch. *l. cit. n.* 7. advertit, non satisfaceret promissor obligationi suae sic contrahendo, sed deberet etiam persistere in matrimonio; quia ad impediendam infamiam talem, cui causam culpa sua promissor dedit, iste obligatur ex justitia, cum e contra ingressus religionis illi, praesertim si ad hoc nullo adstrictus sit voto, sit tantum voluntarius. Putat autem Sanch. *l. cit.* rarissime contingere, ut matrimonio sic contracto resarciatur fama, cum potius tam properato ab ea discessu, gravioris suspicionis nota afficiatur.

§. III.

De voto simplici continentiae, suscipiendi sacrum ordinem ingrediendi religionem, non nubendi etc.

SUMMARIUM

88

Quaeritur 1. de voto simplici continentiae. *Et 1. quidem dubitatur*, utrum votum continentiae simplex dirimat matrimonium? Resp. exceptis votis simplicibus societatis JESU, vota alia matrimonium contrahendum non dirimunt, sed solum impediunt, ita, ut post illa matrimonium sit quidem illicitum, non vero invalidum. Gutier. *cap.* 94. *de matrim. n.* 1. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 4. *cap.* 3. *n.* 5.

Pal. *tract.* 28. *D.* 4. *p.* 6. *n.* 1. Canis. *ad rubr. h. tit. num.* 6. Vivian. *in cap.* 3. *eod. V. votum simplex*, Barbos. *ibid. num.* 1. Vvaguerck *ibid. in exeges.* Gonzal. *in cap. fin. num.* 7. *et seqq.* Engl. *hic n.* 2. Scambog. *n.* 20. Konig. *n.* 16. *v. porro*, et statuitur *c. consuluit* 4. *et c. rursus* 6. *h. tit.*

89

Quod votum continentiae simplex sit impedimentum impediens matrimonium contrahendum, patet ex eo, quia omnis promissio DEO facta, et ab ipso acceptata inducit obligationem exequendi opere, quod est promissum; promissum autem est, quod vovens velit servare corpus suum integrum ab omni actu venereo, etiam eo, qui secluso voto, licitus esset; ergo debet illud servare; et cons. cum matrimonium inducat obligationem huic obligationi contrariam, non potest licite inire matrimonium, qui votum ejusmodi DEO fecit.

90

Quod vero matrimonium contrahendum non dirimat, ex eo ostenditur, quia votum continentiae vim dirimendi matrimonium ex natura sua non habet, nisi ei accedat ecclesiae constitutio, quae voventem ad matrimonium ineundum inhabilem reddat ex clara decisione *c. unic. v. nos attendentes de vot. in* 6. atqui nuspiam extat constitutio aliqua ecclesiastica, qua is, qui votum continentiae simplex extra religionem emisit, ad conjugium ineundum reddatur inhabilis; ergo etc.

91

Dixi, *exceptis votis simplicibus societatis JESU*; nam haec, ut *supra n.* 61. dictum est, matrimonium contrahendum non minus dirimunt, ac professio solemnis, ex *constitutione Gregorii XIII.* incipit, *ascendente:* cujus novae *constitutionis* causa fuit, quia in his votis simplicibus omnino cessant rationes, ob quas votum castitatis simplex non irritat matrimonium in saecularibus: quod facile ostendi potest; nam ideo votum simplex castitatis, extra religionem emissum, non dirimit matrimonium, quia ejusmodi vota saepe sine sufficienti deliberatione concipiuntur, nec per ea mutatur status, aut fit traditio sui corporis, sed solum promissio traditionis ejusdem ad serviendum DEO in integritate corporis; atqui vota simplicia societatis 1. emittuntur cum magna deliberatione, nempe post biennium probationis. 2. Per illa vere mutatur status saecularis in regularem, ac propterea in eum, qui vota ejusmodi emisit, si societatem deferat, procedi potest, tanquam adversus verum apostatam, prout deciditur *cons. ascendente cit.* 3. Per eadem vota fit plena traditio sui, quippe cum his votis adstrictus non secus, ac professus solemniter,

velle, et nolle proprium non amplius habeat, quamvis traditio ista non acceptetur ab ordine, ut professio; ergo etc.

92

Dub. 2. utrum voto continentiae simplici, extra religionem emisso, impediatur matrimonium, et dirimantur sponsalia ante contracta? Affirmant Ant. de Butrio *in c. veniens.* 13. *de sponsal. n.* 9. Angel. *V. sponsalia n.* 40. Paludan. *in* 4. *dist.* 38. *q.* 3. *art.* 3. *concl.* 36. Sot. *ibid. dist.* 27. *q.* 2. *art.* 5. *v. utrum,* Carrer *l.* 1. *de sponsal. c.* 16. Suar. *l.* 2. *de vot. cap.* 4. *n.* 13. Henriq. *l.* 11. c. 14. *n.* 4. Rodriq. *tom.* 1. *summ. edit.* 2. *c.* 45. *n.* 2· Petr. de Ledesm. *de matr. q.* 43. *art.* 3. *dub.* 3. Tanner. *tom.* 4. *D.* 8. *q.* 1. *dub.* 4. *n.* 54. Pont. *l.* 6. *de matr. c.* 12. *n.* 4. Vvagnerek *in c. veniens cit. not.* 1. *v. mihi omnibus. Moventur* 1. quia *c. veniens cit.* Votum continentiae, sponsalibus superveniens pro valido habetur, cum foeminae, quae illud emiserat, nubendi licentia concedatur dispensative. 2. Quia vinculum voti fortius est eo, quod oritur ex sponsalibus de futuro, quippe cum per sponsalia homo duntaxat homini, per votum autem homo obligetur DEO. 3. Quia sponsalibus inest tacita conditio *nisi statum perfectiorem*, cons. caelibatum, *elegero.* 4. Quia votum continentiae est de meliori bono incompatibili cum matrimonio; promissum autem non infringit, quia in melius illud commutat; *c. pervenit* 3. *de jurejur.* 5. Si votum continentiae emissum post jam contracta sponsalia, haec non dirimeret, et matrimonium contrahendum non impediret, non peccaret contra votum qui, post votum sic emissum contraheret matrimonium, quippe cum stante voto, adhuc maneret obligatio ad nubendum.

93

Sed his non obstantibus, probabilius est, per ejusmodi votum continentiae, post sponsalia jam contracta emissum, nec matrimonium impediri, nec sponsalia, saltem ex parte voventis, dirimi. Ita gloss. *in c. veniens cit. V. de severitate.* Abb. *ibid. n.* 5. Alex. de Nevo *n.* 6. Host. *in c. rursus* 6. *h. tit. paulo post pr.* Ant. de Butrio *ibid. n.* 5. sibi contrarius, Ancharan. *n.* 1. Sylv. *V. matrimonium* 7. *q.* 5. *dict.* 5. *et V. sponsalia q.* 7. Nav. *man. c.* 22. *n.* 27. Brunnell. *de sponsal. concl.* 8. *n.* 2. *et concl.* 31. *n.* 3. Philiarc. *de offic. sacerd. tom.* 1. *p.* 2. *l.* 2. *c.* 1. Vega *l.* 6. *summ. cas.* 41. *punct.* 4. *opin.* 5. Sanch. *l.* 1. *de matr. D.* 46. *nu.* 9. Coninck *D.* 23. *dub. n.* 21. *et* 25. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 1. *c.* 2. *n.* 6. Zoes. *hic n.* 10. Pirh. *n.* 30. Scamb. *n.* 14. Vviestn. *n.* 62. et apud hos alii. Colligitur 1. ex *c. veniens cit.* ubi mulieri, quae post sponsalia votum continentiae simplex edidit, et sic causa fuit, ut sponsus ad alias transiret nuptias, poenitentia imponitur tum pro-

pter fidem desponsationis violatam, et quia per ipsam stetit, ne promissum matrimonium contraheretur, tum propter votum, a quo cupiebat liberari, ut alteri posset nubere; atqui non fuisset ipsi imposita poenitentia ob fidem desponsationis violatam, si votum, post sponsalia editum, dirimeret sponsalia, et impediret matrimonium contrahendum; ergo etc. 2. Quia DEUS non acceptat votum, seu promissionem rei, prius alteri promissae, in promissarii praejudicium; alias qui mille aureos promisit homini, liberare se obligatione hujus suae promissionis posset, si illos voto promitteret DEO, sed per ejusmodi votum continentiae, editum post sponsalia jam contracta, fit praejudicium alteri, nempe illi, cum quo sponsalia sunt contracta. 3. Quia nullo jure probatur inesse sponsalibus hanc tacitam conditionem, *nisi statum continentiae elegero*, si iste eligatur extra religionem a sede apostolica approbatam.

94

Dixi, *saltem ex parte voventis*; nam certum est, quando unus ex sponsis castitatem vovit, alterum a sponsalibus servandis liberum esse; quia vovens censetur eo ipso sponsalibus renuntiasse. Accedit quod res sint notabiliter mutatae; cum enim vovens ratione hujus sui voti impediatur a petendo debito conjugali, grave onus foret impositum alteri, si semper cogeretur petere, maxime si esset foemina; Palud. *in* 3. *dist.* 27. *q.* 1. *art.* 3. *caus.* 5. *n.* 23. Sylv. *V. sponsalia quaest.* 7. Henriq. *l.* 11. *de matrim. cap.* 14. *n.* 4. Vega *l. cit. opin.* 5. Sanch. *D.* 46. *cit. n.* 5. Pirh. *hic n.* 28.

95

Argumenta in contrarium opposita facile solvi possunt. *Ad* 1. Votum illud validum fuit in praejudicium voventis tantum; quia licet per illud non impediatur contrahere matrimonium, servare tamen in matrimonio illud debet, ut potest, et hinc petere debitum conjugale nequit: non autem validum est in praejudicium alterius sponsi, quod solum probant rationes nostrae. Et hinc post contractum matrimonium exigenti debitum illud tenetur reddere, sicut qui post matrimonium jam contractum ad continentiam se obligavit voto *cap. placuit* 12. *de convers. conjug. Ad* 2. Negatur, quod ejusmodi votum sit vinculum in praejudicium alterius sponsi; nam eatenus est invalidum; ergo etiam non potest esse vinculum fortius sponsalibus, et sic illa dissolvere. *Ad* 3. Conditio illa sponsalibus neque inest ex natura rei; alias in quavis promissione homini facta v. g. 1000. aureorum includeretur conditio, *nisi illos DEO donare voluero*, quod nemo facile asseret: neque etiam inest illis ex dispositione juris positivi, cum tale nuspiam extet. *Ad* 4. in textu *capitul. pervenit citat.* sermo est de voto, quod fit DEO, non vero de promis-

sione homini facta : si DEO facta sit promissio , in melius , DEOque gratius opus commutare promissionem licet ; quia DEUS rem meliorem sibique gratiorem pro re sibi promissa , et minus sibi grata acceptare censetur : si vero promissio facta sit homini , illam non licet propria authoritate in melius commutare cum praejudicio alterius , ne hic jure sibi jam quaesito spolietur absque sua culpa. *Ad* 5. Concedo , talem , qui post sponsalia a se contracta votum continentiae edidit , non peccare contra votum, si matrimonium contrahat cum sua sponsa , cum qua contraxit sponsalia ; quia , ut dictum est , votum hoc quatenus cedit in praejudicium alterius sponsi invalidum est ; non praestat autem impedimentum , quod de jure non sortitur effectum ; ergo etc.

96

Dub. 3. An voti obligatio maneat in eo , qui post votum simplex continentiae editum virginem defloravit , aut honestam viduam corrupit? Respond. Cum distinctione: vel enim ista deflorationem , vel corruptionem sui passa est, vi sibi illata , vel sponte, ac libere in eam consensit. *Si primum ,* obligatur stuprator ad reparandum damnum constupratae a se illatum , et cons. si aliter istud reparare nequeat, nisi illam ducat, teneatur eam ducere , non obstante voto contrario ; quia tunc voti , et religionis obligationi praevalet obligatio justitiae , adstringentis ad reparationem damni, ex hujusmodi violatione consecuti : neque enim DEUS acceptat promissionem sibi factam , nisi quatenus ea impleri sine gravi alterius damno potest. Pont. *l.* 6. *capit.* 12. *n.* 9. Palao *tract.* 28. *D.* 4. *part.* 2. §. 1. *n.* 17. *fin.* Vviestner *hic n.* 2. ubi recte monet , antequam cum corrupta matrimonium ineatur , petendam esse dispensationem in voto , quam papa facile concedet hoc casu : imo in urgentis necessitatis casu concedere potest episcopus , ut si probabile periculum sit incontinentiae , praesertim si interveniat moralis impotentia , aut grave impedimentum adeundi pontificem , adeoque periculum sit in mora. *Neque obest*, quod alias votum continentiae sit reservatum summo pontifici; nam tali casu praesumitur pontifex ob bonum publicum, et animarum facultatem in hoc voto dispensandi concessisse episcopo.

97

Si secundum , et deflorata , vel corrupta in sui deflorationem , vel corruptionem consensit sponte , et libere , altera distinctio est adhibenda , et videndum , an deflorans spem , vel promissionem matrimonii eidem fecerit , an vero illa consenserit , nulla hujusmodi spe , vel promissione sibi facta. *Si hoc posterius* , voti obligatio manet integra , et impedit matrimonium cum ea contrahendum ; quia

consentienti in sui corruptionem nulla illata est injuria, vel laesio; quae matrimonii contractu reparari debeat; *arg. reg. nemo* 45. *ff. et reg. scienti* 26. *in* 6. Vasq. *de restit. cap.* 3. §. 2. *dub.* 6. *n.* 21. Pont. *l. cit. n.* 6. Palao. *n.* 15. Vviestner *n.* 68.

98

Si prius, et defloratae sit facta spes, vel promissio matrimonii, applicari tertia distinctio debet, an videlicet deflorata voti antea editi fuerit conscia, vel contra, ignara istius. *Si conscia voti fuit*, iterum obligatio voti integra manet, neque tenetur deflorans contrahere matrimonium; quia cum sciverit eum, cui se prostituit, teneri obligatione voti, ac proinde promissionem sibi factam nullam esse, censebitur usum corporis sui gratis illi concessisse; Sanch. *l. cit. n.* 5. Palao *n.* 17. Vviestn. *n.* 69.

99

Si vero voti antea a deflorante editi ignara fuit, quarta opus distinctione est. Vel enim damnum aliquod grave consecutum inde est defloratae, vel nullum passa est damnum grave. *Si grave secutum est damnum*, attendendum est, an damnum istud aliter, quam per matrimonium resarciri possit, vel non. *Si aliter resarciri possit*, v. g. constituta, vel aucta dote, iterum non praestatur impedimentum executioni voti; quia siquid obstaret hoc casu executioni voti, obstaret damnum corruptae illatum, et obligatio id reparandi. Atqui haec non obstat, quia ponitur, quod alio modo reparatio plena fieri possit, Less. *l.* 2. *de J. et J. cap.* 10. *n.* 10. Sanch. *l.* 7. *de matrim. D.* 14. *n.* 12. Palao *n.* 16. Vviestner *n.* 70. *Quod si vero aliter resarciri hoc damnum nequeat*, ex comuni sententia, et ratione *n.* 96. allata cessabit obligatio voti quoad effectum impediendi matrimonium, et tenebitur deflorans corruptam ducere; Sanch. *D.* 45. *cit. n.* 3. Vasq. *dub.* 6. *n.* 20. Pont. *n.* 10. Palao *n.* 7. Vviestner *n.* 71.

100

Si nullum grave damnum ex defloratione consecutum sit defloratae, controversia est inter DD. Sanchez *D.* 45. *cit. n.* 3. Bonacin. *de sponsal. q.* 1. *p.* 5. *n.* 7. Tanner. *tom.* 4. *D.* 8. *q.* 1. *dub.* 4. *n.* 51. putant defloratorem, si nuptias defloratae promisit, non obstante voto, teneri eandem ducere; 1. quia votum non obligat, rebus notabiliter mutatis, ut tradunt omnes; *tract. de vot.* hic autem notabilissima est mutatio, cum vinculum justitiae fortissimum supervenerit; 2. vinculum justitiae fortius est vinculo charitatis; sed propter vinculum charitatis superveniens cogitur quis suspendere votum praecedens religionis, v. gr. ut succurrat parentibus indigentibus; ergo a fortiori propter vinculum justitiae, quali in praesenti deflorator erga defloratam adstringitur; 3. aere alieno gravatus non po-

test ingredi religionem, quam antea voverat, si spes sit satisfaciendi creditoribus; ergo nec in nostro casu ob vinculum justitiae sponsalium sponsus impedietur ab executione suae promissionis per votum continentiae a se antea editum.

101

Sed communis, et in praxi recepta sententia est, casu, quo vel nullum damnum defloratae est consecutum, vel quod secutum est, aliter reparari potest, defloratorem voto continentiae antea emisso adstrictum, ex vi solius promissionis obligari ad eam ducendam. Ita Navar. *h. tit. cons.* 1. *edit.* 2. Rodriq. *tom.* 1. *summ. c.* 208. *concl.* 11. Dicastill. *tr.* 10. *de matr. D.* 1. *dub.* 32. *n.* 446. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 1. *c.* 2. *n.* 6. Pirh. *tit. de sponsal. n.* 54. Ratio est, quia cum talis promissio sit facta de re, jam ante per votum continentiae obligata DEO, non minus invalida est, ac invalida sunt secunda sponsalia inita in praejudicium prioris sponsae; unde sicut iste, qui secunda sponsalia, primis non dissolutis, contraxit, adhuc debet implere prima, ita etiam qui post votum continentiae editum virginem, aut viduam honestam corrupit, debebit implere votum, nisi cum ipso in hoc dispensetur ad matrimonium contrahendum cum deflorata, ex quo patet ad argumenta opposita.

102

Quaeritur 2. de voto ingrediendi religionem, et suscipiendi ss. ordines? *Et* 1. *quidem dubitatur*, an votum ingrediendi religionem solvat sponsalia ante contracta? Resp. de hoc loquendum, sicut de ingressu religionis; igitur 1. dicendum, quod ejusmodi votum sit licitum, et obligatorium; quia est de meliori bono, et nulli praejudicium creat; cum enim non obstantibus sponsalibus prius initis, possit ingredi religionem, etiam licite potest eam, rescissis sponsalibus vovere, vel addito juramento promittere; Navar. *man. c.* 22. *n.* 27. Layman. *l.* 5. *tr.* 10. *p.* 1. *c.* 2. *n.* 4. Engl. *tit. de sponsal.* §. 3. *n.* 8. *dub.* 3.

103

2. Post ejusmodi votum ingressurus religionem, non tenetur prius eam, cum qua sponsalia prius habuit, ducere; quia frustra contraheret matrimonium animo statim ingrediendi religionem. *Excipitur*, nisi sponsa alias gravem infamiam incurreret, quippe quae spe matrimonii cognita, et forte gravida facta fuit; tum enim ut sponsae infamiam impediat, et proles, ex ea nata, legitima fiat; prius contrahere matrimonium oporteret, antequam voto suo satisfaciat, Navar. *de vot. cons.* 3. Engl. *dub.* 3. *cit.*

104

3. Pars manens in saeculo eo casu libera est a sponsalibus, etiam ante ulterius in religionem ingressum; quia per ejusmodi votum religionis ipse vovens censetur renuntiasse sponsalibus, et remisisse obligationem eorum alteri; at in vovente obligatio sponsalium tantum suspenditur, donec secuta professione, omnino tollatur. Quodsi ista non sequatur, sed novitius egrediatur e religione, tenebitur satisfacere sponsalium obligationi, et sponsam suam ducere, nisi etiam ipsa obligationem remiserit, aut interea cum alio sponsalia de futuro, vel de praesenti contraxerit Vvex *adriadn. p.* 5. *tr.* 2. *p.* 1. §. 7. *n.* 19.

105

Dub. 2. an etiam votum suscipiendi ss. ordines sponsalia ante contracta dirimat, ita, ut sponsus, non obstantibus sponsalibus prius contractis, ad ss. ordines promoveri possit? Affirmant Henriq. *l.* 11. *c.* 14. *n.* 4. Azor. *p.* 1. *l.* 11. *c.* 21. *q.* 10. Pont. *l.* 16. *de matr. c.* 11. *n.* 3. Tanner. *tom.* 4. *D.* 8. *n.* 52. *Fundantur*; quia cum status ecclesiasticus dignor sit, et sanctior statu matrimouiali, adeoque de meliori bono videtur is impediri debere per obligationem sponsalium; quippe quae minoris momenti est, et minus fortis. *Confirmari* potest a paritate cum voto ingrediendi religionem, quo dirimuntur sponsalia ante contracta, ut dictum est *n. praec.*

106

Sed probabilius est per votum suscipiendi ss. ordines sponsalia prius contracta, ex parte voventis saltem non dirimi, sed ab his praestari impedimentum, ne iis adstrictus, licet ss. ordinum susceptionem voverit, promoveri ad illos licite possit. Ita Palud. *in* 4. *dist.* 27. *q.* 1. *art.* 3. *caus.* 5. *n.* 21. *v. quarto.* Majol. *l.* 1. *de Irregul. c.* 34. *n.* 6. Sanch. *l.* 1. *de matr. D.* 47. *n.* 3. Coninck. *D.* 23. *dub.* 3. *n.* 25. Palao *tr.* 28. *D.* 1. *p.* 20. *num.* 3. Perez *D.* 9. *sect.* 6. *n.* 1. Vvex. *Ariadn. p.* 5. *tr.* 2. *p.* 1. §. 7. *n.* 22. Zoes. *hic n.* 10. *fin.* Vviestn. *ib. n.* 66. Engl. *tit de sponsal.* §. 3. *n.* 8. Pirh. *ibid. n.* 55. Schambog. *n.* 82. Konig. *n.* 66. et patet ex praxi Ordinariorum, a quibus sponsalium oppositiones admitti solent, quando ad sacrum ordinem, aut clericatum aspirantibus objiciuntur. *Ratio est*, quia qui ordines ss. suscipit post contracta cum aliqua sponsalia, facit illi gravem injuriam, ac proinde non potest illos suscipere sine ejusdem consensu.

107

Quodsi aliquis de facto post sponsalia, non impetrato consensu sponsae suscepisset ordines sacros, is quidem matrimonium amplius contrahere nec deberet, nec posset, cum ordo sacer sit impedimen-

tum dirimens matrimonii; interim tamen sic ordinatus ex aequitatis ratione resarcire deberet damna, et expensas, quas sponsa intuitu nuptiarum fecit *argum. l. si pecuniam 5. ff. de condict. caus. dat.* quod ipsum Engl. *tit. de sponsal.* §. 3. *n.* 8. Konig. *ibidem n.* 66. et alii extendunt etiam ad eum, qui post sponsalia ingreditur religionem ne privilegium ingrediendi religionem in nimis magnum alterius praejudicium extendatur.

108

Neque obstat argumentum oppositae sententiae; quia votum quod in praejudicium tertii cedit, non acceptat DEUS, etsi materia illius sit de meliori bono; cons. ejusmodi votum, quatenus in praejudicium sponsae cedit, invalidum, et nullum est. *Ad cons.* Negatur paritas; nam, ut *supra n.* 102. vidimus, vis dirimendi sponsalia prius contracta voto ingrediendi religionem reperitur in jure concessa, non autem reperitur concessa voto suscipiendi ss. ordines.

109

Dub. 3. an is, qui post sponsalia jam contracta edidit votum suscipiendi ss. ordines, teneatur religionem ingredi, et profiteri, ac tum implere votum, quod fecit de ordinibus sacris suscipiendis? *Ratio dubitandi est*, quia si religionem ingrediatur, et professionem edat, potest votum suum servare sine praejudicio sponsae; igitur ingredi, et profiteri; nam votum suum vovens servare debet eo modo, quo potest.

110

Sed etsi talis religionem ingredi possit, si velit, probabilius tamen, nisi simul etiam religionis ingressum voverit, non tenetur eandem ingredi, sed potest sponsalia implere, et perficere matrimonium contrahendo, quia sponsalia per tale votum dissoluta non sunt, sed adhuc obligandi vim retinent. Idem dicendum de voto continentiae simplici, de voto non nubendi etc. emisso post contracta sponsalia. Sanch. *l.* 1. *de matr. D.* 46. *n.* 13.

111

Excipitur, si sponsa datam fidem remittat, vel ex justa causa sponsalia dissolvantur; nam hoc si fiat, is, qui vovit continentiam, servare castitatem debet; qui vovit non nubere, nubere non potest etiam sponsae suae; qui vovit ss. ordines, tenebitur illos suscipere. Ratio obvia est, quia vota ejusmodi eatenus solum invalida erant, quatenus cedebant in praejudicium alterius partis; sic autem in praejudicium hujus non cedunt; ergo etc.

Ad rationem dubitandi dico, voventem non posse obligari ad implendum votum medio tam difficili, quale est professio religiosa.

112

Quaeritur 3. de voto non nubendi. *Et* 1. *quidem dubitatur*, an hoc votum solvat sponsalia ante contracta, et matrimonium contrahendum impediat ? Resp. Negative, ob paritatem cum voto continentiae simplici, et suscipiendi ss. ordines, superveniente, sponsalibus rite contractis. Ratio ulterior est, quia qui sponsalia contraxit, simul etiam contraxit obligationem nubendi, quam solvere sibi ipse voto non nubendi, altera parte invita, nequit. Aliud dicendum, si hujusmodi vota emissa fuissent ante sponsalia; hoc enim casu non solum votum continentiae, et religionis, sed etiam votum non nubendi, et suscipiendi ss. ordines impedirent sponsalia contrahenda, et matrimonium promissum, quippe quae post ejusmodi vota illicita sunt.

113

Dub. 2. an qui post votum non nubendi, vel suscipiendi ss. ordines contraxit matrimonium, teneatur abstinere a petitione debiti? Affirmant Paludanus, Gabriel, Palacios, Cajetanus, Navarrus apud Sanch. *l.* 9. *D.* 33. *n.* 21. ex ratione, quia vovens abstinentiam a matrimonio ineundo censetur consequenter vovere abstinentiam ab illius usu, qui consequitur matrimonium. *Conf.* Quia ut regula logica habet, negatio ejus naturae est, ut quidqnid post se invenit, destruat : cons. licet is, qui promisit matrimonium, non subinde actum promittat, quia illud esse sine actu potest, negans tamen matrimonium hoc ipso negabit actum, utpote qui extra matrimonium esse nequit; tenebitur ergo vi voti abstinere ab usu illius, quantum potest, nempe a petitione debiti.

114

Sed longe probabilius est licere hoc casu voventi, ubi semel matrimonium consummavit, debitum non tantum reddere, sed etiam petere, ut notant D. Antonin. *p.* 2. *tit.* 1. *c.* 2. §. 1. Barth. a Ledesm. *n.* 32. *de matr. fin.* Petr. de Ledesm. *de matrim. q.* 35. *art.* 1. *fol.* 360. Lud. Lop. *p.* 2. *inst. de matr. c.* 46. *circa* 2. *imped. votum simpl.* Sa *summ. v. debitum conjugale*, *v. contrahens matrimonium*, Vega *tom.* 2. *summ. cap.* 129. *cas.* 76. Sanch. *D.* 33. *cit. n.* 22. Imo his duobus votis adstrictus post matrimonium contractum probabilius ne quidem a consummatione ejusdem abstinere debet, sed potest illud licite etiam petendo consummare, ut docet Sanch. *l.* 9. *cit. D.* 34. *n.* 7. Ratio est, quia objectum votorum istorum primarium est non inire matrimonium, vel suscipere sacrum ordinem, matrimonium excludentem; atqui hoc per ipsum matrimonii contractum impossibile redditur; igitur cum accessorium sequa-

tur principale, etiam obligatio ad continentiam, votis istis secundario, et consequenter connexa cessabit.

115

Ex quo cadit argumentum contrarium cum sua *confirmatione*; dicendum enim, quod vovens non nubere, vel suscipere sacrum ordinem ad abstinentiam ab actu conjugali non aliter se obliget, quam quatenus, et quamdiu subsistit objectum voti primarium. Quare his votis adstrictus, si sponsalia non praecesserunt, peccabit quidem matrimonium contrahendo, non tamen consummando.

116

Dub. 3. an similiter obligatio voti cesset in eo, qui post votum continentiae, aut religionis matrimonium contraxit? Resp. Negative, cum discrimine tamen; nam is, qui post votum continentiae simplex illicite contraxit matrimonium, ex vi voti sui abstinere a petitione debiti tenetur, ita ut contra votum suum peccet non tantum, si prima vice matrimonium petendo debitum consummet, sed toties, quoties deinde illud ab uxore exigit, quamvis reddere petitum possit. Ita S. Thom. *in* 4. *dist.* 38. *q.* 1. *art.* 3. *q.* 2. *ad* 4. Scot. *ibid. q. un. ad fin. v. consimiliter.* Palud. *q.* 3. *art.* 5. *concl.* 4. *n.* 36. Henriq. *l.* 11. *de matr. c.* 15. *n.* 8. *et l.* 12. *c.* 2. *n.* 8. *et* 9. Sa *V. debitum conjugale, vers. contranhens matrimonium*, Sanch. *l.* 9. *de matr. D.* 33. *n.* 5. Engl. *hic.* §. 1. *n.* 2. *v. licet*, Reiffenst. *n.* 25. Vviestn. *n.* 56. et hoc teste plurimi, praecipuique nominis TT. et JCti *arg. c. quidam* 3. *de convers. conjug.* ex cujus decisione, invita uxore, religiouem professus, licet professio invalida sit, exigere tamen debitum conjugale non potest, quod professio illa valeat saltem in vim voti simplicis continentiae. Accedit, quia matrimonium postea contractum ab obligatione voti non liberat, nisi quatenus ei contravenire cogit jus alteri conjugi quaesitum per contractum postea cum ipso matrimonium; atqui huic quaesitum jus non cogit ad petendum debitum, sed solum ad hoc, cum exigitur, reddendum; ergo etc.

117

Quia vero conjux, tali voto adstrictus, in quotidiano transgressionis periculo constitutus est, idcirco hujusmodi voventi consulitur, ut vel ipse, vel alius ejus nomine dispensationem petat, quam ob incontinentiae periculum, et difficultatem adeundi pontificem concedere solet episcopus, cum ea moderatione, ut supplicans, stante matrimonio jam contracto, valeat reddere, et petere debitum conjugale, dissoluto autem matrimonio per mortem alterius conjugis, votum obliget, sicut prius Engl. *l. cit. n.* 3.

Ex quo sequitur, quod in hujusmodi vovente post contractum matrimonium triplex voti effectus maneat; nam 1. si conjux talis post matrimonium fornicetur, praeter adulterium, reus erit sacrilegae violationis voti. 2. Tenetur sub mortali abstinere a petitione debiti; nisi cum ipso ad hoc etiam dispensetur. 3. Altero conjuge defuncto tenetur omnino castitatem servare.

118

Minor obligatio est in eo, qui post emissum votum ingrediendi religionem, illicite contraxit matrimonium; nam iste peccat quidem, quando matrimonium prima vice consummat, postquam vero illud consummavit, licite debitum et reddere, et petere potest, ut recte Navarr. *man. capit.* 12. *n.* 80. Henriq. *l.* 12. *cap.* 2. *num.* 3. Sanch. *l.* 9. *de matr. D.* 33. *num.* 14. *et* 15. Engl. *hic* §. 1. *n.* 4. Vviestner *ibid. n.* 59. et alii ab his *citt.* Ratio est, quia tum materia voti voventi reddita est impossibilis, cons. voti obligatio omnino cessat, cum post consummatum matrimonium, invita uxore, non amplius liceat religionem ingredi.

119

Quod intelligendum est, matrimonio stante; nam eo per mortem uxoris soluto, tenetur is, qui religionem vovit, eamdem ingredi, ut contra *Abulensem* melius docet Sot *in* 4. *dist.* 38. *q.* 2. *art.* 1. *in fin. corp.* Rodriq. *tom.* 1. *summ. edit.* 2. *cap.* 241. *n.* 3. Sanch. *D.* 33. *cit. n.* 16. et alii ab hoc *citt.* Ratio est, quia tum voti impedimentum cessat, et vovens votum suum implere potest; igitur tenebitur. Idem dicendum, quando stante matrimonio, divortium innocens ex causa adulterii fecit; tunc enim iste ingredi religionem potest, et sic tenebitur ingredi ex vi voti, quod de ejus ingressu edidit. Sanch. *l. cit.* qui istud extendit ad quemcumque casum, quo in voventis potestate est ingredi religionem.

§. VI.

De impedimento orto ex disparitate cultus.

SUMMARIUM

120

Quaeritur 1. an matrimonium fidelis cum infideli e. gr. cum pagano, judaeo, saraceno initum licitum sit? Videtur esse licitum; nam ita contraxit s. Caecilia cum Valeriano, s. Monica mater s. Augustini cum Patritio, Clotildis cum Clodovaeo francorum rege, Edelburga cum Eduino rege Anglorum, adhuc paganis, quae cum fuerint foeminae sanctae, utique cum illis matrimonium non contraxissent, si ita contrahere illicitum foret.

121

Verum hoc non obstante, dicendum, christianis esse illicitum contrahere matrimonium cum paganis, et infidelibus, qui ecclesiam per baptismi januam non fuerunt aliquando ingressi. Sumitur ex *canon. cave* 15. junct. gloss. *V. si christiana*, *can. non oportet* 16.

et can. siquis judiciariae 17. *caus.* 28. *quaest.* 2. ubi fidelis, qui cum infideli matrimonium defacto contraxit jubetur a christiano coetu, aut convivio, et a communione ecclesiae protinus segregari; et patet etiam ex Apostolo 2. *Corinth.* 6. *v.* 14. ubi, *nolite*, inquit, *jugum ducere* h. e. conjugium inire *cum infidelibus*, ut textum istum interpretatur s. Hieron. *l.* 1. *adversus Jovinian. et* 1. *Corinth.* 7. *versic.* 29. *mulier*, ait, *si dormierit vir ejus cui vult*, *nubat*, *tantum in Domino*, quae postrema verba Hieron. *l. citat.* et Tertull. *l.* 2. *ad uxorem* intelligunt de conjugio fidelis cum fideli.

122

Proceditque hoc etiam casu, quo is, qui cum infideli contrahit, est haereticus, vel apostata, ut bene advertit Henriq. *l.* 12. *de matrim. cap.* 13. *numer.* 4. *fin.* Sanch. *l.* 7. *de matrim. D.* 71. *n.* 4. quia illi, tamquam vere baptizati subduntur legibus ecclesiae matrimonium hoc irritantibus: et extendi hoc etiam debet ad casum, quo infidelis sponsa ficte est baptizata, ut contra Archidiac. *in can. oportet citat. n.* 4. et Bellamer. *ibid. n.* 2. rectius monet idem Sanch. *n.* 3. cum enim illa revera sit infidelis, utpote quae coram DEO verum baptismum non suscepit, nequit valide fideli nubere.

123

Exempla in contrarium allata non obstant; quia, ut Pont. *l.* 7. *de matrimon. cap.* 47. *n.* 7. notat, credibile est, a religiosissimis illis foeminis hoc factum esse speciali revelatione divina, aut dispensatione episcoporum, permittentium, aut tolerantium ejusmodi conjugia: qualia suo tempore admodum frequentia fuisse testatur Hieron. *l.* 1. *contra Jovin.* et Augustin. *l. de fid. et oper. cap.* 6.

124

Quaeritur 2. quo jure illicita sint hujusmodi matrimonia a fideli cum infideli contracta? Resp. Illicita sunt jure divino naturali, extra casum, quo urgens causa occurreret, propter quam recta ratio matrimonium tunc ineundum dictaret. Ita Sot. *in* 4. *dist.* 39. *quaest. unic. art.* 2. *colon.* 4. *vers. apparet.* Petr. de Ledesm. *de matrim. quaest.* 59. *art.* 1. *dub.* 3. Barthol. a Ledesm. *dub.* 54. *de matrimon. post concl.* 4. Vega *tom.* 2. *summ. cap.* 34. *cas.* 136. Sanch. *l.* 7. *de matrimon. D.* 71. *num.* 5. Sumitur 1. ex *Deut. cap.* 7. ubi DEUS Hebraeis interdixit matrimonium cum infidelibus: quod praeceptum morale fuisse, et sic etiamnum obligare, et manifeste ostendit ratio ejus praecepti ibidem subjuncta, *quia seducet filium tuum*, *ne sequatur me*, *et ut magis serviat diis alienis*. 2. Quia jus divinum naturale dictat, peccandi periculum totis viribus cavendum esse: atqui praesentaneum valde periculum perversionis, et lapsus in infidelitatem imminet fideli ex tali coniugio, ut exemplo est Salomon, qui

alienigenarum mulierum amoribus dementatus, a vera fide ad idolorum cultum descivit. 3. *reg.* 11. *vers.* 3. 3. Quia hujusmodi conjugium fini matrimonii aliquo modo adversatur; cum enim finis ejusdem sit non sola generatio prolis, sed etiam legitima ejus educatio, prolesque apud utrumque parentem educari debeat, ubi parentes sunt disparis cultus, pronum est, ut illa vel religionem christianam amore parentis infidelis nunquam suscipiat, vel si suscepit, eodem amore impellatur in apostasiam a fide; ut taceam incommoda alia, quae inde exsurgunt, qualia sunt, quod per ejusmodi matrimonium conjux fidelis abstrahatur a christianae pietatis officiis, et ipsa cohabitatio inter religione dispares vix esse quieta, atque tranquilla possit, cum innumeris discordiis ansam praebeat.

125

Addidi *extra casum*, *quo urgens causa occurreret*, *propter quam recta ratio matrimonium tunc ineundum dictaret*; nam hac urgente, et si nullum foret, vel remotum admodum perversionis periculum accedente dispensatione pontificia, ejusmodi matrimonium licite, et valide contraheretur; quia eo casu non esset jure naturali prohibitum, cum ratio prohibitionis eo jure introducta cesset: potest autem in isto impedimento hodie saltem dispensare solus pontifex, et qui ab eo privilegium dispensationis habent, quale Paulus V. episcopus funajensi in Japonia, et superioribus societatis JESU in regno Sinensi ad decennium dedit, ut habet ejus *bulla* incipit *ut animarum* data 21. *jun.* 1616. Opus autem est causa urgentissima, ut dispensatio haec licite dari possit, ob ingens periculum perversionis et seductionis, cui subjicitur fidelis cum infideli conjunctus: Vincent. *de just. de dispens. matrim. l.* 2. *cap.* 15. *num.* 2.

126

Quaeritur 3. quo jure hujusmodi conjugia irrita sint? Jure divino irrita esse contendunt Catharin. *l.* 5. *contra Cajet. cap. de matrimon.* Viguer. *l. instit. cap.* 16. §. 7. *vers.* 9. *imped.* 10. et alii quidam apud Sanch. *l.* 7. *de matrimon. D. n.* 6. quod sumunt 1. ex textibus s. scripturae *n.* 121. et 124. allegatis: 2. quia alias ecclesia non posset irritare matrimonium cum infidelibus, utpote qui ejusdem potestati non subjacent: 3. quia nullus reperitur textus juris ecclesiastici, sed omnes, qui afferuntur, vel sumpti sunt ex ss. pp. vel ex conciliis provincialibus, qui juris vim nunquam obtinent: 4. Christus matrimonium in testamento novo voluit esse sacramentum: atqui sacramenti infidelis jure divino est incapax: 5. matrimonium ex sua natura obligat ad cohabitandum, et reddendum debitum: ad hoc autem obligari fidelis contrahens cum infideli nequit; quia potius tenetur se ab illo separare; 1. *Corinth.* 7.

127

Sed communis ceterorum DD. quorum integrum catalogum recenset Sanchez *loc. citat. n.* 7. sententia est, ea matrimonia irrita esse solo jure ecclesiastico; si enim alio jure forent irrita, talia essent vel jure naturali, vel divino; *non autem sunt irrita solo jure naturali*; quia aliqui fideles cum infidelibus matrimonium celebrarunt, propter quod non reprehenduntur a scriptura, ut cum Jacob cum Lia, et Rachele filiabus Laban, Joseph cum filia Putipharis, Moyses cum Sephora filia Jethro sacerdotis Madian, Esther cum Assuero Gentili, etc. *non jure positivo divino* per Christum explicato in lege nova; quia a Christo domino matrimonii antea validi contractus non irritatus; aut immutatus, sed ad dignitatem tantum sacramenti elevatus est: superest ergo, quod hujusmodi conjugia irrita sint solum jure ecclesiastico.

128

De canone, quo ecclesia irritaverit haec conjugia, solliciti sunt DD. Aliqui asserunt pro hoc *canon.* 67. *et* 69. *concil. nicaen.* ubi christianus nubens infideli punitur, neque admittitur ad poenitentiam, nisi reliquerit infidelem; non posset autem jubere ecclesia hanc relinquere, si matrimonium esset validum: ergo etc. quiquid sit de his, et aliis textibus, qui allegari solent, non opus habemus jure scripto, cum ex continuo, et antiquissimo usu, ac praxi ecclesiae constet, disparitatem cultus impedimentis matrimonium dirimentibus accenseri; Gutier, *de matrimon. cap.* 104. *n.* 1. Sanch. *D.* 71. *cit. n.* 8. Palao *tract.* 28. *D.* 4. *part.* 11. *n.* 3. Vvex. *Ariadn. part.* 5. *tract.* 2. §. 4. *n.* 20. Engl. *l.* 4. *tit.* 16. §. 2. *n.* 1. Konig. *hic n.* 21. magnif. P. Schmier *part.* 3. *de matrimon. cap.* 5. *n.* 69.

129.

Neque obstant argumenta *n.* 126. proposita. *Ad* 1. Ea testimonia probant, id matrimonium esse jure divino illicitum, non vero, quod etiam irritum sit. *Ad* 2. ecclesia potestatem habet irritandi matrimonium fidelis cum infideli, ex quo sequitur eadem prohibitione etiam irritari matrimonium infidelis cum fideli, cum istud in unam partem claudicare nequeat. *Ad* 3. sufficit praxis, et consuetudo ecclesiae; nam etiam hac induci impedimenta matrimoniorum possunt, ut dictum est *supra tit.* 1. *n.* 372. *Ad* 4. Tale matrimonium jure divino irritum quidem esset in ratione sacramenti, sed jure ecclesiastico tantum in ratione contractus civilis. *Ad* 5. ex tali matrimonio per se oritur obligatio cohabitandi, et reddendi debitum, et haec obligatio actu urget, quando conjux infidelis sine injuria creatoris cohabitare fideli velit; secus, si non velit, suspenditur ab extrin-

seco, quod novum non est, sed fit etiam, quando conjux alter commisit adulterium.

130

Quaeritur 4. an valeant sponsalia inter cathechumenum nondum baptizatum, et catholicam contracta? Certum est non valere sponsalia de praesenti, seu matrimonium; quia baptismus est janua sacramentorum; s. Thom. *in* 4. *dist.* 39. *quaest. unic. art.* 1. *ad* 5. s. Bonavent. *ibid in exposit. lit. n.* 1. D. Antonin. 3. *part. tit.* 1. *cap.* 6. *p.* Henriq. *l.* 12. *de matrimon. cap.* 13. *n.* 3. Tolet. *l.* 7. *summ. cap.* 7. *n.* 1. Vega *tom.* 2. *summ. cap.* 34. *cas.* 78. *et* 138. Gutier. *cap.* 194. *de matrimon. n.* 3. Sanch. *D.* 71. *citat. n.* 2. et sumitur *ex canon. cave* 15. *caus.* 28. *quaest.* 1. ibi» *si christiana sit, non est satis, nisi ambo initiati sint sacramento baptismatis* » ubi gloss. *V. si cristiana,* explicat, i. e *catechizata.*

131

Dubium est, an inter eos valeant sponsalia de futuro; videtur, quod non valeant; quia inter ipsos, ut modo dictum est, etiam valere; aut stare non potest matrimonium: ergo nec poterunt illud promittere; *arg. l. oratio* 16. *ff. de sponsal.*

Sed tenenda est affirmativa sententia cum Sanch. *l.* 5. *de matrimon. D.* 8. *num.* 10 Konig. *hic n.* 26. *etc. Ratio est* 1. quia promissio matrimonii hoc casu refertur ad tempus, pro quo matrimonium inter promittentes potest consistere, nempe post susceptum baptismum; igitur, quantum est ex se, et ex objecto suo non est de re impossibili, *per l. gallos* 29. *ff. de liber. et posthum.* 2. quia valent sponsalia, contracta inter fidelem, et infidelem, *si iste baptismum susceperit*; arg. *canon. non oportet* 16. *caus.* 28. *quaest.* 1. ergo etiam valent inita inter baptizatum, et catechumenum, qui se ad baptismum disponit; nam ea mente, et conditione contracta censentur, ut per matrimonium impleantur primum post baptismum susceptum; 3. quia dispositio juris canonici, et consuetudo ecclesiae, quo matrimonium inter fidelem, et infidelem contractum irritatur, est correctorium, et restrictivum juris divini, et naturalis, quibus juribus esset validum; cons. strictae interpretationis est; igitur ad sponsalia inter cathecumenum, et fidelem de futuro inita, et primum post baptismum susceptum implenda extendi non debet, praesertim cum quoad haec cesset periculum perversionis, et mala educatio prolis, propter quae inter fidelem, et infidelem matrimonium prohibetur.

Argumentum in contrarium allatum retorquetur in impubere, cujus sponsalia valent, licet, quamdiu impubes est, invalide contrahat matrimonium. Sufficit ergo ad hoc, ut valeant sponsalia inter

cathecumenum, et fidelem inita, quod post baptismum valide contrahere matrimonium possint.

132

Quaeritur 5. an validum sit matrimonium fidelis, initum cum haeretico, vel apostata? Negant gloss. *in fin. V. contra substantiam de condit. opposit.* Host. *in cap.* 2. *de convers. conjug. numer.* 1. Ancharan. *ibidem num.* 1. Carrer *de haeretic. n.* 156. Simanc. *de cathol. institut. titul.* 40. *n.* 46. Rojas *singul.* 128. *n. un.* Fundantur 1. textu; *can.* 72. *in trullo editi*, quo conjugium hoc diserte habetur pro nullo, et jubetur dissolvi tanquam nefarium; 2. hujusmodi conjugium est contra interdictum ecclesiae; *canon. cav.* 15. *et canon. non oportet* 16. *caus.* 28. *quaest.* 1. conjugia autem, et universim omnia, quae contra ecclesiae interdictum, et ordinationem sunt, rata non sunt habenda; *canon. videtur* 2. *caus.* 35. *quaest.* 6. *l. non dubium* 5. *C. de LL. et reg. quae contra jus* 64. *in* 6. 3. matrimonium infidelis cum fideli est irritum, sed eaedem rationes, quae contra hoc, etiam militant contra matrimonium contractum inter catholicum, et haereticum, vel apostatam; ergo etc.

133

Sed melius ejusmodi conjugium hodie saltem subsistere docent s. Thom. *in* 4. *dist.* 39. *quaest. un. art.* 1. *ad* 5. D. Antonin. 3. *part. tit.* 1. *cap.* 6. *not.* 2. Cajet *V. matrimonium cap.* 1. *imped.* 6. Abb. *in cap. fin. de condit. appos. n.* 5. Praeposit. *ibid. n.* 6. Franc. *in cap. decrevit* 14. *de haeret. in* 6. Navar. *man. cap.* 22. *n.* 49. Covar. *part.* 2. *de sponsal. capit.* 6. §. 11. *n.* 4. Azor. *part.* 1. *l.* 8. *cap.* 12. *quaest.* 5. Gutier. *cap.* 104. *de matrim. n.* 5. Sanchez *l.* 7. *de matrim. D.* 72. *n.* 2. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *part.* 4. *cap.* 14. *n.* 2. Palao *tract.* 28. *D.* 4. *part.* 11. *n.* 6. cardin. de Lug. *de virtut. fid. D.* 22. *sect.* 2. *num.* 13. Van. Espen *part.* 2. *jur. eccles. tit.* 13. *cap.* 8. *n.* 8. Zoes. *tit. de sponsal. n.* 57. Pirh. *ibid. n.* 165. Scambog. *n.* 128. Engl. *tit. de matrim. contr. interd. eccles.* §. 2. *n.* 2. Konig. *hic n.* 21 *et seqq.* Vviesl. *ibid. n.* 45. Vvex. Ariadn. *part.* 5. *tract.* 2. §. 4. *n.* 20. Vincent. Petra *tom.* 4. *comment. fol.* 74. *n.* 7. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de matrim. cap.* 5. *n.* 52. aliique ss. canonum interpretes, et DD. magno consensu.

134

Colligitur ex *capit. decrevit. citat.* ubi haeretico scienter nubens solum privatur dote, non autem praecipitur ab eo separari; adeoque supponitur matrimonium esse validum. *Et confirmatur* 1. *ex decreto Urbani VIII.* 14. *mart.* 1630. statuentis, *quoad matrimonia jam inita tolerari posse mulieres haereticas, quae maritos habent catholicos, cohabitare arbitrio Ordinariorum, quamdiu fuerit*

aliqua spes conversionis, *et nullum subversionis periculum*, *ita tamen*, *ut proles catholice educetur*. 2. Ex *resolutione s. cong. de propag. fid.* quae 1638. censuit, *in terris haereticorum*, *ubi haereses impune grassantur*, *maxime sibi catholicae fidei cultus non permittitur*, *matrimonia cum ipsis haereticis per exhortationes potius*, *quam per censuras prohibenda*; 3. ex consuetudine, et praxi ecclesiae, quae hujusmodi matrimonia quidem prohibent, sed contracta sustinet; 4. ex ratione, quia cum uterque sit baptizatus, adeoque capax sacramenti matrimonii, non decuit istud ita irritum reddi, ut irritum reddidit ecclesia matrimonium contractum cum infideli, et nondum baptizato.

135

In contrarium allata facile diluuntur. *Ad* 1. imprimis *can.* 72. *cit.* et alii in trullo editi non sunt authentici; quia non a synodo VI. sed illa jam dissoluta, a quibusdam episcopis editi, et ut jam semel monui, a Sergio illius temporis pontifice aperte reprobati. Deinde esto, ut non improbabiliter aliqui volunt cum Gratiano, canon iste non supposititius, sed authenticus sit, ac proinde conjugium a fideli etiam cum haeretico initum aliquando fuisset irritum, irritatio tamen ista per consuetudinem sublata est. *Ad* 2. juxta *cit.* textus illa, quae contra jus, et ecclesiae ordinationem fiunt, pro irritis solum habenda, quando jus actui praescribit formam, aut quando ex ejus contextu, fine etc. constat, actum, qui ibi prohibetur, etiam irritari; nam plura quidem sunt prohibita, quae tamen acta valent. *Ad* 3. non militant eaedam rationes, quae in conjugio fidelis cum infideli; quia inter hos nequit esse sacramentum, ac sunt inter se magis dispares.

136

Quaeritur 6. an, et quo jure matrimonium fidelis cum haeretico sit prohibitum? Respond. ejusmodi matrimonium esse mortaliter peccaminosum, nisi gravis causa excuset, aut moraliter certum sit, nullum fore periculum scandali, vel perversionis, aliorumque incommodorum, quae ex talibus matrimoniis plerumque oriri solent. Ita Sot. *in* 4. *dist.* 39. *quaest. un. artic.* 2. *ad ult.* Veracrux *part.* 1. *specul. art.* 32. *conclus.* 6. Palacios *dist.* 39. *citat. quaest. un. col.* 6. *vers. unde quod*, Petr. de Ledesm. *de matrim. q.* 59. *artic.* 1. *ad fin.* Sà *summ. V. matrimonium n.* 8. *fin.* Sanch. *l.* 7. *de matrimon. D.* 72. *n.* 4. et patet responsio ex concil. illiberit. *can.* 16. laodicensi sub Sylvestro *cap.* 10. *et* 13. carthag. III. *c.* 12. chalcedonensi *artic.* 15. *cap.* 14. agathensi relato *can. non oportet.* 16. *caus.* 18. *quaest.* 1. Idem colligitur ex *cap. decrevit* 14. *de haeretic.*

in 6. non enim recte mulierum, quae scienter nupserunt haereticis, dotes confiscarentur, nisi egissent illicite.

137

Estque prohibitio haec non tantum juris ecclesiastici, sed etiam naturalis, tum ob periculum perversionis, cui exponitur conjux catholicus, et liberi ex tali matrimonio suscepti, tum ob periculum dissensionis inter ejusmodi conjuges, cum pax inter eos vix esse possit. *Ex quo fit*, sponsalia inter catholicum, et haereticum inita utpote promissiones de re turpi, non tantum illicita, sed prorsus irrita, atque invalida esse, nullamque sponsalium obligationem inducere, si eo tendant, ut matrimonium contrahatur, altero perseverante in haeresi; Navar. *tit. de sponsal. edit.* 1. *cons.* 38. *n.* 6. *et edit.* 2. *cons.* 5. *n.* 6. Sanch. *D.* 72. *citat. n.* 3. Corrad. *prax. dispens. l.* 7. *cap.* 2. *num.* 99. *vers. verum*, Petra *tom.* 4. *comment. fol.* 74. *num.* 6. et apud hunc *Rota decis.* 374. *num.* 6. *card. Celso.*

138

Addidi in responsione, *nisi gravis causa excuset*, *aut moraliter certum sit, nullum fore periculum scandali etc.* nam si ejusmodi periculum absit, an liceat contrahere catholico matrimonium cum haeretica, quaeri potest. Videtur, quod neque hoc casu liceat conjugium catholici cum haeretica; 1. quia est praeceptum divinum, et naturale de non ministrando sacramentum indignis; atqui in proposito casu persona catholica, si cum haeretico contrahat, ministrat illud indigno, qui in peccato mortali illud susciperet; ergo etc. 2. ita contrahens communicaret cum haeretico, qui si formalis sit, excommunicatus est; atqui non licet communicare cum excommunicato; ergo etc. 3. omni jure illicitum est cooperari alterius peccato; atqui contrahens cum haeretico cooperaretur hujus peccato, dum hic sacrilege matrimonium contrahit: ergo etc.

139

Sed his non obstantibus, dicendum, secluso scandalo, perversionis periculo, aliisque incommodis, si simul etiam justa causa subsit, aliquando licitum esse contrahere matrimonium cum haeretico, vel haeretica. Ita Azor. *part.* 1. *l.* 8. *cap.* 11. *quaest.* 5. Gutier. *de matrimon. capit.* 104. *n.* 7. Sanch. *l.* 7. *de matrim. D.* 72. *n.* 5. Coninck *D.* 31. *dub.* 3. *concl.* 3. *et D.* 26. *n.* 21. Palao *tractat.* 28. *D.* 4. *p.* 11. *n.* 10. Pirhing. *tit. de sponsal. n.* 165. Konig. *hic n.* 21. Vviestner *ibidem n.* 48. Ratio est, quia tale matrimonium non est ita intrinsece malum, quin possit cohonestari, et licitum fieri.

140

Argumenta opposita non probant intentum. *Ad* 1. Ob gravem causam potest etiam eucharistia ministrari indigno, ut si peccator occultus publice illam petat; igitur etiam matrimonii sacramentum. Talis causa gravis, et justa est e. gr. spes moraliter certa secuturae conversionis conjugis haeretici ad fidem orthodoxam, vel alterius boni spiritualis majoris, ob quam incommoda illa, tanquam minora, contemni deberent. *Ad.* 2. Post concilii constantiensis decretum non est prohibita communicatio cum haereticis, vel aliis excommunicatis, nisi nominatim denuntiati sint, vel notorii percussores clericorum. *Ad* 3. Qui habet causam gravem faciendi aliquid ex se honestum, et licitum, non censetur per se cooperari peccato, quod alius forte in eo committit; sed tantum per accidens, et extrinsece, exhibendo quasi materiam, et objectum peccati; quod interdum ex causa licet, ut patet in solvente usuras promissas usurario.

141

Quaeritur 7. utrum ad hoc, ut catholicus cum haeretica licite contrahere matrimonium possit, opus sit dispensatione apostolica, vel consensu Ordinarii speciali? Resp. Extra Germaniam saltem, et alias provincias septentrionales, in quibus catholici cum haereticis permixtim vivunt, opus est dispensatione apostolica, vel saltem consensu Ordinarii speciali, ut hujusmodi matrimonia licite contrahantur. Et quidem s. sedes ad ita contrahendum nunquam dispensat, nisi prius habito testimonio de abjuratione haeresis, prout nuperrime factum est in casu, quem refert Petra *tom.* 4. *comment. fol.* 76. *n.* 14. ubi vir quidam heterodoxus ex catholica muliere a se deflorata susceperit prolem, quam in orthodoxa fide educari permittebat; cumque subinde precibus enixe peteret matrem prolis sibi matrimonio copulare, ista annuit sub his conditionibus. 1. Ut proles omnis sit semper catholica. 2. Ut mater cum prole extra haereticorum ditionem manere possit liberrime. 3. Ut matrimonium contraheretur coram ministro catholico.

142

Quaerebatur in hoc casu, an expediat, ut Ordinarius in matrimonium consentiat; et sanctissimus D. N. Clemens XI. auditis votis eminentissimorum card. supremae inquisitionis die 16. jun. 1710. respondit, atque decrevit, scribendum esse internuntio in Belgio, ut significet archiepiscopo mechlinensi, non expedire dispensationes, de quibus agitur, concedere, sed non posse, nisi abjurata prius haeresi; ideoque ipsum archiepiscopum bene se gessisse in ea deneganda, male tamen se gessisse quosdam religiosos theologos, qui super dictis

dispensationibus votum pro affirmativa dederant, quos idcirco admoneri voluit.

143

Proceditque hoc etiam in personis principibus, cum constet, matrimonia inter reges, et principes non contrahi, nisi praevia dispensatione summi pontificis, de qua re plura exempla extant apud Hurtad. *de fide D.* 76. §. 233. Dian. *p.* 8. *tractat.* 1. *resol.* 74. Hobat. *tractat.* 9. *n.* 225. card. Albit. *de inconst. in fid. capitul.* 36. *n.* 204. maxime vero requirenda est haec dispensatio, quando agitur de matrimonio ineundo ab haeretico cum principissa catholica, nata, et educata in regionibus catholicorum; nam ad ita ineundum matrimonium summi pontifices summa maturitate processerunt semper, ita, ut semper hujusmodi matrimonia dissuadeant; si vero annuant, id certe non faciant, nisi in maximum religionis catholicae bonum, ac fidei propagationem cessurum noverint.

144

Quod colligitur ex brevi dispensationis a sanct. memor. Urbano VIII. concessae sorori regis Galliarum pro matrimonio ineundo cum filio regis Angliae, ibi, *licet probe teneamus, catholicorum cum heterodoxis matrimonia omnino fugienda esse, et quantum in nobis est, a catholica ecclesia procul arcere intendamus, tamen cum grande verae fidei, et animarum plurimarum bonum speretur etc.* Bonum autem religionis, ex hac dispensatione resultans eliciebatur ex pluribus conditionibus appositis, inter quas praesertim conventum fuit ut rex Angliae inhiberet omnem inquisitionem propter religionem in catholicos Angliae, et ut iidem catholici immunes essent a jurejurando, catholicae religioni adversante, ac eis facultates extantes restituerentur etc.

145

Quaeritur 8. quando necessaria sit dispensatio, ut catholicus cum acatholica matrimonium licite possit contrahere? Respond. DD. cum Palao *tractat.* 28. *D.* 4. *part.* 11. *n.* 11. communiter distinguunt inter provincias, in quibus catholici permittuntur secure suam religionem profiteri, et sic perversionis periculum communiter cessat, et inter eas, in quibus hanc securitatem catholici non habent. *In primo casu*, si etiam non cernatur adesse periculum aut perversionis, aut malae educationis prolium, putant absque dispensatione catholicum posse licite matrimonium inire cum acatholica, quia tunc obligatio legis tum ecclesiasticae, tum naturalis, matrimonia hujusmodi prohibentis cesset.

146

In secundo casu autem docent talia matrimonia quidem authoritate privata minime iniri posse, posse tamen, accedente dispensatione pontificia, modo pars acatholica parti catholicae sufficientem securitatem praestet de relinquendo illam in securitate professionis fidei orthodoxae, et sic ipsi perversionis periculum ex tali matrimonio nullum immineat; nam hoc posito catholicus solum ex obligatione legis ecclesiasticae abstinere tenebatur ab eo conjugio. Quando autem censeantur catholici hanc securitatem habere, prudentis arbitrio relinquitur, spectatis circumstantiis. Inter magnos principes ex sententia Pontii *append. matr. cath. cum haeretic. capit.* 5. *numer.* 4. *et seqq.* sufficiens securitas reputanda est, cum fidem dant juramento firmatam, maxime si danti fidem intersit illius inviolabilis observatio.

147

Quinimo cum eodem Pont. *capitul.* 6. *et* 7. existimat Palao *loc. citat. n.* 12. posse catholicum, praecedente tamen dispensatione pontificia, cum haeretico matrimonium contrahere cum aliquali periculo subversionis, si tamen animum firmum habeat dictae subversioni non assentiendi, si ex eo periculo subeundo magni fructus sperentur, ut si speretur multorum acatholicorum conversio, catholicorum tranquillus status, et ecclesiae catholicae non leve augmentum: *rationem dant,* quia periculum peccandi subire non est intrinsece malum, quin ex rationabili causa honestari possit, ut manifeste colligitur ex illo *judith.* 9. quae ob populi liberationem periculo non levi amittendae castitatis se exposuit, et ex illo *Esther.* 2. quae nubens Assuero absque suae religionis manifestatione periculum subiit deserendi religionem, vel saltem praecepta divina de ciborum vetitorum abstinentia transgrediendi.

148

Quaeritur 9. utrum in Germania, aliisque septentrionalibus provinciis in quibus haeretici cum catholicis permixti degunt, licita sint conjugia inter personas catholicas, et haereticas? Respond. ex recepta, et tolerata consuetudine licita esse. Ita Azor. *part.* 1. *l.* 8. *cap.* 11. *quaest.* 5. Gutier. *de matrim. capitul.* 104. *n.* 7. Sanchez *l.* 7. *D.* 72. *n.* 5. Bonacin. *de matrimon. quaest.* 3. *part.* 7. *n.* 2. Hurtad. *D.* 24. *difficult.* 2. *fin.* Layman *lib.* 6. *tract.* 10. *part.* 4. *cap.* 14. *n.* 2. *versic. secundo limitat*, Engl. *titul. de matrim. contr. interd. eccles.* §. 2. *n.* 2. Konig. *hic n.* 23. Illsung. *tract.* 6. *D.* 9. *n.* 88. Petra *tom.* 4. *fol.* 75. *num.* 11. si tamen adsint conditiones supra requisitae, videlicet. 1. sufficiens causa, eaque

gravis. 2. ut nullum sit periculum perversionis, sed conjugi catholico permittatur libere in fide permanere. 3. ut absit scandalum.

149

Monent tamen cum *cit.* DD. Coninck *D.* 31. *dub.* 3. *fin.* Pal. *tract.* 28. *D.* 5. *p.* 11. *n.* 10. Aversa *de sacram. matrimon. quaes.* 18. *de imped. dispar. cult. sect.* 2. Verricell. *de apostol. mission. quaest.* 174. *sect.* 7. *n.* 30. magnif. P. Schmier *de matr. cap.* 5. *n.* 61. praedicta pericula, et catholicorum scandalum raro abesse: et propterea in praxi catholicos ab ejusmodi conjugiis absterrendos; nisi ex iis procreatae proles omnes catholice educentur, atque insuper spes sit haeretici conjugis convertendi, vel alterius cujusdam fructus: si dubium sit, utrum ejusmodi mala sequi possint, ad summum pontificem, vel etiam episcopum in Germania nostra pertinebit rem examinare, et contrahendi matrimonii licentiam dare: Layman. *loc. cit.*

150

Quaeritur 10. an licita sint pacta, quae conjugiis inter haereticum maritum, et uxorem catholicam initis saepe adduntur, ut aliqui ex liberis verbi gratia masculi, haeresim sequantur patris, foeminae fidem catholicam matris, aut vicissim? Respond. haec pacta esse prorsus impia, et irrita: Azor. *part.* 1. *l.* 8. *cap.* 11. *quaest.* 6. Gutier. *de matrimon. cap.* 104. *n.* 8. Sanchez *l.* 7. *D.* 72. *n.* 6. Amicus *D.* 21. *n.* 16. Layman. *l.* 5. *tract.* 10. *part.* 4. *cap.* 14. *n.* 3. Sporer *de matrimon. n.* 120. Illsung. *tract.* 6. *D.* 9. *n.* 88. Engl. *tit. de matrim. contr. interd. eccl.* §. 2. *n.* 3. Pirhing. *tit. de spons, numer.* 167. Konig. *hic n.* 23. Ratio est, quia parentes tenentur omnes liberos suos in vera fide educare, cui obligationi renuntiare nullo modo possunt: imo si conditio haec apponatur ipsi contractui matrimoniali, tanquam repugnans bono prolis, vitiat contractum, et facit eundem irritum, ut bene advertit magnif. P. Schmier *part.* 3. *de matrimon. cap.* 5. 37. et patet ex dictis *tit. praeced. n.* 117.

151

Excipitur, si aliunde hujusmodi matrimonium licitum fiat, eo quod v. gr. per illud speretur promovendum bonum publicum; tunc enim si spes non sit, ut maritus haereticus permittat omnes liberos in catholica religione educari, hoc casu non videtur esse illicitum in pactis conjugalibus talem conditionem adjicere, ut saltem aliqua pars liberorum in fide catholica educetur, et instruatur; salvo tamen jure matris catholicae, ut etiam ceteros liberos, quantum fieri poterit, in vera religione instruere, ut tenetur, non praetermittat.

TITULUS VII.

De eo, qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium.

Sequitur impedimentum criminis, quod antiquo jure duplex fuit, impediens, et dirimens: nunc per non usum, sublato impedimento criminis, quatenus impediens est, mansit solum, prout est dirimens: oritur ex adulterio, et homicidio, sive machinatione in necem conjugis, et matrimonium dirimit non cum quacunque, sed cum ea dumtaxat persona, cum qua commissum est adulterium, vel contra cujus consortem commissum est: de utroque in hoc titulo agitur, quamvis in rubrica primi dumtaxat mentio fiat: unde nigrum, ut canonistae loquuntur, hoc titulo latius patet, quam rubrum.

§. I.

De impedimento criminis orto ex adulterio.

SUMMARIUM

1 *Impedimentum hoc oritur ex adulterio, accedente matrimonio cum adultera, vel promissione illius, superstite conjuge legitimo.*

2 *Non incurritur, si uterque infidelis sit.*

3 *Etiamsi dein unus illorum convertatur ad fidem, et post baptismum vel adulterium vel matrimonium cum adultero ineat.*

4 *etc. Concurrere necessario ad impedimentum hoc inducendum debet adulterium cum matrimonio, vel promissione illius.*

8 *Perinde autem est, an praecesserit adulterium, vel subsequatur.*

9 *Necesse tamen est, ut promittatur matrimonium contrahendum post obitum conjugis.*

10 *Item adulterium debet esse formale, et uterque scire, alterum complicem esse conjugatum.*

11 *Non tamen excusat ignorantia supina, et crassa.*

12 13 *Et satis est, si alterutrum subsequatur notitia de statu alterius complicis.*

14 *Copula autem adulterina debet esse perfecta.*

15 *Ipsa tamen attentatio matrimonii sufficit, etsi clam facta sit, absque parocho, et testibus.*

16 *Modo tam adulterium, quam matrimonium attentatum, vel ejus promissio facta sit, superstite legitimo conjuge.*

17 18 19 *Necesse tamen est, ut utrumque fiat, durante eodem conjugio.*

1

Quaeritur 1. quando oriatur hoc impedimentum? Respond. Oritur duobus casibus: 1. quando adulter matrimonium cum adultera contrahit, conjuge, quem uterque, vel alter eorum habet, adhuc vivente: 2. quando inter duos adulterium commissum est, interveniente promissione matrimonii, contrahendi post obitum conjugis, quem alter, vel uterque viventem habet.

Primum statutum est *capit. cum haberet* 5. *hoc titul.* Vis illius est, ut irritum sit matrimonium non tantum illud, quod utriusque, vel alterius conjuge vivente, contractum est, propter intercedens impedimentum ligaminis, sed etiam id, quod isto per conjugis, quem uterque, vel alter habuit, obitum soluto, contrahendum est: *alterum* introductum est *canon. relatum* 4. *caus.* 31. *quaest. prima cap. significasti* 6. *cap. veniens* 7. *et cap. fin. hoc titul.* estque hujus impedimenti eadem vis, quae prioris; nam etiam hoc casu conjugium inter illos consistere nequit, quamvis adulteri, vel adulterae conjux sit mortuus.

Ratio hujus impedimenti inducendi justissima fuit, ut fidei matrimoniorum, et conjugum incolumitati consuleretur, praecisa adulteris omni spe conjugii, quod promissum est, obtinendi, vel si illud defacto contractum jam est, stabiliendi.

2

Quaeritur 2. inter quos oriatur hoc impedimentum? *Certum est* 1. inter infideles illud non habere locum, nisi speciali lege apud ipsos inductum hoc sit; Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 79. *n.* 42. Ratio est, quia impedimentum hoc solo jure ecclesiastico inductum est, ad cujus observantiam infideles non obligantur. *Certum est* 2. idem impedimentum induci casu, quo unus fidelis est, et hic cum infideli

commisit adulterium, accedente promissione matrimonii futuri; aut ipso ejus contractu de praesenti; Veracrux *p.* 1. *specul. art.* 34. *post concl.* 9. *dub.* 3. Vega *tom.* 2. *summ. cap.* 34. *cas.* 123. Sanch. *loc. cit. num.* 43. colligitur *arg. cap. laudabilem* 5. *de convers. infid. Ratio est*, quia hoc casu impedimento ligatur fidelis; igitur per consequentiam, et indirecte eodem etiam ligatur infidelis, cum ipso contracturus matrimonium, utpote quod non potest consistere, nisi inter duos.

3

Dubium est in casu, quo uterque est infidelis, et unus deinde convertitur ad fidem christianam, ita, ut vel adulterium, vel matrimonium, aut promissio futuri matrimonii, fiat post baptismum, altero eorum hunc praecedente? Veracrux *loc. cit. dub.* 4. Vega *cas.* 123. *cit.* Barth. a Ledesm. *dub.* 58. *de matr. in fin.* putant eo casu impedimentum nuptiarum induci ex causa criminis. *Sed melius negat* Sanch. *cit. num.* 43. *fin.* quia licet in hoc casu concurrat adulterium cum matrimonio, vel ejus promissione, non tamen utrumque contigit tempore habili; quod videtur ad inducendum istud necessarium esse; prout haberi potest a pari cum eo, qui ante matrimonium initum cum Bertha fidem de eo contrahendo dat Cajae, et deinde stante matrimonio inito cum Bertha, adulterium committit cum Caja; nam hic mortua Bertha, non impeditur contrahere cum Caja, nisi simul cum adulterio renovaverit promissionem Cajae factam; ideo praecise, quia promissio matrimonii non est facta tempore habili ad inducendum hoc impedimentum; atqui non minus inhabile est tempus infidelitatis, quo delinquens nullo modo est sub potestate ecclesiae; ergo etc.

4

Quaeritur 3. utrum ad incurrendum hoc impedimentum requiratur semper, ut cum adulterio intercesserit promissio matrimonii, vel ejus contractus de facto, vivente uxore? *Rationem dubitandi* faciunt complures canones relati *caus.* 31. *quaest.* 1. quibus absolute, et sine addito statuitur, ut nullus ducat in matrimonium, quam prius polluit per adulterium; quos canones prae oculis habens Alexander III. *cap. propositum* 1. *hoc tit. licet*, inquit, *in canonibus habeatur, ut nullus copulet matrimonio, quam prius polluerat adulterio, et illam maxime, cui fidem dederat uxore sua vivente, vel quae machinata est in mortem uxoris etc.* ubi particula *maxime*, videtur indicari, hos duos casus praecipue inducere impedimentum criminis, et praeter hos duos induci illud etiam solo adulterio.

5

Sed certa est doctrina, quod ad incurrendum hoc impedimentum non sufficiat matrimonium, vel promissio ejus sine adulterio, neque adulterium sine alterutro illorum, sed necessarium sit, ut adulterio jungatur vel ipsum matrimonium cum adultera de facto contractum, vel saltem promissio illius post obitum legitimi conjugis contrahendi, aut (quod ad §. *seq*: pertinet) ut eorum alter in adhuc viventis sui, vel alterius conjugis mortem cum effectu sit machinatus. Ita Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 79. *num.* 2. Gutier. *de matrim. cap.* 105. *num.* 1. Coninck. *D.* 31. *de sacram. num.* 56. *et* 63. Palao *tract.* 28. *D.* 4. *p.* 12. *n.* 2. *fin.* Vvagnereck *cap.* 2. *hoc tit. not.* 2. *et in cap. fin. eod. vers. conditio prima.* Illsung. *tract.* 6. *D.* 9. *num.* 83. Canis. *hoc tit. num.* 7. Vallens. *ibid. num.* 2. *vers. tertius casus* Zoes. *num.* 4. Honor. *num.* 1. Engl. *num.* 1. *et* 2. Schamb. *num.* 2. 4. *et* 9. Konig. *num.* 3. Reiffenstuel *num.* 2. *et* 7.

6

Et quidem, quod adulterium solum non constituat impedimentum dirimens, patet ex *cap. significasti* 6. *hoc tit.* ubi ad quaestionem, an valeat matrimonium viri cum illa, cum qua prius, vivente adhuc uxore sua, adulterium commisit, Innocentius III. *Nos igitur*, inquit, *inquisitioni tuae taliter respondemus, quod nisi alter eorum in mortem uxoris defunctae fuerit machinatus, vel ea vivente sibi fidem dederit de matrimonio contrahendo, legitimum judices matrimonium supradictum.*

Quod vero etiam non sufficiat, siquis vivente legitima sua uxore, fidem dedit alteri de ea ducenda post mortem uxoris, vel cum ea de facto contraxit matrimonium, non vero, uxore vera superstite, eam cognovit, patet ex *cap. fin. eod.* ubi statuitur, hoc casu matrimonium, contractum post obitum uxoris, non esse dirimendum; quamvis enim etiam sola promissio possit inducere votum captandae mortis, tamen impedimenta matrimonii, tanquam odiosa, potius restringenda sunt, quam ultra casus in jure expressos extendenda; et majus semper est periculum, si promissio conjungatur adulterio, quam si sit sola, cum homines libidine excaecati majora facinora temere audere soleant; Engl. *hic n.* 2.

7

Neque obstant canones relati *caus.* 31. *quaest.* 1. quia, ut notat gloss. *in cap. fin. cit. V. cognovit eandem*, Alex. de Nevo *ibid. n.* 1. *et* 6. alii passim, intelligendi sunt, quando utrumque concurrit, adulterium scilicet cum matrimonio defacto contracto, vel promissione illius post obitum conjugis contrahendi. Ad textum *cap. propositum cit.* Abb. *ibid. num.* 8. Alex. de Nevo *n.* 6. Praepos. *n.* 2. Barbos.

n. 5. Gutier. *cap.* 105. *n.* 2. Coninck *D.* 31. *n.* 64. Palao *D.* 4. *cit.* *p.* 12. *n.* 2. et alii passim dictionem *maxime* exponunt pro *tantum*, vel *dumtaxat*, ut sensus sit, tantum his casibus ob adulterium incurri impedimentum dirimens criminis. Sed quia explicatio ista videtur esse torta, hinc melius Gratianus *in can. illud vero* 3. §. *hic subaudiendum quaest. cit.* ait, supradictis canonibus non prohiberi praecise, ne adulter contrahat matrimonium cum adultera, defuncto marito adulterae, sed ne contrahat ante peractam poenitentiam ob adulterium a se commissum. Hanc interpretationem sequitur Canis. *num.* 7. *cit.* Vvagnereck *in cap. propositum cit. not.* 1. Pirhing. *hic n.* 4. et confirmatur ex *can. siquis vivente* 5. *quaest. cit.* ubi habetur, quod siquis vivente marito, conjugem illius adulterasse accusatur, possit post peractam poenitentiam viduam ejus in conjugem ducere, quam viro vivente, per adulterium polluit.

8

Quaeritur 4. quando necesse sit, ut matrimonium initum, aut fides de matrimonio cum adultera ineundo huic data sit, ad inducendum hoc impedimentum? Resp. Perinde est, an praecesserit adulterium, vel subsequatur; in utroque enim casu incurritur impedimentum hoc dirimens; Alex. de Nevo *in cap. fin. hoc tit. num.* 7. Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 79. *n.* 3. Vvagnereck *in cap. fin. cit. vers. prima conditio*, Engl. *hic num.* 7. Pirh. *n.* 1. Schamb. *n.* 6. Konig. *n.* 12. *fin.* Vviestner *n.* 4. Reiffenstuel *num.* 6. Ratio est, quia in utroque casu praebetur ansa captandae mortis conjugis. *Excipitur*, si partes a matrimonio defacto contracto, vel promissionem illius ante adulterium mutuo consensu resilierint, nam etsi postea adulterium casu subsecutum sit, priori contractu non iterato, non inducitur impedimentum istud; quia prior ille contractus fidei datae, aut matrimonii omnino extinctus est, et sic non concurrunt adulterium, et fides, seu contractus de praesenti; Gutier. *de matrim. cap.* 105. *n.* 28. Sanch. *loc. cit. n.* 7. Konig. *hic n.* 12. *fin.* Aliud dicendum, si post adulterium resiliatur a matrimonio cum adultera defacto contracto, vel promissione illius; tunc enim istud nihil conferet ad evadendum hoc impedimentum, utpote quod jam incurrerunt, et a quo poenitentia sua se liberare non possunt; Sanchez *loc. cit.*

9

Dubium fieri potest, an sufficiat ad impedimentum hoc inducendum promissio matrimonii ineundi ante obitum alterius conjugis? *Rationem dubitandi* faciunt textus *c. propositum* 1. *cap. veniens* 7. *et c. fin. h. tit.* qui dum explicant, promissione matrimonii ineundi juncta cum adulterio, induci impedimentum istud, generice loquuntur, neque distinguunt inter promissionem matrimonii ineundi viven-

te altero conjuge, et inter promissionem ineundi matrimonii isto mortuo.

Sed dicendum, non sufficere, si adulteri sibi fidem dent de matrimonio inter eos ineundo ante alterius conjugis obitum, sed necesse esse, ut defacto ante alterius conjugis obitum copulentur, vel de matrimonio post istius obitum ineundo dent sibi fidem; Sanchez *l. cit. n.* 2. Ratio est, quia promissione matrimonii contrahendi, priore legitimo matrimonio stante, non ita datur ansa captandae mortis alterius conjugis, quae ratio est hujus impedimenti, cum non exspectetur mors alterius conjugis ad matrimonium perficiendum, nec eo usque promissio differatur.

Neque obstat generalitas textuum in ratione dubitandi allegatorum; quia hanc satis restringit *can. relatum* 4. *caus.* 31. *quaest.* 1. ibi, *insuper Moechae, vivente viro suo, juramentum dedisse, ut post legitimi mariti mortem, si supervixisset, duceret uxorem.*

10

Quaeritur 5. quale adulterium esse debeat, ut inducatur hoc impedimentum? Resp. Debet esse formale: atque hinc necesse est, ut uterque adulter sciat, alterum esse conjugatum; Sylv. *V. matrimonium.* 8. *quaest. dict.* 4. Sanch *l.* 7. *de matrim. D.* 19. *numer.* 31. Guttier. *de matrim. cap.* 105. *n.* 28. *vers. tertia conditio.* Coninck *D.* 31. *n.* 61. Palao *tract.* 28. *D.* 4. *p.* 12. *n.* 8. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 4. *cap.* 10. *n.* 2. *vers. id vero, et n.* 4. Barbos. *in cap.* 1. *hoc tit. n.* 2. Gonzal. *in cap. fin. n.* 4. Vvagnereck *ibid. vers.* 5. *denique*, Vallens. *hic n.* 2. *vers. tertius*, Cauis. *n.* 1. Zoes. *n.* 3. Honor. *n.* 5. Engl. *n.* 8. Scambog. *n.* 6. Konig. *n.* 11. Reiffenstuel *n.* 1. et colligitur ex *cap. propositum* 1. *hoc tit.* ubi pro valido habetur matrimonium, quod post mortem uxoris suae quis contraxit cum muliere, inscia, quod ille haberet aliam uxorem viventem, non obstante adulterio inter ipsos commisso cum professione matrimonii: et ratio est, quia tali casu non est commissum formaliter adulterium ex parte utriusque. Imo, nec sufficit, si uterque adulter fuit conjugatus, et novit proprium conjugium, si tamen ignoravit conjugatum esse complicem; quia impedimentum hoc institutum est propter injuriam irrogatam ab utroque adultero eidem matrimonio, committendo adversus illud adulterium data fide futurarum nuptiarum. At in hoc eventu ignorans non infert injuriam eidem matrimonio, sed soli proprio; ergo etc. Sanch. *loc cit.*

11

Dubium est, quaenam ignorantia status alterius complicis excuset ab isto impedimento, an quaevis etiam supina, et crassa, an tantum probabilis, qua rationabiliter credit alterum non esse con-

jugatum? Etiam crassam, et supinam excusare contendunt Sanchez *loc cit. n.* 38. Gutier. *cap.* 105. *vers. tertia conditio*, Rebell *l.* 3. *quaest.* 8. eo, quod haec ignorantia non sit juris, sed facti; in facto autem excusat quaelibet ignorantia juxta *reg. ignorantia* 13. *in* 6. Accedit, quia impedimentum hoc nascitur ex adulterio ad quod omnes fatentur requiri dolum; *l. si ex lege* 43. *ff. ad leg. jul. de adult.* at dolus consistere cum ignorantia nequit; ergo etc.

Sed melius Navar. *man. cap.* 22. *n.* 46. Valent. *tom.* 4. *D.* 10. *quaest.* 5. *p.* 3. Coninck *D.* 31. *n.* 61 Hurtad. *D.* 23. *difficult.* 2. *n.* 7. Palao *tract.* 28. *D.* 4. *p.* 12. *n.* 8. cum communi teste Sanch. *loc. cit.* censet, solam ignorantiam, quae ab adulterii culpa excusat, excusare ab hoc impedimento; excusat autem solum ignorantia probabilis, non crassa, et supina; ergo etc.

Neque obstat, quod stante qualibet ignorantia status alterius conjugis, non reputetur adulterium ad incurrendas poenas latas in *lege julia de adulteriis*; quia illae poenae, utpote gravissimae, merito exigunt adulterium dolo commissum; at hoc impedimentum non tam in poenam adulterii, quam pro removenda occasione insidiandi vitae conjugis statutum est; sufficit ergo adulterium esse culpabile.

12

Quaeritur 6. an ad inducendum hoc impedimentum sufficiat, si ante scientiam de statu alterius complicis initum sit matrimonium et habita scientia, commissum adulterium? Resp. sufficere, quia in eodem matrimonio perseverando, et eo post scientiam obtentam utendo, censetur quasi contractum matrimonium post scientiam: unde cum tale matrimonium hujusmodi adulterio junctum non minus ansam praebeat machinandi in mortem conjugis, casus iste censebitur comprehendi sub dispositione juris inducentis hoc impedimentum. *Excipitur*, nisi complices jam habitá scientia, resilierint ab eo matrimonio defacto inito, et post casu commiserint adulterium, prout jam dictum est *supra num.* 8.

13

Dubium est, an etiam inducatur impedimentum istud, quando notitiam conjugii fides de matrimonio ineundo praecessit, et habita notitia, subsecutum est adulterium. Negativam videntur tenere Sot. *in* 4. *dist.* 37. *quaest. un. art.* 4. *col. pen.* et Lud. Lop. *p.* 2. *instruct. cap.* 54. *col.* 4. *in* 3. *crimin.* ubi dicunt, tunc esse locum huic impedimento, quando vir, postquam novit foeminam esse conjugatam, illam fide data cognovit; atque ita videntur petere, ut utrumque sequatur notitiam conjugii.

Sed retinenda est affirmativa sententia, quam etiam post Abbatem, Angelum, Rosellam, Veracrux, Henricum, defendit Sanch *cap.*

7. *de matrim. D.* 79. *n.* 34. modo notitia dein habita, ant e adulterium fides data mutuo consensu non dissolvatur. *Ratio est*, quia quoad hoc impedimentum matrimonium, et fides data de matrimonio contrahendo aequiparantur; *cap. fin. hoc. tit.* igitur sicut matrimonium juxta dicta *n. praeced.* inducit hoc impedimentum, licet ante notitiam conjugii contractum sit, ita et fides. *Conf.* Quia copula postea habita, nondum fide dissoluta, illi innititur et non minus ansa captandae mortis conjugis praebetur, quam si utrumque contingeret post scientiam.

Neque obstat, quod impedimentum istud non praestet copula inita ante notitiam de statu conjugis, licet hac notitia obtenta complices defacto contrahant matrimonium; nam aperta disparitas ex eo patet, quod talis copula ante notitiam ex parte ignorantis minime sit verum adulterium, quale tamen secundum dicta *n.* 10. requiritur ad inducendum hoc impedimentum.

14

Quaeritur 7. an impedimentum istud inducat copula adulterina etiam attentata tantum, et conatus ad illam? In partem affirmativam inclinat Host. *in cap. fin. hoc titul. n.* 1. Sed contrarium tenent gloss. *in cap. fin. citat. V. cognovit*, Joan. Andr. *ibid. n.* 4. Abb. *numer.* 6. Anchar. *n.* 4. Alex. de Nevo *n.* 9. Brunell. *de sponsal. concl.* 34. *n.* 4. Gutier. *de matrim, cap.* 105. *n.* 28. Sanchez *l.* 7. *D.* 97. *num.* 2. Coninck *D.* 31. *n.* 62. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *part.* 4. *cap.* 10. *n.* 4. *vers. tertia conditio*, Barbos. *in cap. fin. citat. n.* 4. Engl. *tit. de spons. duor. n.* 4. Cauis. *hic n.* 1. Pirh. *ibid. n.* 15. Schambog *n.* 11. Vviestner *n.* 9. Reiffenstuel *n.* 12. magnif. P. Schmier *part.* 3. *de matrim. cap.* 4. *n.* 3. juxta quos ad inducendum hoc impedimentum requiritur, ut copula carnalis non solum attentata, sed etiam perfecta sit, et consummata, cum immissione seminis in vas; quia jus, hoc impedimeutum statueus, poenale est: leges autem poenales stricte accipiendae sunt, atque in sensu proprio, in quo acceptum adulterium non significat id, quod attentatum solummodo, sed quod perfectum, et consummatum est; ergo etc.

15

Dubium est, an sufficiat copula adulterina consummata, si concurrat cum matrimonio inito cum adultera clam solum, absque parocho, et testibus? Videtur non sufficere; quia hujusmodi matrimonium est prorsus irritum, ac vi etiam sponsalium destitutum, prout dictum est *supra tit.* 3. *n.* 125. Sed dicendum sufficere: ita Sanch. *D.* 79 *cit. n.* 8. Coninck *D.* 31. *n.* 61. *fin.* Palao *trac.* 28. *D.* 4. *n.* 9. Pirhing. *hic n.* 1. quia in inducendo impedimento isto non ponderatur valor matrimonii, vel sponsalium; imo ambo invalida sunt a delicti istius complicibus contracta, matrimonium quidem ob impedimentum liga-

minis, promissio vero, seu sponsalia ex argumento afferendo *infra et n.* 41.

16

Quaeritur 8. utrum necesse sit, ut tam adulterium, quam promissio, vel attentatio matrimonii facta sit, adulteri conjuge adhuc superstite? Resp. affirmative: ita Ancharan. *in cap. fin. hoc tit. n.* 2. Tabien. *V. impedimentum, imped.* 7. *quaest.* 2. *n.* 3. Sot. *in* 4. *dist.* 37. *quaest. un. art.* 4. *col. penult.* Sanch. *D.* 79. *citat. n.* 5. Vviestner *hic n.* 5. et colligitur ex *cap. fin. cit.* quod expresse petit, ut utrumque contingat conjuge adulteri superstite: atque hinc copula, aut fides, sive matrimonium, de praesenti defacto initum, praecedat matrimonium initum cum legitimo conjuge, aut isto per conjugis mortem dissoluto, eveniant, non contrahitur hoc impedimentum: et hoc verum est, sive utrumque praecedat, aut sequatur matrimonium, sive unum praecedat, aut sequatur, alterum fiat eo stante.

17

Dubium est, an impedimentum istud incurrant adulteri, si promissio matrimonii, et adulterium non sit factum sub eodem conjugio? Casus esse potest: Titius, vivente conjuge sua Bertha, promittit matrimonium Maeviae, mortua autem Bertha, non Maeviam, sed Cajam ducit, cum qua dum matrimonium habet, adulterium committit cum Maevia, hoc casu quaeritur, utrum mortua Caja, possit adhuc ducere Maeviam? Joan. Andr. *in cap. fin. hoc tit. n.* 3. Ant. de Butrio *ibid. num.* 5. Ancharan. *num.* 3. Henric. *num.* 4. negant, quod hoc casu Titius ducere possit Maeviam; quia verum jam est adulterium, et promissionem evenire superstite conjuge: quod solum *cap. fin. cit.* petitur.

18

Sed multo verius est, Titium hoc casu nullum contraxisse impedimentum, sed posse ducere Maeviam; quia ut impedimentum criminis inducatur per adulterium, opus est, ut tam promissio matrimonii, quam adulterium facta sint sub eodem conjugio: ita Abb. *in cap. fin. cit. n.* 5. Alex. de Nevo *ibid. n.* 8. *fin.* Sylv. *V. matrimonium* 8. *quaest.* 9. *dict.* 5. Sot. *in* 4. *dist.* 37. *quaest. un. art.* 4. *vers. dubium autem,* Sanch. *D.* 79. *cit. n.* 6. Coninck *D.* 31. *n.* 60. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *numer.* 4. Pal. *tract.* 28. *D.* 4. *p.* 12. *numer.* 8. *fin.* Barbos. *in cap. fin. cit. num.* 3. Gonzal. *ibid. num.* 4. Vvagnereck *vers. secunda conditio*, Canis. *hic n.* 5. Engl. *num.* 9. *vers. demum* Pirh. *num.* 14. Schambog. *n.* 10. Konig. *num.* 12. *fin.* Reiffenst. *num.* 10. Ratio est, quia per posterius matrimonium recessum est a fide data, ac proinde solum adest adulterium, et spes matrimonii Maeviae facta extincta fuit per posterius matrimonium, adulterium autem solum

non inducit impedimentum dirimens criminis, ut dictum est *supra num.* 5.; ergo etc.

19

Idem dicendum, si e converso adulterium commissum sit sub priore conjugio, fides vero data, vel matrimonium initum sub posteriore; Sanch. *l. cit.* et colligitur ex *cap. fin. cit.* ibi, *dum vixerit uxor ipsius*, *et cap. propositum* 1. *eod.* ibi, *et illa maxime, cui fidem dederat, uxore sua vivente;* qui textus videntur exigere simul adulterium, et promissionem vel matrimonium, vivente eodem conjuge; ponderant enim injuriam eidem matrimonio irrogatam, et occasionem datam ejusdem conjugis occidendi; quorum neutrum contingit in casu proposito.

20

Quaeritur 9. qualis debeat esse promissio matrimonii, ut cum adulterio inducat impedimentum criminis? Resp. Debet esse promissio signo aliquo externo expressa ab una parte, et altera parte per simile signum externum acceptata. Ita Emman. Sa *V. matrimonium de imped. num.* 7. Sanchez *l.* 7. *de matr. D.* 79. *num.* 7. *et* 22. Gutier. *de matrim. cap.* 105. *n.* 28. *vers. quinta conditio* Coninck. *D.* 31. *n.* 56. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 4. *cap.* 10. *n.* 4. *vers. quinta conditio*, Palao *tr.* 28. *D.* 4. *p.* 12. *num.* 8. *e* 10. Bosco *de imped. matrim. sect.* 8. *concl.* 3. *n.* 128. Barbos. *in cap. fin. hoc tit. n.* 2. Vvagnereck. *ibid. vers. tertia conditio* Vallens. *hic n.* 2. *vers. tertius.* Engl. *n.* 9. *resp.* 2. Pirh. *n.* 15. Schambog. *n.* 11. Konig. *num.* 11. Reiffenstuel *n.* 16. magnif. p. Schmier *part.* 3. *de matrim. cap.* 4. *n.* 7. Et quidem quod promissio debeat esse aliquo signo externo expressa, patet ex eo, quia animo solum retenta non potest esse nota alteri, ac proinde ansam mortem conjugi machinandi non praebet. Quod vero debeat esse ab altera parte acceptata, inde eruitur, quia alioquin non haberet vim pacti, seu promissionis, quae exigit duorum in idem consensum, sed erit mera pollicitatio.

21

Dubium est, utrum sufficiens acceptationis signum sit taciturnitas ejus, cui promissio fit? Videtur sufficere ob regulam, *qui tacet consentire videtur* 43. *in* 6. verum quia haec regula locum non habet, quando promissio est nociva acceptanti, hinc dicendum, non sufficere taciturnitatem solam; Sanch. *D.* 79. *cit. n.* 25. Palao *n.* 10. *citat.* Tambur. *l.* 8. *de sacram. tract.* 1. *cap.* 6. §. 1. *n.* 3. Bosco *de imped. matr. sect.* 8. *concl.* 4. *n.* 128. Illsung. *tract.* 6. *D.* 9. *n.* 78. Zoes. *hic n.* 3. Reiffenstuel *ibid. n.* 6. quia ea promissio, etiam liberaliter facta, nociva est acceptanti, cum per eam incurratur delictum, et impedimentum dirimens. Ex quo etiam *confirmatur* respon-

sio; nam ex taciturnitate solum praesumitur consensus; atqui delicta in dubio praesumuntur; *l. merito* 51. *ff. pro socio*. Et esto, is cui promissio fit, revera illam in mente acceptet, quia tamen acceptationem istam nullo idoneo signo externo exprimit, ideo consensus iste adhuc censebitur esse mere internus; non solent autem jura actui mere interno poenam statuere, quod *cognitionis poenam* (in foro externo) *nemo patiatur*, ut dicitur *can. cognitionis* 14. *dist.* 1. *de poenit. et l. cogitationis* 18. *ff. de poenis*.

22

Quaeritur 10. utrum requiratur, ut matrimonium ab uno vere, h. e. animo se obligandi promissum, et haec promissio ab altero non ficte, sed vere, et saltem virtualiter sit acceptata? Negant, et promissionem, vel acceptationem fictam sufficere contendunt Jo. Andr. *in cap. significasti* 6. *h. tit. n.* 2. *fin.* Ant. de Butr. *ibid. n.* 8. Ancharan. *n.* 2. Alex. de Nevo *n.* 9. Bart. a Ledesm. *de matr. dub.* 58. *concl.* 5. Sanchez *l.* 7. *de matr. D.* 79. *n.* 10. Gutier. *de matrim. cap.* 105. *n.* 28. *vers. quarta conditio*, Coninck *D.* 31. *n.* 57. Palao *tract.* 28. *D.* 3. *p.* 12. *n.* 11. *et* 12. Gonz. *in cap. fin. h. tit. n.* 4. Engl. *hic n.* 9. *resp.* 3. Argumentum sumunt ex *cap. significasti cit.* ubi indicatur sufficere, si vir, vivente uxore, *fidem dederit* alteri, videlicet adulterae, *de matrimonio contrahendo*: quae verba unius promissione verificantur; igitur etsi unius consensus fictus fuerit, modo alter vere, et ex animo consenserit, secundum istorum doctrinam jam incurretur hoc impedimentum. *Excipit* Sanch. *loc. cit.* si fictio ab altera signis externis colligi potuit; tunc enim nec iste potuisset praestare verum consensum.

23

Sed contrarium melius propugnant Henriq. *lib.* 12. *de matrim. cap.* 13. *n.* 3. *fin.* Sa *V. matrimonium de impedim. n.* 7. Rodriq: *tom.* 1. *summ. cap.* 229. *n.* 7. Hurtad. *D.* 23. *diffic.* 2. *n.* 9. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *part.* 4. *cap.* 10. *n.* 4. *vers. quinta conditio*, Perez. *D.* 23. *sect.* 4. *n.* 5. *sect.* 5. *n.* 3. Bosco *de impedim. matr. sect.* 8. *concl.* 3. *n.* 76. Illsung. *tract.* 6. *D.* 9. *n.* 84. Pirhing. *n.* 15. Schambog. *n.* 10. Konig. *n.* 12. Reiffenstuel *n.* 16. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de matrim. cap.* 4. *n.* 5. *et* 6. Rationem dant 1. quia impedimentum hoc, prout ex hactenus dictis liquet, introductum est in poenam; igitur de vera, et vere acceptata promissione accipiendum est, cum leges poenales strictam interpretationem exigant. 2. Jura videntur exigere promissionem ex se sufficientem ad sponsalia; ad haec autem ex communi DD. requiritur promissio vera, et vere acceptata, ut dictum est. *tit.* 1. *n.* 27. 3. Nam etiam ficte

rebaptizans, et ficte proferens haeresim excusantur ab irregularitate, et ab excommunicatione contra haereticos imposita.

24

Ex quo patet ad textum in contrariam sententiam allegatum; cum enim in materia poenali, et odiosa accipi verba stricte, et cum effectu debeant, *cap. cit.* dispositio intelligenda est de tali promissione, quae vim pacti, et non merae pollicitationis habeat, qualem non habet promissio acceptata dumtaxat ficte.

25

Quaeritur 11. an, ut incurratur hoc impedimentum, requiratur, promissionem matrimonii esse puram, et absolutam, vel sufficiat, ut sit conditionata? Sanch. *l.* 7. *de mat. D.* 79. *n.* 11. utitur distinctione: vel enim conditio, sub qua promissio matrimonii facta est, ante patratum adulterium deficit, vel illa ante istud non deficit. *Si primum*, fatetur, impedimentum hoc non induci; quia tunc deficiente conditione, dissoluta esset prorsus promissio, et quasi nunquam extitisset, ut proinde adulterium superveniens destitutum sit promissione, atque adeo inducere impedimentum nequeat. *Si secundum*, affirmant induci; quia tunc cum adulterio adest promissio, quae etsi conditionata sit, spem tamen conjugii futuri facit, adeoque ansam dat machinandi mortem conjugis, non minus, ac illam dat promissio absoluta; igitur sicut haec accedente adulterio, impedimentum criminis inducit, ita etiam conditionata, cujus conditio ante adulterium commissum non deficit.

26

Verum hoc argumentum non probat intentum; quia cum conditio ista sit contingens, possitque esse, vel non esse, non praebet spem adeo certam futuri conjugii, prout illam praebet promissio absoluta; adeoque imprimis non est paritas rationis: deinde etsi esset rationis paritas, leges poenales etiam ob paritatem, et similitudinem rationis de casu ad casum extendi non debent.

27

Quare dicendum, ac hoc, ut impedimentum criminis incurratur, necesse est, ut promissio sit pura, et absoluta, vel saltem conditio ei adjecta ante mortem conjugis purificata. Ita Coninck *D.* 31. *de sacr. n.* 59. Hurtad. *D.* 23. *diffic.* 2. *n.* 10. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 4. *cap.* 10. *n.* 4. *vers. sexta conditio.* Palao *tr.* 28. *D.* 4. *part.* 12. *n.* 13. Vincent. de Just. *de dispens. matrim. cap.* 6. *n.* 41. Engl. *hic n.* 9. Konig. *ib. n.* 12. Ratio est, quia promissio conditionalis, quamdiu adhuc suspensa est, et ab eventu futuro pendet, non habet rationem verae promissionis; verba autem legis poenalis, qualis est ista inducens impedimentum cri-

minis, stricte accipi debent, et de promissione vera matrimonii; igitur ad conditionalem promissionem extendi non debet.

28

Simili ratione idem impedimentum etiam non inducitur, cum adulter adulterae dicit; *mortua uxore mea*, *nullam aliam ducam*, *nisi te*; nam sensus verborum istorum videtur esse conditionalis, *si aliquam duxero*, *promitto me ducturum te*, et ita promittens non praecise se obligat ad matrimonium, quin possit ab eo abstinere; Laym. *n.* 4. *cit. vers. accedit.* Engl. *n.* 9. multo minus consurgit impedimentum hoc, quando conjugatus dicit adulterae, *si non essem conjugatus*, *te ducerem*; quia ut bene Sanch. *D.* 79. *cit. n.* 16. verba haec promissionem omnino non important, cum non detur fides de matrimonio imposterum contrahendo, sed tantum significetur voluntas aliqua imperfecta, quam TT. *velleitatem* appellant.

29

Quaeritur 12. an ad inducendum hoc impedimentum requiratur, ut promissionem ab una parte factam sequatur repromissio alterius partis? Affirmant Henriq. *l.* 12. *de matr. cap.* 14. *n.* 3. Bellarm. *l.* 1. *de matrim. cap.* 22. *cas.* 2. Ugolin. *de sacr. tract. de matrim. cap.* 19. *n.* 8. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *part.* 4. *c.* 10. *n.* 4. *vers. quinta conditio,* Schamb. *hic n.* 11. Rationem dant 1. quia cum jura requirant matrimonium defacto initum, vel fidem datam de matrimonio ineundo, requirere videntur, ut sit initum matrimonium, vel sint inita sponsalia, in quibus requiritur mutua desponsatio, et promissio. 2. Verba *cap. veniens* 7. *et cap. fin. hoc tit.* important promissionem; sed promissio proprie, et specifice accepta est pactum quoddam, desiderans mutuum consensum promittentis, et ejus, cui fit promissio; alias pollicitatio tantum erit; ergo etc. 3. impedimentum hoc inductum est in poenam utriusque contracturi matrimonium; uterque enim afficit inhabilem illum reddendo; ergo uterque reus debet esse delicti, ob quod imponitur; atqui delictum hoc cessat in eo, qui audita promissione minime repromittit; ergo etc.

30

Haec sententia quamvis probabilis omnino sit, probabilior tamen est, quae docet sufficere solam promissionem sine repromissione alterius partis, modo ab hac illa sit vere acceptata. Ita Sot. *in* 4. *dist.* 37. *quaest. un. art.* 4. *cas.* 2. Angles *in florib. p.* 1. *de matr. quaest.* 9. *art.* 3. *dub.* 2. Lud. Lop. *part.* 2. *instruct. cap.* 54. *crim.* 2. Sanch. *l.* 7. *de matrim. D.* 79. *n.* 20. Hurtad. *D.* 23. *diffic.* 2. *n.* 9. Pont. *l.* 7. *cap.* 45. *n.* 2. Palao *tract.* 28. *D.* 4. *p.* 12. *n.* 12. Bosco *de imp. matr. sect.* 8. *concl.* 4. Vvagnereck *in cap. fin. hoc tit. vers. tertia conditio.* Engl. *hic n.* 9. *respons.* 3.

Konig *n.* 12. Reiffenstuel *n.* 17. 1. Quia *can. relatum*, *cap. significasti, cap. veniens, et cap. fin. citt.* quibus impedimentum istud inductum est, solius fidei datae cum adulterio meminerunt: et nullibi invenitur desiderari repromissionem alterius. 2. Eodem *cap. significasti, et cap. veniens* aequiparantur ad hoc impedimentum inducendum machinatio in mortem conjugis, et futuri matrimonii promissio; atqui cum adest adulterium, sufficit unum ex complicibus machinatum esse mortem legitimo conjugi, ut *infra n.* 53. dicetur; ergo etc. 3. Ratio inducendi hujus impedimenti locum habet etiam quando unus tantum promittit matrimonium, alter acceptat sine repromissione; quia periculum insidiarum, et votum captandae mortis non inde provenit, quia promissarius obligatus est, vel reciproce promisit, sed quia alium obligatum habet.

31

Neque obstant argumenta contraria. *Ad* 1. Hoc argumentum manifeste continet petitionem principii; nam de hoc ipso quaeritur, an textus, hoc impedimentum inducentes, petant promissionem sufficientem ad constituenda sponsalia. *Ad* 2. promissio acceptata sine repromissioue jam distinguitur a pollicitatione nuda, cum sit vera promissio, quamvis gratuita tantum. *Ad* 3. Alter non repromittens culpam in eo habet, quod promissionem hanc iníquam acceptet; vel si neges hoc culpam esse, dic impedimentum hoc ab innocente incurri indirecte saltem, quatenus scilicet illud directe incurrit promittens; nam dum iste ad contrahendum cum complice fit inhabilis, consentaneum est, ut etiam iste inhabilis reddatur ad contrahendum cum illo, sicut *supra n.* 2. dixi de infidelibus.

32

Quaeritur 13. an necessarium sit, ut promissio matrimonii, ab adultero facta adulterae, sit jurata, vel contra sufficiat simplex acceptata? Negant apud Sanchez *l.* 7. *de matr. D.* 79. *n.* 28. nonnulli ad inducendum hoc impedimentum sufficere promissionem simplicem sed requirunt promissionem fide, vel etiam juramento vallatam: quod desumunt ex *can. relatum* 4. *caus.* 31. *quaest.* 1. ubi concilium triburiense, dum impedimentum istud decernit, mentionem de juramento facit, ibi, *vivente viro suo, juramentum dedisse. Confirmant* ex *cap. propositum cap. significasti, cap. fin. cit. hoc tit.* qui omnes textus fidei dationem petunt; atqui fidem dare, et jurare apud DD. ut notat Sanch. *loc. cit.* pro eodem sumuntur, cum hoc solum discrimine, quod juramentum appelletur, quando re sacra tacta praestatur; fides vero interposita, quando per DEUM, per fidem propriam absque sacrae rei contactu juratur.

33

Sed dicendum sufficere promissionem simplicem, accedente adulterio. Ita Joan. Andr. *in cap. significasti cit. n.* 2. Ant de Butrio *ibid. n.* 7. Alex. de Nevo *n.* 9. Sylv. *V. matrimonium* 8. *quaest.* 9. *dict.* 4. Sot. *in* 4. *dist.* 37. *quaest. un. art.* 4. *col. penult.* Henriq. *l.* 12. *de matr. cap.* 14. *n.* 3. Sanch. *D.* 97. *cit. n.* 29. Barbos. *in cap.* 1. *hoc tit. n.* 4. Gonzal. *in cap. fin. eod. v.* 4. Konig. *hic n.* 12. Ratio est, quia qualitercunque promittatur matrimonium, militat eadem ratio, nimirum periculum machinandi in mortem conjugis spe ineundi matrimonii.

34

Ad argumentum oppositum imprimis ex doctrina Abb. *in cap.* 1. *de spons. duor. n.* 1. et Alex. de Nevo *ibid. n.* 2. pactio quantumque simplex inita potest appellari fides ; atque ita veniens contra promissionem potest dici venire contra fidem praestitam. Deinde esto; datio fidei aliquid praeter simplicem promissionem de juris rigore significet, consuetudo, quae optima interpres legum est, et ipsa ratio canonum i: e. votum captandae mortis suadet, ut idem sentiamus de promissione simplici, ne defectuosa dicatur constitutio juris.

35

Quaeritur 14. quale matrimonium esse debet, contra cujus fidem committitur adulterium, et contrahitur matrimonium novum, vel promissio sit de eo contrahendo post mortem legitimi conjugis.? Resp. Matrimonium, cum prima conjuge initum, debet esse validum, si enim hoc esset irritum, non committeretur verum adulterium, et locus foret regulae, *non praestat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum,* quae est 52. *in* 6. s. Thom. *in* 4. *dist.* 35. *quaest. un. in fin. in exposit. lit.* Gabr. *ibid. quaest. un. art.* 2. *post concl.* 12. *vers. dictum.* Petr. de Sot. *lect.* 9. *de matrim.* Emm. Sa *V. matrimonium de imped. n.* 7. Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 79. *num.* 30. Vivian. *in cap.* 2. *hoc tit. vers. secus.* Barbos *ibid. n.* 1. Gonzal. *in cap. fin. eod. n.* 4. Canis. *hic n.* 3. Zoes. *n.* 3. Honor. *n.* 3. Scambog. *num.* 7. Reiffenstuel *n.* 8.

36

Parum autem refert ad impedimentum hoc contrahendum, an matrimonium cum conjuge ratum tantum sit, vel etiam consummatum ; nam impedimentum hoc contrahitur, etiamsi ratum solummodo sit conjugium, ut ex *cap. significavit* 2. *hoc tit.* desumunt Abb. *ibid. n.* 1. Alex. de Nevo *n.* 5. Sylv. *V. matrimonium* 8. *quaest.* 9. *sect.* 4. Sanch. *D.* 79. *cit. n.* 30. Gutier. *cap.* 105. *de matr. vers. sexta conditio.* Laym. *lib.* 5. *tract.* 10. *p.* 4. *cap.* 10. *n.* 3. Vivian. *in cap.* 2. *cit. pr.* Vvagnereck *in cap.* 3. *not.* 3. *vers. sexta conditio.*

66 *

Canis. *hic n.* 1. Honor. *n.* 1. Vviest. *n.* 4. Reiffenstuel *n.* 6. Sufficit etiam, quamvis conjugi viventi adulter non cohabitarit, sed ab eo per divortium sit separatus per textum *cap. ex' litterarum* 4. *hoc tit.* Abb. *ibid. n.* 2. Alex. de Nevo *n.* 3. *et* 5. Vivian. *in cap.* 4. *eod. pr.* Sanch. *et alii supra.*

37

Quaeritur 15. an is, qui vivente legitima sua uxore contraxit matrimonium defacto cum alia, ignorante primam uxorem ipsius vivere, post mortem istius licite manere possit cum secunda? Resp. Non solum licite manere cum secunda potest, sed nec, si ab ea separari petat, separari ab illa debet, sed cogendus est renovare consensum, quamvis secunda haec uxor, si velit, possit ab ipso discedere.

Dixi 1. *eum licite manere cum secunda.* Ita statuitur *cap. veniens* 7. *hoc tit.* et ratio est, quia, ut *n.* 10. dixi, impedimentum criminis contrahitur tantum, quando uterque scit, alterum esse conjugatum, quod aliqui putant etiam procedere, quando ignorantia est supina, et crassa; sed, ut dictum est *n.* 11. probabilius est contrarium.

38

Dixi 2. *eum, etsi petat ab hac secunda conjuge separari, separari non debere.* Ita rescripsit Alexander III. *cap. propositum hoc tit.* ubi etiam ratio redditur, quia *dignum non est, ut praedictus vir, qui scienter contra canones venerat, lucrum de suo dolo reportet.* Si tamen vir iste post mortem primae suae uxoris ante renovatum consensum cum secunda, contraheret matrimonium cum alia tertia, illud teneret, ut notat gloss. *fin. in cap. propositum cit.* Vivian. *ibid. circa med.* Pirh. *hic n.* 3. *not.* 3.

39

Dixi 3. *cogendum esse renovare consensum*; quia matrimonium, vivente prima conjuge, cum ignorante initum, invalidum est, nec validum efficitur post mortem primae, nisi interveniat novus consensus; Vivian. *in cap.* 1. *cit. fin.* Barbos. *in cap.* 7. *eod. n.* 3. Canis. *hic n.* 1.

Dixi 4. *secundam istam uxorem si velit, posse a viro suo discedere*; quia decepta fuit, et ignara contraxit, putans illum, cum quo contraxit non habere aliam uxorem; Barbos. *in cap.* 1. *cit. n.* 1. *vers. probat.* Engl. *tit. de spons. duor. n.* 4. Canis. *n.* 1. Zoes. *n.* 3. Honor. *n.* 5. Reiffenstuel *n.* 11.

Dixi 5. *ignorante primam uxorem ipsius vivere*; nam si haec scivit, primam uxorem adulteri vivere, separandi sunt etiam post mortem legitimae uxoris ob impedimentum dirimens contractum,

quantocunque tempore cobabitaverint, et filios etiam susceperint, prout statuitur *cap. cum haberet* 5. *hoc tit.*

40

Quaeritur 16. an licite, aut valide saltem promitti alicui matrimonium possit, vivente adhuc legitimo conjuge? Resp. talis promissio, licet non irritet matrimonium, ex post facto per novum consensum initum, grave peccatum continet, cum turpe reputetur, constante matrimonio de alio pacisci, et aliquam saltem occasionem praebeat captandae mortis, ut proinde non immerito prohibeatur *cap. fin hoc tit.* ubi, praecipitur, ut talibus poenitentia injungatur, non injungenda, nisi graviter in hoc deliquissent; Abb. *ibid. n.* 2. Sanch *l.* 7. *D.* 79. *n.* 40. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 4. *cap.* 10. *nu.* 7. Palao *tract.* 28. *D.* 4. *part.* 12. *n.* 14. Gonzal. *in cap. fin. cit. nu.* 4. Scambog. *hic n.* 4.

41

Imo hujusmodi promissio est omnino invalida, ita, ut ex se obligationem nullam inducat juxta DD. *citt.* quia contra bonos mores est, tamquam inductivam occasionis captandi mortem legitimi conjugis, ob quam rationem jure ecclesiastico annullatur promissio praebendae non vacantis; *cap. nulla* 2. *de concess. praebend.* et jure civili pactum super haereditate viventis; *l. fin. de pact.*

42

Quaeritur 17. quaenam ergo conditiones requirantur, ut adulterium dirimat matrimonium inter adulteros? Resp. Hae ex iis, quae hactenus dicta sunt, colliguntur. 1. Requiritur, ut adulterium concurrat cum matrimonio defacto inito cum adultera, vel cum promissione illius incundi post mortem legitimi conjugis, juxta *num.* 4. 2. Ut tam adulterium, quam promissio, vel attentatio matrimonii facta sit, adulteri conjuge adhuc superstite, juxta *num.* 16. 3. Ut matrimonium, cum prima conjuge initum, sit validum juxta *n.* 35. 4. Ut uterque adulter sciat, alterum esse conjugatum juxta *n.* 20. 5. Ut promissio, ab una parte facta, sit ab altera parte acceptata, et ab utroque animo non ficto, sed serio juxta *n.* 20. *et seqq.* 6. Ut copula carnalis non solum attentata, sed etiam perfecta sit, et consummata, cum immissione seminis in vas, juxta *num.* 14.

§. II.

De impedimento criminis, orto ex homicidio, vel machinatione illius.

SUMMARIUM

43

Quaeritur 1. quibus casibus ex homicidio oriatur impedimentum criminis dirimens matrimonium? Resp. Oritur et ipsum ex duobus casibus. *Primus est*, quando duo committunt adulterium, et eo perpetrato, ipsorum alter, animo matrimonii cum altero ineundi occidit vel proprium conjugem, vel conjugem sui in adulterio complicis. *Secundus*, quando quidem adulterium non intervenit, intervenit tamen occisio conjugis, facta ab ipsis, vel eorum consilio, aut jussu ab alio, eo animo, ut possint, conjuge sublato, contrahere inter se nuptias. In utroque casu crimen homicidii inhabiles facit ad matrimonium inter se contrahendum. De *primo* hoc statuitur *can. siquis vivente* 5. *caus.* 31. *quaest.* 1. *cap. tanta* 6. *qui fil. legit. cap.*

propositum 1. *super hoc* 3. *et cap. significasti* 6. *hoc titul.* De *secundo* autem *cap. laudabilem* 1. *de convers. infidel.*

44

Quaeritur 2. an recte impedimentum istud inductum fuerit? Insurgunt adversus illud Lutherus, et Philipus Melanchton, objicientes exemplum Davidis, qui Bersabaeam uxorem Uriae, illo occiso, in uxorem duxit, quod matrimonium utique non fuit invalidum, cum non propter istius contractum, sed propter adulterium, et caedem innocentis Uriae redarguatur David a Nathan.

Sed hoc argumentum tale est, qualia haereticorum solent, futile scilicet. Probatur hoc quidem, quod impedimentum istud non extiterit tempore veteris testamenti; non tamen probatur, quod introductum non fuerit, aut introduci non potuerit in testamento novo cum justissima fuerit illius introducendi causa, scilicet atrocitas facti qua conjux conjugi, cui arctissimo amoris, et amicitiae vinculo deberet conjunctus esse, insidias in vitam illius parat, vel insidiandi ansam, et consilium dat alteri.

Dicendum igitur, impedimentum istud lege quidem ecclesiastica tantum, sed justissime introductum esse.

45

Quaeritur 3. an impedimentum istud oriatur solum in casu, quo vir adulter intentione matrimonii cum adultera contrahendi occidit uxorem suam, vel maritum adulterae, an vero etiam casu, quo mulier adultera intentione matrimonii cum adultero contrahendi occidit suum maritum, vel uxorem adulteri? Guttier. *de matr. c.* 105. *n.* 10. putat nullum nasci impedimentum ex viricidio, eo quod non ita facile uxor mariti mortem procurare praesumatur, quam maritus uxoris: cons. ad eum casum, velut rarius contingentem, impedimentum istud extendendum non sit; *l. nam ad ea* 5. *ff. de LL.*

Sed obloquitur ceterorum communis doctrina, quam praeter alios defendunt Abb. *in cap. propositum cit. nu.* 3. Sylv. *V. matrimonium* 7. *quaest.* 6. *dict.* 1. Sanchez. *l.* 7. *de matr. D.* 78. *num.* 2. *et* 8. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *part.* 4. *cap.* 10. *n.* 1. Barbos. *in cap. fin. hoc tit. n.* 5. Gonzal. *ibid. n.* 4. Vvagnereck *in cap.* 3. *eod. not.* 1. *et not.* 2. *vers. secunda conditio,* Illsung. *tract.* 6. *D.* 9. *nu.* 77. Reiffenstuel *hic n.* 19. et patrocinatur aperte textus *can. siquis vivente* 5. *caus.* 1. *et cap. laudabilem* 1. *de convers. infidel.* Quare dicendum, perinde esse, sive is, qui mortem machinatus est, sit vir, sive femina.

Neque obstat, quod ceteri textus tantum loquantur de uxoricidio; quia dispositio, etiam odiosa, et poenalis, facta in uno correlativorum, procedit etiam de altero, quando nulla omnino apparet disparitatis ratio, ut notant DD. *in l. fin. Cod. de indict. viduit.*

46

Quaeritur 4. an impedimentum istud etiam infideles tangat? *Certum est*, quod eos non tangat, si uterque delinquens sit infidelis; quia, ut n. 44. dictum est, impedimentum istud introductum est solo jure ecclesiastico, quo infideles non ligantur. Si unus infidelis sit, alter fidelis, interest, an caedem patraverit infidelis, an fidelis. *Si infidelis*, et homicidii particeps non fuit adultera fidelis, a neutro incurritur hoc impedimentum; non ab infideli ob rationem allatam; nec etiam a fideli, quod haec homicidio non sit obnoxia, et poena haec ob adulterium sine homicidio non sit imposita. *Secus*, si caedem patravit fidelis, vel ejus ab infideli patratae est particeps; tunc enim impedimentum criminis ex hoc capite incurrit fidelis, et per consequentiam etiam infidelis, ita, ut etiam postquam iste ad fidem conversus est, inter ipsos stare matrimonium nequeat: quod verum est, etsi uxor fidelis hoc fecerit, ut vir infidelis, inito cum ipsa matrimonio, convertatur ad fidem; *cap. laudabilem* 1. *de convers. infid.* ubi ratio datur, quod *tale damnum tali lucro ecclesia compensare non velit*; Sanch. *l.* 7. *de matrim. D.* 78. *n.* 3. Gutier. *cap.* 105. *de matr. num.* 5. Vagnereck *in cap.* 3. *hoc tit. not.* 2. Vallens. *hic pr.* Illsung *tract.* 6. *D.* 9. *n.* 77.

47

Dubium est, quomodo caedes, ab infideli patrata ante baptismum susceptum, respectu ipsius inducere possit impedimentum matrimonio dein contrahendo cum uxore occisi? *Ratio dubitandi* est 1. quia infidelis, dum caedem patravit, ponitur nondum suscepisse baptismum: igitur subditus nondum erat ecclesiae; si autem subditus nondum fuit, etiam impedimentum istud, utpote mere ecclesiasticum, contrahere non potuit: 2. lex ista poenalis est: lex autem poenalis infidelem non adstringit, et si adstringeret, et cons. incursa fuisset poena per eam lata, sustulisset eam cum culpa baptismus deinde susceptus. 3. Si in aliquam baptizet, vel ex baptismo levet, ille non contrahit cognationem spiritualem; quia cognatio ista a jure ecclesiastico est introducta, cui infidelis non subjacet. 4. Ob eandem rationem per homicidium, a se ante baptismum commissum, non incurrit irregularitatem, quae ordinis susceptionem, et usum impediat; igitur nec in nostro casu incurret impedimentum dirimens matrimonium, quod *crimen* dicitur, cum et ipsum jure ecclesiastico sit introductum.

48

Sed haec argumenta generaliter non evincunt intentum, quamvis ansam distinctioni praebeant: dicendum igitur cum Henriq. *l.* 12. *de matr. cap.* 14. *n.* 2. Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 78. *n.* 3. Gutier.

cap. 105. *de matr. cap.* 6. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. *p.* 4. *cap.* 10. *n.* 6. Palao *tract.* 28. *D.* 4. *p.* 12. *num.* 6. Vallens. *hic num.* 3. *vers. sed quomodo*, Pirhing *tit. de convers. infid. num.* 2. *not.* 2. Vviestner *ibid. n.* 3. hoc impedimento directe affici solum uxorem fidelem, indirecte autem, et per consequentiam maritum infidelem, quatenus scilicet uxor fidelis per constitutionem *cap. laudabilem cit.* si cooperata est caedi mariti sui, perpetuo inhabilis fit ad contrahendum matrimonium cum viro infideli occisore: ex quo deinde sequitur necessario, quod neque iste possit eam ducere: exemplum est in impedimento disparitatis cultus, quod quia ecclesiasticum tantum est, directe afficere virum infidelem nequit, potest tamen afficere indirecte, quatenus videlicet afficit foeminam et dum hanc incapacem reddit ad contrahendum matrimonium cum infideli, per consequentiam incapacem efficit etiam virum infidelem, ut eam ducat: ex quo cadunt argumenta opposita.

49

Quaeritur 5. quid requiratur, ut ob adulterium, et machinationem caedis in innocentem conjugem impedimentum criminis dirimens incurratur? Resp. 1. requiritur, ut adulterium hoc non tantum materiale, sed etiam formale fuerit: ac proinde, ut istorum saltem unus vero matrimonio conjunctus fuerit alterius conjugi occiso, ejusque notitiam habuerit etiam alter; Emman. Sa *V. matrimonium de impedim. n.* 7. Sanch. *l.* 7. *de matr. D.* 78. *n.* 12. Gutier. *de matr. cap.* 105. *n.* 14. Coninck *D.* 31. *n.* 53. Palao *tract.* 28. *D.* 4. *p.* 12. *n.* 8. Perez. *D.* 33. *sect.* 2. *et* 6. Pirhing *hic n.* 26. Vviestner *n.* 11. Imo, ut Sanch. *loc. cit.* notat, non sufficit, etiamsi uterque complex sit conjugatus, et talem se esse noverit, si ignoret alterum conjugatum esse; quia ut adulterium cum machinatione mortis dirimat matrimonium inter adulteros, requiritur, ut adulterium sit respectu conjugis interfecti; talem autem non committit pars ignara, quod complex adulterii sit conjugatus.

50

2. Ut tam adulterium, quam etiam homicidium sit consummatum, et non solum attentatum, ut colligitur ex *can. siquis vivente* 5. *caus.* 31. *quaest.* 1. ibi, *occidisse notetur*; unde verba *machinatio mortis*, quibus utuntur alii textus, cum effectu accipi debent; *arg. cap. relatum* 4. *de cleric. non resid.* s. Thom. *in* 4. *dist.* 35. *q. un. fin. in expos. litt.* gloss. *in c. super hoc* 3. *V. machinata hoc tit.* Host. *ibid. paulo post pr.* Joan. Andr. *n.* 6. Abb. *n.* 4. Alex. de Nevo *n.* 4. Sylv. *V. matrimonium* 8. *quaest.* 9. *dict.* 1. Sanch. *D.* 78. *cit. n.* 7. Gutier. *n.* 9. Coninck *n.* 50. Laym. *cap.* 10. *cit. n.* 1. *vers. neque refert secundo*, Palao *p.* 12. *n.* 4. Barbos. *in*

cap. 3. *cit. n.* 3. Vvagnereck *ibid. not.* 3. Gonzal. *in cap. fin. eod. num.* 4. Vallens. *hic n.* 2. Zoes. *n.* 1. Engl. *n.* 4. Pirhing. *n.* 24. Schambog. *n.* 12. Konig. *n.* 10. Vviestner *n.* 11. Reiffenstuel *n.* 22. Ratio est, quia leges poenales de crimine perfecto, et consummato intelligi debent, nisi aliud constet. Unde nec mandatum, aut consilium de occidendo altero conjuge dirimit matrimonium, si mors inde non sequatur quidem, sed non dependenter a mandato, vel consilio, eo quod interficiens jam aliunde ad necem inferendam determinatus fuerit, nec consilio, vel mandato animosior factus.

51

3. Ut adulterium prius, quam caedes perpetretur; quia hanc subsequens carnale commercium adulterium non foret, ut recte observant Coninck *D.* 31. *cit. n.* 52. Pont. *l.* 6. *cap.* 45. *n.* 5. Laym. *cap.* 10. *n.* 2. *vers. id vero fin.* Vvagner. *in cap.* 3. *cit. not.* 3. *vers. tertia conditio.* Sporer *de matr. n.* 105. Konig. *hic n.* 10. Vviestn. *loc. cit. in fin.* Quodsi uterque adulter conjugatus fuit, et caedes unius conjugis tantum, non utriusque praecessit carnale commercium; adulterium quidem committitur, ex causa tamen adulterii istius non concurritur impedimentum criminis, sed solum ex causa caedis, et quidem tum solum, quando communicato consilio caedes facta est; quia adulterium hoc casu causam caedi non dedit: satis autem est ad inducendum ex causa adulterii impedimentum dirimens, si mors ipsa sequatur, etsi machinatio adulterium praecesserit, ut si vir venenum propinet uxori, ut foeminam quandam ducat, uxore interfecta, et post factum cum ea adulterium committat, uxore nondum defuncta; quia hoc casu verificatur adulterium cum interfectione conjugis; Sanch. *n.* 10.

52

4. Ut caedes fiat animo matrimonium ineundi cum adultero complice; et hinc si alia intentione v. g. ut libidini liberius vacare queat, unius adulterii conjux ab illo, vel ejus complice occideretur, ad matrimonium inhabiles non redderentur: ita s. Thom. *in* 4. *dist.* 37. *quaest.* 2. *art.* 2. *Corp.* Navar. *man. cap.* 22. *num.* 16. Henriq. *l.* 12. *de matr. cap.* 14. *n.* 2. Sanchez *D.* 78. *cit. n.* 13. Gutier *cap.* 105. *de matr. n.* 16. Coninck *D.* 31. *n.* 51. Pont. *lib.* 7. *cap.* 45. *n.* 5. Bonacina *de matr. quaest.* 3. *part.* 6. *n.* 5. Layman *l.* 5. *tract.* 10. *part.* 4. *cap.* 10. *n.* 2. *vers. tertio*, Palao *tract.* 28. *D.* 4. *p.* 12. *n.* 3. Barbosa *in cap.* 3. *hoc tit. n.* 3. Gonz. *in cap. fin. eod. n.* 4. Bosco *de imped. matr. sect.* 8. *concl.* 5. Illsong. *tract.* 6. *D.* 9. *n.* 78. Canis. *hic n.* 10. Honor. *n.* 7. *fin.* Engl. *n.* 6. Schambogen *n.* 14. Konig. *n.* 10. et colligitur ex *can. siquis vivente* 3. *caus.* 31. *quaest.* 1. ibi, *occidisse notetur, ut conjungeretur.* Ratio est, quia

leges statuentes hanc poenam intendunt impedire, nequis facile interficiat conjugem spe conjugii cum adultera potiundi; hic autem finis cessat in iis, qui ex alia causa occidunt conjugem; ergo etc.

53

Quaeritur 6. quid requiratur, ut inducatur impedimentum criminis dirimens ob machinationem necis in conjugem, quando adulterium non intervenit? Resp. ad hoc inducendum tria requiruntur, 1. Ut in alterius conjugis mortem machinatus sit uterque: nam si alter tantum machinatus sit in mortem conjugis, v. g. maritus uxorem occidat, ignorante, vel contradicente muliere, cum qua matrimonium contrahere desiderat, tunc impedimentum istud matrimonium dirimens inter eos non incurritur, nisi etiam adulterium intervenerit: ita Henriq. *l.* 12. *de matr. cap.* 14. *n.* 2. Sanchez *l.* 7. *de matr. D.* 78. *n.* 9. Coninck *D.* 31. *n.* 53. Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 4. *cap.* 10. *n.* 2. Vallens. *hic n.* 1. Zoes *n.* 1. Engl. *n.* 3. Pirhing. *n.* 23. Schambogen *n.* 12. Konig. *n.* 9. Reiffenstuel *n.* 25. et colligitur ex *cap. laudabilem* 1. *de convers. infidel.* ubi nulla mentione adulterii facta, Sarraceni, qui ex mandato, et consilio uxorum viros istarum peremerunt, a matrimoniis cum hujusmodi uxoribus contrahendis, etiam post baptismum susceptum arcentur.

54

2. Ut mors ipsa ex tali machinatione secuta sit, et non tantum ex imperitia, negligentia, vel alia culpa medici, aut chirurgi, vel ipsius etiam interfecti: glossa *fin. in cap. laudabilem cit.* Abb. *in cap. super eo* 3 *hoc tit. n.* 4. Alex. de Nevo *ibid. n.* 4. Sylvest. *V. matrimonium* 8. *quaest.* 9. *dict.* 1. Sanchez *D.* 78. *cit. n.* 7. Pont. *lib. cap.* 45. *n.* 4. Canis. *hic n.* 9. Vallens. *n.* 2. Engl. *n.* 4. Konig. *n.* 9. Vviestner *n.* 13. Reiffenstuel *n.* 22. *et* 25. et colligitur ex *can. siquis vivente cit.* ubi dicitur cum adultera posse contrahi matrimonium, nisi forte vir, aut mulier priorem maritum, qui mortuus fuerat, occidisse notetur; cons. ad inducendum hoc impedimentum ex causa adulterii requiritur homicidium consummatum; igitur tale etiam requiretur ex causa machinationis communi consilio factae, cum etiam haec constitutio poenalis sit, et sic cum effectu accipienda: parum autem interest, an propriis manibus vim intulerint ambo, an unus tantum, et alter consenserit, vel jusserit, vel neuter physice cooperatus ad necem fuerit; quia sufficit cooperatio moralis per mandatum, vel consilium occidenti datum; Sanchez *loc. cit. n.* 5. Gutier *n.* 7. Coninck *num.* 9. Vviestner *n.* 13. Reiffenstuel *n.* 28. Layman *n.* 1. *vers. neque refert secundo* Vallens. *num.* 1. Pirhing *n.* 20. Schambogen *n.* 12. magnif. P. Schmier *part.* 3. *de matrim. cap.* 4. *n.* 18.

55

3. Ut conspiratio illa in caedem conjugis, aut mortis machinatio fiat ex intentione contrahendi matrimonii cum illa ipsa, vel illo complice, prout dictum est supra de impedimento criminis orto ex adulterio cum homicidio *numer.* 52. Satis tamen est, si alter ex mortem conjugis machinantibus intendant matrimonium inire, ut Sanch. *n.* 14. observat; quia tunc concurrit machinatio cum effectu, et animo contrahendi, et nuspiam decernitur, utriusque intentionem desiderari. An vero intentio haec debeat esse signo aliquo externo manifestata, controversum apud DD. est. Pontius *lib.* 7. *cap.* 45. *n.* 4. et Perez *D.* 23. *sect.* 1. *n.* 7. negant; affirmant Bosco *de imped. matrim. sect.* 8. *concl.* 5. *a n.* 193. cujus sententiam approbat P. Reiffenstuel *hic n.* 24. Quidquid sit, ad praxin parum videtur hoc interesse; quia, ut idem *Bosco* post *Sanchez n.* 19. et Guttier. *n.* 23. notat, in foro externo semper praesumitur machinatio in mortem conjugis facta esse animo ineundi cum alia matrimonium, si mulier, et vir alienus communi opera concurrunt ad mortem conjugis innocentis, vel quando praecessit adulterium.

56

Quaeritur 7. an ad impedimentum hoc inducendum sufficiat sola ratihabitio caedis alteri conjugis illatae. Pars affirmans videtur ex hoc suaderi, quod alias ratihabitio retrotrahatur, et mandato aequiparetur etiam in delictis.

Sed dicendum, non sufficere, quia jura exigunt machinationem in necem, qualis non est mera ratihabitio; glossa *in can. si quis vivente cit. V. occidisse*, Host. *in cap. laudabilem* 1. *fin. de convers. infidel.* Abb. *ibid. n.* 10. *Armill. V. ratihabitio n.* 5. Henriq. *l.* 12. *de matr. c.* 14. *n.* 2. Sanchez *lib.* 7. *de matr. D.* 78. *num.* 6. Guttier. *cap.* 105. *de matrim. n.* 8. Coninck *D.* 31. *num.* 50. Layman. *lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 4. *c.* 10. *n.* 1. *vers. neque refert secundo*, Palao *tract.* 28. *D.* 4. *p.* 12. *n.* 4. Gonzal. *in c. fin. hoc tit. n.* 4. Illsung *tr.* 6. *D.* 9. *n.* 79. Vallens. *hic n.* 1. Zoes. *n.* 1. Pirh. *n.* 21. Schamb. *n.* 13. Reiffenst. *num.* 21. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de matr. c.* 4. *n.* 19. et hinc siquis caedem conjugis, suo nomine factam, postea ratam habeat, impedimentum hoc non incurrit.

57

Neque obstat regula pro ratione dubitandi allata; quia ratihabitio retrotrahitur, et mandato aequiparatur ex sola fictione juris; igitur locum regula ista non habet in casu, in quo fictio locum non habet; non autem habet in casu quaestionis, quia ad inducendum impedimentum istud, ut hactenus dictum est, requiritur machinatio in mortem, quae postquam mors jam illata est, intervenire non

potest. Accedit, quia ratihabitio non comparatur mandato, nisi quando id jure expressum est, ut in habente ratam percussionem clerici; atqui nullo jure expressum est; hoc impedimentum incurri etiam sola ratihabitione: cum ergo edictum de matrimonio non contrahendo sit prohibitorium, ut quicumque non prohibetur, per consequentiam admittatur, ad cum casum extendi non debet, quo tantum facta est ratihabitio caedis nomine ratihabentis perpetrata.

58

Quaeritur 8. an impedimentum hoc criminis ex adulterio, vel homicidio incurratur etiam ab eo, qui ignoraverit istis criminibus impediri, et dirimi matrimonium? Negant Paludan. *in 4. dist.* 34. *quaest.* 1. *n.* 17. Major *ibidem dist.* 37. *quaest.* 1. *art.* 4. Fernandez *medull. cas. consc. part.* 3. *cap.* 16. *sect.* 4. *in fin.* Rationem dant, quia impedimentum criminis ex dispositione juris ecclesiastici habet rationem poenae pro perpetrato crimine, et medicinae, conducentis ad conjugiorum fidem, et incolumitatem conjugum servandam, variaque mala praecavenda; atqui ex communi doctrina poenae, praesertim medicinales, jure ecclesiastico statutae, non incurruntur ab iis, qui invincibiliter ignorant eas statutas esse; ergo etc. *Confirmant* hanc suam opinionem triplici paritate; 1. cum excommunicatione, et ceteris censuris ecclesiasticis, quae ex communi doctrina ab ignorantibus non incurruntur; *c. ut animarum* 2. *de constitut. in* 6. 2. cum irregularitatibus provenientibus ex delicto, v. g. ex homicidio, vel mutilatione injusta, aut censurae violatione, quae non incurruntur ab iis, qui invincibiliter ignorant, illas ejusmodi delictis annexas esse, ut iterum communis DD. habet, 3. cum debito conjugali, cujus petendi jus non amittit, qui peccat cum conjugis suae consanguinea, si invincibiliter ignoravit legem, quae privationem juris petendi debitum in peccati istius reos constituit, ut multis DD. relatis docet Sanch. *lib.* 9. *de matr. D.* 32. *n.* 43.

59

Sed verius est, impedimentum istud incurri etiam ab ignorante, quod his criminibus inducatur tale impedimentum. Ita Dian. *part.* 10. *tract. resol.* 51. Matthaeus Moja *tract. miscell. quaest.* 14. *n.* 15. Adam Burghaber *cent.* 3. *cap.* 64. Gobat *exper. tract.* 9. *num.* 202. Illsung *tract.* 6. *D.* 9. *n.* 86. Vvex *Ariadn. p.* 5. *tract.* 2. *contr.* 5. *per totam.* Engl *tit. de consang. et affinit. n.* 11. Konig. *hic n.* 7. Vviest. *n.* 12. Reiffenstuel *num.* 26. magnif. P. Schmier *p.* 3. *de matrim. c.* 4. *n.* 31. et his testibus communis DD. Accedit optima juris dubii interpres consuetudo, seu praxis tum romanae, tum aliarum curiarum ecclesiasticarum, in quibus illi, qui criminis adulterii, vel homicidii in quatuor hactenus examinatis casibus rei sunt,

ad matrimonium secum invicem contrahendum sine dispensatione nunquam admittuntur, testibus Corrado, *prax. dispens. apost. l.* 8. *c.* 95. *n.* 7. Moja *loc. cit. n.* 17. Vriest. *n.* 17.

60

Ratio est 1. quia ss. canones, dum impedimentum hoc statuunt, loquuntur omnino generaliter, et indistincte; igitur etiam sic intelligendi sunt, nec ad personas, quae impedimenti istius notitiam habent, restringendi; *arg. l. de pretio* 8. *ff. de publ. in rem action.* 2. cetera conjugiorum impedimenta omnia, et in specie etiam affinitas ex copula fornicaria incurruntur ab ignorante, quia decens non est tales connubio inter se invicem jungi, etsi jus, impedimenta haec statuens, ignoraverint; atqui non minus indecens est connubio jungi criminum istorum complices; ergo etc. 3. inhabilitates, quae non sunt mere poenales, contrahuntur etiam ab ignorantibus, ut patet ex consanguinitate, affinitate etc. talis inhabilitas jure ecclesiastico etiam est impedimentum criminis; quia licet poenae rationem habeat, non tamen est mera poena, sed conditio annullans contractum matrimonialem; ergo etc. 4. si criminis impedimentum non contrahitur ab ignorante, eodem etiam non tenebitur, qui tempore, quo committit hujusmodi crimen, ex inadvertentia, vel oblivione non recordatur hujus impedimenti; nam ignorantia, inadvertentia, et oblivio quoad vim eximendi a culpa, et poena a DD. aequiparantur; atqui sequela, teste *Moja*, a nemine facile admittitur; ergo etc.

61

Ex his patet resp. ad argumentum adversae sententiae. Dicendum, impedimentum istud non esse meram poenam, sed inhabilitatem jure constitutam etiam ignoranti; et quidem merito; quia in contrahendis matrimoniis vel maxime inspicitur, quid decens, honestumque sit; *l. adoptivus* 14. §. *serviles* 2. *vers. unde ff. de rit. nupt. et l. semper* 197. *ff. de R. J.* atqui publice inhonestum, ac perniciosum est matrimonium inter personas, quae conjugalem thorum adulterio polluerunt, accedente pactione nuptiali, vel machinatione in necem legitimi conjugis; igitur merito prohibentur a contractu nuptiarum inter se celebrando, ut sic tollatur periculum captandae mortis alienae, et praecaveantur adulteria. *Ad conf.* 1. alia est ratio censurarum, et alia impedimenti criminis; nam censurae non incurruntur sine contemptu potestatis ecclesiasticae; is autem, qui legem, sub censura aliquid vetantem, aut praecipientem invincibiliter ignorat, dici non potest ecclesiasticae potestatis contemptor, et in eam contumax; neque enim disciplinam contemnit, qui ignorat; *leg. si ignorans* 50. *ff. locati. Ad conf.* 2. si irregularitates ex

delicto ortae, ab ignorantibus non incurruntur, hoc ideo fit, quia licet non sint purae poenae principaliter; at impedimentum criminis est quidem poena, sed non pure; quia principaliter est inhabilitas ad contrahendum matrimonium. *Ad conf.* 3. imprimis ex sententia valde communi privationem debiti conjugalis peccans cum consanguinea uxoris suae incurrit, etiamsi ignoraverit, illi delicto statutam esse hanc privationem; deinde esto, ab ignorante non incurratur, causa erit, quia vel pura poena est, vel saltem principaliter.

62

Quaeritur 9. an propositum criminis impedimentum sit perpetuum? Fuere viri alias non indocti, qui hoc negarent, et existimarent, impedimentum istud, quod per adulterium cum promissione matrimonii, vel ejus contractum est, cessare, si cessetur ab adulterino commercio, et recedatur a matrimonio, vel hujus promissione adulterae facta.

Sed melius distinguitur; vel enim ante adulterium commissum a matrimonii defacto initi contractu, aut promissione recessum est, vel primum post commissum adulterium. *Si primum*, recessus iste a matrimonio, vel promissione illius non tollit, sed potius excludit impedimentum criminis, ne incurratur; cujus ratio est, quia ad inducendum hoc impedimentum, *ut n.* 5. dictum est, requiritur concursus adulterii cum matrimonio, vel istius promissione; tali autem casu adulterium, cum matrimonio vel hujus promissione non concurreret, vivente legitimo conjuge; ergo etc.

63

Si secundum, recessus ille a matrimonio, vel promissione illius impedimentum semel contractum non potest tollere, ut recte Sanch. *l.* 7. *de matr. disp.* 79. *n.* 7. Vviestner *hic n.* 22. Ratio est, quia nulla juris authoritate, vel ratione evincitur, quod criminis impedimentum ita cesset; imo jus indiscriminatim, et nulla de recessu hoc mentione facta, adulteros, qui matrimonium, vivente legitimo conjuge, defacto contraxerunt, vel de illo fidem sibi dederunt mutuo, matrimonio, etiam conjuge defuncto, copulari prohibet. *Conf.* Si ab impedimento isto semel contracto adulteri se per hujusmodi recessum possent eximere, illius introductione matrimoniorum fidei parum fuisset consultum; neque enim ademptio spei conjugio potiundi efficaciter eos a commercio adulterino arceret, si scirent impedimentum istud auferri, et amissam conjugii spem temporanei, et brevissimi recessus beneficio recuperari posse.

64

Durat igitur hoc impedimentum semper, neque cessat, etsi delinquentes in putatitio hoc matrimonio mansissent per decennium, et

ultra, ac plures ex illo liberos procreassent, prout statuitur *c. cum haberet* 5. *hoc. tit.* quia, ut *ibid.* dicitur, *multiplicitas prolis ita susceptae magis eorum crimen exaggerat, et diuturnitas temporis peccatum non minuit, sed augmentat*, quod non poenitendo videantur contempsisse divinum judicium, et praeceptum ecclesiae; Abb. *in c. cum haberet cit. n.* 4. Alex. de Nevo *ibid. n.* 9. Vivian. *v. etiam si in ration.* Barbosa *n.* 1. Gonzal. *n.* 3. Pirhing *hic n.* 9. Addit tamen *ibidem* pontifex, episcopum curare debere, ut uterque adulter liberis suis, etiam ex adulterio natis, cons. spuriis, quatenus suppetunt facultates, necessaria alimenta subministret; ubi inter jus canonicum, et civile aperta fit differentia; jus enim civile non vult tales proles ali a patre; *auth. ex complexu cod. de incest. nupt.*

65

Quaeritur 10. quis dispensare in impedimento criminis possit? Resp. Juxta praxim curiae romanae, de qua late Corrad. *prax. dispens. lib.* 8. *cap.* 9. *a n.* 5. distinguendum est inter impedimentum criminis, quod oritur ex conjugicidio, et inter illud, quod oritur ex adulterio.

In priore, si publicum est, pontifex non dispensat, sive uterque, sive unus tantum ex contrahere volentibus mortem machinatus sit, ut removeatur votum captandae mortis: pro quo Corrad. *loc. cit. n.* 8. adducit exemplum Clemen. VIII. qui, etsi pro dispensatione super hoc impedimento, altero tantum machinante mortem, supplicatum eidem fuisset per potentissimos oratores, nullo tamen modo voluit supradictam dispensationem concedere. *Si vero occultum sit*, recurritur ad s. poenitentiariam, quae difficillime, et non nisi ex urgentissimis causis dispensat, et quando facultatem dispensandi concedit, committit confessario per oratorem eligendo, ut eundem oratorem, injuncta prius gravi, et diuturna poenitentia, orationibus, et eleemosynis pro anima defuncti, a contentis in litteris, ab adulterio, homicidio, et excessibus hujusmodi absolvat, ac dispenset, ut matrimonium de novo, secrete tamen ad evitanda scandala, contrahere possit, cum facultate etiam legitimandi prolem ante susceptam.

66

In posteriore impedimento adulterii sine machinatione necis, iterum distinguendum est, an publicum illud sit, an vero occultum. *Si publicum est*, summus pontifex dispensat pro foro utroque; casu, quo tamen conjux, vivente conjuge cum alia defacto contraxit matrimonium, et uxore defuncta, cum ea remanere vult, non aliter solet dispensare, quam negotio plene in s. congreg. super inquisitione discusso. *Si vero impedimentum occultum sit*, recurritur ad s. poenitentiariam, quae committit confessario per oratores eligendo, qua-

tenus eos in foro conscientiae, injuncta pro modo culpae poenitentia salutari, et aliis, quae de jure fuerint injungenda, absolvat a quibusvis sententiis, censuris, et poenis ecclesiasticis, quas per praemissa incurrerunt, et si pericula scandalorum, nisi contrahant, vel in contracto matrimonio perseverent, immineant, cum iisdem dispenset, ut matrimonium publice inter se contrahere, vel si illud jam ante vivente altero conjuge invalide contraxerunt, renovare secreto consensum possint, cum facultate etiam legitimandi prolem ante susceptam.

67

Si uterque machinatus fuerit in mortem conjugis alterutrius, utrique praescribitur poenitentia salutaris, e. g. ut jejunent singulis sextis feriis per annum, ut certas preces pro anima defuncti genibus flexis recitent, et pro facultatibus suis certum numerum missarum celebrari faciant, certis diebus per annum, e. g. singulis mensibus sacramentalem confessionem peragant, et sacram synaxim sumant etc. Et exagerantur poenae istae pro qualitate delicti; imo, si enorme illud sit, etiam a sacra poenitentiaria dispensatio omnino denegatur, vel cum maxima difficultate conceditur, praesertim si oratores veneno machinati sint in mortem conjugis; nam tunc discutiuntur causae in plena signatura ipsius sacrae poenitentiariae, an illae, quamvis sint gravissimae, debeant admitti, vel non: quia, ut dixit gloss. *in* §. *eadem lege*, *V. venefici*, *inst. de publ. judic.* plus est hominem veneno occidere, quam gladio extinguere.

Intelligendum autem hoc est, ut *n.* 50. et 54. dixi, si machinatio intervenerit cum effectu; quia licet conatus, sive attentatio ad delinquendum debeat puniri, etiamsi non fuerit secutus effectus, de generali tamen consuetudine affectus, sive conatus, et attentatum non punitur, nisi sequatur effectus; Corrad. *c.* 9. *cit. n.* 13. et ita in casu veneni judicatum fuisse, testatur apud eundem Grammat. *dec.* 2. *n.* 8. Et hinc si machinatio effectum sortita non sit, volentes contrahere matrimonium dispensatione non indigent; quia cum impedimentum istud sit juris positivi, non debet ita taxari, ut restringatur facultas contrahendi matrimonium contra dispositionem juris divini; Corrad. *n.* 14.

Videatur Corrad. *cap.* 9. *cit.* Vincent. de Just. *de dispensat. matrim. lib.* 2. *cap.* 16. *a n.* 64. Konig *hic n.* 14.

INDEX

RERUM ET VERBORUM

A

B

D

E

F

G

H

I

N

O.

P

Q

R

S

Sponsalia

T

U

V

FINIS

TOMI QUARTI PARTIS PRIMAE.

REIMPRIMATUR

Fr. Dominicus Buttaoni Ord. Praed. Sac. Pal. Ap. Mag.

REIMPRIMATUR

Joseph Canali Archiep. Colossensis Viceg.